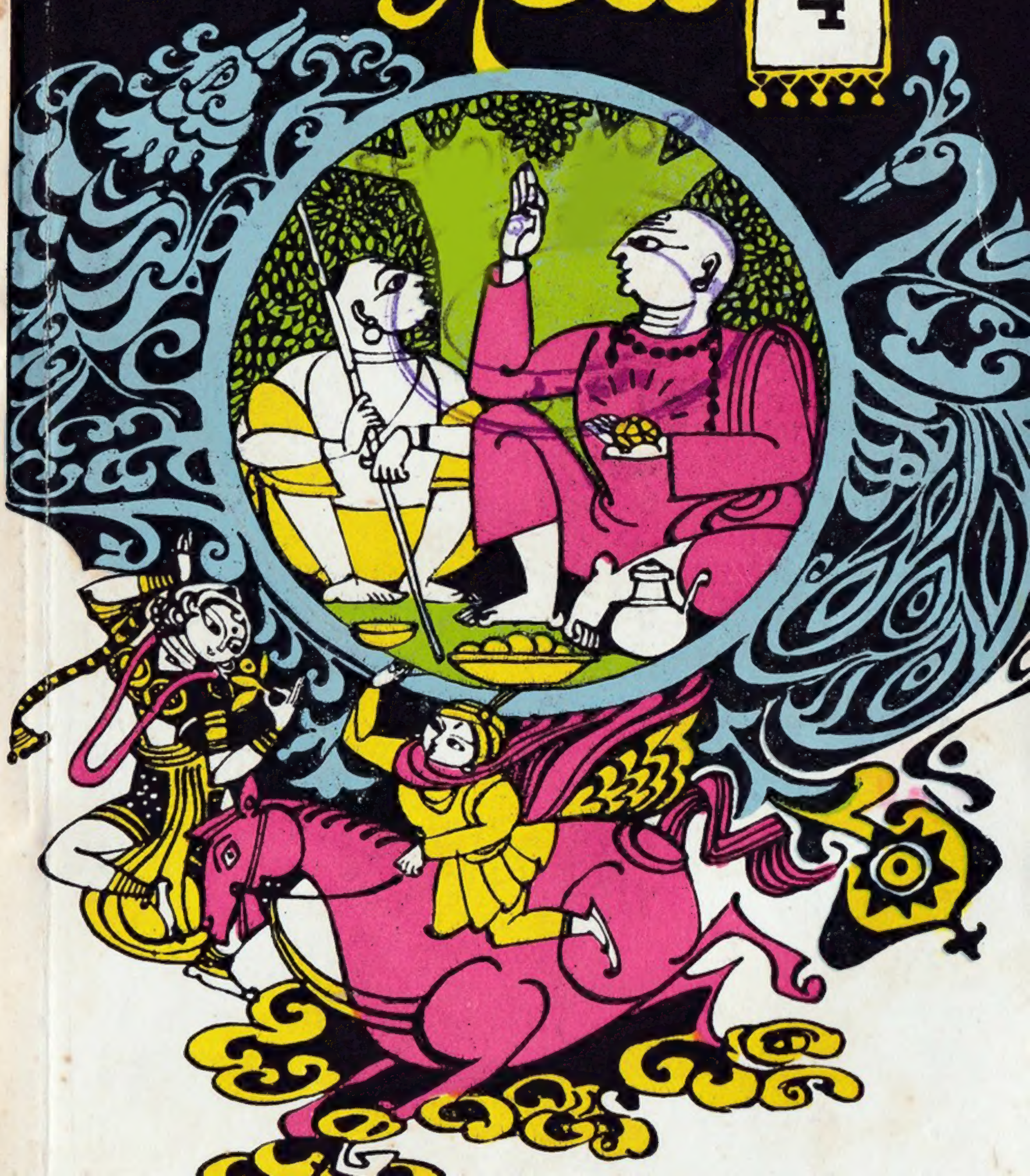

కృష్ణాంబ

4

కా శీ మ జి లీ క థ లు

1 వ భాగము	వర్తనసాదుల కథ	20_00
2 వ భాగము	అవృద్ధిపుని కథ	20_00
3 వ భాగము	మందారవల్లి కథ	20_00
4 వ భాగము	విజయభాస్కరుని కథ	20_00
5 వ భాగము	శంకరుని కథ కామబరీ మహాశ్వేతల కథ	20_00
6 వ భాగము	భోజుని కథ	20_00
7 వ భాగము	విభీషణుని కథ	20_00
8 వ భాగము	దత్తకాదుల కథ	20_00
9 వ భాగము	విక్రమార్కుని కథ	20_00
10 వ భాగము	నారదుని కథ	20_00
11 వ భాగము	ప్రహ్లాదుని కథ	20_00
12 వ భాగము	పుండరీకుని కథ	20_00

శ్రీ రః
శ్రీ విఘ్నేశ్వరాయనమః

కొడిమిదిలే కథలు

నాలుగవ భాగము

ఇది గోదావరి తీరస్థులగు
రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న
బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే
రచింపబడినది

పుట్టగుంట వీరయ్య చౌదరి

అరణ్యలోపల : : విజయవాడ - 2

రే ప్రచురింపబడినది

కాశీమజిలీ కథలు నాలుగవ భాగము

విజయభాస్కరుని కథ

రచన :

బ్రహ్మశ్రీ మదిర సుబ్బన్న దీక్షితకు

ముద్రాణం :

కాపు

ప్రచురణ :

జనవరి : 1983

ముద్రణ :

శ్రీ లక్ష్మీ గోపాల్ ప్రింటర్స్

విజయవాడ - 12.

ప్రతులు :

డిలక్స్ పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ-2

వెల : రూ. 20-00

వా సహార్యాయ మధిరి సుబ్బన్న దీక్షితకవి సర్వవిధముం ధన్యుడని వ్రాయుటకు మిగుల సంతసించుచున్నాను. అతడు నాతో మును మున్ను కొన్ని గ్రంథములు గొలిపి మాహాత్మ్యము జోనగునని. వ్రాసియుండియు నిపుడు కాలాను సారముగా గదలు వ్రాయుటకు వ్రారంభించినాడు. చిన్నతములో నులుసుపోతకుఁ జెప్పకొను కథలను బుచ్చుకొని "కాశీవతిలి" అను పేరుతోఁ జమత్కరించి లతా సంవిధానముం జతపఱచి మొదటి భాగవచ్చొత్తించి ప్రకటించినాడు. అది ప్రజల మధులనాకర్షించినది. ద్వితీయ కృతీయాది భాగములు వ్రాయుటకు బ్రోత్సాహము గలిగించినది. ఇప్పటికి వచ్చెంటు భాగములై నవి. నేని కథలను పూర్వముగఁ జదువ లేదు గాని యే భాగములోనో యొకటి రెండు కథలు మృతము వడిపితిని. అది వడిపినప్పుడు నాలో నాకే పరమాశ్చర్యము గలిగినది నా సహార్యాయ విషయము నేను జెప్పుట కొంతవరకు దగదేమి కాని పింగళ సూరనాయుని కళాపూర్ణోదగు కథలం జోలి మనోహరత్వముం గలిగించినది. ఇటు నాతోలు వ్రాయుటకుం బాని కృత కృత్యులుగా రెనెయి వా నిశ్చయాల్పి పాయమే. ఒక్కొక్క పురుషున కొక్కొక్క చానిలోఁ బ్రావిణ్యము గలుగుననుట నిశ్చయము. వాని కథ లుపకథలతోఁగూడి యొక పెదగొలుసువలె మనోహరములై యుండును. ఆ కథలలో నవేక నీతులు, ధర్మములు, ఆధారములు, శృంగారాదిరసములు, అర్థాత్మావరోధి ప్రదర్శనములన్నో యుండును. ఇవి సర్వజ్ఞానదర పాత్రములగుటయే వా యెన్న మారులు సత్యములను టను దార్పణమగుచున్నవి. గద్యశైలియు సుబోధమై వండితపామర వృద్ధులగు చున్నయది. ఈ కథలు బృహత్కథాదులవలె జగద్విఖ్యాతి గాంచుగాకయని కోరు చున్నాను.

ఇటు,

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికావ్య

బ్రహ్మశ్రీ వండిత మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవిగారిచే రచియింపబడిన కాశీవతిలి కథలు వడిపి యానందించితిని. మృదునుదుర శైలిగలిగి నీతిబోధకములగు పద్యములతో నొప్పుచు వండితపామరజన మనోహరమై తగు నీ కథల విషయమై యల్పి ప్రాయమీయ మే మనన్దులయ్యు రత్న-భావన నంజాక హర్షాశయసే యిట్లు వ్రాయుటకు బ్రోత్సాహపరచినది.

ఈ కథలు ప్రారంభించిన తరువాత వెంక మనిశోనువ్వును చివరవరకు చదివినగాని విరువకపోవుటయే యందలి రసాధిక్యము ప్రఖ్యాతమగు చున్నది. ఇందుంప లోకమే ప్రమాణము. వీని కథలని పాహుస్థముగాఁ దలంపరాదు. శంకరా రార్యాది మహాపురుషుల చరిత్రములందు పర్తింపదురుటచే నిదియొక పురాణాగారా కో నుని జెప్పుట సమంజసము. ఈ కథ లాంధ్రయోగము మాత్మతూషా విశేషములై యొప్పుచున్నవని దుర్రోగ యెఱుఁగ్గాను.

ఇటు,

కవ్యనిధి శ్రీ చెలికవి లచ్చారావు

కొండి దినములవాడు చయాపూర్వకముగ నొసంగిన బామతీలిని అను పేరుగల కవద్విరచక గ్రంథము వాకొనబడు వీనిని అరివి యల్పిపాయమును తెలుపవలసినదియని పెరివిచ్చియున్నాడు. తదేకద్యుప్తితో దమగ్రంథము నందలి కొన్ని కథలను అదివీరిని. అది కేవలము కథలవందీవేతక వ్యాకరణాధికాస్త్ర పాంప్ర రాయము నందేమి యలంకారాదుల యందేమి మన ప్రాచీనభాష్యముల కిందుకయు దీనిపైక పాఠకులకు మంచి సాహిత్యజ్ఞాన మలవముచుటకుగడుంగడు దగియున్నట్లు గ్రహించు"లికిని.

ఇట్లు,

కథావదాని చెళ్ళువిళ్ళ మెంకటా స్త్రీ

"కథావివోదమేయని మహాత్ములు రావి శత్రువృష్టి విర్యంతలో లింగడించి యనుకాసింది అభివృద్ధి పరచిరి. ఇట్టి కథావివోదము వివోదమాత్ర ఫలజనకముగాఁ దర్కాదిపాఠనోపాయ మహాత్మరంబగు సర్వజనదేయమే.

కాశీమఠీరికథా నిలంపనము సర్వజన విశ్వాకర్షకంబుచుటను పండియము లేడు. దీనిలో రసాభావ పుష్టియు గదాసంధాన కౌశల ముల్లుండ అతుర్విర పురుషార్థ తంబులగు మహాకవి వాక్యాయములోని సవరత్నముల పాఠారణ కథా కథనరోరతిలో నెడకల్గినది యుండునచే నిది పండితులకును, గావ్యకర్తలకును గూడ బ్రతిరోన్వేషణ శ్రమంబులని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఇందు బాకమార్జితలకు దప్ప సామాన్యులకు రుచింపని శంకరాచార్య చరిత్రము లిరవంతుములుగా బరమార్థభోధకంబు లుగ కథారోరణిగా గూర్చుడిమి."

ఏకాంతి బింబావివోదలకు అవ్యతీతన కనడోపాయంబుగ దీనియోద భంబువలె నుండు నీ గ్రంథరాజమెంత పెద్దదిగానున్నను వినుగలేక యుక్తరోక్తర సంఘటముల తెల్లరును వేరియుండురని నిర్మంపయముగా జెప్పవచ్చును.

ఇట్లు,

మానవల్లి రామకృష్ణకవి M.A.

“శ్రీమత్సంగీత మందర సుబ్బాన్ని దీక్షితుల బారిలే రచింపబడిన “కాళి మణిరీతం” లను పేర నొప్పు కళాసమూహ చింత కాంక్షరీతమంతయుఁ జక్కగా నిర్ణయించి పాపున నేను బ్రకాశింపవలసిన యాచార్యశత శతము. ఆ గ్రంథముం కిదిన కేరళనామము సహితము మధుసూరి విశ్రాంతి బావము హృదయమున సుఖ్యాదింపఁ జేయుటయొక పూర్వకాలమున రాకపోకలకు మనకువలె పౌరభ్యములు లేకుండియుఁ గ్లేశపర్యంత మన పెద్దలు కాలినడకతో పుష్కలములైన కాళిని దర్శించి కాగలంత భక్తిభద్రలు పూరించి యుండిరను నాశ్చర్యము గలిగించుచున్నది. అవసమూహముల నావలంపఁజేయుటకుఁ గదాకథనము మన హిందూదేశములో నశ్రిపాదిన విద్యయే. దానికి రెండువిధముల ప్రయోజనము గలదు. ఈ కథలు భర్తృహృదయముల కర్తవ్య ప్రభావముల నుపదేశించుటయేకాక అప్పటి దీర్ఘకాల మార్గామూలమును యాతికసంక్లేశమును దొంగించుచుండును. మతవిషయమునను ఆధ్యాత్మిక విషయమునను విశ్వాసములేక కంకాకళంకితమగు నేటికాలమున వ్యభాషలో నుండువారి వ్రాయబడిన యీ కథలు హిందూదేశమున నాదియగు వేదకావ్య పురాణాది విద్యాప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో శాశ్వత స్మరణీయమో రానియ్యెఁ దప్పక బునరుత్థింపనము చేయు చున్నది. ఇవి యవనయాచారీ వినోదకథలలోని చమత్కారి ప్రభావము రూపుచున్నను శబ్దరచనయందును, భావముల యందును అట్టింధర్మసాంకర్యాది దోషములు లేక భాసిల్లుచున్నవి. కథలకిచ్చిన పేర్లు, సంవిధాన దోరణయు సమస్తవిషయ సంగ్రహావళమగుటచే యట్లే కొనుసగుచుండిన యెవరం విధి రప్పక హిందూపురాణ గాథా కోశమై సర్వవాఙ్మయమున కాదర్శమై మువ్వనముల యసాధ్యముగారు.

ఇట్లు,

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాన్ యమ్మె. కృష్ణమాచారి

M. A. M. L. P. H. D.

విషయ సూచిక

34వ మజిలీ

1. పండితరాయల కథ 11

35వ మజిలీ

2. లవంగి కథ 12

3. శిలీపాదుషాగారి కథ 47

36వ మజిలీ

4. భల్లూకరత్న కథ 62

5. కుందంకిక కథ 65

6. ముసలిపిరి కథ 71

7. పండితరాయల కథ 73

37వ మజిలీ

8. కావిమందనము కథ 77

9. మహానూరు కథ 78

10. పాతాళపీఠము కథ 90

38వ మజిలీ

11. బ్రహ్మరాక్షసుని కథ 107

12. సుగుణసాగము కథ 112

13. కృష్ణుని కథ 115

14. లంకాదూతి కథ 119

39వ మజిలీ

15. శీలకౌతుబి కథ 125

16. విజయభాస్కరుని కథ 128

17. పాతాళగృహము కథ 144

18. నిగమార్క కథ 148

40వ మజిలీ

19. దండ్రావతీకుని కథ 159

20. హేమవిగ్రహము కథ 163

21. మంజుబాణి కథ 172

22. యశస్సురుని కథ 179

41వ మజిలీ

23. హేమపుత్ర కథ 185

24. కంబావీణి కథ 192

42వ మజిలీ

25. వృష్ణహనుని కథ 209

26. లలిత కథ 215

27. గోవిందుడును

బ్రహ్మరారి కథ 225

43వ మజిలీ

28. పోలిశిట్టి కథ 230

29. గంధర్వరత్న కథ 249

44వ మజిలీ

30. వజ్రమాల కథ 252

31. నవనాదకుని కథ 258

32. వసుంధర కథ 260

33. సురానుగారి కథ 268

34. దేవదూత కథ 275

45వ మజిలీ

35. కళాసలయ కథ 280

36. వసుంధరుని కథ 281

37. పత్రివాణికుని కథ 291

38. మంజుబాణి కథ 293

39. కళామందయారి కథ 298

40. చక్రవర్తిదేవి కథ 298

46వ మజిలీ

41. కళావతి కథ 308

42. కళామంతుని కథ 308

43. దేవగుప్తుని కథ 311

44. మదపురీమగు కథ 318

47వ మజిలీ

45. కౌముది కథ 319

46. విష్ణుగుప్తుని కథ 324

47. కళావతి వసుంధరుల కథ 328

శ్రీ రస్తు

శుభనస్తు — అవిఘ్ననస్తు

కాశీమణిలి తథలు

వాలుగవభాగము

ముప్పది నాల్గవ మణి

- క. శ్రీమణిర్థ యోగ్యత
స్వామి సమీపితమున్న చాత్రసమేతం
■ ముప్పది నాల్గవమణి
లి ముగ్ధమునఁ జేరి యజుఁజరింపఁ పుట్టెను.

వ ప్రపంచములకెల్ల వాఁడగు పారమహంస బ్రహ్మసాన నమయించిన నాఁడువరానదిను బుగట దీక్షాశా ముచ్చరిం యంతరు ముప్పది పంచలంబున నదిగిన గోమఘమారుని గల నరయజులతం.

అంతలో నాగోపాలుం వాఁగ్రామము నలుమూలలు తిరిగినిఁడు. తన తేదియు వింతగ గమనముఁ జెల్లవలెనును గను నుచితమునకు వచ్చి నమస్కరించి స్వామీ, మనమెల్లు మరలిన తరువాత పంచపామ మణిలి యొందునలేదు. ఈ గ్రామముకన్న నేరడొచ్చి మేలు గ్రామ మంతయుఁ బదిసారులు తిరిగిని. మిమ్ముడుగురు తెచ్చుట వేచివేషము గనబడలేదు. పోదెందు. ఇది పుణ్యధిసము, విశుక కాల-హరణము లేయదే ? కావీవేశేషంబులఁ బెట్టి నమ్ము గొల్పాఁడుం తేయుఁడన ప్రార్థించెను.

అప్పు డయ్యుత్తరపుంగవుండు సులభమందును నాదికి విశ్వేంద్రుల మహర్ష్యులను, అలిప్తకప్రవానము, హానామహిను లోనుగ విశేషమొచ్చునను నెదివినపూర్వకముగా మ్యాఁజించెను. వాడు తత్పరం బులిందె నుండును నమరలో పొట్టెను. నేను నీవ నుండు ను బుట్టెనును పొందుతి నమరదాపాపున పొందుననుగా వాఁడు న్ని నానాశీ యాత్తర లంఘనమున్నది. ఇది విమోచ విశ్వేంద్రమున వ్యయం బుగ్గుం పొలింపవలెను

అనివదుగదా. వాళ్ళయ్యకవంబ మేమి నుడివిన వంబు నాకెట్లు వచ్చునని యిదిగవ
విని యవచ్చుతీండుంటు గోహా : నీవంబుంటు బిరింపబడిలేదు పంపముదాచిక్క
తప్పిన నాకునారంబు. పిళ్ళేళ్ళరే మహాలింగమును నలిపేకార్యమను న్నయ
ముగా జేసికొనవచ్చును. తదలిపికిపుట్టాలావంబు నీమమం దప్పక లలింపగలదు.
అని పలికిన విని యవచ్చుమామం తిట్లనెను.

అయ్య : పేద నాకొక్కనందీయము గదానవచ్చుతి. విశంతు. ఉదప్పుడు
మా గ్రామములో నేమి మిటికొంపలు గోహారును బిరువును మేపుదుంబగా
సాయంకాలమున జిజ్ఞ గాలివాన వచ్చినది. పోహాణముంబలి వరగంబు పడినది.
కవంబలో గృహ్యురింపవచ్చు వర్షము గలియుటచేనది గాలిపేగ మిట్టివని తెప్పలేను.
అట్టి సమయమున మేమందలము పోవులని విచిరి గ్రామాధిపతియముగా బయటికి
పోయితిమి. వానలాకును లంబునవే విలాసువే యూరియబునున్న శిఖరియము
తలుపులు తుడుచుకొని దానిలో చూచెమి. ఆ విషయమున సర్వసంతు మా పుట్ట
వామనున తాళమువెదురు ముదెనెడి.

ఆ గుడిలో పెద్దపేము వెలసినట్లు. లింగమురావున నరదీపంబు
లెంకాయముక్కలు రోననివదారము బున్నవి. గాలి యింపకదేసి లోగిటి సోర
మింజేసి వెచ్చగా నున్నది. మేము చూచి పంతసెంచి తడిగోరు బావలారానెలి
యా పలము లన్నియుం ది. యాకలి యదంబుగ. యా స్వామివయచే దెల్లవాడు
మమకు హాయిగా బయచే న్నిచుపోయితిమి.

అంతలో సర్వసంతు తాళముమారు సంతమువచ్చి తెల్ల బావకపూర్వమే
యా గుడికి వచ్చును. ఏ మందు న్నిచ్చుచోవుమంటిమి. మమ్ము తొలగింబగా భావించి
చెగముపోయి గ్రామస్తులం దీసికొనివచ్చెను. వారు మమ్ముచేసి మావంబ యదార్థము
తెలిసికొని దంపించి విడిచిపెట్టిరి.

మే మాగుడిలో యా లింగము సోకినందుంబ నారాగు దిగింబులు
నైచుంబు ముసేవించి మమ్ము వా ప్రాంతముంబలి పెద్ద పెద్ద బావయ్యలం రప్పించి
మూడుదిగంబులు మృతం బలం బిరువులు సంప్రదించు చేసి పంతర్వణ గావించిరి.

అయ్య : మదెటారి గుడిలింగమువేత యింకగయమము గలిగి యంబు
విడువన ప్రసిద్ధింబాని పిళ్ళేళ్ళరేలింగమున కట్టియము మేమిటిలేదు; ముట్టును
కారణమింబికిపోవదు; తప్పిల్లాంకము వక్కాణింపఁగ. యిదిగవ పేద యయ్య
లింగంబుం వచ్చివయమువదలదు; తలయదంబునదే నమ్ముచు; మోంబికికొన కన్నులు
మూసి ముంపకవచ్చుం. తదవృత్తాంతమంతయు నుంబరణగోదరము చేసికొనింబు.

అప్పు పల్లవసంధ్యయును ముందపగము చేయింబు గోహా : నీ పుట్టము
మంబు. పేద మందెరక వంట తుట్టించినది. నీ ప్రాప్త మారక చోవున మింజేసి
యకడత న్ని తెప్పబోవంబా.

పంథితరాయలకథ

రాష్ట్రం నుండి విడిచిపెట్టిన ప్రాంతాలును గలగలు. అతడు నీకరి విద్యాలయం నుండి పాఠశాలకు సంపాదించి పెక్కు విద్యార్థులలో విజయమును గెల్చిన ధర్మశాస్త్రవ్యాఖ్యాతను చిరునామ వహించెను. నువ్వయ్య గానీవట్లు ధర్మశాస్త్రంపై పండితులైన వారందరే ముచ్చటలే నానాదేశములనుండి వచ్చి చదివెను విద్యార్థులకు బాగా పాఠము చెప్పియుండిరి సంపాదించెను అతనికి గానీ సభాపతి యని పేరు గలవని చెప్పివది. దానినే విద్యను నమ్మరంబువకు వచ్చు చెట్టులును రాబులును భరించున నతని దర్శనము తప్పకచేసి సూక్ష్మించి యుగయుగమున అందుమూలమున నమ్మరంబును స్వర్ణకాంతులో వేలకొనిది ధర్మశాస్త్రము యుష్మిను.

తనయ ధర్మశాస్త్ర కోట నొకటి లేవొప్పుల వాడుకయున్నది. ఆ విద్యను కట్టకాక యాకాంతుననే ప్రథమమును నిర్మించుచుండును. ఆ విద్యను వచ్చున తేలం నను బ్రాకాంతును నెల్లరకు నచ్చెయ్య గలుగజేసెను. పండితభట్టు ఆ బాబునకు శిష్యునిగానుండుగా గావించి మేలకొనిది తనము పంచిపెట్టి విశ్వనాథుని దని నామరణము వ్రాసెను.

ఆ పండితునిది సంతతము శాస్త్రపరిగమలు జరుగుచుండును గావున నా శిష్యుని సంస్కృత భాషలోనే మాటరాదుచోచ్చెను. ఆ విద్యను బాబులు వైదవయ్యలు జరుగజేసి దానినాకాంతు గ్రంథములు ప్రారంభించి చెప్పిందెను. మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది యా మూలము ప్రత్యక్షముననే గ్రహించుచు నేతవయ్యలు ముగియు పాఠము చక్క న్నరణముయందు జరిగెను గలుగజేసెనొనెను. యాభయను మనోహరుడై బాబునామనే గాత్రమిక్రమ తేయుచున్న యప్పిల్లవాడై వారి చిత్తముల వాగికోసుచుండు దర్శిత్రంతుల కోరిలు తీగలు సాగుచుండెనును యేమి యుచ్చరము :

పండితభట్టు వానికి మిగుల వైభవముతో నువ్వయ్యనుజేయఁ బ్రయత్న పడుచున్నంతఁ గృతార్థుండునాక బాబుని బాధ పెట్టఁ పడినట్లు నజ్ఞానమున గలవారకునిగా జేసికొనియెను. అహ! యేమిందు కృతార్థతముల విచారించునదా ? సర్వజనులను హరించున యా బాబుని మరచి గర్వము. రాష్ట్రంతులను విచారించునాదు లేను. తల్లి కండ్లు మూసెయి చెప్పెను. పండితభట్టు ప్రాణమునుగావున నెట్టి నాకోరికను ప్రయోగించునది చెప్పి రెనునాదు చదివెను. గొప్ప విద్యనుండు యాప్రవారముగా శాస్త్రపరిగమలు జరుగెను.

పండితభట్టుదాక సంతతము వానినిచించి చింతించెను. అతనియొక సంతలోడియగా గర్వమిచ్చి యధాపాదును గుమానుని గొనెడి. ఆ శిష్యుని సుద్ధియు మిరచివానివలె నొప్పులజేసి వాడి తల్లికండ్లుల కోరింపవలయునఁ

దీనిగా గడుపునఁ బడెనని యొక వాడు చెప్పుకొనుచో దంగిరి. పండితకట్టు వానిని చాతకట్టాది క్రియలు గర్వమునఁ జేసి పెనుదొంగవేరే పెట్టెను. వాడు దొంగమునవేరిక విద్యార్థిగవారు సామర్థ్యమునుగూడ సోదము చింతియుండెను. తదియనుభవాని విలోకనాది విశేషములఁ జెల్లిచెల్లఁడులు గాంక్షిపము లేయుచు వెనుకటి దుఃఖము మూచి సంకోచముతో నుండిరి. చామరీ దండ్రి యమనయమును జేయుచుండఁచుచుండు సంగతి నాచారుండు నచాం మృత్యుభీతుడౌ రహిత విహ్వలకంఠంబయ్యెను. అప్పుడు తల్లిదండ్రులఁ గలిగినమీఁదఁ బోయి యిది గుఱున నాతరములారు.

విద్యార్థి ప్రాణాలవే నూరనెవఁటి నడ వెరాగ్యవృత్తితో గాంక్షిపము జేయుచుండిరి. అహః! దైత్యవృత్తలసంపన్నులై లోకం నంపారసాగరమున మునుముందునుగదా. అంతలో వెంటయుం బండిరట్టువార్య గర్వనరీయై పుత్రుని గణించును. ఆ సమయమునఁ చల్లిచెల్లఁచులు మృతిపొందఁజేరి నేమనఁదొరంగిరి. అధ్యనివిని చుట్టుప్రక్కల వాడుఁమునూచి అయ్యః! సంకోచసమయమున విట్లు విలాపించెదలే, వెటునంబునైన వారయియె మమ సత్యదా? అందలు నొక్కరితయై యగుదురా? ఈ ముద్దువాలుండఁ చిరకాలము ప్రతుమం. ముఖంక్షణము లట్లన్నవని యూరదించిరి.

వారిమాటలందే వాడు విచారముపెరి చింతనంతర కృత్యములం గావించిరి. ఆ బాలుండు దినదిన ప్రవర్తమానుండునను ముద్దుమాటలచేత జాప్తుండేతను చారి హృదయము లాకరింపుచు వెనుదీ దుఃఖమునఁ పలుకుచేసెను. ఈ లేవ పీడు ప్రతుమన. తల్లి దండ్రుల రాసఁగలిగించుచు వాచారు జేదేరులు పెరిగి యెనిపెదవ యోడు ప్రవేశించినతోడనే లాలరక్తము నొందెను.

ఆ దుఃఖము వారికిఁ బరిపాలియైనదొకావున సమృదంతగా బాలించెడు. పండితకట్టు పుత్రునిపెదయట్లు నిరాశఁ జేసికొని భార్యకుఁ జోధించి విరతుండై లాంఘ గడుపుతుండఁ బెరియు నతఃపత్ని యంతర్వర్తియై యధాప్రకారము పుత్ర రక్తమునుంగయెను. వాని మృత్యు హయనింగాఁ దలంచి తల్లిదండ్రులు శాతకర్కాది విధు లేమియుం బయనక విడిచిచే పెనుచుండు వా బాలుండు సర్వజనదర్శనీయుండై యేజేఁగులు పెరిగి పరలోకంబందరిగెను. ఈరీతిఁ గ్రమమునఁ బండితకట్టున లేచుచు పుత్రులు జనించి యమృతకళామనోహరులై యేక ప్రాయమున మమయమున సేయకమున్న కాలరక్తము నొందిరి. పుట్టిన పుత్రుండై నటు గిడుచుండుటంబూచి పండితకట్టు రాసంఘలు జపంఘలు శర్వణములు జోమంఘలు లేన్పియేని గావించెను. గాన యిందరులు సుఖమాగము లేఁబోయెడి.

ఎనిమిదవ గర్వమునకు నెరిదప్పినప్పుడు పండితకట్టుభార్య గోలగోలున నేర్పుచు మగనిపైఁ బడి నాదా! జూప్రమాతివృధ నేను నెరింపఁబున్న దాననిది నాకు చిరకాల సమయమునకుఁ దుఃఖమునకుఁ గూడుగారణంబగుచున్నది. పిల్లను

మధ్యకాలర గోళంబెట్టిని, విశ్వమవంబంతయు మిదరయగుచున్నది. కొంతయు గలుగనేర, దావవేర? యిప్పుడే యీ గర్భయ్య దీనిపోవు నుపాయం బాలోచింపుడు. మీరును నేను సుఖపడుదుమని పలికిని విని యీ బ్రాహ్మణుల కిట్లనియె.

తరుణి : పూర్వకృతము జెడ్డివారలను వసుభవించక నిలుపుముమీ : పక్షపుత్ర గృహశ్రేణాదులు ముఖాముఖం దువమునఁ బ్రాప్తించుచుండును. తొలి పుట్టువుసందెట్టి హెచ్చుతక్కుములఁ గావించితిమో ఇప్పు దనుభవించుచుండేమి. అంతటితోఁగార ముందరి ఇప్పుఁబరిగూర గవ్వలు యనుభవించవలయునా? నీవు చెప్పినట్లు చేసితిమీని క్షూణమాత్యాపాతక మనుభవించుము, తక్కినులమె దుఃఖ మనుభ వించుచుండువలయును. ఇంతకన్నఁ బ్రాప్తముముఁ బ్రతికారములేదు. సర్వధర్మ ముల నెఱింగిప నేవధర్మకృత్యముల నాచరించునా? యని బోచించి భార్య మారదించెను.

అనాతి ప్రసూతివేదముఁగాక పుత్రకోకం లనుభవించలేక యెదెనఁ దప గర్భమును జెనఁగొట్టుకొను తలంపుతోనుండి లింఠింపుచుండగా నొకనాఁడు ప్రాచుకాల మున యువనన్యాసి (పక్షి) యువన బాషతో నీవెవలం జరుపుదు విచార్తము వారిందకి వచ్చెను.

పలునిదములం రంగులజం పూసంపేరు లరమున మెయదు నలసి యంగీలందొరగి నీతోష్టిచముతో నొప్పునున్న యతసంపదము చూచినవానికి వానియొద్ద నెడిమో సిద్ధియున్నట్లు తోచకమానదు. వానింజూచి పండితభట్టుభార్య దాసీముఖముగా గర్భిస్రాచుకొను వోనని చెప్పియేని నియ్యఁ గలవాయని యడిగినది. ఆ మాటవిని పక్షి నోరు గొట్టుకొనును అయ్యి : మేము బ్రోహవార్యములు చేయువారముకాము. మీ యజమానువారి కదియవసర మేదోవచ్చినది? మగనాలికాయని యడిగిన నా పరిధారిత వారి వృత్తాంత మంతయు నతనికిఁ జెప్పినది. అప్పుడా పక్షి నాలిపడి యా మాలి జెప్పకపోతివేమి? మీ యజమానువారి నెచ్చడిఁ దీసుకొనెదము. వరికింది రక్ష లేకొచ్చెదను. ఈసారి తప్పక పుత్రుండు జీవించునని చెప్పిన విని యాదాది సమ్మోదముజెంది యా వృత్తాంతమంతయుఁ బండితభట్టు భార్యకుం చెప్పి యామె నతనియొద్దకు దీసికొనిపోయినది.

అప్పుడా పక్షి ఆమెమీది యడమంబులములతో దీసించుచు అమ్మా ! నేను జైవముతోఁగూఁగ జెప్పుచున్నాను. నా యిచ్చిన పూసంపేరు నంతకము నకుమునఁ గట్టికొని పుత్రుండు గలిగిన పిమ్మట నా బాచుని పరయంచుండ వలయును. ఆ పిల్ల బానికి పక్షిరవి పేరుపెంచవలయును. దెండువూలంబుండు మగిడు నునఁ దీసికొనిపోయి యందు (సమాజ) వైష్ణవప్రారస జేయుచున్న యువనవృద్ధులతో దీసివల్పించుచు యవనవేదము (బుగాన్) దెప్పించవలయును. అట్లు జరిగింతునని మీ పుత్రుండు జీవించును. పండియమునందు నిచ్చగాఁ పుణ్యము నెరసెంపవలదు.

నింపమనగాని చెప్పవచ్చును. నా మాటలన్నియు జేయుచుని యెప్పుడో కనకముని జేసెను.

■ మాటలువిని యా యాత్తలు మిక్కిలి సంతసించుచు వరదా : మా కట్టి యెప్పుడును వచ్చునా? అయ్యో : చర్మపిమాటగా జెప్పితిని. కాశీమ్మ : నీ మాట ప్రకారము జేసేదా సేవదా. నీ పుణ్యమవంపనైన జీవించెనని నీ కరీరమంతయు లంగాచుపూసలపేషలు వెంటకు. అప్పుడు చెప్పినేం నీవును దైవమును బ్రాధింపు యందుమో మునుపట్నంకలో పీఠముంకి వండితవర్ధించితి వచ్చెను.

అప్పుడా : మగవారో పిదప చెప్పిన మాటలన్నియుం చెప్పినది. అకంకు సత్వము దాబుదాదు మనమిచ్చునను జేసిన్మవతమనా, నెయమములు నింత యువ మోగన్మవతర. ఇంత తురులవతరా మనని రక్షించువారు? నివృత్తువకై యెన్ని యెనియెం చెప్పినను నా సత్యములని వమ్మవచ్చునాయని వరికిన వక్రలిలి వెండియు గొట్టెనది.

హ : మన దైవములకన్న తులకదైవములే మందివారు. ఈ వరము నివృత్తు నేమి క్షణం చెప్పినవలయుగాలేదు. వివృజ్ఞియు నిమ్మని కోరలేదు. వరేవ కాకపోయి లిచ్చుచుండులలో నున్నాడు. లోకములోఁగూడ నప్పపైకు లిట్లు జేయు చుండు నాదారమున్నదిగదా. పరం పరేమి యిట్లులేదు చూడవలయుగా. మనపుణ్య ముండునో యిట్లు జురగనది. పిదపూటకు నాకుఁగొంత మానగా నున్నదని వరికిన యిచ్చి పుండు కాశీమ్మ : నీ యావృత్తువచ్చియు లేయమని చెప్పెను.

పిమ్మట నిమ్మనిచయు నా వరేచ్చిన పూసలపేరు కత్తికో : యిచ్చుకొని యెటకు వరుచుండ దోసెడు లంగాచునాచెడు లకని యొడిలోఁబోసి యంపి యా పూసుపేరు పొగవెని నింపమనగా నందుమనఁ గట్టుకొని యెడిమెరలంతడు చెప్పినట్టిగా జురపుచుండెను.

రాక్షసులమున లంకితకట్టుకార్క వారకప్రకారము మంచింగ్నుమునఁ గుమారులం గొనెను. ల పావని రూపము లేకము లక్షణములు లగ్నలంఘును లరిగి లింకి వ కెతగట్టు పూడంపమన లింకిగట్టు యింకుత యసజ్జంప నాగిలక్షణపు నారకవచ్చి పిదపిమ్మను నమంధముగాఁ గాపంపక వరము చెప్పినట్టిగా జరిగించి యా కావని పిచ్చిచేయ నెలవచాచెప్పెను.

మఱియు లంకితకట్టుకార్క వరేచ్చిన పూసలపేరు లంకిమూరును మివరో వైచరిమూర వరకేపిల్లలయఁజెట్టు నగలును దుస్తులునుచెట్టి యెప్పుడుముగాఁ లింకుచుండెను. పిమ్మటపిదప చాలవంధ్రుడువలె నుండిన ప్రవర్తనాఁగంధగంధఁ జూపుచునావమందె నిల్లరకు నదురముఁ గడగఁ జేయుచుండెను.

అట్లు చెప్పిన ప్రకారము పిమ్మటయును నంపవర్తరము రాదన తరువాత లంకికము లెండుపూసలయందు లంకితకట్టు కాపురం న గరి మనెడునది.

అట్లు వందితభట్ట యమునితోఁ గలపాండిత్యమును బ్రకటింపఁకొని యున్నది. దనయేదినే వానిని సమన్వయముఁ గావించెను. వీరియందఁగల గూఢ్యులనే కమారుని మొదలతో జన్మించునై యుఁచునవలయును. అట్లగుచున్న కేవలసత సంతసము గలిగినది. వందితభట్ట కుమారుడవడిచున జేసియు మోక్షమును బంధువుమానలేదు. యువకుని విద్యయు చెప్పించుచుండెను. పిన్నపదియవచ్చునపుడు వచ్చివచ్చును వెదము చెప్పకుకొని నింటియొద్ద నొక యుపాధ్యాయుని నియమించెను. రాసంజెసి పిన్నభక్తు క్రింద భావములంతోఁగి నిద్రాశయించు సక్రమముగా నేర్చుకొనిపెను.

మఱియుఁ చెప్పిభక్తు యమనసాపాదననవలన సర్వముక్తులయుఁ గలిగి శ్రీమృత్యులయు సామదేయులయు వెదకపడి తండ్రిం గోరుకొనెను. అందితభట్ట అట్లే బ్రాంధ్రం బలిసింది యావిద్యలన్నియుఁ గుమారునికి నేర్పించుచుండెను. పిన్నపదియు గురువులనుండి యవిద్యలైనను రర్పణము ప్రతిబంధమువలన సక్రమముగా నుత్తరించు చుండును. ఆ బాలకుడు రాక్షసులందు వేదోత్తమభక్తిశక్తియుఁ అగర్లె నాయుధ పరిశ్రమయు సమస్తశక్తియు యమవిద్యావనశ్చియుఁ జేయుచుండుటచే నిరియోధులం బ్రాయమువచ్చువరకు సన్నదియందును బాణసమూహ పాండిత్యము కుదిరినది.

ఆ విషయములందలి రూపము ముచ్చువారు సహదేవులందఱయు సస్య యానసాలవముఁ జూచువారు వమలందేయనియు సాయుధ సౌధనము విమర్శించునా ర్యులందేయనియు ముల్లసంగన వైభవ్యముఁ బొందించుచు ఏమందోయును నిమిషము విద్యాకోశల్యముగను నానందరక్తశాంధినియు ప్రోత్సహించి యెరుచుంచుచు. అతనిని పదియే పేరి స్వర్ణముగా లేవని లక్ష్మణములో మహాపీఠులవని శూరులును వందిత రాయవల సూరులును పిలువకొనంగలి. రాసంజెసి యతండు మహా పీఠుల దనయుఁ అందితరాయలనును ఎఱవ బిడుచుండెను. తల్లి భర్తలు మాత్రము పిన్నభక్తినియే విలుచుచుండిరి.

ఆ పీఠులకు భద్రుల ముగియును భరించుచుండును. గావున గువన్మఘన రీతి నొప్పుచుండును. వందితభట్ట వానిని చూచునై యెరుచుమును. ప్రయత్నిం చెను. గాన పీఠరసమునందును మి యుపరాష క్షణగారరసమునందుఁ గలుగక పోవుటచే నందుల రక్తమోయెను. సమ్మతింపదయ్యెను. ఒకనాడమ్మహాపీఠులకు మోక్షులతోఁ గూఢ్యులనే యవన మనములనును హిందూమతమునును సంగం తారతమ్యముల గురించి రర్కణగా నుత్తరములని చె యందుగల పెద్దభక్తుల విని యమన విద్యాపాండిత్యమున కెప్పుడవండును అచ్చు నిహిందీభక్తును సీమరత్నము నీగాంధీ ర్కము సమన్వయమానములు గాఢమై యును. నీ బిందులవలన వానిచ్చి కాపు ర్నిగిరియును. పాదుసాగారు నిచ్చుచుండెనేని చల్లబడియెనునంత గొరవలను విరూప ద్రుడు. మా ముందునాయన ప్రతినివత రమ మురము పంపుచుండును. అంతకు రెపు నేఁగో వాఁగలిడు. ఆ విధముఁ దెచ్చిన భటులందఱ సహసము. నీరుచ్చరము

ప్రాసీ యిచ్చెరనను కెప్పుడునుగనే రిప్రీమతి విత్తనపాతముగా గొంతునువచ్చి
యుకయుత్తరము మాపెద్దపదము కిచ్చితి.

అనచేయ పీఠము భుజమున వాయురసము పిప్పియిట్లు చరితెను. రాని
పట్టణమునగని వసేడు పశీయన కనేనలముయెనె దేదీ హేతుభాగం పదీకు
(మంత్రి) పిప్పివిందునది యేమనగా మనహృదయ గాఢి ఎవంగియమహిమయగలను.
అనిన్నది యిప్పుడు పదియవేదం ప్రాయమురలియున్నది. చిన్నరసమునుండియు
హిందుకుతము సంకలనమునను గంభీరుడే నావిద్యంయందే యెక్కువ పరీక్షను
చేసినది.

ఈ నడుము గాఢించనను గంభీరము అదినినడలు అప్పుడే సుందీయు
గాఢి హృతి సేవింపవలయునని మిగిలె పడుకెవరుచున్నది. దేవు వాచ్యుడ కుత్సాత్రి
కచ్చటికి వచ్చె పశ్యేష్టమనకి స్వయముగా నదిసీమ చేయునది. తనయలిరావ
నాయాహారత్నము తంకితో కచ్చికొనుగా పాదుభాగాను పీడిట్లుచాయమని యాన
కిచ్చితి. ఇదివరకు మనహృదయగాఢి వయగా పేదను పుట్టించి పుట్ట యే దేవ
వరకు పెరిగి చాలముచేసెరి. ఇప్పుడేని యెనుచున సంకలనము యొక్కరితము
యొన్నది. దానంచేసి పాదుభాగా రీతిమరిని గావాలముగా వాచును సేమికోరినను
గావనన రీత్యమందును కాపున నందరి హిందువుల యర్థిపాయము రెట్లున్నవో
తెలిసికొని ప్రారంభించును. దానంతగనెనెను వార్యము సేయాలిత మనము.

అనియున్న యుత్తరపు అనుభూతులు వచ్చి యాపెద్దపదము పీఠుచో
పూర్తి. రికముర్రకొని సేవించునదిగా వాచుచు పీఠంకి యెన్నుందేరిం. చాలి
లగిన్ను గాను. రికముర్రకొనిసంకలన వాయునను నెప్పి యేమిది ప్రాయమ
యనో సర్వరసముగా చరిమికోరికమ్ము. చివరవాక్యమున కర్థము గ్రహించికిగద.
పాదుభాగం కాననమున పిప్పిసేయువాడు గలరా యని పరిశీలనకు మంకిచొనము
చేయును పీఠం కిట్లనది.

పిప్పి: హిందుదేవాలయసంహితా పచ్చి యవన పుట్టిన యదిసేకము
ప్రేయమో వాలుకొని నెందులకు మానుతనము నెమ్మరింపను. పీఠుకం...లో పన్ను
మతమువారి గిడుపుకొనును. పీఠుర్రకొని రీత్యకొనునం మోక్షాత్మములు నెమ్మ
రింపవు. ఇంకొక్కరసముగా నెందులకు పాదుభాగం యంత యెక్కుడు పీఠుగా వచ్చి
యిచ్చుకమాత్రమం దంపంతులు లేరా యని పరిశీలన వాపెద్దపదము నెంకియు కిట్లనది.

అప్పు: పాదుభాగంకర్మత్వంతమ నీ కలింగదవో కిట్లనవు. హిందువంతు
గుని సర్వదేవము: ఈ వాచుల వారపదలగెప్పుడును గిట్లయందును. ఇచ్చకవది
గలదుగదా. వాచ్యము హిందువం గిట్ల. అంతతో వాచుకొను పిప్పి: పిప్పియ
గాను. పీఠంకి...లో పిప్పి హిగా దెమ్ము ప్రవర్తనలము ప్రాయమలయు పాదుభాగం

సరం వీరినెరు. ఆతంపిదనాదెను మనవిదకుమరిగు వాల్మీకిమలు చేనుచూసివకోఁ బ్రణలు సమ్మతించువాఁ డిదిమా చక్రవ చియగుదును వలము? గానిమ్మ నాదీత విప్రు నేం మావారికో పిదారింపి కేపు పుత్రుత్తర మిత్తెన వనవలె యువ్వదే తంకి యొద్దకుంజోయి యా వృత్తాంతమంతయుం తెప్పెను.

పాడుషాగారిననముమి పండితకట్టు పుడుదు నాదూరికో చేతుపొందిన వారికె సుకృతపెప్పి వారికోనారా గానారా పోవలెందని పాడుషాగారి యుద్యమ ప్రకారమంతయుం తెప్పెను. ఆవిషయము విమర్శించఁ గానారా ముద్రానామ పత్తేష్వర్యుడ దేవాలయములో నొక సభచేసెను. ఆ సభకు గానారామన్న వారంపద వచ్చిరి. ఆ సభలోఁ బండితకట్టు నిడువంబడి పాడుషాగారి రూతును శివరాత్రి వచ్చి ప్యాచికి స్వయముగా నుపసకము చేయువారు నువము పందంటిమి అలల్కార ఘోషా నవ్వు సేయించుట. దీక్షిష్టులు మనశ్చితి కయ్యుటయునో పి పి యిది ప్రాయములు వెప్పువలయునని యుపన్యసించెను.

అప్పుడు కొండరు పాడుషాగారితోఁ బగలబాదు పగలం నిలువఁ గలము గావున న్నవము చెప్పువలసినయు మితకొందరు పినుగులు. ఈ పినుగుల చెప్పున నిలువ మా మత విరుద్ధముగను మానవేంపుఁదని ప్రార్థనపు తోలు పంపఁబడుచున్నయు సోదరు మనూజాగారి యర్థి పాయ మిదో యట్లు చేయువలయునుయు ముంబయిదు ప్రాంత ములు చెడియెను మానము గాపాడుకొనమయు ముంబయి పం పుగిరితిల బలికిరి. పిమ్మట గానారా సభతో నిలివంబడి పాడుషాగారు మునీంద్రులకు జగద్రచ్చయి యున్న వాడను వారొనము తిరిస్కరించుట చూచిరిదని శిష్టమనెడిరాదు. ఆయన యిదనములో నెదు రిషల నెవ్వమున్నది తెంతననం నెవ్వముగల నే నాయనతోఁ బగలబాదు నిలువగలనా? ప్రార్థనాభూతిరఁ బంపుటయే యుచితమని వాడుదోఁచినదని యుపన్యసించెను.

అప్పుడు పినుగు లేరి సభలో నిలువలయి నిలువలగలయు గనుం గొనెను గంపెదస్వరంపవ ప్తినియె. అప్పుడా : పాడుషా చక్రవ రియని సేవం పరు నెంచుచున్నాడు. అతనికి మనలో వాడ సామాన్యము గల వారము లేరని నమ్ముదు. పత్తేష్వర లింగము పియమతస్సులరెం పాడుమంటిది. అలింగము గాపాడుట మనశోకం మన పొందుచకమున కలకట్ట వాదశక్తియున్నది. అర్ప సారముగల త్పదములు హాతికిని చేనుగును అలంకారమన్న మన సేవంకయు నేర్పవలసినది పాడుషాగారు పలువురైన నేమియు చెప్పలేదు. మానమున్న ప్రాయము చక్కని న్నది. కేకములుగి యుండుననియు. ఈ వృత్తాంతము గొర ముంబయిది పండితులచో మన రాజుగారు పాడుషాకు చెప్పిరి. అయినతోఁదరు లేరు. తెంతననం నెవ్వమును నాయనీనను చేయువలయు. శివరాత్రిరాదు

పాదుషాగారి సైన్యమును చొరికినందున వాకుండు గొడ్డెడ. నరకుండు ప్రార్థనావశ్యతలను సమ్యక్కించువాడని కాదు. వ్రాసినయుక్తర మట్లున్నరని వరికి యాసమ్యక్ యుల్లి నుల పిరకనముఁ జొంగజేసెను.

అప్పుడు పృథ్వీరాజునకు పిరుపిమాటల వెచ్చుకొని పీఠాధిపతుల పాదుషా గారి మాటలను గురిత్రోచిపించుటకు సమ్యక్కించుము లంబంధము. యే వచ్చెనేని బ్రాహ్మణులకుఁ దెలిసి యాచారవ్యర్థముగాఁ జాతెదము. ఈ మహావీరుడే మాకు సేనాధిపతిగా నిండుగాక భరండు చెప్పివచ్చు లేండునరకుండు సైన్యము మాయరీసము నేయవలయునని యేలంకలముగాఁ బలికిరి. అప్పుడు జాగ్రహమును రోషమానెంచి నది. చావున "నోచో" పిరకంబలు పేరులును నేను పిరికి నయనయో పేరు కలందు చుంటిరి. ఈవీరును సర్వసేనాధిపత్య మొనంగితిని. అతనియిష్టము వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. సంగరమయ్యెనేని నేను సహాయుడగానుండు" నని వలికెను. అసూయల కంబలు సమ్యక్కించి యప్పుడే యన్యహావీరు. సేనాధిపతిగా నియమించు కొని యంతటితో నానక చాలించిరి.

మఱనాడు పీఠాడు మిసేదువకుండునె పకిపులో "మా మతములు పాదుషా మాటలను గురిత్రోచి బ్రవించుటకు సమ్యక్కించినాడు చావు. మతవిరుద్ధకర్మములఁ జేయదగవని మంబంబిచి పాదుషాగారికిఁ బ్రయోగరము ప్రయమును వలికెను. ఆ మాటలునినె పకిపు కలపంబించుము 'గానిండు. మాదేవి ముందునకే చెప్పితిమి. పాదుషులను మావు చావైయున్నది మావ్రంప నెవ్వరికను" లి. పలికి యప్పుడే పకిపున చావైసమయము ప్రయంబును. మఱకొన్న దినులును కల్గింబడి ముసేను కొరయుచిరము వచ్చివచ్చి అట్లనుమయమును పేరు చందే యున్న నాడు చావున నంబలి సంగతులు తలిసికొనియెను.

'చాళీశ్రమమునను నాడును కళాశ్రమం చూరములో చాళీశ్రమదను కేట కలదు. అది పాదుషాగారి యరీషములోనున్నది. లంబంగి పకిపు సైన్యములతో కివ చాత్రుఁ బూర్వమువచ్చి యా రోలలో బ్రవించెను. వివాహివాడు గంగిన్నానముఁ బేసి లింగమున కలిపెకము చేయఁ గలదు. అర్థమవచ్చినవానిం బరిహార్యనియ నని పాదుషాగారి యాజ్ఞయనది. పీఠాడు వారికిఁ దగిన సహాయముఁ జేయుచుండ నలయు" నని వలికె వ్రాసిన విషయములు రహస్యములైనను పకిపును పిరుపియందుఁ గల విద్యారమును తెలియజేసిరి.

సంగరోత్సవముఁ గోరువన్న పీఠాడు వామానయని మున్నుడు పమాని రెల్ల వారహస్యముం తెలియఁజేసి చాళీశానకిగి లక్షసైన్యమును మోతము తప్పించు కొని పరచాత్రుఁ బూర్వము పల్లెలమరుట్టును పీఠంబొంగుండ చేచాలయ ద్వారముల యందును గావుగా నుంబంబెట్టి చీకకభూహము నున్ని కాని గుట్టుపెక్కి యన్నచోటు

అనుచు పోవుచు పూర్వమును గానెడుచుండెను. హిందువుల యుద్ధమును వదిలివెడలు
 తెలియమిదే! ఇదివేల యమన సైన్యముతో అమంగిని హుసేన్ బాదు కోటలోని కనిపెను.

అవంగి కథ

యమన సేనానాయకుడు తన సైన్యమునకు హుసేన్ బాదు చుట్టును
 నిలువఁజేర్చి బావి శేషములం దెలియ వెగులుబట్టెనని పాటి హిందువుల సన్నాహము
 విని వెలుగుపడుచు అవంగి కొక యువరమ్మిని వ్రాసికొనియెను. 'రాజపుత్రీ :
 మన రాజు తెలిసికొని హిందువులు శాశ్వతము చుట్టును గాఢమెటుకొనెరి. వారి
 బలము మన బలముకన్న నధికమగుచున్నది. ఈ పిషయము తెలియక మేము
 సామూహ్య సన్నాహముతో వచ్చితిమి. ఇప్పుడే మరొక సైన్యమును బంపుచుని
 వదిలినది. కానితని. ఆ సేన మధ్యవరపు ప్రవాతి మిగిలిపోవును. ఇప్పుడీ బలముతో
 వారిని ద్రోసికొని పోవఁగాలను. ఇప్పుడ సంగతి విడవఁబడుకొంటి. సేవకును
 గర్వము మెద్దియో యాఁగినిన వలయును.'

ఆ యువరమ్మఁ జూచుకొని అవంగి మొక్కిరితరతరపు వివరము మాటలు
 తడవఁ 'నవీ : సంగీతరంజిత : జ్ఞానా. ఈ యువరమ్మఁ జూడుము; అధాగ్యు
 లకు సుకృతకార్యములు లభించునా : అయ్యో : గంగాస్నానము వివాహదర్శన
 మముఁజుగునని యెంతయో యలిరావతో వచ్చితిమి ఏదియు లేకపోయెను. ఈ సాధు
 పురిఁజ నేమిటికీ : బ్రతికిని. మాకంబ్రమొద్ద సేవలు జేరపోయినా : భింక
 యర్జునుఁగూఁ బంపనే ? అదియు నా దురవస్థయే. ఇప్పుడేమి రేయుదుము. మన
 ప్రాణుని కుందలతిక యెక్కడ మున్నదని పరితపించుచున్న అవంగి నూరడించుచు
 సంగీతరంజిత యిట్లనియె.

'నవీ : మాకీరా ర విన్నవే తెలిసినది. నీవు విచారించుచుని నీకోఁ జెప్ప
 లేదు. చిన్నెట్లయిన రేపు గంగాస్నానముఁ జేయించి విశ్వనాథుని యాలయమునకుఁ
 దీసికొని పోవుదుము. నీవు విచారించుము. మేమిరువురము నాలోరించుకొంటిమి.
 వేటియడమువంగుందంతిక శాశ్వతమున కరిగినది. అదేది కపశ్యములం దెలిసికొని
 రాగలెను. వచ్చినతమానక యుద్ధముసారము గానింతముని పలుకుచుండగ కుందలతిక
 యచ్చోటికి వచ్చినది. అవంగి యోయింజించుచు సంతోషముతో 'మరుస్యా : ఏమి
 పిచ్చాట దీసికొని వచ్చితివి. మనము రేపు పోవుట సాగునా : ఏమంటి యాస్తులుండు
 నాకుఁ గొడువయేమని పలికిన విని కుందలతిక యిట్లనియె.

'బోటి : వేమ మాటువేషముతోఁ గాశ్మీరమున కరిగితివి. రావలినారం
 చునతి లేక నాటిలోఁ తిమెనం చూరకర్మము గాదు. పట్టణముచుట్టును పిచ్చిపిరుండు
 గాజుకుటులు కలిసి యున్నారు. యాత్రాభయము హిందువులు విరాజింపఁగలగాఁ బోవ

చును. దానిలోఁ బ్రవేశించుచుండును. నేను చూచుచుండగానే తెక్కలకు పొంపు పలు నీరుబిడ్డి పురిలోని కరిగితి. ఇప్పుడు బంపంకముచేసి యుతున్నాము. నీవేష లావణ్య నృత్యావళుచేతనే హిందువులం బారుదించుచుండును. నీ మిరుపురము హిందువుల పరదా ? మనము పురుషవేషములు వైచిత్త్యం హిందువులమని చెప్పి యుండుము. సామాన్యముగా వీరవచ్చును. ఇంతకన్న వేరొక రీతి గార్యసాధనము కాదు. ఆ మాట నీ రాజపుత్రి పక్కరి సంతసించుచు నుద్వేగమునకు నమ్మితిని యెను. దానివలననే గోటలోనికి రాకపోకలు జరిగింపుట యెట్లని శంకచేసిన గుండలతిక యున్నది.

‘దానివలననే మామెయింగనాదు కాదు. మావెంట నీవు పురుషవేషముతో వచ్చుచుండ శంకింపకురా. దీని నవ్వంతరమేమి యున్న’ వని వలికిన చిని సంగీత చంద్రిక ‘నీవు ! అదీయంత యుచితముగా లేదు. మనము పురుషవేషములు వైచిత్త్యం పోతున్నందున ఆర్థ పు. రాజపుత్రి ముగా జూపవలయునని దానివలన పోలికవారి బయల వేషములు మార్చుట యుచితముగాదు. సాయంకాలములోపున భగవంతుడు వెలొక యుపాయము తోపింపవలెనా : ఏరియు దొరకనవచ్చు నీవు చెప్పినట్లే చేయవ’ మని వలికినది. ఆ మాటకు రాజపుత్రియు నుపయోగించినది.

ఏమిట నాయంగకాన తిరువులు గోట పెరలునుపాయ మాలోకించుచు గోటగోత రాట నేచియే సాధనములున్న వెయియ. యాప్రాకారములట్లును ఏమి రావలెనాద్యముగా తిరుగఁబోయి. అందువలననే పేరొననద్యశంబైన గుప్తరసంబున నాన యావలె వచ్చి పురికి వలంబునది. దాని బలికించి వారిపురు ప్రయత్న పూర్వకముగా గివెయి గుంబంగి యెట్లైదాని వెలెచి. అందు సోపానములున్నది. దానివలననే భింతరూపముచేయి. ఆ మార్గము నున్నది పాపములచే గడు బడులచే నడచుట మృదువుగానున్నది. నిర్భయముగా నా తయలు లా తెలుపునంటి పోనఁబోవ గొంతరూపమున వొక తలుపువెనది. దాని చింత గుంబంగి యాతలుపు వెలెచి. ■ మార్గము కాపురమున కనభిమార్గములోనున్న యొక చిన్న పెట్టమిడికి వోయినది. ఆ గుంబంబు చిన్నియు గ్రహించి య మ్మించుచుండు వెలెచు ముల నాతలుపులు వైచిత్త్యం యదాగతముగా వోయి రాజపుత్రితో నా మృతాంతసుంతరము చెప్పి.

శత్రువులు కేట ముట్టించినప్పుడు తప్పించుకొని పోవుట కేట గడు నవ్వుడు గుప్తమార్గము బంపట వారు యెగబడి నాదారి యెట్లగు తెలిసికొని. యోచనంగి దానిం దెలియఁజేయుచు విశ్వేక్షయి యున్నగదామే యోచన మాంబము నెందుడు. బ్రయాణ సన్నాహము గావించునని తొందరపెట్టినది.

ఏమిట నాకోమ్మ తిరువులు బంపంగి. బంపించుటకు బంపంగియెట్లడిగి సోపానము వలంబున ఆర్థ రత్నకులంబున నీ చిన్నవేషముల నలంకరించి

పురుషశేషమువైచి మంచహసముతో నిద్రముఁ జూపుచుఁ దమనః ; ఇప్పుడు సేపు కంఠు
వసంతజయంతాదుల యింది యుండెను. నీ మనోహరాకారముఁ జూచిసంతసె నున్న
తులు మోహవిహలు కాకుండురా ? అనః : పురుషశేషమున నీ మోహింకవంతగా
నున్నదియో చూచికొనుము. తుమ్మెదవాలు చేరని బాంకములము వలె మోయించున్నది
నుమా ; అని పొగడఁగా ఎఱ యమ్మిద్దిం తన చేతులు నిలుపుచున్నామోఁ జూచిరి.
వెరఁగెందుచు నిట్టచియె.

అగు నగు పీఠం నట్లు నామొగము నాకే క్రొత యగుచున్నది. తఱచు
ప్రియ పురుషశేషము వైచువచ్చుచు మనోహరముగా గుండును. నప్పుఁ జూచి చెప్ప
యు గురుతు పలుకాంధ కదా జానిండు. ఈయనపాపము నుపాయనపాకమీదనే ఇంక
మీవేషములయంగూడఁ జగిల దునుల నేరి యుంపుడు. పాపంబుల ముగియున్నది.
మనము పెక్కువఱచినదే లేకపోయెయ్యెను. ఈగుహమార మెంతదూర ముండెనో
యని పరికిన చిది యాయువుపుచును పరిచారక శిష్యముల వైచికిని చూపెవచ్చుక
వచ్చిరి. ఇంగి మెదలచినా రెవరో క్రొత్తవారమకొని సరియమందుచు నన్నిసంతసె
గులుతువచ్చి యచ్చెరువందుచు వోహోఁ సుఖవావా మిమ్ము నింతుకయు గురుతు పట్ట
లేకపోయితిని నుండి నన్నెనం దెలిసినది మిష్యములు పరుషాచితములుగానున్నయవి.
మనకు భగవంతుడు మంచి యుపాయమె వోదెంచెను. నాకు నెకమనస్సు పాదము
నదును చున్నవె. తప్పక మనవోడ తీరఁగలడు. కేవలము మనము చిహ్ననామన
చరిత్రకము చేయగలము. మఱి యే యంతరాయములు వాకుండ గుండువలయునని
యనేక ప్రకారముల చలించుచు నెట్లకే నాదివసముఁ గల్గవినది.

అంత నా రాత్రి నా మన్మథైతలు తమ యంతఃపురములోనికి నితరులు
కాకుండ నియమించి నెరువరామువలెవి పురుషశేషముతో నా పాతాళ మాధుమనఁ
గరణిపీకులు గంఠికొని నడువం దొడంగిరి. ముందు వెలికి త్తియందు వడుచుచు వారిఁ
జూపుచుండ నా రాజపుత్ర తదేకద్యావమున నడుచుటచే గమనాయన మింపుకయు
గజింపబడియెను. అట్లు రెండవదియును వడుచుచును నొకరోజు నట్లుగా రెండు
కనంబడినది.

నా రాతలుపుటిం నూదలాగి కలుపుఁ దెలిచి యా రాతయందున్న మీట్లు
వెల్గిరి. అ ప్రదేశము గుండును పెట్టుకుని ముందు నా కలుపుమాసి మలకొంత
చూడము నడచినంత క్రోశమాచారముతోఁ గానెట్టులము కనంబడినది. అప్పు
దరుణోదయ ముండుచున్నది. వాపున నెదుగం యాయు ప్రకారములపాపలు
తెల్లముగాఁ దెలియుచుచున్నవి. అప్పుడు రెండగిమేమిప్పింగ పాస్తంబులకోడించి
గడ్డప కంకమతో

సంఖ్య : 2000 మే 10, పద్మ-పరిచయ చిహ్నము, పద్మ-పరిచయ చిహ్నము

ఇట్లుగానే త్వరలోనే ముగియగల సాగుకాండను పూర్తి

శ్రీకృష్ణ మహాద్విగ మది పోన కాన ? యుక్తసిద్ధి

గాళ్ళపట్టుకరాజమా : చుట్టె పిమ్మెస్సానీయం చిట్టెస్సానీయం.

అ. సమస్య క్రింది పరస్పరావలంబితంగా గాఢాభివృద్ధిని సాధించి

...మనమును సమీక్షించుచున్నాము...

ము|| అ., గొండాపేట పోలీస్ స్టేషన్, సహాయకమండలి, పంపిణీ, స

కూరి విశ్వేశ్వరయ్యగారు దాని ప్రతిభాశక్తిని చూసి బాధ్యత

సంస్కారములు పూర్తియైనందున మృత్యువును పూజించి, దానిని

పంపిణీ చేయబడినది. ఇది మేము నా పాఠం వ్రాయడానికి.

[illegible]

పురద్వారమున వచ్చక పురుషులు వారిని బంధించి పై దెవ్వరని యడిగిన నీతం దీక రాజుమాచుడు. యాతావత్తు యువరెండెనాడు. పరిజనం బంతయు వెనుక వచ్చుచున్నది. గొన్నమునకు పోవినయనుచు ముందుగా నడచి వచ్చుచున్నాడన బ్రవీ యా సుపారాంతు రమంగికో? నూత సీతలో? బ్రవించితి. అంతయు నే యంతరాదుము వచ్చుచో యే. యచ్చుచ్చెనంద పుచ్చుచే యున్నది. అప్పుడు ముప్పిరిగాను సంతసముతో పడిన రాజుమాచులను పడుచును నడుచు నడుమఁ దెరుకులఁ బరీక్షించుచున్న రాజులందఱు బాచి పరదాతు సమ్మర్థములో చూచుచు. నోరులను దెలియకుండఁ భప్పించుకొని యుద్ధో గంగాపడిరి. అంతఁ గి యా గంగాపడిం బాచి యంతరంగం బుద్ధింగే పునం బరికి బద్ధులండు జేతులు పాలయనం బ్రవీ నవస్థులించుచు ...

41) గంగా : సుప్రసిద్ధమైన స. వముసాగంగా ఉలంపంగ .

గం గామంత్యముతోక ము చైద్యం నాడుతు పుష్పక్షయి

చరిత్ర సేవకీరవాదం: చరిత్రను సృష్టించుట, పునరుద్ధరణ

అంబు నివృత్తము నుండి విడిచి వేయవలెనని చింతించుచున్నాను.

*9. మనోజీ సో, తమకు సేవకుడు ముం.కుడి ముం. సే. సో. గొప్పకుం.టి

... ..

[illegible]

مع: $\frac{1}{2} \times 100 = 50\%$ و $\frac{1}{2} \times 100 = 50\%$

అనంగి యంగదాననామదా కేవలము నలమింపు పనుమదై అపరమిం మురగి గంపి దెనుల నామరంబులను నా తాచి యామోదించి యందులి జను లెచ్చెరుమందును పలుదెనుల బడించి యా యందుగాని పింతకరచించి ముంపు చొదంగిది సంగి వెల్లుడుకలెప్ప వాడుగిమ్మల యొప్పు తరుమెప్పల సొరు మెరుకు పనుల వాచి వెరంగి పనుడు ముంపులను త్రిమింపు యు పుయ్యలును ప్రిథాంబు మోహింపు బొచ్చిరి. ములు తన్నామర చూడచుండుట గిరించి యక్కరికి వెల్లుడుకం మడివెనుకొని యున్నెముల వెల్లుకొని యచి లేచి నిశ్చనాన నారయ మునకుం బోవ నొక పీఠించి నుడువుండును. అట్టి నుడువుమును గొండు తెలుసు లా పీఠం బొవును నొకరితో నొకరిను సంభాషించుకొనుచుండిరి. భండంబు నిలిచి నెనాత్రికి ఏ పీఠీరమును వచ్చిరిమి. ఏ యులు యు లేదు. ఇప్పు డిన్ని పరషలు దేయుచున్నారేమి? దేవతా రరసుమును చానీయరుదాదా? మతోండులు అయ్యో! మీ రెచుంగరా? ఏమందు. పొరుషాగారి చూడను అనంగి యను చిన్నది విశ్వేష్వరలింగమును న్యయముగా నభిషేకము దేయవలయు నని కోరిన నామరంబ్రి యప్పుని తేయించును కపటమును జేసి యిచ్చటికి బంపి నాడు. ఈ యురగ బంపితటగాని భూమారుడు పీఠాదములు చురకలు రాకుండ పూహములు పన్ను కొడుచున్నాడు. నను బాంకమలేదు. పనును తురకలమేమో యని పరషలు దేయుచున్నారు. అంతయదాచి మఱియొరటి కాదు.

మఱియొరటి నుంగలియు తలంబునం విడుచుచుండ సిట్టి సంవాచము విసనయ్యెను.

మంగలి—చీరీ! నంగివెంతా! గంగుడేమి దేయుచున్నాడు?

అంగి—చాత్రి తెల్లవు గస్తీతిరిగి యిప్పుడే కదంబయా వచ్చి తొంగి న్నాడు. ఇంతలో ఏంపని వచ్చింది.

మంగ—ఈ విశేష పొరుషాగారి అనంగి వచ్చి గుక్క పరషమండల యిప్పుడేమో పూళ్ళాచాళ్ళందలె విత్తివట్టుచు సిద్ధముగా వుండమని బాదించాలంబు చేసిలేపు రొనుడుగాను పంపించు.

మంగి—మరొకలో—అను— బాదించుతో వస్తున్నాను మీమీమింపు నీ కపటముని గంపిస్తాము ఈ ఒక చరదిచి బాదించుచును.

మంగలి—ఇప్పుడు పంతులు పనిచింపు. పూరంతా అల్ల గొప్పంది. అందిచి వట్టిదేయాలంటి; లేపు.

మంగి—యో! యింకా బాంబున్నావో? నను పొళ్ళి ను. మంగియొక పిచ్చియైనాడు. బాదించాలంటి.

గంగము—(చొప్పుడు) పిచ్చుండా! పిచ్చుండా! పిచ్చుండా! పిచ్చుండా!

వీరడిది. ఈయేది దిక్కులేని పీఠగురువుగు వంతు మంది. మంగరాయను పేరనే వట్టకు పోయ్యిని సెప్పాడు.

వెండి—దెప్పినాడు. పంతులు హతీరావంటి నీవంగియేమో పూచేయబడి యల్లరి చేస్తుందని పేగ డమ్మంటున్నాడు.

గంగడు—వే రాను పే మందా యామాలు లేపేమంటే యిట్లుంటే కొట్టినాను.

మంగలి—దానిమ్మ. తొంగో అడిగో ఇంద్రోతుగాడు వస్తూన్నాడట.

వెండి—చేగదను చేగదను ఇంద్రోతయ్యే వస్తూన్నాడంట.

ఇంద్రోతు—(ప్రవేశించి) తొత్తుకోదరా! యిక్కడ కూర్చున్నాడేమి? నీవు వచ్చి యింత సేనయ్యాది. గంగదేవీ?

మంగ—అయ్యోలాను నన్నేమంటాడు? గంగదేవి వంతువాడంట. తొంగుంటి భగవన్నాడు.

ఇంద్రోతు—అంతోకోదరా! గంగా: వంతు నీదీవాదా: యిటరా లేచున్నావు?

గంగడు—లేచిందే దాని లేడు. వస్తూన్నాను. (అని డప్పుతగిలించుకొని వచ్చుచున్నాడు.)

ఇంద్రోతు—వచ్చి, గంగదేవీ. టూ వెనుక నయనయ్యవో తెలుసునా?

గంగడు—అయ్యో అయ్యో.

ఇంద్రోతు—నేను మిమ్మరిగా పోవమాట చెయ్యి.

గు—చి దేవు. పాడుపాగాని నీవంగిపెల్లవచ్చి పూచేమీదలచిన గుడిలో తూరగంటు. అప్పుడు పునస్సహాయలో పున్నది. కాబట్టి గ్రామపురిందలచి చిత్తి పట్టకొని సిగ్గుగా ఉండవలెను.

ఇంద్రోతు—(పద పా వచ్చుచు) పోరాయి: పాడుపాగాని నీవంగి యేమిటా?

గు—పీఠా మంగరాయను వా కాలా సెప్పినాడు.

ఇంద్రోతు—నీవంగి కాదు యెవరి.

గు—రింవంగంటి లేవంటి?

ఇంద్రోతు—అయిన కూతుడు పేరు.

గు—అయిన కూతుడు మహాచూడతాడు ఒకటి కంట. అంత చిచ్చు అయ్యేదా నీమీద.

ఇంద్రోతు—అయిన గుడిగా ఉడు. పాడుపాగాని నీవంగి పాడుపాగాని. చిన్నది వచ్చి మహాచూడతాడు. ఇంకెవరి యిట్లు. అయిన చిచ్చు.

గుడిలోకి వచ్చునోమో కనుక గ్రామస్తులందరూ కాచికొని యుండువలయును. అని బాటింపరా :

గం—ఓయీరావో : అన్నిమూలలు వాకు నోటబట్టువా తగ్గించి చెప్పండి.

బం—మరిమిదియు లవంగి వచ్చుచోయినది. అందుచే కాచుకొనియుండు వలయును. అని చెప్పగలరా ?

గం—ఈమాట చెప్పగలను. (అని యా ప్రజారము పీఠంబు పంపి బాటింపబడ్డాడు.)

అట్లనే ప్రజారములు చెప్పకొనెడు ప్రజలమూల రావించుచు నమ్మించు పోయెలు పైకికులం గలసి వడుచుచుఁ గ్రమంబున పశ్చిమంబు నాయందున కరిగిరి. అందు చెక్కిరిండు కాజుకులు గాచియుండి తోసికఁ బోవువారియెం బరిచించుచు నలుది రెండుఁ గొంఁదెముగా జనులవిడిచి రోలివారు వచ్చినవరువాతో దుష్కారం బోసివచ్చుచుండిరి. అప్పుడు నమయమురసి లవంగి తెలిక తిరు లిరువురు ముందు పడచుచు ద్వారపాలురతో 'అయ్యా, ఈతం దొర రాజశ్రేయంబు. సమ్యక్ముఖ నెరింపజేడు. స్వామిని సేవించి వచ్చువఁబు చెక్కిరింప జనుం విడువకుండు. మీరు బారిపోషిక మిప్పించు' మని చెప్పి లోపంబుం దెనుకొనిపోయిరి. అవంగి నలులతోఁగూడ స్తుతిశోకములు జడువుచు మేనుచ్చొంగఁ బ్రార్థనములు చేయఁ బోతంగినది.

అప్పుడు కుంభంబిక నెలగా బుల్లమోదఁ : బుల్లడి నీ కోరిక బూరేర నది, ఇంక నువ్వది నాకుంకము సేయవలయువడు. గుడిలోనికిఁబోయి యుపదేశము సేసివాని చెగఁబోవుదమిరఁబు. అప్పుడుగురుడు నాలస్యము చేయవలసి ఫలితమ విని చివరకలిగి యున్నది. 'మీ బుద్ధిబలమును గార్యసాధనమునందై తలంపెదను. కాని మీరా ద్వారమునఁ జేయవలయుగాఁ బెట్టికొని కాచియున్న పురుషునిఁబారితిరా ? గర్భాలయములోనికిఁ బోవుటకు వత్తు యోగంబును గలుగునట్లు తోచుచున్నది. నేనదియే పరిచించి యాచుచుంటిని. ప్రతి ముఁదాని బుద్ధగా విమర్శించుచున్నవాఁడు. ఈసారి బుద్ధురదన కరిగినప్పుడు విచారింపు' తని పలికినది.

ఆ దేవమున పీఠం దన్న ద్వారములందును సెతయందు గాపు పెట్టి లాగు ౭ శ్లోకాల మహాదేవున గర్భాలయము పడమర గుమ్మరూన చిలిచి వచ్చిపోడు. గురు బాని యందుండినది. ఆ బుద్ధులును మువ్వలు నట్లు ప్రవచించుచుండిన ముఖమందును చింత బోయి యేమి కుంభానావహించెయ్యను పీఠంబునారి జడయు నుండును. గర్భాలయములో, బరిచింపబోయిరి. అప్పుడు పీఠంబు లవంగి పోయియున్నది. అది చివరకుండునట్లు బుద్ధులమునఁ బోవుచు పిల్ల కడుపుమంటిమి : నీ పుట్టుక యెడిగినది. ఆ ముఁదాని చిలికతియలు ముంపరగలిగి అని : పిల్లంబు నేషి : పిల్లంబుమూచుండు. తలపోగేయో మంగియను దీని బానిసంబుయ్యుచు ముఁదా

చారము వారు. అది దేదీదే దేవేవనియుఁ జేయము. మమ్ముఁ దిసిం తగు నెవయి
ముగాఁ బ్రార్థించిరి. ఇవంగి యతండు తవపాత గహణము చేసినదియెవలె పవనము
తవీయదావంశములు విష్ణుయముగఁ గలుగఁజేయ నరని మిగ ముద్రామాచుడుం
దెను. అదొకటమారులు విని పీయఁడు లేయవిడువక మీదేశాచారములు నూరేమును
జనికెరావు. ఇప్పుడుగనే నంగియను భంపాగయుఁ దీసి లోవంతుఁ నొందు. లేచిపో
నందే నలుపుండు. అని మోమోట ముడిగి పలికెను

అప్పుడు ఇవంగి లేయ విదేశికుకొని యిండువఁ బెంకకుం జని యతని
మిగముసేఁ బాపులు వెరయఁజేయుచు రైవ్యముతో 'అవంతా ! నాదేవును యవన
దేవునవలె నున్నదని పలికితిరి. మీసేవ మెట్లున్నది ? మీదేవుని ? నన్నా నేపించి
మీరిట్టివనియితో నిందుంటిరేం ? యీన యడగినది.

పీయఁడు నేను బ్రాహ్మణకుమారుడను ద్వారమును గాచుచుంటిని. గాన
నిట్టివేషము వైదికంబును. ఈవేషముతో లోతుంకు భోవను.

ఇవంగి—అవో : తవదీయ విప్రత్వం, కాస్త్రాత్మానంబా, వేదపఠనంబా,
ఉత యజ్ఞరథంబా విశిష్టతే సింకేభ్యోత విప్రాతాం సేవకాచ్చ తిష్ఠి బ్రాహ్మణవ్యమంత
కొనియాడఁదగియున్నది. ఇది కాస్త్రములు రదువుట : లేక వెరము వుండుట ?
యజ్ఞములు లేయుట ? వానికంటె హక్కుది బ్రాహ్మణుండు సేవకావృత్తియే యొప్పుడు
కాబోలు అని గీర్వాణావతతో నానేపించినది.

పీయఁడు—కాస్త్రేనా నేదేనా వరిచయోస్తపింపవతో యస్మిన్ కస్మి
న్మాం పృథ్వం నాహం సేవకః పీఠోహం యవనపుత్రీ చాప్రవక్తయో దేవతాయ
ద్వారం రక్షామి మీను కాస్త్రములు యుద్ధిసఁ జేరమందెనఁ జరివయము గలిగియున్న
యెతల మీ యుష్టమువచ్చినదానితో నడుంబడు. నేను సేవకుండనుగాను పీయఁడను.
ఇవంగి యను చిన్నది బలాత్కారముగా వాయములోఁ బ్రవేశించువని చివాద్వారము
గాపాడుచుంటిని.

ఇవంగి—ఉచితం చాప్రవక్తవీరత్వం దయామయ హృదయస్థః॥ రయో
హృదయుం తగు బ్రాహ్మణానికే బోచువము తగునా ?

పీయఁడు—కోయం వరసువాము. వరసువాముఁ దెన్నఁడు ! బ్రాహ్మ
ణుడు కావా ? అతం తెల్ల పీయఁడయ్యెను.

అని యిదిగి వారిచుప్పరకు యుక్తివయుక్తులుగా రెండు గగనయుం. కాస్త్ర
మాయుండును గురాజనుంయందును బ్రసంగమ జరిగినది. అంబు నేరది ముండు.
పొగిలియుండెను. అప్పుడు పీయఁడు ఆయాః యది వర్షదీపము. పిల్లవామలు
పెక్కింపున పచ్చుతుండును. మన్నపనంగము పెక్కింపున గొంబెట్టెను. ఇప్పుడు
నమయము రాదు. పెండియం చర్యనమితురేనఁ బ్రసంగించెను. పీతో ముంబాడనది

ముచ్చటగా నున్నది. మీ సుముఖత్వము మనోహరమై యున్నది. అని పొగిసిన నతనిమాటలను సందియమందకు సయ్యంజుచునదిస యంతటితోఁ బ్రసంగము విరమించి లేచులు బోడించి అందునికియే విశ్వేశ్వరుని వెళ్లు విమరించినది.

అయ కంకర పంకజనాభ విది

ప్రముఖామరసేవిత పాదయుగ

సీరము కిద వ కిదాన భరా

స్థిరలే పతిలా మమమాం కృపయా ॥౧॥

రరణేధరమందీరః బాలనా

కరశేఖరః తూర్తిమనోహరః సే

హరః పాప కయంకరః హారభరా

స్థిరలే పతిలా మమమాం కృపయా ॥౨॥

సీరవామః మహీధరః పాదపతి

రాః రమాధనవాః మహారథి

త్తిపురాసురభంజనః హారభరా

స్థిరలే పతిలా మమమాం కృపయా ॥౩॥

అని యవ్వనీలారత్నము విశ్వేశ్వరమహాదేవుని నిమరించిన విని యప్పి రుండఁ సంఘాతులహృదయుండై (అహో కిమేతర పతిలా మిత్కంగనానిశేషణసౌషి) అయ్యో యిదియేమి ? నీవు మనశాం అని స్త్రీనిశేషణము కైదికొని సోక్రము కేయు చున్నా వని యడుగుగా వదిలారవెర సుతిప్ప భరత్కానియమా పడలాని) స్త్రీచేత రనియింపబడిన వృత్తములు నాచే నిప్పురు చదువబడిన వని యుత్తరముఁజెప్పి యమ్మ తకాని తత్తరముఁ బెండుదుఁ బెరికత్తియంతోఁగూడ నవ్వోటు కదలి సత్వర మాగా వచ్చినదారి సమసరించి తన యంతఃపురమునకుం జరిగెడి. అని నొటంగిండు మాకు పో యత్తిక్రమించుటయు మచిసిదం వంతడితో చావృత్తాంతముఁ జెప్పఁగారింది పైమజిలియందు రదసంకర వృత్తాంతమిట్లని చెప్పఁబోడంగెను.

మొప్పదియెదవ మజిలి.

గోపా! విను మట్లు లెంకి సుఖతో నంకఃపురంబునం బ్రవేశించి గూఁగి చిన వెనుక నొక రహస్య భవనంబునం గూర్చుంకి చాకితో నిద్లు సంభాషించెడిది.

అనంగి—కుంచుతిండా : నేకు మీరయానిశేషణమం గదా విశ్వేశ్వరుని బాడగంటిని. కాకున్న సంకర మచిగి యా యాఅయంబున బ్రవేశించుకృమా ?

కుండ—నీవే విశ్వేశ్వరలింగమాన రకచేతముఁ జేయంరలేక పోయితిమని ఇతిండుచున్నాము. ఆ గుమ్మముఁగారిమొన్న బ్రాహ్మణదుహారుం మహిష్టుండుగదా! ఏమి చేయదుమా.

అవంగి—అపొద్దుందని మెల్లగాడెప్పడమేమి ? అమ్మయ్యా : రాతడు వాడేయి పడుకొనినవ్వడు పడుకున్నవ్వది చూచితిరా ? మన మాడువాండ్రుపై నట్లు అనుమానము పెందినాడు సుడి :

కుంద—అవును. నీకుముఖతవము మనోహరముగా నున్నదన్నమాట గూరక పలికినదికాదు.

అవంగి—అదియునుగాక వేసు ముచిపోయి సుత్తికోకముందో పదిలాం అని స్త్రీలింగపుశేషతము వైచిత్తవి. రానికేగరా యతండు శంకించెను.

సంగీతవంధిక—నీచాయవతోఁ బ్రసంగించితివిగదా. విద్యలలో నేపాలి వాడు :

అవంగి—విద్యలలో బ్రహ్మశ్రుతియే యని చెప్పవలయు. నేనన్నిటిలో నూపి చూచితిని. నిర్దవ్యముగాఁ జెప్పించితిమి.

కుంద—వాని రూపము విక్కటి మనోహరముగా నున్నది సుటి. వాని రంగు నీరంగు నొక్కసముముగా నున్నవి.

అవంగి—రంగుమూల యటందనిమ్ము. పదురు సొరుఁజెక్కుల తక్కు గన్నులయందము నెట్లున్నవో చూచితిరా :

సంగీత—అతండు సవ్యదుండ మొగ మూరక చూడముచ్చటయైనదిగదా. అతఁ పలువరుల యాదముల్లియములు గుచ్చినట్లే యున్నది

అవంగి—పెక్కిల పచ్చిపసుమాకుండు తువకిమవ్వకుందని చెప్పఁ దగినదికాదు.

సంగీత—అట్టి మనోహరుండు నీకు లభించిన మేము సంతసించుము.

అవంగి—అతని రాతడే సాధు. అట్టివాడు మఱియెవఁడుంటి నవ్వరు గదా.

కుంద—అతడే నిశ్శేషరసాస్థిగా నీపాశ్చర్యము గావించెనె :

అవంగి—రాన నేమి యయ్యెను ?

కుంద—నిమిరాసంయునో యుండేనె లాగలదు.

అవంగి—అది పరిపూర్ణత్వమా యేమి ?

కుంద—మరిచాననుమి ? నియన్త పార్లతో యట్లే కావలెము మా మొద్ద మొహాల మందెకల ?

అవంగి—సతీ : అది యేమియోకాని వానంబునది పుడలు వా హస్తం యమున నేటియో వికారముగలిగి వాచించుచున్నదేమి :

సంగీత—మమదియే యనుకొనచుండుమి యుక్తమి

అవంగి—అన్నా : వాని దులసె నామంబు నిమిషంబు నిలిపెను. అట్టి

యపరిచితు నొక్కసారి నూచినంతచే యంతకునున్న కంఠపింఠముల సేవంగింపు మదీయస్థానకమున వింతసంకల్పములు బోధముచున్నవి. అచో : శ్రీహృదయము కన్నఁ దరకమైనది మఱియెంతటి లేదుగదా.

కుంద—చూడవీరిత సహకారమును విడిచి దుత్తారముపైఁ బ్రాకినప్పుడు గదా పెండించుదు.

లవంగి—దుత్తారమో సహకారమో నామఁ తెలియదు. కాని చూతార్యము కొనసాగునదియో ?

కుంద—మనవయస్సు ముక్కురలేకుండ లైపుమే కొనసాగింపఁగలఁడు. లక్షణము లట్లు గనంబడుచున్నవి.

లవంగి—శివరసంపుష్పమంటి మఱి కార్యసాధనముగఁ తెనువరయుండు.

కుంద—సిరి నా వందమనా చుండరా యేమి ?

లవంగి—ఇప్పు డెంతకాలమైనది ? నేటి యుదయముననే మనమతనిం జూచినది.

లవంగి—అబ్బా : యుగాంతరము తె న్నటు బోధమవుచున్నది.

సంగీత—అలాగే యుంచును. ప్రొద్దుపోయినది. నిద్రపోము. నిశ్చ విచారింకము.

అని సంభాషించుకొని యాచేడియలు నిద్రపోయిరి. తావట్లుగాములోని మనీషువనీయలు పేనునీయండు ముక్కువగలవా రగుటచే యమవ సేనతోనికిం జని యచ్చటివిశేషాలు పరిచినమువచ్చి సాయంకాలమునఁ జెప్పుచుండును. దానంజేసిన వారికి రాకపోకలెవ్వయ్యె యటలంక పేమియుఁజరిగింపఁ జడలేదు. యమవ సేనావతులు పరిచుండు తలంపుతోఁ జేమరహస్యములం చెప్పుచుండును. శివరాత్రినాఁడు సాయం కాలమున లవంగి చూడవమున గుడికి రాదనీయుఁ దిరుగ సేనలకు ప్రాసితనీయుఁ డెందు మాడు దినములలో సేన వచ్చిన తరువాత పేమూరిమీదఁబడుచురనీయుఁ పడి రులు పేరునకుఁ తెలియఁ జేరితి. ఆ వార్తచిని పేరువంద్రు మరీయొనిగొఱుంచి కాసు సేనామూలములన్నయుం బూచికొని యింటికింజఁ నిత్యకీచహకలాపం...లం దీర్చుకొని తల్పంబు కయించి యిట్లు ద్యాపించెను.

అయ్యో : పేను లవంగి హతంధఁగాపాడితి నమకొండఁ గాన రావని యతిచేసికొని పోయినది. నేనే మోసపోయితిని. పురుషుని కరమంత ప్లయపుగ నుండుదా ? స్వరమువలన సృష్టముగాఁ తెలియఁబడుచున్నది. చూపులు పడియపుల వలె చున్నయిది. కన్నులఁ గావించి గులుకు బుష్పము నూహించవలె డు. అది యంతయు నట్లున్నను నుతిగోకము లెరిరదించినవి. అందు శ్రీలింగ పరివేదమునకు కొని నాదో మరీమొకటిఁ బరికినది. అయ్యోదే : ఎన్న పిద్యలలో నిర్మితమచేసినది : వచ్చు మెంత కొనియాడదగినది : దానంజేసిన పేమూరముదానిమాత్రమనియ్యెనది. అట్టి

చిన్నది గదిలో బ్రాంకెంబినును చీకెముద్రము ద్వివిహితకముఁ బ్రసవించును. దాని చూపులు కలంచుకొనిన నా బ్రాంకెంబిను పెనుమగుడున్నది. చుంచి సమయము చించువెలికినిగదా. అమ్మో! మరకొంతసేపు దానితో ముచ్చటించు పొమ్మంటి నావంటి పేంగలి యెంతవంగరా? అమ్మహళావృత్తుకు చూడకు వెయి చివారము లిచ్చినను సంభాషించరా? పెచ్చెవట్టునఁ బోగొట్టుకొంటి పెండయు చిరస్వము సేయుదునంటిగాని పానదేశంబుగనెది. అర్థమును జూచు కమ్మనా? తరీయ కృంగార చిలోకవములు నాయం చనిచాగముఁ గలిగినట్లు తెలియఁజేయు చున్నది. కానిమ్ము. అదియే సత్యమెనచో? గాముండుచోరముఁ జేయక మానఁదని తలంచి యంతలో నవ్వుకొనుచు మత్రయు న్ను తలంపెను.

ఇప్పుడు పోవదేనినఁ జరచుమనవి కామకుంబనెడినే? కనును లిట్టె చలించుచుండును పగవొనించాచి ప్రేయసి తలంచి తర్జియములు తనయం దాలో పించుకొనవాడు మేమదక్క మఱిమీకుఁడు గలదా? నీఁ యి సంగర్భము నా కేమిటిఁ గలుగవలయు? యవనవృత్తిక యప్రేంపచ్చును? నేవే ప్రభుమడికినని క్రమ్మఁజ్జితమును మరలించుకొని మఱువాడు చేయవలసిన కృత్తియు లాలోచించు కొనుచు నెదురవాయెను.

మఱువాడు పీఠంబు కాపాటగాలి పాదుషాగారి సైన్యం కొంతతిరుగ రానైయున్నది. కనుక మిఠిలియున్న నీ సైన్యముఁ బంపువని ప్రాసి తెప్పించుకొని యాయా బుగిహారం గాపురవర్తి కావచ్చి పట్టంబును సమరం గాపాటుచుండెను. చుంబలెలలఁ బొమ్మ చూచును మఱి సైన్యముతో గావచ్చుచుండున దిగి పీఠని వృత్తాంత మంతయుఁ జిప్పించుచు యచ్చింబియఁబోద కిట్లనెయి "వచ్చి పన్నది చెప్పము పొన్నాటని మరచుర ద్వారమునుపున్నవాడు పీఠునకు బ్రాహ్మణకుమారుడు. అది తండ్రిపేరు వండికట్టెట. ఆవిధ్యాంశుఁ డివ్వటమున మిగులు జాలినవాడట. చిరయు ప్పూర్వము పుట్టి చచ్చినవెనుక నీతండు పుట్టి తురర దేవతల యారాధనా పోషకుఁడై బ్రతికియున్నాడట. రాసంజేసెయే యరని వెషము తురరి చక్షుముగా చున్నది అమ్మహళిమంబు చిట్టచే గాక పూజ్రమములే సంత సవస్థసామాన్యంబు చేయింపఁట. ఈ సన్నాహం లంతయు సకరిచె యన తరీయవృత్తాంత మంతయుం తెప్పినది. ఆ మాటలుచిని యయ్యాచివర్సంబు సంతోష పొందెను. అది మనం నం చెడఁగొనఁ గలంబెడింతలో భోజీ మనచారి యువకుడు బట్టెన్నది? మేము ప్రాసిన జానున కేమి యుద్ధరము చచ్చివతి తెలిసికొనరమ్మని చెప్పిన బుద్ధుగాని సేదాపరి. పక్షివచ్చి లవంగితో బట్టెనెయి.

యమఁ పుక వజ్రము చుట్టకొంటెనవ్వఁబడు పుట్టి దివలం బుచ్చునట. బుచ్చున పీఠిపుణివ పోరాటము సేయదురదట. ఇందు మన గురు కయలంబునఁబడి

సద్భవః నీ యుంపిన గడ్డాకములో నుండును. అంతయు నుండునట్టి నామగ్ని యంతయు నిచ్చి యాకరము పోచియు పాపునట్టి యెనిగుఱముగాఁ గావించుచుండెను. అవంతియు నట్లుండగంతయు పీడుకడను గొలిపెను. చరిత్ర యిందులకుఁ బరిసరికొని యుండునట్లు పైకల పునఁ బంపునట్లుగాఁ దుండెను. తనగొరవమున కిండు లేనియు పోసి రావంతఁ గావించు పీనుషమును పునఁ నమరాగము జరింపఁ పంపి నలన నకనికేమియున్న వచ్చునోయని మెచ్చుచుండెను. అట్లు తురక రావల్లిని బంటి గృహంచునదెట్టి నాఁడనియంతఁకాలమున గవచ్చుచుండుచి వీరభూరికామోదన ప్రకారం బెఱుంగింది రణవేరి నివాచం బులు భూవరోంతరాశిఁబులు మింద భంధనంబునకు న్నాయి కము లేని నిజవంబెట్లెను.

అర్జునుని యవనపటలా వడులగఁగొనుచు దానరమునకు పేగ నాజ యిమ్ముని పనియం గోపకానిది. అతఁడును రణవేరిని నాయంప నియమించి సేనం దాచుచు నలువఁదెట్టి యుద్ధమునకు వెడలునమునును నాచక్షత్రికతో నునికియునులు వచ్చి క్రతువులు యంగిం పరాచీకొని పోయిన పృథ్విరామంబయి యెట్టి. ఆచార విని మృత్తి తక్కులు విడిగిన పనివలె వేరునాని నెచ్చింకతక పడతెలుంగక యుక్తిలకుఁ దెచ్చిల్లి రణమునందు లుగింది చింతించుచు సేనాధిపతిఁ రప్పించి యుటనియె.

అయ్యుమోర్తః ఎంతఁకాలము వచ్చిపో? పూచితి? నేను బ్రహ్మరహస్యంబు మనరాచక్షత్రికు యుద్ధమునకుఁ గొనియంపవండు. బలత్కారముగా నెచ్చి నుండితి బంపితిని. దారిలో నెచ్చుచున్న అర్జునున నుంపించుంతోఁగూడాఁ పుకొనఁదొయిఁ ది. పని నెచ్చుచుండఁగాఁ బలత్కారముగాఁ జంపర విరుతురాఁ క్రతువులకు నారి కిడునా. నను పొచ్చునాని నుంపలేనిది యాచారిని నిండితిం బంపితిని. పంపి నను చనుసేన నిచ్చిన దింత మున్న వచ్చునా? ఇచ్చిదేహియుదును. ఈమఱులందఱున నాచుషా పట్టి శిరస్సెఱుచు లేయర పనుచునా? అనెన్నది యాయఁడఁ బంగ ప్రాణమంబుతో నొక ప్రాణమెఱువెన్నది. ఆచారీతిర నెట్టిపనియుయనఁ జేయించు చున్నాడు. మనయ వంశాంతమునకే నిచ్చి నెట్టివచ్చునది. అని దుఃఖించుచున్న ముత్తిన సురదించుచు చిత్రాంబ యుటవలెను.

సోమః పిచుపరంబునకు యెచ్చునా చేసితిని. మమంబుల మఱియ పగతును రాజక్షత్రిక నెట్లుకొనియిం దానియి. చచ్చుచు పూర్వముండు. పిదపెట్టి క్రతువుల మునిచి సోమి పుత్రికను ఇచ్చి తీసికొనవలెను. నేను మాత్రము బానిసంబుగామా యని పరికినను. ముత్తిన నొక పుత్రిక లంబునకు. చచ్చులరన్న ప్రాణములకు మా పొచ్చువలెనా ప్రాయవంబు నెయితి. నీ పుత్రిక నుంపితిని. నీమఱులందఱు నొచ్చుచు నొచ్చుచునది బలత్కారం జచ్చు. పరికినాని నుంపితిని. ముత్తిన సురదించు చిత్రాంబ మును. రహస్యముగా నెచ్చి యెచ్చునా? నెచ్చునా?

తెగరయ్యయమింపుడు. తెలిసికొని వచ్చినది గానరంపనమీలకుము. ఎప్పు యిప్పుడే యతం... రహస్య సువనమునకుం జరి మంత్రులలో నాలోచించుచుండును.

అచ్చట పీఠము గూర్చుకొనినంత అదిగెకేళంబున యతడు బాధివసుం యన సంగరము మహాకీరము బాధవిని సంతసముతో గమనంబు రప్పించుకొనినది గుండునది థమిర రహస్యనాహు మోసిపించి యమ్మయినాడు సాయంకాలమునఁ దాని బ్రహ్మన్నముగా ప్రవేశము నైచిని ద్వారపాలకులకు పీఠని యానతి నుమం తున్న దానను యమ్మ తరఫ్ఫెఱచి అమల యమ్మ యంతఃపురమునకుం జరియెను. ఆ మొక చూరమునవెయింటి యందున్న మందరింతయు చూస్తనంజ్ఞలే తీరి ముకతావచ్చి యప్పులవయొద్ద కనిపెను.

అక్కడనున్నాతి యప్పిత్తికిం జయపుకొని తంయూనురుఁ గుంపరికతో నతిః పీఠము పెట్టెలందు మల్లిక యను బిన్నది మునో ముచ్చడించ వచ్చినదట. రమ్మచుట కేమి యాకేమియిచ్చుది ? నాకు మన గౌరవము నిలిపిరినా యవమాన పుచ్చినది నేమియిచ్చుదు ? ప్రవేశ పెట్టుమని పలికిన సప్తక డ్రయ సత్వరంబునం జని యక్కడ పవిత్రం చేసికొనివచ్చిచరి. రాజపుత్రి మధియరుగు తెరుచు చని యతఁడయిఁ బట్టుకొని ముద్దుపెట్టకొనుచు చేసికొనివచ్చి యుచిత పీఠంబున గూర్చుండుటయొక్కట నక్కరములు గావించెను. విమ్మల నానియపుడు పట్టి సంభాషణములు జరిగినవి.

అవంగి—మల్లికా! నీ కలివండ్లులు నీ రూపమునకు చరినవేయ పెట్టెరి. సురసించితిని. నీ ములముఁ బుత్రముఁ జేసితిని ? నీ రంధ్ర పేరెయ్యది ? మన్నునూర్పురాం నని నచ్చుఁజావ నీ కేమిదిక విడువపుట్టెదను.

మల్లిక—నేను బంధితవట్టను బ్రాహ్మణుని కూతురను. పీఠము నాకు సోపయము. మా బ్రాహ్మణులకుదును విష్ణుస్మరముగాఁ బప్పుకొనుచుండుట బాధ వచ్చితిని.

అవంగి—నన్ను మీ యూరిలో పేము చెప్పుకొనుచున్నావ ?

మల్లిక—పద్మాహుపగూఢులందు సనమర్చనము.

అవంగి—నాకు కాదు. పాండువుల పాలించి ముగించి రెప్పుడుగములరు. బాండువు మందరికిరా ! వియంపన...

మం—సంచితమే ? ముందు బ్రహ్మచర్యం యాతండ్రి.

అవంగి—నీవో ? అందు పోయిన నీవు బ్రహ్మచర్య మును వృక్షకాండ లోని గిరికి.

మల్లిక—సంచితమేల అందుచోదా బాధపొందును.

అవంగి—నీవుయే ? మీ యమ్మగొ కన్నుల వంశినియైనదా ? మీ మనం బదిసితివా ? మీలో నామమును నీవు నీవు...

మల్లిక — మాలోఁ బ్రాయము వచ్చువరకే స్త్రీలు విద్యాభ్యాసము చేయుదురు. నేను సంసారము కొంతకొంత వదిలితిని.

లవంగి — పీ విద్యయందుఁ బరిశ్రమచేసితిని ?

మల్లిక — ఇదియెదయని చెప్పలేను.

లవంగి — వ్యాకరణ మేమిసంఘరితివా ?

మల్లిక — అదియను తెలియకపోవలయునా ?

లవంగి — తర్కమో ?

మల్లిక — తర్కము ఇదివెనంతనే యయ్యెనా లేదు ?

లవంగి — వేదమో ?

మల్లిక — బ్రాహ్మణులకు వేదముఁబడువలయు నొక యబ్బురమి :

లవంగి — వెదార్థ మెఱింగితివా ?

మల్లిక — అదము తెలియనిదే వేదము వచ్చునను మాలోఁ జెప్పకొనవలగదా. అంగసహితముగాఁ బఠింపవచ్చుదే వేదము తెలియవని చెప్పకొనవలయును.

లవంగి — ఈ విద్య లన్నియు నీవు ప్రాయము వచ్చురోవలననే చదివితివా ?

మల్లిక — పరలోక బుద్ధిదూరమందెనునీ ? ఈ విద్యలు ప్రాయము వచ్చు పాఠముఁ బఠనవలయునా ? నా బుద్ధిమాంద్యతకుఁ బరిహాసమాడుచుంటిరావలెను. విషయం నొసరి ప్రశ్నోకముగాఁ బఠనలేదు. మా యస్థుగారు చదువుచుండ నేనప్పుడప్పుడు విఁ గ్రహించితిని.

లవంగి — మీ యస్థుగా చెప్పి సంవత్సరములు బడివి ?

మల్లిక — అత్తవిద్యాపర్శిశమయం దెక్కుతః. వేదక కలహములే కలందీ విద్యలఁ బాఠ్యవేయటకు నాలుగైదు సంవత్సరములు వచ్చివది. కాశులందుమూఁతమే చదువుతారు.

లవంగి — (కుందరికింకవంకఁ జూచుచు) పీ! ఈమె మాటలు వింటి ? అబ్బురముగాఁ జెప్పుచున్నది

కుం — నీకే సందియ మేమిటి ? ప్రశంసించిచూచుము.

మల్లిక — తప్పుఁ ప్రశంసించవలసినదే. నాకును ముచ్చటగానే యున్నది.

లవంగి — (పరునాలుగు విద్యలలో పారీక్షించునామయఁ గా నొసరి ఈమె తరములు వదలి యెట్సేయవలయునుచుండెడిది. ఇంకను వలయు. అదియెఱచి చెప్పఁబడినది. అప్పుడే మోహనాంగిఁ నీ విద్యయంతయు నెఱచి నీ యస్థుగారెంతవాడోగదా.

మల్లిక — సుందరీ! నిందా గర్భముతోకదనమిందీ ముచ్చ వేయలి కెత్తి

పోకిరెవఱు : తురకవిద్యపై పడునాఱు విద్యలలోఁ బ్రాసించిన విద్యు సొచ్చుకొన వలయునగాని బ్రాహ్మణులమన మాకిది స్తుతిపాఠులగుదు నును :

అవంగి—నది : ■ ప్రభావంబునం జెప్పుదుంటి; నాకు మొదటినుండియు బాంకిత్యమునం దభిరాష మెందుగనుక నిమ్మఁజాచి నేడుకనడితి నింకియనాని నింది యని తలంచుకొనరాదునుచు.

మరిక—మాటచదువ కట్టించిసోగన నీ మలుకుల నింప యేమున్నది. మదిమొకటి యెవ్వఁడె దప్పగఁడెఁ దెప్పుదు — యవనుల సంశాతవగు నీకు హిందూవిద్యయం దభిరాష యేమిటిఁ గలిగితది. హిందూదేవతల నానాధింప నేమి డికి వచ్చితిని ? నీ వృత్తాంతమంతక చెప్పుము.

అవంగి—మా తల్లికి నేడును పుత్రులు పుట్ట యేజేఁకులు పెరిగి యెనిమి దవ యేడు చాతదివఱోదనే మృతికొంటి. ఏమిదవమాను నేను గర్భమునఁ బడితిని. అప్పుడు మా తల్లి మిగులఁబెరివించుచు గర్భం చెఁగొట్టుకొను తలంపుతో నొక పరిచారికను రహస్యముగా నట్టి మానసి నెవరినీ నడిగిజెప్పని సంపినది. అ దాదితోయి రా నెడఁగి నెచ్చిబ్రాహ్మణున నా మంచుకొనెడి.

ఆ విప్రుం దట్టమని నేయగొల్లి నీ కన్యారజము తెలిపికొని మంత్రాక్షర తిర్చి సంతానము నిలుచునట్లు చేయఁగఁడని కపటముఁజేసెను. ఆ విప్రుని రహస్య ముగా నామంగనాన యంతఃపురమునను దీసికొనిపోయి మా తల్లి తో నకనిమాటలం దెప్పినది. అప్పుడు మా తల్లి కానఁబనిచి చేయఁదగినకృత్యములేమని యాపాఠ నడిగినది. ఆయన మంత్రాక్షరతిర్చి హిందూమతానుసారముగాఁ బిల్ల పుట్టినదిమొదలు దేవాలయములలో నుత్సవములు చేయించుచు కపటములు మంత్రములు బ్రాహ్మణుల దేతఁ జేయించుచుండువంతును. హిందూ విద్యయే చెప్పించుచుండువంయు నట్లుయిన నీ పుత్రక బతుకుమని చెప్పెను.

ఆ మాటలన్నియు మా తండ్రి కెఱిగింది యట్లు చేయుటకు సమ్మతించి నది. ఏమట నేను జరిపితిని. పుట్టిన పదిదినములలో నాతరక్కాద్వైతములుజేసి బ్రాహ్మణ గృహముందే నమ్మఁ చెనుప వియోగింఁడెను. ఏదేండు వెళ్ళవలయు వమ్ము మా తల్లిరంధ్రులు కన్నెఱిమఱలేదు. హిందూవిద్యలే చదువుకొనుచుండి. గంధము గడచిన ఏమట బ్రాహ్మణుల కమే దాపర్యములు గావించి నేరకాపుములే నాకు చెప్పించిరి. రానఁజేసి నేనావిద్యల నడిపితిని. ■ విద్యలే పియమైనవి. కాకమహిమ నీ నదుమఁ జరిపితిని. తత్కృతావము రావమున కాహింసయు గణగఁజేయు నీ ప్రయాణ సత్సాహాయుఁ గావించితిని కప వృత్తాంతమంతయు జెప్పెను.

ఆ మాటలు విని యతండు వెలుగువడుచుఁ తరుణిఁ నీ చరిత్రము మా యన్న చరిత్రమును పోలియున్నది. అతనిని నేనుప బూర్వంపు సంగంఁ దెచ్చియనిఁ గలిగియున్నదేమోకదా యని యా వృత్తాంత మంతయుం చెప్పెను.

అప్పుడు లవంగి "మర్రికా! రానంటేనేయే కాలోలు మీ యన్నమేయి పనిచేసే నాకు మనంబున నెడియో యానందము గలుగఁచుండును. ప్రితికి నుపాసన పులు కాపునుమి, ఇప్పుడు మీ యన్న యెక్కుడువా? తో? దగినవగఁ దెచ్చి పెట్టు కొనియేను. అదియమంగాక నమ్ముఁ జెఱుఁబ్బినచార వివిధంక మా తండ్రి పుడచి న్నిలువనెచ్చురా? అయినను కాంతిత్వము రాందా? పాతలకుఁ బోయి పిమ్మిటి? ఇప్పుడే నె నె దప్పించుకొనుచున్న నొప్పికముగా నుండును. నీ కంకర్షన మీ యన్న కంకర్షన హస్తదేనుమి" యనె. పలికిన విని యక్కరికి లుట్టినయె. "బోటి! నీ మాటలను పలుమారు మా తండ్రి మీదికిఁ బెట్టుచుండును. వాడువినక సంగరాట్రువచ్చి యున్నవాడు. విమోచకుడుము. లేదనెన దానికిష్టమేనుమి. వెళ్లు మాకు" అనెను గ్రహించినో సుమలయు నయ్యుకలి ముందరి నిల్చినయె.

"మర్రికా! నామని. యశం జేసితిరే తెచ్చెను? నాయందెన్నమని యెట్లు గ్రహించితిమి? నెలముగా నప్పు లేమిద్రవంక పచ్చివదలె తెప్ప" మని యడిగిన నప్పుడు వరం దవ్వనిక క్రిందియె. కాంచా అంతగా నడుగుచుండెనె? ముడయేమి యును లేదు. ఈమాపునకు నేనుమాత్రురావని నిన్నెవరో నిందించిరి. అందరి కతంకు నమ్ముతంపక నిపాంతిత్వమును గుఱించి కూషించుచు నీకండ్రిని కూషించెను. నీదూప మా సేవనకమున యెద్దియో ప్రశంసలపించె గొనయదెను. ప్రొద్దుపోయినది. ఇక నేను తోయవత్తు ననుక్తయత్తువా" యని యడిగిన వచ్చేయె లుట్టినయె.

"బోటి! నీమాటలనే నాచూపుము ముందరిపోయితిని. తెఱచెచ్చియు నవమాన పలువల గెరవముగాఁ గాపాడుచుండెడు మీయన్న కనేక ననుస్మారములని తెప్పము. ఈవగ వికలి మైత్రిగలిగి వరింపుమనియు నీమానద దారించుకొను తెరు వరసియందుమునియు గురువుము. తయేబాచుచుండుమని పెక్కుమాటలు నెప్పి యయగునప్పుడు మల్లికయే వీరుడను సందియముగలిగి యది కురచారమున తెలుపుచు నచ్చెలువ యతని తెక్కుం ముద్దుపెట్టుకొనవది అతండు తక్కురక సుఖించున మను పరహాసుజెంద నాసుందరి చా తెరువుడికి చురచాకి తవలించు జీతకంటలు గావించిన నవరుచు నమ్మించగమున యతని సత్తెచూచు "నిర్ది చిత్తము" రాదువాంధ్రాద. వాంధ్ర తెరుగఁ గనుఁజూతురా? పండితుని చెల్లెంపు కాబడియో నీవనవ పంకంం గంది నని యుల్లనమాచుటయు నది తమ కురచాకముగను జేయనియ్యె నీవేతలుముగ్రము విపరీతములు కావా" యని యుత్తరము తెప్పెను. పిమ్మటనకం వరికా! ప్రొద్దుపోయినది. నేను వచ్చి పెద్దతకవెనది. నీ మాటలనీవునకుఁ జొక్కి నెరువరెంక నైతిని. పోయివత్తు న్నాయుమ్మనె పలికిన వక్కరికి మమననంపనమని నీమననందె. దానివల్ల నీంకెకకుఁ దిర్గువమియ్యె గోరుకున్నరావ. మీ యన్నగారితో చగని పగ పెంపొనలించె. పలుమారు పోరింపుము. ఇందనం ఇను నుది లెప్పెన న్నాగాగా నిలండునందు. తమ పిలువో తే తెప్పెతిరి. ఈ మంపు దాదెనునో మా

తల్లిదండ్రులతో జేర్చి యాయనను నామొదల బంధువుగా గుఱుకొనగలడు. నన్నుఁ జూచినదిమీదలు నాకర్జునంపు గలుగఁజున్నదని యనేక ప్రయోగాలములు పరిశ్రమంపినది.

అతం దరిగివచ్చెనక లవంగి కొంతకడ నాదెంబ జూతుడు. మిమ్ము వలన మెగంబై మొద్దిమో యాలోచించుచున్నాడు. అప్పుడు కుందంతిలక 'సహి : మానాదర' నూరక వెట్టిమో ధ్యానించుచుండెను. ఆ విషయము మా తెలింగింపరా' యని యరిగిన మువ్వతలి నిట్లాడుచు గుఱుకొనుచు, 'ఎందుచోయితివి ? ముల్లకచెవరో యెటుం గుఱువా ? ఏమిదేసివచ్చి' బాచితిరా' యని వరిగిన నది యిట్లనియె. 'అరిగినదెంత ? ముల్లక పీనుకెల్లెని తెప్పినదిరా : ఏమిదేసిపోయినది ? పేరెట్టియో రహస్యములు మాటాడుచున్నాడు. దూరముగాఁ బోయితిమి. ఏమిజరిగినదో తెప్ప' మని యరిగిన నన్న నిక ఏయందే బాచివేషము వైదకొని వచ్చెను. నేను మొదట గ్రహింపలేదే పోయితిని. తెల్లలు గనుక పోలిక వచ్చినదనుకొంటిని. వెళ్ళుకొన్న సమయమున తెలిసినది. అతం దప్పుడు పురుషవర్తకం గావించెను, తెప్పినది. కుందంతిలక అయ్యా! ఇంకను దాని కూచితివని గట్టు బయల్పెట్టక పోవుననా ? ఎంతవఱి చేసితివి ? దూరముగానుండి యెన్నియో తెప్పితివి : మన యమ్ము దేమిదేసితివని యిట్టివ లవంగి నాక: పదాని వచ్చినది. దానుజెసి యేమిచుచు వచ్చినదికాదు. ఏమిట పురుషులను దోచితి కాదు. జరిగెవచ్చుచోయి యొకటి తెప్పితిని. సీ : మా నీవు నన్నుగవలచుకొనెదది. ఎటుంగనచ్చే మానాతిగి. కాని నేయిప్పుడెవని నీదిట్టిరహస్యమున వచ్చి మమ్ము వలంతురా యని యరిగిననేమి తెప్పినో, తెలిసిన విషయము నేమి చేయనో నాది నాచునను తెలియక పోవుటచే నన్ని దోకలం పోయెను.

అప్పుడైన స్వప్నముచింతా : క్రిచ్చిమానులం తెప్పితిని. పొయ్యిరావముఁ బొందుచున్న యాదాజుల్లక మారకించుచు నున్నారెట్లనది 'వోటి : యమ్ముడు మించినదేమియును లేదు. తిరుగా దెల్లవారరా : అతండు నీయందు బాధానుభావం దెనను తెల్లవారదికరా : ఇకముందు మనకు తే యదను జెప్పెను. 'చారించు'మని పలికిరి. చివ్వాతి యంతయు నున్నంత యంతను మాచులు మాపులు చేతలు తలంపి కొనుడు నిల్చిపోయినదికాదు.

అంత ముఖులగు పదేరులు యమపేనాపిశేషములం తెలిసికొని వచ్చి మీ గతో రహస్యముగా నిట్లనెరి 'అయ్యా : సోరండు దిగలఁ గొనియాకఁదలయున్నది. రాజపుత్రికనే దెందెచ్చితివల. ఎంతమోసమోదరా : ముల్లక యమ్ముడు మిగల పదా రించుచున్నాడు. నీవు మాకుఁ జరిపియదవని యిఱుగదు. అందు బంపుదురని నెఱుఁచున్నాడు. పామసాగారి యనలియే' యింకొక బంధువులు నేమింపెను. ఈ దిగలె పాదుని యరచి తిచ్చేదను కేయించునని యురలుచున్నాడు. నందరి దిగిని సేవయము. ఆ రాజపుత్రికను జీవములతోఁ బోయెనే, మన మున నీయం

[illegible]

ఆ మాటలు విని భయము వేసినవాడై కలిసి "నామః పుత్రు హిందవశ్చ
 .మద్భుత కలిగి సంపదాదులం దెప్పెడివి. అవంగివి దుష్టాదుల బలియొప్పుటకు స్వేచ్ఛముగా
 మమ్మాయ ఎక్కడదాచికో తెలియదు. కార్యము మిగిలిన నేమిచేయగలము. అందొకరి
 గురుకారములేదు. అందఱు నుపసరిలే. పరిసంపదలు ప్రతిమాటకొని యిట్టకేలకు
 వెండుగతియలు మితిగోరికొని వచ్చెడివి. వారు భోష నందితనంపు నమ్మకంబిడివి.
 శ్రీమమ ప్రాసి యిమ్ము పోవరయు" నని పలికిన విని యవంబెడియొన అవంగి
 పరిసంపదాదుల వారు తెప్పెన్మట్ట ప్రాసి పారవీతికే యాపకతిని నెప్పెను.

[illegible]

కొని యాముక్తి యుండును నా వక్షణము వాఙ్మృత్యుమొద్ద కని తన పువరము చేయుము చేడుకొనిను.

అయ్యదియమగు వాఙ్మృత్యు తన యా పక్షము జరిగినది వారివలెను నొపిసంకయమువలనను చేయుదుమని ప్రత్యుత్తరమువాసి యూరదెంగిది అప్పుడు నాటి పువరమునకు పామపానప్రవర్తి అరవ్వులు సిద్ధము పోయినా లోనిను యిదివ సేనాశ్రేయము భక్తియును బుహుభేరి శంఖభహుమంతుల నారాము వీరులులు బాగా వారములు పురవీణ భారవీణలంబు కనించుచున్నట్లు వరుసయందును వారిని పాపములలో భక్తివలనలంబును నిరుంచెను అప్పుడు వేదముసేనావాయకులు లోనిను రెడురేగి అవంగి నురవితయై కోటలోనున్నరని చెప్పిరి. ■ మాటలును యదండించుక యిటుదించి హృదయము సంభరింప నరగ ననిగి పుత్రతం గంసికొని మాటాడెను. యదనులో జపసాంక్రమ తంత్రితో సయితము ప్రవర్తనముగా మాటాడెను. అనంగి తెరమునను నుంచెయే తంత్రి కుత్తరము చెప్పినది. ఏనువయందుగల మత్తునదే నక్కరికి యతం వడుకము దుమించునప్పుడంతమించుకయుం జెప్పినది కాదు. భూపతుల చిత్రములు మాయా ప్రమాణుగా : అంతలోనే యతం దాకర ముని పీఠభటుల ప్రోత్సాహమున పునరా ద్యయ లంబున యుద్ధము చేయుచు కాజ్ఞ యిచ్చెను.

అంతకు బుర్యప్తి వరదలమున జగద్రచ్చి యుద్ధముము చేసికొని ఏనుడు తన బలంబుం బోరున వలనము జేసికొని యుండును. పులకాశువయ లంబున యువనభటులు నేం మానినట్లు పాపయోగములు బుధి కాపిపూర్ణమున ముగా నువనబాచ్చిరి. యదను ప్రయాణ సున్నాహంబు ము చియంబు రణభేరి గొల్లెడుచు చుచు దేంబుల యదనసేన తెమయగా నడిపించెను. ఏనుడు పలుకరము లగు నాయుధముల భరించి తురగ పిర్క్కి తన సేనయును దిరుగుచు వెళ్ళుచుబాదిరను లానయి విజృంభించి యువనసేనకు గాళపురము రాష్ట్రము కాసుండు ప్రోహరము కటిచెను. యదనసేనావరి తన సేన వెనుకదిరుగుచుబాని యోధులం బరికొలుపుచు దియగా హింసా సైన్యముల వెదురుదొనజేసెను. అప్పునా యుధయ సైన్యములను హిరయుగ యుద్ధము జరిగినది. పిదప గంధర్వ కన్యకాపుత్ర సాయంకామునకు యదనసేనను హాస్యనాటకముల రాజ్య గెలుకొనెనాయెను.

హింసా సైన్యములో పుయనాథంబులు పుదిరంబులై యున్నవను. పిదప వట్లు తురకభూమిలం బరిమిదొనెంచు సాయంకామునకు సంకటితో పునాథుల తమయలంబు గ్రమ్ము గాళపురి దాపునకుం బునెంచెయి పూహములలో రెన్నుల వారము పాపముల కవరి తన సేనావలంబు నొపించెను మున్నాద పునెలో గొల్లెడు సయముల బుదియున్న సైన్యములను పోర్చెను. అట్టి బుది పునెల్లొనెంచెను. పుత్రగా సేనావలంబులు పునెంచె యద.

యను దమసేన రెండు తెగలగా వేసికొని రాశీవుల కుర్రదండెలగాని ॥ నాన
మీను సుపంపా పోచ్చిరి అతె : గదన పీఠంను పైరొప్పుడుతో వడవించు
సుర్రముగా వచ్చు బలమున కష్టముగా చాచునునును రాను బలదలగాని నునుగిరి
బాహునులద్వంద్వి చిత్రముగనుం గావించి యాచలము న్నెల్ల దృఢదానిముతో పేనుగు
సెంటలు గావించెను.

ఇంతలో సుర్రధుర కంగివ యవన సైన్యము హిందూబంధులను పీడి పాఠః
దోరి మదమేదను కదలివలె నగుటో బ్రహ్మించి పృథ్విహింబుల బహుపంపలుగావించు
దోడుగను. అప్పుడు పీఠంను చాచునమే పాఠం బాహివుచున్న తనజునున కుత్సా
పాడు గలిగించుచు రెండుపాదకలిగి పృథ్విహింబుల కేడించు యవన సైన్యముల లేళ్ళ
గమలం బ్రబులిపోతేల గోడునలలమునను చలించివచ్చు తన పృథ్విహింబుల బహుగతి
గమలం సెంటలు వేసెను.

అకాశి యవన సేనానాయకు డెన్ల నొక్కచో వేసి పీఠంను కుర్రగ
మెక్కి సంగరము చేయుచుండఁ బడమియంతయు నేనమనచ్చియు వాని గెలువలేదు.
వాని గుర్తుమునుండి వేలంబడు సుపాఠాచరయచలయ. భవ్యనిలోహింబులు సేర
నొప్పుచును. వారు తమను సుమ్ములాళ్ళతో చాచుసేయుచును గదా. ఆత్రాపు
రదటాని నెడనెడ గట్టించవలె బాధంబులను చాచికొని కుర్రగంబు నేలంగూల
గరదు. బాసంచేసి యంతంను వర్ణిత సాధ్యంబుగని నిదియే యాపాఠా మంతకన్న
చేతాక సాధనంబున గాత్రంబు కొనుగదను చుటోలించి రోహింబులకు ముంబాది
యవనములో పట్టించు నిలకొనింది.

రోహింబుల నొక్కచో చుట్టటాచులో సంపండు కాయలపాతి బాసుచ్చు
త్రాళ్ళంకెచ్చి రాచుంబులి. అచటనును పీఠంను యవనసేనలోనికి వచ్చుచును
సేనయను చాచెనదియ. రావున నా రహస్యము పేరికిం తెలిసినదియ. చూచుచు
నాయు ప్రాచీనంబును యవన సేనానాయకులు తమసేనం నెన్ల నొక్క గుర్రుగా
వడించుచును గాశీవులను వడిదాగముపై బడుచుచుకొని. అంతలో పీఠంను
బలములలో చాచెనదింబును. ఇరుదామలంబు హింబును : అరిగినది. పురుషరామ
దైవమును చూడలేదగదా : ఇంతలో పీఠం చలిచిగంబున బాదునమును నువించుచును
అరింబంబుల ముంబుచుండ నొక్కచో నాపాఠా మ పాదమున కొరకొచ్చిచాచు
తగిలికొనినది. పాదంబుల యని నొక్కచోనంత సేనం బాచునునును అదిదానిల చూర
మును బాదంబుల బడియెను.

అప్పుడు ప్రాచీనంబును గాచివచ్చు చూచుచునును చాచుచునును
బాచుచునును బాచుచునును చాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును
బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును
బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును
బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును బాచుచునును

చాలా మరీ మోసదారి కాదుకొనుచున్నాను' నని యనేక ప్రచారముల పంపింపించి యింకొకటి తీసివేసవచ్చును విని తప్పున గమ్ములు పెట్టిచూచెను. అప్పుడు అవని తెలిక త్రియకు వచ్చుచుండును తీవ్రము నొనగూని తెలిసికొని యట్లే నిలువఁబడినది. ఆ యువకులవలన నమస్కరించుచు వాఱ్ఱ : మీరు లవంగి తెలిక త్రియకు. ఆ దిన్నది మీ లాభమునకు మిక్కిలి సేవపించుచు మమ్మి మీ మొదటగా బ్రహ్మంబునది. తరియంతఃపురమునకుఁ బోవమురందు అని నవనయముగాఁ బ్రార్థించిన సంత సించుచు నెట్టి ప్రకటనములు వారివెంట లవంగియున్న సేదకుం జరుగించెను.

అట్లాకాంత లిరువురు సేకాంతముగా నతని సంతపురమునకుఁ దీసివెని పోయి యందుఁ బ్రత్యుపపాదితమైన యాచారమున సంతపురిని గానెంచి సంత సుంపరమందిరాంతమున నమరించియుంచిన తర్వాతనుం గూర్పుండఁబెట్టి తగు సుపదారములం గాధించుచుండిరి.

అప్పుడు పీనుడు తన యునిటికి విస్మయము చెందుచు "వాహ! భక్త పరవశుడగు మరమోక్షుడు యప్పుగూడనునకు మేలలేడుగదా : ఇంతవఱకు వయో విహీనుఁడని యా మహాత్ము నుంచిరితని. అయ్యట్లే ఎట్లు సంభవించెనోకదా : తావురే! చీమకై న చూరకర్మముగాని నా యవనాంతఃపుర మున్నది. ఇంద్రగ్రహం బున నుండిన నేనెక్కడు లేకును : చోక్కముగానున్నది. చాక్షరలహసముం వెతెఱంగులఁ దలంచుచు వాడెయ్యది త్రివిధము. నుండదురాచాః నాయందు మీ రాజ పుత్రిక లింతయక్కజుక మెందలిగిగది ? నష్టార్థం వాత్సల్యాలాపః నష్టభాగ్యు చాలిం చూర నడయఁజున్నది. ఎందున్న దని యడిగిన వాడొకఁడు "అత్తా! ఇదిగో నక్కత్రిక : మయంగున నిలువఁబడినది. సిగ్గున మీ భవమును వాడెన్నది. అందు మీరు చేసిన భవపదారములందీ : మిక్కిలి సేవయే అదిమొనిలు సంతకము మీ మారునకు నెప్పుడుండును. మిమ్మే పొగడుచుండును. మీ గోష్ఠియే చేయుచుండును. మిమ్ము కాదవలయునను యెంతో కోరికతో నున్నది. నైవేద్య కారణమున నను నూర్చెనని సంతసించుచున్నది" అని నలుగురు 'నది! ఇటువొ దానివలె! నీ కరచిన లాభముఁ జేసి క్షింతజుతఁ గాపించుకొను' మని వడిచిరి. అప్పుడు పుష్పమాలికు హస్తంబునం బూని యిండుక తలవాల్చి యందున గలెత్తెనెవచ్చి రల్పియదాపున నిలువఁబడినది. తరియ రూపాత్మయమునకు పీనుడు దైర్యము చలించి హయా పరవశుడై యదియొక యుద్వేగాలముగాఁ దలచుచుండును. అప్పుడు నందరిలంద "అత్తా! మా రాజపుత్రిక మా పుష్పమాలికఁ దమ భరితమునైనది కనుక వలయునని యభిలాషఁ గలిగియున్నది. వెదొరకఁగలన దలంపఁకు." అని వడిచిన సతండు గదవ న్నరముతో "నోహా! తమకు మీ రావలయునది నున్నది. నీ సుఖులారీ నేనేమియుం జేయలేదు. ఇప్పుడు దాకామి చేసిన లవమృతి : మున్నగుం తెత్తియైనఁ బ్రతిఁబడుచోను నేవలంపినమాట పరచివెన్నది" అని వడిచెను.

అంతలో నా తెలిక తెలు యచ్చటివచ్చి తొంగిచూచుచు నా వాలంటి
 ఎందుకంటా? తెమ్ము తెమ్ము. మనోహరుడేమయ్యో" ననియడిగిన పత్రెవ వస్తులు
 వెనుకయే "ఇంచుబోలుచావా; ఇంచుక సేపు తాకుడు. నాకు మంచి స్వప్నము
 వచ్చినది ముం దానికొరకే నీవీరించుచుంటే" నని పలికిన నా జన్మములు నవ్వుచు
 నిద్రించి. "అయ్యో; వట్టపగలు వచ్చిన స్వప్నములు భారవలెను నీయతావు.
 మరల నాకల రాత్రి వచ్చునటే ఆతరం గెడ్డిమో మా తెలుగొంపు విని సంతసించు"
 ముందుయ నున్నదిరాక యరగడుమోడ్చుచో వారిట్లయి. పలుకరా; మధ్య
 మాననచోడుం దా వీరుం దా యువతీ మళ్ళుడుండు విర్యాసాగరుం దా కుసుమ
 సమయం దా విత్తుమాచుండు మనచారందే సంగరరంగంబును బిడ్డమకే బిర్రాగర
 యను బిడ్డబడినది. అప్పుడు మీ యువకులంతోయి తాళము విడగొల్పి యర్ప
 యు నచ్చటికిం దీసికొనివచ్చి చూ తల్పించినం గూర్చుండఁ జెడ్డిరలు.

తరువాత మేమ జక్కగా నుంకరించుకొని పించినసేతుకతో; కుసుమ
 రానుముగొకని యల్లనల నానిదరకరిగి యామాలికహృదయముర్పించుబోలిక వాని
 మెకతోవైచితిని, పిమ్మట పినుగోతరకల్పిత వచ్చి ముమ్మొక దండతెచ్చి వాని కందిచ్చి
 నది. ఆతండు చివనప్పుడో రాని నామెకతో వెడెడు పిమ్మట పీకరిగిరి ఆతండా
 పైనుగొనించిన కరళును అట్లా నేను మళ్ళాచిందెను. మెన్నె గుర్కొడుచుచున్నదో
 చూచుడు. అయ్యో; ఆర్థినుజము నాతెప్పడెను. ప్రత్యక్షముగా నమరవించుట
 తిట్టించువా? అయ్యోయ్యో; నాదే కంటోనెనుం లభ్యము కాదనట. భూభు; ఇది
 నేమిచింత వారం నెడముగా ముడుచువచ్చుదేమి? అడియేమి? పీకటారకనవ్వ
 చియ. నావెదేమాలురావు? ఏమిచేయుదును. తవలది తవగుటలే నిటు పేరహస్పదు
 రాంనైతి" పని పలికి ముం దానం తె లంగే కంఠుకొనఁ దొరంగినది. అప్పుడు తెలి
 కరలు "పర్మనైకా? ఎట్లదికములు వలుకుచుంటివి. ఒకరా తినే మనోహరుమంగి
 మాతోగవటములాదురుందీవే మంసానా; గ్రాతులుగవచిన మమ్ముమంతువుగాఁబోలు
 చాలు గాలు ప్రత్యక్షముగాఁ జరిగిన కరళాప గంఠంగంటిని చెప్పుచుంటివా. మనో
 హరు నెండురాచితిని. ముంచ్చిబొకవైతిరే" యని పలికినవని యవ్వలక కయ్యలించి
 సగసులేరి యిట్లరపాటకఁ బట్టెయి. "మీమందరి? అది చెప్పువమా? ఇది
 నానోములు ఫలించినయో యేమి. ఆగవగు న్నాపంతువచ్చుచున్నది. పిరొడు
 సుగీ; నేను నెడముగా స్వప్నమెయిం క్రమముచుంటివి. అరహ్యో; అబలయిన
 నాతెలుపుదేమి? ఆపైగదిలో మందెవేమో చూచుడు. అయ్యో; రానెడముచింద్రియ
 విడియింగాఁబోయి. లంబుచిత్తన. పరిహసించుచుగదా" యని చెడుచుటయు నాబోలు
 లిచువుచు వదలలేరని యందుగం గడులస్సియు వెడకిరి. ఎందుకం గడులనిమి నాచేరి
 యంతయు నెడకి పిగుసొందరిగి తిరిగివచ్చి యుచ్చుంవగా" జెల్లెనది.

తరకాసి : ఈకోటనుదుమున్న గృహములన్నియు వెనకితిని నీమనో
హరుఁ డెందును గనంబునలేదు. గుప్తమార్గవృత్తాంతమాయన తెలిసిందికొచ్చెను? అ
రానియి కాశీపురంబున కిరిగనెమో : అది యటంబె. పాడుపాగారంకాపురములో
లేదు. పిరికింబోవడంబు : పరిచారకులు దేవులకే తల్పమున లేడనబెప్పిరి. మన
మరకు వచ్చెనని సంతోషముండుచున్నాడు. ఇది యేమిచ్చిత? మని యడిగెనుని
యదియడుగు నప్పుడతి యట్లనియె. "యమకులారా : ప్రమాదమే దేసితి. ప్రయు
నెతో నదోక్షులాయుఁ జనంగవచ్చునాన తెవరా తినాడు గుప్తమార్గమనవచ్చి విశ్వ
నాథుని దర్శించితి. బెప్పిరి. తమవార నప్పుడుండు ఏత్తమలబాడును నీకోట
లోనున్న గృహముల వారున్నయు నడిగి తెలిసికొనియెను. అదియునంగాక మజన
కుడు కలెంబును మందెవృత్తాంతము పెరర్పహర్షకముగా నడిగె మోనము తెలిసి
కొనలే: మాటలకే మిగియుచు నంతయుం బెప్పిరి. అయ్యో : చక్రవర్తి నెకుకొన
పోనలేదుగదా" యని వలికివడి. ఆ మాటలుని యాటోలులు "నీ తెలిసితే: లేమన
మర్కములు దెప్పకొందురా. మాటలకే యెప్పిపోయితివ రాటోలు ధన ధన : ర్కద
వరి నెకుకొన్నోగదా : అతం డెంతబంధుఁడెనను రాజును పేర్కొనకుండు
దీసికొనవోగదా : బిప్పిలి ఎవరోముగానెప్పిలే" అని పలికెన రాజుకి కాదు
కాదు. మనముక దానిగూడఁ బాపితిమి. చప్పుడ యతంబికిని నెకుకొనపోవుటయే
స్వయంబు. తెలియెనని. మఱుగలిగింబు ద్రావకకరంబ సేయిలెదలెదాని యది
యేమియుని యడిగెన నతనికి దాని తెలిసెనెంబిందితి. ఇప్పుడది యిందుఁగనబరదు.
దానమారి" నఁ జక్రవర్తికి మిథుఁగలిగించి దుకన్కిగహంబిపోయెను. అతండు
మిగిలెంబంధుఁడుగదా యప్పుడేమి కేయదును. పేనెంబియు రాజదర్శనమును
గోరుచుండెను నేటియుపయమున కాశీపురము కెప్పెల మంచెవాటోలు అన్నా :
ఎట్లుజరిగినదో గూరితిగా అతండు దెవలంబుగంబాడె. మనవారెమియుఁజేయలేరు.
తమవాయి వ్యవస్థము పేరే మోతెంపును. ఈచ్చిత్రుం డెంబుకొన వామారక నవ్వు
వచ్చుచున్నది. తురంజా మంచి ప్రాయశ్చిత్తము జరిగిన" యని పలికెన రాజవరాంబి
ల్లనిరి.

"అప్పు : నీమ గలుమగాక యేమి మగదన సంతమక్కున కావోలు. తల్పిని
అయ్యో : తెలు" వివోయిను. యింతుకయెమిను లింతలేమి? ఎంతకటినామృతాలం
గదా : యె" యుల్లనమాయుచు మురంగిల్లని. "కాశీపురంబు గొల్ల పిట్టలను నెం
విన్నున పిరవటలు సంతోషము పంపుచున్నాడు. ఈరహస్యము తెలిసిన నన్ను తెం
గుల బ్రహ్మదేవు కౌపున ములుంగునెల్ల వెప్పనంబును. ఇప్పుడు చక్రవర్తిగారు
దేశమున స్వస్థతలే" పు తిగయొక్క పేరయండు వసందితి. అనంబుము హింస
దేవతఁ బాపించిందిదే గలిగివచ్చెన తలంబుచున్నాడు. వాపున దీరుగ మాయా
యోగసంరహితు సంగతంబు కేయదును. హింసపులగు ఎరిదెవములను ముట్టాడె.

ద్వివర్ణగారిష్టతాచేతన సమకర్తయను కర్తవ్యాని సేయించునని రాజుడు.
 అట్లే మునుపేర్పరము తమ తత్పర్యమిం ప్రకారమును యుపాసకులయొప్పున ...
 క్షిరమున వాడుకొని సంతరించి యుట్టికొనుటకు ... గొనివెళిరి. పిమ్మ
 నాకొమ్మలు మెగినోరమువాఁడు సేనాపతి తాత గుండగించి తాత్పర్యముగా రాజువా
 గారి వ్యతాంత మరయు తనంపువాఁ గాఁపుట గెలి. అట్లు తనవల్ల సమకర్త
 యొక్క తెల్లవారకమును కాకపురమునం ... గుండె కరుణార్థమునానా వాకరము
 యందుఁ బ్రసాద పెట్టెను. కందెలానెం గుహం గంగా అని నిర్వచనా తర్కః సమర్థము
 సుహృదయోనుమిఁ ఈ సుహృదాత్మము సత్కర్మ ముదాహరణయే యగమ్యముగా
 సుండును. అట్టిసహాయం తా యవసరకాన్యము. అందెన్ బి యాజగత్తెట్టి ముల్లము
 సస్కంధ్ర వీరభటుం గావరియు. చి భోజనాదీకర్మములు సంగరమాటగా జననము
 సంతరించి పిమ్మట కైలాసైవరైవ తమలందుల పు. రరప్పించి యుత్సాహం
 గలుగజేసి యధాపూర్వముగా వీడిగమనం గావునెట్లెను. పిమ్మటాక విని పాద
 బోయిన హుంతులకు సంతోషమతా తెలియ, బద్ధులముఁ జేరి, పురుషకార్యము
 దైవకార్యమున ప్రయోగ గండా :

శిల్ప పాదుషాగారి కథ

అర్చకు సహాయము జగత్వర్తి బాగుపొద్దొప్పువంత మందువలన పర
లమదే సహాయ వచ్చినదాని. సామంతాః బాహిరీంద్రాః. పితృన సహాగేందునః
బలితారస సాయము రాజసాః సమయ తేమునానాది. అక్షరము గ్రహించు
యతంపది స్వగ్రామము యాకాశము సుముహూతరములం దైవము వాసము మిక్కిలి
యాదరణానుస్థితి కిందు వాహరము గూర్చుచు చెప్పెను. బాహు మృచ్చిస్తు
ములునంటి మైప్పాతంతో వర్ణించిరి. అందు తప్పూ రుజులని యాదరించినంత
చెరిపవచ్చి నుమూలము రూపం = రిక్తినియె. 'అమ్మా : నేనీ సీతదాసునితో
నుండినా ? మిర్యము ? మా సౌధమునుండి వేద్యుడికెల్ల వచ్చితి ? మా
లేమరి ? దేవు జనుచున్నరా ?' యని యడిగిన వారేమియు మాఱిపోయె.
అప్పుడాదేవునిప్పుచ్చిజేమనె 'అమ్మా : పిలించకావరమె ? నామాట వినుచు
లేదాదేమి. ప్రత్యుత్తర మీయక నిర్దశ్యముగాఁజూచిన నిన్ను చంపింపఁదయ్యెను.
జూచి' తన కేమియులేనని వచ్చెదని వీరధను లిట్లనిన. 'వాని : నీ పద్ధతమనవలం
ది. సుహృదకరుణాకామ స్వామిరవులను. తరమృతానునా. పుష్కలమునా. చిర
లం. పాండులనె. సీతకావలంకి. పీఠియె. బాహులె. రాజులను హేతులె. నిన్న
నీ సౌధ ముంజెను. ఇది నీ సాక్షాత్పరమం జన్మమునని. పాశ్చాత్యులను సులం
బదయులను. దేవులె. దేవతలె. గణించును వచ్చును. ఇతము పెరిగెను.

పాపముగడచుములు యిమ్మదిచుచుండువాడనామన అపరాధముగలిగియుండును' యను. పరి
తీర్చి. అపరాధముగలిగి యాపరాధము వలననుచు నాత్మగతంబున నెట్లు వివర్తనంబున
అక్కడను! భూమిందలమంతరము బాదించు వలెనామన గలిగి న్నామనామనమున వివర్త
నంబున ప్రకారమాలించి నేను నిరమాధులైన హిందువులను వారిరహితమున వివర్తనము
లేదుగదా అయ్యెనుగదా. అది మూలము నామనముగదా! నామనమునామనము
రము మారి కోరిక గోరనే ? కోరికవలననే మునుపటి నేనుగదా మునుపటి నేను
నే ? ఆమనముగదా వివర్తనమున వివర్తనమున మునుపటి నేనుగదా ? నేను నేను నామనము
లేదుగదా. మునుపటి నేనుగదా నామనము నామనమున వివర్తనమున వివర్తనమున
నేనుగదా. ఇప్పుడేమియునుగదా ? నామనముగదా మునుపటి నేనుగదా. ఇది
యేమిగదా వివర్తనము. ఆమనముగదా వివర్తనముగదా. అది వివర్తనముగదా
దలపోయును మునుపటి నేనుగదా.

యశశాలా : నన్ను పీరిప్పుడేమిచేయుదురు ? పీరియ్యి పాలనమేమి ? ఇది యేదోము ? నాయందు భయముంచి మక్కుటంతయునది యుడిగిన వాగ్దాత. ఇది నరకము నీవంటి పాపాత్ముల నెట్టి పరకములా వివరించి మారగవంతుడు కొంతదానిము వేరెంచును. ఆయనము దివ్య ప్రయత్నముతో మనకలి యుపకారము లిప్పించును. లేనిచో భక్తియనుజేసి విడుచును. తగవంతు, యెచ్చి పాపము మవ్వరికి తెలియగలదు. నిపు ప్రతిదివరము మోక్షపు బ్రాంతియరుండును నీమనముం జనుగలదు. ఆయన సెలవు మారము నీమిట్ట మేము వసియించి యుంటిమ. తెప్పరి, అదిమదరాద్రప్ర పరి హృదయంబున పక్షివాని వాదించుడు. పన్ను పడినపిట్టలమునును యా మోక్షల బ్రాంతింబు పాదరమగా పాలియుపపాలిమలు. గొనును బోసగరంబున పీడులాడును నెట్టుకే పాదసెలం గడిపెను. పీనుడు తక్కువని పిలువెచ్చిన దెనులంబు సాయంకారము మోచుచుకీడులు వచ్చి పీనుడోగలని ముచ్చటించిరి. అప్పుడు పీనుడు యవన సేనలలోని పక్షిషము లేమనియచెగిన పీడవతలా నోచుగల పాదుడు. పాదుషోగారిని కరీరమాతో సంకటము గలిగివడిరి. అది మేదవతం మహాత్ముని యని సంగరము మానవలసివనియియు పొందువునోలికి పోవలదియియు రాజపుత్రిక యా పించినదట. ఆకారణంబునజేసి యవనులు యుద్ధముములె యన్నునరు. పక్షి వ పోగివలత కాటెను. ఎటులన నీమార్గమును గొనియోచుచుగియున్నది. పీను అద్దంబునె యెట్లు తప్పించుకోనెచ్చితివో తెలియక యవన సేనారాయకులు పెచ్చు రీతికి చులంబునున్నునరు. మారుని పిన్నయముగానే యన్నుతి. నెన్ను నీ పక్షి పక్షి పక్షిచేత నీమృతముంతయుం చెలాదెలె బోయినవని ముచ్చలాంత మంతయుం ప్పిరి.

అటువలెనుండు సమయమునందు నామకమునకు నున్న నమ్మకమును పరిశీలించి
గూర్చి వేరొకటి అవగాహనమును గురించినందున నేను భక్తిని అనుభవించుచున్నాను.
గంగాయ నాకు సమీపము లున్నది. ఇది నాకును నాకును సమీపమున ఉన్నది.

దుట కష్టతాళము చిక్కినదికాదు. చాలని గుఱుతువట్టయు సరం తెలుంగువొడసరి
మూలకం యమవరమయత తప్పించుకొని పోవలెను. అట్లు కొన్నిదినములు
గడచినంత మరియొకచాడు కుండంకయ వున్నప్పుడు యతంధెప్పక
పోవుచుండ గుఱుము కడంబై చిక్కెములుపైపాచి ప్యా... : వాడూపునొసనూయదేసి
యొకడు చెరగని తీసిగొనిపోయెను. అయితే పాచు తీర్చుచుయు. పుడమిని
దయాభరనియు నిండునమ్మరగినవారయె. పిమ్మటకయింప నానగడినమేలనంది
తిరుగుచుంటిమి మేమువరుసాభలు బ్రహ్మచర్యము. పుడ నామొరవినున యుపేక్ష
చిత్తిరని మీరు తీవ్రవాళ్ళు వాగయను. అని చెప్పుచుంటి యడిగిన వరంతు నప్పడు
నిల్చునయె.

నియాపు నేపిటికి : పంపియెట్లను. అలాగెప్పుడు. ఎందున్నాడని యడి
గిన నమ్మగను ప్యాచి : యేమియు నేరమనెను తెలుపును మూలక రహస్యముగా
వెప్పచునీయున్నది. అననరహస్యమయింపని యేమిసవనంతు గుఱుముడిగి చరి
మిన్న గృహంబునకుంబని యాదూష్య మేమనలెట్లనెను. అప్పుడాకట్లని సజ్జను
అయ్య : మమ్మ మరచిపోయితిరా. మేని లంకి న చాలను. మూలకపట్టిని విరహగ్ని
పాలుదేసి యస్మరణమే మాచిసితి. ■ చిన్నది సులభతమ పుతర్యలే తలంపకొను
చున్నది. తల్లికి చెరమాట యింపనయను చంపంబు మీ రిరసారి వచ్చి చూడనిదో
ననువులు చాలంగంతు. మా లక్షణంబు వేసి నేపితి. : ఎప్పుడికేని విడుతురా ? ఈ
రహస్య మెన్నిసార్లు కప్పివుట్టెను. మోతెల్లె నేని నమోలము తెప్పరయెను. నిడుగో
మీకేదియో శోధము న్నని మీ రాకప్పుడు యంపిసమి. చూదికొనుడనె. యొక
యత్తరమిచ్చెనది. దానిని చూచుచుండగా—

శ్లో : పీఠమ్మరమభయమిషపా

రృంగ : సర్వమనిరేచిస్యరం

హియమానమషమాం హిమగను

వచ్చినీయదిహావలోకసే

రృంగమా : చ్చాతింబిల్లి నారక వసించి మరలంబమంతయుఁ గ్రోలితివి.
■ పురతి ముచిపోయితివి. ఇతర పుష్పముల ముంగి యింక మూడును మిన్న పుం
వచ్చగదా ? యన వచ్చిని చెప్పెట్లుగా వ్యాఖ్యముగా వ్రాసివది. ఆ యత్తము గ్రహించి
యతంబు మూల నీక్రింది శ్లోకము వ్రాసియచ్చెను.

శ్లో : నిశేదతుళిషదే భరమా రచించి పరం

సముత్పరతు వంకరే దురవతే రిరేడు సిధిం

దినం నయంబు నుంకరే నుంకరే నుంకరే

పై చెప్పరతి కేలంబు కడుమి చూచి పుష్పము

రసారామా : ఈ వృంగము శరీరకదంబమంకలకురవకకుండాది పుష్పముల
 పంచరింపగాక, నీపిఱము మాత్ర మెప్పుడైన ములువదు ముఱు : నీవు చింకింపవలదు.
 అని రసారామ్యాటముగా పూని కరుచి : ఈ లోకము మీసమాలికమ్ము. రాజకార్య
 ముల తొందరజే చుచేసిందిది. నేటి క్కాకియే తప్పక నేనవ్వటికి వర్తెననయి
 నదర్చి నేనుచ్చదీంపవచ్చును చెప్పియున్నవదిని రహస్యముగాఁబడి పిమ్మట నతం
 దాత్మగంధునిట్లు విర్మదించెను. అమ్మో : ఇదియేమిదర్శము : పరమవర్మితందై న
 బ్రాహ్మణకులంబనం... ప్తి సరల విద్యలం జదివ పదుగురులో మిగుల ప్రఖ్యాతివడిసిన
 వాడి నీవశానిదాది సాంగత్యంబు కలిపించుచున్న దేమి? మొదట బ్రాహ్మణవంశమున
 గలిగివచ్చు బహ్మతాపమును జింది ములం నెప్పుకప్పుని కుదోగించు చున్నవాడ.
 అన్నన్నా : ఎంత విచిత్రము : ఇంద్రియములన్ను జంరంబైనది మరియొకటిదేద
 గదా. ఎంత ఎంతవిద్యను వివేక వామిది యెప్పుడితరేదేదో జయగిడు చున్నది.
 ఏమి చేయుచును. చురవర్జిత్యంబు వారునిచ్చి విచింతిగాఁజోలు. బాగున్న నా విన్నది
 తెలియకమున్న నన్ను నరింపనేమిటి? విద్యాగము దూపకాకుద్వారి విశేషంబు నవన్న
 సామాన్యయైయున్న నాయువ్యయున్న కనంతవచ్చి వరింప ముదతరింపదుండుట కేమి
 ద్విన్యంధనో కకుంధనో హుమంతునో : ఏన్నొక : పంచల సంచారిచెయగు
 యవన రాజపుత్రి యెన్నడ : ఇది భ వర్మకర్మంబు తెల్లనంబుదేర్చిన పాపటి
 యొకమూలయు వావటికి యొకమూలయు దాదించుచున్న యేద వివసారి పోయి
 యతస్యోః విప్రచరిసినంత విప్రి దాని చిత్రముఁ ద్రిప్పించుదును. నేనెప్పుడు
 పోవన్న నానడరి ప్రాణములు వివరంగులు. కదీయకరాగ ముదరేయిని లింది
 యాతంగానాడి యును నీవువర్మకర్మంబు వారాజవంశవ పుంబనిమునకుం జోయెను.
 అంతకుమున్న ద్వారమున నదియున్న కుంబింతిక యతగుం బారి నంతసించుచు
 పైకముగా యిదిగి యుచునుపేసికామోయి యామిదియే తెలిసిగించిన ముఖ్యంగురు
 నున్నరంగనయన వివరములతో ననేక సర్కారములు వ్యయముగా నకనిగిగావించి
 చును చర్చించిన కుంబిని కేమి యంతిమున వియవంబు విచుచుండెను. అప్పుడు
 వారికిట్టి సంచితము జరిగినది.

పేద — కరుచి : నీయమాలములు నన్ను మోపుచుము పెట్టునన్నుచి.
 మున్ను చెప్పింపవ మోసపోయితివి. అంతటితో విడచిపెట్టము. విద్యాలము
 వచయ్యో లోకనింధ్యను లగి కార్యద య చేయవచ్చుచా ?

లవంగ — ఎది లోకనింధ్యమున కలంపు గలిగివచ్చి పియవదగినద

పేద — ఏమిచేయఁగాదు ?

లవంగ — ఎప్పుడు వచ్చిన ?

పేద — పుంబునునా పాతకము.

లవంగ — పర్వతగనునము పాతకమోచు.

పీరు—సాతకము వచ్చుంటేదా ?

లవంగి—ఎటు ?

పీరు—నీ వలన.

లవంగి—నేను పరస్త్రినా ?

పీరు—కాక.

లవంగి—ఓహో : ఇదీయూ మీ యభిప్రాయము. నేను వెంటయాలి ననుకొంటాయేమి : బాగు : బాగు : బా : బా : ఇప్పుడూ నున్నది. స్వేలితవృత్తి నాయందులేదు.

పీరు—నీ పనుకొనుచుంటివి కాబోలు.

లవంగి—మీరే యాలోచించి చెప్పును. మీరు విశ్వేశ్వర సాక్షి నాపాత ప్రమాణము చేయలేదా ? అప్పుడే త్రివరచమం చేతను మీమ్ము కర్తగా దరించితిని. దానంజనేయే మీకోట తిన్ని పాములు పడుచుంటిగాని ఏదాటి చిటప్తునుడు తొరకక కాదు.

పీరు—బ్రాహ్మణులు తురక నెలఁచుకల జెండ్లి యాచినట్లే ప్రమాణముతో నైనఁ జెప్పించియున్నరా ?

లవంగి—పంచమం దక్కఁ జచ్చిన నర్వన్దముల వారిం బ్రాహ్మణులు పెండ్లియాడవచ్చును ధర్మశాస్త్రములో నున్నది.

పీరు—సర్వశబ్దములో యచులు సేరను.

లవంగి—చేరకమానదు. జలపంచన-నైసం చేరుదురని పలుకుచు సిగ్గు విడిచి దీక్షననగరిత యతని గొంగలింపుకొనుచు. అప్పుడతం చాత్మగతంబును—

గీ. కుంఠపాపముల వోణాక పరిపదంగ

బాధలు నవ్వును దెలిసి నవ్వుదుమాక

యోము రెడినను నెరుఁగాద యా పవిత్రతి

పిదురుఁగాక నెలంక మేలుచుపడెద.

చ. పగల కళారహస్యములు జక్క నెలంగిన పాప మేద నెలం

తుక సుగుణాలచారి సుమనోహరదాప పినుకల్ప యోమ

ప్రతిట కరాకలాపయోగ బాచిని రొలి తలంకవచ్చి

తుకమును బై కొనంగ మత త్రోడవంగ విచారపాదకిరె.

అని తలంపుచు వచ్చిరించెదలవనంబుండ. చంద్రుం బాచివోలె గ్రీత సుఖపారిష్యంబున గడిపి యుదయంబువారమున్న యానందముగా నాపేక్షలం బడ కరిగెను. అంతకుమన్న యతనివార వీలి యుమ్మన్న కొంత గానంబునం బాచి యతండ్రినివెంటె. యోధువారా క్రమక్రమై నుండు యుమ్మనంబున నానందములు పోముచున్నారా ఏమనుచున్నారు ? ఇప్పుడెవ్వ పొందుచుండు చున్నందు వోరు కల

వారని మొప్పుకొనునా ? పచ్చాపాపముఁ జెందుచున్నాఁడా : ఏమరక సంకరముగాఁ రుచుండిరిగద. అచ్చటి విశేషముచెప్పి ? ఇచ్చట తెమిదికి వచ్చినా రనియడిగిన వాల్లరు నమస్కరించుదు నట్లంది.

స్వామి : భోమనందెట్టి సంగయి చెప్పిన తెలుగువ వివర యేమి తెసె డి ? మిరచిదన వాక గుణించి పెక్కు తెలుగుల రుచిసి మమ్మడిగెను. మేమిది సరకమనియ నీవు మేపాల్లోహముఁ గావించెడివి గావుని నందు బరవైతి మనియు మేము స్వామికి భక్తమునుముం చెప్పెతిమి. అప్పుడునుచి మాయగ నిన యము జూచుచి మాయపరాకముం గైకొనుచుండెను. ప్రతిదినముఁ దన్నుఁ దన దోమనకుఁ బంపుమని మను లుల్లొంచుచుండెను. ఇంకెప్పుడును హిందూదేవతల భోరికి వాడలు. విశ్వనాథస్వామికిఁ గొన్ని గామములు కానుకగా విత్తునని చెప్పు చున్నాడు. అట్లాదంబడిక గ్రహి యిచ్చెను. పెక్కుల మేమిట్లు చెప్పిన నక్షునరుచి పకు నమ్మితిండునట అని నంద్రులనునను నందులు లేయును. నిప్పుయెంచును. మేమును మంత్రకొన్ని దినములు వినియ్య ని చెప్పెతిమి. చప్పుడికి నెంత వచ్చినది. మీ యానానుసారము లేయుచున్నాము. తరు నర భవరథు ప్రమాణమని చెప్పిరి.

మరియొకవాడు చాత్రి పీఠులకు మంచి పనులునును విచారించి మును పటి ద్రాసకి విశేషమువ విడిచిండున్న యువనికి మత్తుగలుగఁదేసి పూర్వము వలనె యెత్తుకొని యాతెను వికటంతులం చెప్పక చెక్కఁద యాగువ మారణావ అవంగి యంతాపరమునకుంబని యందొక తల్పంబునఁ జక్రవర్తిని అరుంగెట్టి కొంతసే పానెలంతలో ముచ్చటించి తెల్ల వారకమున్న యిప్పుడియట్ల కాశీపురంబునకుఁ జనియెను.

పాదుషా చక్రవ రి మఱనాఁడురయెంబువేరి కన్నులందెఱచి పలుదెసలం బరికించుచి నోహా : ఇది మేమిపటి గుహ దానియట్లున్నది. స్వామిలక్షణుడు విన్న దానప్రతి ప్రాసించుచుతిని గద.

నేడు బంధవిముచుండునెతి. ఇది మదిమోక్షాపరము కావచ్చు ననితలంచుచు నెవ్వరెక్కడ యని చుకొనియెను. అర్హవివిది యంతకుమున్ను భోరిం పఁబడియున్న నెరిక త్రియ రియ్యను నిదిగో మీరు చచ్చుచున్నామని పలుకుదు నా గదిలోవిడిచిఁబోయితి. వారెంబుది ప్పకప్పు యా యిల్లివరికి ? మీ దెవ్వనివారలు ? నేనెక్కడి కెటు వచ్చితిని ? ఇంతకు బూర్వం దెందుండినో మీరెఱుంగదురా యని యడిగిన నా దేదియలు లేకుండుఁదెంచి యిట్లనితి. స్వామి : మీరు నెలక్రిందట మీ యంతాపరములో కయించియుండి యిదనాడు చాత్రి పంపరించెరి. అప్పుడు మిమ్ముఁ బరిచారకు లెంతలేసిమని లేచెతినియ. దాగిం బరియుచు రాజ్యుతిం యచ్చిడినుండి తన మేదముఁదికి దీసికొని రమ్మని చెప్పిన మేమిచ్చడిఁ దీసికొనవచ్చి యా గదిలో నీ తల్పము మఁదఁ బయంపెట్టెతిమి. అప్పుడునుండి మేరూరక నిద్రపోవ

దొంగలతిరి. ఎన్ని పిల్లనును రాఁ అమలయైన దేవు. డివిరి మాత్రము ఏడును సుంకిరి. సైయముదారము లనేకములు గావించితిమి. ఏమియు బ్రయోజనము లేక పోయినది. నాడుకుదనేదివలకు నిద్రయందిరి. ఇప్పుడే పి కంకద్రవని విసంపాదన సంతోషము జెందివచ్చితిమి. మీము లవంగి సుఖాంధము. ఇదిగో రాజపుత్రిక యొక్క ప్రస్థము నిలువబడియున్నది. ఇన్ని దినములు విద్రాహరములు మాని మీ సమిత్తము చింతించుచున్నదని తత్కమమోచితముగా సత్కాణించిరి.

అప్పుడాచర్చివేరి మిగుల విస్మయముఁ జెందుచు ఆచిమి యొక్క ప్రితముని యొకటిర మిక్కుదనే యున్నదని మీరు రెప్పుడున్నాడే. జరిగిన దంతయు స్వప్నము గావోలు. అయ్యో; అప్పుడు సైతము వేసదిస్వప్నమువలెనని భావని నిశ్చయించు కొంటినే. మేలుమేలు. ఇట్టి ఏమనక స్వప్నములెప్పుడును జూరెనుమంగను. స్వప్నములో స్వప్నములు వచ్చిన సత్యముకొనుచుండిన. ఇప్పుడిది నాకు స్వప్నమేమో వీరి నిశ్చయించుటకు పీలులేకున్నది. ఏమిదేయుడును. ఎట్లు సత్యమును రెలును కొండపని పెక్కు తెలుగులు చాచింది మఱు నారి క్షిణియి.

పాడుషా—యమకూరా : మీ మాటలచే నే నిక్కడవే యున్నట్లు స్వప్నముగురున్నది గదా :

సఖాంధు—దేవరా : సందియమేల ఇక్కడనే యుండిరి.

పాడుషా—నే నిద్రించుచు లొక్కగుహలోఁగొందలు పురుషుండే నాక దేయబడియుండి నది స్వప్నమో నిజమో తెలియదు.

సఖ—దేవరా : ఇది స్వప్నమే నిజముకాదు.

పాడుషా—ఏమో : అదియే నిజమై యాదియే స్వప్నము కాదా ? ఎట్లు నిశ్చయింపవగును.

సఖ—అయ్యో : మీరట్లుమరున్నారేమి జదిగో పి లవంగి. చూడుడు. ఇది మీ యంతఃపురమే మీరు కన్నులు తెఱచియుండి యిది స్వప్నమని ద్రమపరుచున్నారగుదా.

పాడుషా—ఈ మాటలు సత్యమనిచి వేసనమ్మును. వెనుక నీరాగుననే యనుకొని మోసలోఁబడిన. అప్పుడు కన్నులుముట్టి చూచితిని తెఱవఁబడెయొచ్చుచి. ఒకడు గిల్లకొంటిని నొప్పిగలిగినది. అట్ల రక్కలస్థియు స్వప్నములు లాటేదా ? స్వప్నముతో మీరందఱు వాఁగనలంకి యిట్లు చెప్పుగొందరా ?

సఖ—మలేమి దృష్టింతము చెప్పిన మీరు నమ్ముదురు ?

పాడుషా—ఏమో నాకుంతెలియదు. నాకుఁ జీతవైభాంతి కలగఁచున్నది. ఇదిగో చూడుడు యెన్న సుహలో నా నెతి కొరకాయ తగిలి పొప్పిద్రవని అది యుం గనబడుచున్నదే : ఇది స్వప్నమేనని నెట్లు నమ్ముదును.

నలు—స్వామీ : స్వప్నములో ఇదిగద భర్తలు కొన్ని ప్రత్యక్షముగా గమనముచేసెను.

పాదు—(ఇంతకవిమర్శించి దుస్థులదెనుకాచుచు) ఇదిగో సున్నఁ బరిచారకుడి యంగీ నందిచ్చుచుండ గ్రుంగినారినవలెను ధూళి యైనది. ఆమచ్చు సైతముఁ గనబడుచున్నది. చూచుట ఇచ్చుము నవ్వములనిన నెట్లు నమ్ముదును.

నలు—దేవరా! అచియన్నయ నవ్వములే. వాటిలోవచ్చి చూడఁడు. ఎంత గాఢమున్నది.

పాదు—చాలుఁజాలు. ఈయెంత బిచ్చియఁ జూచకములే. ఆదివలకును జూచితే...

నలు—పోయెను. మొగపాఠ, పీఠతమిల, ప్రదానము, సేనారి వకులు, నామోదనయిన కాజ్ఞయిచ్చుట కోరుట దేవతరక్షణం బలించింది యున్నవారు వారియొద్దయైన పిత్తి గాఢవర్షయని తెలిసికొనరాదా?

పాదు—బుద్ధవర్ణమని. ఇంతయెన్నఁడు సన్నిహితులైన వమల కోటికిఁ బోవును. ఇప్పుడు పోవుమా. పిచ్చి నేకలతో మనమిందకిఁబోవలసివచ్చె. స్వామిరక్షకులకు నేనెట్లు దానములు వాసియుచ్చితిని.

నలు—అదిచూచున నమ్మతనే నదర్శనముముఁ జెప్పితిని.

పాదు—అయ్యో! మఱచి విచారించుచుంటిని. ఈవ్రసంగ మంతయుఁ గలదోనిదే యని నాయచ్చిదామును ఇంతే స్వప్నముతో స్వప్నము. చెప్పఁదగినది.

నలు—పాదు! దేవరా! రాజు ఓంగంబున కరిగి విచారించుచు యెందున్న సభాభవనమున కరిగి కొలువుదీర్చి భవనహస్తావేశేషంబు ద్వారకిం బెప్పన యోధుల కామోదనము వలనను నియమించి యా రాత్రియే ప్రయాణమన్నావము గావించి నకలవరిచారముతో ధీరీ పురంబువెరిగెను. పిమ్మటఁ గాళివచ్చుప్రబల్లెఁ గాళిరాజు నృగాననాథి వత్తిగాఁడేను యువనకుడెరిగి అమహావకలోఁ బండికాయలకు సుహా పీఠంబున విరుద్ది యుతండు పాదుపాదకవళి. పాదపెట్టుచ్చికోడెన ప్రితికఁబడి పిమ్మట తెలుంగుల నదర్శయిచును స్తోత్రములు గావించిరి. మఱియు విశ్వేంద్రుల మహాలింగమును బంచములనక్క రతిరచునెప్పుడు ముట్టినను దోషములేన్యుగా నమ్మనే యూరింగమునను మహాపీఠ రత్నరహితముగింది యాగమముఁగావించిరి. ఆగమగోత నమ్మహాలింగమున కన్నీకాచుంబోయెను గర్భాలయములోఁగిరింబు యభివేదనార్థమనలు గావించుచుండును. ఇదియే దీప్తకాంతము. గోపా వింటిదికద. ఈయె యెక్కుగానున్నదియో? నీవునవోయి యామహాలింగమున కభివేదనగావించి కర్మకాత పద్మవర్ణలేయని వలెనెన విని పరమానంద భరితహృదయుండై యీ గోవసందేశం బిట్లనెయె.

వ్యాసముని: పరమాత్మము విభుయం బనరించుచుండ నేడు గృహయుగం గా
 బ్రహ్మయుగం అదియుట్లుండ నాచరించి తండ్రితో జరిగెనదా? అందు బంధితరాయలు
 బాగుగా స్వీకరించెదా? బ్రాహ్మణులు సమ్మతించిరా? కనుక తివ్రతాంతుని కొంచెం
 గానే చెప్పితిరి. వయతప్పినదామేమి? పశ్చిమతరంపుటను సగము కడచెప్పి మూర
 కొనుట యవసరమా? కాక మరెట్లు గదా బంధిత రాయలు పరిషదయెడల
 రహస్యంబి తరువంతరవృత్తాంత తెలిసింపుడు నెట్లొకననిన యతివండుడు
 దరహాసబంధితిని దెలుపఁ బ్రహాసంపజ్ఞయును నెట్లొయె. వత్సా: సేషిహస్తము
 దేయదువని యనుకొనుచునే యుంటిని. అంతటితో చెడుచువా: సేషిబిలాష నేనెయిం
 గనదా? కానమ్ము ఇప్పుడు పోదువోయినది. తరువాతికథ చెప్పడిగా నున్నది.
 ముందరియవసరంబున వక్కాణించెదనని యొప్పించి క్రమంబున నాపైనుటలేరి
 యందు పోలనాదికృత్యములు నర్వర్తించి కొనిప విమృత దయానాతకత యిట్లు
 చెప్పంబోడఁగెను.

ముప్పదియావవ వాచరికప

గోపా: వినుముట్లు విశ్వేశ్వర మహాలింగమునకు మహాదీక్ష గావించి
 పండితరాయలు మహావీర్యుని విరువమిచ్చినతరువాత పండితకృష్ణశ్రుతునకు
 విరాహముఁజేయ వెక్కుడుప్రయత్నముగావించెను గాన పండితరాయలు లవంగి
 యందు బద్ధాధుంధె యొన్నకలంబున నమ్మనీ సమ్మతించినవాడుకాదు.
 ఒకనానకంబు లవంగి కృంగార ప్రాంతేశ్వరియలందరింబిక్కొక దరహాతురులై
 లింకంబునున్న సమయంబు నులంబు సుఖాలు నులంబింక దుష్కృతికేవలన్ని వెరసి
 కనుగొనిన పుంజకరాయలకు నమ్మకంబు లేకది. అప్పకథంబు ముప్పదిగొను సంవస
 రుతోఁ గదాగిమనము గలించి యవివరించుచు మించుదోజే; సేషువాలు సుఖయె
 యున్నదియ? నెట్లెమన చెప్పఁనున్నది. ఒకేషమలేమని లవంగిని నమ్మకఁజె
 యిట్లయె. ఆయా: పీఠ భావార్థములు వక్కాణఁజెప్పకొని నెంకనెవతుననెప్పి
 యింకదాక కావయిపేషించితిగదా. ఇక నానుభూతి సేమసేమని వక్కాణింతును.
 ప్రతిదినము పీఠవత్తున పుణ్యవంక చూపునట్లుక గన్నులు కాయబూచినవి.
 ఇప్పుడేమి చెప్పుదును. వచ్చిపేమిచ్చుట పేకే తెల్లమయంగదా. అదియుట్లున్నది
 మరెయింక యిచ్చకము నానెయున్నది పనుండు. కృతవర్తి యచ్చుటనుండి వచ్చిపడి
 మొదలు లవంగియందొప్పుములేక యిపేషగా నుండెను. పూర్వము సంకరము
 నానెలంతుననే మదామనిన చెయుచుండువాడు. ఇప్పు రొకమూలెనా: పరిష్కృత.
 ముగింపమార్గ: మదారమంతయు మా గుర్రు లెన్నడఁ తెలియ నెనె. ఇప్పువామిక్కము
 పుట్టెను. కలంబు కరహస్తముగాఁ గొంపయొనరదానంబు లందినట్లు ముప్పింపు
 లయములంగిల లవంగిని నెంపప్పింపు నానెమనమును గలిగింపును. పోయోపు
 మొట్టుదాటవో తెలియదు. అంగకావలము ములోమయ గలంబు పుట్టెను. ఇంక

సంతోషుర రహస్యములు దాగవు; సీతదేవివచ్చి యచ్చిగురువోడని రక్షించుకొమ్మ మంచితోతరుం యవయంబు వది వోడించిన విధి యతండు తరుకంఠముఁ జేయుట న్నివ్వెను.

మధ్యకంఠీః మేనవచ్చి పేనెత్తెనియోవక యుచుగింతును. పేరు చింతింప కుడు. మధ్యకంఠురవర్తి యగు సర్వవర్తి నవమూలంబు క్రవ కితరమో? అతం దాయంధుడగు నాయంధునంతుఁ దెనుంగఁడుకాబోలు కానిమ్ము. సీతముండు పోయి యాయంధువరద కీతలం గెడంగింపుము. ఎల్లి వేర్లల్లి పురంబునకు వత్తునని మెచ్చియో వోడించి యాకన్నీయ సన్నగరమున కగిమెను. అమ్మయనాడు పండితరాయలు తల్లిదండ్రు చెప్పినయెడ రీతి పురంచిన కరుగఁడంచెను. అచటను మువఁ గాశీపుణ్యంబున దోహద్యమేతఁబుట్టించున నొక విద్యత్పర జరిగినది. అందుఁ జండితరాయలను బండ్లకునిగాఁ గొనికొనిరి. రానంజేసి యతనికన్ననిడప్పించుకొని పోవుటకు నిలువదీసెదాడు. ఆసభ యచ్చిచ్చిమ్ముగాఁ బడినములు జరిగినది. పిమ్మట నాటగదీసములు పేరొన యంతరాయములు కలిసించినవి. తరీతిఁజదియే నుదినములవలకు సతసమయము సాగివడిదాడు. పండితరాయలచిత్త మల్లప్పుడు లవంగియందే వ్యాపించియున్నది గావున మరయొకనాఁడెవ్వరికిం జెప్పక యొక్కయందు సౌమన్యవేదముతోఁ గాశీపురి బయలుపెడలి కీవయ ప్రయాణంబుం దీర్చి పురంబున కరిగి పుంపరించె యెఱంగించిన యుద్ధాననమునకు గురుతుగాఁ జేరెను. అప్పుడే గొంచెము పీడఁబడినది. ఎవ్వరినడిగిన నేమివచ్చునోయని జడియుచు సతంసారికలోఁ నిలుచుట తిరుగుచు నెవ్వడో గనంబడ వారితోఁగొంతదూరము పోయి నుండఁదెడలకపోవును నేమిచేయుటకుం దోరక హృదయంబున నెద్దియోచితు గదయ మేమయకపంపగఁగుమృత్యుమంచెను.

అట్లు జాముపొద్దువోవువరకుఁ దిరిగితిరిగి కాళ్ళ నొప్పి పెట్టివంక దా ప్రాంతమందలి యొకగృహము నడుంగుపై గూర్చుండి లవంగి జాత యెట్లుతెలియనగ ను పరిపరీక్షణలు జింతించుచుండెను. అప్పుడాయుండితో వృద్ధులగు భార్యకర్తలు సంతాపించుకొను మాట లిట్లువిననమ్మెను.

రా—ప్రాచేక్షణః పెద్దకత్తి మిమ్మాదియందును దిరిపించితిగదా! ఏమిటికో చెప్పఁడు నేనమ్మచే మూలకీ వోవుటచే నాకు దిరిసినదికాదు. పులిం విచారప్రయత్నమునకా యేమి:

ప—(నిట్లాచుతో) అయ్యా: కరకలోరమైన యాకథ నీకేమి వచ్చు జింతును. వినినతో నీవ్విదయును చేద్దిర మనము రాజులు కను కలిప హృదయలు కదా.

రా—ఏమి యిది? ఏమి? నిలుచుకొన్నదో?

ప—అంతా ఏమిమి (అంతగ్గుత్తిచే నెచ్చిలుగ నిచ్చగమృతొప్పించెను)

పూరణ) హా పెంపును పూరించు వధుం నెట్లు బాధించుచున్నదే రాజమర్రి తెల్లండునో కదా.

రా. — అయ్యో పేదవానినా! పేదను బ్రహ్మచారి అప్పుకాతి కాలభర్తను నొందినదా.

ర. — అయ్యో అది పేదవానినా! పేదవానినా!

రా. — (చేతులు) హా హా పేదవానినా!

ర. — అది పేదవానినా! పేదవానినా!

రా. — అది పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా!

ర. — పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా! పేదవానినా!

రా. — హా పేదవానినా! హా పేదవానినా! (అని నెలనెల వాడుకను మార్చుచు పడి.)

ర. — (లేవనెత్తి) సోదరి! విజయవాడ మూలకేళ్ళు. వీరు మిగుల వృద్ధులారా. కోకము సహించునది కత్తులకు కోకలుంచెను. పగవు నెత్తము దాని యొగమంత యున్నది.

రా. — (చీసెత్తరమతో) చీకపది పాదములును పాదమాలి నేమిటికి జింపించెను? అప్రమేయంతులయు వెండుబోయెనది. అది కోక! వీరనేదాని రాళ్ళు కరిగి పెక్కుచిక్కులు పడవచ్చెను.

ర. — అసయుమనీ రావవ్యవధున పేదవాని దెప్పవది.

రా. — ఎందువలన? నేమిటిగనది? ఆ తెలుగు సవిస్తరముగా చెప్పెను.

ర. — చక్రవర్తి కాశీపురమునకు వచ్చినకరుచాక మర్కటాచార్యులతో యుద్ధము జరిగిన రహస్యకృత్యము అన్నియు వ్రాసి యొక యుక్తరము పాడుషాగారి కందఁ జేసిరి.

రా. — పేదవానినా! పేదవానినా! అది నేమిటి జరిగినది.

ర. — వినుచు. ఎవరికి కాశీపురంబున పడమరెత్తర కోకంబు యుక్తరము గొన్ని పనులంబుంచెనది. ■ పడమరెత్తర పేదవాని యుక్తరము వ్రాసి పాడుషాగారి కెరియిచ్చెనది. పేదవాని నభండు గొరచాకం పాదపాదములతో నెకం పను

రా. — కరుచాక.

ర. — గొరచాక కాశీపురంలో ప్రాంతమునందు నాటి మార్గము పడమరకుగాని యుద్ధటి యుద్ధటి రహస్య పేదవాని నెత్తరము వ్రాసి పాడుషాగారి కెరియిచ్చెనది. పేదవాని నభండు గొరచాకం పాదపాదములతో నెకం పను నిచ్చిరి.

కా—అప్పుడత మెవ్వరు వ్రాసినది?

క—అదెగి మాపేరునకి స్వయంగా వ్రాసినది.

కా—పేరు వ్రాసినదో ఆయ్యా; ఎంతమోసము?

క—పెద్ద స్వయంభూతము నాకు జూపినది. ఏమియు “ప్రాణోక్త్యా” నీసంస్కర్షణమునకు వచ్చుచి యునికితివి. తనదీయ విరహచాపం వెల్లువరింపఁ గలదానను, చిరది తలతో బ్రకటి మన్నది. తల్లికిని తెలులెదనందుల కింపకయును పిదపమరేము, పోయెను చెనెను. తానీకే నేనెయిలు నలుగను. మఱి నొకపారి చక్కమిమ్ము. నీయధామ్య తమగ్రోలి ప్రాణంబుల నిలువ కెడి కొనయెవను. నేను నిన్నే క్రిరంబులచే లకిగా వరించితిని. నీయుపేక్ష మడియజేసిలాంఠయనకుఁ గారణమగుదు. ఇట్లు భవత్పాద సేవకలారు, లవంగి” అని యున్నది. ఆ యుత్తరము దూచినంతఁ జెప్పవర్తకీ, పోయెరాదా?

కా—కానీ నీమిదికి భావంబును. అందు లవంగి తప్పేమి యున్నది. గూర్చర్య ముగియించి నది యెవని వరించెను. భవంతం దిష్కంతునియెల్ల వరించెది. కణ్వుమహర్ష భర్తాను బాధించుచు ?

క—తుదలంత లాంఠయంబు? ఇదియెవని గాధ రుగ్మి మఱు మందులచే పుచ్చులెడల యది మహామహిమ యనియు స్వప్నమనయు ముగించి దేసిన చదు. ఆ పట్టాంశమంతయు నాను చ్చెల్లినీ చెప్పినది.

కా—ఆయ్యా; ఆ నీయదెవను ? కాని సందేయంబుకొను లవర్చది కేమిటికే జంపకుమును, తల్లి మేతో నేమి చెప్పినది.

క—సేవాలు ముచ్చటకు చివ్రములు మహాకాసాగధముతో ముగిసి యున్నది. పాదుకా పుట్టదేసిన వర్కంబ్బయి తార్కకుంజెప్పి గర్వనతియగు నా నీమరాలిం జంపి చువర్తకీ కాపుకొందువని మదివెలుట.

కా—ఆయ్యా; ఆ యర్పకురాలు గర్వనతి యయ్యెనా; తరువాత.

క—అనుచుకదా మెదడిముప్ప. ఆ మాచినిని దిప్పి మగనిఁ జెక్కు గలరు. బ్రాంతించిది కాని మగని దయవచ్చినదికాదు.

కా—మరల మృతయములు మృత్యువులలావు. తరువాత ?

క—పాత్రచే నా రుదాస్య మెరుకుఁ జెరుదుండుఁ జేయించును. గూర్చర్య చచ్చినమిదలో నుండగాఁ జెల్లకొని జంపింతువని భార్యయం చెప్పెను. కావున నా ముచ్చటాకే చెప్పి చిలిపించి యా వార్త లవంగిని చెప్పి చెప్పకీయేం దాచివచ్చెనట్లు నీయెచ్చెనది. కన్నులూర ముగించుచుదా:

కా—అది భావించి యాచిదికాదు. మంచి యుపాయంబు జూపించి పద. అట్లు చేయినదికాదు ?

న—ఏమిచేయుటకు మమకూ స్వతంత్రులమా ? నే నతిత్యక్తగా బట్టి యీ వార్త లవంగికిం చెప్పితిని. కాని యాలోటి వా మాట పొడిచిపెట్టిరాదు.

రా—ఏమిటితో బ్రతుకరించుకొనలేదు కాదోలు ?

న—ధర్మకు వా గ్రహపపివరట. అతనివాడ యేమియుం తెలియలేదని విచారించుచున్నది అట్టి సహాయమువ నేమిలోయ చెప్పితిని. నా మాటయే చివరిదేదెదు.

రా—అయ్యో : తెలియవట్లు చెప్పలేకపోయితిరా ?

న—ఎంతచెప్పినను తెలియనిదే యేమిచేయుదును. కాని బుద్ధియంతయు వానియందే యున్నది. వంపు వివేకము ననివఁజేయునగుదా.

రా—తరువాత నేమిజేసితిరి ?

న—దానిదగ్గరనున్న చిన్నదానితో చెప్పిపట్టితిని.

రా—అది యేమిన్నది ?

న—అనోటి వా మాటలుచిని యురముపైఁ బెట్టుకొని యట్లే నిలువంబడి యేదియో ధ్యానించెను.

రా—తరువాత ?

న—రహస్య ప్రశ్నమువలన రాజులన నేమిచాసమవున్నదో యని నే నందుండ వెలుచి యాదికి వచ్చితిని.

రా—తరువాత నేమిజరిగివది ?

న—ఆ మూఁడవవారకు మఱి సప్తదికేఁ బోయితిని. అప్పుడు కపంజర లేదు. ఏమర్పింపఁ బూర్వదివసం బర్హత్రయః పశ్య గూర్హయేదు వచ్చి స్త్రీప్రేమికుండ లవంగిం జూపి కందకములో నుడగఁ బ్రొక్కిరని సుఖదాచి చెప్పినది.

రా—హరిహరే హరిహరే ఎంతమాట చెందితి. (అని పెద్ద యిలుంగున వేడుకఁ దొడంగినది.)

న—అయ్యో మూర్ఖురాల వగుచుండేమి చెప్పివం తెలియదా. అది యొనుం గాని యిది పరమ రహస్యము నేమిచాన యిరదు వెలుంగదు. వెలుగెవత్తిర మింప నెవ్వరికొక్కిము. (అని యూరదించెను.)

రా—(కన్నీరు కుదిరికొని గద్దవస్తువముతో) నాకా : మన మా లవంగికిఁ దిలోరకము లీయవలయునునుండ.

న—ఏంచివందురా ?

రా—కాదు కన్నందుంకే.

న—ఎట్లు ?

రా—ఇంతొక రహస్యమున్నది. వినుము. మీ యింప శంకునంగదా పెద్దప్పురి వంలాసము చెలివినతి. ఆ శంకు బుంబిసలోననే మన పుట్టించుటను

మందిరి. మన పట్టణము నా వారిరయు రూపంబున బ్రాయంబున నొక్క తెలుగున మందఱు భావకమున్నదియో ?

క—వాణిజ్యమున్నది. ఆ కథయంతయు నేనెఱుంగనను చెప్పబడినా యేమి ? మన వద్దే రూపంబునది సమయముబట్టియే మన పట్టణవత్తులమై యుండవలసి వచ్చినది. లేదన్న వదియు లవంగియుంత యుండును. ఆ కథఁ జెప్పు కొని యిప్పుడు రూపింపనేర ?

కా—వినుండు. అప్పుడు రూపంబునందలి నమనీవని మన పుత్రుకొడు. రాజపుత్రుకడను. మనపుత్రయని నేర్చు చెప్పెడివి.

క—నీమిది ఈ లవంగి మనపుత్రుకడను ఏమిటి కల్గుచెప్పితివి.

కా—అమ్మగారు పుట్టినది నాచితిమని వాణి కోపించునని యొకటి. ఎఱుగిన మనపుత్రు పుట్టినది నాచితిమని నాచితిమని నాచితిమని యొకటి. ఈ రెండు లవంగములను నేర్చుచితిమి. ఇట్టి లవంగుల రూప మెక్కడను నుండుటలే నా లేదము నేమిగాక మెఱియింపవలసి గలదిగానెఱుంగుచితిమి.

క—నీ పుత్రులెవరు ? చెప్పవలెనని. అన్నవ్వా : పిరికాసింపి వంశచ్చేపము చేయుదు. అమ్మా : ఈ పుత్రుల మనము బ్రహ్మకృతము గలుగ పోయినదా ? నీ పుత్రులము కలెత్తువదికదా. ఇది పలుకును నెలందు విచారింప కొరంగిను.

పండితరాయ లాసంగదమంతయు విని పెద్దకడపు విశ్వేశ్వరమండై పడి యుండి చెట్టకే చెప్పెట్టి యుండు. తండ్రిని హా లవంగి : హా కోపలాంగి : హా సుగుణ తరంగిడ : నా కథంబున నీవు లవంగులము నొందింపఁబడితివి. అమ్మా : నే నెంత కఠినుండవో కదా : నీ వా రుమి వెంటనేవచ్చి కడియకొనలేక పోయితి. ■ పాతునక బానాదు నా లేని మూడవలయును. అన్నవ్వా : నీ పేరు, నీ యనువాగము, వంశ నీ బాతులము, నీ యాచులము, నీ పోయగము, నీ మారులము, నీ ముదుపు వెలుజమ్మమంకెన మణిపువచ్చువా ? నీ వెదువము సరస్వతికై నం గలదా ? అమ్మా : నాకొక చెప్పియునుమం బడితివి. ఎన్ని యుండుం బడితివి. అక్కడ : అన్ని గతుం గొప్పయడంబుడను నీవజాతిగుఱించి నా చిత్ర మించు మెఱియించునునది. నీ మాటలచే నీ కట్టి కళంకముగూన లేనట్లు తేలినది. నీ వంటి భార్య నా వంటి పాపాత్మునదు దిప్పినా ఏమనుకొనుచుండెను ? నీ వెప్పు రెక్కడ నుండి ? ఇది కలయా : నీయుండెను : ఈ బ్రాహ్మణుని మాటలు వొంకులు కాకూడదా అట్లేయగను నందియమలేదు. అమ్మా : నాకు విచ్చియెడినది. కాదిది యున్నాడను. కాదు మరణ విచారము. అట్లునైన లెస్సయేకదా. పరలోకంబున నాకోక ననిం గలసికొందును. ఇదియో : నా యమపు లెంతయుమలె నమో యా నదిమఱి మరణచార్త వివియును గలలయచ్చు. నీ నాజివ్వముతోఁ బెరిచెడు. మృతి

నొందుదుమొదె విరక్తి నొందుదుమొదె గ కర్మముని పెక్కు తెలుగులఁ బలవ
రించును నతఁడు నిద్రదోచుక యా రాత్రియే యా పిడుచికిని యొక యరణ్య
మార్గంబువలది పోవఁదొడంగెను. పండితరాయలు విరక్తుండై కొన్ని దినంబు లరణ్య
సంభారము గావించెను. అప్పుడు కనబడిన పక్షులను మృగములను గుఱించి యనేక
శ్లోకముల రచించెను. వానినే పండితరాయ కళమాలని చెప్పుచుండును. ఆ శ్లోకములు
తనది ప్రస్తావించెడిమాగా నుండును. వానిలో గొన్నిటిని జరిపెద నాకర్ణింపుము.

శ్లో॥ యేవర్తితా కరికపోలమదేన తృంగాః
ప్రేతృల్ల పంకజరజమృదభీర్మలాంగః
దే హింప్రకం ప్రతిదివం గమయంతి కాలం
వింశేష దార్శకునుమేషద దైవమోగాత్.

విరసించిన పక్షిములయందును కరికపోలమదముల యందును సంతుష్టి
నొందెను తుమ్మిద భిప్పులు దైవయోగంబున సేవలెట్లయందును జీల్లేతులెట్ల
యందును నంచరించుచున్నవి. ఇది తప స్థితివనునరచి చెప్పినది. మఱియు—

శ్లో॥ రాత్రిమెవ్వరి చప్రతాకం భాస్వాన రేష్వ
జీహసేష్వతి వంకణంబ ఇతం విచింతయతి కోటిగద
ద్విరేపి హ హంతి నాసేం గజ ఉజహరః

రాత్రి దమ్మి మొగ జీక్కుచునీన తుమ్మిద “తెల్ల వాయును, నూర్యకిరణము
లదీ నీ వడ్డము విరసించును. నాకు లందవియు కి కాగలె” డని తలంచుచుండ
నింతలో నొకయేనుగువచ్చి యా రామదను ద్రెంపి నలొపినది. అయ్యో! యెంతకష్టము
జరియుఁ దమ్ము గుఱించి రచించినదే. మఱియు—

శ్లో॥ పురాసరసిమానసే విరవగారపాకస్థం
త్పరాగసురభీకృతేపయసియస్య యోరంబయః
సపల్వలజలేదువామికదనోక వేకాకరే
మహాకర్మనాయకశత్రయం దైతం వర్తకాం

పూర్వము మామన సరస్సునందు వంచరించు హంసము ఇప్పుడు కష్టలదీ
వ్యాప్తమగు పల్వలరస్సులోఁ దిరుగు చున్నది. అక్కటా తన యవస్థ యలటిగా
నున్నదని దీడను మానించెను. మఱియొకచోట నొకదేలింబూచి శ్లోకము.

శ్లో॥ యౌధి క్షణం మహారీషి సే వధసివాం బ్రూషే పరాటస్త్పరా
నైషాం గర్వననః పృథోషే పరతాన్ ప్రత్యాశయా రావసి
కాలే చారిత్యజాన భాదసి పరా నిదాసి చిరగమి
తస్మై బ్రూహి కురంగ మత్ర తవలా కిన్నాప రత్నంబయః

ఓ కురంగమా : నీవు భవమనుందలి యాకలే భవదుల మొగములు పలు

మాత మాతృగదా. మచియ గతిని లేచిపోని స్త్రీకములు లేయవు వారియొక్క గర్వాభావములు వారింపవు. వారినింటి బయటవు. ఆకలియెప్పుడు లేకత్తములను దిండువు. స్త్రీవచ్చినప్పుడు స్త్రీద్రవోవుదువు. ఇదిసౌఖ్యము కలుగుటకు నీ వెత్కి, నెత్తి తవముఁ గావించితివో వాడుఁబెమ్ము. నేనుసెక మట్టి ప్రయత్నము జేయు దునుగదా. గోపాః యా వండిర : వాడఁ యిట్లు శోకములు వేవలెలు రవియుంచెను. దానకే పనికికదాయ శతకముఁపెచు. మృదుమధురవలె నొప్పుటవలె యతని కవిత్యము మీక్కిలి గొనియోడఁరగియున్నది. చిద్విశేషముల చెప్పుటకప్పు తవకాము వాడు. తదనంతర మృతాంత మాలింపుము.

చల్లూ క ద త్తు ని క థ

జననారతం తోకయరణ్య మారంభం బచిపోవుమంద నొక దండఁ గొండ యెడలి కనంబడినది. వాడు మందుగ నెండకగిలి యెగులఁజెంది యుండు టలే సతం వా కొండలోనలోఁ జలగానుండును. తలచి మారమువిడిచి యగిరిపడి నదితాగమున కరిగెను. అందుగఁ జలముచే నాకలియరంపకొని సెలయెడిలో నీవు ద్రాపి పిశ్రమింప నటునుట తిరుగుచుండ నొకమూల గుహయొకటి కనంబడినది. సంతసముతో నా చలములోనికి గొంబెను మారముపోయి యింటిక చీకటిగా నున్నంత సంతోకరింపె శయనంబి గుహముఖమువంకఁ జూచుచునెట్టియో భ్యానిండు చుండెను. అంతలో నొకకలువయు చేతులతోఁ జేయెట్లు పట్టుకొని యాపటుంగం బూగలి నోటితోఁ బొంగింపెచు గానంతో నదచి యాగుహలోకి వచ్చినది. మూకమ కాలియు ననుభూమాచుండునట్టి పండిత వాయలు దానింజూచి జరియఁ యిది తవ చెంతకు వచ్చినప్పుడు తన ప్రవర్తననిదికొనిన జరియతో మోడఁ చలంబుకొని సవ రించుకొనియుండెను. ఆ కల్లూకము నోటితో సతనయునికి యెఱుంగక యలన యగుహలో నొకపంక గోడరావునుఁ జూచినది. అందుగఁ గూటిలో లే తిగుళ్ళచే నమరింపఁజుంప నెజుపె నొక శివు స్థిరతోవుచుండెను. ఆ కల్లూకమాగుటి ముద్దుఁ బోయి యందుగఁ పాప ముట్టితో ముట్టిన నానల్లి కేరస నేకువఁ బోతు గెను. పిమ్మట నా మృగమా శివవునోట దానిచ్చి న తనయెట్లును తనవధున్ముపించెను. ■ మధు చింద్రులఁ గ్రోలి యానెడుకాలి యుపిసింపక సంతోషముతో నవ్వ చుండెను.

ఆప్య వాయులుగలిపి యాచింతకుఁ మెల్లఁగ నెత్తుకొని ముటును కొంకసిపు తిప్పి ముద్దాకి తానిచ్చిన చింతకులుఁ బలచి మఱు నా గూటిలో నా యవ్వని బయంకెట్టి నోకొట్టి యిక్కడికిపోయిను. ఆ పింత యంతయు గుహ దారలూచి పండితవాయలు మిగుల చిన్మయము నొందుచు నాహః తగవంతుని స్థితి వైదిత్యము చెలింపాన కక్కమెనె చాడుగదా : మహమ్మదులలో మృగములఁ

[illegible]

అయ్యారే : ఇట్టి ముద్దుబాలు నేమిద్దియగలవలో : యివ్వఁడు కొఁపాటుం
వసి చురిసెనో : నామిప్పు తెలివించారము చెందఁచుదురో : పాపము పాపమి యెరుంగ
బాగింబఁతుంటివ మోసముఁ జెందఁకుందురా ? ఇది ముప్పుదో వీసం గదతెచ్చక
మాపదు. ప్రారమ్మగము మఱిజానవచ్చన కేయిముహూరములు లేరుటె రై వరారణము
కాని మఱియొకటికాదు. ఏదియోచుండును నేమి పేసి నువ్వు ఏద్యుఁచునుగి తీసికొని
పోవుటయే యుచితము. శల్లాక మువ్వును వచ్చినదో నా బిడ్డయనో మోదనముయింతెన
నని నిర్భయించి యాబాలుని ఘోషముపై నిడుకొని తెంచవలెక చెంచముదాల్చి నలు
తెనలం బరికించి యెరుంగునావ నదయము పరిగగముగా నా కొంచడికి ప్రసరద
దారింబడివకుదురు గ్రమమున నెయ్యరమ్మంబుదాటి నాడిసోయంబాంబున కొకపల్లం
జేయ.

ఆ తాకిర్ పాఠానుచించి తర్ఫీ యాచానముచేసి ముద్దపట్టకొనమఁ గట్టా : దైవము నాదీర్ఘ పుణ్యంవయసేయఁ నుజ్జాసింపజేసెంగదా : అపంగ గర్భ వశియనదనివించిరి. ఆ యాచుటోడ తిలచిరియుండి పుణ్యంగినివఁదో నా పం పెంత పోయెములో మఁడుకగదా. అర్థ యుద్ధవైదు నా కేంపట్టును. పరమనిష్ఠావ్యంధ వని చెబారించుచు నా వాచుని బర్కలో విడుదలి యా తాకిర్ సిద్ధిబాపఁ జెంగియెను. క్రమేను క్రమముగాఁ దండితాయని బాబాబుయిం దనునాగమమ్ముదైసిది. సుంరలము వాననే ముద్దపట్టకొనుచు వచ్చిండును లాలించుచు బలికించుమఁ జాగియిండునట్లు నెక్కుడు తీవిగాఁ జెప్పించుండెను. పూర్వమునపుం బింబు తిరిగింపవలం దాచును సుంరలం విమిత ముద్దపట్టకొను గాఁముమఱ పనుననింపి రిహించుండెను.

జ్ఞానాచారం వాసింభకు నెమ్మోది న్నుడు గామమంటే చంద్రుగల
మసిద్దువకుం జరిచెను. అందు వెన్నెండు భవము వసించి చుండు. ౨౩౦
నోరు పురుగులపొగాడ నుండ నొకాడ ముగిరి నీడు పురుగుల పురుగుల
అందు నీరువలెను పురుగుల గుండలకుండు పురుగుల పురుగుల పురుగుల
పురుగుల పురుగుల పురుగుల పురుగుల పురుగుల పురుగుల పురుగుల పురుగుల

లయు ! నీ వృత్తాంత పెట్టవని యడిగిన పతంతుఁ డిట్లున్ను నెఱుంగుచును నున్న యిది. ఆయా : నా వృత్తాంతము కడువశమౌచునది. దానిలో పింజీమిది. ఈ బాలుండదనిలో ఎచ్చరించుకొని కొందఁలముఠా దొరకెను పింజీమిదో తెలియదు. ఎల్లుగుంటి మీ మోసము చేయుచేసెయని తీసికొని వచ్చితిని. యిక్కుమాలిన మీఁద బారి నెవ్వనికీ దయగలుగకుండెడిని. అదధరకపము లేకపిల్ల దొరికిపట్టు పింజీ నాను దొరకెను. ఏమి జరుగనో తెలియదు. మీ భర్తాకర్తవ్యుడని తెలుసుకొంటి నదియే మీ వృత్తాంతమని తెచ్చెను.

ఆ మనులీ ఫకీమ బాబుని పరీక్షము విని మిగుల విస్మయముఁ బెందుము గానియు. ఈ యర్థమున వృత్తాంతము వింతయైనదే : నీ పరీక్షము వివరముక యగుచున్నది. నీవు ఫకీమవెకూడ హిందూమత విషయము చర్చించు చుంటివి. భర్తాకర్తవ్యుడను వాడుము సంస్కృత భాషలోనది. అదధరకప కథ హిందూమతములోనెట్లే నీ వృత్తాంత మెట్లదో వివరించుక యగుచున్నది. నీ కాపురం బెచ్చర : తదిదంబ్రు లెవ్వరని యడిగిన విని యతంధర్ల న నెల్లనియె.

నీవు మిగుల వృద్ధుండువు. నీలో నెదియో మహిమ యుండక పోవదు. నీతో వసక్కుము లారరాదు. వినుము. నాది కాపురము త్రాహ్మణుఁడను మా తల్లికి పేరు పండితభట్టు. మా తల్లికి నేడయ న్నతలు పుట్టి వచ్చిరి. వారి వెనుకఁ గుల ముద్దరించుకొఁజు నేపథ యుంచితిని. ఎవ్వరో మీవంటి పకీమ వచ్చి మా తల్లికి కడ రేకెట్లైన నేమనావక త్రాకితిని. హిందూ మతవిద్య లన్నియుం జదివితిని యవస విద్యలం దెలిసికొంటి. పాఠశాలారికోఁ గంటింటి గెయ్యఁగొంటివి. అయిన కూతుం బెండ్లి యాడితిని. అయితే నా మామమున గర్భవతియై కండ్లికే బరాత్కారముగాఁ జంపబడినది. ఆ యంతికై నేను బ్రాహ్మణులు విరువలేక ఫకీమనై తిరుగుచుంటి నదియే నాయనాకర్తవ్య వృత్తాంతమని చెప్పెను. అప్పుడా నృద్ధుండు వానింగొగలించు కొని అప్పా : నీతో తెలిపికొంటిని. నేనే మీ తల్లికి మంత్రి పదోదముఁ జేసితిని. అయ్యా : తిరిగి నేనామహిమలేపోయితిని. పాపమారంభములు సంకరినిమిత్తమై పెక్కునిక్కులం బడిరి. బ్రాహ్మణులు నీవును దుఃఖ ప్రదుండవేయెతిని తానెప్పు. గత మువకు వగవరాదు భద్రవారి గర్భవతియై పుత్రికను జంపించినది నీవు దూరకి వాఁ జతయంటే వింటివా ? నీ మిగులముఠాద మందిరిక్షణములు గవంబువచ్చును. నీకు భద్రమయ్యుడు విచారించుమని యాదాయ్యును.

అతని మాటలు విని పండితరాయలు వెలుగువచ్చుచు పెక్కు సంతోషముఁ బెను స్వామి : నేను మీ వార్తాంతనేరదా : అయిన జంపించెనని వింటిని. నాని మాత్రము బ్రాహ్మణులయిదాదెమి ? అట్టి యర్థవ్యవహారము లెట్లు : మిమ్లఁ గ్రహించు చుంటి ? ఎక్కడనున్నది. ఆ పిమ్మది నా కన్నులం బడిమిదో బ్రాహ్మణులయిదాదెమి ?

యని మునుంగ నుండువా? దయతో నీ దేవుని చెయి వాలించి రక్షించి ఎని స్వర్గములో
మెలంగింపఁగదని యాశురముతో విడిచివెయ్యెను.

వాని తులనంతయు చింతపడుచు నా పరాగ భక్తులకు : నేను చాటిపెట్టి
వార యెఱుంగము. నీ ముఖలిచ్చుచులం నాని యెట్లంద చింతపరమము లయ్యెం
గునుమాదితములు ప్రాప్తింపజల్లెపోయెన్న మననీ విధములు చేపాడెను. సర్వవ్యా
పారంగతులవత్ నీ మెరుంగము : యని పరికి యంతరదోఁ బా వ్యసంగము విరచిం
చెను. మదితరాయలు మనసి పరేయతో ముచ్చదించుచు నా బాలుకతో గురుగ గొన్న
ధిసంబంధుండి యతని యోమయెత్తన యెచ్చదండి బయలుదేరి యతని తరములు
తెనుపడు పారి ద్వారమునకు వచ్చెను. అప్పుటి కాలమునకు నందత్తరము పోయెను
గలచాడెందుము. వానినాడు మారులు నాకు నువ్వులు సేవాసమకై మదితరాయ
లకుఁ గాంక్షివముగా ముండెను. బునా తతల చాచాచానితో నాకుకొనిచుండుగా
గుండరిలయ యచ్చటికి వచ్చి యచ్చారపాటతో నచ్చాచాని నెత్తుకొని మార్చాచివం
నది. అప్పునికితం వాచియువతోఁజేరి బాచి గుణజువట్టి దగులతో పోఁటి : నన్ను
గురుకువల్లెతిరా ? నీ నువ్వా లేచె నది ? నేనాచితే నీవెసెతము నానాతిమి తమ
తియగుమంటవి కాఁబోలు. నీ మార్చిని తెచ్చినే రాకపోవుదన నెంతవచ్చెనది. నేను
లేయుదునున కిన్నీరుదాక్కవ, నవ్వెడిగా గుండరిలయ యున్నదియి. ఆర్కా : నీవు విచా
రింపదుము. మా నువ్వారు చెప్పెనుగా నున్నది. ప్రియంగనది. ఈ ముచ్చ
వట్టి మా ముక్తియ పట్టెయని బుచ్చున విని కన్నులు నిలు ముక్తిమియ నేనెఁగి :
అవంగి నుచ్చెయ్యుచురా ? బుచ్చున, ఎక్కడనన్నుది ? నీ వెక్కడ కెట్లువచ్చెతి ?
10 నిగ్రహమును నుచ్చెముగా : ప్రియమని యెఁగి నవయ్యువతి యున్నది చెప్పెదో
నిలువెది.

సుందల తెలిక కథ

నేను నీ యుద్ధ సేనపు పుష్పినిఁ బెట్టెఁబోయి యంద, అవంగయున్న
యొక్కసవనమునకుం జాగెడిని. అవంగయు సంతక నిందికయ నాకు గనబువల్లెడు.
అక్కతెవారం నోగెను. చంద్రి లవంగ, లేసిన దుర్నయము తెలిసికొని, గర్వవతియి,
సంఘంబున పంపించెను : ఎకడు నాతో కచాచుడుగాఁ జెప్పెడి. ఆ మెలు చాచి
నేననలుముఁ దిరుగ మీ కువారు వచ్చి మీ ప్రియమనించెడిని మీ బాద తరలవత్ నీ
తల్లివంతులు విచారించుచున్నార. అప్పుడు యుద్ధము పెట్టెఁబోయెను. అందు మీ
వచ్చునర నుచ్చియూ తెలిసెదెయిదు. విచారించునం బోతు. అందు మీ
11 విచారించు. కొప్పు మానముచెడియెంత వాచియెడిత గాగెను. నీ నువ్వు
నువ్వును నీ నుచ్చెయిని నీవెఁగి. అందు మీ నుచ్చెయి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి.
నువ్వును నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి. నీవెఁగి.

చూచి చూచి తానె వెంటపడితిని. అదియు నొకచోట నున్నట్లు కనిపించెను. అ
నాటి నిద్రవలన మొదటికి దిన్నది తొమ్మిదియై చూపింపెను. ఆ... ముగ
తాటికి కాకి... పోవుచు దిన్న... చూచి... తినిపెను. ఆ...తో ముగ
యొక దిన్నది యున్నది నా... మగవారు... ముగియించినారట. తొందర దిన్నరానిది
మగవారికి గలిగి రెండు నెండు... ముగియించెను. అందుచే నా...తో
నా దిన్నదివంతకము పుడారెండు... ముగియించెను. అందుచే నా...తో
యవ్వలీనాన చెప్పెరి. ఆ...మగవారు... నెలలవచ్చుచు... ముగియించెను. నా...తో
తోయితిని. ముగియించెను. అందుచే నా...తో
గుణము ముగియించెను. అందుచే నా...తో
తితో... ముగియించెను. అందుచే నా...తో
యొడిగిన సంగత చంద్ర... ముగియించెను.

[illegible]

అర్ధరాత్రినమయించుచు నున్నప్పుడు నాకొక బుద్ధి పొందఁజువచ్చి
అపంగి వసుంధరయును: తల్లియు నున్నప్పుడు నాకొక బుద్ధి పొందఁజువచ్చి
హములు దుఃఖమునందుగా నుండి నాకొక బుద్ధి పొందఁజువచ్చి మోసపోవచ్చు
కందకముతో నూర్చుకొని తమలను వారల ముగి అప్పుడు నేను గుండెల
తలతలఁ గొట్టకొనవచ్చునని అనుకొనినప్పుడు నేను దుఃఖము లేమందునాదు.
అటు తెలిసినచో నూర్చుకొనినప్పుడు నాకొక బుద్ధి పొందఁజువచ్చి నుండఁజువచ్చు
నర్ధరాత్రుగాదు. తమలను నొకరినొకరు నొకరినొకరు నొకరినొకరు నొకరినొకరు
గలదుననుటయు అనుకొనినప్పుడు నేను దుఃఖము లేమందునాదు. ఇది నా
యోగ్యునికిం దెలియకుండు వరకు నేను నొకరినొకరు నొకరినొకరు అనుకొనినప్పుడు

[illegible][illegible]

యందీరి. అవంగి తన మనోహరుడగు సుమానుని బాప్త సుత్యుతిమతో పెండియుఁ బయనము సాగించి చెగముగాఁ గాకఁ జోవలయునని చెప్పినదికాని సదుడునప్పుడు వాడుఁ బాటముచీటికి వచ్చుమయించి మఱి రెండు మానములు జరుగుమఁజూఁ అయినము సాగనిచ్చితినికాదు. ప్రతి దినము వేపుయంత నెన్ని దినములు గడుపుదును మఱియెవ్వరైనా చా|రాహులులే వనిపించుకొని కింపు నోభూముపై నిడుకొని అవంగిని రెంథనచేతితోఁ బట్టుకొని యొక సోపానసానమున నా యగ్రహారము చిదిరి నకుమఁ దొడంగితిమి. అదోటి మాచెన్నేనిం చెప్పినది కాని సదుడునప్పుడు మునుపటివలెనే నానన్యమయ్యఁ దొడంగినది ఆ రాత్రినవపుటేగాని గ్రామములేనియుఁ రితియ గనబరవపు.

అట్లు నాలుగు దినములు వడిచితిమి. నాను నాలుగుజములు రూరములో మండివడి. పిల్ల కాని నెతుకొని నేమి ముందు సమయమున నొకనాఁడు మధ్యాహ్న మన నారాన బెల్లావమువలె నిచ్చుచును వాడై బయవచ్చివది. అప్పుడు జడియుచు నేమి వెలకేరలువెలి యేమియుం పోవక యా ముద్దువల్లని జాటున వేలపెట్టి నేనొక మాటకు పోయితిని. అప్పుడా యిలుగఁజందె యా చండిపిల్ల వాని కడుపు పోయి యెతుకొని నన్ను వెక్కిరించుచు నా ప్రక్కనున్న యరణ్యములోనికి పోయినది. అప్పుడు నేను వల్లకేరలలో నిలిచి గోయన వేచ్చుచు నలుమంబడితిని. ఇంతలో అవంగివచ్చి నన్ను గంపింకొని జదివకప మని పెద్దయెలుంగున సయ్య రణ్యము ప్రతివచ్చి యున్ననల్లెదును దొడంగినది నేమి కెవ్వతడ నోదార్చితిని. అట్లా నాటిసంగతి దిలకుకొన నెప్పుడుగూడ గుంతెలు కొట్టుకొనుచున్నయని యాడును; అవంగి యేర్చినవర్కని యప్పుటికి నా యవనిలో జెల్లువెంటిది బయలువెరలు చుండును. తల్లాకము నున్నజంపినుని జంపుగాన నా ముదులాటాని దానిసానిసేసి యూరకొనఁజూయెను. వేనుగూడ సయ్యదవిలోనికి పోయెనని అవంగి సాహసము చేయుచుండ బరాక్ష్మారముగాఁ జూకొని ఏరక్తి మాటలం జెప్పును నెట్లతే ముజరింది ననిపించుచు నాటిరేయి కొకపలఁజేరితిమి. అందు రెండు దినములుండి పెండియు బయలుదేరి కొన్నిదినముల కియూరు వేరితిమి. ఇందీ అవంగికి రేహముతో నాను యము దేసినది. అందులకె యందు వసియించియుండిమి. ఇప్పుడు కొంచెము నెమ్మ దిగా నున్నది. జదియే మా వ్యతాంతము కుందలతిందా? నీవేమేమి చేసితివి? ఎవ్వ రెవ్వరికి గ్రమ్మఁజేతివి? పీనుడేముచెయింతు? మా కథ యాయమం దెలిసినదా? ఇప్పుడు కాకేపురిలోనే యున్నవాడా యవి యుపియ నా వ్యతాంతమంతయుం చెప్పి తిని. నీ నాక తెలియక చెందితిది.

వేమందఁజూడ గలసి యందు మఱి నాలుగు దినములు వసిించి మీ మాటలే జెప్పుకొనఁ దొడంగితిమి. మీరు కవకై యుచునుండునని అవంగి విక్కిరి చింతించుచున్నది. అప్పుడు బయలుదేరి మేము మీ జాడఁ జూచికొనుచుఁ జెక్కు

గ్రామములు తిరిగితిమి. ఒక యూనిట్ మనీరులోనున్న వజీరు శిశిలా వృత్తాంత పంతుని ప్రస్థానిడిగిరీ పుష్పని యోగ్రామములు యెక్కడ నేమి పోయి యా మహాత్ముని వాక్రణించి మిమ్మునుచేరి యెందువ్పా రని యడిగితిని. ఆ వృద్ధు సన్ను డాచి నీ వడిగిన కార్యమునకు ముఖ్యుడాలివు నీవా? నీ కన్న ముఖ్యులుందీరా? యని యడిగిన నువ్వురని చెప్పితిని. అర్థివా? యమగవలయునునని చెప్పగా లవంగి వతని మొదటఁ దీసికొనిపోతిని. ఆ చిన్నరానిని పొలి యా నమ్మాణి యా కాంత లుట్టు చింతించుచున్న నేమిడికని ప్రస్తావముగా వడిగెను. కాశీపురి కరుగుచుండ బారిలో బ్రసవముగుచు యున్నవెనుకకొని యదవిలో వడచుచుండ నెలుగులంటి యా శిశువు నెక్కుకొని పోవుచు యు లోనగు వృత్తాంత మంతయుం జెప్పి యప్పొనని నిమిత్తము విచారించుచుండెనని చెప్పితిని. అప్పుడతండు విస్మయముతో బాగుచు నేమిమీఁదా? ఆ బాలుడు మీ బాలుడా? విచారించుకొనలేదు. ఒక పుట్టాత్ముని వా బాలుని రక్షించినాడు. మొన్ననే యాతం దిచ్చదీనుండి యెచ్చడితో పోయెను. ఆ దిచ్చాకము వారిచేప్పించి యా బాలుఁ డైకొని పెంచుచుఁ బెట్టునీకన్న నెక్కుడు ప్రేమతో బాగుచున్నాఁడు. మీరు విచారించ వలసరములేదు. నాతో వతం దీ కథఁ జెప్పెను. అతండు బాటసారిగావచ్చి కొన్ని దినము లిందుండెనని చెప్పెను.

ఆ మాటలని లవంగి యుప్పొంగుచు పోయి. యా పుట్టాత్ముండెవ్వండు? ఎందుఁ బోయెను? వాని ప్రేమే? చెప్పుచుని యడిగిన వతం దిట్లనియె.

లోలో! యా పురుషుండు బ్రాహ్మణుఁడు అతని నివాసము కాశీపురము. గొప్ప విద్యాంసుఁడు, సామాన్యుఁడుకాదు కాని దైవయోగమున నవ్యక్తులకాంతం లన్నిగాఁ జేసికొనియెను. అనివారలు తెలిసికొని గర్భవతియై సంకోచింపక చంపిరట. ఆ మాటలని విదకుండై పశ్చిమలోఁగరిసి తిరుగుచున్నవాఁడు. అతని జెడర మీకే? మీ బాలుని రక్షించెను అతండు తఱుణ్ణిఁ దీరములకరుగుచుండును కావున నెడకే మట్టుకొనుఁడు. మీ కొడుకుం బాదగలుగని యా కథ యంతయుం జెప్పెను. ఆ మాటలునిని మీ మొందలం మీ గములు నూచుకొనుచు సంకోచ పాదా వారిచివరం దెలిచుడును మా కమస్య మానుమకుం చెప్పక కర్తవ్యార్థములు మేము మావులము విచారించుకొంటిమి. విమ్మది నేనాయవతో పోయి. నేనపోయి వెడకే యా బ్రాహ్మణుం డగదీసికొని యా బాలుం దీసికొనవచ్చెద సంకటచుడ విరిదలు మీ యొద్దనుంచుచు వరోవరాలపొలివారి శిల్పియను బంధువులేదా. పోయించి తిమ్మమాలినవారియం దెక్కుడు కడకరమఁ జాపుదరు. మీ రించెద ప్లిపారసఁబు నీనిచ్చ ప్రసరింపజేయుచుండిన కరుణలు లేకారక మానవు సత్కర్మముగాఁ జేయు విధమునియో యవనలుచ్చిని పోకరములు చేయుచు వతం దొడఁచింప విమ్మది నేను గుఱుఁగో యనేక తీర్థంబులు తిరిగితిను. పెక్కుచైతన్యముం జనితిను. బంధువులు

అందులు పడించినవి. ఏమి చెప్పును నెవ్వరను మీ దర్శనమైవదికాదు. ఈ హరి ద్వారమునను రెండుసొరులు వచ్చితిని.

తెదార మామసొరులు పోయితిని. సన్యాసులను వశీయను దైవాగులను వేనవేలను బరిచించితిని. ఎప్పుడీ కే కారము నవలము కాలయమునో యెప్పుడుకావలయు ప్రయత్నములు చేసిసూచించుచున్నాను. కొందరు ఫలీయవలన మీ గావలు తెలిసికొని యిక్కడికి వచ్చితిని. దైవాదుగహములే నందు బిమ్ముఁ జాతగంధి. ఈ బాలుండు నీ పుత్రుండు. మనలి పడిన వంతయుం తెలిసికొందని. మీకు లభి దర్శము సూరసలయగనున్నది. చెగముచ్చె లవంగిది జూడుదు. మీ విరహమున నా తరుణి రత్నమునను గలుగు పరితాపమింతింతయని చెప్ప నా తరముకాదు. ఇంక ముందరి కార్జునునను దేవరయే ప్రహరణ మని యూరకొనినది.

ఆ మామయిని సంతకరాయ లమ్మత్తహారమున మునింగిన యట్లాకింత తదవ మూడవరేర హర్షపుంకికాంక్షుండు సంతోష గర్భదన్వరముతో కుండల తిలకాః ఇట్టి సంతోషనారే చెప్పిన నీతిచ్చును నా యెట్ల వేమియునులేదు. తీవ్రత వాణునుఃకుః గృత్యుగన్తె యుండుదుయే దీనికే ప్రతిరెండు మా నిమి కను మీ యిరువురు మెవరయిందీయఁ గన్వముల లుచున్నవారు దైవమున వశివనాః దెవ్వరునులేదు. ఆహా! విధి విచ్చిత్రసంఘటనలఁ గానింతుమందును గదా అయ్యారే! మనుష్యమాంసకాదియైన కల్పాశ్రమ వాణునెక్కువినోయి తనపింపరఁ బెండుట యెన్న దైన విండిమాః కంఠమాః వేనాగుహలే పోవంయునాః ఓహో! భగవంతుని యెక్కుత ప్రభావ మివ్వఁడు తెలిసికొనఁగలదుః అని పెక్కుగతుల విస్మయముఁ జెందుచు లవంగిం జూచు మత్సాహము రెండమ్మున ముమ్మరమగుచుండ నతం చప్పుడే పయనంబై యా వాణునెక్కుకొని పుంపం కిందపెండు నడుచుచుండఁ గతిప్రయ ప్రయాణంబుల పడియున్న గ్రామము వేరెను.

కుండలతిలక పండితరాయండు శ్రీకలహోదాద నొకచోట సూర్యుండుఁ జెట్టి లవంగిని బరిహస మురదలంచి ముందుగా మనీషుననుచోలు చూచినదికాని యందెవ్వరును గనంబడలేదు. ఇంతలో నెవ్వడో మొకం దర్పదీపప్రసంగాది వానితో అయ్యల ఇంకొక మనునిధికినుం దాయనతో నిద్రవముదియులు సుంతవల యును. వారెంతటియారో యెఱుంగఁగదా యని యిహిగ నతఁడెఱుంగుచును. నీ చెవ్వతెచ్చి? అవంగి సుఖాలలా దేమి? అగ్గి యగిగిన తెలుగువంతు నాభరము నోహా! ఈతండు లవంగిపేరు చెప్పినప్పటి? గుట్టలయలయొనాయేమి? రాజు కలులు తెలిసికొని యా పొన్న కొమ్మం బరిహర్పలేదుగదా. అయ్యల! ఏమి చెప్పు చును. ఏమియుప్పుమూసినతో యని యాలోచించుచుండ తెండియు నతం కిట్లనియె.

నీవు సంకలుపవత్కూలము. నీవుతాంక మంకయఁ బరిచినది. అన్ని పుంసాయండు సమాచారో నీవు గనంబడియెదా? ఇప్పుడీది దీనికొకవచ్చితివా? నేనా

[illegible]

మునలి పక్కిరు కథ

[illegible][illegible]

దక్రవ ద్విక సంతోషముఁ గలుగజేరిన పతిమము మిమ్మిలి గోరవము వారును నది వజ్జిపైయున్నాడు. అది యెవ్వరితరము కాదున్నది అతఁడును బ్రతిపించెన జనుననట్టి పని నీదియే అతఁడెవ్వలొనరుని చెప్పెరి. ఆమాటనిని మాగురువుగారు. మిఁగుల సంతసించుచు వచ్చుచువారు నాతోగొడవ పల్లాలోనికి జనుదెంచి రాజదర్శనముఁగావించెను. మమ్ముఁబాచి చక్రవర్తి సొంత మూత్రములే సేసెను. అప్పుడు మాగురువు గారొక్కింత తడవురకొని రాకఁ జేస్త రెవఁగఁసంభూతుండవచ్చున నన్యాయ కార్యములఁ జేయదానినెవఁ దుఁబులుల పాదాకఁ మావదురా? ఇతఁ ఁపు విచారింప నవసరములేదు. సేవకఁ ముడిగించుటనే నేమచచ్చితిని నీ హృద్దల మెత్తిముఁ జెప్పుము. నున్న చెప్పుముంటినిఁ జెప్పఁగలను. చెప్పుదుమనక నీకు సంతోషము గలుగఁజేయఁ గలదు. పలికిన విని యతఁడు పెరిగవచ్చుచు మురిసెను మెగంబై పాస్తః మీరు మహాత్ములుగదా. అది మీరే యెఱంగింపుఁడని పలికెను.

అప్పుడు మాగురువుగారు నానా సేపు నిరవధానమైన మాటుఁజంపించితి నని విచారించుచుంటిని. ఆమాట సత్యము. ఆ సత్యమియం దించుకయు నవసరము లేదు. సర్వోత్తముండైన పురుషుని బతిగా వదించితి. కాని స్వైరీషేష్యుఁడ నాచరింప లేదు. కానిమ్ము అదిన్నది భక్త్యాచరణకయే బ్రతిపయ్యెనున్నది సేపు విచారింపవలయు. సెలవిచ్చితి మేనఁ దీసికొనినాగంఠుని పలికిన వకండు లేచి యతని పాదంబులఁబడి మహాత్మాఁ రహింపుము. రహింపుము. సేపు తగవంతుండవు. నావృత్తిరం దయ చేయుము. క్షుద్ధుండవై ప్రాణమువంటి పుత్తిరం జంపించితి నతిమానుడఁ దాపాత్ముండనని యింతే ప్రకారముల చెడుకొనియెను. అప్పుడు మాగురువుగారు లవంగం దీసికొని వచ్చుటకు సేవలతో వచ్చు. బంపితి. నేనువచ్చియా వృత్తాంత మంత యుం చెప్పి వారి సంతరం చెక్కించి దీసికొని పోయి కోరితో నప్పుగిందికిని. ముఱు నన్ను మీరిచ్చితి నచ్చిమఁ దీసికొని రమ్మనియు వంకదనుక నిండువెదయొండనునయు నియమించితి. రానంజెసి మీ వాక జెలియుంటి. మిమ్ముఁబోదఁకంటి. నీక మనము రిచ్చి కిఁ బోవలసివరని పలికెను. ఆ కథ విని పండితరాయలు 'అయ్యా! లవంగ! నుచ్చయనందులకు నే నెంతయు సంతసించితిని. మే మూత్ర మర్పితికి రాదు. భూత వలయునని యున్న లవంగి నెప్పుడైతే నం బాడెదను. పాదువా చక్రవర్తికి వెళ్లి నేనెట్టి వేదము వైచికోవలేదు. లవంగి న మిత్రము బరిహర్యఁబడినదని విచారిస్తాతి. నీక మా యొక్క సామర్థ్యమును జూతుఁపూర యని యథా గ్రహముతోఁ జూచుచున్న యతని యాకాశము బాచి యాపుయమించుచు గుండం తిలకయు చియవంతుల మేమయుం బలుకలేక పోయిరి. మఱి కొంతసేపటికి వలకయుపిగి యుప్పులగు పుండరలిలకతోఁ బోయిరి. నీవక నేమిటికి నాచేరి వుండువచ్చు. నీ న రానిది గలది. నుంపుము మా దారి మాచున పలికన వచ్చితిని ముద్దుఁడని.

పండితరాయలికథ

అగ్ని : నీ నీమి పాతి సేవరులనై పీఠంఁ గ్రహింపుముమరియును ము
నముగఁ గునిన రత్న మున్నంపఁబోయెనున్న దానది అక్కఱికి పరిచయంజేయఁజూ
తఁబూనిన కంఠి యింటి కరిగినదని పీఠం గోపము వచ్చినది. ఎటులమును
లాపల్లము పోవఁబోదా : నేను తోయి తేసికొని వచ్చున పట్టుముండఁ బోయితినిన
నెఱింగఁ బోయితిని పట్టునము పోవఁదూ అట్టి కాంము రాగఁగదా. మాదిదంబునను
వఱుగఁ గా మోలొచ్చి నది నోర యుత్తరము ద్రాసి యో పునఁబంపఁ గలిగెను
నొకని పంపి. కా నీదా సంతోషము కలిగినది యవనికి యుత్తరము తోయి "రతి :
నీ నీదకు నున్నవై గోపమువచ్చినుండఁ. నీవు బుద్ధులందు వచ్చితిమి నీ నీదించుట
అట్టిమచ్చై గోతిగఁ నిర్దవకుమున్న వాడని యాచరించుచు. అతం దిట్టి నీద
మంబున జేయఁగలదు. అతని కోపములు కాలించినో యిట్లు చేయవలయును.
దక్షవత్తు యతని యుత్తరము తోయి యవసారము చేసితిని. రఁదొచ్చుచు పైకొని
గార్చుము నమహామును చేసివో దగవచ్చులు మనలని పుచ్చును. అర్ధ చక్ర
మందము దా. యెంచిన కాపున నంది చెప్పుచున్నాడు చూడర నీయ యాదోరంబు
కొనుమని" చెప్పెను. పుత్రికపైఁ జక్రవర్తి మునువదింపఁది నెప్పుడు ప్రేమ గలిగి
యన్నవాడు రాపున లవంగి తండ్రి యొక్క కఠి నాయనా : నీ యెప్పుడు బిడ్డ
పూజ్యుడు మౌళకమునను నిండునెన్న నెప్పుడువాడు రూపమును మున్నును చె
స్కరించును. బుద్ధిప బృహస్పతి యెచ్చె చెప్పఁదగిన సాక్షియందు సర్వసంపాదము
ది భవని పంపనంకాకుండు అదీవాడు నీ కలఁ దగవచ్చు చాలును. పోయెదా
కఠిగనది. నీవు బ్రోహము చేసినను బుత్రికనె గనుక యాదు మాయ వేరెచ్చె చెప్పె
వచ్చితిగదాని యాయన యంత మౌళకమున సంతసించువా : నన్నాచేపింటఁ బెచ్చె
గ గొట్టుచు సెవముగ నున్నారని. ఎటు ప్రమాదము వచ్చినది నాకే గదా కోరె
నని మనసు పడినయియుండు దాదా? నీ వాయన యొన్న రోదీయే తోయి బిడ్డ
తని తేసికొని రావలయు. నిప్పు కిదియే కథము. అల్లంబుగనెయు మామిడిచ్చుచును
లోదాదొచ్చె యొన్నదని యొత్తియుక్తముగాఁ జెప్పి యతని నొప్పించినది.

పిమ్మట పామనా దక్షవర్తి చతురంగ దండవిప్రులుండ ముచ్చె నీయు
నది సరియము సేవించ మునలి పరీయరౌదరాఁ దంకితరాయలన్న గాఁగనన క
నిగమున సంతసము దిగి పాచవారియై యవని సర్వసంపాదని చతురంగమును
అట్టి నీ చతురంగ : నేను మీ సామర్థ్యము తెలియఁ బుచ్చును. నీ
చతురంగమును గూడ దాదానను విదా నొచ్చును. నీవు నీ
పుచ్చునది. నా యింటి విచ్చియుండు. నీ బుద్ధియును

లేమన్నది. నీవీ తులకపవతి నేమిటికీ మోడలి వెంటి యాడితివి. బ్రాహ్మణులలో గన్యలలేకపోయా ? అయ్యా : యువతి దేవాలయములో బ్రోసింపడు. యెంత సన్మాదముగ నాపించితివి. ఆ విధము మంతయు మేముచేసెను. అన్నచ్చా : నీ తండ్రి లేనిగతికి నాపితివని యువే పృథ్వీమంత్రి బలవంతుడైనట్లు తల్లిగ నెల్లగ మంతఃపురమున గురికొనిపోయి గర్భియం గూర్చుంకెనట్లు యోచామృతు నిట్లయి.

అయ్య : ఈ సంగతి మతిగూఢమైనది. ఇంతున్న పర్యవేక్షణమునఁ గన్పడును. దీని దాని దివ్యమందును. ఇందుకు స్వతః మనకు దాని అని శాస్త్రములు నిరూపించుచున్నవి గదా : ఈ రమణి బ్రాహ్మణులవలెదీ లాని యవధాని యిది. భారతాంశమున వర్ణభేదము నుండియు. అది నామమాత్రమున భేదమిచ్చునని తలఁచు మనసి ప్రధానము. మునున్నది లోని విత్తంగ మిచ్చుచు పరమము.

అట్లు తలఁపం కరకు పుయ్యవత్ కలావ్య మిదా : ప మనసానూరణ॥

మహారాష్ట్రులు సుకృతరపి దుష్కృతరపి లిప్యైకే స్థితిక కర్తవ్యము॥

మహారాష్ట్రమును తెలిసినవాఁ డ్యక్షతరము లిదేవములు లేదు. గాఢ యనేక వి ప్రభాత్యలు గేయుగాక ఆ ప్రధానము నీ పాపమును గూడ నెందు నర్థ త్వ మత నక లేకపోవుటయే దీనికి పేరువు. కలి : విద్యవర్ణనము. ఎందు గుఱించి పీరు లింతింపవలసిన పని లేదు మహా ముందగదే యిచ్చిచ్చిఁ బండితవట్టు వచ్చెను.

తం దీని జూచి కుమారుడు భార్యతో లేలి యతఃపూర్వమున గమస్కార ములుగావించి యుచితానునీమంగావించి యేమియుం లుకవి మోహము గుచ్చుం జెను. అప్పుడు తండ్రి వాని వైభవమంతయు జూచి కంఠంకించుట నిష్పదయి పోవచ్చును. నీవనాశ్చందవె సంపదం కానించి యుభయలోకములకుం జెరికి. నీకలంకము మోహము జెరికితి. నీ విద్యాలాభ పీరితిం బరిజమించెదీ కదా లభ్యము. కాని పండితులు నీతో మాటాడివంతనే నాకు వెలియవేర్చుముని చెప్పెతి. కన్న కలంక కాపుర మారకొన లేక రహస్యముగా జూరవచ్చితిమి. మా కిది గతి గల్గిన వెనకను దుంది నిశ్చయం పామ" నని కన్నీరు గాల్చుచున్న తండ్రి కేతందు తన పీరి సువాదానము చెప్పి వెండియు నిలుచితి. తండ్రి : పెక్కు లేమిటికి. పేర్ల ప్రాంతాదలంక నీ యిది పండితులెల్ల మడకరి కామటించవను రప్పించుమ నే నుత్తరకి వచ్చి లే నన విశ్చయం నో మృత్యుంకనో గంగా మహాదేవిని సాక్షిగాఁ జూపించుచును. అది సన్నతీత్రుంగా చెప్పినే మిరసిన ప్రాయశ్చిత్తమునకు వచ్చునను. తన కిదియే కరము. లలిత సంతసించును. పండితవట్టు భార్యతో గూడఁ బండితములుగా గానో మన్న పండితులెల్ల నా తెజంగివేంగించి యెచ్చిచ్చిఁ బండితము వచ్చెను. అందులోఁ బండితకాయలు లవంగితో గూడఁ జుట్టును. పండితము సేవము సేవయ పత్వేవ్యమం దిర్భవము సేసికొని యమ్మహాత్మ్య జనైర్ వచ్చింపడు గాని

మమ గంగాధీరమున మజ్జిరిచామునమునకుం జని గంగలిముఖముగా నుండునని యంజలివద్ద, కిన్నుంర మూసి యమ్మచోదేవి నిట్లు త్యాగించెను.

శ్లో॥ సమృద్ధ సౌదాగ్యం సకలమధాధ్యాః కిమసిత
స్య సైశ్వర్యంభీరా జనిత జగత్తః ఖండపరకాః
ప్రతీవాం సర్వస్యం సుకృత మతమా రం సుమనసాం
సుధాసౌందర్యంలే సరింతుశుం నశ్శమయతు.

శ్లో॥ ప్రవాలే స్నాతీవాం సృపతి రమణీవాం కుచతటి
గతి యాచన్యాక ర్మింతి తవకోయోర్భృగమదా
మృగాస్తాచద్యైమానక శతసహస్రైః పరివృతా
చింతి స్వభృందం చిమంపశ్యజ్ఞో నందనవనమ్.

శ్లో॥ తవారంభానంబు స్ఫురదంబు గర్భేణ సహసా
మంబుసర్వేపా నరణి మధునీ తామ్రురగదా
అదానీ మోహస్యం తజనీయతి భాగీదరితరా
నిరాధారోహః రోచిమితథయ తేషామిహపురః.

ఓ రత్నీ : భూమండలమునకుం సమృద్ధమగు సౌదాగ్యమై జగత్తుం నిర్మించు నీరసమ మహావ్యర్థమై క్షత్రులుయెల్లకొరకమై నేర్చుం మృకక స్వయం ప్రియ సుధారస మయింపు నీరయము నీ పాపము నశింపజేయుగాక.

రాజస్త్రియ కునతరుంబులఁ గన్పూరించికొని నీ జంబుల మునుంగునంత వారిసేవా కనూరీ మృగసంతతులఁగూడ విమానమెక్కించి స్వర్లగాగలఁ జేయు చుండువు. తల్లీ : నీ కుపాసు యేనువి కొనియోడువును.

అంబా : నేను నీయారంబునము జూచికొని రేపామున భూదేవతలఁగూడ సరిగర్వముతోఁ దిరస్కరించితి. ఇప్పుడు పరీక్ష సమయము వచ్చినది. ఇప్పుడు నీవు నా దివ్యమై యురాసిన భావము వహించితివనని భాగీరథి : విరాధాదుఁడనె యెవ్వరి కవసరం రోయి మొరకెట్టికొందును. నీవు వన్నిప్పుడు రక్షింపక తప్పదు.

ఈ రీతి నయమది భోగములు రచించెను. ఆ భోగములకే గంగాంబులియను పేరు. పండితవాయులు వ క్రిందనుండె మిక్కిలొక్క భోగము రచించుచుండ గంగానది యుప్పొంగునకు వాక్కిక్క సోపాన మొక్కమింపజూపినది. అయమది భోగములు పూర్తయైన రోవనే యామెట్లన్నియుఁ గగ్గిముంబున ముంచికొనివచ్చి భాగీరథి యొడంపకులు నిలింపులు కనుమ వర్గంబులు గురింబున వాక్కియత్తముఁ జేసికొని మెప్పుచియ్యి పగిలపొంప రొవగినది. అందున్న చార్లెల వాచింతఁ గుప్పించుఁ బూరి యావ్యర్థసాగరమున్నులై పండితవాయు పగ్గభావముఁ బలు తెనింగుం పుతి ముంపఁగొనిచ్చిరి. అతని రచించుకొలు పెద్దకవవు చింతించుడు సకలంబు నారె.

నానా యుగ పుష్కరముల విరమింపై యదైత్య భక్తబోధామృతమును గ్రోలుదు భవిష్య
 కాలమున నుండును. గంగానదిని మునిగి మంత్రదాయము లార్చుకోగలక మనుష్యు
 లెవ్వరను తెలిసి యభావార్థముగా దివ్యదేహము కలిగి పరమానందము నొం
 దును. గోపా : ఇదియే వారి వృత్తాంతము. మనసు బయటపెట్ట ననుయమగుచున్నది.
 పుష్కరముల నాడు వెలుగు వెలిగించి మనోహర : పుష్కరమున మంచితధరిణి
 గలదైత్యులైనది. చివర నానా యభావార్థముగా దివ్యదేహములు కలిగిరినని చెప్పి
 యిది యిది బ్రహ్మచర్యము గలదనుచున్నది. నానా భార్యపెద్దయ్య ! అట్లుజనింప
 నేరబడి : మృత్యువరము వెచ్చించి పెరిగిన నయ్యతి నవ్వయ్య నిలిచియే ఓరీ
 నీవు మునిగియు యిది యిది దీర్ఘకాల కారణము లేకని పరిశ్రమ. అని యంతమాత్ర
 మున వాడు పిడుకర యా నిధుని యడుగులం బట్టుకొని పైకొనిన నతం దిప్పుడు
 పుష్కరము పీలులేదు. ముందు శివాయము కనబడినకొక భావము కేయము దాని
 పుష్కరమునున్నదని చెప్పి నాని నొప్పించి పిమ్మట బయటపెట్టి దివ్యనిర్యోగ గూడ
 రయ్యును మతిలి లేకను.

ముప్పదియేడవ మతిలి.

తాతిమందనము కథ

ముప్పదియేడవ యవసరము సాధారణమిష్కరామము. అందు వాడుక
 ప్రవారము గురువు నిరయచికుంఠై జవమునకుఁ గుచ్చున్న ననుయమమున కిమ్మడు
 ఎంతరంజిత గ్రామములోనకేం జోయి నయమాంబు దిలిగితిరిగి యేదియం
 గనంబడమి విసిగిక్రిమయః బ్రాంతారణ్యభాగమునందుండు యరయనరయ నొకబో
 నొక వింత గనంబడుటయుఁ గరురయ్యయన నయ్యవారియొద్దకరిగెను. అయ్యతియు
 చోజనాదికృత్యములు నర్త్యంబించి వానినొక నిరీక్షించియుంబంటేనీ వానిగాంచి రమ్మ
 రమ్మ. నీ మొగమ్మఁజూచ వేరుకవయ్యచున్నట్లున్నది ప్రౌఢునియనది. మడిచిన
 పిమ్మట నడిగెడుగాని యని పరిశీల విని స్వామిః యాంస్యమైనచోఁ వెచ్చ ములచెదను.
 వినుండు. ఇదియు వెచ్చకది ములచిందే ఇందెంతయుఁ గనంబడలేదు. ఊరుపడిది
 యదవికిం పోయితిగి. అందొరయ్యుత్తమ దాతిమందనము గనంబడినది అది
 తెలిసి సాంబింతోఁ జేయబడినది. నూరుకలముల పొకప్పుడు నందది గణముల మెత్తును
 నేది గణముల వెచ్చునుగలిగి చతురస్రము మిథువున్న యాంబాపేదీరపై కెక్కుటకు
 పుష్కరపానము లెవ్వకో వింకగా నేర్పించిరి. పెక్కిళ్ళి యాచితిని మూత పయంబి
 గుంపుచి. ఒకటిరం కంధము మడిచి. బావున దానెంబడిన చిర బాలాకలమువలె
 గలది నీవు. పుష్కరము దానిమాత్రం గవర్చుకొందు. పోలింబట్టి యది మంచనమని
 పుష్కరమునున్నది. ఆపెట్టి వాడెను. లెవ్వకోఁ ఎంతరంజితముగలిగిరిఁ. ఎంతరహము
 నూరుకలము దాని పుష్కరము ముగించి నర్త్యంబించి పెద్దవారియందుండు యిట్లేయున్నది.

మాకేమియుం దెలియదని చెప్పిరి. పేరుగొరకమొదలుకొనెట్లు కర్మమాయను
యూహించి వడిగా వచ్చితిని. దీనివృత్తాంతము విన నెవ్వరికిఁ గొరకయుండదు?
వేగము వాక్రమిచ్చి నాకు సంకలనము గలుగఁజేయుటకుఁ బాల్పించిన నాపాపిరాం... తన
నుణవిశేషమునకే దిరుదంత మంతయు నాకలింపకొని పాడు భుజించినవలెను నాప
కాశీమఠిగాఁ గూర్చుండి యాకథ యిట్లు చెప్పబడంగెను.

మహామాయ కథ

దేవదుర్గము పట్టణమున నివసేర్క మహామాయ కిషిమితియను భార్యలో
గూడి ప్రజలంబారించుచుండెను. ఆతండు భర్మశీలుండు కయాలకుండును నత్యంతపు
డును బాక్రమణియగు ననుచుకే ప్రజలంతయుండు బద్ధాధులై తండ్రినిద్రోసి జూచు
కొనుచుండిరి. అన్యపాదవన సంకతి కలుగుచు కిషిమి చెడుమనస్సునకుఁ బ్రజలెల్ల
తల్లదిరి తమతమ యభీష్టదేవతల నారాదించుచు వ్రతములం జేయుట నియమములు
బూనుచు యాక్రమణగాంచుచు పెక్కు తెరలగుం బివసించుచుండిరి. దైవ మీగరంబున
వన్నరపతికిఁ గాల్కకనుండువ వనునగా నియమపుత్రులును నొకప్పుఁజికయుం బుం
చిరి. అప్పుడా యెక్కిమిశేకాక యాదేశప్రజలెల్ల బరమావంశ సాగరంబు ను ముం
గిరి. మాపతియుం దనయవత్కమునకు యథావాంఛన వాతకర్మాది పద్మార్చనముల
నిర్వర్తించి పెద్దవానికి బంధువులనియు రెండవవానికి గృహ్యంధనియు నాడుపిల్లను
సుతద్రయనియు నామకరణములుచేసెను అమృత్యురకః సంవత్సరంబు పొచ్చుత్క
కలిగియున్నను నైదొండులుప్రాయము పచ్చివరుడు వాడు ముగ్గురు నొక్కపాడు
గలవారివలెనే గనంబడుచుండిరి. బాల్యమున వారి మిగండులును జూలలును మాట
లును జూచిన నెదిరికలులకైవ ననురాగము గలుగకమానదు. పాముదికాత్తలంబుల
సగ్భావయన నుండరులై యచ్చుకఠిఁ తిహ్నార్థులగు నాబాల్యపాపిలను సమముగ
నుండుటచే నిత్యము హామవారికే గురతువట్టు కన్యముగా మండునది. ఇకరెండు
తేజోవీశేషములఁ దుల్యలగు తపస్విలంకా|| మద్యమర్మ మిగులసంకలించుచు వారి
కైదవయేను ప్రవేశించెనని మొదలు లోకవిషయంబుల నేమియుఁ జూడకనుక పద్మా
మండిర మొకటి కట్టించి యందు వారిని బ్రహ్మపెద్ది మువ్వర సుపార్థ్యావంశుల నెను
మించి కేరలము చిల్కానన క్షిణేతాది యితరపవయము లేమియుఁ చెప్పరయను ను
బోడించి విద్యనేర్పంపఁ జూడంగెను.

ఆ గురువులును తమను సంపాదించును కాలంబున వియ్యంబులను విద్య
నేరువుచుండిరి. ఆ రాత్రుకలు నితర వ్యాసంగముల నెఱుంగక గురువులంకి సమము
విద్యలను నక్షమముగ గ్రహించిరి. వదియొకఁడగు ప్రాయముపవసవలంబు నాను
శాస్త్రములయందును, ధనుర్వేదమువలదును, శ్రీతల్పపాపండును, గజికమునందును
వసమానమైన పాండిత్యము సంపాదించిరి. పుత్రుల విద్యాగ్రహణసామర్థ్యమునున్నది.

యె. ౧. చివరకు ముగియించు విద్యామందిరమునకుఁబడి మంచితలచే నరిగింపఁబడిన
 సంతతులు పోగొని తరియి. ద్వాపర క్రమమున కర్పేరవంతుని రాజుతో "దేవా! ని
 ప్త్యమును నిర్దిష్టము నరని పేర్కొనినది దారికితన పొందకయు గలఁగెరి. కాని
 తోక వానిని మియుం దింపఁజేసెద యందుకొలంతగా నున్నది. తోటకునర
 యుం పరిగని రామయ్య తప్పిపుత్తును గురుతెలుంగునట్లు పీడి తోకానుతన మేమి
 యుండును. అ. ౧. తిమ్మవంతునినను విద్యాభంపిని. మధువర్య నిర్ణయ సంతతితో
 ద్వాపర క్రమమును నినించి పరికినను సాయంకాలమున నల్లకరిముపేద బల్ల
 పీఠంబునఁ బడి యెక్కడ పరిశ్రమల గ్రహించునట్లు నియమింపెను. ఆయా
 విశేషములం దును సమర్థులం బుచ్చవర్య వేదాంతమునఁ దోడవంపుటందెను,
 అది వినినది రామయ్యయు వెలియంతయును బ్రదికినము సాయంకాలము
 గొప్పబంధుల్ని రాజీధులం దిడువించిరి. ఎరిగి గవంతున విషయముల్ల విని
 నానే గొంతుచుండు. గారు పవనమార్గంబున బోవునపుడు రవానిర వ్యాపార
 ములండును పరపురానిది విధేయుఁ ఈ వస్తువులెల్ల వెల్లెరకు నిచ్చుచున్నారే
 మందొక్కటాత్మలవరె దోచుచున్నారని యరిగిన సహాయు లిచ్చిరి.

అప్పుడూ : పేరు వర్తకులు నానాదోషములనుండి సరళులం దీసికొనివచ్చి
 యొక్కచుపలకు నిక్కడ విక్రమించుచుండును. దాని పుంజు పశేషభావము వచ్చును.
 ధన్వంతరి ననుభవాననమం సమ్యక్తముగా సంపాదించి నుంచుచుండును. యాదిత్య
 పీఠి పృథాంకమని దేవుని.

[illegible]

అప్పుడా రావత్తాడు మరమధ్యకిపో బంధుడికి యారయము రోసిరి బోయిరి. అందున్న వైభావములు రాజవృత్తుల వెదుక్కొని యుచిత సర్వార్థములతోఁ బ్రవహించి సమస్తానర మందానానములఁజేయించి సోమి రోసియ రంజితమునఁ దీసికొనిపోయి భగవద్భక్తములు చేయించిరి. భగవద్భక్తగదాధరులైన ప్రస్తుతమున విగ్రహముఁ జూచి రాజవృత్తులు నమస్కరించుచు అయ్యారా ! మనల సృష్టింపఁ పగవంతుఁ దీతరా ? ఇందుచే జగములన్నియు రసించుచుండునా ?" అని యడిగిన వైభావము లిట్లనిరి. "అయ్య : విష్ణుండు సర్వలోక వ్యాపకుండు. జగమున కుండు భక్తవర్తించుడు. సర్వజ్ఞుడు సేవ్యునిడు. సర్వదేవో భయంఘ్రుడు. ఇంకొన్ని వేదాంత దైవము లేరని ప్రతులు హెచ్చించుచున్నవి. కావున విశ్వవ్యాపి నారాయణుడు ముందు. కాచితములు సెల్పించు" నని భక్త్యుక్తిపాతకమునైన శోకములు రదిచి వారి చిత్తములను సంతోషపఱచియగజేసిరి. అంతలో సాయంకాల ముగియు నాదిగ మున విహారము జూచి వారు విహారజేమనకుం జరిగిరి. ములునాడు వారు ప్రస్తుత విహరించుచున్న సమయంబున మణిముక పీఠి శిలయము నమిగ్గుల గోపురప్రాకారముంటిపాదులచే నొప్పుడు రావితఁ గనంబునది. దానింజూచి బంధువులు "హిహా ! ఇదియేమి ? మీరు నిన్ను వచ్చిసేసిరికే దీసికొని వచ్చితిరే : నిన్నటి యారయము కనబడుచున్న" అని యడిగిన సహాయులు "అప్పురారా ! ఇది నిన్నటి వీరికాదు. మణిముకపీఠి ఇది శిలయము. ఇందు జగద్రక్షకుఁడైన మహేశ్వరుడున్నవాఁడు విష్ణునివలె నీ సోమిని ప్రజలు సేవించుచుండు" అని చెప్పిరి.

ఆ మాటలు విని వారు వెరంగువారు కలిగించులది. రోసిరి బోయిరి. అందున్న వైభావము వారసని యెరుయి వచ్చి రాజవృత్తులచే వర్తించి మహిమలఁ జేయించి గిర్భాణములతోఁగి చిసకొనిపోయి "అయ్యా : సర్వలోకేశ్వరుఁడైన మహేశ్వరుండున్నవాఁడని ఈరచే మఱి సృష్టించి రక్షించువాడు ఈతఁడే మహేశ్వరుడని పేరునున్నది. ఇతఁడైతఁడని కీనాము లేదు. ఇతఁడు భక్తవర్తనండు సులభరక్తుండు సర్వదేవో భయంఘ్రుని చిత్తులు హెచ్చించుచున్నవి. రావత్ పీఠి మహానుభావ పరిపండిన గృహస్థులు అగుటకని చెప్పిరి. ఆ మాటలు విని బంధువులందు తమ్ముని ముగముజూచి "అయ్యా : ఇది యేమి : వీరి మాటలు సంతోషమున్నయవి. మనల సృష్టింపఁగాయ విష్ణుదేవుడని నిన్నువారు చెప్పిరిగా ? ఇప్పుడు పీఠిని దెప్పుచున్నాడని ? దీనిచే నేదెవ్వయమో తెలిసికొనవలయు" అని మునుకుండుగా అని చెప్పగా అయ్యా : పోయిండు. మీరు మీరని ప్రయత్నము జేయు ఇతఁడెవ్వో వర్తించుచున్నాడని తెలుసుకొనఁగలము నామగలము పోయిండు. ఇవపరమానాఁ యెచ్చుచి. ఇప్పుడు శివుని భక్తులు న ములు వచ్చిపెట్టి పుట్టి పిల్లల సంతోష సర్వ భగవంతుని చిత్తులు అగుట కనిగలము మహిమలఁ జేయించి నెదిమిది మహా సుభావములతోఁగి చిదివోయిండు పుట్టుచుండు మహిమలఁ జేయించి

పది. పదున వేల శూరులు దోటి వారాయులు తమిళులను వలసగొనవలసి నులకొనెడి సేనను పంపవల్సివచ్చెను. పితర్ని అచట నుండి తెలియునని చెప్పియో ద్ద్యోతనములు దూరీ వారి దిగ్గములు చూడవలెనని చెప్పి ముగియుట చేసిరి. అప్పుడా రాజునకులు గారి మోటు పట్టు పరీ యుగం యే ద్ద్యోతనం దప్పించి మా వస్తువ నుల్లము చేయింజ్జి చెప్పినవలెనో అనిగోచము. పోయెను వచ్చి సమాధానముఁ బెప్పించి పోయి యుగము పది బుట్టియి. మువ్వార మోటు దోయి. అందు ద్యోతనమును గొనుటచేసి. దానిని చిలుచుకొని యుగం యెక్కిన సమాధులు అప్పుడా గొను యానిని దేవతలకు నిమగ్నమున నెర వేయి న్నష్టించెనట్లు చెప్పిపోయి. అందు మునున యుగం దేవతలపట్ల యా కష్టం గూడ దాదాపుచేసి యుండవలసివచ్చి. అప్పుడు నాడు మిక్కిలి శరణువహించి నా దుర్గ గుప్తలోకం గాని. అందున్న శాస్త్రము భవమవచ్చి అచ్యుతమోయి ద్ద్యోతనముఁ జేయించి అయ్యుగం గొను మహాశక్తి ప్రపంచమంతయు శక్తి మయము. కష్టం దేవతాకము చేయలేము గదా. సృష్టికి దానకడె యొక్కదికడె యుండవలసి. తరువాత లగ్నికొ విష్ణు మహేశ్వరుల నీయే సృష్టించెడి. సర్వదేవతలకో ద్దేవతలులు వచ్చి పగిలిపెను సాయంకార వీర శక్తి మంతరఃకాంతము సేయించుదురు. ఈమె కన్ను విప్పియచ్చిన లోకములన్నియు భస్మము కాగంపు. ఈయె మూడు కన్నులున్నవి. పెక్కెరి ? ఈ శక్తివే ముక్తియ నుదాహరింపవలయును. అని పెక్కు శ్లోకములు వదిలి వారు మనసు సమాధానమడుపట్లు చేసిరి.

■ ముగించుయ ముగించి వారి హృదయములు వ్యాధులమున నేదియు నొప్పుయింపవలెక యింటికి దోయిరి. ఆ వ్యాధి బుధుర్క పుత్రుల యొద్దకుఁబోయి వత్సరావా ? మీరు మన వట్లు పితృషణములన్నియు దూరీ వచ్చితా ? లోకవ్యవహారములు లోభపరుమన్నవియో : యవి యరిగిన వారు తండ్రికి ననుస్మరించి యుటచిరి.

తః నీ : మేము మోదకు వంగలేకం దోయితిమి అందు వ్యాపారము చేయువారు వరి వలన పోయింబి సంతసించితిమి కాని వారు సార్వభృమం, పి. వారి పృథ్వి విరసించితిమి. అది యట్లుండె తరువాత పృథ్వియముమం పోయితిమి. అందు వ్యాపారాస్త్రాః జగత్కర్తయని చెప్పిన మిక్కి సేవించెడిమి. ముగించు రెడవ మీదలో శివాయము కనుబడినది. అంతరి వారలు కష్టదే సర్వో గమయ. చెప్పి యోగములు వదిలిరి. తరువాత దుర్గనుడికి పోయితిమి క శక్తి సేవించిండ్ద్యోతనములు చెప్పి గొనుట నేడియెము ? ఏవ్వరి వారాయులు ? వరసగర ద్ద్యోతనము వలనవ్యయం గో గో దేవతలలో గూడ నున్నవియా ? ఇందరి సమాధి చేసి ద్ద్యోతనములు చెప్పించి ద్ద్యోతనం దింకింపవలె యెడివలెనని చెప్పి ద్ద్యోతనములు చెప్పించి.

వత్సరావా : ఈ లోకపితృవారములు ముగించి ద్ద్యోతనములు చెప్పించి

కారు. మహర్షులు సైతము దైవమాయా మోహితులై స్వయంపరికపోయిరి. దేవము వివర్ధిని యష్టమిష్టరాజులయై దేవత వ్యాస భక్తారద్రుతి గుణయము కలిగియుండ మునుష్యులకు కష్టమో ? ఎవరి కిష్టమన దైవమును వారాధించుచుండును. ఇంద్రుని నిజము. సెందుది యంద్రుని యెష్టయను నిష్పలేదు. మీకు నమ్మకము కలిగిన దైవము వారాధింపఁవలెనని దేవత దేవ యాజ్ఞానుమాదలు తప్పిది వాదించుచును కల్పిసిరి. తండ్రి : యెష్టరీతిని కష్టమనాని పరమ మిది కష్టము లేదుమహా. దైవమాయా కలియని మహర్షులు స్వయంపరికపోయిరిగాని మేము స్వయంతులు మోడుము. మేమును మున్నటి నెట్టివారైనను రక్షణుల రావమామను. ఇప్పుడు మేమా మరపోధకుల నెల్లర కప్పించి వాదము కల్పించుచుండువగు లేర్పరముమాను" మని పలికిన పిసి సంతసించుచు వారాజు "దానిండు దాని మన నష్టమిమియున్న" దని యంగీకరించెను.

అమృతవాణు రాజుమారులు తమ వల్లదనులతో నున్న యా యానా మరపోధకులనెల్ల కప్పించి యువనరజేసిరి. కొద్దిమారులంతయుఁ పంపితుంటే సింహింపబడియున్న సమయం వలన అమృతవాణు హర్షితవాగ్ధానంబునకు నిమగ్నునిండుట మొదలు వైష్ణవులతో నెట్లు సంభాషించిరి.

రాజభక్తులు—అయ్యా : పిష్టంబు పర్యోర్తమొనరి పప్పులు వార పరో నీలిది ముందరకు రావయము.

వైష్ణ—అయ్యా : మీది మేము అవి లేని విలువంబునె.

రాజ—మీ దేవుడు సర్వోర్తముం నెల్లయ్యాను. దృష్టాంతరము లేమి ?

వైష్ణ—మీమారు పురాణములు శాస్త్రములు విన్నందు జగత్కారణంబును మోషింపబున్నది. వారాయదము వినుచు. అని భద్రుడత్రోవగా,

రాజ—వారింబడు! మారు పురాణములు పేదములు శాస్త్రములు నవన రము లేదు. పృథ్వీముగా బావవయము.

వైష్ణ—వత్కర్షము కాదు ? నీ దేవుడందున్నారని తండ్రి పంపి పలుకఁ గట్టదునని సంతమున వినుచున్నదిని బ్రహ్మంబై పరితెను. ద్రువదీని గౌరవనరీతి నవహాసముగా బ్రహ్మంబునందనే యానయమన నెరుకెల్పెను. కలిసి గాదెను. అదే దృష్టాంతరము కాదు. దేవులు మిమ్ము మోహించు తదమనయ బోధించెగాని దాదాని.

రాజ—మీవది కథలు మోషించుము లేదు. ఇప్పు యేమి బ్రాహ్మణముగా పిలిచి పుష్కలమున వినిన నరకుం ?

వైష్ణ—అయ్యా : కవిరాజుగారి కాకాసుయని తండ్రినది యనుకృత్యు ?

పిల్లలుగి రంగించెనది బాటకమా ? పుంకరకుని సొత్తివది మృషయి ? అనేక భర్తలు రంగించెను మహామతాపుని వదిలుకుడు కారణము గొప్పలు పోయిండు ?

రాజు—క్షిప్తో : మీకు మా మాటలే యధమకాలేక. వెనుకటి గాథలు వలదు. ఇప్పుడు నూతు నిదర్శనము చూపినచో మీ మేరము స్వీకరింపడు. లేనిచో చూరముగా విండు.

వైష్ణ — శైవులు మాత్రము కష్టంబు త్రమంధైవల్ల పరిత్యజము చూప గలవామేమి ?

రాజు — బ మాట మీరేమి మీ మరము గుఱించి మీరు మాటరాదుడు. మీ దైవము మీరు బలమునా ?

వైష్ణ — శ్రీసంగమ, తిరుపతి, ద్వారక, కంచి లోపలను. పుష్ప శైల్య మాలు, పై దివ్యశైలములయం దట్టిమహిమ కనబడుదు గాని యిత్రుక గవాలవదు.

రాజు—ఇచ్చట మీరేమియు ప్రత్యక్షముఁ జూపలేదు కాదా ?

వైష్ణ — ఇచ్చట జూపలేదు.

రాజు — చూరముగా కుర్చుండుడు. (అని మదియు) ఇప్పుడు సర్వోత్త ముఁడని చెప్పు వండితులు లేని ముందుకు రావలయును.

శైవు — చిత్తము. చిత్తము. మీరు చేపడు.

రాజు—అవియన్నియు నేమి ?

శైవు—గ్రంథములు. వీరిలో ఇప్పుడు సర్వోత్తముఁడని నిర్ణయింపఁ బడియున్నది.

వైష్ణ—(లేచి) గ్రంథములు పనికిరావు. ప్రత్యక్షముఁ జూపవలయునగుట. ఇవియే నమ్మినచో మా వద్దఁ వదిలంద్ద తాచిమాటం కట్టఁ గ్రంథము లున్నవి. ఏమి ప్రయోజనము.

రాజు—మీరు లేకెవరే ? కూర్చుండుడు. మా వాదవద్దు మీ గ్రంథము లతో మాకుఁ బిలిరేదు. పరిత్యజముఁ జూపవలయును.

శైవులు—అందులకు సందేహమే ? ఎరుండు. పూర్వముకప్పుడు వందలిలో నీ విషయమై వైష్ణవులకు శైవులకుఁ దగవు వచ్చినది. అప్పుడు వైష్ణవ గాని తొకండు కవతుడై యీతఁగా గానియొక్క యొక విషయమై వాల్మీకిమహర్షియొడు విష్ణులకు సర్వోత్తముఁడని పాఠము గొప్ప శ్లోకములు రచించెను. అని వినినచో మీ సలహానము తిరిగించు.

శ్లోక వినినచో మహావైష్ణవ కాలములం. అని చదివెను.

రాజు—(వారించుచు) మీ యట్ల భావములతో పూర్వముగము గద్దము గలది వినినదొకలు వలదని చెప్పుచుండు. కా కథలు చెప్పినచేరి ? అని యమ్మయు

మేము వింటామి. వానివలన నిశ్చయించి కన్యకను కాపువ్వుచి. మా యిద్దరు నిశ్చయము గలదుగదా? తగవలెను వచ్చి తెప్పవలయును.

రైపులు— చి తము చి తము. శంకరాచార్య పాల్గొములారు మధ్యాహ్నములో వారము వచ్చినప్పుడు లింగములుగా శివుఁ దెచ్చుదు రై ననుని పలికించెను గదా ?

వైష్ణ— (లేచి) అందము అది యందము మీ యెందమోంతున్నారు. ■ కనవు వైష్ణాచార్యకమతములఁ గావించి వచ్చివది. సత్య మర్హతముని చెప్పినట్లు గ్రంథములో వ్రాయబడియున్నది.

రాజ— మీ యవివేకము వింతగా నున్నది. మే మెన్ని పాఠాలు దెప్పినను వినుకదా గావవలే దెప్పెదను. మీలో వాక్యశక్తి ను బ్రత్యక్షమైన విషయమున్నదియో? సరియైన యుత్తరము చెప్పనచో చూరముగాఁ బ్రోయించుము జాగ్రత్త ?

రైపు— చి తము చి తము. దివ్యశక్తి తములలో నట్టిమహిమ గలందును గాని యిక్కడ నేమియుం గలంబనదు అదియు నిశ్చయము.

రాజ— మీకు దివ్యశక్తి తము లేదు ?

రైపులు— కానీ రామేశ్వర శ్రీశైలి లాంటి శ్రీధారాదులు మహామహిమగం శక్తి తములు. అచ్చటికిఁ బోయిన వెక్కువెదర్కనను లు గనంబడును.

రాజ— నరసింహ చూరముగాఁ గూర్చుండుదు. మాకు మీ మత మంగి కారము కాదు.

వైష్ణవులు— ఈ రాగవ దయచేయుదు మనమంతయు నొకటోటనే కూర్చుండము. ఇక శాస్త్రములున్నాడు.

రైపులు— చామూత్రముగా న్రత్యక్షముఁ జూపగలరా యేమి ? విచారింపనక్కరలేదు. క్షణభాములో చామ మనయొద్దకి వచ్చి కూర్చుండెదను అని నూర్చుండిరి.

రాజ— కా శ్రేయ దెచ్చుట ?

కా— (లేచి) ఇదిగో మేము. మేము.

శ్రీ— తస్మాస్సేవాసరకమసాం, అని చదువుచుండ.

రాజ— (చాచించుచు) అనవసర ప్రసంగము జేయువండు. శ్రీకమలు గ్రంథములు మాకుఁ బలికిరావు. కత్తి ప్రభాసుదాతైనట్లు వ్రత్యక్షముఁ జూపవలయును. వెనుకటి గాథల వచ్చుము.

కా— నమ్మకున్న నెట్లు ? అందరివలెనే కత్తినికూడఁ దీసివేయుదురా యేమి ? పూర్వము శంకరాచార్యులు కత్తిమతము నిరసించువలెను నామె యతనిఁ బెద్దు-చిచ్చులను పెట్టివది.

రాజు— ఆ మూలలు మాచివేయుదును అని మీ లేమైనా బ్రత్యక్షమును దున్నుదియో ?

కా— కాశీమీ పెక్కుసార్లు కనఁబడినది : నీయను విశులి రోగములు వ్యాపించినప్పుడు దెందరికీఁ బాపివచ్చి, అది యప్పుడు రక్షింపనిదో నీపాతికి మన పట్టుము శూన్యమే యగును.

వైష్ణవులు శైవులు (లేని) అయ్యా : వద్దిది అది పువ్రదేవత కాశి లోనిదగును మంగలిశాంతయను మహాస్త్రైష్ణవ్యముగనా. కోటిసంఖ్యలకై వ్యాధూ రక సేవమాడుచుండును. అది నిజమనాదు మీ మెదుటఁ బ్రత్యక్షముఁ బాశ్చాత్యుల రగులునాదు.

రాజు ... వస్తువు వారిగుఱ్ఱుల సేయమించి కాస్త్రేయంతో అయ్యా : కాశి లోనిదను మహాస్త్రైష్ణవ్యమునను : మీరు తెప్పరున్నారు. అది యెంత యుక్తముగా మున్నదియో యాలోచింపుడు. మీ రాదని మీరుమరచితిరి. శక్తి జగత్కారదువారను దృఢపఱచవలయును. ఆ విషయము మాకు బ్రత్యక్షముగాఁ బాప వలయును. మీకు సమర్థతయన్నదా తెప్పరుదు. లేమన్న చూడవగాఁ గూర్చుండుదు తెలిసినదా ?

కా— చిత్రము చిత్రము తెలిసినది. శక్త్యభావము శక్తి ప్రేక్షకుల కరిగిన స్పష్టమగునగాని యిక్కరంతగా తెల్లముకాదు.

రాజు— శక్తి ప్రేక్షకులేమి ?

కా— కాశీకొల్లభము వారి శ్రీకైలము లోనగునని.

రాజు— సంతోషించితిమిగాఁ మీ మాఁడు మతమంతోఁ గూడ బ్రథా నత్యము నిశ్చయించుటకు నీలలేదు. ఇప్పుటికి మీరు నిలయుంబులకుఁ బోవచ్చును. అందలి నిష్కృప్తము మేనురసే నుండు మీకుఁ దెలియఁజేయుదుము. పొందగ యా రాజులు లంతటితో సభముగిలెరి.

రాజులు లేమతమును ప్రవాసముగా నిశ్చయింపలేదు. కావున నా మాఁడు మతములవారును సంతోషముతోఁ దమతమ నెంపులకుఁబోయిరి. అప్పుడు నాఁడు విచిత్ర ప్రదేశమున వసించిరి బలశ్రద్ధుఁడు తమ్ములతోఁ గృష్ణా : పీఠి వారముల వినువిన నెవ్వరికిని సత్యముఁ దెలియఁచి ఛోడుచున్నది. వినువలె వరల నున్నవరించి మీరు వారివారికి ననుమతమైన దేవతల నాశ్రయించుచున్నారు. ఈ విషయము మామూలు పెతము నిశ్చయింపలేన పోరాట ప్రవృత్తిలను నేమియని లేనది. అందుక నేమోయవలెనుచున్నారు గదా : అన్యధుర సంతోషము బలవ్యాధ్యులు మన ... వారియొకటి పెచ్చితిమిని బ్రాహ్మణులముందుగా. ఇప్పుడు నీరసమైన దిష్టాంతములయందుఁ జెప్పుచుత్తము నెఱచువారమునను. ప్రత్యక్షములకొలి

ప్రధానవ్యక్తులను నిశ్చయించిమేలీ లోకోపకారకు గమయించు మహం స్వస్థించిన భగవంతుడు తొక్కఁడుగాని యిరువురందుడను అచ్చుచోరుఁడెవ్వరో తెలిసికొనఁడు యాహుత్యము. కావున మనము తండ్రిగాఁజేఁ దెలియఁజందఁ దేశాంతరమరుగఁజుము. అది సంపత్కరములో నన్నిచేషములును దిలిపిచాని వావచ్చును. నీవు శివశ్రీరమభిరూపమున నేను విష్ణుశ్రీరమభిరంగివను. అంగ మునున్నునను ద్భవముగా నమృతమైన విషయము మనము గ్రహింపవలయు. ఇతరు లున్ననా నీ సమృతము. ఇందులకు నీ యిష్టము మన యడిగిన గృహములెక్కినయె.

"అన్నా : నీ యలిమవలన నా యాప్తుము, నీ యాహ సమంజసముగా నున్నది ఈ రహస్యము మనయెల్లము నున్నద్రోఁ జెప్పినోపలయు లేకున్న నా చిన్నది మనలఁ గానక పరపించెను. ఇంతకు మున్నెప్పుడను మమం వినిచిమియంగ" రని యనుచున నని యుకంబందుల నిచ్చుచొని యప్పుడే వారపువఁజిముగ్ధుంజు. తమయువ్యయ ముదంగించి యుండు నట్లనిది "తల్లి : మునుప్పుడు లోకోపకారకమగు మనకై దేశాటనఁజే యుఁదోవుచున్నారము. సంపత్కరములోవునే తిరిగివచ్చుము. మేముచిన మొదల మనరంధితో నీ తెలుంగెఱంగింపుము. ఇది తరమరహస్యము మాకోటను నీవు చింతింతుము. నీకొఁదప్పి చిత్తుచున్నాము. నీవు విచారించు" నని చెప్పిన విని యత్యధి కప్పురు గాచ్చుచు నట్లనియె.

"అన్నరారా! పుట్టినదాఁగెనే మిమ్మువినిచి యుండలేదు. తల్లిదండ్రుం కన్న మీ యొద్దనే నాముడు తెలుచుండును. మీరు దేశాంతర మరుగు నొందగా నెఱుంగునాఁడు నాకుఁగూడ నొకడు చిరుమింపుడు. నమ్మకముగాఁజేసి అన్నము సార్థకము వొఁదింతుకొఁమెదను. సరదీకమున నాఁడుదాని వెంటఁబడికొనిపోవుడు శ్రమతరంబుని సంశయింపవలదు. నే నీగుఱ వృత్తవేషము వైచికొని తిరిగివచ్చు. మీ రనుమతింపవ లీలవని పలికిన వారికి నంగీకరించి శ క్తిమహిమ నరయ న కరుణతో వంతుడైచి నాఁడే ప్రయాణనన్నాహములు నామింతుకొని విలువగల కర్మములు బంగరు నాణెములు నన్నిగహించుకొని తండ్రిఁ దెలియఁజందఁ గల్గుములెక్కి కాళి మాతఁజూచునంటి యరిగిరి. చారు మువ్వలకు కొంతచూరము కలిపియే యరిగిరి. కాని యోషి తమలు నలుఁదెసఁగం గలుఁగఁజేఁ దమ్ముల నేరముగా జోవుటకు నీయవడినది వాడు. మువ్వలకు చూఁడు తెసలకుం వోయిరి.

వలదల్లఁడుడు తొలుత మెంకరిగిరికరిగి యందుఁ బాపహాన నేవర్తన. తీర్థంబులఁ దీర్థంబాడి వెంకటేశ్వరుని సేవించి యందుఁగఁగ యద్రుక్త విషయం బని నెల్ల వివరించి యెందుము తి వశక్తి యున్నట్లు కలఁబడుమిఁ దెలియఁ దెలియఁగ. సర్వభూమికి కావీపువంబున కరిగెను. అతఁడు కాంచీగఁగ పుణ్యతీర్థంబున నెదుఁగ వరదరాజస్వామి నమ్మించి పైష్టవలతో దత్తకౌటాటములగు ప్రసంగంబులు గావించి తన హరి కింఁజయము నమ్మకము జరింపమి పంజుండి శ్రీరంగమూర్తిని నిలిపి.

విశేష మదయు దారుః గవందలేడు. తమకాక నేకు హరి ద్వారమునకుఁ బోయితిని. అచ్చట మహామందమున్నదని దెప్పఁగాఁ రహ్మాహత్యమును విమర్శించెను. అది యేమని బాటించి దొనెడి.

అచ్చటనుండి గంజోరర కరిగెను. అందు మన దెల్లలు సురద్రు కనం బడినది. దానిని నేమి నుండుముఁజేసెనోయితిని. నన్నది గురుకుమర్లు నా ముద్దను వచ్చినది. మేమిద్దరము కూచి వచ్చిన విశేషములం జెప్పుకొనుచు రెండు దినములందు వసించెడిమి. అదియు కత్తి క్షేత్రమువిస్మయం బాచి వచ్చినదట. ఏ దైవ క క్షేత్రము గవంబదలేదని తెప్పికరి. తమకాక మేమని జాహు తెలిపకొనుచు సింధో లోపలయు నని దెప్పుముని బయలుదేరితిని. ద్వారపతి విష్ణు క్షేత్రమునట నీ విందుండునుఁడె యని యరసపోవ నీచూచు వచ్చితిని. సురద్రు యా ప్రాంతముందొక కత్తి క్షేత్రం బున్నదని యెప్పుడో దెప్పఁగా నది చూచి వత్తునని యనిగిసితి. చాకికి మనంబు గలిసి కొనగలదని యా వృద్ధాంతమంతయుం బెప్పెను. ఆ తదిక్కముంతయుం దిని. బల భక్తుండు "తమ్ముడా ? మనకుఁబా మనుమంబునకుంలే"ల లేన మనువునకై వృధా క్రమ పడితిమి. మన తం ది ముసలం బాపక యింత చింతించి యుండునోకదా ! మన మీల్లువెదలి సంపత్కరుడు దాచెప్పెనది. పరిమో గొప్ప ప్రయోజనము నిర్వాహకముఁ జేసికొనిపోయి యెప్పుడు పేరు పొందెనుమును తలంచెతిమి. అంతయు చచ్చుర, దైవమేలేదు. స్వధానము తెతనీ యా ప్రమంజులను సృష్టి సీతలయముఁ బొందు చున్నదట ! లేవ మోలపోషింపట్లు ముచ్చుకు చచ్చుచుండును. పునరన్మాదులులేవు. సుకృత దుష్కృతముల మాలింద్రి. ముఖ సృష్టము. ముఖమే పరకము. అరం బమే ముక్తి. మూలన్న పదవి మోక్షము లేదు" అని యొక క్షేత్రమునఁ బర సిల్లిన భాషాక సిద్ధాంతి యొందు దెప్పెయ్యవ్వాడు. అప్పుకతని మాటలు పొడింద నైతిని గాని యిప్పుడవియే నిస్కవములు. తోచుచున్నవి. ఈ క్షేత్రమువిస్మయం దైవముల పేరు తెప్పి రనము బాగుకై మనుష్యులకే గర్వించుటినవి. రాకన్న నొక విశిష్ట న వింతుకయు వృద్ధాంతము గవంబునుండునా ? మన పురాణ గాథలు వినినదో దైవము కరుణ వెం దియగుచున్నట్లు సృష్టమగుచున్నది. అది యెన్నియు కల్పితములు. మన మేమోలేరి. ఎట్టిదోచు నాస్తికమకము యవలంబించును దాన నిక్కము. ఎందుగా గలుగెను? యువకునియొక విచి కృష్ణండును దాని వినువోరిం దెను. ఇంద్రో హియందాఁ బాడుము సురద్రు నచ్చి వాడెకో గంసికొనెనది. ఆ రాత్రి రెండు వారు తాము చూడె మనం బొందెయం తెలిసిండుకొనుము ప్రతిగా పట్టించి.

అప్పుడునాచు రాత్రి నడు న్నదేగనుమూలంబు ప్రవహించుచు నున్న యొక ముగ్ధుని యొక బొమ్మని రవి గురువు దెల్లలు చుచున్న ముఖముగా నున్న పాటించునది. అప్పుడొక పదతిగానిన్ను : నన్న కథలు విలువయును మార్చెను

యాకలియే చెప్పినట్లుగిది అమ్మహామరాధని పెంతుకొమరుయే యిప్పుడుదంపతి అంతకన్న చేతక సాధనములేరని వరికెడిది. ఆ దిన్నదాని మరలు విని వాడును మనఁబున సంకల్పించుచును సంతకుమున్ను సందించిన వాక్యములన్నియుఁ బరిశ్రా క్తమే కాని తుదార్థములు కావని చెప్పడు వాయుకుమరుఁ డాగ్రాహ్య చిత్తమిలలతో నమ్మవాళ్ళు నిట్లు స్తుతించిరి.

సీ. కాళి కేగిఁగఁ గాను । గానక వామేశ్వ
రముననుబొసఁ ద । రసవ మెనంగఁ

శం కంఠిలో కాడఁ । దెలుపు మెదిలా
రమునుబార సా । తార్కారంప

శమవార్తి గనఁగఁ బ్ర । ర్మమయగార పా
శేతంబునను నెను । కినుమ లేన

శేతారహఃపాపు । వాచితిరముఁగా
లించి వెదికిమఁగా । స్మింపవై ది.

గీ. హరివో హరుఁడవో శక్తివో । యమదు నిమ్ము
వయ్యుమ్మో ? తెలియవడి మ । మృంతహార
కూపమును గూఁది డ్రోయివై కోపమును
నకంబకటిక నర్పెన । కరణు కరణు.

అని పాఠశాలం గేయలించి వాడు మఠింపబట్టు సమయమునకు పట
క్కుమని యొక్క మెకపు మెఁజునది. ఆ మెకపు తెలుతుడు నా ప్రాణిరమంబోక
మందిరమున్నట్లు కనంబడుటయు బలవర్తులు లేని కన్నులఁ దానున ద్వారము
కినంబడివడి చూచితివా : ఈ గృహనిర్వహణలో యరసవచ్చెద. వెలుతురు వచ్చురాక
మనమందు పోగొనుంకము. వరికి తదవకాశము బయలుదేరి ౯౫ నవరసం. అప్పు
డభారత మెనుమలో బసినయి హా : కృష్ణా : హా : తమ్ములఁ హా : మధురార్థః
హా : వెల్లెలఁ నేనా : గోతిలో బసినయి హాహావ్యమంది. పి కందికి నేనిలఁ
కనంబరసని యున్న కేర పెద్దెను. ఆ ర్థుని విని వారదరిపడి హాహాకరముతో బయ
గిడి యుండు పడిన గర్జనులోనే పడితి కాని వానిని గరిసికొవలెన నోయితి.

పాతాళ బిలము కథ

బలవ్రతునిట్లు పాతాళ వివరంబునుండి మొకడు నొప్పునకుఁ బట్టు
నినుము చేయబడు వానితోనుండునది నేటి నాటి స్వర్ణుని కట్టి నుండినది. ఆ వాక్యంబు
వివరమునం బడియెను. పాతాళవనం బావని కిమిమరుని నొకటి తరచి వచ్చెను నుండు.
అప్పుడు వెలలి మది బుద్ధికి మారులు వాడుకతలుబడియెచ్చి వృథుల బుద్ధివర్ధు

ప్రౌఢారగస్థిశంకై నవీకరితసివిత రలిత తమలామనోహరంబై మధుర జలనీర ర
పరిపూర్ణంబై యొప్పుటంజేసి పెన్నయాచే వివరహృదయంబై యొక్కింత తరపు
ద్యానించి యెంతలి మలయమాచుత పోతంబాలు మేసికి హాయి సేయ నించిత లలయ
రిగిని లేచి రూపుండి నయమాలలు మాచుచు నాకలియుం దెప్పియుఁ బెద్రతరపునుండి
బానిసయిచ్చుచు గావన నవ్వలి పంబలబండి కోసికొని తడుపునంచఁ దిని నిద రలం
బుం గోరి యెంతలి చింతలు జూచుచు నిటు ద్యానించెను. అమ్మో! తగ్గమంతుని
సహితు తెలిసికొనుఁ జడదుర్బలుమగదా. మేహిద్దియో పేరువరయోధమని తగని
మనోబుధా కొని పెంజుమాట నిరసించెడిని వృధారాధనమటే యవత్యములంబు ! తగ
వంతుని బాపాడ పోయియొకఁ డెంచి నిందించుట నెకంపు నన్ను బంధువుల కెడఁ
బేసి చూ యిదోలోకమనం బడచేసెను. పోనిమ్మ! మా తమ్ముడను, తెచ్చెదామ
నువించినం జూరుగదా : అక్కటా : మఱియెవ్వఁడనే : గాఢాంధకార బంధురంబైన
కంటక వృక్షమాల నుండి వా లేయదోగతిం బొరసిరో ! అభంగతిం బొరసినను నా
వనియే మేరే వది. అహా : ఇప్పుట మాత్యండు లేకున్నను నిద్ర వెలుగు తెప్పదీసుండి
వచ్చుచున్నదోగదా : తెంపివది. రత్నపరికరే పరిపరగా చేయుచున్నవి.

అన్నప్పా : ఈ కైంబు కైలాసంబో మేయగిరియో కావలయుం గానీరో నిందుగల సాక్షాంబు లన్నియు రక్షింపబడి, భూమి యంతయు అంగారవర్షా నేనుచే కుండును ? స్వర్గమనునది. యాదిలాదుర : ఈ వృక్షంబులు కల్పవృక్షంబు వలె రోచుచున్నవి. కాదు స్వర్గము మీరూగా మెండునందును. అయ్యో, ఇది యంతయు సత్కుమరని భేను ప్రభువధుడుంచేసి స్వప్నములో నీ పితః తిన్నయు గంబలభుక్తున్నచోటలు. ఇది కల్యాణము యందొక మేమునుకొంటిమే. అట్లును కొనుటయు స్వప్నములోని వా రలె కావచ్చును. ఏదియుంగాదు. దైవమాయ యేని స్వయంబలివమాట మఱచిపోయిననెం ఏది యెఱుంగుచునేమి. ఈ గిరిగిరి విశేషంబు లర సరింగాక.

అని యనుకొనవలయును. మరలను జయించెడిది యప్పుర్యత కృంగ
కృంగుటకంఘనం బిర్లుపంఘం గానింపజొచ్చెను. అట్లు తిమిసుకునక నక్కొండ
మ్రక్క చిత్తుకుటుగు వెగమున గొప్ప చప్పుడు బుచ్చుకొను వెల్లువంబోతఁ
బిగగ బుచ్చుంబై గాలిమరజొచ్చెనది. త్రికూంబాయుడును చిహతి వృత్తాక్షమాకాం
బులు గానకాంక కేమలు వగు పుష్పములు కోటనకోటలు దాదీయారంపరి
నా గాలిలో గొట్టుకొని పోవుచుండిరి తువమెదవచ్చి దే దేదరతిగా ఎగురుచుండె
ను. బుచ్చుమాయత ప్రహరముతో నా పుష్పములు కెట్టెయట్టుం గొట్టుకొని పోవుటఁ
బుచ్చు బుచ్చుచుండు వెన్నయ పాద్యనయలు చిరంబుతంపెట్టి వచ్చును. ఈ గాలి
బుచ్చుచు బుచ్చుచుండ నెరిగిపోవును. ఈ గియె పోకెకుంక నొకరంబగా బుచ్చ
బుచ్చుచి ప్రహరముగా దీవెనెరిగి వచ్చుచుండు. వచ్చునక నెరిగితో గ్గి తిమి

పింజమువలె నెగిరిపోవుదును. ఇంక బ్రతుక్కున్నది. ఇంతయున నుభయముగా నుండవనుకొన్న నీ యుష్కర్షణము తటస్థించుచున్నది. అన్నా : స్వర్గమునను బోయినను నీదుమారు నన్ను విడువవు కాబోలు నని విచారించుచుండ నా గారి కొంపెము దూరముగా మఱియొకచోర కడుగుచున్నట్లు కనబడినది.

అకంఠస్వరము కొంత సంతసించుచు మఱియొకమూలకు పోయి యెచ్చటి చిక్కెములు చూచుచు నడుగుమంద చొక్కచో రత్నసాను కదలుచుండిరంచెన ద్వారమున నుండునెందులకై న గుహయొకటి కనబడినది. ఆ ద్వారముభుజగీతరత్నచుదిని తయములు కన్నులను మినుమిటు గొలువఁ బలుకెనుంగల వెలుగుపడుచు సతం దతి సాహసముతో చాగుహలోఁ గొనిపోచి ననుమఁ జొచ్చెను. పెక్కిరి? అందుగల చింతలు వెలయుంతమున సైతము దేని చెప్పవచ్చును. ఇంకొకవ్యంజన యిక్కంద చాంతరి పిట్టి యంతరాకమున భాసిల్లుచున్న గాఢమమియో యదనెతంగాక యని చామబోవ చొక్కచోటఁ గళ్యాణమంటచును కనబడినది. నవరత్న కల్పితములైన సంభములై శోలిలు నా మందివ మధ్యభాగమును వెంటిమీల వెల్లుఁబడియున్నది. దాని ముందర వెల్లువ మంగళకర్మమునను గాఢమన సొమ్మ గియుంతయు నమరింప బడి యున్నది. వహవయద భరింపఁబడిన రత్నభాషింబరము లయ్యత దీ ప్తిదీ ప్రము లగుమంద చొక్క కడపొక్కరంబున సమయవఁబడియున్నవి. ఇట్లాటచాచక కలకములు రసాలిసాభాద్యాదితములై యున్నవి. ఆ సొమ్మ గియుంతయుఁ జూచి బలరక్తుండు ఓహో! దారుం గమ్ములు కలిగివంచుదా సేయగా సాధులైమెనది. మనుష్యుల కెన్నఁచిన నిట్టి యయ్యత విషయంబులు బాధ రతిసింహా? ఇందుగల మొక రత్నమునకుఁ బూర్వకమునంగల సంపదయంతయుఁ దులకాదు. సేవ పూర్వకము మువ నుక్కరమేల చేసెదవి. మా తమ్మునకిఁ జెల్లెలికి నిట్టి వింతలంజూపు భాగ్యము లందినవదికాదుగదా. నేనుబడిన బిరుదుతో వాగుమం బివలతో నుచ్చదికి వకుల మేము కలిసియే యిట్టి వింతలం జూచివహో! ఐప్పునే! ఈ మంతపము దేవతలు పెండ్లి యారు కళ్యాణమంటచును కాబోలు. ఇప్పు డెవ్వరికి? పెండ్లి చేయుటకై సర్వ సన్నాహములు చేయఁబడి యున్నవి. అదియో నా కమ్ములం బడినరో గృహ్మంధ నయ్యదను.

అని తలంచుచున్నంతలో నతనికి మంగళవాద్య ద్వారము కనబడినది. "ఓహో! పెండ్లిదా రిచ్చదికే వచ్చుచున్నాను కాబోలు. నేనుఁజూచి కపింతురుగదా! ఏం కపింతురు? నేమేమి తప్పుచేసితిని. పోనిమ్ము కానున్నది కాకమానదు. ఇది యంతయు నా ప్రయత్నముననే వచ్చినదా యేమి? యేని తలంచుచు వారిచాక పడుచునాచుండెను. అప్పుదా భరిమందిరముమండి కొందఱు పురుషులను స్త్రీలును పిట్టలను బిల్లులను భరదాసులు భరించి ముందర మంగళవాద్యములు ప్రసాదించుచు

పరియోగముల ప్రాయశఃకాల పెండ్లి కూతులు ఇల్లలో వెళ్ళిపోయిన యప్పుటికి పచ్చి యా మంటయుపై వెనకిరి.

పిమ్మటచూచి పుగలమగం యా పెండ్లి కూతులుజూచి బంతుడుడు పొయ్యి భావన లో జాయ్యో! ఇయ్యంబాగం బెండ్లి యాదిన వానిదిగదా జన్మము. వాని పూర్వజన్మమున పట్టికపంబులు గావించెనో? ఎట్టి దావర్తమున నార గింపినో? ఎట్టి పుట్టుకార్థమున జేసెనోకదా! జాతున్న ఎట్టి చక్రవారీ సని నిట్టి పుట్టుకార్థమున పెండ్లి యావగలుగనా? నీ! మహమ్మదీయముకన్న; బాధులీక ముగియుల యను చూలోకమునం గల విరళంకుల సోయగమంతయుం గలిసెనను నీనిల్చిమిమ్ము మహంబంబునకు సాటిగారు. జనలో! మేము చక్రవర్తరామవియు నాచ్యవంబులమవియు గర్వించు స్వపను మైశ్వర్యమంతయు విహ్వలకారము నున్నారాసరియకరత్నమున జెనుగాదు. ఇట్టి జగన్నీహిని పెండ్లి యాడు పురుషులంబుడో? ఎట్టి సోయగముగలవాడో? యెట్లు యైశ్వర్యము గలవాడో? చూచి విస్మయంబుగలక! అదియే నా జన్మమునకుఁ జూచునని తలంచుచు నంతోకమహంబ నొదిగి యా వింతలం జూచుచుండును.

అప్పుడు వారిలో జురోహితుండు సురుషీకంబునం గూర్చుండి ముహూ ర్తము నపిపించుచున్నది. పెండ్లి కొడుకుం దీసికొనెదండు. సంకల్పము జరిగింప వలయునని వలకగా నవ్వటివారి చూపులెల్ల బంతుడునిపై వ్యాపించినవి. పిమ్మట వకడే యకడే యను రథని యొకటి లయలునెత్తినది. అప్పుడు బంతుడుడు వెదురుగడుగు లెం తెంబోయి చూచుటంజెను. అంతలో సమస్తమంత లంపి వెంటకుపచ్చి లేతులుపట్టుకొని రమ్మరమ్మ! నీవు పెండ్లి కొడకవైరితి. మంగళస్నానము లేయుతుమని వలకగా సతం దానందసాగర నీమగ్నహృదయుండై యేమియుం బెరియక యేమియుం బలుకనేరక గారు వెప్పిపట్లు చేయుచుండును.

■ యువకు లంపి దీసికొనిపోయి పన్నెట స్నానము చేయించిరి. మఱి కొందరు సుందరులు తడియొత్తిరి. పెండ్లి పురుషులవై తలయార్చిరి. ఇంకొకరు మూర్ఖులూహ్యసంభేదావరణాదుల నలంకరించి. పురోహితుండు వలయుక్తంబగు తాంబూలంబు తేలికిచ్చి దీసికొనిపోయి వింహవేళికా వీళంబునం గూర్చుండఁజెట్టి వెట్టివముగఁ భూశ్యనినాచములు మ్రోగవంక సంకల్పముఁజేయించి యావెట్టి యుద్యాహవాచనపూర్వముగా వై వాహిక మంత్రంబులు వలించుచు నయ్యుంచుముఁడిని .రమ్మలుగున మంపించి పాత్రగ్రహణించి జపించెను. పిమ్మట సతం చా కొమ్మ లూపమున మంగళస్నాత్రంబు పుజియించెను. తరువాత వారొందోరులు ముత్తెము లతోఁ బలంబులు పోసికొనిరి. అట్టి సమయమునం సతనిదెందమునం గల సుఖపంపం పుష్పము వెప్పుటకు తిరువచ్చెన పంబు జూడుగదా! పిమ్మట చా పొన్ను లున్న పరమెట్టంబుంచి వారిల్ల మెల్ల నెల్లగా వచ్చినదానింట్లు యావంపాంతరంబున

కరిగిరి. అప్పుడు ఇదిగో దుండు పేరు జెప్పుటలు గన్ము సీగ్గునం దలనాల్సి తన ప్రక్కనెలిచియున్న యజ్ఞవరాలి పోయగము వదుమాలు సూచుచు హెచ్చు తెక్కులఁతక్కు సుడుచుపారు. గౌరవము సేయుచు బల్లరింపఁబోయి ధనశక్తి వెలుంగురాక తలచుచును నాచిగయతోడి రేయిబట్టుకొని యా మంటవము దేసి భాగవతగా బదియగుట నడిచెను.

అందొక యుద్ధావస్థనము వందనమువలె వారి కిమ్మలకు వింతగనంచి నది వింతలపై వింతలు గనబడుచుండు సర్వవంశ సంహార సాగరమున నీడురాచుడు దన పూర్వ పృథ్వాతము మఱచి యత్తడుగిరాను చిదికెనబట్టికొని కొంతతర వత్తుటలో విహరించెను. తరువాత నా నాతిని మునిరాచింపవలచి యొక లతామండప మునఁ గూర్చుండి యుండి. నీ పేరేమి? ఎవ్వరి మాతరువు? ఈ లోక మయ్యెడి? నీ పృథ్వాతము వాక్రుచ్చి నాకు వెతుక నొవరింపుము. నీ మృదుమరుర సంభాషణము లాలింప మదియశ్రవణంబులు సంకపమా చెందుచున్నవి. సామగ్ధయనముగా బరిశివ నప్పిలకలలోకి కలిసిమాపు లకగపైః లరగించుటయేగాని యేమియుఁ బ్రత్యక్షర మిచ్చినదికాదు. అప్పు రతండు సందేయమందును నీ యోచిమిటికి నా రావ తిరిసినది నాదా? లేక సీగ్గునం బ్రత్యక్షరమిచ్చినదికాదా? అహోహః నా చక్రిక తలండుచొను నబ్బురమిట్టదన తలఁపఁకమ్ముకాదు. నీ నెవ్వఁడ నీ జన్మకు యెవ్వతె? ఈ గుహ యెక్కడ? క్రొత్తవాఁడను నున్న బల్లరింపఁ నాకి కన్యకం బండ్లి రేయట యెట్టిది? నే వివృటికి వత్తునని యంతరుమున్ను పీ లెబంగురా యేమి? ఇది యంతయు విక్రునమేః బొడు కాదు. కలయేయెయింపవచ్చును. అంగంగార! ఇట్టి నెంత వారెంతఁబట్టిగా గలిపిన వగవంచు యెప్పుడి మెంతయుఁ బొలిచుదుదుమ దీని హృదయముఁదెలిసి విహరింపవలయును. అమలాలభముగానే యున్నట్లు లోఁడు చున్నది. చిదికెన్నవేలి యుంగరమాల మార్చిన నంజలింపబడిరాదా? మఱియు నే నెంతరిగిన నటకు సంధవచ్చుచుండుటయు ద్రిటికి సూరకపే. చూటారకున్ననేమి? శృంగారలీలు వెంటుంచి సీగు నాయఁజేరెడి గాద యే కింపవలె నల్ల వ నప్పుల్లవె పాడె యధరపానకంబు గ్రోలంగను మంకింప నమయంబున మున్నుఁబాచిన పోకు దయ్యము తప్పుడు వివంధిఁనది.

ఆ ధ్వని విని యతం తడవమని చెడయతో నబుదెసరిం బరికింప పోకపెర చావుననే యుద్ధావస్థావధంబుల మెదలించి సూరనెగర జీమ్ముకొనుచు నా జంపనా మారుత ప్రసాహము వసినీగా చెనుచుండుచు. దానింజూచి యతండు సమ్మలీం గలిప సారంగము తెలుంగున సంతరంగమున జడియఁగొ గర్తవ్యము తెలియక యా కలికి రేయింబట్టుకొని రెండవదెసకుఁ బయలుకొని పోయెను.

అంతలో నా జంపనామారుతం చాడమించి యుద్ధావస్థయలఁక ఎరతితోఁ గూర నా భంపకుల చూచిపంజాంబులె నెగరతిమ్మివడి. జలరక్తంబు రోపిసుని చెనుచుం

[illegible][illegible]

అప్పుడు నవవ్యవహారమునకును తమ్మునిజూచి బేరమున బేరమున
...ంచి చనువునకును నరకున కమ్ములు చులిమికొనుచు హః ప్రేయసీ హః ప్రేయసీ
యనీ పరావహించుచు లేచి బుచ్చుండెను. ఇంద్రియము వెలుగుపడుచు దమ్ముడూ
ప్రేయసీ యెవరే? కమ్ములుబిడ్డి చూచుచు మనసుకృద యేదను యోచిస నరకుండు
అయ్యో! ఎంతమోసము: ఎంతమోసము: అటువంటి కలువంటి నా వంటి
యెవరుంటి కమ్ము? ఇహహ: యేమి చక్కిదనములా అన్నాను. యేమి
చంగారములా అయ్యోలే: ఏమి రావజుముగా! యని యూరక పరావహించిన
బుచ్చుమడు గురగా లిపి చమ్ముడూ: ఇది చూచుచు కమ్ములం వెలువడు.
నుకరయేరే? ప్రేయసీయనీ మలువంటిచున్నావు. అది యెవ్వరే, నీ వృత్తాంతము
బుచ్చుమడు చూచున నరకుండు. తెరసి తెచ్చుకొని యిప్పు కిల్లనియె. అన్నా! నేను గం
గన్న నార నెంచుచున్నాను. కమలా నెంచుచున్నాను.

[illegible]

మరితో మునక్యము లేకుండు చతురజేతు. విశ్రాంతిగట్లు లేరీ యీ పట్టణ మెయ్యడియీ జూలెవంగు యే. పురాణి ముఖముగా నరుమఁ బోయంగితిని. అది వగలో రాత్రిమో మెప్పుడాయు. మోయ్యుడు కనుబడలేదు. నెలుగు పెద్దగా నున్నయది. ఆ పట్టణమునంగరి పొదియెరి రీతి పితకన్నులను దెప్పెడు నా కరము గాదు. అన్నియు పోక కన్ను పుట్టిండుల వని పాపాబాధలు నిర్మకములు గావు. అది స్వర్ణము కావచ్చును. ముఖలో పింఛిచి నడుచుచుండ మెవంలీ. సంగత నాడంబులు కర్త పర్వము గావించినది. యువ తరతరము పోయిచిది. అందఁగరి జనులు కడుగూపవంతులు నన్నెవ్వరును బాండువలేదు. నేను పట్టణము నలు మూంబు దిరిగితిని. పోయిన పీడియఁ బోవలసిన పీడియ నాకు గురుకు తెలియ లేదు. వేటాది మూంబుఁబోయి భూది సంగత నా ప్రాంతమున నొక ప్రవాహము వాయు పెగముగాఁ బ్రవహించు చున్నయది. దానిలో కంకవక్రగదా భస్మాతులను దుంసీమారాంబు కృతబుధులగు వైష్ణవులు కొట్టకొని పోవుచుండిరి. ఆ ప్రవాహమున కును వారిని దురియ మెవఁబు గనంబడలేదు. ఆ ప్రవాహము పొంగుచున్నట్లు కనంబడినంత నేను భయపడుచు మఱి యిది మూలకుం బాచిపోయితిని.

ఇక పీడిలో నుండుచుండ నొక సొదములో మంగళ మోషములు పనుంబు నని. కుత కార్యము జరుగియున్నచు. తంబి నేనా రోవడిఁబోయి తొంగిచూచితిని. వివాహ వేదిక యందుఁ బీరులుపెరి పెండ్లి చెయుచును సర్వసిద్ధము గావించియందున్న వారెల్ల పెండ్లి కుమారుని రాకకై యెదురు చూచుచుండిరి నమ్మఁజూచిన వారెల్ల సంక్రమముతో నడిగో పెండ్లి కొడుకు వచ్చినాడు. కార్యము అగింపుఁబుఁజగింపుఁ దని కేకలు నెచిరి. అందుకు నేను మెలుగుపకె చూచుచుండ నన్ను దీసికొనిపోయి మంగళ స్నానములు చేయించి పీడిపై గూర్చుండఁ బెట్టిరి. వారికిని నాకుఁ బిన్న కరము లేమియు జరిగి యుండలేదు. అంతలో యింకొకరుకొమ్మ యనుండగు పొన్ని కొమ్మను దీసికొని వచ్చి నా ముక్కుం గుచ్చుండఁ బెట్టి వివాహ విధి నిర్వహించిరి. నేనా విస్మయానికి మంగళమూత్రము గట్టితి. తంజ్రాలు పోసుకొంటిమి. దాని ప్రాయము పదియంతయే యుండెను. భూవము వర్షింప నప్రగ్న మునుదైనను జాలఁడు. అన్నాఁ ఁ నీతో ఏమని చెప్పవచ్చు.

ఉ. కమ్మలు గంజుకేలు మొ * గుం గొలిచిరి పేసి వార్తాదా
బుద్ధున్మో వసింది * కక్కవక * మెల నడించు గురవ్వయంబునో
నవ్వినిదాన ముత్రమల * వాలు కరా మరా. వైకృత
న్నన్న ? గణంప కక్కవక * రాత్రి నీయగి చొప్పుదాకనని.

అప్పుడే మా యంగళ ముడిపించి వెల్లు పట్టించిరి. పిమ్మట యింత ముడిపెట్టె నెక్కడ నుండిన నుడియెను. అప్పుడే గురలో బాల్లని నెకు సంప్రదముగాఁ బుచ్చుచుండు. ఆ పెండ్లి విధులు మొగము నొకవారి

తదనంతరము గరిగిన కాలమున సరోజియందలి దీప్తియందు నా తపాశ్రమందలి చంద్ర
యమ్మ యున్నది. ఆ తపాశ్రమలోఁ బరమార్థసముపాయ నేమి పొందవలయు నను
మేటిసోపానముల సంబంధ విధానములను విచరించుచును, అంతయు విచరి
యగా గమనించుచును, అంతఃకలకలముననున్నను తాను మునుపటి కన్నులను మిలుచుకొని
గోల్చుచున్నది. అది తీవ్రమయియున్నను మోహభయముగా నున్నది. ఆ తాపాశ్రమ
జన్మస్థానము యెదియో తెలిపినచో మరలనునది తదనంతరముగాఁ గొంతభయము
వోయినది. అప్పుడనంత యోగ్యుడనవలయునని అందుండి యెక్కివచ్చిన బంధువు
వెనకల చున్నది.

పిమ్మలింగమణులు చురుకువ్వనివానమంతో నాక్కిరి యాకనమును
నది వేగముగా పోవుచుండెను. అందు మువ్వ పోసి పెల్లలఁ జాంబిడుకొనిన స్త్రీలు
వేలఁకొండఁ ది మిఠునఁచులవలె నెఱివాఁడునులెడి.

[illegible][illegible]

అప్పుడు మనము మన దేశమున వేరైన వారును సెలవులును పోయి నిలువని
 బలము. తన దేశముననున్న సోదరుల కయ్యే బలమును చాగవలె తోరలకె

నిశ్చయించి మోము ముద్రాదుముఁ దన యంగరము నా నులికించి దా యంగరము దన
 క్కరమునొని యెత్తిపా నంతావించు ను హరియను నావించు చున్నంతలో హః
 యంత కన్నముఁ జేరినచుకాఁ జెను జెప్పకలను గదా ? అని మునుప మూర్ఖ
 పోయినది అప్పుడు వాచువును నొందాయె యిటులు వూరికొనిన సుభద్రను
 సేదదీర్చి తెల్లఁ జేసి జెను జెప్పకలనెను. వాని చాడకనెను. మనము
 మాత్సర్యము నొక్కఁ జూచు యెత్తికొని. ఇది యెఱుఁగము కాదు మహా మాయ
 దీని కొఱముఁ జీఁతించవలసిన ప. లేదు. ఏ నెట్టి యె మఱముతో నున్న సమయ
 వలన ముందు నీమఁ గనబడిన యెన్ని క్కారము నొక్క మిచ్చుకలముఁ జేసికొనెను. నీ
 ముందుఁ జేసిన కడపుస్మరణమున నెదిరి చాడకల చుట్ట మెత్తి జదియగా నెప్పు
 చెప్పనది యని యెత్తిగన మప్పకఁతి వెలుగుననుట అన్నిటాఁ జేసి పేరెల్లెగనీం
 చితిరి ? ఏంతగా నున్నదని యెఱిగిన వాడు లెను మృత్యువలన మందఱుంజెప్పియంతయు
 నొక్క పోలికగా ముందుచే గృహించితిమని పరికిం.

అప్పుడు సుభద్ర తఁదఁదఁదఁదఁ దెలిపిచేతి తలినెను. ఇదియే కగవన్మాయ
 దీనిని దేవతలు సేతము తెలిసికొనుఁ జారు. పంపు. ట్ట తెలిసికొందును. ఇక కాది
 గతిగి మన దొందెం పోవలెమే ముచిరము. ఏ సంతోషములు నీటివలయా ? యని
 పరికిన పని చాచువును అపుడు దై వమాయ నొకవర్ణమునొకరమునొకరమునొకరమునొకరము
 దీనిని మునుప తెలిసికొనలేము. దుండకో పావలము. ఏమృతింబిరి. అప్పుడు కాదు
 గుఱుము లెక్కి స్వరూపియై యనునటు నాయంబాలమున కొకపల్లెం జేరి.
 లాము చూచిన పిషయములు మోహ మాయవన. చాడకలము వాడు మోహాపహరణం
 జేసి హృదయమున దుండకా వలంబుం దాగించెను ఏలదాంతి పకరుండును.
 అందు బలరక్షకుండు కాను లాచిన పిషయములు పర్యంత క్షయము మహామంతిరము
 లాగించి మందలము గ్రహివనను కాని జెంతి యాచిన చీటియను క్షిరమంబున
 వ్రాసి కృష్ణకోక బాధులయు వదండును కాను జెంతి యాచిన చీటియను పిష్టిక
 పుము వలక నొకడు మత్తగఱుము నుచు. అందులో నుండని ముందున వ్రాసి
 యన్నకుఁ జూపించెను. వానిచూచి సుభద్ర తన కన్నుల హృదయమును అగ్ని
 కల్పము వ్రాసి వాడెఁ జూపెనని. ఒండోములు వ్రాసి చిత్తమవలంబు దుండకాచి
 పిషయము జెందునుంటి. ఆ మునుప వాడు నొకరము నొకరమునందు జెందుకొను
 యా పిషయములనే తఁదఁదఁదఁదఁ యున్నట్లుం బిషయ గొన్న పిషయములు సొగిం
 చిరి. అ. మోహించుచున్న సమయ మిది కేమింతియను నెఱిగించును. తత్కల
 పిషయముని తదవలంబులోవలకము పై ముడిచి దేం దిచ్చి చెప్పివలెను.

మః కృతి యెనిమిదవ అధ్యాయము.

అ. అ. మునుప వాడు పల్లె నొకటి వలకలెక్కినట్లు గొల్లములెక్కి యును
 పిషయము.

క. ఒకటి గొప్పమగాది కై

కొక్కడం త్రిభువనం * చావిననుచు నం

గతములు బలవేంపగి వలె

■ కాసుడు సేవకుడు తర్వాత * శేషములైనన్.

అట్లు కొన్ని వరుసలు సాగించి యొకవారు సాయంత్రమునకు మరుమంత మహా పుష్కరింపునకు జరిగెను. అందుకు నిమగ్నమగు సురమున యున్న కొంతమంది పుష్కరింపునకు వచ్చి తరంగిల్లెడు మై గూర్చున్న వారినాచి యందఱ గొండుల పట్టాభరణములను పరిశీలించుకొనిరి.

ప్రథముడు— మిత్రమా : పేరి గంటనా ? మీ యార తేవములు గనుగొనుట కనుకర్థము నుచి ?

ద్వితీయుడు— వరుసా : తర్వాత. మీ సోపరులు కాబోలు.

ప్రథ— నందయిమిరి. కానినొ నిట్టి రేక కూపర్థ మెట్లు సిద్ధించెడిది.

ద్వితీ— నీ ప్రస్తుతావస్థ. మీ యేర్పక నిష్కలావస్థుల చేర్చుంపుము.

ప్రథ— వాడుగాడ. మీరిం గవ్వ తల్లిచెల్లవలకు సైతము తెలియదేయి నా యభిప్రాయము. మీరు గవంపిల్లలు గావచ్చును.

ద్వితీ— ఆ తర్వాతూ సురమున వచ్చినవాడు తేవములగున గవండుడున్నాడు చూడుము.

తృతీ— ఆది తర్వాతూయే !

ద్వితీ— నందయిమిరి *

తృతీ— ఎట్లు గవంపిరి ?

ద్వితీ— అట్లును ఇట్టి —

తృతీ— (నవ్వుచు) అదియింక నవండు దమ్ములేకదా ?

ప్రథ— అది తర్వాతముగాక గాఢాహున యనుకొనమందీ యేమి ?

ద్వితీ— కాదు గదా. వాని శేషవచనములు వేరు గవించిరి. నీయే తెలియలేదా ?

ప్రథముడు— ఓహో : అదియే ? తెలిసినది. ఈరంగు హుట్టులు కాదు. పరిమితముల చేయలే తర్వాతూయే దన్యత్వము నొనగడును.

తృతీయుడు— ఆ మాటకు మేమును నమ్మించితిమి కాని "అదిగ నవ్వక ప్రజ్ఞ : " అను నట్లవేయమనావ మంతవంయంగదా.

ప్రథముడు— "అంతావచ్చి స్మృత గుణావసరి" అని పట్టు తగిన ప్రజ్ఞ లోని యుద్ధమందెడిది.

అని మాటాడినాడు నా పట్టాభరణ నిష్కరించెను. అది సుందరము

బలశక్తులును మాత్రము వినియెను. వానర ప్రకారము వేకువకామువలేని ప్రయాణమునవచ్చును బలశక్తులును గనంబరమి. చల్లదీయచే సుఖదయః గృష్ణండును నలుడెవరిం బలికించి వానర ముందరిగెను విస్మయించి యాపీడు విడిచి వడివడిం బోవుదు బలశక్తుః యని పీరుతుః గొంతగూర మడిగిరి. కాని యతని జాత గుణియందు నిలిపవడియెను. ఎవరువడిన నాని నాన గుడు వరుయెచుండ నెవ్వరో యొకఁ డా బారి గుఱువడిగ్గి పోవుచున్నాఁడు. అది వాటసారి రెప్పిన నా మాటనమ్మి సత్వరముగా గుఱువడి బోలితావోయి. వారి యంతండు గనంబరలేదు. అట్లుచగ వరుగ నా బారి చంపునరాంతమున కాబడా. ని. నీవికానిహోయవడి. వారాపీటిలోఁ బ్రాశించి బలశక్తు పెరుముచు బలికినములు వడించిరి. ఒకనాఁ డాపిటిలోఁ జాలింపు పులన వివి ర్జనండు తాను బలఁదీసి పుట్టుకొనితో "అన్యై చేపు దివాళిములో సుఖజేయుదు రుపంబు విహారవసున్నవి. అ నర బ్రహ్మచారియో యెఱుంగుదురా" బలికి యికినీ ప నా వృద్ధ యాటవియె.

అయ్యో! మా వృద్ధులాలా కివదాంగదునకు లేక లేక సువర్ణలేఖ యను వృత్తిక గలిగివడి. తరీయ రూపవాచణ్యాది విశేషములు వర్ణింపఁ జతుర్ముఖానికరము గాదు. ■ చిన్నది యవ్వకు నమాయాభావావయై మిఱుగంబున ముచగంబోయన పులయెనున్నది. అమ్మగువకుఁ దగినవను పెరుమంగానక స్వయంవరము చాచింపించెను. తన్నుమి తముగా జేపు సఖఁజేయుచున్నాఁడు. ■ యోగమునకు వచ్చిన రాజకుమారులోఁ దానిచ్చిన ప్రహ్వమనకు పదు తరమిచ్చినవాఁకి దన రాజ్యముతోఁ బుత్రికఁ నిత్తువని ప్రకటించియున్నాఁడు. అదియే యా చాచింపని యా యన్య రెప్పినది.

కృష్ణండు మఱునాఁడు సుఖదయః జెప్పుకుండ నా సభకుం బోయెను. మఱయు వానారోములనుండి కుల వయోగంబు రూప విద్యా విశేషంబుల పోర్రపాత్రు లైన రాజపుత్రులు పెక్కుండువచ్చి రూపవ పంకరించిరి. పిమ్మటఁ గనరాంగ దుఁడు మంత్రిసామంతులతో పురోహిత సహితముగా నా యాస్థానమునకువచ్చి నృపకుమార పారంబుగయెం గమంకొన. తరీయరూప వేషభాషా విశేషంబులకు సంతోషింపురు నీ ప్రక్కనును చిత్తాముంబుగా వారిల్లె రెలియజేసెను.

ప్రక్క - విన్నెంద రెయంగదరు ?

దీనికి విదర్భవ పూర్వకముగా సుతరము ప్రాయవలయును. ప్రాసిన యు తరమువంప మోకుఁ దృప్తియొక్కే మేమంగీకరింతుము. కాము ప్రాసిన పినయము దృఢపరచుకొనుటకై చిమ్మట గృహవముగా సమాధానముఁ చెప్పవచ్చుచు అని లెమ్మ ప్త కింకం జరుపు పి రాజకుమారులెల్లి దువలిపాయము గ్రహింపలేక ఖాతిగల నానిగదా పెక్కుండెక్కింపియందును పిల్ల నెప్పుడుమంది యెప్పుని నెఱుంగుదురో గుణే తవహతుఁ బచ్చి తాత్పర్యముతో నిర్ది ప్రహ్వముపెసెను.

అట్లెరిగినందులకు సీతదేవము మా తమ మామలను యున్నది కానమ్మ మా దేశములో నన్నెఱుంగనిదాదెవ్వరు? అనవరమువచ్చినచో, దెలియనివారితెలిసెడివి సాక్ష్యము దీసికొనివచ్చును. తప్పుచే ప్రాసాదావేం. ఎల్లరకప్పుఁ బడుగుచు నన్నె యెరిగినట్లు ప్రాయశఃపాపముని చెప్పవలె వాడే యాహించి కోరియనియు నాదుగు కోటలనియుఁ జరిగికోటలనియు నిడుకడకోటలనియు వేరిదికోటలనియు మామకోటల నియు నీరీతిఁ దమనంబు పైఁ జూడయివచ్చి తన్నెఱిగిన జనులనంబు భమ చి తమువచ్చినట్లెల్ల ప్రాసాదావచ్చి. అప్పుడు కష్టము దాహించి యా రాజారక యిట్టి ప్రశ్న వేసియుండును. దీనికెట్లెఱిగి వారల ముంపవలయును. నన్నెఱిగిన నా దెవ్వ రున్నారు. నన్నునఁగాఁ జూచివేయదును. దేహముదాడు. నామనన్ను యర్థము. నా మనస్సులో వేటుయుండునో నామఁగాని యెరుల తెల్లలెరియును. నామనంబునఁ గోటావకోటల సంపర్కములు గలిగియున్నవి. అవి యెన్నఁదా గెప్పిపుట్టి కొన్ని మాత్ర మెరులను చెప్పుచున్నాను. రావన వమ్మ నేమిదా యిటు తెల్లెఱుంగుదురని నిర్భయించి యా దేశము వదిలిలో నన్నెఱిగిన వారెవ్వరును లేరు. నన్ను నేనే యెఱుంగుదును అని వాదెను.

కనదానిదుఁ డా పల్లెకన్నెయఁ బుట్టికొని పారి వారి ప్రాంతలం బడి కించి యొకనక్కెఱుఁచుచుండఁ గన్పడుచు ప్రాసన ప్పతికంటన పడినచి సంత సించుచు నెలమనిన మమ్మాదావలెం జదివి యిట్లునెడి. రాజపుత్రులారా! తన మది తనకేసాక్షి. తన్నుదానే యెఱుంగు నితరులు తన్నెఱుంగరు. ఇదియే సత్యము. మిగుల బుద్ధిమంతులగు నీ రామమారుఁ డామాటయే వ్రాసెను. అదియే నా యర్థప్రాయము. పైరంపలు వెషన లదే పదికడగాని విద్యాగంధము గలవాడూఁ డోరఁబరదు. మీలో నొక్కఁడెఱిగి నీ యూహ తోచినదా? నేమియు తరమ ప్రాస ముద్రచెరి యుండెడి జాడుడు ఇట్లు చెప్పినవాడే నా పుత్రుని నితనుని నిర్భయించు కొంటెనని పలుకుట తప్పుకాదు. ఇది వివరించి కాను వ్రాసియుంచిన పుత్రకంజాపి రదిని వినిపించెను. దానిలోఁ గన్పించు వ్రాసినమాటలే యుండెను.

అప్పు డంతన్న రాజపుత్రులెల్లఁ గన్పని బుద్ధింపఁబడి మిక్కిలి కొనియాడుట బంపిపాపములతో మాటుమాటయి గూఢముగా భయము దేశములకు పోయిరి. తరువాత నా రాజా క్తిష్టమి సోత్కర్షముగా సత్యునింపుచు వెలనిమిదలోఁ బుష్పపాతికవెలి నీని నా యెల్లంపపు డరనేపదలోఁగూడ నా పుత్రుడు గైకొను మని పలికెను.

ఆ మాటలువిని యతం దమంగీకారము నూంచిమను దేవా! మీరు నన్నింటలో బుద్ధిమంతునిగాఁ గడంచి గౌరవించితిరి. ఇదియే పరిణామ. నాకుఁ బరిచయముతోఁ బోలేదు. ఇచ్చి యర్థప్రాయముతో మీ ప్రశ్ననున రుత్రము వ్రాయ లేదు. దైవదం యనం జనులెరిగినవి మఱుఁగా వాకవి మాటలు పాడించవ కానమ్మ

పుష్పములనుగాని వాక్కును వెతికిరింపదుమీరునును అదేరస మందలముపై
యెల్ల అస పుష్పములతో చలనముచేసెను.

పుష్ప వాక్కులొకమొకయొ సువేదన తెలిసింది యెల్ల : నామీను పెండ్లి
నొనరుమరలను నా పుష్పవయంబువంగల కలంబును తెలిసి నుచుచేయవలసింది నెల్ల
పెండ్లియొనరుమరలను నాకది సమస్తముకాదు మనదాని మనమనోభవము రమ్మ
మనయన్న యొద్దిలేదని పరిక్ష మెల్లలికెయిది నొక్కెంత విచారించి కాదుము
లొందరయ్యెను మందన్న బలమంతముగఁ గట్టిపెట్టెమరల యెమ్మ : మరల తెండుదినములు
చూచి పోవుదమని సమరానముఁ జెప్పినది ఆచార్య సమయమున నెరింగిన నువర్త
లేక ప్రాంతసెకాంతమునఁ దన ప్రాంతస్థయగు సుమందలనును వానితో వెదాంతముగా
చిట్టసేయెను.

కాదీ : నా మరల మాతంబు కెంతింకలెకలెకావురా ? నీతో వెన్ని
సౌరులు చెప్పెతిని. ఇప్పుడేమి చేయవలయునో చెప్పుము. ఎవ్వరతో చాలింబోవునువచ్చి
మాతంబుగారిచ్చిన పుష్పమున చుక్కరముఁజెప్పెమును నానందం యమ్మహారాజు
వానికి నమ్మి విచారముఁ జేయుదును నెప్పుయొంజెడలు. మా యెంతవద్దమని నిజాయ్య
నినగించుదుయొ నా సుమంద యిట్లనెయి. యోషామణి : నీ యర్చిసౌరుమనీయు
మరితముగాలేదు. కలలో నెవ్వరతో వలించితిమియు నెతయంబు చెందెయోదనని
చెప్పెదెమరల పోలించుదగినదా ? మరలయంబుఁజేరి రోదన యుక్తరము చెప్పినవారు
సామాన్యులని యెట్లు కలంబెదవు. చాలిం బోయెడువాచూక మదను మన భగవదురు
బుంకిరా యేమి ? పోలుచాచు కలలోఁ గన్న నాకొకఁడఁ బాలించెనదే ? వికనవారు
నవ్వదునుమరల : యని యెఱుఁగి న పక్షివై యిట్లనెయి. పక్షివైకోటి : మ్రలు
నవ్విన నవ్వదునునాక. నేనేమి చేయుదును. కలలోగన్నవాఁడని చూడనగాఁ బరితెదవు
అది కలయో నిశ్చయమో నీకేమి తెలియును. ఇట్లతో యెట్టి మనోహరుని విడిచి
యన్ను నెట్లు వలించునో తెప్పుము అని తానొక చిట్టపరముఁ జూపినది.

అప్పుడు సునంద సుందరీ : నీని నీవు వానివద్దకుఁ జూచితి నిందున్న
వాఁడఁ కను సుందరుడగును. ఎదిరేయదుము. ఎంతవలెదలలోని నీరు కియ్యగా
మందును. చాచ మిమ్మునను నెట్లు సంపాదించును ? నీ నయి నర్థయెన్నవి
అందుయొ నవ్వెదక కోటి : మున్ను వాచామయి చూచుచు ఉప్పెకనక కోటిఁ
త్తితలేన యెనియుంబు పనిచాచిలేదా ? అది స్వప్నమున పుష్పాంతరంగాదాఁ బయిను.
నా పుష్పము విచారమున లేచిచొందర వచ్చినది. పుష్పము విచారించుచుండునాఁ
నిమ్మియు నీని నా మనోహరుడే వినింబుమని. అప్పుడు విచారించి యెమ్మని
అని పుష్పముతోడ పుష్పమునను మాతంబుతో నొక రమ్మను పుష్పమేది.

పుష్పము మరలనని : నీవు చాలామంది నాకు మాదుం
బులను నాకు నాకు బంధువులను వెదికా మాకు నమ్మి నుంబుమను. కనిన

వాడెవ జెప్ప నేనిదికని మోరాల్పుడు స్తుత నా సోఁతుంకొండును గొప్పండున్న నెండుకు వచ్చి యెరుపిం జూచి పిమ్మరించి యెరుగ లేతవన్న ద్వితమం దెమిలో సంగఁగించికొని మిగుల సంతోషముతో కాకపు తిక యెవ్వడు వచ్చి యిట్లునెయి. ముద్దయో : నీవు సంతర్పసిమేరాలపు. అన్నవాని : మొదల చిత్రము ఎంతవోయినది చింతిం : రంలు స్వయం అగుట నేడూగ స్వయంప పంసినవచ్చినది. ఈ చిత్ర ము దెవ్వరితో నాడుకొనెను. స్వీకార్యత మిక్కడము కలంబనది. పరి చింతిం సంతరినములు గావించుచుండును గదా యి. పలుకుదు నా ద్విత వంతము : పాపం రింకం జూచి యా చిన్నది వెలుగించుదును విల్లవియె.

సమ : నీ మాట లేమియు నా కథము కాలేదు. ఏమిటి కల్పార్యము నొం తెలిపు. దీని నెన్నడు ప్రాసెరి. నాము చెప్పమని యడిగిన వప్పుకరి తరుణ : వినుము నీవు కంఠో నేనించినకాడే వచ్చి మీ తండ్రి యిచ్చిన వశ్యమును కుర్తర మిచ్చెను. అతండు మనుష్యమాకుగిండు వాడు. కంఠుఁడో వంతుఁడో జయం తుఁడో కావలయును. నీ వన్నుతన్నెం నీ యంగర మావ్వుది. అంతయు విమర్శించి వచ్చితిని. నీ నెల్లు పరితమించుచుంటివో చూ చిత్రమము గరమునం దాల్చి యెకండు నీ నిమి తము భలమందుమన్నవాఁడు అని యా కథయంతయుం జెప్పిన విని మాప్పిరిగొను సంతోషముతో పని యేమిటి : నా ప్రావర్తకుఁడే వచ్చినా ? నా హృదయ తన్నును నాముగా పేర్చు పాచితివా ? నీవు కంఠో నాకలు రెప్పుడు కాదుకదా : మధమన్న దేమువ్వలో నుండును. ఎటు మెప్పుమని నేడు కొనెన నా సునంద యిట్లునెయి.

ఇది కలగాదు. యెరార్తు ప్రావర్తకములో నీ యబ్బివ్వును తీరగలదు. మాకు జారితో విధము రాగంబు పరికిన జక్కటిక అయ్యో మువ్వార త దెన్నెనాళ్ళు వ్వుది ? అట్లా : నీ మాట నెనది పైరణ మేన నెదయో తావము నొదమిన డేమి ? నిమిష మీ తారకు రాగలరా ? నీ పాపంబులకు ప్రాప్తిగలను. నావి నొక్కసారి చూ రాత్రి నా యివ్వెను. పసికొని రావలయుఁ గానివో నన్నచ్చటికే దీసికొని పొమ్ము ఇదియే నీవు చేయు సహాయము. నీవు కడుబుద్ధిమంతులారవ. యనంగ లీరాకరంగితయై ప్రాంబిస సంతరించి యా సునంద యేకసం దీసికొని వచ్చెదనని సువర్త లేక కథలుచా న్నమిచ్చి యెప్పుడు కృష్ణుని బహుంబోయి మాట బడే బరిరయముఁ గలుగజేసుకొని యతండు చాత్రి నిగ్గిరింపునంద ముకు మండుబ్బి యాచువురి సుఖశాంత సహాయముగాఁ పసికొని యతని తిన్నయందుముంపైఁ బయంపి బెట్ట యిట్లు సువర్త లేక యంబివ్వరంబుఁ పసికొనిపోయి తల్పంబును బంపకొన విన్నది.

అప్పుడు సువర్తలేక మానసం గలగలించితని పొగనెయిదును కృష్ణుని పొచ్చి నమముగాఁ జూచి పసికొని పంపి. మి తమించుమ మోము మోమున తీర్చి

మ. భావము. పర్వము మాహావాన నుదయే గోగిలింపఁజేయి టోటి : యి యది సమయము : పిమ్మి ముక్తు వదలించి ముక్త్యుపజేయము కాదయావన నెవని పలికిన నా నునకుఁ బ్రతిఘటించుచున్న యతనికిఁ దెలిపి గమనజేసివది. అప్పుడతండు, రమ్మలం దలచి నెదుమూరల వారి తప కయ్యయ్య! ఎవరెంకియుఁ గావనఁ దెలిసి కిని వాదరీపింజేఁ బుష్పగంగా నొప్పుచున్న యా కథాంత మందిర విశేషములన్ని యం దుంచి యది స్వప్నముగా దలంచి అయ్య! నా రిద్దీ కలలు వచ్చుచున్నవేమి ? పిమ్మి పునఁ దూరము వారి నునుము లేకప లేదు. పోనియ్య! మొన్నటి పొన్నకొమ్మల వలననూరి వచ్చి నా కప్పులం బిసిన నీ కల సార్థకమునంగదా ? యిది తలంపఁజుంక : నా మిత్ర లేఖ నుదరలేఖతోఁగి మెయియును దివ్యమార్గాలంబాభరణాదుల ధరించి బగనొప్పానంబగు వెన్నెముకతో మైత్రాకాశమలా కెను నాపరిపవర్ణ నవచ్చి యతనిం గోగిలింపఁజేసవది.

అతం దాసుందరి గులుకుపర్వ మాహావానగదంబున ముగంకును నోడోఁ బాఁ : మోహిని : నీవా ప్రవాహపేగంబునఁ గొట్టికొని యొక్కడిఁగి టోయితిని ? నన్ను విరహగిన్ని పాల్పఁజేసి యంత యుపేక్ష సేయ న్నారణమేనాయని యేమేమో యుక్తకాలాపములు పలికిన విని యొక్కరియుఁ బ్రాణోద్ధరా : పిమ్మిల వేమి జరిగి నదో వేఁపును జెప్పుఁజాలము. దెవ మెట్లు వందెన నట్లు జేయువాతము కదా : మనకు స్వతంత్ర పెక్కడిది మరల మమము గలిసినందులకే సంకోచింపఁ దగిన దని ప్రత్యక్షుడైన మిచ్చినది. పిమ్మిల నా రాజనందినుం దయ్యండు వదన సంగీత వ్యసంగమునఁ గొంత తడవు సంకషము గలుగఁ జేయుటయే మోహపవనంబై యొక్క దికం బిగ్గరఁ గోగిలింపఁజొని యధరామృతంబు గ్రగోలును.

అట్లు వారివృత్తు మవమునం గల యధిరాషణ దీర వృధాపాత వ్యయము నను బాహ్యత్యంతర విశేషంబుల గీర్చించి యంసి సొంసి గాత నిద్రావృం వధుల గుఱుము నంతలోఁ బెల్లవాలు నమయ మునుచున్నది. చిహ్నన గునంద యతని నెప్పటి యెప్పు టీసికొని పోయి మునుపంట్లోఁ బయంకఁజెల్లి వచ్చినది. కృష్ణుండు వాడుని ప్రహరము సూర్యోదయము కాకమున్న లేరి వాటికి చర్మంబిచ్చిఁచు స్వప్నంబుముఖని శిష్యునిం ది సంతోష విభిద విషయంబులు చిత్రంబు రం ప్పింపన యేమయవములు పొందన దనూచికాది పరిమళ క్రమ్యమింతములె యెచు ముహూర్త మోసంబులగుండుక పుత్రానత్య వివేచనము సేయవేరొ కంకఁ జెంచుచు నుద్రరం జేరి యట్లు సిదె.

చర్మ : వింతంపై వింతలు గనంబుచున్నవి. మొన్నటి చిన్నది వాళ్ళి యొక్కఁడో ప్పి ముచ్చటలు మోపినది సుహా : దా మని గంధము వేసింపుము. పుష్పముల వచ్చుచు గనివని యెలంగము. నీవే యిట్టి యింత వలంబుతోఁగి న్నిచ్చుచు గుహ : మనమిది మంగళార్థ మని వాడు చెప్పెను : నీవు యెచుచున్నది : నీవే వాని వెన్నె మును మునుచు వచ్చి వెన్నె మును మునుచు రహస్య మార్గం

ఓన నమకమలమునని పోడించి యప్పువారి నొప్పించెను. వారు నాటి రాత్రి యెవ్వరికి దెలియకుండ నొక యరణ్య మార్గమునం బడి పావలాభుజై వోదొవంగిరి

అప్పుడుం దితమలు తరళములై యందును గదా ? అట్లు భారి బాస లారించి పోవుచున్న సమయమున సువర్ణద 'అన్నా : మన చిత్తములు పూర్వము వలె మన స్వాధీనతలో లేవు సుమీ ? మన మెక్కడికీ బోవలయువో యెక్కడి నుండి వచ్చుచుంటిమో మనకు జాపకము లేదు. ఎదియో మఱిచిపోయిన మనుష్యుల పదుకుడున్నట్లు తిరుగుచున్నాము. నీ లేమైత నుత్తరణ యన్నదా' యని యుచి గిగ నవండు 'తెల్లి : పాకాళ రెండులోఁ బడినది మొదలు మన మరుం కిట్టి విలా రము గలిగినది. లెక్కొక్కప్పు ధంతయు జాపకము వచ్చును. అప్పుడు నీతోఁ జెప్పవలయునని తలంచి ఏమట్లు సులచి పోవుదును ఈ సారి యంతయుం జెప్పి దనుచే' యని యుత్తరము జెప్పెను.

వారట య్యరిణ్యములో మఱివారు సాయంతరాము వఱకు నడిచిరి. జన పదంబేదియు గనబడెననిది వారు. పోదటి సమయమునని కృష్ణుండు ముందుగావడిగా నరచుచుండ సువర్ణదయు నోపివంత సిగ్గుగా వెనుక నడుచుచొచ్చినది. జనతోట రెండు దారులు గనబడినవి. అందు గృష్ణుడే దారి బోయెనో తెలియక సువర్ణద నింబడి యన్నా , యన్నా : యని పిలిచినది కాని యతం దర్ది సమయమున రాత్రి జరిగిన క్షేత్రా విశేషముం దలంతులొచుచు నడుచుచున్నవారు గావున వాకో క స్తని తో లేమయు వినుచునని వాడు. పెద్ద మారము పోవు వఱకు సువర్ణద వచ్చుచున్నచో లేకో యను మాటయు పిమ్మింపలేదు. అప్పుడు సువర్ణద కృష్ణుఁ డేవారిని బోయనని తెలిసికొనలేక ముప్పింక సేపి చింతించి చైవము తనకుఁజూపిన మార్గమునం బడి నడుచుచొగినది.

అంతలో తనదాంధ్రస్వరంబు తవీయగమన వ్యధఁజూచి సహించని వాఁడుం బోలె వత్సను ప్రస్తుతమున మునుగెను. తోడనే రణీయ మృదయ కోశాంధరార మును బంధుత్వమున చుట్టడంబు బోయెటలు వాడుక పూసెవట్లు నలుదెసల పావలంబు బొచ్చినవి. అప్పు నప్పువారి పావల మృగహస్యంబున వచ్చుచోరణ్యములో గుంపి యుం బెట్టెదాని దాని గమంబునుంక సేపి వదిలివది. క్రిమంబునఁ జీరెదలి యతిఁ యింపుచుండెను. అప్పు దయ్యంకజయన వచ్చును పిమ్మింక తెలియని నింబుగి కయనింపఁ దనెన జావరయనునది వా వుండి నొక వానిఁజూపెపుడుంబోసాల్సదనం బైన వాని గమనాహారంబే యను నాకుంచి పార్థమున వ్యాపించుచున్నది. అది సేవాని నాగుంబు. చెంది యా నుంబునాని కలంబితదరదీ దిగి కలకలంబు, పంపిరి నువర్ణంబుల బొంగించుచు నొక నెయిరపు పనపటించి యంబునని సమూహ్య నిగుడింబును పాశ్చాతదాసముగా కయనంతె అప్పు వాళ్ళు వృత్తాంత మంతయు పంతకరణాచర మగుటయు నిట్లు భుజించెను.

అయ్యో : నేను మహారాజు కడుపున బుద్ధి గుండెకడ సుఖం ఎంత
యన్నంతో దైవమాయా దెలిసికొంచు మని యేమిటికి రోజుననుఁ జేయవలయును ?
లేసితిమిచో దైవము లేడని నిందింపవలె ? కానినే కదా దైవమాయా మోహతులగు
యున్న కులక్రియలఁ దివ్యమందుమి. జగంబంతయు భగవంతుని చేతిలో నున్నది.
మహారాయను పించినరా దెవ్వఁడును లేడు. తిమిరి విరుచుకున్న జలము
స్వకంఠ్యుడుగాదు. అహా ! ఇట్టివి యెఱంగినను గ్రమ్మఁబహుళం బావేండు
మందును. ఏమి చేయుదుము. పరమేశ్వరుని కలఁగా జొచ్చుటకంటె వేదార్థ సార
వసు లేదు. అప్పటివఱకు విడిచిన యీ మహారాజ్యములో నెవ్వఁడు ప్రజలపైదైవో
యాతఁడే యీ యాపక దాసింపవలయు నోయిదను శక్యమా ? యిది పరమేశ్వరుని
రక్షానించుచుఁ బండినది.

బ్రహ్మ రాక్షసు వికర

అయోముఖంబను బ్రహ్మరాక్షసుఁడు చిరకాలము నుండి యీ రావివూను
నాశ్రయించుకొని యుండెను. నాటికి కివరాక్షసుడు విష్ణు రాక్షసుఁడు నను రూక
తిరుపుదు గంచు. నాటికో నూతికోన యాన కందరువా యరద్యాములో పుట్టి జంట
పులి నెల్ల భక్షింపుచుండును. దావంజేసి యాయకవి పువ్వ పుట్టి మృగాది శూన్యమై
యున్నది. ఆ రానిని మనుష్యు లెవ్వఁడు సంచరింపదు. ఆ యశ్వకమునను మూడు
యోజనముల దూరములో వెలు చూచినను జనపదం బేదియును లేదు. నాటి రాతి
బ్రహ్మరాక్షసుని కంటె కివవిష్ణు రాక్షసులు ముందుగా వచ్చి యిట్లు సంభాషించు
కొనిరి.

కివరాక్షసుడు - అన్నా ! మనయజమానుఁ డింకను చాలేదేని. ఆహార
పరాధములఁ దెచ్చి సిద్ధపఱగా మంచితివా ?

విష్ణురా - ఇదిగో యీ వాని మందునము జంతుకొఁబరచు లతో గొందించి
తిని. ఈ దినమువ మువ్వ మంసము నూర దొరకినది. నేను లేచినఁ శ మంచి.

నూ - అట్ల నెవ మేదికి.

విష్ణురా - అయ్యో : పృథివియు వీనికి నేను బిడెడు నడుసులను మితి
యన్నరా ? రాక్రి వచ్చునాకుఁ బలు విధములగు జంతువులం జూచి తెచ్చి యీ
పెద్ద నిండింపవలయును. దానిలో మనుష్య మంసము నూర తప్పర యుంకవలయు
నగు నే నొక్కడఁ దెలుచు. యీ యరవియంతయు బిడఁ మృగశూన్యముఁ
జేసితిని. వీని వార వివ మువ్వలీ రాని వదలుచు చూచి వెని రింపబడు నాకుఁ
బ్రహరణములే కదా ! అయ్యో ! నా కొకటి దెప్పుము. వీడు బ్రహ్మరాక్షసుఁడు
నేను విష్ణురాక్షసుఁడును నీవు కివరాక్షసుఁడవు గదా ? బ్రహ్మరాక్షసుని విష్ణులే

యధికులు, వీరికి మనము పరిచారకత్వము లేదువేద ! వీరి కన్న మన మిమిడిరి.
దక్కువవారలమైతిమి ?

శివరా - బ్రహ్మాయంలో బ్రహ్మ దక్కుమాఁడెనును రాక్షసులలో బ్రహ్మ
రాక్షసుడే యధికుఁడని జేతాకుఁడు కానవము నిర్మించి యున్నాడు.

విష్ణురా - జేతాకున కట్టి చట్టము నిర్మించుట చేసి యపరమము వచ్చినది.

శివరా - అతఁడు సర్వభూత ప్రేతపిశాచ భాటికి వాటిని రాక్షసాది గణం
గుండు సార్వభౌమండు. సేవ్యసేవక న్యాయములో వీరికి వీరకే చగవులు వచ్చినవి.
బానియెల్లఁ పరిష్కరింపుడుఁ గొన్ని కానవములు నిర్మించెను.

విష్ణురా - అయ్యో ! యంత మోసము. మన జీవితకాల మెల్ల వీరి
పేద చేయవలసివ రేదా ?

శివరా - విధాయకముగాఁ జేయవలసివడె.

విష్ణురా - అక్కటా ! నా యక్కటా వా క్షేమ కష్టమో కదా ! వీరు
కుడుకునప్పుడు వేరు వేరు పని ముఁగిది మాంస తండములు పేయలు చెప్పుదుఁ
గలులో మంచి నోటి కందించుచుండును. నమము నమము మనుష్యమాంసము
సంజాకొడు చెట్టవలయును. ఈ పెద్దెడు వాఁబొట్లం చెట్టకొడువరాచి యుకముచ్చెన
నాకు మిగిలెడు వా వృత్తికన్న నీ వృత్తియే చెప్పగా నున్నది.

శివరా - నా పని మూతము కట్టువదియో ! ప్రపంచములో సున్నభూత
ప్రేత పిశాచాదుల వారలన్నియుం దెరిసికొని వచ్చి చెప్పుచుండవలయును. ఒక్క
నిమిషమైన గూర్చుండుటకు సమకాళ మున్నదియో ? పేవర వృత్తియే కష్టమైనది.
ఏమి చేయుచుము ? బ్రహ్మ ముచితము విధించెను.

విష్ణురా - అదిగో అయిముఖుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. మాటాడుకుము.

అని చెప్పుచుండగానే యయిముఖుఁడు వియదమనంబునఁ బ్రాంతపాతప
కాఖలు పెక పెక విజుగ నరిరయంబున వచ్చి యచ్చెట్టుపై వచ్చియెను. అప్పుడు విష్ణు
రాక్షసుఁడు రక్తమును గాఢలు గడిగి రక్తము వందడి యొత్తుచు ముఁచి తేకర చిర
చానురంబుల వీచుచుఁ బెక్కువచారములు సేయఁదొరంగెను. ఆ రాక్షసుఁడు వాకుక
ప్రకారము పృథుళాభాంతకరమాన నిమరీంపఁడియున్న పాపాల పేదకపైఁ గూర్చుండి
వరిచారకుంక నేడియె సంతాపించుచున్న సమయంబున నా మంచము క్రిందనున్న
కొమ్మలు నాలుగు పెక పెక విజుగి గుఱియన నా పెద్దెతోఁ గూర నేలం గూలిను.

ఆ మందనము సుభద్రకు రావుననే వనినది. ■ ద్వై పి వి సుభద్ర
యదరిపడిరేచి కూర్చుండి యదేమియోయని విమర్శింపుచుండ నా మందసముపైఁగొండ
వలె గూర్చుండియున్న రాక్షసుఁడు గుఱులెను ? అప్పురా చెప్పది ఏమియుం

నోవర మానవ్యుడై మానవ్యుడి పెరిపెనును బ్రహ్మసాక్షాత్కరణం వాదించుట
తోనిం నాది మాత్ర లెక్కనదు నో హోహో : నా పుణ్యమేమి తెప్పరగినది.
దుండలు పండుకుంటికి వచ్చి వడివడరా : నా పరిచారకు లెక్కడును మనుష్యుడే
కొరవరని తప్పదును. ఎన్ని మానవములైనను మనుష్య మానవమున కేవల యగునా ?
నేడు నా పరిచారకు పండుకుంటికి వచ్చి యాహారము కొరకైనదని యుప్పుచు నోరి : నీ
వెన్నెదన ? ఈ వాచనం లేదులే పచ్చికి ? పాపము నీవు నాయనికి వెలుగంపు
కాఁగోలునని నా కమముగాఁ బలికిన విని యక్కరికి యతండు బ్రహ్మసాక్షాత్కరణం
తెలిసికొని మానవ్యుడై పాప నిర్మలముచే విక్రమించి తెగువయై విల్లవయై.

మహాత్మా ? నా దేహము నీ కావరముగాఁ జేసి కృతార్థుడనని యర్థో
హోఁ బలికి మఱి గృతార్థుడ వగుదునను కలంపుతో నీ యరణ్యములోఁ బ్రవేశి
ంచి మూడుదినముల పంకి నా పృథువును జెనకయింబిని. నేడు దీని క్రిందికి
వచ్చి కృతకృత్యుడనైతిని. నా దేహము భక్తిచే నీ యరణ్యము దీప్తకామ్యుని పలికి
నది ఆ మూలలు విని యా బ్రహ్మసాక్షాత్కరణం వెలుగుపరచు నో హో నీ మాటలు
వినఁగడు రోహముగా నున్నవి. లోకములో నే జంతునైనను మరణమునను వెలుగు
చుండును. తన జీవనమునను కార్యా పుత్రాదుం నర్పించుచుండును. జీవితాం యెట్టి
యాపవలయందును జీవుం విడువదు. నీ రూపముఁ జూచు గడువించగా నున్నయది
కృతార్థుడన వనఁదొయి మార్పికిని. నీ వాడు దాననా ? మగవాడవా? నీ పృథాం
తము వివరముగాఁ గుచూహించుచున్నది. మఱి రెండు గడియలు నీ కాయశ్శేష
మున్నది. నీ కెంతగెజం గింపుమని పలికిన నిక్కరికి యాలికివదును జరిపినట్లు తెలి
యనియక యల్లవ విల్లవయై.

దేవా : నేనొక రాజుమార్గము స్వయం కృతార్థుడముగా నింటియొడ
నుండక యన్నంతో దైవమహిమఁ దెలిసికొను కౌత్సర్యముతో దేవాలయముఁ జేయ
మొదలు పెట్టితిని. నాటంగోరెమ్మియు విక్కట్లలే యమ్మియు నాపదలే యిందును
లతో నా యొడయకాయలు కొరినది. ఒకటి కెరివనేతోకటి తటస్థించుచున్నది. అప్పుడు
మరణమేనుభవరమని తోచినది. అందులై దెన్నియో ప్రయత్నములు జేసితిని నా
ప్రయత్నములు కొరసాగినవి కావు. ఏదియో యంతరాయము వచ్చి బ్రతుకు
చుంటిని. అప్పుడు కొండలు నా యుష్మమును దెలిసికొని నీ కిట్టి కౌత్సర్యమియుండి
నతో నీ యరణ్యముతోవిడిచి పొమ్మని యిందు పిలువ వృత్తాంతమిచ్చిరి. అప్పుడు
సంతసించుచు నిది యనిచారము గదా ? యిది యిచ్చటికి వచ్చితిని. నా పూర్వ
జన్మ పరిపాకంబున మిమ్మ కొరగంటిని. నా మేను వృధగాఁ గాక గృహస్థులుంటులు
గానుండ మీ యట్టి మహర్షుల కుపేం పరచుచున్నది. జిదియే నాకు బిదిసలు. త్రి
విషముతో భోజనము చేయట కష్టమని పురుష మేషముతోఁ గ్రమ్మరుదును. సంసార
మహారమని మెలింగియే మన పెద్దలు దైవాగ్రహము విషయము కర్తయు బుద్ధులు గర

విరి పరోపకారమునకుఁ బుష్కలము మఱియొకటి లేదు. సేవారుకు వేసె చేయ గలను. మేగమగ నా మేను తక్షించి నమ్మి స్వర్ణమున కమృతము పీచును పాల పుష్కలము వచ్చునది పరికిన విని యా బ్రహ్మరాక్షసుని అల్లన నవ్వెడు విట్లనియె.

పువ్వుఁబోడి : మేమెల్లి క్రూరాత్ముల మైనను మాకు మాత్రము కనకరము లేదను కుంటివా : నిన్నుఁబాద నా కేమియో కాచి యక్కఱకును ఇచ్చించునన్నది. నీ యాయువు దృఢమైనది గదా : నిపు నా విచిత్ర మీ యరణ్యమునకు నన్నిటిని కావున బాఱుకొనినైతివి. నిన్ను దక్షిణమునకు పీచు లేదు.

శ్లో॥ మహారామపియతానాం కాలేవక్షియతే వంశ

పరిస్థానరయదానన్య క్షయనివమద్యతే ॥

అవి యున్నది. కావున నీ కథయ మిచ్చితిమి. నీ కాచిత పెద్దియో రెప్పుడు. తీర్పవలసి యున్నదని పరికిన విని యవ్వనిక రెందము తట తట యొక్కొంత తగింటకొని, కమ్మల ప్రియమై. స్వామి. నాకి దేవము పిద నాన లేదు. నాకు మరణమే శ్రేయసు కవికరించి నమ్మి తక్షింపుడు దీని వంశ పీచుఁ బుష్కలముగాని పాపము లేదు. ఇదియే నీ కలిపి కృత్యమున యంతయో నై పుష్కల ముగాఁ బరికిన నా రక్షణమున సమ్మతించక అమ్మో : నీ వింక పెద్దిదానమేమి బ్రతికి యుండిన పౌత్రములఁ నొందవచ్చును. చచ్చిన వేయియున్నది. నెమ్మది నెమ్మదిగా విలారించుకొని కాచితము దెలుపుము. ప్రీతితో నిచ్చురున్నానని పరికి యా రెమ్మపెత్తఁ బోయిర. పిమ్మట నయ్యెవరి యాత్మగతంబున నెట్లు కలంబెను. అహా ! ఎందును స్తుతించిన ముక్తానిగరు లేరు. ఎదుటి మనసు కవిపెట్టి మాటాడిన నెట్టివారికి నక్కటికము గలుగక మానదు. మనుష్య రక్షణమును కానకమునలై గ్రోలు నీదా వునకు నా మాటలచే నక్కటికము గలిగినది. సమయమూర్తిగా వచ్చెల్లి మాటలారీం వివచాదు భగవంతుడు. గాద మఱియొవ్వడు. దైవమాయా నెలియ నెవ్వరికరము. నా కింక నాయుత్పేష మున్నది కాబోలు. కానిమ్మా. మఱికొంత సేపు వీరి యొకర వైచాగ్యవృత్తి సూచించి పిమ్మట వర పడిగదము. నాకు వీని వంశగు కార్యమేమి యున్నది. ఈయరణ్యము దాటించుటయే వరము అని కలంబునంతలో నా పాద ప్రాంతము నుండి రదీయ వచారకు లిరువురు వారిలో వారు మాటలాడుకొనుచుఁ గిందికి వచ్చి దుర్బిగువఁబోడి కల్గిరి.

కాంతా : నీ వృత్తాంతమంతయు మా యేరిక మాకు తెప్పింపు. పిమాతని దూతంము. ఈరండు పిష్ట రాక్షసులు, మేమ కిమాక్షసుర. నీ కాలవన వరము నిచ్చెదను కోరికావచ్చుని యడిగిన మరణమే వేరు చున్నదాన పరిచి యిదియేమి కర్మము రెవున ముక్కలనలె మనుష్య గాత్రముల విజయకొని తిరుయెడు మా స్వామిక నీయం దక్కటికము గలంబులయే మిక్కిలి చిత్రముగా నున్నది. మనుష్య మాంసమునలె మమ్ము నిర్లము వెచుకొని తినుచున్నాము. నీ పూర్వపుణ్యము మంచిది యెక్కుటి

కరములో లేకుండు క క్తిరనివది. అ రోపం వదని చిరకాల ప్రతిష్ఠను చూచి
రము గతుడుఁ దాని తపనని తెలిసికొని విషయము నొందుచు "అమృతము"
పీడే నా హృదయచుండు పీచి నక్కరవో ముచివచ్చుచును మూలముల
సంతయు నుపాంపదించిని అయ్యో. పీచి పీడయిదు యేమిటి? చావండు?
అక్కటా! జిక్కి నుండును దాని పీడు జనువీడి కలిగియోపునుగా?
పాపమా రహితులు నన్ను పెద్దె కరమున పోయిన పీడు జీవంపడు. పుష్ప
సంఘటన సంతచిద్విరమగా నుండునో అయ్యోరే! అని ముక్కుపీడ ప్రతిడి
కొని యాభ్యర్థనమందును పదనితో జరుగయము గలుగు చేసికొని యభిన ద్ధియించు
అయ్యో! నీ తెచ్చిన చిహ్నయంతె? జన్మదేవ య్యోమి? నీ యభిప్రాయము?
ప్రభుత్వాదము పాపారంభ శాలిమదై యుదోరెను? నీ వృద్ధారము ఏమి గతా
దాశముచున్నది విద్యాచింతనను రోసె నా పురుషసంహము ఆతడు తనకు
మేమున పగరము లన్నియుఁబాడు చున్నవాడు అప్పుడు గృతజ్ఞతనూదించి ముచుల
విసుతించుట సర్లప చ్చుచును.

సు గు ణ సా గ రు వి క త

తరుయ్యో! నా జన్మదామి రాశీరదో రాజధానియగు విశ్రమకరము.
మా తండ్రి పేరు విక్రమసేనుడు. నన్ను సుగుణసాగరులని పిలుచుచుండును.
పుత్రకోపన్యాసమున వాయుదేవము లెరన్నను నాతాపేరు వాడవలెనని
ప్రమంజు పేరు మేనాత్మపుత్రాది పట్టణం జదివెను. వాడుల గ్రహించెను.
లిప్తులు స్వేతిల పుష్కల్యోద్ధయలో మహామంజు పేరు పొందితిని. చిత్తరువులు
ప్రాయుటలో నొక్క ముగడఁ గెనయిండును. చెన్నకనము నుండియు నా
తేలి పుష్కల్యము. మంజుమంజుమంజుమంజు కోరొయె యులదెను. జ్ఞుల
దానినెన్నపను పాపహాసినంత మా తండ్రి నాకు వేదాహము సేయవలయును.
పుత్రార్థము నేయదులద వెదొంగ చందని వారిచితిని. అతం వండుండు గాని
మమన మం యుదే వదిగొరిన నే మన్మము వ్రాసి మంజుని.

నే చావించువ్వం . గుమింప వరు గాని

యతనంబోడ మా . టాత నగున

పుంజు సేనముల ను . య్యోలుగ నుండు గాని

చావించువ్వం . కేరనగునె

గుంజు పుత్రిము . ధర్మి బోర్మవరు గాని

లేములనెన్ను . లింప వచ్చె

చావించు . చావించు . చావించు

చావించు గంపంబొందు . గోరమనె

గీ. కలకటా : మూర్తమర్కటం • కరశలన
కల్పతరుసూనసాలికా • కల్పద్రుమ
సరసుచగు మర్మః పంగమా • ఐముచోగ్ర
మోరసంసార విషచిరో • గూఢానై.

తస్మాత్తస్మాదా మదీయంతరంగము కృంగారంస తరంగితము కావసి
సక్రయించి మా తండ్రియొక్క యుద్ధాభవనములో గ్రహసౌధ మొందు మనోహర
వస్తు సంపూర్ణముగా గట్టించి యుండు భక్తు వివేచింపజేసెను. మఱియు వారాంగనా
నృత్యగాన సమంగములచేతను కృంగారనాట పరర్కనమణిచేతను గావ్యనారినారా
గ్రంథపఠనవిశేషములచేతను గాంధీవమా జమపట్టు నిత్యము నియమించెను. అప్పుడిది
నామనను తిరిగినదిగాదు. అందున గుడించి మా తండ్రి విశ్వముః కింతింపుదుంటెను.
ఇట్లుండ నా కొక స్వప్నము వచ్చినది. అగ్ని : తరంగులనెవ లొప్పుమొన
గమ్మలి నావదీపు భున్నవి మఱుము. అచో : యల మనోహరాని నా పర్యంకము
రాపునపుచ్చి విడుచుచివెనె. అంతలో గమ్మలిం డలచిమాచితి.

సీ. మగముగ వాదించ • బోనగు పుత్తనీచోప్పు
మూరకనేర్పెన • మణిలొడ
కలికిచేతలగొప్ప • కిమ్మకొప్పలింతి
తగుచేపకలి రి • భున్నపతిను
గమవశ్యంగారం • గమవస్తు లతహాస
కరదొంగని తొలి • కలి మొలుగు
కలదిదొంగనం • గలిగన్న కలిరే

పాతలావహుః పి • ప్పుయ నరసి
గీ. యోమిని గమప పింగలింప • పరిమోడు
ఎని పరమమోహిణి • కి మునోర
గలర • లోపమవోమ్మ • మోహిణి
తన్నపేటగెమము • పన్నునలలు.

క. అమృతలోచు బోనగు
బొమ్మపాదములకొక • మోరసంసారం
బొమ్మ పాదము యోమి
యో మి మొలుగురంగు • పురెని పింగవన.

అలాచెప్పి కన్నమును కన్నపై కొయ్యకు వేర్చి మోహముగాని భయ
నిధారనంబు పుట్టించి మతింకొన్న సమయంబు చరిగ్మహారావనంత పుట్టించి
మొలుచులచుకొను పరమము కలమను చింత యెన్నియొలచుచు మున్నగుట
జన్మనిత. ఆ యలకకి పరిస వాకు మొలకువ వచ్చినది. అ చిన్నది యేమయ్యవో

తెలియదు. అది మొదలు మదన్మహానాథ మనీయహృదయమున నావేశించినది. అది స్వప్నమని విరక్తి తెంచుకొన్నది. ముప్పును మాయకొనిన యుంగరము నావస్థనీటి వాత్రెంచున్నది. రావంజీ సుసంకల్పమునందు యొ పైదలి తెలుస్తలే తలంచును. తిలక గూసిన వాటికి ముడుపున్నదని యెవడును గానము విసిన దీరియ కంఠనాదము యల పడు నీ తలంప న మగోన్మాదమునకు బ్రవృత్తియగు గర్వ్యాంశ పెనుగొన మునిపాదు విమోచమున లేచి యెవ్వరికి తెప్పకుండ నందుండి యెడ పొందుచి యెప్పటికో పోవబోవంగితిని నా సుందర్లు మేమియో తెలియదు. అంతలో సాయంత్రము వచ్చి. బహుగావర యందునుమోద సత్కారాచారకమున సందర్శింపుచున భవంతున యి బొంతలది భరమదర్శనము గూఢము గల నుద భూతము నా ముద్రమువచ్చి సంగంబు పారంగకావకమును బుట్టిరి నన్నొసిన పట్టనది. అప్పుడే నా ప్రాణములు పోయినవన కలంబికి. స్వీతి చప్పినది. తరువాత నన్నది మింగినదో చంపినదో యెమిసినదో నాకు తెలియదు. నీ మన నాయావర దాచినది గానోలు. నీ పెట్టు విడిపించితివో తెలియదు. తరువాత వృత్తాంతమునకు నీవే ప్రమాదము. ఆ కారణముగా నానీటి యువరాము గావించిన మీ కుంజీరావములు విని యానందించుట నాకు ముఖ్యముగదా ! యో. పలికి యూరకుండెను.

■ కథవిని సుకుంద హృదయమునకు బుట్టిన సంతోషము పట్టనారక యద్ది నిలువించి యొక్కొంత సేపేమియుం తెలియర యాశ్చర్యముందును నంతలోఁ దెప్పిల్లి మోహముగప్ప యప్పుడేమియు మూహకర కన స్వప్నమునకు గనంబడిన మనోహరం దతంతుని విశ్వయాలి నలుమూలః యతనిని మ్రోతుండువారె యగ్రకః గొగిలించువానని. అతంతుని మహారాజేశ్వరీశ్వరీ ప్రకటించుచు సుకుందను మన్నింపెను. పిమ్మట సుకుంద మొకటికథ యేమియుండెవ్వర కానాయరణ్యములోఁ బ్రవేశించుచును బ్రహ్మరాక్షసుడు తిమ్మజంపకోవులయు దానన్నమూలము విని తనకు వరమిచ్చుచు నా మందనము గోరి కొనుటయు లోనగు వృత్తాంతమంతయుం తెప్పినది.

సుగుణసాగరం వాచ్యతాంతమునవి విక్రమి లి యాశ్చర్యము నొందుచు మృత్యునూపుమునుండి తప్పించిన యవనియంచు గృతజ్ఞతగలిగి. తన దేశమునకు దీసికొనబోయి యెక్కువగా గెరవించుకొని ముక్కుడతోఁగూడ స్వదేశాభిముఖుడై యరిగెను.

కృష్ణుని కథ

అది యట్లుండె. కృష్ణుని రావాడు సుకుందను పిలిచి ముందరికి కౌంత సేవలీలి సుకుందమూల వాతము వచ్చుటచే విక్రమి లి పలికవించుచు గొంతవారము పనులవచ్చి యాయనది ప్రతిదర్శని ముచ్చునట్లై విని యెరిచి ప్రతివరసంజుగవక

చింతాపంపొందుతుండే మొదటి రెండు కింద గూర్చుంటేను. ఇంతలో : : : : :
నది. యా కడకి వీరబోలి నెత్తుపోవుటకుం దోచక వేలం బండుకొనెను. అప్పుడు,
సుభద్రాదేవి నాకనెడి కమవృత్తాంతమంతయు స్మరణకు వచ్చినది. ఆ గృహ
నిర్మాణానికి తమ తల్లితమం దలంతున్నట్లు దైవదహిని కచ్చెయివంచును పతనం,
తెల్ల నాటికడనే కవయత్నము మధుమంతమాన విడిచివచ్చితిమనియు నందరెల్లప్పు
డను నిశ్చయముతో బయలుదేరి కలిపయ్యపయాణమున నానాధాని కరిగెను

ఆతం దాట్లబ్బె పీఠిలో వజ్రమునంద రాజభట్టలు కూచి మంసంగి
సరాములుదేయఁ బోదంగి. ఏదోగను లోరగాఁ దొరింగు మందిరి. సామంతులు
సమస్తాంతులు దేయమందిరి. మంత్రులు భుజం మహాఁజొచ్చిరి. పాములు పంట
వెంటఁ దిరుగఁజొచ్చిరి. అది యంతయుంజూచి యతండునింతవఱకును ఆమ్మ : ఇది
యేమి నితము : పిదపల నత్తెఱంగినట్లు మానెను. ఈ పరివర్తనమునకై
నాకు వెలియదు. మీ యిచ్చిప్రాయముమీ నే నెఱుంగనని మఱతెఱంగుల
దలండును నాపీఠింబోవుదుండేను. ఇంతలో ముఖ్యమాత్యుండు వచ్చి నమస్కరించి
దేవా : మీరు పరదేశమువలె నిరుంఁ దిరుగుచున్నా రిదియేమి? మీరాకవిని పరమనంఠో
శ్శమతో మీ మామగారి యనుగుఁడై జైర్పించి తీసికొనవచ్చుని నన్ను : ఇతఁడని.
పోవుదుమిందు మమ్ము మఱచితియేమి? యని పలికిన వెలుగుపడి యతండు మా
మామగారివలె ? మీమాటలేమియు నాకర్థము లాలేదని యంతర్థముఁజెప్పెను.

అప్పు దామంతి : ఇది మధుమంత మామమ్మదామల ఈభట్టబ్బె రాజగారి
మీ మామగారు. అయిన కూతురు రత్నమాలను మీరు వివాహమాడితిరి. నేనాయన
మంత్రిని. ఇదియే మీకును మామనుగల బంధుత్వము. వెగము పోదుమనండు మీ
మామలను మేము లోఁబరమని పలికిన విని యతండు లాగులాగు మేలుమేలు. మీ
మామలు తమ వివరకములుగా మన్నయవి. వచ్చెవ్వఁజూచో లానించి మీరు మాకు
రాకుచున్నారు. చిమ్ము నేనెఱుంగ నాకీవై భవములతోఁ బనిలేదు పో పొందని పలికినఁ
జిన్నవోయి యెఱుఁమాత్యశేఖరుండు మామమాట బలుకక రాజగారియొద్దరదిగి
యిట్లనియె. దేవా : దేవరయ్యునిగాంచి తమ సందేశమును విన్నవించిరమ్మని
: పొందెనని. అయిన కేదెఱిగో కోపమువచ్చినది మొదలఁబఁగెనని మఱి
నాకీవై మామగారిను. మనయింటికి రావలె వేసెంతయో అనిపొందించి రావలెను
లేకపోయినది. దేవరయ్యెక్కడ పిలిచిన వచ్చునేమోయని పలికిన నాకూపతి యప్పుడే
యత్నగఁజూచిపోదా నామామలతో పనిని యతంఁడొక మకముతోనుండ దండంబు
యల్లన విల్లనియె.

ఆత్మా : మీమేమి వచ్చుచేసితిమి ? మామింటికొక పోలివతి నెఱుఁగెను
వెంటఁ దిరుగఁజేసి. రాజురాజు వారమ్ము పరివారు నవ్వయిరను పలికి

వట్టుకొనుటయు గృహండు యెఱుఁగెను : “అని యెక్కటి లాభవ్యయము. మీరు బ్రాహ్మణ పడుచున్నారే మెందు? మేనల్లుడను. లాభలే చోద్యముగా నెన్నెడి. మీ యల్లుడ వేమోను నెలయున్నాడు మెరి తెప్పించుకొంటిని” వరికిన నానా మాన్యదే, యోహో : యాతని కేడినా యోహానము గలిగినది. నాశత్రువు తెన్నలో బోరింపియుండును. నాన్న తిరుగింపఁ బంగర యాతంకిట్లునుచున్నాడు. అనికఁ జెనలువట్టువా యని వంపి పుట్టును పట్టుయె. నాకు నీవల్లుడవు. నీకు నేనీ మామను రోజు భుక్తము పంపిచ్చును పోవును. నీ పదియఁ తోనండుకొని పెరిగి పోయినా మోహించుచున్నాను. మా గురువు వరపురైతమవది. మీనుద్ది పారమువామి నీ తమ్ముడు పోయెనుండును అది తిప్పించితిని. మరేవాడును అది నీలింపక పీరియఁ బోవు ననికఁ జెప్పివచ్చుననిగా నున్నందునందు. కానినట్లు ఎప్పుడో కేడి పుట్టునా తమ్ముడుగా యని పలికెను. ఆ మాటంబ్బియు విని యతండు వృశ్చిక చక్రమున వానరమువంటి విరాటపడుచు నేమయు నుత్తరముఁజెప్పుక తనాడుఁలేది యెక్క పోహోవఁ బ్రాయశ్చములేయుచున్న నమయంబున నతని చెందుకేతులు వట్టు కొని యా నానా వీవు కోపించిపోయినను బోవనీకుమా? వారమ్ము మా యవసాదము పెరింపునుని పలుకుచు బరాత్కారముగా నతని వోకయాంబోకంబునం నూర్చుండఁ జెట్టి కోటలోనికిఁ దీసికొనిపోయెను.

నాకు తనకుఁ కానియ నుమహారములుచూచి యతండు వెలుగుచుండును “అయ్యో : మీరు వన్నెల్లఁగలఁ బొందిచుచున్నారు. ఇట్టి మూఁడులందెనం గలరా : ఇప్పుడు వేసేమి చేయుదును. వీరికి నేనల్లుడఁ వెప్పుడైతిని. నేనే చులలిపోతిరా? వారు. అది చంద్రదాంతుల వట్టుము ఇదియదికానుగా? యెట్లుగును అని యనేక ప్రకారములఁ దలపోయుచుండెను.

నాటి సాయంకాలమున నతని బరాత్కారముగా రత్నమాల యంతఃపుర మునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. రత్నమాలయు జక్కగా నంపకరించుకొని బహిర నిరీక్షించుచున్నది. లావున నప్పుడెదురుచోడు పాదంబులఁ గడుగఁబోయిన నతండు నమ్మతింపక తప్పించుకొనిపోయి యా నెలలో నొకపీకంబును దలఁపఱుకొని నూర్చుండెను. అప్పుడా రత్నమాల లావున నిలఁబడి త్రేగంటి ప్రహరము లంతటై బరగించుచుఁ బైదివెకఁగు కేతంబును నిద్రించి చూచుచు వసంధే తన కరయఁ నిశ్చయించి ప్రాశస్త్యము : నా యండు మీ లాగనామ వచ్చినవఁగు నేనేమి తప్పు చేసితిని. మా కంక్షకి వెలొక యాదామనృట్లు సూచించినారట. అది నాకు హృదయ శూలముగాఁబోవునా? వేమి ప్రతివఱములేకను మీమీ కరగాను దైవం గాను సమ్మియుండెని నాకోఁజెప్పుకయే నాటి వేమవఱమును మీరనినది మువలు నేమి నిద్రావఱములు మా? మీ నిమిత్తం బింకింపుచుంటిని. నిద్రము నిద్రావఱము. తప్పుచూపి దంపింపుఁడు లంకియనా? మూకుఁ పంపించిన వేమివేయుచును

యెంతయో నైపుణ్యముగా మాటాడినది. ఆ మాటలు విని కృష్ణుడు తొక్కింకతవస్తూ విలసిల్లి సోర్కీ: నీవు నన్నెప్పుడు పెండ్లియాడితివి? నన్నెంతయున్నెన్నెను జూచితివా? యీ కల్పము నాను చిచ్చియోతించుచున్నది. నీవు నన్నెడించు గుండు లేమివని గలిగెనేని చెప్పుమనుటయు నా యువతి మరచిందాని యిట్లు పంపి

జక్కపుతా: పురుషుల నెన్నఁడును నమ్మురాదుగా? వినుండు పిలువ మా యూని సక్రమముగానున్న మరీయ విక్రమలకమా జూచినప్పుడు రావించిన కృత్యములు —

౧. చూచు స్వేమజుఁ జెలివిరమవుఁ జా • దుం దానిపై నున్న రా
కారంబ్రాసము నుమ్మట మౌతితః • కంఠము గావించు నుం
కోరం బందును వెండియువముఁ గలఁ • గుచ్చిక్కమంచున్ రతిన్
జూచుం జేతుఁ గెఁగిలింప నరదా • కృత్యములు పండ్లగ్రాన్.
అని మా పరిచారమునచ్చి చెప్పిరి. అట్టి మీ వర్కలేమైన న్నాపదమున్న
వియా? మతయు వినుండు.

మ. కలలోగన్న మనదియే యిదియని • క్కం బొక్కలేదాపమా
ంబారత్నము గాదిలో వెలి • లాపమైనా? దీని క
వ్వం నామాపు పరులులోన నిలియుం • పం గారణం జేయి యా
కందువా యిది లేర నాడు తదా • కారణం గన్పెదైనా.

అని మతయు నందున్న సన్నద్ధుడైంది —

౨. ఓ పికివాణి: యోమవప • యోధర? యోమనినిమెతి. నీ
నీవగిదిం బట్టితి మహించితి • మేమిది కిండు సత్యమా
రూపముదాచి తెందువను • రూపమే నీకు నమన్ నృపాగ్నిసం
తాపముపాదుసేయ నర • చా కృష్ణము విదేప కోమలి.

౩. అనుచులు దానవు ల్గిరి • యంబునిది మృతియించి కన్న య
యమృతమునన్నుఁ జూచుచి • యాజామి నీయదాదామృతం యా
రమణి: యికింత గ్రోతితి ర • రంబుల మోహనముగదా మేజి
పరు: గడు పాచ్చె బుద్ధిపరి • పాటి యదంగె గూఢంబెడిది.

అని యమృత్యుకియఁ బరివేసించిన మాటయు స్మరణచే నాపండితా
యనుటయు నరకు ముక్కుపై వెలికికొని అయ్యోలే యిదియేమి యింప నరకుం
అని విన్నయ మునియుంచుడఁ దరుగక నేటి జరిగినదో జెప్పమనెను. అప్పు యా
చిన్నది మేర్పొనియున్న నాని వెవ్వయ లేమగయ: అయినను చెప్పెదను ననుండు.
పిమ్మట నా వార్త నేడుచు మీ చిత్రపటము చెప్పించుకొనితొలి మున్నగులలో
గన్నవారేకదా యాథం దగ విశ్వయించి మా కల్పితి నా యువకులు లోంగిరి

తిను. తరువాత పరమం సుముగ్రహణంతో విరాచము గావించెను? అదియు వజ్రము యునుగానా? మన సదంతు దానియ్యి. ఇంకొకటి నిజమిస్తురాదేమి? నీ క్షణవల్లన నీవు సుముగ్రహణముగా? అప్పుడు నా యుగిరవన పోనెందు. మీరెట్లు తోచిన నట్లు చేయవలెననియె. తరువాత సదంతు పాత్ర: యుగిరేనా మతే యమైశం సుమతులగా? నీవు సుమగ్రహణంతో విరాచముగా మోచెదము నమ్మకముగను. (సిగ్గులను చూపించు) (సంగీతంబును) —

చ. విరాచము దానన్ గొల్పిన • యీ విరాచము దానన్ గొల్పెయ
యెప్పుడునున్న • విరాచము నీ సుముగ్రహణంబు
విరాచముగనీ • గోళంబు • కలయగు లాచి ను • నీ పనితా
పనితా గొల్పెయ • పురు • పాపములను నీవు లు • నవు.

అని విన్నవించు నీ ముగ్ధుడు దయచేచి అనఁచి యతండు తప్పులు మూసికొని పనితా: నా లేమియు న్నములెడు. నీ ముగ్ధులలో నే నెలుంగను. విన్నవలలో పరమంతుని పరాధిని చూచితిని. మున్ను పుట్టిన నీ కలము కాపాడుకొమ్మని పలికెను. అప్పుడు చిన్నది గోలుగోలున నేమ్మచు కడింపుము, కడింపుమని యతని పాదములం బడిచి అతండు మెడకు బట్టలాట్టుకొని సాధ్య: నీవు నాకు దర్శివి కాని భార్యవూపు నేయిజెప్పెను వివరము. మీరు తెలియక ముగ్ధులైనందున, ఏ పాపమున వలెకుమా? పరాధనా సంగమ మరికంబు భరింపనీవని చూడగా, తెప్పి యవ్వకాది పాదంబులం బడియెను.

అప్పు నా సుమగ్రహణ తిరిగి తెలువచ్చి యు... విరాచము చేసెడి: నీ వేటికి విరాచించెదవు. ఈయనకు మతిపోయి యున్నది చూస్తున్నాను. చికిత్స చేయించ నలయు నీ యందు వైకములేనా: విడిచివేయము. నెమ్మదిగా విరాచించిత నతనిలే తెలియగలదని వకులదు: గొప్ప నా యాస్థానమునను దునిచినదోయి యుండును. రుక్మ రుక్మకార వీక్షితులై యున్నవాడు. చికిత్స చేయించవలయునని రాజుగారికి తెప్పి మిప్పగించితి. ఆ రాజు మంత్రులతో నాకోరించి ముగ్ధుల రప్పించి యతండు బరింపించు. వెన్నెన నా తిష్యులైన పరిపంచి కలంబు పుష్కలకారములను గొంపలు పిదాదలక్షణమయ్యు. గొంప నున్న త పిదాదములయందు దలంపవరీతిం జెప్పెను. అప్పు నా రాజు కృష్ణుని ఇచ్చునటేనీ రహయ విరాచుల జేయుదురుంకెను.

బ ల భ ద్రు ని క త

అప్పు: చూచిత మెట్లుందోమో. ముగ్ధులగనం మోదమున నాటి తిప్పలందులో దాని వివరించెనున్న నమము. విరాచము చేసెడి: నీవు మోదముల బలంబులను విరాచములను నీ పాదములను నీ పాదములను నీ పాదములను నీ పాదములను

నదిగ రత్నమూల నుండి పీఠమకొనిన పొందేజ మునుప నాడు మున్నగు వారిని గోచికొనిముచి వారు కష్టము కలిగియు దాపునకున్న చాళుగారి సేనకు మునుపం బోయిన సంతముం దెరియవని చెప్పిరి. ఆ మాటలు విని యెవరైన సత్తమున కరిగి యందొకరో గాంధవపరులను ప్రాయశఙ్కమున్న ప్రాంతమును మును జూచి తాను గంధోఁ గిండ్లియానిన దేవత యరియేనని తెలిసికొని ననగా తునుండై పరిపంపం దొడంగెను.

అప్పు ఁందున్న చాళుగార లకను బట్టకొని చాళుగారి మొదటయ్యెను అయ్యలునానా చాళుగిషయము మొట్టొంచి యతని చిత్తవృత్తి తన పుట్టినయెడల రత్నమాలయొద్ద కనిపెను. ఆ విన్నది యతని వదలినది ■ నృపతి వాటి పంపానము గావించెను. బంధువ్రం చా రత్నమాలతోఁ గొన్ని దినములు యవేష్టకామోష లోగసుఖంబు లుపవసించుచు నొకనాఁడెద్దమో కారణమన నోరయలమారు బ్రాచీమ పయ్యటయ నర్చ్యులనఁ జెప్పువలంద నన్నవామయన బ్రధానతోడ పసితంబు విడిచి యేకాంతముగాఁ బురంబొద్ది చిమర్చించి సోఁదరిం గానక విచారముతో నొక తెనువనం బడి నడునఁబొడంగెను అట్లు పోవుచుఁ గనుబడిన చాళుగారి వాకిలాడ నడుగునఁ జొరెను పోయి మొదలఁచు ప్రాళుకాలమునకు జంఁచికాంత పురంబునకు వచ్చెను. అందు మాచారానంబు వాయ నొక తహశంబున బంధమాచుచున్న సమయంబున గాంధుల స్త్రీ లిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రామమ్మ — సోమిదేవమ్మక్కా : ప్రార్థక్కి చచ్చామి ? చానా హక్కోటా యేమిది ? ఎ మిక్కమాచిస్తాభా ?

సోమిదేవి — ఇస్తా ఇస్తా అయ్యలది. నీయదో పుక్కోలూ లేదు.

రామమ్మ — (నెదరి) ఏ ప్రాళుపక్కనాదు. ఆ స్తమాపము పుక్కలె కెతలాశేమిది. అగ్గిచక్కోలా యెన్నాయా ?

సోమిదేవి — అగ్గిచక్కోలాదు లేదు. మున్నవే తివరిననాము. అయ్యల రము తెగనాదు. రత్నంబొల్లొల్లె చూ పీఠవే వున్నాయి వారదే ? పీ యేయను మల్లే చూ అయన బంధుల చాక్కోచాసికి వచ్చు ?

రామ — అవును. చూ అయనమల్లే పీ అయన బంధుల చాక్కోలూ పీఠము నామమల్లేవే పుండువు. కంటెలు కానులిపెట్టు ముఱులు పెట్టువే న్ను.

సోమిదేవి — సరి సరి. ఇది ఇయన మరల అనుచున్నాను. ఎట్లగుల నాపవర్చిన చచ్చుపెట్ట వేయించుకొన్నాను.

రామ — అదిచూడం బయన మరలకదా యేమిది ? అయ్యలది అయ్యలది నెందుకు చచ్చునాను. పిచ్చిచాస్త్రొల్లె నా మిషిచ్చినాను.

సోమిదేవి — (నెదరిగా) చాళుగారి మాటలనుమాట మున్నాను ?

పోవను రాజుగారి హుయ్య పింఠిచ్చే చే మాకేమి : పూర్వో పెద్ద మమ్మాయిలు స్తానానికి వస్తున్నారు.

రామా - ఆపివేసింది గనున నేవద్దని చెప్పితిని. లేకున్న మీ బోలి మా కేల.

పోమి - నది సరి. ఆపివేస్తున్నారని పొమ్మమనూ యేమిషి. చాలు చాలు మా వాకి తెలిసే రంపివేసేయి రామయ్య. నేగము ప్రోదాము రమ్మ రూచి మూటే కొంపంబుకునేమి అని సెప్పిమించిరి.

వారి ముల లెప్పయు బలవచ్చునె చెప్పి బడిమి. పిమ్మట నతంబువోడు వాని పురంబునఁ బ్రవేశించి రాజు హుయ్యదన సతులనెప్పుడు సుపర్వతే సుమరాలు నునంద యాచానందముచే గృహిం బుట్టించి పుట్టించి రామయ్య : సెన్నె బుంబులు యని యడిగిన నతంబు కల్లఁబోయి పరిశీలించి చూచి నా కేమియుఁ బాప కము లేదు. నా పరిచయ మిక్కడఁ గలిగివచ్చి నీ యప్పుడు పరిశ్రమ. అప్పుడొ చిన్నది పోనిమ్మ నీ వెప్పుడైన నీయూడు వచ్చిన వామ మున్నదా ? రాజుగారిచ్చిన ప్రహ్లాదున కుత్తరము తెప్పించి లేరా ? గాది రాతి పశేషము లేనినం గంబో లేరా నీజము తెప్పమున నతంబు మీ వామయ్య ? ప్రహ్లాదుని ? పుట్టిన తరు వాత నీ పట్టము రాచెదు. నా కేమియుం బరిచయ. మమ్మవలెనని మమ్మయ్య చున్నావు ? నీ మాటలేమియు నా కర్థము రాజుని యుత్తరము తెప్పించి అప్పుడని వెలుపడుదు ముతయ ముతయ నిదానించి చూచి యెరువగా నీవ్వయించిరావట్టితా నాటి రాతి గిమ్మ గట్టముగా వ్రాంతమువగు దీసికొని పోయితిని. అది నన్ను ముకునాచున్నావేమి నుమి : రామకారు. యెదార్థమే నీకు గుమారుడుదియింపఁ గలదు. పగిలినబొప్పకము కమ్మ. పామంతరాజు మా రాజుపై గరి యాసుప నేమి పోయని యాపింపించున్నారు. పరిహాసములైన పది నే నెఱుంగ వలదని ప్రజలు నీజు యెడికొందురు. శ్రీ చాపర్యంబున నా దట్టమని గావించితిమి. నీని పెండ్లి యాడుదువుగదా యని పాపాసించితిమి. పంపు నిదానము గలగనీయదుగదా యని యుత్తరయంతముం బిప్పిన నతంబు సెప్పుచు నిట్లనియె.

పోమి : నీ మాటలు చాచకములో యెదార్థములో నాకుఁబరిచయ. నమ్మ నీ నెఱుంగవ యేమియో చెప్పుచున్నావు. నీ మాటలయేమి యుత్తర మిటుక నీ దారి నీవు బొచ్చుచి లేదు పుట్టించుచున యతంబు ముతయ మిట్టి బోయెను. అప్పుడమ్మగను దిగ్బలుమే పిగ్బలుతో నంతివురి కలిగి యక్కడ సువర్ణలేఖ తెలింగించు. అప్పుడొకటి బలంబు పువలపించి నెట్లంగ తండ్రి తెలింగించు. అప్పుడని పని పత. మి తంబులకు పిరిం యతంబు చివ యాపానమునకు రమ్మయింపి పనుదిన నత్కారములు పుట్టించి ముగ్ధుల నిట్లనియె. రాజుపైతా యేమే రాజు కుమారవర్ధులలో నెప్పుడు బుద్ధి పుట్టించు. పుట్టించు రామ నీకు వాతోకొన్న

దయ యిదిగి వెం ? స్వరేఖను నకు బోయి వచ్చితివా యిది ? అప్పుడే వాళ్ళా ముఠా గూడ నా ప్పుతిని నీయదీవ యయ్యెను చెప్పి నీ పెదతలో బుప్పమూలిక వేసి తిని గదా : ఆ చాక్రియే పిత్త నీ బార్యతోఁ గలిసికొంటుంటు. ఆ చిన్నది నీ కంటకు బరికపింతువున్నది. ముద్దవారి కెన్ని సుద్దులు తెచ్చి పెట్టితివి ? అంతఃపురమునకు బోయి యాచారి సొంతిందిరమ్మ పొమ్మని పలికిన వత్తండు నిటూర్పు చిగుడి పురు నెట్ల వెయి. తే. ౧. ౧. మూలలు ఎవ నాడు మతిపోయియున్నది. నవలే పిల్లలో వింతాక యొ చిన్నది యిట్లే పలికినది. ఇంతకు బార్య పున్నరును నేను పిచ్చిడు వచ్చి యుండలేదు. మీ ప్రశ్న యేదియో వే వెంటఁగను. ఇట్టి నమ్మం బట్టకొని రోసిపో చేసితిని యిదిగవ వేముని సమాధానము చెప్పెదను. పైవ పీఠే వహసించు లోనుగను పలికెను. అప్పు బాష్పవహును యత్కంక బోవంజను గమ్మ రెట్ల బోయెను సునంద మెగముఁబాఁచెను. ఆ రోదే భయపడుచు వెనక తాను వ్రాసిన చిత్రమును తెచ్చి యెదురఁజెట్టెను. రాసియి లలక్రయము నింపకయు లేదము కను బులేదు. ■ చిత్రపుత్త బేతంచాని యాచారి యిది యెవ్వని భూపో భూచితివా ? నీ పన్నులును మా పట్టుమీ వాలేరవి చెప్పమంటే నమ్మి చాడక మా చేతియ దిని వెట్లు వ్రాసినది. కల్లరాసియే అ సొంత మిమని పలికిన విని యతంబాలోచించుకొని తానెమియు నెఱుంగ నని యుత్తర మిచ్చెను.

ఆ రేయి సునంద స్వవతి యంతురి యన యత్కంక పంకఃపురమునకు దీసికొని పోయెను సువర్ణలేఖ యతమిం నాచి భరణి యనుకొని యెన్నియో గురు తలుచి చెప్పిపది బాని యనునది. నది వాఁబ్బటిని పూర్పుంకి చూపె చెప్పెడు మాట లయినను పంకఃపురమునకు నుండు పుర పొరలొనియెను. ఏమయ్యె బ్రత్యుత్తర మియ్యలేదు. అంతలో నా తలోపిరికి బ్రతుకు వచ్చిన యాచర్యపించినది కాపున నా సంగతిలో సతలను తప్పించుకొని యుత్తరలికిం చెయ్యెను.

ఆ చాక్రి యత్కంక ప్పతరామఁ బయంకియండఁ గొందలు బ్రాహ్మణులు భుజింపును నిటు సంభాషించుకొనిరి.

సోమ - సుధీపిగాడు, మీరీ యాచారికి చెప్పిసిరి ?

సుధీ - రాజుగారి భూతులు వివాహము వాక పూర్వమే యంతర్వర్తియైనదనె. తత్యంతరికి బుక్తత్వ సిద్ధి యున్నదా ? అను విషయము ధర్మశాస్త్రము చూచి చెప్పుటకు నమ్మ రప్పించినాను.

సోమ - ఏమని చెప్పితిరి ?

సుధీ - ఇంతకు బార్యమేకా నేను వచ్చితిని. ఇంకను నరకు బోవలేదు

సోమ - ధర్మశాస్త్రములో వాని విరోధివానియే తేలికదా ?

సుధీ - సందేహమేరా ? పూరు పంకలింకముగు భరణుడే దీనికి బ్రహ్మ యను, దూరే నాంధర్య వివాహమని పేరు.

సోమ - శకుంతల భువ్యంకుని గాంధర్వ వివాహంబున మించి ఘనముగ నున్నది. కావున నది విడువ మైనది. ఇక్కడ పతి యెవ్వడు ?

సుధి - ఎవ్వఁడో యున్నాడన కాదు ?

సోమ - ఎవ్వఁడును లేనట్లు గద్యమిట్లునను ? ఇరవిన వాడు నేనెఱుంగిన. చెప్పుచున్నాడు.

సుధి - మట్టిచిక్కె మచ్చివలె వార వ్రాసిన పీఠికలో రాజకుమారుని కెవ్వఁడో పెండ్లి చేయ నిశ్చయించుకొన్నారనియు మహారాజును దృఢముగా నాంశులిపి నీ చోప్పున దమావయలు కలిపికొనిరనియు మంత్రలో వశండు చెప్పుకయే తెచ్చిపోయె ననియు నా చిన్నది గర్భమతి యయ్యెఁ గావున ధర్మశాస్త్రము యాదవంయునని వ్రాసితి.

సోమ - ఆ మాటలెంత సంకర్షణముగా ముప్పుచియో యాలోచింపుడు ! ఆ రాజకుమారుఁ డా చిన్నదానితో గలిసికొని మఱువాఁడు పొలిపోవుట గారణమని యున్నది. ఆ వానిని రూచ మనుకొనయినా యేమి ?

విజయదేవి - ఎవ్వఁడో యొక రాజకుమారుఁడు రాజు వ్రమ్మమునను సదుత్తరమిచ్చి కొన్ని దినంబులుండి పెండ్లి చేయఁ దలంపడునంద నెవ్వరికి తెలియ వంద చెప్పిన మాట సత్యమగును.

సోమ - ఆ మాటలు సామంతరాజు లందఱు నొప్పుకొనుచున్నారు. అది కాదు. ఈ గర్భమున రతంబే వారడమైనట్లు నిశ్చయము లేదనియును.

విజయదేవి - సువర్ణలేఖ మహాసోద్యో యని వాదనయున్నదే.

సోమ - అయ్యో : శ్రీం దేవీకవలం నెప్పుడును మమ్మఁగూడదనుకోని.

శ్రీ : ఆస్యం, సాహసం, మాయా, మాత్మగ్యం, రాతిబాణా

నిర్లుబకత్వ, మహాదత్తం, శ్రీదాంబోహిష్యకావళా :

అని యుండఁగా వారి మాలల నేర నిశ్చయంపరంయును.

విజయదేవి - అట్లనరాదు. ఒక రాత్రి సువంశ యందంముపైఁ బ్రార్థనముగా నతని నంతఃపురమునకుఁ దీసికొని పోవుమఁడఁగా నా భార్య యేమిటిగో - పోయిపోయి చూచినదట. ఆ సంగతి నిశ్చయమే కావచ్చును.

సోమ - (సోరానముగా) ఆ మాట నిశ్చయమే యెవ్వఁడో తీసికొనఁ పోయిన నా యింకిరి గర్భమిట్లునను ? పెండ్లి చేయ నిశ్చయించు కొనినవాఁడు రాదని చూచినదట. మా వాదానికి దృష్టాంత మనందేమియు లే నెఱుంగను చెప్పఁబడినది.

విజయదేవి - అతం దీయూరెప్పుడు రాలేదని చెప్పుచున్నాఁడు. ఆ మాట నిజమా అబద్ధమా ?

సోమ - ఆ సంగతి విమర్శింప మఱవలయు లేదు.

మీరు - ఇంత యేం ? నిందాక యా కలికి నొప్పులు పడుచున్నదని చెప్పగలగలుగువాడు. పుట్టివచ్చి పోలికలంటి నిస్సయింప వచ్చునుగదా.

మరి పేరని - మనూయే దుదయించివది. మీ తెలుగుగారు కాబోలు : తెండు గడియలై వది. అప్పుడే కోరిలో పెరగి వైదిరి.

మీరు - ■ ర్వని యరియేదా ? రియో : మంచి సమయము మీగిరి పోవుచున్నది. ఎగముగా భోజనము చేయుడు. కోరిలోనికిం పోవుదును. పుత్రోత్తమము పంచి పెట్టుదును గదా.

పేరని - అగు నిదియే సమయము. ఈ యపకీర్తి మాపుకొనుటకై చాలా ద్రవ్యమును గానె ఖర్చు పెట్టును. పోవుచును రెండు అని మాటాడుకొనుదు పోవుచును చేసి నిష్క్రమించిరి.

నిరర్థకమైన తామాటలన్నియు విని బోరా : ఖది కమ చిత్తముగానున్నది. ■ చిన్నది యుత్తరమునాలు వరి గనబడుచున్నది. ఎవ్వఁడో నమ్ముఁబోలినవాఁడే వరక్కః గావించి యుండువలయును. తేనున్న నింత వివరక ముండునా? అతండు నా తమ్ముడు కృష్ణండు కాఁడుగదా ? చాలా తానిచ్చిత ప్రశ్నమున కెవ్వఁడో యుత్తరము వ్రాసినట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. ఆ వ్రాత జూచినఁ దేలవకునని తంపో యును నా వ్రాత నిర్విదోబోయిను.

కనకాంగదుండును లాతి పండుకొని ములువా దుదయమున నా ప్రశ్న మున కిచ్చిన యుత్తరము వ్రాత మాతవలయునని తలంచి యుదయమున లేచి సఖః చేసి యా సఖకు ఖరీదుగిరి రప్పించి మంత్రి సామంతపాత పురోహితాదులు చూచు చుండ నా వ్రాతం దెప్పించి యిది చిత్త వ్రాసినది చాలా ? యని యడిగెను. అతం నాప్రతికం బూచి మేను చెల్లుమున అయ్యో : యిది మా తమ్ముడు కృష్ణండు వ్రాసినది. నా పేరు కృష్ణండు కాదు. నిరర్థకమై రిండును దీనం దెల్లమనది కదా : ఎంతమోసము. నన్నురక నిర్బంధించిరి. అతం కీ యూరెప్పుడు వచ్చెను. అతని నిమిత్తమే నేను దినుగుచుంటిమని గదగరం ముఁకోఁ బలికె యా వ తికిను మిథుమెట్లు కొనియెను. ఆ మాటలు వినినభానుడుల్లి వ్రాసిన పోష్యులవరిఁ జెప్పబడిన యూరిక చూచుమనీరి. ఆ చాలా విషయం జరిగియుండును విడి : మీ తమ్ముఁ డొకం డుండెనా ? అన్నట్లు : మీయిచ్చురకు యుండుయొప్పు లేదునులేదగుదా ? దుర్బాధలు నిమియ పొలుంగమని నలికివది మొదలారక నిందింపబడుచున్నాడు. నేనె గాఢపుత్రిదారిర తెలింగివపాద గావన నింత విమర్శించితి. రానిపో నెంత ప్రసాదముగ వాగలెను అని తెచ్చుగతుల వ్రాకుచ్చుడు మీతమ్ముఁ దెండున్న వాఁడని వినితిమి. అతండును నానికే సంసరముగాఁ దమవృత్తాంతమంతయుఁజెప్పి వానిని విడి : నిర్బంధమునని రవచముజేసెను. అతని పతనవసాంభవతను నమ్ముల్లి నిర్బంధముఁ జేసియు చేసిరి. సువర్ణలేఖకుఁబ్రాస పల్లె పుష్పని పోలియుండును

అంతకుముందు మిక్కిలి సంతోషించెను. అంతకుముందు కొన్నిదినములుమాత్ర ముందుండి కృష్ణుని దీసికొనవత్తునని చెప్పి యుత్పదమొకటి యనుమతివదలసి యటఁ గదలి భార్యలజాతి మతియును బోవయింపున కలంచి వెండియు మధుమంతకుమ నగదమునకుం బోయెను. అంతకుముందు వీటిలోఁ బ్రత్యేకించితోరనే యాచి రాజకుటుంబ సంరసించుచు బెరా : యెంతమోసము జేసితివి ? నీకంతలును మారఁ బెట్టించి నుండవలసివచ్చెనుగదా ? తన్నుచుకన్న వధికుడవని తోడుచున్నది. ఎందఱిని గనుమూసి పోతపోయితివి ? ఇది పలుకుచు నతని చేతులకు విగళములు దగిలించిరి.

అయ్యో : ఇదియేమికికృష్ణము. నేనేమిసేరముఁ జేసితివి నా యిష్టము వచ్చియు పోయితివి. అది తప్పుగా గణించితిరా ? రాజుగారి యల్లుడవనెయ్య నది నింపనందా ? యని యెన్నిమో ప్రతికూలవాక్యములు చెప్పెను. తాని ఎఱిమాట లేమియు వినుపించుకొనక రాజకుటుంబముఁ గానాగృహంబునకుఁ దీసికొనిపోయి యందుంచిరి. అప్పుడు చికిత్సజేయుచున్న వైద్యులవచ్చి చానింజూచి "యెక్కడికిఁ బోయితివి నీయున్న తనవారలకు లింకనుం దగులేదా ? ఇప్పుడైన నీవు రాజుగారి కల్లుడవని యెప్పుకొనియెదవా ?" యని యడిగిన వతం డిట్టియి. నాకు మా గ్రామము జూడవలయునని యలిచావ జనించియఁ బోయితివి. ఇది తప్పుగా గణించితిరా ? నా భార్యను జూడవలయునని కలంపుగలిగి యిప్పుడు వచ్చితివి. నా యున్నత్ర వికారము మీరేమి గ్రహించితిరి ? నేను రాజుగారికి వల్లుడను గాను. మీతో జెప్పితిరా యేమి ? అల్లుడనయి కావోయి, నన్నిట్టి సుహృదయోచువ్వారు మా మామగారితోఁ జెప్పి మిమ్మేమి చేయించెదవో యాచుడని తెరలించెను.

అతని మాటలునిని వైద్యులు విచ్చి కుదిరినదని నిశ్చయించుచుఁ దమకుఁ బాతకోషిము వచ్చునని సంకసించుచు వతని విశగించాలు విప్పించి సగౌరవముగాఁ గొల్పుకూడుంబునకుఁ దీసికొనిపోయి బెరా : మీ యల్లుని నిరామయము జేసితివి. తనకు బుట్టి వక్కఁబడినది. వరీక్షించుకొనుటని గురిచిన సంకసంపుడు నా రాజిట్ల నియి. అయ్యో : యిప్పుడు నీ మనస్సు కనుయోగా నున్నదియ ? నీవు నాకేమి యగుచువు ? నీ పూర్వవృత్తాంతము స్మరణకు వచ్చినదియో ? యని యడిగిన వతండు విస్మయమునొందుచు నన్నిట్ల దుగు చుట్టా రేమి ? నేను మీ యల్లుడను గానా ? మీ పుట్టి రత్నమాలను నేను తెంకె యాడలేదా ? క్రొత్తవానిగాఁ బామనంటి లేమిటి ? నేను మీ యల్లుడవనెయ్యనను జూడక మీరు నన్ను లేనిపోని తప్పుడు గణించి తెంపించితిరె. దీనికై మీరు దంకింపవలయునని చెప్పెను. అ మాటవిని యా రాజు సంతోషపరాచారపీఠికలుఁ దేలియోడుచుఁ నా వైద్యులం గొఱిగించుకొని యాయ్యుచారా : మీరు లేనిన యువకార మెప్పుఁబడిన ముటువఁబావను. నా యల్లుని నిరామయము జేసితిరి. యాచితిరా : వీటికిఁ బూర్వస్పృశి నేమియు

పారిశుధ్యం కోసం యా ఏకరస్థితిలో ఉన్నా సామాన్యమైన పట్టణ పరిస్థితి... మేము నాణ్యతలు పట్టణం బిల్డింగ్ ప్రణాళికల పైకి-

నా వ్యక్తాంతము ప్రేక్షకులలో ఎంతవెళ్ళుకొనినా, విప్లవకీర్తిగలది నన్ను చదివీ దీసికొని వచ్చినారు. ఇదియే నా వ్యక్తాంతము. విప్లవ నాదోదించు కొనుము! తన కథనంతయు తెప్పన దిని యా విచూషితులర్థి యెల్లము నున్నను నల్లన యొకింత తరపు విరాచించి యుండును. ప్రాజేక్షకా : సమగ్రము తెలిసినది. మీ వమ్మలకు మిమ్ముజోలియే యున్నవారు కాదోలు. ఆనం విప్లవకీర్తి వచ్చినం జూచి మీరనుకొని యిన్ని విప్లవం బ్రదీపిండు. ఆతండు రెండుపానుండి తప్పించుకొని పోలిపోయెను గాఢోలు : ■ వెంటనే మీరు వచ్చుచే మిమ్మ యతఃప్రసూన బయంజేసిరి. ఆహా : మీ వమ్మల వెంక సమగ్రహారోకరా ? అయ్యో : వనముల్ల పలికెన మాటలు దిల(దికొవ సిగగుడున్నది. మీయ క్రివాంతరమునఁ జేసిన జేష్ఠం నెల్ల సుగడించెడిని. అన్నన్నా : యెంతప్రమాదము రాజినది ? అయ్యోరే : మీ కోడికీదలు సైతము విమ్ముజూచి సానుహాయివడిగరా ? కట్టా : మీరిట్ల చేసే దూషముతో మందులుబట్టికరా : ... విప్లవము మాకు వచ్చినవని తెలుసుకు నానాక్రి యతనికో(గూడుకొని) క్రుదీగా వెళ్ళండినది.

మఱునాఁడు మహావీరుని నయ్యెందుకనీ తల్లియే రప్పించిపోన
జననాఁడు మహావీరుని తండ్రిని విడిచి? కరుణాపూరితమునకదా! నీవు అన్న
దమ్మతో కట్టబడి పోలేకగతి ప్రజులను మోసము చేయుచున్నావు. ఈయన
తమ్మడు కట్టించి మహావీరుని తండ్రియందలి సగంబును గవనాంగదు కట్టిన
ప్రభువునకు పేతరమువెప్పి చూయవలయును సువర్ణశిఖం వెండియొడుగుకు
సర్వయంత్రుని యాశ్రయిం యీ పక్షో గలిసికొని వెళ్ళుకమో యొక్కడో
జేయవలె. అప్పుడేమియును జన్మించునది. దానంతటి సామంతరాజులందఱు
తమగా గడించి వెలిసిగిరరు. అంతలో మహావీరుడు మహారాజునకు మార్గమును
చూపి కరిగిరరు. ఖిలజాతి తమ యెల్లదమకొని చూచుచు మన్నించును.
దనుడు తు సంతోషించును జంపిరరు. ఆ దిన్నెని నావలనే పరిచించును నెట్లు
మారుచును. మహావీరుడు వెలిసిగిరని నేమి మహావీరుగాను మరుగు
దప్పించుకొనివెళ్ళిరరు. తమ త నాయకుని ప్రక్కో వైరముం బ్రాంత
కట్టించి గుఱుతుమట్టి మహావీరుని పరిచించును దిన్నెను మనుషు పాపము
మోసపోయితిమి మహావీరుడు దిన్నెం దెచ్చుచున్నాను మేలెట్లుదే యును. పాప
దిన్నెం దెచ్చు. మహావీరునికు పక్షిగాను గలవ సరిపోయినది. తన
నెం పుట్టించుచు మహావీరుని దిన్నెం దెచ్చుచు మహావీరుని పక్షిగాను
మహావీరుని పక్షిగాను మహావీరుని పక్షిగాను మహావీరుని పక్షిగాను

నామమునకు మునుపటివలెనే గుఱుమెట్టి కరకాచి సాధనములు కరిగినవలెనగు
నామము నేమింప నంగీకరమున కరిగెను.

ప్రస్తుతమునందు బోలె సుగుణసాగమును జలభక్తునను నభ్యుత్థున
గర్వభక్తి యుద్ధము జరిగినది. వారందఱును నేమ నేమనెను, వామరెను పోషము,
పోషకు ప్రసాద, తప్పించుకొను నెవ్వడము, లంఘించు భావము, గతాదు
ర్లవలె వారి భావములు మిక్కిలి యగ్నింబిసె.

వారలట్లు పోరందఱుగ బోయించిన సుగుణసాగమును గుఱుమ మందరి
నామమున గర్వభక్తి కరిగి యది నేలం గూలియెను. దానందెను యతండు సజగిర
నమునకు వచ్చెను జలభక్తులను సమము సుకరి మెక్కి కొడుకు గావున జంపవచ్చు
మకు ములాని పెదవెలు గట్టి కృష్ణుని వదలును జేసి యున్న సైన్యమునెల్ల పరాజ
యము నొందినెను. హరశేషం వంశ ముగూఢాగరుడు వట్టులనెవను వార విని
యతని తార్క పెండ్లి మాతము మిగులొప్పము తెచ్చుకొని గంధహార్యాలంకారములు
జేసి రాకొకట బిగ్గించి లరచాచాచి సాధనములు కరిగించి మిగిలిన సంకల్ప
ముతో న్యాయాధర్మ రంభము కరుకెంచి విచ్చిన గిడులతో భవ గుఱుమును నడి
పెంప జొచ్చినది.

తదర్థియశేషము లరసి జలభక్తుడు విశ్వయము నొందును గృష్ణసిరో
రమ్మునా : రాక విధం పోషకు మిట్టి భూరితితా : ఈ దిన్నతి పీచి తార్క
రాజులు : సావము విచారకరముననే సాంపదాయకము కలసింపినది : వారెల్ల
జలభక్తులు గడితేనట్లు పోయెదవచ్చు. వారికొని యందుమని వజ్రకుడు నా
యవలితో గలియెనని పోయినానింప జొచ్చెను.

విచిత్ర ప్రహరణంబుల నా యిద్దలు పెద తదవు దురము గావించిరి.
దాని యెవ్వరిని నోటను, గెల్పును గలిగివడి వారు. అప్పుడందఱుల మచ్చికొనుమఁ
బోయ సారించి నిలువంబడిరి అప్పుడు జలభక్తుడు సార్వమతే : నీవెవ్వని మాత్ర
రవు ? నీ పేరేమి ? నీచి విక్ర యెవ్వని నంద నేయకొంటివి ? మా నెరుని నీకి
పిక్క నేర్పెనట్లు తోయ మెన్నది : వారెల్ల మడియ ప్రహరణంబులకు దాగ నొనుండు
కర్మమా ? యని వలికవ నక్కరికి ముట్లవినినె. సామా : నీవు కృష్ణ యని
పిలుచుచున్నావు. అతండు నీ వమ్మునా యేమి ? అట్లయిన నీ పేరు జలభక్తుడును
గావంతును. ఆ మాట నత్యపేక్షితవతో వా పుట్టంకము తెచ్చెదను. పరి : నా గంక
గర్వని నొనరువు మా ముడు తెల్లెలు నున్న వా యేమి ? అప్పుడు సునిగు నతము.
యనిన నీ నమ్మనైవేద్యము మేటి మెదకి వాచు వచ్చాడనెను.

వామరె దిన్నది గుఱుమ జిగ్మవలె యాయుధముల వామరె అన్న
యనిన నీ నమ్మనైవేద్యము మేటి మెదకి వాచు వచ్చాడనెను.

పరిరపించుచున్న దాననని పలుకుచుండఁగనే అంతఃపురము గుఱ్ఱము దిగి రథమృగంప నక్కునం జేచ్చుకొని గారవింపుచు నిట్లనియె.

చెల్లీ : కృష్ణుండు నీ వృత్తాంతము కొంత జెప్పెను. అతని విడిచిపోయి నీ వెందెందఁ దిరిగితివి ? ఏమి చేసెతివి ? ఇచ్చటి తెల్ల వచ్చితి ? నీ వృత్తాంతముఁ జెప్పమని యడిగిన నక్షత్రంబు తాను బ్రహ్మ రాక్షసుఁడఁ డెట్లోఁ బడుటయు నతఁ డన్నగహము చేచ్చుటయు, మంచనము గోరి కొనుటయు నందు సుగుణసాగరుని దశించుటయు లోనగు వృత్తాంత మంతయుం జెప్పి మఱియు నిట్లనియె. అన్నా : సుగుణ సాగరుడు నన్నుఁ బాదుషుండనుకొని నేను కడకుఁ గావించిన యువకృతికఁ గృతకృతఁ జూపుచు నన్ను నగౌరవముగాఁ దన విడికి దీసికొని వచ్చెను. మెఱియాయుడు చేరువఁకుఁ బ్రణంధుఁడగు దల్లి దిల్లు మండితి బ్రహ్మరాక్ష సుఁడు రాజ్యపు తు నెత్తుకొని పోయెనట వాత్ర విని యున్న కలిదండ్రులు సామంత రాజులు పెందలగు వాఁడని దాహరణలు మాఁ పరిరపించుచుండిరి. అట్టి సమయ మున నీము పట్టణములోఁ బ్రవేశించిన తోటనే తారనల్లవి గుఱుకు వట్ల ప్రజలెల్ల మూగిచొని యెక్కుడుగా నాపండింపుచు ముండువోయ రాజుగారి తెలింగించిరి. అప్పుడు నా వంశ నతండు బ్రతికెనని విని యున్నట్లే ప్రజలు నన్ను రైవముగాఁ జూచుచుఁ బూజింపుటయిది. కల్లిదండ్రుల మాఁ జెప్పినె ? అట్టి వైభవముతోఁ గొన్ని దినములు గడిచి గుఱువట్ల శాలి యెరువఁడు నా వృత్తాంతమంతయు నీ రాజ దుమారుని తెలింగించి నా యుల్కిపాయము తెల్ల కించితిని. అతండు మితిలేని సంతస ముతో నన్ను మన్నిండుచుఁ దల్లి దిల్లి తెలింగింపుచు వివాహసన్నాహము గావించ నెఱుంగెను. దానం జేసి వట్టమంతయు సంకరించిరి. ఉత్సవములను మితిలేదు. నేటికి వివాహము జరిగి నాలుగు దినములైనది హృదయమున మీ కొఱకుఁ లరిక పించుచునే యుండివి. ఇంతలో రైవమోగయివ మీరే యున్నట్టికి వచ్చితిరి. రైవ హార యిట్టిదని తెలియ బ్రహ్మరాక్షసు కడకుఁ గాదు. మనకుఁ దెలియునా ? చిన్న తనమున నెఱుంగకఁ గుట్టి పనికి బాపకొండిమి. తానం జేసియే యన్యుహాత్ముఁడు మన కిన్ని చిత్రములు చూపెనని యా కథ యంతయుం జెప్పినది. తరువాత అం భ్యమంతు వాడు నాంధ్రుల చిత్రములు నాకు పొందిన పాపము లోనగు దర్శనస్థయు జెప్పెను. అప్పుడు సుగుణసాగరుఁ డందరిమఱుకొని జేసి అంతరద గుఱ్ఱలు ముఱ్ఱం దునుఁ తమ వృత్తాంత మంతయుం జెప్పిరి. వారి కథ విని యతండును వెలుగు పడియెను.

ఆ వాత్ర మఱామువిగాఁ బట్టణమంతయు వ్యాపించినది. వారి లంఘనా శ్రమములు పోరులెల్లరు వాళ్ళర్థముగాఁ జెప్పకొన బొకంగిరి. సుకర్షణ తనయన్నలు సేసిన పరాభవము మన్నింపుఁడని సుగుణసాగరుని బ్రార్థించెనది. వారు తన హృదయ

అది విని యతడు మిక్కిలి సంతోషించును. దీనియ శ్రీకృష్ణ సాహసాది గుణాబలాః బలా తెలుగుల నగ్గించెను.

పిమ్మట వారి నగరికిం దీపికాసహాయ మగుటసాగయెను. తండ్రితో నా వృత్తాంత మంతయుం చెప్పెను. పితృమ సేవించు మొదట నుత్తర భవననే తన కులము నిలిపినదనియు విన్నవించు నైత మానేసెను. మూలమున బలము నిలిపినదనియు బలమును నా యింకిని వారిని నెక్కుడుగా క్షామించెను. మునుపటి కంటె నెక్కుడు వై కవముగా నా పితామహ శ్రీమము జరిగిరి. బలవ్రత కృష్ణుల భార్యల నిరుత్తర నచ్చటికి రప్పించిరి. వారి వృత్తాంతమంతయు చెప్పి యుద్ధటి ప్రజలు మిక్కిలి యబ్బు రము జెందుచు గీరనలుగుల బద్ధులులుగను బాటలుగను వారి వ్రతము రచించి గానము జేయుచుండెరి. మిగుల వై కవముతోఁ గొన్ని దినములప్పుటఁ గదిపి వారు తమవల్లి దంతులు తమ బొటను విశాలింపుచుండగని రలంచి చిరసేను ననుజుగోన నుగుండుగారుడు తోడవాఁ జతురంగ బలవత్కృతై కవితయు ప్రమాణములై వేద దుర్భురయమనం జరిగి. అందు బలవత్ కృతై కవిత యెరియక చింతామణియై తుండె భార్యతోఁ గూడికొని సరావమోగి యప మహాదుర్భురయై వెంకట ద తోవ ధోమణిఁ బొంది వైకాగ్య ప్రవృత్తితోఁ గాంక్షింపము జేయుచుండెను. అట్టి సమ యయినఁ దనవర్తలు మన వై కవముతో వచ్చిరను కర్త విని బ్రహ్మానందముఁ జెందును వారి నెదుర్కొనుటయు భార్యలతోఁ గొడుమయిన వ్రతతోఁ గూతుడును నకవి పాతంబులఁబడి నమస్కరించి వారివెల్ల గుర్చి యెత్తి వెళ్లి వెళ్లి వారి వారి వృత్తాంతము లదిగి తెలిసికొని సంతోష విస్మయములు మనంబునం బెనఁగొనఁ దత్తు గుఱు సంతతి నభినందింపెను. మఱియు వారిల్ల రాము మిడివినది మొదలు నాటి తుదివఱకు జరిగిన కథయంతయు బాసఁగుర్చివల్ల తల్లి దండ్రులకే భావ మాక వచ్చిన పాతంబెల్ల వర్ణించుచు రై వమాయ వెన్నులు నలికమింపలేరని సిద్ధాంత పరచిరి.

పిమ్మట బలవత్ కృతయ వల్లి త వివి తన గురువగు సరావ మోగిని రప్పించి పుత్రుల నకవి పాతంబుల బలవై చి మహాత్మా వీరు నా పుత్రులు. హరిహర శక్తి దేవతావారకమ్యముఁ తెలియఁగోరి వాడు తెలియకుండఁ దీర్చు కలు సేవించ వోయిరి. అందుఁ తమ కేవలసామయఁ గనంబడవై దంబుల గొందిరి. ఆ వాత్తి మహాంధరముతో లకి చింతింపుట వోక చింతయతోఁ బడిపోయిరట. అందు మున్న రుగ మూడు వింతలు గను బడినవని యా యువంతమంతయుం బెప్పి యోగిందాఁ బుట్టి నింత ప్రభును గవిని యెఱుంగము. అది యబ్బుండ పోయి. ప్ర వ మముతో శంఖగోపాది సాధనవరులై న వైష్ణవులు వెనమి బొట్టుకొని వాత్తునున్న ప్తకనికి గం . . . భార్యలతోఁ దీక్షణ భార్యలై న మహావ్యయం బొట్టుకొని వాత్తునున్న ప్తకనికి మహాగ్ని యలలో మహా కష్టలు మువ్వయ నిర్ధయ బలవత్కృతై కవిత యెరియక చింతామణియై తుండె భార్యతోఁ గూడికొని సరావమోగి యప మహాదుర్భురయై వెంకట ద తోవ ధోమణిఁ పొంది వైకాగ్య ప్రవృత్తితోఁ గాంక్షింపము జేయుచుండెను. అట్టి సమ యయినఁ దనవర్తలు మన వై కవముతో వచ్చిరను కర్త విని బ్రహ్మానందముఁ జెందును వారి నెదుర్కొనుటయు భార్యలతోఁ గొడుమయిన వ్రతతోఁ గూతుడును నకవి పాతంబులఁబడి నమస్కరించి వారివెల్ల గుర్చి యెత్తి వెళ్లి వెళ్లి వారి వారి వృత్తాంతము లదిగి తెలిసికొని సంతోష విస్మయములు మనంబునం బెనఁగొనఁ దత్తు గుఱు సంతతి నభినందింపెను. మఱియు వారిల్ల రాము మిడివినది మొదలు నాటి తుదివఱకు జరిగిన కథయంతయు బాసఁగుర్చివల్ల తల్లి దండ్రులకే భావ మాక వచ్చిన పాతంబెల్ల వర్ణించుచు రై వమాయ వెన్నులు నలికమింపలేరని సిద్ధాంత పరచిరి.

నాకూతువకుఁ గనంబడినది. అందరి సొంతెత్తి మేమియో తెలియఁజేయవలయునని వేరుకొనియెను. అప్పు కయ్యోగి యందుక భావించి రాణ : నీ సంతానము హరి యధికుఁడా ? శివుఁ డయ్యుఁడా ? కత్తి యధికుఁడా ? యను సందేహము గలిగి యా మువ్వకిలో జగత్కారణమైన వేల్చేదియో ? యని తీర్థదాత్ర సేపించి గదా ? అందు దమ కేదియు నుపక్రిగి గనంబడినది బాదు. పిమ్మట నించించిరి. వారి లింగ నాలు యదార్థ పెత్తత్వమందు స్వయాధిపత్యమై యున్నది. వారియందు భగవద స్యుగహము గలిగినది. కావున స్వచ్ఛత్యండు యదార్థమును బాపించెను. పరమాత్మతత్త్వ మెక్కడయో నిత్యమైనది. అది మరల మరయు సేతున ముసయు రెండు విధములు. హరిహారి యావత్కర్మలు సగుడో పాగుభూ సేయవలయును. తర్కింప నవియు యదార్థములు కావు. మనువ్వ కెట్లు పాపమునరహితముగా చోవుచుండురో వాడును బోవుదురని మోచిండుటకై చాకాగ్ని శ్రీకృష్ణులు గనపఱచెను. లోక ప్రవాహంబునంబడి యొకరు గొట్టుకొని పోవుచు నుండు భూభూమిల నంచుచుండును అని తెలియుటకై నీ మువ్వలు తమమునున నుగ్రదుఃఖముల నందిరి. పువంజులకు పువ్వు ప్రాప్తమని దీనం తెలియక మి నెమ్మ. పోవు పయ్యుజ్జాగ్రుండున : నీ పువ్వలు కలు మువ్వలు కృతకత్వమైనవి యనంజెన. అన్నియు తెలియఁ జేసెను. పువ్వలు పువ్వలుకో గూడ నా వృత్తాంతమును విని పరమానందమును నంది పోయి. గూడఁ దత్త్వవదముఁ జేయుము కోరికొనెయెను. అప్పు కయ్యోగి వారిల్ల నద్వైతకతత్త్వ మహత్యము నుపదేశించి పువ్వకల్ప గావించెను.

గోపా : నీవు చూచిన పాపాల పేదకు సుత్రదం గడుజించి యిద్దిన బ్రహ్మరాక్షసుని బోజన ప్రాత్రము. అల్లనాడు వివిధము రాక్షసులు సుసరిపాజనైన నీవ్వల వచ్చివడినది. నీ వెల్లయిన వమ్మ చికువమని యో కథ యంతటితో ముగింపక సొంతముగా వర్ణించితిని. ఇదియే దీని వృత్తాంతము అన యెమ్మఁజనిదుండు కిన్ననికో గూడఁ దదనంతరావసరమునకుం జేయెను.

మూవ్వది తొమ్మిదవ ముఠగీకథ.

మూవ్వది తొమ్మిదవ ముఠగీయందు గోపాలుండు వింతలంబున పరద్యంబునకుం జని తిరుగను నొకదో రెండు కాలం దెంతయొకటి గడండుటయు విస్మయ ముతో దాని వెంజింపఁగము బోలే భూమి న విడిచి తన యయ్యవారి మొదలువచ్చి నమస్కరింపును నా కదనంబు బతని కురంగట పడి స్వామీః అది దాడుడగాదు, పాపా యు గాదు, లోహము గాదు. దీని వ్యయాపముఁ బూడఁ బండిపోలిం గనంబడు చున్నది. ఇట్టి పండ్లు కరించిన జంతువు కఠిరమంత యుంపవలయును ? అది యే జంతువయి యుండును. దీని వృత్తాంతము విని వెంజిత నాకు గాదు. పిమ్మట సంతోషము యొందును. పువ్వలు పువ్వలుకో గూడఁ దదనంతరావసరమునకుం జేయెను.

ఎన్నయ ముఖనయించుచు నోచోదో : మా తండ్రి రెండు యుద్ధముల రాదు. గావించెను. మీ మురులు ఎవరైనా సంతోషము గలిగినది. కేదంటియు మీముల యందు సహాయ పుత్రులు యుప్పివది కాబోదు. దేశపు లెక్కలు దానిలో సుగమము పోరవలెను. మిగిలిన సగము శత్రువుల వంటి. ఉన్న వారు మమ్ము చెవలయి. నంటి చక్రవర్తి యిది పేరంటి మేలు పులు, దాగు బాగు, పాటు సాగు. పుచ్చిమి యుద్ధము మంచి యుక్తముగా రాజ్యము జేసెను. మమ్ముల మంచి నివ్వబడెను. జేసెను. విత్తము చలంపి కొనవలసినది. చాక్కినములనే మన రోక్కము మిగిలు నేమో యని దావబోవు నప్పుడెయ్యం గదలేచ్చి పోయెంగదా ? ఇక గొడవయేమి ? ఏ : ఏ : యంత యుద్ధము పెండ్రి మం గందా ? యాగతుల సోత్ర పాపములకుప్పి పంసారము భ్రష్టము జేసికొందురా ? బ్రహ్మచరి పొగడితంతనే బ్రహ్మయమోహి యేమి ? ప్రభుత్వము దనమూలమై యున్నది. గ్రీష్మకాలమున వర్షసరస్సులవలె దనహీనుని ప్రయత్నము లన్నియు సజించును. దనము లేనివాడేమి చేయగలడు ? అదాయ మెరిగి వ్యయము జేయవలయును. నీతి వాక్య మాయన దధివియంగలదు కాబోదు. మిత్రులను దురితేదా ? ఇదికో మా దనహీన రాజ్యము నే నెలుపాలించును. మా యంత్రుల ముత్తు పోలులు విచ్చట్టులరా ? యిది ద్రమముగా నున్నట్టివంద కింకం గనుగనగ నెంతగదరు లరికిన దిగి ఇరువురు ముక్తు లిల్లి నిలి.

దేవా : మీ మేమి చేయుదుము. మీ జనంతుడు తానిచ్చురుండు పరిధనిన వాసింబట్టి క్షింపదుమంతును. లులుగనరా దన రాజ్యములో నుండవలదని యాపించి చెప్పెను. దానం జేసి యాయన ముందర నే మురులు జెప్పెను కర్మము గాదు. అది యుద్ధం గాక ఆ రాజ్యాత్మకము మన మేమిలో దనమన్నుడు స్వీకరింపలేదు. కీల సంతనే యాచామ కాంచన వ్యయము గురియింపిండును ఆ దార యంత మంచి పెట్టి వరు గొడవలేక రావలసినంత విధము ప్రోగుపడినది. అతనికి జెప్ప బంబు గలిగి యున్నచని స్తుతింపబడును బండ్లు పుడును గొలుకును గీర్తకేతుం దిల్లి నిలి.

కాలిందారా : మీ స్తుతిపదములు వినింబుడు. నేను మా తండ్రికిలే యానితం ముఖములి పరమముల కాంచించును. అప్పుడును యా మాస్తి కుమనర మిహీన సుఖము జెవగొట్టగొమ్ము దా దరింబుదాను. ఏ వ్యక్తియు గర్వించుకొనలే దాన ధర్మముని బ్రాహ్మణులు ప్రజల జానింపురుండును అగ్రహారముల కలిగి న తమముల కియి, దేవాలయముల కినియు పేరులు చెప్పి తనములను గురించుచుండును. ఇకమి వాంఛికవృత్తి సంపదలు లేవు. మా తండ్రి చక్రవర్తి ముఖముల గొప్ప రాజ్యములయొక్కముల గొప్పముల గొప్పముల. ఇప్పుడు దానిలో నేను ముగిసెను. కేరల పరియింప గలిగి. ఇదివలె న తమలయ్యియు నర్థ పెట్టించుకొనుచు. ఇప్పుడును ముగిసెను. దేవాలయ సేవలను చేయుచున్నట్టి మా ముగిసెను. గొప్పవలె. అగ్రహారముల పుట్టియె ముగిసెను. ఇప్పుడును ముగిసెను.

బోధించవలసివచ్చినది యిట్లుచేతి రింకించుచు వెంటయు నీడునియి. వాహ ! మనకు భగము లేదని విచారించుచుండు. పెరటిలో గల్గివున్నమున్నుపాటు మీ లెకింగినతో నీట్లనడగదా ! లోకమంత నాపాదము పరిసిత ప్రవృత్తియైను. మీకుమారుని తరమురాక న్నామారు మనముబ్రవించుదు. మనసువచ్చినట్లు ప్యంసము జేసికొనవచ్చును. దేవతాధిపతాని ఘోషించువేరి ? యను యదీగిత నామారును "కీహా ? నీ చూడమితియో ? తెలిసినది. నీకన్నుల కదియొకటి నెలనుచాగున పడయుచున్నది కాబోలు. పాప మాతలగంటినందు మూడుకరములదాదా న్నామారు మనముబ్రవించుచున్నది పరమిచ్చెచుగాని కానితో పామహానుభావు దానినెత మేచిచ్చుగానో యియ్యకపోవునా ? అవ్యసానినివిలది పంతుమనియో నీయని ప్రాయము ? బాగు బాగు : ఆదియతల కడుపురించుచుండు ప్రానింపదగినతి కాదు. కాశ్యాంకవిషయమి పెట్టగా దాని ప్రానింపవంసియున్నది. పోహిమ్ము : రాజకార్యవిషయము బాగుబాగు దేవదీకరని మంపరించిన విని యిమ్మించుతోడి ముక్కుపై వేరిచుకొని వెలుగెండుచు నీడునియి.

అహోహ : నీవా మహానుభావుని కెట్లు పుట్టితివోకదా ? విన్నవలసిన పనిలేదు. నీయట్టి యిట్లుబిడ్డ నట్టివానిని చూచింపిన విరించిన చిట్టచలయును. నీ రాజనర్తము గ్రహించుచు మిట్టిగడపవచ్చిన పప్పు నేను నిండించుకొనుచుండినని యేమోనలికి యందు నిలచుచు యిట్లలికి రోవలికిం బోయివడ్డి కీర్తిశేఖరుడును దక్షిణపార్శ్వంబు చాలించి భద్రమనుచు చందంబున రోజాదు గంకగతంబును నుపాంకారముతో నామమారుల మోయు బ్రతుక్తరమీయక తన వివాహమున కరిగను.

విజయభాస్కరునికథ

గీ రత్నమండ నిక్క బావునొం • చర్యనాశి
 సుగుణమండ ప్రసంగ శౌర్యతే • లోనిదాశ
 మునుకావార్తా విజయతా • స్కరుల దివంగ
 దనబువాయు చేరియనం • దనుచు పునుచు.

పదియారేవం పాయముగల యద్వాయతి పాతకాంతుండి యింటికిరన్ని మనోహరుని చువ్వాడపాతకమున్న మిట్టిమో ద్వానింతుచున్న బావుమనింబాంబి * అట్లు : నేటి నిలికించుచు విడిచివేయునందు హర్షదాన బామహ జేరుల పాని మెతుకొని విడిచి వెలువరినానను. వేరు వా భుజాభక చింకించుటందీవేరి ? కార్య మేరించుచు నిలిచి పునుచు. నువ్వేరు • చుకొని గొంగిగంటిచ్చుకొని యొ పదితియము • బామారు : చర్యమ • మిచ్చుచును. నీ చాత వెలుగు చ్చూరుచు. అరవి తలపునం పట్టి మరలండ్రి భవర్యదేహతం; శుభయ్యెనున విచారించుచుంది.

వ్యసన మధికముగా కొల్పినది. ఇదికే తోపుటయు, మధువుటయు మాని యేవండు రెండుపూటలయందు భవము రోగినిలిచివచ్చి భవాన్యముగా నర్థిపాత్కృతముజేయుట తగినది.

ఇట్లవిచ్చిన్నముగాఁ గొప్పిదివములు జరిగివంత నొక్కనాడు కిర్తి కేతుడు తొక్కసములుఁ జరిగించి రొక్కము తక్కువయగుటఁ జెరిసి తానలివారలం బట్టుకొని నిర్బంధించుటయు వాంఛించె వెలచి దేవా : పీఠమాయుడు మాతృప్రసాదే వీనిముద్రలఁ బాటవలెనని తెలిపి చిత్రము సంగ్రహించుకొని వీరివీధులం దిహసము నర్థులకుఁ జందబెట్టుచున్నవాడు. అవిచ్చివాని నీవట్టుకొని వెలుంగునని యాయువంతమంతయుం దెప్పిరి. అప్పు రతండు మందవని యేసెమి : విజయ భాస్కరుడే మూడవము హరించెనువాడు. అన్నన్నా : ఇంద్రునిగ నెవ్వడు బట్టుకొనగలడు ? కిర్తి చెప్పకొడయేరదా దీనికిమాండు తావిమ్ము ఈకృత్యమునకుఁ బోవలెను గుఱవించెననున కంబుడు నామంపొందును. బల్లియందని పలికి వారి వెంట విజయభాస్కరుఁడు రావమిచ్చుమయమును కౌటదోమున కిరిగెను. అందు—

సీ. మూర్ధవత్కట : నే నీ • నారాయణను దివ్య
సుత : నేను వారి దీ • మండ మహాత్మ :
అహ్వవత్కట నే గృ • పాపరీతస్త్వాంత :
యధికవిద్యాంసుండ • ననమః సేను
నాకిమ్ము నాకిమ్ము • నాకిమ్మురించు గుం
పులు గుంపులుగఁ దన్ను • మహానికొనండు
నర్థులు తొడపేయ * పలుక యిండుక లేక
పెగమును జీలునవ్వు • మూర్ధుగలుక

గీ. అన్ని లేకుంతోడ ముం • యన్న గంప
లోని బంగారుపాదెము • ల్లావికిములు
తెలఁగి రాన్యమువోలి దో • నెక్క కొలఁది
దాన మొనరించునట్టి నుం • దనుమి గనెయె.

అట్లు వితరదాపైముతోఁ జంచిపెట్టుచున్న పట్టిగాంచి యాస్థువతి యవలమితయహంకారముఁ దెంచుచు వందమువితోఁగలక నందున్న పాకినెల్ల బట్టుకొని కింతయల కాల్చి యొసంగుటయు నవిధంబెఱిగి కురంగంబు తెలుగున వ్యవహారం దెలిగి యా గుంపునుండి తప్పించుకొని పాకిపోయెను. కిర్తికేతుండును కింకరులచే బట్టుబడిన యర్థులయొద్దనున్న భవంతయు లాగివని రాసిగాఁ జోయించి గుంజెలు బాడుకొనును అయ్యయ్యో : ఇంతకొమ్ము ప్రతిదినము ప్రజలపాలునెయ్యుచున్న వీడు నాకు క్షయముగాక పుత్రుండా ? ఇంతయనుచున్న కిర్తికేతు : అమెఱిగి

అమాటలు వివి యాలోచి నేలంబడి మూర్ఖుఁడోయినది. కుమారుడు సేదఁదేర్చి అమ్మా : నీకుమారునిని నీవులు మోహముఁడెదవే ? పో సేద యుదయమున బాతకాంఠోఁ జదివి న శ్లోకమును వినిన నీకు వై రాగ్యము గల్గుగద మానదు. వినుము.

శ్లో॥ రోగశోభపరితాపబంధవస్యసహన

అత్యాపరాధవృజాదాం సహస్యేతావి దేహినాం॥

శ్లోకము, మోహము లాకరములలో నగు వ్యసనములు తాను గావించిన యపరాధములను పృష్ఠములను వలచి తెలిసికొనుము వాని ననుభవించకరదు.

తానుజేసిన కర్మయే తన్ను కించును. తన కర్మయే తన్ను రక్షించును. ఒకదెన్నుడును గర్తయుగాదు. తోకప్రవృత్తి యెఱింగియు నిట్లు చింతించుట యవివేకము కాదా ? నుతియు వినుము.

శ్లో॥ విపవతు శివో ర్నరేర్భజతు తిరథో హతాశవం

విశతురీతతు భుజంగస్తై ర్వా నకారెస్యచి వ్వాళాః॥

క. గిరి యెక్కి వడిన ధర పా

గరమన ముసంగివను బావ : కముఁ జొర్చిన ధి

కిరవణంతోడ నాచివ

మరణకామున రాదు . మహి నెవ్వనినీ.

అని యుపదేశించిన కుమారుఁ వివేకవనమునకు మిక్కిలి వెళ్ళు పరుమఁ వారుమతి నీరమతియె మాటుమాట పలుకక శ్లోకముననుసరించుకొని పెండ్లికిఁ బోవునట్లు సంతోషింపురుఁ గుమారుతోఁ గూడఁ గింకరనిర్దిష్టముగు స్కందిన పుక్కినది. రాజులు లభ్యతయన నొప్పురెఱుంగకుండ వారిం గాంతా రమునకుం దీసికొనిపోయి దుఃఖముతో రాజాసనముఁ బూర్తిగా జదివి విసేపించిరి. అప్పుడు రాజుమరి వైర్యహావళాలక మోహ మందును "అయ్యో : పాముద్దంపర్తి మరణము నేను బాధపాలను. నన్ను ముందు వధింపుడు" అని కుమారు సక్కునం జేర్చుకొని కిన్నీడికిఁ జిరయు దడుపుచు కిరము మార్కొని ముద్దాని తండ్రి : యిది కదపటి ముద్దుంగదా ? యిది నిమ్మచూరు బాగ్యములేదు.

అర్కటా : నీ సుగుణంబులు పితండ్రి కెంత విపరీతములుగాఁ బోయిను? మనము పూర్వజన్మమునం దెట్టిపాతకము గావించితిమోకదా ? ఆహా : పితాతలమె యుండిన నీ సుగుణంబుల కెంత పెచ్చుకొనునో ? యింక గానామగాఁ బాపునో? యిది యనేక ప్రభావముం బలించుచుంక వారించునుఁ గుమారుడు మందవన శోధిరవనసారవించుఁడె అమ్మా : వివర్తరంబగు నీ కేళిరంబున నాన్త పిడుపుము. "బానున్నది బావహావ"దను విశ్వయమే మువంబునఁ గలిగియున్న విచారమం యుండెడిది పోనమ్మని పలికి కృతమ వేఁవెచ్చుకొనఁదని లింపడు రావతియైన.

అప్పుడు రామమతి ముందు దమ్ములుండెను ముద మొగ్గినది. వీరభటులు పద్మకళం నొకరిమిది పైకిదిసి ముంపించు నేయఁగించు సమయమున నందర సమయంబునాహుతులంగి నా ప్రాంతమున వెచ్చలి యొకటి గొల్పఁజూచి యుంచినది. ఆ దమ్మి విని చెయ్యదు చాతలు నలునెనలు రూచుతుండ నా కామూలం బాదీం గమనమున ననుచెంచి భయంతరములగు నభయమ్మిగఁగఁబం వెంకటముల విదించుచు రాజప్రతిభం శమనబోకాదిధులం గావించెదె.

ఇంతకన్న నమ్మక పురియెను గంధా : రామమాయలు వారిని రవించుకొంటకు బిదియతో నా పులిం పావమోదెను రాని యిది యా దెప్పుల లిచ్చును సేయక యాల్పాలుని బోలికొంటవక వారిం గవతేర్చి పాదబోయినది. అప్పుడా రాజప్రభుడు తల్లితో అమ్మా : ఈచిరముఁ బాదితివా ? ముందు ఇంప గమకింపం గృతాంతుడు మీనే పరిహార్యను. ఇంతకుముందు నేను చెప్పిన వెషయముం దిప్పుడె న నీకు వెళ్ళానము గలిగినదా : మన బియ్యశ్శన ముందఁగి పికిమి సేయగలయ ? అని వెలుకుటయు నా పరిశీలకము చెప్పయి ముఖింబుండెను. బుచ్చుని పరమార బాసమునకు మిక్కిలి సంతసించు జొచ్చినది. అంతలో బిల్లి వారినది. అప్పుడా రాజకుమారుఁ వక్కింకత కరవారి మొకటి శేరి నముచ్చుకొని ముదమ్మగూర నొకయపుండ నరయచు నల్లవ దల్లితోఁగూర నయ్యరవిలో నొకమారమునంది నకుమోగను. మిక్కిలిపొచ్చిచ్చుమువజు నరిగినను గ్రామపురియుఁ గెవరిదివది కాదు. పులిపాసంబైఁ బికింపంది యునుచు తడవి నడుచుచున్న ! కల్లికన్తి రూపు లెల్లయును నా బాబులొక వీర భవీరులం బు నీలిచి ముందంబులగు వలంబుల గొనెరిగిపెచ్చి చల్లి పిచ్చి తామును ముఖించి యందలి జంతులంబు గ్రోలి యాఁకలి పుకలమునొంటును. అప్పుడు రామమతి సమీపబోతో పుట్టి : సదయుల నాకు వారి దమ్ములగా పుచ్చుచుది. పొరుసులు పొత్తెప్పిచ్చుచు. నేనే రాజునిజను నిక్కడనే యుండునను.

మిక్కిల మృగము భవించును. రాన లంకలన్నియుఁ బాయఁగలవె. పిన్న లంకలగా నడిచి చూ యిది చాచిపోయి యెందైన ప్రాంతము. గుణము గలవాడై పిషము పొరకక మానదు. కలయంరెనును పొరకి పొరఁగలుగుఁ జేయఁజును. పొరకింపఁగలవాడై పరమోతమనుడు. మేలాక చల్లి తముఁ జదివికాని యెరిపింప పరిహారము గావంపుయంబుమిది పరికిన ను విజయరామ్మయం దిచ్చినది. అమ్మా : నీమిది దెన్నోముల నాకలము. నా పుట్టియిది చదిలుచున్నది. నామంబులం నీవేమి కొంటయనుచున్నది ? నేను రామమ్మ లుప్త పోషకము కొండర లు పుచ్చునది పోషకుఁ గొన్నదికము లి యదమరనే పరింతము. మనకొక గొప్ప ముందు గలవా ? యిది చల్లి సమీపమునఁ బుచ్చుచును. పొరుఁబొరుంబును. చల్లి : నీమిది : నామవారములఁ జేయుదు : అమ్మా : అంత కన్నెడుగక

యంతఃపురములో నేకిసుమారముగా వెంచుచిన ! నీ యున్న పరిధిలో నున్న
 దుండీను మనసు దాచుకొని చూచుచుంటే : అప్పుడా : నీ యుపకారముల
 వాక్కు సుఖరమణగా విందున ? అది కన్నీరు గార్చుచున్న తల్లి నోదాపున
 రాజనందనుం డంద రల్లచిన తరు నతః చలి చేయ వలెనని చెల్లన నడపించుట
 గొంతవయము సాగించెను. ఇంకలో వరవీరణం దమిగిలి బిల్వ ములందరించు
 క్రమంబునః జీతములు కాలుకల్పసేవలకు క్రమం నావదించు వొచ్చెను. అప్పున
 రాజనందనుం దొక పొంగులు కానుచునీ యందు చలి లోనార ముంచెను. చాల
 ప్రాద్దుహోపునకులకు చాచుమరి చూచునకు చిక్రమాచ్చుని కరణం చెప్పురు ఎల్ల
 ఘటెల్ల పిక్కిరి యంపునంబిమవి రావున నెలవడక స్వరజతోయనది. రాజ
 న్దనుండు స్వరజతోమన వాట వెలుగీరించుకొని ముదెనంబి దికించుచు మృగబాధ
 వొరయుతుంకఁ గాపానుచుండెను.

పాతాళగృహము కథ

అట్లనమయమునఁ గొండలు మనుష్యులారాని పన్నుయన్నట్లు జేసె
యొనడి. విజయరాస్యయందు కవలక యజుగి వానికి నరయముండెను. అంతిలో
విదూరము మనుష్యులు పడిరెండేయం ప్రాయముగం యొక కాలిక నెత్తుకొని ధనము
మూలలు శిరమున ధరించి నానన్న పొరకాడునవే నిలిచి యిదియే యిదియే యు
మలుకుదు నందు మాటలు దివిరి. ఆడుకు తిరుపు తెరవ వచ్చునా ? యని
యడిగిన మడియొకడు తిరుకేసి ? పెంజరిం చెవ్వయన్నా ? రని యుతరము
చెప్పెను. అప్పుడొక చెట్టుమోచిని నమలించియున్న కణపురాని జెజెను. పేష్కురు
నా మూలంబ్బియు నెత్తుకొని యు. చెన్నదానితో వచ్చి నాద్యారముగుంప లోపకు
పోయితి. ఆ వింత కన్ను నారకాచి విజయరాస్యయందు పొందు బొంగంవలె గనం
బుపడుచున్నాడు. ఎవ్వనియలో పోని ధనము దీసికొనవచ్చుతి.

ఇది పీఠీ రహస్యగృహము గావచ్చును. పాపము గృహములుంటే
రింకించుచుండనొకదా ? అరియమంగారు వాడు తప్పు నేమియు పగిలు
గొట్టెచ్చురా ఎలుకుయగు నా బారికొనెగము గనబరచితి. ఒకటి దేవతామే
బంధుకాని నిర్లభోద్భవమృది. ఆ విష్ణుతి యెవ్వతెయో ? తామును పీఠీ నిర్లభ
బరినీకాని పైతార్య ములోనెంచెనన కలందురు మెల్లనలేని యాపాపము దాపును
బోయి యా ద్వారమునుండి లోపలికి వంగిచూచెను అందు నివాసమును గమని
వలెనని. లోపలికిఁబోయి ప్రవేశింపమను ముందు నింకలో నెవరొకఁడు పైకి
వచ్చునొప్పుట్లు మోసము వినుచున్నాను. అప్పుడు వాఁడు ముందు దువరా తులన
మునుగురింపిలో దిగి యుండును. ముందునది అప్పుడు పీఠీ పీఠీ లోపలికి
ప్రవేశింపగా. తొలినాటికి ముందు ముందు ముందు ముందు ముందు ముందు

మనకీవంటి దేవత యెవ్వరను లేదునుమి ? ఆ మన దంతుముపెట్టి పోయితిమి. గర్భముపాజవమానను. అన్నా : ఎన్నిదినమునానంది ప్రయత్నము సేయుచున్నానురా ? యిప్పుటికి సాగిపడినదా ? కాదుగదా ? అట్లాగే తోటలోచూచి తొంగిలింపని సామాన్యమా ? యా తొలికి సేర్వల్లు పొలిపేటలా ? ఎవరయి వాడు లోహజంఘాః ఇది మనకీ కాదు. శక్రమహిమరా ? రాజాగారి మంత్రముదాల్చిన బంగారబోతికతో నీ బాతిక నీద్రవోపుచున్నది. చెన్ను దంతుముపెట్లయన్నుచూచి భావమువచ్చి దీని బలి యయ్యెవచ్చునగదా అని తలంచి పెల్లప పాముపై వైచికోని తప్పించుకొని వచ్చితిని. తామకేదనిమాట వింటి ? పామును ద్రవదామనమను బెండ్లిచేసి కొనుగట ? యిమ్మని యెదుగుచున్నాను. అమ్మ పొలికి గోడమురాదా ? యెవరయి సతం శిట్ట సయి.

రాజుః కాలు యెంతమాట! చిన్నులు పోవరా ? అమ్మవారి మహిమ వాని కేమి తెలియును ? అయ్యో : యిప్పుకొంటి మాహులు పట్టుదుడను గదా ? ఇప్పుడే నిలియచ్చి వచ్చిన బాగుండునే. మన పుచ్చిడికి పోయి ద్రవముః దీసికొని వచ్చువర మంత సరరాతము కాగలదు. అవలయు వాడు భయములేదు. మన దీర శిశుడు పని యప్పుడే ముందరిండు. ఈ పొలికి పుచ్చున తనదామరదీయు తక్కువ చే నమ్మవారిని చచ్చి వరదెడలు గాన : మనదే పంపుట గలగుతుండు జేయు భార మాపెడదా ? యని మాటబాదుకొనుచు పొంతుండు సారలుపు వైచి యుర వారిముఖులై యుడిగిరి. రాజకూమారుడు వారి ముఁచిన్నయను ముఁతగుంతుకొంత కొంత పోరఁజేసికొని యయ్యో : పొంతు లొంతులన్ను తొలపవడి గదా ? ఏనాజా లోటలోనో ప్రసరించి ద్రవము దోచికొనెచ్చెరి. తెలియలేక రాజపుత్రి వెక్కుకొని వచ్చి యమ్మవారికి నిలియయ్య నిక్కయించిరి. ఆ మాట వినుచు పొంతు సామ్యదయము కొట్టుకొనుచున్నది. ఆ దొంగిలీయి యా దొంగిలీ గాపాడెట్లెట్ల తలంచి తలిచి తపన యోసినావ సానంబున బ్రవహించెడు మాతలుపు లంటికొని యందుగరి పోపావముల మారమువ లోనంతుడిగె. ఆ లోహ పొంతుగను భవనములు పెన్ను కలిగియున్నది. ఆంధుండు బంగారము చింటి రెన్నుములు రానుబుగా లోయలకు యున్నవి. రత్నప్రభలే యక్కడ పంపినంత పంతుడు గలుగె. జేయుచున్నవి. మొదటి కనకములు నిర్దములు యిప్పుచి. లోపలి తపనామంలలో లోహం బాన్య పుత్రాడలన్న బైట్లనా దన్నని వివేచనము అంట రాజపుత్రియ నలునూలు పిడు గలదు నమ్మవారి యాలయము పసిబితుండుండు బట్టి సుఖయవర్ణ బాధించి కలిగెను.

అందొక కక్క ప్రిగమాము కరావడన ... పీఠ పానము. పాన్య బహుద
... గలదు. పొంతులకి తెలుపుగలుగె. జేయుచున్నది. పాన్య కలగలెను. రత్న
... పొంతులకి తెలుపుగలుగె. పొంతులకి తెలుపుగలుగె. పొంతులకి తెలుపుగలుగె.
... పొంతులకి తెలుపుగలుగె. పొంతులకి తెలుపుగలుగె. పొంతులకి తెలుపుగలుగె.

యొప్పుది. ఆ చిన్నదాని వక్రగఁనముఁ బాచి యతండు మిక్కిలి యక్ష్మముఁ జెందుచు నొకఁ డా యమ్మదాసు భోయలు దయమూరి వక్రగఁ బాచింబున్న తనకుఁ బలి యిచ్చుట కుద్దోగింప వలయు ననియచు నోరు బడచుకొని పెద్దపులివలె నొక్క గడ్డతోఁ బాచుచున్నది! కృపామీనయగు నీస గౌరవ మిచ్చురీఁ గావించుచును. ఈ కర్తవీ బలిపాచ్చివధో ప్పొడి ప్రాశస్త్యత్యములు చేయించుచున్నరా! ముగ్ధులలోకములుఁ బాలించు మహా క్షిప్ర కుచ్చగఁడు మమిదోఁ బట్టించుము? ఇంకా ములు మీ పొట్ట నిండియకమానా? యింకా ములు జెందుదుఁ గర నలము పిండుచు నయ్యున్నదాని కంత ము భరింప నెవ్వరముగాఁ జెరుదెకెను.

వత్సా! పరదు వందు. దేవర్షాదోహముఁజేయవలయు. నీసాహసమునెప్పు గలుగ జేసినది. ఇంతటియంటి బలం గీకరింపదు. కడంబాసుకడంబుము. కంధమూల పరాశుతో భక్షించుచుండెను. అసల ములు ముగ్ధుల పోయినది రాజపుత్రుం దానులు విని కతవారిము నేం రాజువైరి చేయు బోయింపుచు "చివ్వి : నీవు బ్రిలోక పూజ్య వాంతు. నే నమరాదము గావించితిని. పట్టు కడించుటకు నే వెంకటాదను? ఇంతటి నుండి బలు లోకగీతరింపవని నాదు వరమున్ను. దయమూరి పుగము లాతి మాంసము భక్షించుటకు నీ పోటిఁ దగునా? యిది పలికి యట్టి పరిమిచ్చితి ననుమాట విని సంతోషించుచు వెండియు జడము భరించి తప్పగంబున గొలుసు బ్రదికి యా లాటిక సంతోష పట్టి చేయి పట్టుకొని పుల్లగా దానా. పైటికి లోభకము కమ్ము నాగు జేసితిని. తోరులు వచ్చి పట్టుకొనెనె కద పోదన విని యర్జునికి యంతకుమున్ను మిక్కిలి తన కతయంతయు స్వస్థిమగములు. కంబి పరిమూలలు చూచు చున్నది. కావున నా రాజపుత్రుని మూలు పని లభించున లేచి యతని వెంట నడువఁ బోయినది. అవద నొందిన పాద్యులించుట మూత యిచ్చివచ్చు చాని పనునలించుట నుమాము కదా : ఆ రాజవంశము వంశ్యులమున నే మున చేతితోఁ బట్టుకొని రెండుపదేక పాదలార్చి యా భవనము గవలి మిక్కిలి పురుది పురుది కరుదంచెను.

అప్పుడేఁ బెల్లవారివత్తి. ఈ రోహం కాముమతి చేచి ప్రస్థులో గుమా రుని గానక పరితపించుచు నుండునంటి బలిసేంపుచు పృథగములు కడంచెనేమా : యిది యవలచు వెజయ భాస్కరా : యిది పెద్ద బెజయముఁ బిలువఁబోతంగనెచి. అంతని వెజయవలయు. వెటిగో వచ్చుచున్నవాడను ప్రతిదవన మిచ్చి యతం దన్యగరుభోక్తకో గూడ మార్కపాదములొనవ కరిగి పనున్నులించును. అప్పు చాచి పుల్లం గొలి లించుచొన "తండ్రి : నుండు బోయతిని. యా బలిని మివ్వతి? అమ్మా : పిమ్మటాను" ముండుగొను కంపించుకొంచు గదా? అద్యా : నా మూవయ పట్టు కట్టుకొనిపిమ్మి : నీ నీవగదావా : నీ పోడిన కృత్యంబై నావలయునో" ముది పలికిన పట్టుకొని పట్టుకొని. అమ్మా : నీవు చెప్పవది మాట ముఁదించియి యాకడ పరితపించుచున్నా? నీవు చి కతయన తదుక భవపాక్షిని నేను నడు

రింతక మృగములు వామందఁ గాచికొని పుచ్చుంటివి. అంతలోఁ గొంతలు కొంగలు సొమ్ము తోరుకొని యీ రహస్య ముందిరమునఁ బ్రవేశించి యం దాదన మంతయు దాచికొని మిగిలిన భవము నిచ్చుటకై వాంఛు పోయిరి. అప్పుడు సేన చిన్నదాని మాట వారి ముఖం మెదుఁ దెలిపినది నమ్ము చెప్పలేదు లోతులకుం బోయిరి. ఆ లోపలి యింద్రవైభవ మును వెళ్ళుదును. పాతాళలోకము పరమన్నది అంతక యమ్మ వారి గుడి యెదుట పురావసులతో నీచువుచు సహవసంభవమునకుఁ గల్గిపెట్టబడిన యెల్ల వనవుల తోలి యీ సుందరమునకుఁ గృష్ణునియుచ్చితి. తరువాత దీనిదీసికొనివచ్చితి నని యీ వృక్షాంతమునకును చెప్పెను.

దాముతి పుష్పము సాహసవశరంధ్రమునాహారాద్ది గుణములకు మనమున సంకపించుచు నా లోమరితో బాటా : నీ పేరేమి? తల్లిదండ్రులెవ్వరు? జన్మమేమి యిది? యీ లోంగలదే నేను పట్టుకొనితిని? నీ రూప లక్షణములుమాత రాజుష్కరిత వలెఁ గనబడుచున్నావు. నీ వృక్షాంతముఁ జెప్పెను. నీ తల్లిదండ్రుల యొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి విన్నవగుంతుము. వెంటను మని పలికిన విని యక్కరికి యాడు నియమము.

అమ్మా : నా పేరు కలదాచిడియందు. నేను మహారాష్ట్ర దేశాధిపతి యగు చల్లదగు ప మహారాజు హామరము. మా తల్లి పేరు సోగంధిక. మా రాజు తాని చంద్రప్రభము. నేను చాతి యంతఃపురములో రత్నరంగిణితోఁ జరుగితి నెద్ర బోయితిని. ఇప్పుడే తెల్లవచ్చితిను నాడు చెలియదు. మీ మాటలచే లోంగలు తీసికొని వచ్చిరని తోయవచ్చును. మీ యెదుట నమ్మఁ గాచితిని. పుష్పాత్ముడు నీకేమి దానయునును యిదిగె వెలుగింపరము దాముతి పుష్ప ముద్రానుము. మీరు నా దుమాతా దని యు భరము చెప్పెనది. అప్పు దా చిన్నది ప్రాయమునఁ జిన్నది యొనగు నుద్దీపనములాంటిది వారియెడఁ గృతజ్ఞతఁ జూపుదు మధుర వాక్యములచే నామఁ బ్రేమి గలుగఁజేసెనది. అందులచే దానిని గంధాచిడియచి యెల్లఱ పచ్చినది. దానియంద వెంటఁబెట్టుకొని రాజుష్కరుడు లోంగలు వోయిన దారి వితరి వంజిగలిగె ముఖముగా నడుచుచు గమనాయానము వాయ నడుమ వృక్షచ్ఛాయల ప్రసేమించుచు వాదలియిన మధుర ఫలములఁ గోసి తెచ్చి భుజించుచు చాతురయందు దుర్లభమో ముల వేసింది ఖరపాడియై మృగబాధ రాకుండఁ గాపాడును నీ రీతి గొన్ని వేయనం బులు సాగించి కొన్ని దీపములు కొయరదాము దాచెను. వారు మొదలు గనంబడిన పల్లెతోసి వారలఁ జంద్రప్రభమునకు మార్గ ముచేసి తెలిసికొని కతివయ ప్రయాణముల నాహ్వానము చేరిరి.

నాడు పెద దూరము వదిలివచ్చుటచే వారు మెగుల వాహనములఁజెలుచు నప్పుడీదిఁ గొంతెము దీక్షిదీపుడులచేఁ జైన నడువలేదు యీ ప్రాంతమునందున్న గొంతె- బ్రాహ్మణ గృహములవక్షంబు యెడిగి వలయునుకైఁ బయంకిరి. వెంటనే

చామతీయుఁ గంధానీశయు నిడుసరిలిరి. విజయ భాస్కరుఁడు బద్ధపాణియై నిగ్రః బోధక యందొక కెసఁ గూర్చుండియుండెను. అప్పు డాయనది బ్రాహ్మణుఁడును బ్రాహ్మణియు నిట్లు వాదించుకొనిరి.

విగమశర్మకథ

బ్రాహ్మణి—వాదా : మనకు రెప్పరియేండు నింకవచ్చివని. ఇంటి సింహ సంకాపము గని పొందె దితిమి. ఒక్కరికిని మెట్టికాలేదు. ఇల్లునూడఁ గడు పప్పుచ్చ రముగా నున్నది. దినక్షిరము గందరగునున్నది. పీను పిరికోటింబోయి యేమియు సంపాదనఁ జేసికొని రాలేదు గదా. అదురాని వతి నా కెదురుగా నిండిరోగూర్చుండి కుటుంబు చెప్పెను. ఈ కాపర పెట్టె మనము ?

బ్రాహ్మణుఁడు—నీవు కొడుకుల పేయము నువక నన్నే సర్వదా కొలిచి కొని తినుచుండువు. ఒక్కరికిని బరువు సంవత్సరంబివయి ? అబోతువలె గుడిరి యూచునింబడి దినుగుచుండు. నే నేమి చేయుదును ? ఒంటితొక్క పీడ నీ కాపర పెట్టెకొద్దువని తాళంను. తినుటకు గడుపుపిండ నన్ను ముండినం గదా పెండ్లి మాట యాలోచించుకొనుట : నీ మూంముగవే కొనుటు లందఱు మును నిర్వా గులై పోయిరి.

బ్రాహ్మణి—నీరెప్పుడు వాంఛనఁ జెట్టుచుండును. ఇంతకన్నమతేమియుం జేకఁగారు. తేలి వారివంక దిట్టెను. పిల్లలను బుడిచి రెవములు. చేతఁ గాసిమను లేదు. అక్కా : యీ పంసారే సాగరమెట్లు తరించురావనో తెలియును.

బ్రాహ్మణుఁడు—నన్నేమి చేయునునె-వు ? నా శక్తికొలది దిరిగి ముష్టి యెత్తుకొని వచ్చుటనే యుంటిని. పలువుర నొక్కఁడు పోషించగలఁడా ? ఎక్కడికిఁ బోయినను పెద్దమ్మ యిదురు వచ్చుచున్నది.

బ్రాహ్మణి—ఈ సమయ మెంతసోమయాళులు యజ్ఞము చేయుదునని రెప్పి లేకొనునము. తేసి యింత ద్రవ్యము సంపాదించుకొని వచ్చెను? మగవానికియెప్పు వలయునా ?

బ్రాహ్మణుఁడు—అవును. అప్పుడికి వికరదగుట పొగయంతగు విగ్రహార్క మహారాజున్నాఁడు రాక్షస వశన దర్బరలు సాగివని. అప్పుఁజ్ఞాత్ముఁడు స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. ఇప్పుడావాగున వెచ్చుచా చెప్పదునులేదు.

బ్రాహ్మణి—అయినను బ్రతులు లేరాయేమి ?

బ్రాహ్మ—ఒక పరమ నిర్యామ్యుఁడున్నాఁడు. తెలియద కొందఁననుమ వాని మొద కరిగి యెక్కియో యాదించిరట. అప్పుడు రోయవలె వారిం పట్టుకొని యెఁసారిలో చెట్టించెనట. నేను బోయిన వద్దేయును.

బ్రాహ్మణి — అంత మహామహాశుభం!

బ్రాహ్మణుడు — అది యొకటియేనా? మఱియొకటి వినుము వాని భార్యయే! బుద్ధుడును మంచి గుణములు గలవారు. అతని పరిణామము వివరేయే యిట్లాలు పుట్టుకునేరే రహస్యముగా భవము మంచి పెట్టించినది. అగుట తేలిసికొని యా పాపాత్ముడు వారిమధ్యను జంపించెను.

బ్రాహ్మణి — కివేదా? యొక కరివాక్యముతో కదా! తమను మంచి వాంఛనము తెచ్చుకొని పుట్టుచుందురు.

శ్రా — నా కెట్టివాండు పుట్టితిరో చూచితివా? అగుననె.

బ్రాహ్మణి — (వచ్చుచు) అవును. మీ పాద విద్యా గుణములు మీ పిల్లలయందు లేవు. మీరే తెచ్చుకొనవలయును.

అని యా దంపతులు మఱివాడుకొనుచు గొంత సేవకీర్తి నిడఁబోయిరి. ఆ మాటాన్నియు విని విజయభాస్కరుడు వారి దాగిదమును గుఱించి మిక్కిలి పరిరసించుచు “అయ్యో! ఆ చోరుల యిందలొనుంచి కొంత రసప్రసవం దీసికొనివచ్చి తిని గానెమి? దాని వంశ పీఠవృక్షి లొందుదుమా? ఇప్పుడు వీరికి నే నేమి చేయగలను? వీరి దాగిద్యు పెట్టుపోవు? నని దానించుచు వెట్టకే వా ర్కాతి గణపెను.

మఱువాడు ప్రాతఃకాలమును దల్లిలో వారి సంవాదమంతయుం జెప్పి వీరి దాగిద పెట్టుపోవునని యాలోచించుచు సమయంబు వీరిలో నెక్కియో రాజెంపు నివంబునది. అది గుఱియని రాజ్యమును వాయింటి బ్రాహ్మణు నడిగిన నాపాటుం గిట్టనియె.

మా పట్టువు రాజుగారి కోటలోఁ గొన్ని దివముల క్రిందట కొంగలువనె కించి యొక్కడు రొక్కముఁ దెచ్చుచుండునయే కాక పరిరెండేఁడుల ప్రాయము గల యమ్మహారాజు కుఱుకు కలరాషిణిని దీసికొని పోయిరి. ఆ దిన్నదానిని దీసికొనివచ్చిన వానికిఁ బుత్రికతోఁ గూడ రాజ్యము నర్పించెను. మా రాజు చంద్రగుప్తుడు దానిం పించెనువాడు. అదియే దీని వృత్తాంతమని పరిశీలించి యా వృక్ష కుమారుఁడఁ సంతోషించును. దల్లి యమమతి వదసి యా బ్రాహ్మణుని రెండు నేటియొకెప్పుడు.

అప్పు రాపాటుం దపాఠ ప్రమాదకూపారంబును మునుంగుడు “గమావా! నీ చూడార్య మార్యజనప్రేతప్రాతరం యుష్మ యదీ నీ పేరు స్మరించుకొ. చిర కాలము మీము సుఖించిము. మరీయ దాని దాంధ్రవారమునకు నీవు లోకజాంధ్రపుంధ వ్రతి” మని పెక్కు తెరంగుల వినుతీంపులుఁ జెప్పమాయనిం గలిగి బానిసి. జేయు దెగిన కర్మకర్మ మంతయు వ్రాసెను. నిగమకర్మ యను పేరంబరంగు. దా విప్ర రుమాలుండు తండ్రి మాటలన్నియు విని యుక్తి గంతులు పుచ్చుచు సప్తదే మంది

దున్నులు దరించి రావచ్చు. తిక నొక యందముపై గూర్చుండ జెట్టకొని మిఠయ భాస్కర కత్తరిని కడగలు చేతం బాచి యో యందము ప్రత్యక్షమగుచు గింపిర న్నరంబును దన్నునుం బరమార్చి రాజ్యశ్రీకం దెచ్చితిమని పలుకుచు జూచువారి కప్పేయపు గలుగఁ జేయుచుఁ సర్వరముగాఁ జండ్లగవచ్చుని యాస్థానమున కరిగెను.

■ రాజు వాచుండున వెన్నోడో బ్రాహ్మణ భూమాచుండు తనవృత్తికను దీసి కొనివచ్చుచున్నాఁ డను వార విని యవరిమితాచుండును జెందుటఁగొంతయార నెదురు వచ్చి యందలములోనున్న కొమార్తె - జూచి కొఁగిరిండుకొని వియోగ దుఖ ముచి నయించుచుఁ జెడ తడవు మన్నించి ముద్దుపెట్టుకొని తరువాతఁ దల్లిం జూచుటకై యా యంతి సంకాపకమున కవిపెను.

మిమ్ముటఁ జండ్లగవచ్చుడు నిగమకర్మకు మిక్కిలి గౌరవంపుడు వి పకుమారా నీ పేరేమి ? కాపురం బెవ్వరు ? నీవీ లాలిక న్నొక గనుగొంటి ? దొంగరేపురి ? దొరకవచ్చువు లేమెనవి ? వారిన్నెలు పరిభవించితివి ? లేమన వసుండ్నియు సవి నర ముగాఁ జెప్పి నా కానందము గలుగజేయుమని యజ్ఞివ నవ్విప్రకుమారుం దిల్లనియె.

దేవా ! నేను కడ రోకము నుండి వచ్చుచుండ నొక యరణ్యములోఁ గొందఱు దొంగలు పొదిదురు పడిరి. వారిలో నొకఁడు కర్తవ్య దారిక వెతుకొనయుండె తక్కిన వాండ్ల నెత్తిపైఁద భవము మాటులున్నవి. వారింజూచి నే న్నలునానము జేయుచు మీరెవ్వ రెందుఁబోవుచున్నారు ? నలువుండని యడలించితిని. నా పలుకుండు వాండ్లుదెసరి యప్పుడనతిగదిరించి తలయొక దారింజాతపోయిరి అప్పుడునే నీలాలిక నెత్తుకొని మనవీటికిఁ జచ్చిదెంచితిని. నా పేరు నిగమకర్మ యంగుడు నా కాపుర మీ పుకడమే యని యెఱింగించెను.

వాచి మఱులు విని యారాజు సంకయాలిక వృద్ధయందై మిక్కినిం జూచి పడుగురు వెజుచి పొదిపోవుదూ ? దీనిలో నేదియోవ్యత్యాసమున్నదని యాలో రించి ఆర్కా . నీ కి కడగవచ్చితి? యందలమునను నీవు పాముఁ జేసెనుంటి? నీవు కడుచు త్రివ్వగలవా ?" యని యెత్తిప వతండు "నేను పాముఁ జేసెను గాని కడుచు త్రివ్వగలను. తలయొ జంపిదములు వడుకుటచే పలుకలు వడినది అ పొంగ లలో నొకఁడు జెడచి యా కరణంము నేంం లాటవె దిపోయె. నేను స్వీకరించితి" నని చెప్పిన నవ్వరు రాజు అయ్యా ! కడురకగా వేరికారు. కాకు అని చెప్పి యా జగము పుచ్చుకొని దూత నందు "వికమాదిత్య" అని విలాసమున్నది. ఇది బోధుల యొదనుండు భద్రము కాదు. రషక పురుషులు భరియించునది. విక్రమాచ్యుసి విలా సము దీనిపై నున్నది. దీని గుఱించి విమర్శింప వలసి యున్నది. ముందు నీకుఁ దెలియ జేయుదును.

ప్రస్తుత మింటిలో దయ సేయుఁడుని ఫలిక కొంత పొలితోషిక మిచ్చి యోగ

దగినయింపాయ మాలోపించు దగివడ. పే.మాట తీసివేయఁగూడదు. పియ్యదన
నెప్పుడైతేఁ దెలియక మానదు. మన పెరలిలోనున్న నూతిలోపిరి బక్కచోసితిమని
బ్రహ్మకుఁ దెలియదు రాజులోపలను నెంతెంత రెంతెంత వేయియేసిలో
పురాణములలో నున్నది వినుచుండరా ? యని యపాయముఁ బ్రవృద్ది.

అమాట వినిసింతుకొనక యాబ్రహ్మకుఁ దెక్కవకోపోయెను. తరువాత
నాటి సాయంకాలమున బ్రాహ్మకుఁ జియలొక్కఁడు బాలి నాయనా :
మా పిల్ల దివ్యదు నిందించెను. అచ్చరి కొక్షిలోనున్న నూతిలోఁ జేరవలసినయిది.
తీసిపెట్టెదరా ? యని యడిగిన నా రాజపుత్రుడు అన్న : దీనికి నట్లుండ
బ్రతిమాలునయినా ? దారీమాపును తీసిపెట్టెమని చెప్పెను. అప్పు డా బ్రాహ్మకుఁ
జియలొక్కఁడు పిక్కిలి యగ్రాధమున పెరలిలోని నూతియొక్కకుఁ దీసికొని
పోయెనది. రాజునూతుండు తండ్రి దొంగిలుచుచు అన్న : పేద గనుబడలేదు. నీకు
లోఁడుగానున్నవి. గాఠము గావలయుమని వలకునుఁ జూచుచున్న నమయించున
సంతకు మున్న యందు పెరియున్న చిగముక్క వచ్చి యారాజపుత్రుని రెండు
పాదములు వట్టుకొని యెత్తి నూతిలోఁ బక్కచోసెను.

అప్పుడా బ్రాహ్మకుఁ దానుమతి యొప్పుతగి "అమ్మా : మీపిల్లవాడు పేద
తీయబోయి కాలుబారి నూతిలోఁ బడియెను. నాకేమియుం దోరకున్నది. తీయుమపు
గాని రమ్మని" వలన నాంబులూలు తల్లిమి పుల్లమున గుండెలు బాదుకొనుచు నెక్క
దెక్కడనవి యదలచి నానూతిఁబుద్ధ కరిగి తొంగిదూచునంద చిగముక్క వాటన
గుండి వచ్చి బూసాధ్యైతర్ముమునుగూత పాపముయొక్కకొని నూతిలోఁ బడవెనెను.
దూరములకుఁ జేరువాని కృత్యములుంబవు. రాజపుత్రుగఁడు మొదట నూతిలోఁగాని
మునుంగక యుండుచున్నాడనున్న ముట్టమిక్క పట్టుకొని నూతిగోదంతేఁ నెలవఁ
బడియుండెను. ఇంతలోఁ కొనుమతి నూతిలోఁ బడినది. అతఁడా సంగతి గ్రహించి
తల్లి యని సిక్కుయించి మునుంగియన చెడుంతో దగ్గరే వట్టుకొని తేవనెత్తి అమ్మా :
నీవు చెలవకుము. మనకుఁ బరాదయములదు. ఆ బ్రాహ్మకుం కడుమమ తెలిసికొన
లేకపోయితిమి. మనము రాజుతో నెక్కముఁ జెప్పఁదుమని మనం పీరిట్లు చెప్పిరి.
కానిమ్ము భగవంతుడే మనం రక్షించును అని యాదామృత మునుచ్చి వదిలిన
కోరమునే ములుఁజదిపెను.

క. గిరియెక్కి మనె ధర సా

గిరమున మనఁగెను బాసఁ కముఁ జొచ్చిన నీ

కరములతోడ నిడిన

ముని మహాభయమన రాచుఁ మహానిష్ఠుడెనె.

మొదట నూతిలోఁ బడవలెనని గాఠముగ్గ నుం బెట్టియు .. వెలుప
లబ్రాహ్మకుని చెవులకుఁ చోమి బుద్ధ ముం బెట్టి తెలియఁజేయుచు లేచె.

తలవీటితో నీచ రాజ్యమునకు చెవయ్యెనును రాగలదును సంతోషింపడు రాజ్య రాధాంతరమునఁ బెయ్యెదగిన దృశ్యమును నాలోచించుచునుండి.

అప్పుడే బాధ్యులగును నిగమశర్మ సునిమేషులగు సంతోషురమిను కను పుల్కనంబు. "అమ్మా! తన్నయ్య! చెప్పితి, కేల నీకొనిపోయితి? ఎవ్వరు పడిపించితి? నీయిది చెప్పిన బ్రాహ్మయమమామము పొంగుంబాదాదోలి నిన్ను వెలిపించితిని చెప్పినట్లున్నను యీ చిహ్నము? లేదు లేదు! నాదాదోలి యిట్లనియె. ఇకను! మతిమూలగల రాజ్యపాదమునకును నాని వెన్ను నడు కల్గితో నమనమారం బునులుపిచ్చులు దాలో నెన్ను పనిపించి నీ భారమునను దీసికొని వెళ్ళితి. రాదెని ముద బాధ్యులైనారామిదొవ్వులంతయు. నీచమున నాదు నామ గనం మనయు నయిది బ్రాహ్మయను నిమాయను పాదానినెలదొరకను నెప్పుక్కడికిఁ బరికినిపెట్టెను ఇదియే యధార్థము చెప్పెను. నీచరామదాలో యెటులగిడునా? య! యిదిగల ను దిన్నెది" య నాకుఁ గుంజీనామంచులు చెప్పెడు. పాదముల ము పిచ్చి, పోలిఁబడుచ గొప్పవారివల గనంబడుచును. అప్పుడగు సొందర్మము జూచి రీతివలయు"వని యామాట చెప్పెను జెప్పినది. అప్పుడు మిగుల బుద్ధిమంతుఁడగు నామా సంతోషము జెందున "పైతీ! నీవు చెప్పిన వారి ప్రియార్థములు ప్రామాణ్యమునయుండునది తోచుచున్నది. నిగమశర్మ మూలంబుయు నాచితములగు నే నిప్పుడే కవిపెట్టితిని. ఇప్పుడు లేవు ప్రార్థననుపొంది చాలియెల్ల వరీకింది చెప్పెద" నని వరికి మాకేమి గవపి ములునా యవయమును ముగ్ధునిసొమంత పరపచార సహారముగాఁ బూజించు చుం గుంటోగను. రామ సహచారముగాఁ బరమయిందికిఁ బెచ్చుచున్నానని పాద యిడుచుచునును లేవిన పని యాచాహ్మణి కన భుమాచును. బాధ్యునిచ్చి కంబుతో చెప్పెనున్నాఁడని నిశ్చయించి మదియును మాకు రాజ్యము చెప్పినచటాత పేకెప్పుడుపారవో! గావించును చెప్పి కొండటి సతిని సొత్తుపూషించునది లెకప చెప్పెకొని సుమాచును తను వలంకరించుకొని. అధిసమయమున నిగమశర్మ "అమ్మా! నేనెప్పుడు రాజాగారి కెడఁడనువలయునా" యని యవిగడ నామ "ను సరి మన మామము జూజూరము. మున కిడువలచి సవసరములేదు. అదియుమంగాక కొంతము పెగించుకొనియుండుది పోయినచో నీవును కలిగివుండుదు. ఎవ్వరికొనకమా చెప్పెని? మనము లోపలకు వెళ్ళుచును గడంబెది. ఇయన భార్యలచ్చి నున్ను లలిపనంబాక పేవు చుంటికిఁ బడలెను. విప్పు! జల్లియె నాకును గెరవము దాగించి" అని వెళ్ళి వెలుగులు చలంపి లాచును నామ లోపలనే మాచుండి.

అంతలో బాధ్యులెవ్వఁడ నయిందని నిగమశర్మ ముందును నెలుగు నని నిగమశర్మను ని మాచిందెను. అంతయు నెలుగు నిగమశర్మను నిగమశర్మ "మీరు లోపలనున్న వెలిపించునది నీవు చెప్పెను. అందు

రాజాగారికొక జెప్పుమనఁ దెప్పినది. వాఁడందోయి యామాటఁ జెప్పెను. రాజు నవ్వఁడు. గాఢముఁ బండ్లియైన కరుణాకర వేడ్లు లేయవచ్చును. ఇప్పుటికి రమ్మని తెప్పము. రాకన్న పిల్లలకువచ్చుటయు నామాటలు విని విగమవర్క వడివడి లేచి రాజముద్దము వచ్చెను. అతని యంబందరము వెషముఁబాచి మున్నెఱంగినవారెల్ల బలవనవ్వసాగిరి. అప్పుడు రాజు ప్రశ్నమహా ! మీయింటికి వొక యాఁడొక చిన్న వాడు వచ్చిరట. వారెక్కడనున్నారని యిదిగివచనఁబడుదు నాకుఁ జెలియదు. మాయమ్మ నడుగుఁదనె యుత్తరముఁ జెప్పెను.

7/

అప్పుడతఁడు ఎరిపించి యుగిస మాయంటి తెవ్వను నులేదనియు వారెవ్వరో మీ పొలుగమని తెప్పినది. ఆ మాటలలోఁ బోట్టుపొట్టుగపించి యా మాత్రపు మీ యిల్లబాదీదో రూపవంధువును పరిశ్రమతోఁ గూడ లోపలఁ బ్రవేశించి యిల్లు నలుమూలలు పరకి పెరిదిలోన కరిచి పరికించి యా నూతియెదడుఁ బోయి తొంగిపూఁడు. అందులో నిదువును ముప్పల మొగములు పీల్చిపై బాపరవర్కముల వలె గనబడినవి. వానంటి యవఁడు పిమ్మయినఁ బ్రేమముతో రమ్మని శ్రేణికలం దెప్పించి పరిచారము వింటి వారిఁ బిల్చిపొందెను. వారు నృసింహుని నుండఁడు రాజు సంకసించుడు. గట్ట గ్రొత్తబట్టల నిప్పించి పరమ వాయ నుపదారములు సేయించెను. అప్పుడతఁడు వాహ్మియని పిలిచి వాఁడు "వీరెవ్వరు పాపాతిలో నెలుపు"రని యిదిగవ నామె పిమ్మయం బలిపయింపను "అ.య్య! వీరెవ్వరో వేనెలుంగమ. చూసాతిలోని తెల్లు వచ్చిరేదా ?" యని యుత్తరము జెప్పెను. ఈరమ్మ సగమవర్క వారు తన గట్ట బయలుపట్టుదుర. యెంటి ప్రాణముతోఁ బల్ల పోయి చూచుచుండెను.

4

పిమ్మది రాజు పిలుపువాన్మయఁ గలిచి "యమావా ! మీరెవ్వరు ? ఇప్పుటి తెప్పను వచ్చితే ? మిమ్మనాతిని నోవ్వరు పరగిదోసిరి. నిజముఁజెప్ప" దని యిదిగవ వరుగబట్టుచుచుండెను. రాజాత్మకుడు ఆ బ్రాహ్మణుల తెప్పయింపించి వారివారము "మమ ముల్లముము మిమ్మవ్వకు దీనిలో బకద్రోయలేదు. కాలు నా పేరు బకద్రు. నానమిర మోమ మచది. అయియేద" మని చెప్పెను. ■ ముచుచి రాజు "మహారాజ్యములోఁ గలరాజుడయ్యె. వారిను బింగలరాజివిప్పించె. వారెవ్వ నీవు వా ?" యని యిదిగవ. నావ్వరాజవమెయి వేనెలుంగను, కలబాదీ బొత్తకమ నామె బలియను మాతమ ప్రయ్యత్తరముజెప్పెను. మిమ్మసారుచిగిలె. ననగించినది వెలుయభావము మహామనీ జెప్పెను. రాని యెదారముఁ బిమ్మ నుండును. అప్పుడతఁడు "జేమి చేయుదురందరకు వచ్చిండు. లేవు నెఱుంగింతు. ఇప్పుడే వెగిలి. నుండున్నద" పలికి పని కరతోఁబంపి యిదిగవనూనా నుండునయ్యె. అప్పుడు బ్రహ్మసిమ్మగిరిని రమ్మని "అమ్మ ! నిజముచి. మిమ్మలొందెను. మీ లోక నిది వాఁడటను. మిమ్మతనం గింపిరయింపఁ జెప్పెను. నుండు తెప్పనతో సగవారకు పల్ల నెయింపియేదో వారి వీరినెల్ల

దండించును. మనము వీరి కుష్కారము చేయఁదలచుటఁజెప్పెదరా ? అట్టిది కష్టపరమెట్లుచేయుదును ? మనకు బ్రోహనులేసిన పాపమువారివలఁపించుక దెవఁడును బ్రార్థించుచున్నాఁడ నది వారి బ్రోహముగాదు. దార్శిన్యబోధము. మన మిట్లుచేయరాదు. మఱియొక యూరికిఁ బ్రోహకము రమ్మ. చాలాగాదు పీరి కెత్తియేని యుపకారము చేయఁదగని పులిఁ యెవ్వరికిఁ జెలియకుండఁ దల్లి బ్రోహుర నాటి దేవపరామున మఱియొక యూరికిఁబ్రోయెను.

మఱియొకఁడు విగమకర్మ బాణానొద్ద కరిగి నెచు : దేవర ప్రకటించిన ప్రకారము జరిగింపవలయును. మేమి పుష్కరికం దీసికొనివచ్చి యర్పించెరివి. ప్రభువులే దుష్టర లాదినదోఁ లులు లేమిచేయుదు ? రని యడిగిన వాఁడు 'మాకలఠావీణి కన్ను విడిచిందిన వాఁడవు నీవు కావని చెప్పెనున్నది. నీ మాంబు వినినను జనందర్శిముగానేయున్నవి. విన్నొక్కనిఁజూచి మఱుగు పొందోయిరని చెప్పునుంటి. ఇది బ్రోహుత్వము కాదా ? విజము లేయనటకు నేమి చెప్పటకు మీరు లేదనుటయు నతండ్రిపిచ్చి. లేదా. పీకొహురై నేమి బ్రాహ్మణ్యపు కుంఠనయెను నననుకూలుండ నవియు భక్తుఁ జెందెయాడుట కిష్టములేదు యిటు జొంటుచున్నది. పోవెందు. అమె చెప్పిన దిన్నవాడు పీరడిగిన నమ్మఁగించెనా ? మాయించు నున్నట్లు : వారిన్నవారిఁజూచి వరించి యట్లుచున్నది విజముఁ దెలిసికొని న్యాయము చేయుఁ దని కోరికొనెయెను. అతని మాంబు విని రాక పోవొమ్మ నా కొమరిత యసత్యము లాడునదిగాదు. న్యాయమే విచారించి కావించెదమని వరికి యరనినంపి తానంతః పురమున కరిగి కంఠాఁడై కట్టెనటె.

అమ్మా : నీవు చెప్పిన చిన్నవాఁడను దల్లియు నా బ్రాహ్మణుని పెరటి సూరికిఁ జెలియున్నాడు. నేనెట్లొక దేవతమున నాసూరియొద్దకరిగి చూచి వారిం బయటికిఁ దీయించి మఱిగితిని నీ ప్రహేళిక చేయియుఁ దనకుఁ జెలియదని చెప్పిరి. పోలికలు చూచిన నీ వన్ను చేయున్నాడు. ఆ పాటలే వారి దానిలోఁ బదఁ బోసిరని తంబి యడిగితిని. అతియమిముంజెవ్వర రమంతఃదామే కాలిజారి పోతిమని నుకింది. అప్పుడు నేనెమిచేయుదును ? ఈ బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణుడు నన్నునుఁ బండింపుచున్నాఁడు. నెమియు చెప్పుచువి యడిగిన నవ్వఁచటి యట్లనియె.

కండ్రి : నేను నీతో దుష్టర లాడుచునా ? ఆ చిన్నవాడు రడు మంచి వాడు ? తల్లియు నట్టిలే. వారితో నేను నాదాన దివములు పయవము చేసితిని. వారికిఁ గల భూతరయ మఱియొకరికి లేదు. వన్నెంకనొక దయతోఁ జూచి యూరు దీసికొని వచ్చిరి నీమ మందుకొనిన యుంటివాఁనిదార్శిన్యమునక. పిచ్చిలి వగచుదు వారి కెత్తియేని నుపకారముఁ జేయవలయునని చెప్పి బ్రోహుత్వ పుష్కరికిఁ జెప్పుచుండ నేను వింటిని. ఆ విమృశనే వారు నారక బ్రోహుత్వ గణంబులేదని యొక్కత్రాంశమంతయుం గెప్పినది. తండ్రిగనుత్తంజము నుండుటదోలాయిత హృదయంబై

చాలి దరజల సరసికొనిరంభని గూతచారులను నియమించెను. సగమునకలము నేను దగని వాడనను కొమ్మలైచి పొంకింపును మన వాణ్ణి ధర్మముఁ బెట్టి ప్రవర్తించు చున్నాఁడని పట్టణమంతయు జూచింపుయందఁ బోయెను వారి మాటలు నశ్యమయి ననియి; రాజును నిందింపఁ దొడంగిరి.

అది యట్లుండె నరవ్యాసులో నాటి నాతి మ్రుచ్చునట్లు గమ్మస్థానమున కదిగి తిరిగి పచ్చ కల్లి గుడిపొంగిలు వచ్చారితం గానన నలుమూలలు వెంకి యొరులు వచ్చిన గుణకులు గనంబడినఁ బొట్టుపముయ నోహో? మోగును వచ్చినదీ ఎవ్వరో మన సుర్యము తెలిసికొని వచ్చి యచ్చిగురుబోడిం దీసికొని పోయెను ధనమపియు ముట్టలేదు. వాడవచ్చితనకు వగర చుట్టము కావలయును వానిం బట్టికొని వరాధరింప నిదో మనగుట్టు బయలు పరకహాసముచుల్లర్చి పుష్ప వగరమున కిదిగిన నంతయుఁ దెల్ల మనము యాలోచింపకొని ను వచ్చును పిచ్చినివేషము వెడలకొని యా వాణ్ణానికిం జూపించులం చిప్పింపుడ నాచేత మిగిలెదలఁ జుట్టుండి మనవాడాయాకి దివ్యంగదా? పాపము నగమకర్మ వాఙ్మనము గడంబాచులకి తప్పించి తీసికొనివచ్చెను. తాను ప్రకటించిన ప్రకార మా జరిగెను. విశిష్ట వేషమునివది? అట్టివాడు పెద్దది నట్లు వాడింప నేం? గురువ చుట్టుచున్నది విశిష్టము మోగించుకొను చుంకిరి. ఆ పాపపుచునా మఱుగు నుచు వాని పాపముచు. గమకర్మ యిందిరిం బా. యంతనతోఁ బరిపయించి మేసి యోర్పా? నిష్ఠ తస్యచులకో బట్టుమేసి వానపటిం బట్టితచ్చి రాజు గారి కిచ్చితిమిదే అతండు నీ వామక మమిదొఁ దీర్చలేదు. నిష్ఠపేక్షించితివెం? ఆ విషయము తగివు పెన్నవరినవదే యు యుచిని నా భూసురకుమారుండు నేను విచిరి తినా? అతందే పిలిచి యిచ్చునని హామీచుచ్చాను మఱి కొన్ని దినములు విను ర్పించి పిమ్మటఁ దగవు పెట్టవము న్నాయమనకుఁ గాంము గాదుగదా? నే నవ్వుకు పేక్షించితివేని నవ్వుంకకాకి ఈ పాపికా పాపపుచులకుఁ బరివారిగా నుంకకపోవునా? అని చెప్పిన విని వాండు క్రమ్మఁ బట్టినిది.

అయ్యా! ఆ దొంగల సవాన దేహిచుట్ట? నీకెందు గనంబడిరి. ■ వారిక నెర్పటినుండి తీసికొనివచ్చితివని యడిగిన నతండు 'అబ్బో? దానిది భైరవాధ యున్నది ఇప్పుడు తెచ్చుటకు దీనులైరేను. నాకుఁ బరియంపు'దని వలికియక్కడి నుండి వెంటనేను బోయెను. పోదే మనగుట్టు తెలిసికొని వచ్చిన గాదు. సదుచుంబ ముగా పినిం బట్టికొని తీసికొనిపోయి మన యచ్చువానికి బలియిత్తమని నెవ్వరుంబుకొని వాండ్లతోనాటి రాత్రి నా బ్రాహ్మణ కుటుంబము వారి వందతని తెక్కలు విరిచితట్టి యొరు లెటుంగకుంధఁ దెల్ల వారక పూర్వము తమ యానికి నట్టుయఁ దీసికొనిపోయిరి.

వెక్కండ్లు రాజరటులదే గాపారఁదగుచున్న పోలలోఁ బ్రవేశించి బోలి కొని పోయిన యా గజదొంగలకు నా రామయ్యంబు దీసికొని పోవుట యేమి తెక్క? అందఱుచాలి ముఖమంధపమున పాకినెల్లఁ బడుంకవెట్టి సగమకర్మతో వోరి? నిష్ఠ

మా గుట్టు దెలిసికొని మా యింటనున్న చిన్నదాని వెతుక్కొని పోయితివి. మా శక్తి యాహారము వెడఁగొట్టిన పాతక మూరకపోవునా ? మిమ్ము నందఱు నిప్పుకు మా తల్లికి బలియిచ్చుచున్నారము. మీ యివ్వదైవమును బ్రార్థించుకొనుటని పరికిత విని గత గతి వదఁకును విగమరక్మ యట్లు నెఱుఁగెను.

బాబులారా : నే నేమియు నెఱుఁగను. ఎవ్వఁతో యొక చిన్నవాని చిన్నదానిని మా యింటికిఁ దీసికొని పన్నీ రాజుగారి రప్పగించుమని తెప్పిసెను. యి మందలి యాసఁజే నేనే తీసికొని వచ్చితిమ. అంతిని. అందు వలన బ్రహ్మజనము లేకపోయినది. ఆ చిన్నది తండ్రితో యదార్థముఁ బెప్పటచే నతం తనుమానముఁజెంది నా మాటలు నమ్ములేదు. ఇంతయు నిప్పునము ; నెరవారట ముప్పేల చంపెదఁడు? రక్షింపును, రక్షింపును. పాడుకొనిన సమృద్ధిపత యాచనములు కలులు వారి కుతుక లపై వ్రేయు గమనింప నుచుండును వందు, వందు. వీరి జంపకుఁడు. నే నెంతటి సుండి మాంసోపహరముల సంగీతరింపను. కందమాత పూడులే మఱింపుటందు. నా యిదు. జీవహింస చేయవలసి యో శక్తి వారికొరఁ బలికినది

ఆ మాట విని వోధులు కలులు నేఁ బాపవై చి బాపనయ్యలారా : బలికి కోయితిరి. మా తల్లికి మీ యందు దయవల్పినది. మిమ్మిచ్చటనుండి కదలలేదుము. పశువులం కోరఁ గట్టి మేపుదురుముని చెప్పి యట్లు చేయుచుండిరి. నక్షత్రము బాధించిన పాతక మూరకపోవునా ? యిది యెఱుంగించి యమ్మటికి వేక యత్నికమించు దియు నమ్ముచున్నందు తదవంతరోదంతంబు దియూతి మఱియందిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను.

ఫలంబదియ మఱి

గోపా : ఏమ మట్లు విజయవాస్కయందు రల్లితోఁ గూడఁ జంద్రప్రస నగరము విడిచి యడచి తెనువునందు నడిచి నడిచి కొన్ని వయనంబులనుఁ జిత్ర కూటంబును నగరవారముఁ జేసెను. అయ్యు గవారంబు నడిచి విద్యావిలాసభాసురునిగఁ జూచుచుండే నలంకరింపఁబడి యున్నది. చూర మాత్రగమన శ్రమచే రన్సిచ్చిట్టాచులు నిగుడింపుచు నా రాజనందనుఁ డందొక డగఁజే జ్యందారకుని ముందరము దాపున నెలు వంబడి వాటిల్లి వచ్చిన యాయుండి యెఱుమాడువారిం జూచి ఆమ్మ : మేము పర దేశులము. ఈ పే మా తల్లి. రూరము నడుచుటచే గడు దస్సివది. ఈ పూట మీ యింట మా కాకిర్కమెతురే ? యెఱుటయు నా యల్లాలు "రండు రండు. మీ పంటి వారూరక మా యింటికి వతునా ? మేము కృతార్థుల మయ్యెదము గదా ?" యని పొగడుచు నర్థపాద్యాదులం దెచ్చి యిచ్చి యెఱ్ఱించుచు దమయరుగు పయం గూర్చుండఁవెల్లి క్రుదిలో వంటజేసి కోజవననకు తెంతని నియమించి స్నానార్థము యెఱుఁచున్న విజయవాస్కయనివెంట గూరముఁ జూపుటై తన పుత్రుగఁబ సాగఁడు. దమిని సంపదది.

అంతలో, కామమతి మొదల లోనికిఁ జని యామరే పేయబడిన పీఠముం గూర్చుండి "పొద్ది, నీకు వీలైందను? వతి యెక్కడి కేగును? కాగ్యమే పాటి? వృత్తియే? యీ యాదు పేరేమని యడిగిన వామ యిట్లవిధి. అమ్మా! నాకు నేనమృదు మగ వీలయి. నా భర్త గ్రామాంతరం బిరిగిరి. ఇప్పుడే రావలయును. "తావ్యాణస్య భవం లింగం" అనెనట్లు మాకు లింగమే వృత్తి మా లాగ్యము నీకుఁ గనంబడుచుండరా? యీ యగ్రహారములలో మేమే పేదవారము.

పూర్వ మొప్పుడు విచారము మహారాజు దేవదేవముఁ జేయుచు నిద్దుటికి వచ్చి యొక పిఠునింటఁ గుడిచి వారి యుపలారములకు నంతసించుచు నీ యగ్రహారము కొని వారికెచ్చెను. దీని పేరు చిరకూచియౌదు. అప్పుఞ్చాక్షుడు రాసమిర్చినవారి యిల్లు వెయు మొదలె వది. వారందఱు భాగ్యవంతులే మి మొక్కరమి యీ యూర లేదవారమని యా కథయంతయు జెప్పెడి. అంతలో రాజపుత్రుడు గుణసాగరునితోఁ గూర స్నానముఁ జేసి యింటికి వచ్చెను. ఆ యిల్లలు వారికి సంతృప్తి భోజనము పెట్టెడి. కుడిచిన కరువాక రాజపుత్రుడు తల్లితో రహస్యముగా జేతమ్మా! వీరి వృత్తాంతము నీవు వింటివా? ఈ యగ్రహారము మా తాత యిచ్చినదేయట పాప మీ యూరిలో ఏకే భాగ్యహినులట. ఈ యిల్లలీ కెనమృదు పుట్టెను. తలయొక పనిపీఠము బోయిరి. అందఱు కరువుకొనెదట. నాతో ప్పాసమునకు వచ్చిన గుణసాగరుఁ డొక్కఁడే విద్యవాని వాడట. అప్పుడమ్మలందఱు వానిం గొట్టుచుండురట. మనలో వజ్రమని చెప్పుచున్నాడు. వారి పరిచేవనము విసలేక పోయితిని. అం జారి కెనివది. ఏమి చేయుదును? మా తాతకు రాజ్యమున్నది. కావున భోజనముఁ జేసిన విశ్వాసమున నీయగ్రహారమిచ్చెను. వాకంతరం దెనెక్కుడు విశ్వాసమున్నది. నిర్లనుంక వైతిని గదా? యిది విచారించిన పిఠ తల్లి దూలించును "రంధ్రీ దైవము మమం నెట్లు చేసెను. కావిమ్మ. ఎల్లకాల మిట్లే యుండుమా? భవమచ్చినప్పుడు జ్ఞానక ముండుకొని వీని కుపతారము దీయుదువునానలే" యని యౌరాధిపివేసి. కామమతి కాలిలోని పొక్కులు చూచి యీ యిల్లలు వారి రావులు కదల విచ్చివడి లాడు. రాజపుత్రుడు సాయంచాలము వలయు దిల్లి యందుఁ బొక్కుడు గమన గ్రమవాద సుపలారములు చేయుచుండెను.

ఆ కాలి కాయంటి యజమానుడు దేవభట్టు వచ్చి వాకిలి కామమతిని బ్రతునిగాంచి లోని కలిగి వీరెవ్వరని భార్య వడిగెను. ఆమె వారి యాగమన ప్రకారమెఱింగించిన నలుగురు వోచా? యీ యూర నెందఱు భాగ్యవంతులుండ మనము గనంబడితిమా? యిది యడిగిన భార్య పోవెందు. అంతకన్న దాని భ్రష్టుము రాదుగదా వాడు గదమందినాడు. జేపు పోవుదురని చెప్పి మగని సమాధాన పరచివడి ఆ కాలి భోజనానంతరమున విజయభాస్కరుడు దలి యు వాకిటి యరగుపము బండుకొనిరి. ఆ యిల్లలు భర్తతో పేరు మధ్యాహ్నమునను వచ్చితిరి గారేమి? యెక్కడఁబడిరని

గీ. వర్జులవలంబు కడి నెంపు • గుర్జుమిగులు
బ్రహ్మసాందర్యంబితర • వర్జులకలిక
ఘనకపోత్రవహితమోద • సన్మయిత
గౌనఁబడి చెప్పి కొడయితో • కంచుదెంత.

నానీ సహాయము వున్నదామందుఁ గూర్చున్న యమ్మిందు లోకింగొంప
మంచకరవిధ్విహ్వలయందై యా న్యపాలుండ. "అయ్యోలే! యీ వాస్తవియైవ్వరయోః
నా లిత్రము తల పెట్టుచున్నది తనసంయమ సన్నమించిన చంద్రవంతిరూపుఁ గై కొని
తనం బొనరింప నీచ్చటికి వచ్చినదా? అవో! యీ మోహనాంగి నాలో మూటాడిన
గృతాభ్యంద నగడఁ గదా? పోయి పక్కరించె" మని తలంచుచు వల్లన నప్పుల్లప
పాదచెంత కరిగెను. అక్కరికియు స్పృహకలకునిం జూచి తనీ చు నొందెరొత్తయము
నకు విస్మయముఁ జెందుచు "దా? యీ మహారణ్యమున కరుచించిన యీ మనో
హయందు నీడుఁడో? సాధ్యుఁడో? తావలయును. వీని చక్కఁదనముఁ జూచుటచే
మదియ శ్లేశములు క్కొక్కాకమునైన" మని తలంచుచు దీగువలేని సిగ్గుచే నింపుక తం
వంటి మోక చూపుట జూచుచు దొరిగి చనఁబోయిన నప్పుడమిచే దీర్చి వియ.

యవనీ : కవటియ దర్శనము చుండుగా వెంది యుచుండెను యీ యతి
నిని స్వాగతమగుగతి చూరఁజూగఁ బోయెదవె? ఈ యాకృతి మెవ్వరిది? నీచే
నెవ్వరి వంశము వేలెత్తము కేయలఁడెవరి. ప్రతానంచన్యంపెములగు కవటియనాచా
షరముల మెచ్చరింపుము. శుభమునుకఁచూర మగు నీ కలిరము చేప గోర యిట్టి ప్రక
మందే గోకవలతు మిందె? ఈ విజనారణ్యమున నొక్కరిక వెమిటికి వసిందిత్తి?
నీ వృత్తాంతముఁ జెప్పుమని యితిగి నప్పుడఁటి లక్ష్మణవంశము వేమియు చూటాడినది
తాడు.

అప్పుడు తత్సఖురాలు తదీయ మృదునుదర వరన రచనం జెంతయు
సంతసించుచు నాకా : యీ దీర్ఘదీ మేనలయను నెవ్వర చూచుచు నీసఖే కింతి
వర్జిసర యండు. ఆ వెవకాంత యీ బాకలంగని యీ యదవఁ బవవెచి దివి కరి
నది. చేపవయంధను నీడుం వాకలపుం జూచి తాలివడి తన యగ్రశమమునకుం దీసి
కొనబోయి పు తితా నిర్దిశేషముగా వెంచి పెద్దదానిం జేసెను. జువ్వరికి స్వానిర్జ
యమచించినది. ఆ నీర్జని యాకృతయ మిచ్చటి కనతి చూరములో నున్నచని యమ్మ
వతి వృత్తాంతమంతయుం జెప్పినది. అప్పుడఁటి చర్మికము విస్వ వరవతి యు న్నది
గొమ్మనఁ దురగఁబెక్కి యా నీర్జ. యాకృతమంజుల పరికి తత్పరమ సరసియుల్ల లా
మొక్కుచు నెరందనగఁ దన వృత్తాంతమంతయు నిజించించుచు నానించి నీర్జని
వల్లనెదె.

దాతా : సంసారమును బాటులకు ముక్కువు వలనం గలిగినా. మనం
బుంబుండువు గదా? నీర్జురణముగా నీ మృగముం నేమిది? పొంసెంబుచ్చ?

శృంగారములు నిర్వహించి కొని యమ్మింపుకోడితోఁగూడ గుడ్లమునెక్కి యురుగుదోవ నెంచు ననుయంబున నయ్యశ్వత్థపాచపాగ్రంబునుండి.

సీ. మెఱపురీగెలఁబోలు • కెఱువెల్లడుకలతోఁ
 గుఱివాఁడురాం • గంబులతోడ
 వంశ్రమాలుశృతో • రక్కసి-రీతిముతోడ
 దంష్ట్రాశ్రయారావ • ద్వర్గింబుతోడ
 నురుకోరచిరయ • ప్తవపీతముతో
 గరదీపనరమన • కంబుతోడ
 ముపపావళాశ్వుల • గ్రుమ్మనాచారతోడ
 హుషంబులగుమిట్ట • గ్రుడ్లతోడ

గీ. దళరసాలా తర కంబు • ద్రావిడసామి
 పట్టవగుంబుతోడి నా • ద్వింబుసేయు
 లోక ల్లడువంగు • జనులందె న్ననరదోప
 చక్షుః దగునట్టి యొక బ్రహ్మ • నాన్దనులము.

అటు వచ్చి యాన్యపాల పీఠించి గూరీ : పాపాత్మా : మేమ రేణుకుని ప్రధాన కింకరుండ బ్రాహ్మణమునందను బ్రాహ్మణాన్యసంబ నీ యశ్వత్థంబు మడియ వివాహ దేశము. దీనిరెంతరా దేవతలు పెతము పెఱచుతుండును. అట్టి నా యునికి పట్టనను పట్టుటయేదాక లేకెయితోఁగూడే రమించితిని. ఇంతకన్న నతూర మేమి యొప్పుచి : రాత్రి నీవు గాచించిన యవిదయంబునకు వరం లభింపించువుగాక కామోపహాతలేతిస్కంపవగు నీ హృదయంబు లేదించి రక్షణ ద్రావెదఁ జూడుమా యని పవరించుటయు నన్నిటి నీ విధుల దళం దవర్జ్యంబు యెఱింగి గూ గణ వరం కుడుఁ బెట్టుట కేమించి నుపయోగము నెట్లుగలె. మహాత్మా : నేనెఱుంగర లేనన యపూరము మున్నంబు నుపయోగము. నీ శత్రుశయమున కతిథిగాఁ జనుగెంచితిని. విన్నే శరణుఁబుట్టెను. రక్షింపవ నీరము. శరణాగతరక్షణంబు నరదర్శన శ్రేష్ఠంబు పెద్దలు వర్జించుచుండును. మీ శాంతిగనిదేడి ? వినుండు.

శ్లో॥ చతుస్సాగరవర్మంశం యశ్చార్ధ్యసూరామిమాం,
 యశ్చాభయంచ భూకేర్య సమూరభయదోతకః :

చతుర్వముద్రమృతీతమంబు హుషయంతయు రానిమిచ్చిసూనిదింశె పరయంబు మిచ్చెనగాఁడె యభయంబు శాస్త్రములు నుచ్చించుచున్నది. మడియ నీవు గణింపమి. వానపముల : వంశ్రవము నీవు గినిదొనవచ్చి యుగ్గింగెదను. న న్నవగ్రహింపును యు. యెసే ప్రకారముల బ్రాహ్మణుల వారిని యా బ్రాహ్మణాన్యముఁ దిరించు శాంతుండు యిట్లనియె.

రాజా : ఏ విషయమున ను మీరు యిట్లు గ్రహము గలిగినది. మరియు తోడులు ప్రాయముగలిగి వివేకవంతుడై యున్న బ్రాహ్మణమహారం దీసికొనిరమ్మ. వాని చేతులు దర్శియుఁ గావు దర్శియుం జూచుచుండునాఁడ వదియగ్రాహము లుండించి నీవు నాకు వర్ణింపవలయు నప్పుని నేటి పీఠవచనాఁడ. కావలయునందింక దప్పికమే నెమ్మఁ బురమితకకళాదులతో నానము నొందించెదను నుమి । పొమ్మ బేగము కమ్మని యావతిచ్చి యా బ్రహ్మరాక్షసుఁ డంకభానము నొంది.

అప్పుడా రాజు "అమ్మా ! ఈ పెట్టు నేమిటిటి రావలయును ? పచ్చితిఁతో యీ చిన్నరానిని బాకవేరి ? యాదంబనె కోరనేరి ? కోరియు నిందితిఁ బోకుండ వింతలోఁ బొందరవదనెరి ? పాండువృషాయుధులతోఁ బావపుంపనెరి తిని గదా ? ఇంతలో వింతకు ముదివెనట్టి బ్రాహ్మణ కుమారుడు నాకెటు లభించెను ? ఇది నామరణమునకే వచ్చినది. కానమ్మా " ఏమిచేయుడు " నని యనేక ప్రశ్నాముఖం బుత్పాతముఁ జెందుచు వయ్యుండునదవతోఁ గూడ గుర్తుమున్నెక్కి సకర్తరముగాఁ దిసభరంబున కరిగెను. మృత్యువును బోయెను సామంతులు సూతన వధుఁ యురుఁడై యరుడెందిన చంద్రావలోకునిగాంచి పరమానందమును చెందుడు ననెక ముగోత్సవ ములు గావించిరి. అని యీ రాజున జేమియు సంకోషము గలుగఁజేసినది కాదు. మఱునా రాజేడు మృతులతోఁ దన వృద్ధాంతవంశయుం దెప్పి యునింతులయ నందు సుమతియును ప్రలాపి రాజు పోరాడుడు —

పా మ వి గ్ర హ ము క త

దేవా : వికలాంబుని సార్థముగావిది లేదు. ప్రపంచమంతయు ద్రవ్య ముతో వలసగును. తగిన ద్రవ్యము మృత్యుపెట్టితిమేని యట్టి బ్రాహ్మణ పుత్రులు నూర్గురు దీసికొని రాఁగలవని పలుకుదు పతని యనుమతి వదసి యెప్పుడే స్వర్గకారుల రప్పించి యిరువది రారువరి బంగారముతో నొకవిగ్రహముఁ జేయించి యందు నువ్వమలగు నవరత్నములు స్థాపింపఁజేసెను. ■ విగ్రహము గమ్మలను విజుమిటు గొచ్చెనున్నది. దాని కుడిపా న్నమంబోఁ దానెట్లును ప్రాసేయించిరి. తన సుమాచోఁ బ్రహ్మరాక్షసునికి లలియిచ్చుచారికి ముత గ్రామములలోగలది నీ పామవిగ్రహము నిర్మింపిన్నాను. అని యీ రావవత్తునుతోఁ బ్రాయోబియింపిరి. మృతి యా కాంచన విగ్రహమును పుగవోరములలో నొకేగింప నియమించెను. ఆ మూలఁ దిండిమముతోఁ జాదీంతుడు నా వి గ్రహము నట్లాదేండుచున్నాడు. వెన్న యుగవోరముతో నీ చరిత్ర యంతయు నవి స్థలముగా వక్కాణింప నొక పుచ్చితి. ఆ యుగవోరముతో నెవ్వడు పుచ్చుకొనవలెరి. మన యూరురమ్మని నేను పుచ్చుచున్నది. లేదు ప్రొద్దుటి కిచ్చుటి వత్తుడు. నీవును జూతువుగదా ? తరువాత నేమి యాచులు పుట్టుతో యిది యీ వార్త యంతయుం దెప్పి నవ్వవతి యిట్లనియె.

అయ్యో! భవమువలె పుట్టుట అంతువా బంధువా? ఆ ప్రధాని నుంచి యూహయే చేసెను. కాని యందుల తెచ్చుచు వసుమతింపరనుకుందును. ఏమో! లోకములో నెంతవారై సుండురుగదా? యనుచుయు దేవర్థులు ఏమిఁ జేసినోక్క మాటఁ జెప్పెదను. కోపము సేయవుగదా! నాకొప్పు కరువచేయించు వచ్చివచ్చి నుభవము మాట యెఱుంగఁగఁ, పాపము నీవును నాతో దరిఁదపు యెఱుము సేయుచు నుభవమే యెలుంగవు. పుణ్యాత్ములముగా భవసంతులే నుమి? నూలుగొనము లగుగా చెలియనా? అదని రాజ్యములో వాడుగవలెంతు అట్టి యోగ్యత్వము పూర్వ పుణ్యపరిపాలకంబును గాక లభించునా? ఏమనియెదవు? నిజము చెప్పుచుని భావగర్భితముగాఁ జెలికిన నా యిల్లలు గ్రహింపక "అవును అట్టి రాజ్యము పట్టుచు దుర్బలమే" యని వ్రత్యుత్తరముఁ జెప్పినది. సార్వీ, లోకములో బుద్ధులెవ్వరైనా నెవ్వరో యెఱుంగుదురా? పూర్వరచమున శత్రువులే యిల్లు పట్టుచుందురు. అందులో మన గుణసాయని వంటివాడు పరమ శత్రుండు. రాము! రాము! యెక్క ముక్క యైన రామగదా? నలుగురిలో వీడు నా కామగని చెప్పకొనిన సిగ్గుగురున్నది

పచ్చ త్రోవకుండునదె పచ్చ త్రోవమే శ్రీష్టము. పెద్దలు చెప్పుదురు. చెలిసి నదా, యేమనియెద? నని యెఱిగివచ్చెడిది గ్రహింపక యాచె నేవేము. యెదవ? చదువుకొనవలసివది. కాని కర్మము. మన మేమిచేయుదుము? పోనింకని యుత్తరముఁ చెప్పినది. అవ్వవలెందు "అయ్యో! నా మాట దీని కదమైనదికాదు. ఇంత కన్న నేమి చెప్పుదును? ఇక దాపవే? తెలియువలెను. చెప్పవలసినదే. యేమునో! సమ్మతించునా? ఏమో భవముగదా. యని తలంచుచు "అదికాదు. నా మాట నిజఁ చెలియలేదుకావలె. మన పంపును వీరికితమా? యని యున్నది. ఏమనియెద? మనలయు "మీ మాటలే నాకు చెలియవు. వారికిఁ బలవే? మను న్నీడు కానలయునని మీరు చెప్పలేరా?" యని యాచె పలికినది. దేవర్థులు పక పక నవ్వుచు పిసి మూర్ఖులారా! ఇంత తెలిసికొనలేక పోయితివేమి? పనుమనగా బంపు గాదు. పిదమేనివాడే పకవు. అందువలన బలవందే మన గుణసాయనుడు. కాని నియ్యగువరా? యని నా యత్ని ప్రాయముచుచు నాచె యురముపై గర మిడికొని "అయ్యో! అయ్యో! యెంతమాట పలికితిరి. మీరు నోరెల్లాచెను. భవ మేమి చేసు కాలియెదరు? అది యెవ్వరికొఱము? కాదు కాదు. ఎవ్వరును వినులేదుగదా" అని బెరఁగుపడఁ జొచ్చినది.

తలిదండ్రుల సంవాదమంతయు విని గుణసాయనుడు మోరముగా నెప్పుడు నా రాజ్యమిచ్చి న్నిదబోవక తెల్లవారకమున్న లేలి విలయభాస్కరుని చూరముగాఁ దీసికొనిపోయి ననుస్మరించుచుఁ జెప్పుచు మాటలాక వెక్కి వెక్కి యెడమ దొడంగెను. నాని దెన్మనఁజూచి రాజపు తుండు లింకించుచు మిత్రమా! గుణసాయని వీరేటిట్లు రింకింతెదవు? నీకు వచ్చిన యాపదయేమి? వారో చెప్పుము ప్రాణ

మన నిర్వి నిర్ముః గాపాతన నని యథాయాస్త మిచ్చుటయు వశండు దగ్గరిక
యథంచుకొని యిట్లనియె.

వయస్యా : నా యందు మావారి కెవ్వరికిని నిష్ఠములేదని నన్ను నీకోఁ
దెప్పితిమిగా? యిప్పుడి క్రొత్తమాట ఏమము. ఎవ్వఁడో రాక నేటికైన బోయి
యడవిలో నొక బ్రహ్మరాష్రసుని రావికెట్టు లింద భార్యకోఁ గ్రగిరించెనట. కోపించి
యా బ్రహ్మరాష్రసుఁ డా రాకాం జంపబోయి యతండు వేరుకొన బ్రహ్మణ
కుమారుని దీసికొని బలియిచ్చివో రక్షించెదనని చెప్పక నొప్పుకొని యప్పుడమి ట్లే
డింటికివచ్చి లంగమబొమ్మఁ జేయించి యాహారఁ ద్రిప్పుచున్నాఁడట. నూరు
గ్రామములలో నది వచ్చునని మా తల్లికి నన్ను బలియయ్యఁ దలచికొని రాత్రి
మా తలితోఁ బ్రసాదించెను. అది నమ్ముతందివడికాదు. ఎదైన మగవాని చూచి
పొగును అని యా కథ యంతయు నవి సరముగా జెప్పి యేయహా! నిన్నుఁ
బూచినది మొదలు నాకు నీతో మె త్తివేయవలయునని యలిలాపఁ గలుగుచున్నది.
నాకు చలితల్లియు లేదు నీవే తల్లియు దల్లియు. నీ వెంట నేమను వచ్చును.
నన్నుఁ దీసికొనిపోమ్ము. పోదము లెమ్ము తెల్లవాతినడో నమ్ము లలవంకమున
నావుచును. అని పలుకుచు బ్రతిమాతిన విని రాజపుత్రుని రిట్లనియె.

గుణపారా : నీవు విచారించకుము. నీ కథయహాస్త మిచ్చియుండినాదా?
ఇప్పుడు పోలిపోవనె? నీ నిమి త్తము నేనా బ్రహ్మరాష్రసుని కుపాహరముగాఁ
బోయెన. నీవు పోదయంతోఁగూడ భాగ్యవంతుడవనె సుఖింపుము. అదియే నాకుఁ
బడినయె. అని పలికిన విని యతండు వెలుగందుచు 'అయ్యో! నీవు మాత్రము నా
వంటి వాడవువా? మీ తల్లి వివాహ గోపింపరా? నీ మాట యెమియు నాకు
నచ్చలే' డని పలికిన భాస్కరుం డిట్లనియె. మిత్రమా! ఆదితప్పిన దానందంబి
భాగక పెండెవ గండా! శరీర మెప్పుడైన నానము నొందునదే వ్యర్థముగాఁగక
గృహములపాలు నేయుటకంటె మీ వంటి దీనుల కుపకారముగా విడుచుట యాచిక్యము
గారా?

"ప్రతిపద వివాహయో య్యధుమంతు నీ శరీరములేక ధుమంతు ధర్మం
నెవ్వఁడు సంపాదించుకొనఁడో వాడే మూర్ఖుడు" అని యాచ్యులు చెప్పుచున్నారు.
ఇప్పుడు నీ కథయిచ్చి యెట్లు మామకొందురు? మా తల్లి తెలిగింపవలెను. ఆ
రాక పగలు మూసఁడు తాను బ్రతికి యేమివేయగలడు? ఎన్నాళ్లు జీవించును.
ప్రజల దుఃఖపాలు జేసి పురికెక్కములు జేయించువా? కొంచున టూతదయ
యుండవలదా? ఏ యిట్టి విని రావగా జేసిన వరమిచ్చి ద్రిష్టవంయునని యా
చార్యుల విందించుచు నా మాట మీ తల్లికి రిహస్యముగాఁ జెప్పిరమని నిమో
నించెను.

అంతలో క్లుంబులును నానువర్ధప్పగివా మాయగ్రహారమునకుఁ

దీనికొనవచ్చి దిండిముహూతో నూదేగింపుచుండిరి. దేవతల్లు తన బాలిక పెదతడవు నిలిపి యావిగహమును రసభార్యకుఁ జూపెను. దానిం జూచిన నన్యాయుగ్గూఢ నాన గలుగకమావదు. అసె చూచియు గుమారు వియ్య మెప్పుములేఁ లోపలఁబోయి తలుపు వైదికొనియెను అప్పుడు దేవతల్లు భార్యను బ్రతిహేలుకొనుచుండగా గుణ సారూఢు కంఠితో రహస్యముగా వియ్యభావ్యముం బాదినహుటంబ్బియు జెప్పి యుట్టించె. తండ్రి : నాకుమారముఁ జేయుకలంపుతో వతం దీపవి కంఠిరించెను. దీవనచ్చు లాభములో సగభాలు వినియ్యవలయును. పిమ్మట నా సోదరులు కలహముఁ జేయుదురు ఇప్పుడే చెప్పుచున్నారవని పలికిన విని వంతోషించుచు దేవతల్లి టనియె. గుణసారా : నిజముగా వతం దీపవి కొప్పుకొనెనా ? పరమానమున కనెవేమో ? నా యెదుఁ జెప్పించు మనుటయు వతండు వియ్యభావ్యముం దీసుకొని వచ్చిన వానితో దేవతల్లు 'చిచ్చువాడా : మా గుణసారూనితో నేమో పలికితి మట. ఆ మాట యదాదామి ? యెదుటయు రాజవృత్తుడు 'సందేహమేలా ? యదాదామి. మీ పని మీరు కావించుకొనుడు. మా తల్లికిఁ తెలియవీయఁ' కని యుత్తరము సెప్పెను. బాలికా : నీకట్టి వైరాగ్యము గలుగుటకుఁ గారణ మే మనవుడు నా భాస్కరుండు బ్రాహ్మణుఁడో : నీ కా ప్రశ్నలతోఁ జనలేదు. నే నాది తప్పకువాడనుమాను. మీ ప్రయత్నము చూచుకొనుఁడని తెప్పిన వంతసించుచు దేవతల్లు భార్యతో రహస్యముగా వియ్యభావ్యముని ముటంబ్బియుంజెప్పి ఇంక వీవు విరాళింపవక్కరలేదు. పాపము వాడు మనవాడకన్న వెల్లూఁడు : ప్రోతయైనవో నిట్టవేదముమోడించినా ? దీనిలో వానికేమి లాభమో తెలియదు. తన తల్లి కైన నేమియు నిమ్మని చెప్పలేదు. మన గుణసారూఁ జేయియమకొంటిని. మంచివేర్చరి యయ్యెంగదా : వాని తెలిలో నేటియో యూచి సమాధాన పఱపించెను. మనమి రహస్యమెవ్వడికిం జెప్పువండు మన వారిసే యిటుమని యిక్కడఁ జెప్పురము. అక్కడ మీదే మాదాఁడని వారికిఁ జావవచ్చును. ఇంచుంకైన నొప్పుకొనియెదవా ? యని తెప్పిన వాసె వారక కలరుకొనుట నిట్ల నియె.

అయ్యా : మనములు దిండింతుమో, వానికొకడు వానితలి యెటు దిండింపదా ? పుత్రకోక మందఱికి సమానమేనరా ? అనియు నాకు సమాధానము లేదని పలికిన విని యతండు నోవు మెఱుకొనుచు నీవంటి మూఁగురా లెందెనం గుదా ? పోనీ, నీ కుమారుని నమ్మిండికిరావు. మేమెవ్వడినైనం తెప్పకొనినను నీయడ్డమే రావలయునా : నీ వొడంబునవి మా జన్మదములు చెప్పి వీయడకుఁ జాల్చి సన్యాసము పుచ్చుకొని పోవుచున్నాన. చెప్పమిదిగో త్రెంపుచున్నాను. చూడు మని యెట్లోపవీరములు ననరించుటయు వామె యేమియు మాదాదక మీ దర్శము నా కేమియుం తెలియదు. మీ యివ్వము వచ్చిన్నా జేసుకొనుఁడని లోపలిఁ బోయినది.

అదియే సమాధాన వచనముగా విన్నయింది యా దేవతల్లు విగహముతో

వచ్చిన రాజకుటుంబాలో వాడుమాను అహ్వరాషమని కుమారముగా నిచ్చుచున్నవాడ. విగ్రహముతోగూడ వా గ్రామములు నాయనము సేయఁదని కోరుటయు వాంఛు 'అయ్యో : మీరు పుత్రునితోగూడ నీ వ్రాతకి మా రాజరానికి రండు. మాస్వపాఠం దంతయు స్కంద నమర్చించునని చెప్పి యా విప్రునితో నొదంబికి పక్షికల వ్రాయించి పుత్రుకొని యా విగ్రహముతోగూడ పేమమాలిమనకుఁబోయి యా మృత్యుంకము రాజున దెలింగించిరి.

అతండు ప్రహర్ష సాగరమున మునిగెను వారికాక తెలుపుమాను చుండును. పేదవట్టు తొక్క రోయమున గమన్తము వాయువరముఁ గొన్నిదిశములు మాయింబు మందవలయునని ప్రార్థించెడిది. విజయభాస్కరుఁ డట్లు చేయుటయే యుచితమని తల్లికి పోతించెను. ఆపెయు మిక్కిలి తస్పియుండుటజేసి యందుల వినిగిరించెను. వాడు పేదవట్టు రాజపుత్రునితో పేమమాలిమగరంబునకుఁ బయన మగుటంద రాజపుత్రుడు రల్లితో 'అయ్యో : వాకిందెమియుఁ గలకేవలము గనం బడలేదు. వీరితోగూడ రాజధాని కరిగి వింతంబులని వచ్చెన నీవు భద్రముగానుండు మని పలికిన వారునుతి 'నీవు దుడుకురాదవు. పట్టణముంకు రోదగదు. అదియునుం గాక నేకాంటిగ నుండుకాలి'నని యుద్దు చెప్పినది. అప్పుడా రాజపుత్రుండు తల్లి గడ్డము పట్టుకొని అయ్యో : నాకుఁ బట్టణముఁ జూడవలయునని రాం వేడుకగా నున్నది జక్కసారిచూచి వెంటనేమకును. వా మిత్రుడు గుణసాగరుఁడుగూడ పున్న చున్నాఁడు. ఇందేమియుం దోరదు. పోనమ్మని బ్రతిమాలిన నారాజవల్లి యెట్లకే పడుమోచించి చెవట్టు చాక్క కప్పగించెను అయ్యో : వీడు కరుదుకుకురాడు. పొంగునకు నుండు. - రస యుండదు. వైరాగ్యము పెద్దది భవించి వీని వెంటపట్టు కొని రమ్మని పలికిన పని యాచార్యుడయ్యెను బ్రాధమన నేమియుం బయక యూరకున్నది. అప్పుడు రాజపుత్రుడే సరిపయనమునను చేగిరన్నె కొదంగెను. ప్రసాదనపయమందు రాజపుత్రుడు తల్లితో 'అయ్యో : నీవు వానినేయమియ్యఁ తింజింపనుము సమకర్త మమ్మమే వ్రావక ముందుకొనెడు.

౪. గిరియొక్కపడిన రరసా

గరమున మునిగినను జావరముచొచ్చిన

కరప్రణాలోక నాకివ

మరణ మాలముననాడు మహానెవ్వనెనె.

అని యుపదేశించియు రాజపుత్రుడు. వారితోగూడ పేమమాలిమన రంబున. అందు పేదవట్టు రాజపుత్రుడు. వెంట చెట్టుకొని రంబుచాలోకుని యున్నా సముద్రము. తన్నుకింగించి పేడు వాపుతుండు. పేద నమరదలగానిమ్మని రసికొని పుట్టి నది చెప్పినంత.

ర. వనజదళంబులందెగడు • వానజమంగవ పేరుదండు ర
 క్కిని నునుచెప్పు చందమును • చందము పచ్చని పిను సింహసం
 హవము దేర్చ బహువులు • మానుషతేజము గడ్డు వానసు
 దనుఁ గని పుట్టిపతి మ • నందల పుష్పము మంచెనెంతయును.

అనఁ : చూతాచూరఁ జక్కవై కడుపును ముట్టింపక పేరపాఱుని కుమారు
 సిగఁ జేసివ విధి నిండాపాక్షుడుగాకా : భవ చెట్టి నీచపు వసులనై నం జేయుచును.
 ఇట్టి సుందరాకారుని ద్రవ్యారేతనేరా బలియిచ్చుట కిట్లు వీరు తీసికొని వచ్చిరి :
 కానమ్మ. అచికంఠముతో వాడేమిమని ? యిది కలంశము చిత్రముయందున నా
 కుమారునికీ దాయంబి గంధచూర్యముదేహాక్షులచేతను గవవమణిభూషణాఁబరంబు
 లచేతనలంకరించి నవీకృతముగా భద్రదంతాచకపై వెక్కిరించి పునఃజేరివచ్చుచుంగాని
 వాద్యములతో వానంగనావృత్యగాన వివాచములతో మాదోఁపును సామంతులంకి
 హితపురోహితసహితంబు యాభూపతి యెప్పుచోరజ్ఞమున కరిగి పరివారమునెల్ల నా
 రాత్రిమాఁకును కిల్లంక దూరములో విలిపి తామను బ్రాహ్మణదంపతులు పుట్టెను
 పురోహితుఁడు మాత్ర మారాధననాసమున కరిగి యాయత్సర్వము మొదల వేసి
 గల్పించి నమంత్రికముగా నందగ్ని చెల్పబయి సర్వయోగము జపించుచు స్తు
 త్వాములతో జ్వాలాముఖుల దండు వచ్చి వియఁబడినెను.

అప్పు దాచూరఁ దేతులుజోపించుచు మహాత్మా : మీతో నుసివిషవదంపున
 మిరిరావలంక మహావీరుని రీసికొనవచ్చితి మంగీకరించి వచ్చుఁ గృతార్థుంగావింపుఁ
 పని నెత్తికొనియెను జ్వాలాముఖు దాతలతో యోధుణ్ణింగాంచి సంరసించుచు కిరఁగింప
 మున సంగీతార సూతనఁగొనిండుచు నన్నరేం డుండు కరారంబు రఘువంశుడు
 నారాజపుత్రు ల్లాకీరలఁ న వడనుగాఁ బండుకొమ్మచి వియపించి కాకులు దేవతల్లి
 పుట్టికొనియుంక నభవిరాగ్యము జేతులు బట్టుకొమ్మచి యాజ్ఞాపించెను. అట్టిసమయమున
 విజయభాస్కరుండు గన్నం చాపించిదాస్యములుగఁబు. పుండవసోదరతనవారి
 విందుఁడై యాతఁ : ముప్పును నేరే యోధావమున విరవ్వింప సుర్యులము సురసా
 దించుకొనుచుండేని ఉపాధియనహితం బును స్వర్గులు నా హింసించు నాపెక్కల
 లేదు. పరోపదాతామి నందెయు దాటిదేయి దావలయును. ఇప్పుడును నీ
 ముయలకును కాలము సేయుచుండెదఁగాక యిది సంకల్పించుకొనుచుండెను.

అప్పుదాచూరఁ కరదానమిత్తియకపై నేయగమలించు నమంతుం న
 జ్వాలాముఖుండు. వారిముఖానుమంతుల నేరినచి వంతు చండు. పీయకంబులుగఁబు.
 ఈముఖుండు నీ సమాధింగఁబు దాతోయను సందెయను గలుగుచున్నది.
 పుట్టఁజేయెనని పీయకంబులు చూరింపయెంచురా ? మీ హృదయములు సంకల్ప
 భరితములై యెప్పుడు కనంబునుచున్నవి. ఇందలి నిర్మలమగుని చెప్పుమున పరికెను.

అప్పుడా రాజు దంపతులకుఁ బ్రదత్తములఁజేసి వింటా ? పోయి
మీరుమామయి దానిని సంహరింపఁజూపుదు. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
సంహరింపఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
గ్రహించి పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
ని పప్పుని పుత్రులయవఁగి పప్పులను చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
సమయమున సమయము చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
గివ నా రాజపుత్రులను చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
శ్రీ రేచులను చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
అయివ రుండి పేరును చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
పేరు గలఁగి పుత్రులను చూపుటకుఁగోరువలయును. పప్పులు చూపుటకుఁగోరువలయును
పూర్వమునఁగల పప్పుల వలనఁబడినదియనుచున్నది. అయినచోనిది పప్పులయందు
ప్రసన్నములుండఁజూపుట. నీవు పుత్రహినునియగుచున్నది. లేదనియు. అది
పూర్వమునఁగల పప్పుల వలనఁబడినదియనుచున్నది. అయినచోనిది పప్పులయందు
ప్రసన్నములుండఁజూపుట. నీవు పుత్రహినునియగుచున్నది. లేదనియు. అది
రెండవదియను. పప్పుల వలనఁబడినదియనుచున్నది. అయినచోనిది పప్పులయందు
ప్రసన్నములుండఁజూపుట. నీవు పుత్రహినునియగుచున్నది. లేదనియు. అది
మూడవదియను. పప్పుల వలనఁబడినదియనుచున్నది. అయినచోనిది పప్పులయందు
ప్రసన్నములుండఁజూపుట. నీవు పుత్రహినునియగుచున్నది. లేదనియు. అది
చివరిదియను. పప్పుల వలనఁబడినదియనుచున్నది. అయినచోనిది పప్పులయందు
ప్రసన్నములుండఁజూపుట. నీవు పుత్రహినునియగుచున్నది. లేదనియు. అది

సోమ : యాకవల మమము సీరా దానియందు ఈ దంపతులకు పుత్ర
సముఁ లేననుచున్నందున నీవు చేయుమది మేనే జూపించెడిది. మీ యవధారములయొ
లేను. మాకుఁ బరమార్థమైనది చింతించితిమి. ప్రతిదినము. ఇది మీ విషయము
దేహము విడుదల నాదు. చరమవంతోషము గదా. నా దేహ ముచోరముగాఁ జెడిచి
దని ప్రార్థించెను. చెట్లను మానెడిది. కిరణము : అర్థమయిన నా యొద్దఁ జరిగినదియు.
నీవు పాపము విచారించి గుణించు మీ లాకను వింటితి. తూకవలనఁబడినది. నీ
గుణించును చెప్పవచ్చును. నీవు చరమవలన, నీ యొద్దఁ జెడిచి మో జెప్పము.
యెడిగిన రాజపుత్రులను చూపుట.

సోమ : నా దేహము గావించెను లేదు. తూకవలనఁబడినది. పుత్రము పుట్టు
వెళ్ళును ప్రతమాలేదు. పేరించు నుండి వీధియొడఁగి పుత్రహినునియగుచున్నది.
నా దేహము ప్రార్థించుచున్నవారు గడిచి పుత్రము. చరమము. పుత్రహినునియగుచున్నది.
నా దేహము పుట్టునీ గడిచి పుత్రము. పుత్రహినునియగుచున్నది. పుత్రహినునియగుచున్నది.
నా దేహము పుట్టునీ గడిచి పుత్రము. పుత్రహినునియగుచున్నది. పుత్రహినునియగుచున్నది.
నా దేహము పుట్టునీ గడిచి పుత్రము. పుత్రహినునియగుచున్నది. పుత్రహినునియగుచున్నది.

నకు సోకంట్లము. శాపవిముక్తుడవై వచ్చితుడ నగుదునని పలుకు చున్నట్లు చేసి పారివెళ్లి పీడ్చిపోని వ్యాధిములుం దంతర్థావస్తై పోయెను

అప్పుడు రంధ్రరావలోతుడు రాజపుత్రుం గొగిలించుకొనుచు వచ్చాఁ : నీవు పిత్రసూర్యుని మనుమరవా ? ఆయ్యో ! ఈ బ్రాహ్మణుడు తన కుమారుడని మోసముఁ జేసినే ? నీ యామము చూడ నా కప్పుడే నందహాము గలిగినది. మమ్ము నెల్లఁ గృతార్థులం గావించెదలి నీ కరణము వేయ బ్రహ్మచర్యా పాఠకముఁ జెంద నైతి నను పోత్రముఁ జెయియ నవ్వడించుచే వరివారమును గలిసికొని యా వృత్తాంత మంతయుం జెప్పుచు వెండియు విలయిరాస్కరు నా మ తగణముపై నెక్కించి యథా తరముగా మేళకాళములతో నూరేగింపుచుఁ బట్టణములోనికిం దీసికొని పోయి జెడ్డ యుత్సవముఁ గావించెను.

ఆ రాజపుత్రుడు తమ్ముఁ బుట్టించుటఁ దలంచి వెజయరాస్కరుని యను మతి ప్రకారము జేనభట్టున రిప్పుడే యీ ప్లిగనాముతోఁ గూడ నూలు గ్రామములు రాన మిచ్చి సగోరవముగా వారి వారి యగ్రహారముల కిది పేను రాజపుత్రునకుఁ వన యద రాజ్యమితుడని జెప్పెను. కాని యంతఁ గనుమోచి నవ తల్లిం జూచు నేరుకతో వారితోఁ గూడ న్నృపతి యనుమతి మనసి యా యగ్రహారమువలనం జోయెను.

అక్కడ గుమారుడలిన మేమ నెవఁ పోయెనాని రావనతి యుచ్చి నవచ్చి "అమ్మాఁ : నీ వెంత వెఱిదామోరదా ! జేనభట్టు నీ కుమారు బ్రహ్మరాక్ష సునికీ బలియయ్యుటకై తీసికొని పోయెనుఁ జెప్పుకొనుచున్నాను. ప్రాద్దున వచ్చిన పేను ప్లిగనామును చూచి యతని రాఁ బనించెనది తనకుఁ బడునను ప్లిత్రులుండ నీ ప్లిత్రుం దీసికొని పోనేర ? నీ ప్లిత్రులగలించెరి మమ్మాఁ : ఇప్పుడై నా దగవు వచ్చి నతోఁ దీసికొని రావచ్చును. మీఁ దనదహారులను చెప్పి నూలు గ్రామములు లాగ వలయును. వలయుచున్నాడు. నీవీ మర్కషమేమియు నెలుంగన నాతోలు నను యా వృత్తాంత మంతయుం చెప్పిన నేరంబున నూర్చిల్లి యొకలణుంగనం బుట్కింక తన పునకుఁ జెప్పిరిల్లి యట్లు వలించినది.

అయ్యోఁ : చుహూఁ : పట్కింక మోసముఁ జేసిపోయితిమి ? నీవును పట్టుకొని బ్రతిమాటిన నేమోయనుకొంటి. ఎప్పుడు నేనుయు గోరననాదపు కేళి బి వని లంపకనకిందెదలి. చివరఁ బట్టుకూ బలిని నప్పుడై నా దలిసికొనవలె పోయితిమి. అన్నన్నాఁ : బ్రాహ్మణుడా ! బ్రహ్మరాక్షసేంద్రుడా యిట్ల పడి మోసమొందితి. యిట్లనఁ జెప్పినది కాని, నుదాసోడు నెంతవఁ దప్పెనుఁ : వారోఁ బట్టి వలంకఁ గొంగఁ రికయందలక నున్నది. ఆయ్యోఁ : ప్లిగనాములో నురంగముం వు పేనుఁ : ప్లిగనామునకుఁ : పట్టు లుండఁ గొంగును. గొప్పచావుఁ : బెద్దనాఁ : నీ కేళిబి. కింమిద యిదియే దోలెన ను నంతయుఁ గొగిలించి ప్లిగనామునకుఁ : పట్టు లుండఁ గొంగు. బాధి కేరలు సోకవ నెడ్డు నైకవదా ? చాచరాఁ : దాని లగివేన నురంగముం

పును నంతలో వశంతు చేరిన పద్మమును జ్ఞాపకము జేసికొనుచు బల నెరంగుల జీంఠ సముద్రములో మునిగి కొట్టుకొనుచు దేవభట్టు రాక తెలుసు చూచుచుండెను.

అంతలో విజయభాస్కరుడు వచ్చి తల్లికి క్షమస్మరించి అమ్మా ! అట్లు దూళించుచుంటి నేమిదీనిని యికిగను. ఆమె పుట్టునం బాచి పీడు మా ముట్టల తిండితో అమ్మా ! యెట్లు వచ్చితివి ? దేవభట్టుపై విర్రుదేవారలు వేసిన విండలు పెట్టివి కాబోలు, బొమ్మరాక్షసుని కావరముగా నిన్ను దీసికొని పోయెనని వింటి. అమ్మా ! నా దూతమేమని తెప్పము ? పోయియు కన్నులం బడితివి యింతియచాలు నని పలుకుచు నతని శిరము మూర్చిని చెక్కులు మాడ్చు బెట్టుకొనుచు బెత్తకతపు గారెంచివది. అప్పు వశంతు వచ్చుచు దనపోయి వచ్చిన వృత్తాంత చుంతయుం జెప్పిన విని యామె నెరంగు పడుచు బులా నా పనియేమి చేసి పోయితిని. యిడిగి నది. అమ్మా ! నీకు బలమాను చెప్పవక్కలేదు. మరణము విడి నిధించెనా యొక్కరున్నను దప్పుడు లేదని వెళ్ళడికి జీయినను భయము లేదు. ఇదియే నిశ్చయము ఇదియే దేవరహస్యము. అంచరి పనియుం జేయువాడు దైవము. నాజీవీయు భయము లేదని యెఱింగియే యిటుపోయితిని.

మన వృత్తాంత పెల్లరక్షుల దెలిసినది. ఇక మనమందుంకరాదు. ఎఱుగని దేవమునకు జీయి కాము గడుపుకొనినెక మని పలికిన విని తల్లియు నను మోదించినది. దేవభట్టు రాక పూర్వమే వాని యొగవారము విడిచి మఱియొకరోజును నకు బయవము సాగింది. నడుచు వచ్చుచును రానుమతి వచ్చా యెట్టియగుములె నా గుడువ వచ్చునుగాని వశుచు గవ్వము గదా ? నవకి యనిన వాడు వెంటనే గలుగు చున్నది. ఎవ్వరైన వ నొక్కటి వశించి యువరోషణ చేసికొను కామూ యొకరాలమిట్లు తియ్యుచుండుము ? మనకు గవ్వస్థాన మేది ? యని యిడిగివే కుమారుడు వగచుచు దలి ; సుగుణ సంపన్నయగు రాజు నరసి యతని యొక గొల్లు జేసెదను. దానిం గాలక్షేపము గాగలదు. నీవు చింతించు మని యోచించెను.

అమ్మా ! సేవకవృత్తి గదు దుర్బలమైవది గదా ! ప్రభువునుయెరంగి యెట్లు వరింతువు ? అమ్మా ! పెక్కడైన బిచారము యూగిగముల గైకొని నీ వివ్వ దొక్కని యాజ్ఞకురోవై పనుల గానింతురా ? యని రానుమతి విచారించి చెప్పినది.

అట్లు వారు కొన్ని పనులంబులు సాగించి యునినాడు రోజువతీయను పుణ్యానంతరం జరి యుంకె || పునింగి బహు శీతకి ఆ యింటి బొమ్మలు చూసె యోగ్యమందును దరంబుగను నా పట్టాపు రాజు వృత్తాంతము విని యతండు సేవనియించని నిశ్చయించి తల్లి యనుమతి నకపి మఱువా దుదయ కాంక్షన నా రాజసమాచారు తత్సమ యొచితమగు వేషముతో యోగ్యమని యాహ్వానమునంబని యిను. || రాజు రాజాపుత్తుని యాకార విశేషములం బాచి నెరంగుపడుచు అనఘా !

నీ వెవ్వని కుమారుడవ్వు? నీ నిశురలో మేటి? యేమి పనికి యక్కడకి వచ్చితివి? వృద్ధాంతము తెప్ప? మని యడిగిన వతం డిట్లనియె. దేవా! వేమ స్వత్రియశాసితాచామ. ఒక దారణంబున దండ్రు తెచ్చె తల్లితో వచ్చితిని. నా పేరు వియ భాస్కరుడనౌదు. జీవహారారము దొరకక తిరుగుచున్న వారము. నీరపు పంతులు నా బడి దొరడు. నీవు గొనుచుండువని నెమ్మ సేవించవచ్చుతిని. నాకు నెలకు నూరుమాతలు కేతన చిత్తుని నీ యెవ్వ సుంజెడును.

ఏయ రెప్పిన పటల నమ్మకముగా జేసి దయాపాత్రుండ నగుచునని రెప్పిన యా రాజు వాని మాటలు విని నంతసేందుకు వచ్చుకే వాని కది యనిదొర వ్రతతి నిర్మి చేయఁబడిన వరుల జేరి నియమించుడు రెప్పి యప్పటికిం బంపెను.

రాజపుత్రుఁ డిందలిం బోయి "అమ్మా! నా రాజు కడు మంచి కాదు. సజనంపన్నుండు నా కోరిక తన పిచ్చులకు పమ్మలించెను. దీనం గాంసేవము కాగలము. డివిన కాలిది గుఱు సంతనపవపు" మని రెప్పి తల్లిక సంతోషము గలుగుజేసెను. అందు పంపిదామి సభమహోదయ నే జేయఁదగిన పని నెఱుపింపు రని యడిగిన వాని కిట్టింబు జేడియుం బెచ్చులకు నమాదానము లేక యూరక యా స్త్రానమునం గూర్చుంటి నని నియమించెను. ప్రతిదినము రాజపుత్రుండు నరకు వచ్చి నగయేమని యడుగుటన నేమియుం తెప్పక తన యిరుట గూర్చుండ జెట్టు కొనుటఁ గొన్ని దినములు గడిపెను.

మంజువాతకథ

ఆ రాజు వాని ముఱుగలముం బడించుచు నీర్యవరముండనిర్వయించి వారి రాక్షసులయం దింతపురముగాచుప్పట్లు నియమించెను. రాజపుత్రుండు రాజు రెప్పిన వచ్చిన కథగాడియై రాత్రియొక్క స్వద్రోహ యంతఃపురము గారుచుంజెను. అతఁ యనుపత్తి లేక చీమయిన బోవలికి బోవుటకు వీలులేదు. రాజుగారి మూతవ భార్య మంజువాత యను చిన్నది సుముఖుండను ముంత్రికి వసించియున్నది. రాజు గారిక్క భార్యయొద్దను మూఁడుదినముల కొరకొరి బోవుచుండును. గొప్పన నరకు రాని రాక్షసు సుముఖుండు రహస్యమున మంజువాత యంతఃపురమునకుఁగొండు అయ్యంకపుర మా రాజుని యందు గాచుచుండునని నతఁ యాచ ము నీర్యుని బోవుటకు ముంత్రికి వీలుపడెదదాను. గొప్పపెచ్చుమహోదయ దుఱుపను రాజు క్షణము బరచాడియై యిటనకు తిరుగుచుండును. రాసంజేసి సుముఖుండు ప్రసముఖుండై యేమియుం బోవక యెప్పుడైన న్నిదిఁబోవునేమో యని యా యంతఃపురమున వేరి యుండెను. ఇంతకథయు వహళము కొరికినది కాదు.

మఱియొకనాఁడు సుముఖుండు పెద్దయంబు బ్రొద్దు చింతించి రాసి నేషము న్నిదికొని మొదటి యాచుడుననే బోయి అమ్మా! నేను మంజువాతకి చ్చితురము,

అపేక్షించి కలిగి వచ్చితిని. అపేక్షాః గొన్ని వారలం జెప్పవలసియున్నది. నన్ను లోపలికిఁ బోయియుండునెడఁకిని యందులకు దృష్టాంతముగాఁ గొన్ని ష్టతి కలం జూపించుటయు వాఁడై తుండు నన్ను వాని లోపలికిం బోనిచ్చెను. అప్పుడా నుముఖం దవలమిత సంకోచముతో లోపలికింబోయి విరహ వేదనముచే దాదలడు చున్న మంతావాణిం గాంచి మేనం బారితిచ్చుకొని రావలసిన యిడును బన్నియుం జెప్పురు నానితో నా రాత్రి గడిపెను. అంతలో మెవకా మగుటయు మంత్రి యథా ప్రకార మెవమతో ననుగోబోయెను. వాఁడై తుండు లేచుపట్టుకొని సూర్యోదయము వఱకు నీవు పోవుటకు వీలులేదు. నన్నుఁ బోయెను. ఏలుమని యుదలించిన తరు నుచి యవండు వెనకనుఁ బోయి యామాట మంతావాణి కెఱంగించెను. అప్పుడు మంతావాణి యలోచించి మేలిముసుగు తెచ్చిని ద్వారమురావునకుఁ బోయి రాజు వు తుండానిఁ దెచ్చుమున జెందుచు సోమార్క : యిది నానుటగాని అపరిచిత్తన వలెనం బంపుచుంటిని. తెల్ల నాక్షిణ గార్యము మిగిలిపోవును. నేను రాజుపట్నిని, మంత్రి చి యడరావ. నామాట నీనించిత పొలింపవలదేయని సానునయముగాఁ బలికిన విని యతండు మంతావాణివక యితనిం బోపిచ్చెను.

తరువాత నాయుగవీరుణి రాజుకుమాఱుని సౌందర్యాధికరణమును జూచి మోహించి అయ్యార : విని రూపమద్భుతముగానన్నది. ఇట్టి సౌందర్యంతుని సేవకునిగా జేసిన వరమేషి విందాపాక్షుడుగానా ? ఏడు నన్ను మమ్మంచినఁ బంరకడుఁబడవఱుగా జేసికొనూ ? పెరదిలోనున్న మాద్యంబును దెలిసికొనలేక గాఢాహుతక వివేచనన కనుగొనుచుంటే ? పింగి అచ్చిన నెట్టిపూఁబోకియు విరాళిం గుంటక మానదుగదా. ఇట్టి సొగసురాని వంతులవరమును గాఢ పెట్టిన బావలల కంటె నవివేకి యెందైనంగరా ? పొలకుండఁ ద మ్మారమును గాఢ పెట్టెట్లున్నదన యివే : మారమును నిజంతును బంపింరకరెట్టహదయయి మారకూపున నతనిం బావలు నిట్టియె.

దిన్నవాఁడా : నీవెవ్వని కుమారుడవు ? పెదేమి ? నీకు వివాహమైనదా ? నిదార్య నియంతముననుఁ దగియున్నదా ? లేదా ? చెప్పుము అని యడిగిన వతండు తలదాల్చుకొని యుట్టివయి. అయ్య : వేదాక పేరకుటుంబము వాడను. నాపేర విజయభార్యయుఁ దండును నేనే సేవకుడనైయుండఁ బెండి యాది వారంజెప్పి పోషించుము ? నామఁ బెండికాలేదని యుత్తరముఁ జెప్పెను. అప్పు డప్పటివేదాక సేమిచ్చి వత్తెను అయ్య : వత్తెచ్చి యని వీలులుటకు నేవంత పెద్దరావనరావ. రాజుగారికి మూడవ భార్యను. నీకుఁ బెండికాలేదని చెప్పి నామది విదారముగలగు నున్నదిగదా. నీకొనమిచ్చి రిత్తసేయుట న్నాయమా ? నీవారు నిద్యంబుగా నున్నవె. సేవకుడ కనుటచే పెండి మానితి ? దానిఁ గాలు దెల్లంబునంబుండిన నుడు నీ భార్యను జూతుమని యెట్లనెలేదు గదా ; అవును. నీ కనుటపయగమువ

జేబోపుటచే మానెడివి. సత్యమేయని యేమేమో పలుకుచున్న నరం దమ్ము. నాకు నీమాటలకేమియు నడమలేదు. నేను గలయందెన నసత్యమానను. పెండ్లింజేసికొన లేదు. తెల్ల వాడనున్నది. లోపలికి దయచేయుమని పలికెను. అంతలోఁ దెల్లవాటివది. కావున నందుండుటకు నిలలేక మంజువాణి లోపలికిఁ బోయినది.

అతనిరూపమే తలచుకొన్నది. విరహతపనయై క్షణ మొక యుగములాగున గడపినది. మంజువాణి రాత్రి దియూ వచ్చి చిన్నవాఁడా : సీతో విన్నవోరమాటఁ జెప్ప మఱియింక. నామాట పాడెంచు ? మఱియొకటి వివేచన. నీవు రాత్రియెల్ల మేల్కొని యుండువు నీకు నిద్రరాతాయేమి ? నిమ్మఁజూచి నాకు చాలి పొడము చున్నది. నీకొకసారి పండుకొనుము. వీరకావు నేలకాదెదను. అవును. మన్మథుఁడు రాత్రుల నిద్రఁ జోవరఁడు. నీవు నట్టివాడవే కావున నిద్రఁ బోకుంటివి. తెలిసినదని పలికిన వరండు అమ్మా : నాకట్టిపోలికల నేమిటికే దెచ్చెదవు. నాకోఁ జెప్పవలసిన మాట యేదియో చెప్పిపొమ్మఁటయు నత్తిని యిట్లనియె.

సోమ్య : మఱిమియు లేదు. యౌవనము ద్రువమైనదికాదు గదా ? ఇట్టి ప్రాయమంతయు || తడయొడువ్వు వాడ నని విచారముగానున్నది. ఇక సుఖమెన్నఁ దనుకనింతువు ? నీకుఁ జక్కని కాంతంగూర్చెద ననుమోదించు ? యెవని నతండు అమ్మా. నాకట్టి యభిరాషదేను. పెండ్లియానము చెప్పలేదా ? అమాటకై తిరుగానింత క్రమపడి వానె ? యౌవనమనఁ జేయఁదగిన కృత్యములు వేసవేలున్నయని. అవి యన్నియుం దిచ్చుకొన్నఁ జాలరా ? పెండ్లి యేటి ? కని పలికెను.

అప్పుడా మంజువాణి లాస్కరా ? వీవేమియు నెఱుంగనివాడవు. కావున నీట నుడువ్వుడవు మహర్షులు సెకమ వివాహమాడి యానందమనుభవించిరి. నీవు కోసిన నేయింతి యంగీకరింపదు ? అనఁ . నమ్మఁ జేవట్లన జవరాలిదిగదా భాగ్యము ; అయ్యారే ! నీయట్టి సోగనువాఁడు మగఁడూ మందివ యింతికి సొంతాబ్బమే ? యని యూరక పోగడుచుండున వారిండుచి వరండ్లిటనియె. అమ్మా : మేదోమాంస చుర్రాస్థిమయింపై పేయంపై న యాకాయంబు వింత గొప్పగా వర్ణింపెదదే ? నీమాటదేమియు నామది కింపుకాలేవు నీవు రావత్తిని. కావున వేడుసుటయం గాదు. నాకు వివాహమునందలిరాష లేదు. నీవు పోసిపొమ్మని పలికెను.

అప్పు దామంజువాణి లోపలికిఁ బోయి మదనమంతాకిక యెను సుఖవారిం జీరి తన హృదయాలింపయెఱింగింపును పిట్టనియె వారింటి ప్రాణమునందొకప్పు కావునఁ జెప్పకుంటివి. మన గాకిఁ గావున్న చిత్తరాని జూచి ? కామఁడు గిమ్మఁడు వాని గోఁటికిపొదిరాడుగదా : బ్రహ్మ వానికిఁ బ్రితికమోహానందమగు సొందర్క మెఱుగి తగిన రసితత్వ మెఱుంగఁ దయ్యెను. ఏమి జేయుదును ? సెగ్గు విడిచి యెదిరాష తెల్లదించినను వాని హృదయము గలఁగొడియెను. శృంగార పాటఁగనో యెఱుంగదో తెలియదు. వాని కిదియే కలిగినచో బంగారమునను సొరక

మర్చి నట్లందును గదా ! వానిని గుర్చుమపాయ మరయుము. ఏవై మిగుల బుద్ధి మంతులవన దెప్పెనువిని యా మదనమంబున యిట్లనియె. నవీ : నివారణ చేర తనమాగా మూలరాజుయ్యావేమి ? మూలము నునుకొనవారు క్రియందు లోబడుదును. వానితో నీ మర్చి పరికిరింపని తలబాదు. గొంగిరినిదిమీని యంగీకరింపకుండుటకు నతండు శకునా ? భీష్మరా ? హాసమంతురా ? ఏమృత మదనుందే వాని కగ్నియు మపరేలింతును. దేహైవ నట్లుదేయుము. యువరేలింపెనది.

అప్పుడువా డచ్చేడియ చక్కగా నుంబరింతుకొని హంసగమనమున న్నన నతనియొద్దకు వచ్చి మేను జెమ్మటలు గ్రమ్మగంపముతో నతని నంబుదోయి యంతలో సేగున నిలువబడితి రిప్పువాదా ? నేవోక్క-మూల జెప్పరున్నాను వినుము. నీవు మిగుల దయాళుండవని యెల్ల వారు జెప్పుచున్నారు. నేను మదన గ్రహ పీడితని యున్నదాన. తనదీయ పాపమాలంబు కరణంబు జొర్చిరివి. పరివ్యంగ మొనంగి రాపాడుము. జెనున్న బ్రాణంబులు విడుచునన్నరావ నని పలుకుదుఁ చన మాలంకేడియ ను కరమియక యతోమలుందై చెట్టియో ర్వానించుచున్న యా దిన్నవాని గొంగిరించుకొనెనది.

అప్పు కతంబు బంపంతముగా గొంగిరి విడిపించుకొని రౌద్రానెకముతోఁ గత్తి తీసి ద్రోవించా ? యేమి చేసితివి ? నా యెరిప్రాయము గైకొనక నేగి రింతు ? స్త్రీలకు కింము లేకున్న దండింపదగివడి. అందు రాజాధార్యునై నీర కృత్యముల పుట్కొనింపుచుంటివి. నెమ్మ కింపెంతును. జానుమని నేయఁజొప్పుటయు నయునుచి 'చంపుము చంపుము- నీకృపాశుత్యము తెల్ల పయగునదే' యని పలికి నెడి యుగిపడి. అప్పు కారాజుత్వస్థింబు లేకుండాక కత్తి వేలాబాబువది 'సీ : మారాజు పప్పు చంగులొప్పును గాపుపెట్టెను. ఇంకంపరావని' పలుకుదు నందువెతలి యవ్వలికిఁ బోదొకంగెను. అట్టి సమయమున మంబువాణి లేచి యాకత్తిదీసికొని యుపాహారముతో నతనిని విసరివడి. రాను నలోన సమ్మతింపకప్పుడు స్త్రీలకుఁ గలుగు పోవమువక మితిలేదుగదా ? తానొకటి దంప దై వమొకటి చంపును. అంతకు మార్గమే ముగ్ధి స్త్రీపిషము నైదుకొని రాజుమూడు స్వద్రావోన్మ నేమో నమయ మనని లోపలికిఁ దోవంయువది యంకొకతో క్రిందియుండును. విసరినట్టి రాజుమూడునీఁ దగులక యందు వాగియున్న ముగ్ధికిం దగిలి రంప ము త్తరించినది. ఆహా : పంతలోక్యము : అట్లవలెయి యేమియు రాజుమూఁడుం దెలుగఁగను లేకుదాటి యమ్మగ్ధరాత్రంబున దిక్కుగాఁ దన యింటికిఁద్రోయెను.

మంజువాణి రాసీముఖమున నావృత్తాంతంబును కలిగితి. పుష్ప : రాజు పొంతులను పరంపించుచు నా యావన దానింపువది 'నీవేమిగా కన్న ద్రావించినది. అప్పు : రాజు పిషుఁడనిన కృత్యమంతటను పుష్ప : రాజును తామెనును మూల గట్ట పుష్ప : మూలు పంపకములోఁ జాతవైచెనది. అంతలోఁ బుష్ప : వాడుమనని

మగధయు మదనమంతక రోపించె ప్రకారము మంజునాథ తేలు వెచ్చు నొకడు గీటుకొని తలఁచియిబోసెనని యెడమ దొంగగిడి. ఆ సద్దు సేసి పృథ్వీయ నచరిపడి రెండవభార్య యంతఃపురమునుండి యగ్నేశ్వరీస్థి మంజునాథ యాచార వికారమునుజూచి భయభయముఁ దెచ్చుచు చూచుచు నేమి యేమి తొందరగా నడిగెను.

అప్పుడు మంజునాథ కొంతసే పేమియుం తెప్పక నొకమనిషుండును న్నిట్లెఱుఁగి గిన్నీరుకుడిచికొని మహారాజా : పడుచున్నాడ నంతఃపురములోఁ గొన్ని పెట్టెనీ కంటి నవీసకి యెందె నంగఁదా ? ఆ కూరాత్ముఁ డేమిచేసెనో చూచితా ? అమ్మా : తెప్పకును నోరారవచ్చును. మీరు రావనమయము కనిపెట్టి దొంగనని చచ్చి ముచ్చుటాడ మురలుపెట్టెను. నీ కంటిని వనియున్నరని యెకగన నిన్ను కలిగి వచ్చితిమని తెప్పెను. ఆ మాటవిని నేను భయపడి పెండ్ల లేచి లోపలికిఁ బోవఁ దలంపు నంతలోఁ జేయిపట్టుకొని యేమిమో చేయఁ దొంగగెను. నేను గేలు వెలితిని. నా నలునా లీమడనముఁజూచి చచ్చి విడిపించెడిది అంతలో నాచు పాద పోయెను. మల్లతి కాలిఁజంగెటి. గింపెనుని నా రెండుదారి వంపిరిని. అదివోయి మంజుని లేచి యాచారఁ బెప్పిన నతండు వానిం దలమిలించి బోయెనని చెప్పెను. ఇంతవట్టునెప్పునను కరుణాక నేమిచేయవలయునో మీరే ప్రమాదముని చూచుచున్నది.

అప్పు యాదోహ క్రోరానక హృదయుండె మరలమంజులో నడిగిననయము నట్లే తెప్పెనది. బోరా : యోనమనర పెట్టి నని రోహణు తేయక మానదు. ఆ దిష్టవాఁ డుత్తముఁడని నమ్మి నేనే మోసపోయాతిని. రాజునోరా పెట్టెలు కిద్దార ముల పృథ్వీయ గండుచుఁగా నెయిలించి కాపు పెట్టుదుడు. కాదిమ్ము. అప్పు లేచి యనుకోనినను బ్రయోజనము లేదని తలంపుచున్న సమయమలో నొక వాని చచ్చి నుముని నెడ్డలో వంచి కంఠములోఁ గా ప్తచిరస చెప్పెను.

ఆ మాట విని రాజు యిట్లు యాచారము చిత్తములలో మోస మర్థముగాఁ బోయి చూచినంత మంజు కంఠములోఁ గొట్టెను చిత్తములను. చిత్తములనుగలము నజగదయియున్నది. ఆ రృక్మ మా చిష్టవాదే మిష్టము నిష్టమునని రాజుకృతము యా రాజపుత్రుడున్న మంజురమున కేగెను. అట్టి సమయమున వలంబు లెట్లలి "అమ్మా : మన మిందుండరాదు. మరలఁచి పోయియుం బోవుమను రమ్మను చెప్పి దుండ నాయనా : అట్లుచేయుచున్నామి ? నీ వాదా కడు చక్కాత్మంబున చెప్పి మందున ? చూడని కొద్దిచూచు కొనునంత యవసర ముని వచ్చినది. యెగిన వా మిం. కేమియు నుత్తరముఁ చెప్పక అది చా పాఠ్యమున పలికెను. ఆ మాటచూచి చెప్పి అదివచ్చి వాని నవధానంగా నెంచి యా రాజు చిరస్మృతిఁ గోనించుచును. రాజ పుత్రుడు రాజుంబున యొక్కతమందును లేచి నిలువంప వలెననుండెను.

అప్పుడా రాజు నిన్ను మేముతాపురములోఁ గాపు పెట్టితిమి గదా ? మా పెంపు లేనిదే నీవెమిది కిట్లు వచ్చితివో చెప్పుమని యడిగిన నతండుడి నాకియే కప్ప. అందులకు నన్ను విడివైతఁడని యుత్తరముఁ బెప్పెను. ఏమృది రాజు 'కాదుము. నీవు చేసిన తప్పిది యొక్కటియే వారు. బాగుండు, ఏకాగ్రచేతను. సరకు రమ్మని' పరికిన నతండుచురయుఁ గలఁతనొందెన చిత్తు చితము, జెడ వచ్చుచున్నాను. యతని నెండు నడుమఁబోవును రాజు వానికే ముక్తి కిరెరమును జూపి నీనుద్దైవ్యులు తంపిలో యెఱుంగుదా ? యెఱుంగును పది పైవమునకు గాక యుయ్యును యెల యెనా ? యని యుత్తరముఁ బెప్పెను.

తరువాత సమయ ప్రకారము ముంజా : వా : పుత్రులు మువముంజునిను రప్పించి నిన్నుచ్చాది సంతోషం చేసివో యప్పుడు యడిగిన నా లేని సమ్యక్తం చేసెనె నట్లు చెప్పెడిది. అప్పుడు : ముంజు వారు మా యమ్మగారి సేవలో పరికిన చెప్పెను. మేమి గడిముంగిడఁ గుచ్చుంటి. నమ్మి బారి ముంజా వాడ మొందున్నదని యడిగెను. నీ వాని పయ్యేమి యమ్మడి ? రోహ మన్నారని చెప్పెడిది. అవసర ముగా ముంజావంశమునిమి రప్పించు మునుము నెఱుమఁకొని నేమి కీసకొని వచ్చితిని. అమెం జూచి యాదండు నాకు దాహముగనున్నది. యిచ్చెదవా ? యని యడిగెను. అమె నమ్మిమ్మచి సన్నఁజేసెడిది. అది యాహుతిచ్చువరి వారు. నీ యవరామ మృత మెచ్చినం గాని నా చిప్పిడిఅదనవలికెను. ధీ : నీరా : అట్టిమూలము ప్రేతర వెం ? దా పొమ్మనె యాచి పరికి రోహరా : దోహమునంత వెనుక నదికి యాచి లేదు పట్టుకొని రాగెను. నేను దోయి వెనుకకు లాగితిని అమెయొందిట్టిది. అప్పుడు రోహము వచ్చి చిత్తి చీసికొని మమ్ము పంజా : దోయెను. మును జేతుల పై దినంతఁ బాటిపోయెను - అప్పుడు నా దెల్లలిచే ముక్తి రా వార్తం తెలియఁ జేసితిని.

అతండు తోయిన నాకే ధీవే సతతి యతని యంగము కంచకములోఁబాని పుయ్యెను ఇదియే అడిగిన కృత్యమనిచెప్పెనది. అప్పుడు రాజు వానింబాచి వైద్యుత్తా ? యిది చెప్పిన మూలము వింటివిగదా ? దీని కేమి యుత్తర మిచ్చెదవని యడిగిన రాజువు లుండు వెరగండుచు అతా : ధీ తెల్లవఁపలకైన సాహసము గలఁచు గదా : ఇప్పుడు నేను యధార్థముఁ జెప్పిమను వాని సమ్మఁడు సమ్మినుంక నీ శాంకంజంపును. భార్యాభర్తలకు వియోగముఁ లేనివదాఁడవగుదును. మేమి ప్రతికి యుంకిన నేమి పంజా : జనము ? అని తలంచుచు నేమియుం బయికి యూరకుండెను రాజు ముఱు చీస మూలముఁ సహరానము జెప్పెమి ? యా యవరాధముఁ జేసిన బొమ్మబొమ్మనివాఁ యని యడిగినఁ జిత్తము. అప్పుకొంటిమి యుత్తరముఁ బెప్పెను. ద్రమ్మి రమ్మం కిది ? గుఱు వీచే తంపితివి కదా ? యహాయుఁ గాకఁకుండు సేన యెవఁ ముత్తరముఁ బెప్పెను.

అప్పుడు రాజు మిగులు గోపించుముఁ ద్రోవ : నీవు చిత్త ప్తానినె కిట్లు

వని యెఱుంగక నీ మాటల నమ్మి బద్ధాంతమునఁ గావు పెట్టిన నెట్లను నేసిరిని :
 క్రూరాత్మా : రాజవల్లి నీకు దిత్తిగారా ! అమ్మా : కడుదయాకుండనవి పరికిరింపి
 నా యంతవాని నీ మంత్రివల్లి రంపఁ జేరువాడెమా ? యని యనేక ప్రకారముల
 విందింపుచు జాత్రువై తుల రప్పించి వాని వృత్తాంతమంతయుజెప్పి వీనికేమి కిష్ట విధిం
 పనయ్యు ? నని యడిగిన నాడు జాత్రము తున్నతున్నయగా గోని యుప్పుపాతర
 వేయవలయునని చెప్పిరి. అ మాటలు విని రాజు తినుగినియక విమర్శించి కడవార
 చేష్టలఁ జరికించి అమ్మ : వీని ముఁమున గించుకయు ఏకాదము గవంతురడు అప
 రాధముఁ జేయని వాడుంటి గవల్లమున్నాడు. తిరికిష్ట విధించిన పెరచివల్లు కసిం
 బడఁడు. దీనితో నేటిమా మధ్యమున్నదెమా కదా : పోనీ నే నెఱుంగనవియుం తెప్ప
 కున్నాఁడేమి ? సరవూరుని కింతకువేది సరకము పొందునునని తలంచుచు జిన్న
 వాడౌ : నీవు లేనని తప్పవకు విద్వాంసులు చెప్పిన కిష్ట జాత్రురొడితనై యున్నది.
 అట్టి దాని నమతవింతువా ? యిచ్చుము సతంకించుము విదాంబర పూర్వముద్యోగ
 మిచ్చివచ్చుచుంటి సంతోషముతో మందనానము గామంబు. ధైర్యమువకు సభాసదు
 లెల్లరు వాళ్ళర్యవడఁ జొచ్చిరి.

అప్పు దారాచా హృదయంబును బాటెఱుంగులఁ దలంచుచు నులికిడకు
 నమ్మరింపక దీక్షపొందర వాళ్ళిష్ట విధించి తన యంతఃపురమున కరిగెను. రాజులు
 బారాజువు తుని నిగళయించి గట్టిప చి పీఠులవ్వియు సూర్యగోపురం దలి యొడవకు
 దీక్షికాఁ జొయిరి. అంతకు ముందతర్కవృత్తాంతము విని విదారించుచు జాగ్రత్తు
 కుమాదుం జూచి నాయనా : నీ కిట్లయమ నుం చెల్లు వచ్చుడి ? కలయందైనఁ బర
 శాంత వా ర్ర న్మరింపని నీవు రాజువల్లిం బట్టి గమకింతువా ? అమ్మా : పయం నీమి
 త్రము ప్రాణమును వృణముగా నెంచి విడుచుకొడవు. మంత్రివల్లి రంపురువు ?
 తండ్రి : నీ వకాతక తుండన. యట్టి నీయం దీయవార నున్నను మోసిరి ? నీయం
 చెప్పిన ప్ర రముఁ జూచి ? తప్పజేసిన వాఁడుంటి నీ నెమిది కూరకుంటి ? వని
 యనేక ప్రకారముల విందింప రాజువు తుండు నవ్వుచు నెట్ల నియి. అమ్మా : నేను
 బలముఁ జొరంపుదుండ నేమికి ? మఁ జెకత్త ? ప్రాణలయం బోగింపక తీలువా ?
 యిరుల నొందించె నమిచి :

శ్లో॥ యత్కర్మజముప్తు సమస్త వానిశ్చకం స తద్భుజై
 పూర్వ కృతస్యహి కశక్త విధివాసి సత్యమన్యథా రామ

శ్లో॥ తస్మాద్భూతయదాయక్యనిరహంయమ్మదైవయోగేవ
 త. తత్పాతక. ద్వాప్తేయవశోవిసింహుళైరపకాంతి

పూర్వజన్మమున దానిన స్మృతకర్మవల్లం దూతముగ కర్మమును తీయు
 న్నట్లు పరిణమించును. దాని కేయమున జమంబు కలెంపుటందును. అట్టి పూర్వ
 కృత్యమును మామృతముఁ బ్రయోగింపకె మా కలెంబు గాదు ఎక్కడ నెక్కడ తెలివ

యమభవిష్యత్తునో యమభవిష్యత్తునో వాచ్యమానం తే వస్తు భవిష్యత్తునో గుణి
విచారయ. అది భావి విషయమే భావించునో? వేయి భావి వస్తువు
యమమృతా నా కోరికకు తీరికనున్నది. వేయి ప్రధానములైన నైన నొకరు కవచము
గావించును. నీ వెలుంగని దానవు దావు. స్వాధ్యాయమునకు గూడదు
యెన్నియో భావించి యామి ముగించెను.

విష్ణుడు రాజులు లభించి దీనికొనసోయిరి. సగరరాజులైన యా రాజు
కుమారుని అది యుపదేశంబు గన్నెరు గార్చువారులయిరి. విశ్వ మతస్యములైన
రమణ నందు విరిచుట నాది వృత్తాంతంబు విని గోచర వేదమున వెలులడిపోయె
బొచ్చిరి. రాజులయి వానియొక వారియొక గ్రహంబు బారినదీర్చుటారాధనాదులు
దాదించి సముద్రమునకు దీర్చిపారవలెనని దీనికొనసోయిరి.

యశస్కరుని కథ

రాజు రాజులు తన కర్మ క్షయించి యశస్కరుండు అనుతిస్తు పుష్ప
వలె గొట్టుకొనుచు వేయియొక భాగంబు విచారము విత్తమున వేయి
చాకిరి స్వదేశాంత ప్రజలు తన్నెమమకొనుచున్నారోయని యాహించి మామనము
వై రికొని వీరులవెంటికి దిగుగఁబోయెను. అత్యంత యంతిలో భార్యకర్తం కిట్టి
సంపదము అరిగెను.

భార్య — ప్రాచీనము : యంతి క్షయించి యశస్కరుండు అనుతిస్తు
పాప మంత చుట్టగా ముగించె? దీర్చిపారవలెనని దీనికొన సోయి వానిం బంపు
దురా యేమి?

భర్త — వానిం బాచి నీడు బాచివుట్టివా? వాడు వేసిన క్రూర
కృత్యమున బాచి బాచినయే నా యల్లిపాయము. దీర్చిపారవలెనని గొట్టి దిగు
ముందు విష్ణుడు బంపుదురు.

భార్య — రాజు వారసులము లేనివనియూ మీ యల్లిపాయము ?
వట్టిది. వట్టిది రాజు గ్రహించలేదోయెను.

భర్త — అబద్ధమని నీ వెల్లు దెప్పుటయె?

భార్య — నిజము బయలు పడకుండునా? (మెల్లగా) ప్రధానములైన మంత్ర
వాదీని సంబంధ మున్నదను కిందరంకి మీరు విని యంతరా?

భర్త — అది నే నెఱుంగ. అదియో? తరువాత ?

భార్య — అతని రాక గ్రహించి ఆ దివ్య రాజు నిన్నుచాకిరి మంత్రము
బంపించియుండును. అది మంత్రముక రీతి వీనిమీదఁ బ్రోసివేసిరి. కాకున్న వింటి
యొద్దమున్న మంత్రమునా? యంతరాధ్యయములో భవదాధులు అనుగఁగా నదృశ్యులని

లేవక యెక్కడనో యొప్పు ముగ్ధులతోఁ జెప్పుచునుటయు నా మాట విని యవంకదత్తము పోయెననుటయు నెంత యుచితమో గా నున్నదియో విచారించుడు.

ధర — అవును. ఇది యవంకదత్తముగానే యున్నది. కాని యా దిష్ట్యంఁ జాయపరాధము రాను జేసిన ద్వాప్యకౌశలము. అది రావనుచి యెట్లు ?

రాజ్య — ■ చిన్న పేరు కను గురువఁడును అంతయు గారణ మేరియో యున్నది. నాకు మఱియొక యూహనకాదు దొరుకుచున్నది. పేరు కను జక్కనివాఁడు. రాజభార్య పిరింగించి మోహించి యుండును. పేరు సమ్మతించినప్పు డేదారీ ద్రోక్కియుండును.

ధర — అట్లా! యెన్ని ప్రాణాంతము నేరుచుంటివి ? నీకు భర్తాది రాక మిచ్చినచోఁ దీరవులు చక్కగా దిద్దుదువు గదా :

రాజ్య — సంభాషేలా ! చూ యపరాధముం విమర్శింప నా కధికార మిప్పింపుడు. నిజము క్రురలో పట్టుకొని వెప్పించెదను.

ధర — జేపు రాజుతోఁ జెప్పెద నుండుము. నీరు ఎవననుమి రావల యును ?

అని పరిహాసముగా మాటలాడిరినది. కానిలోఁ గొన్ని మాటలు రాజునకు విసంబదలేదు. చివరి మాటలు మాత్రము స్పష్టముగా విసంబదించు. అయిట్లు గురుకుఁ జూచుకొని మఱియొక పీఠకిం దోయెను. అందుఁ జాచుమతి యున్న యుండినవరకు నిలువంబడినంత నామె యెట్లు విచారించుచున్నది

సీ. పరులలోనఁగ నెఱుఁగ ప్రాణమర్పిండుయదాఁ
తెలు చంపు మంగ్ధుని • పాతుకముగఁ ?
రయులందఱు గిన్న • తల్లుల గణిఁజూచు
వట్టి భూపతివత్సఁ • బట్టురెట్లు ?
కలవైన నవృతంబు • చొరనీయుచి రక్క
శిలు దుగ్ధక్రియ • ద్వేయరెట్లు ?
దీనుల రై వ్యవూత్ • దీరికింప వినిపించు
కరుణాఽఁ తెల్పు చు • క్రమముఁ జేయు ?

గీ. నయ్యయో ! తెలియలేక రా • జుకని చిత్త
మృతి యపరాధి యనుచు భా • వించి యుకట
తరినశిష్యునిదెచే హా • వన్నకల్పి :
శర్మసూత్రంబు నిన్నిట్లు • గర్తవయ్య.

ఆ దీనాజాపము చాలించి యా రాజు దోలామున హృదయంబై యుండఁ జూచి ముందునాఁకు ప్రాంతకాలంబునఁ జాచుమతి వసియించి యున్న యుండఁ యో

మానుస పకుటించుముగా నడువ రప్పించి యా దిన్నవాని గుణములు మీ యెఱుంగి నంత యధార్థము వక్కాణింపురని యడిగిన వయ్యమామం డిట్లు నియె.

మహారాజా । ఆ దిన్నవాడును దల్లియే వచ్చి సంవత్సరము క్రిందట మా యాదిలోఁ బ్రవేశించినాడు అప్పటినుండియు వారి మే పెఱుంగుదుము. వారి వర్కలునూప రాజుకుటించుములోనివారితఱి గవంతుడున్నాడు ■ చిన్నవాని సుగుణములు లెక్కింప సహస్రములుండెనే శేషవిశేషము కర్మముకావని నా యభి ప్రాయము. ఆది ధర్మశిలన కిద్దివాడుకి యేమిటికి వచ్చెనో తెలియదు. మీ దిచ్చు జీతములో దోడకాంతైన వాడు తమకుగా మవమౌగించుకొలేదు. సంకల్పము న్యురసఁ బించిపెట్టాడు. మీగిచ్చువకి వదిదినములకైన జాబువదికాదు ముందరి నెంకీక మీప్పుడే గుహపించి యుండువాడు. తాను భోజనము జేయుచున్నపు అన్నముని యలదిస నిహించిని లేని సహిసంకలెట్టి యాకలిదీస్తువాడు. వాని తల్లి మిరనాడు వాకి నానంపాయ అన్నమునకి యుహుం చెద్దనది. అబ్బా । ఆ దయాతుత్వము నేను చెప్పజాలను. చిహుం ద్రాక్కిన బ్రహ్మహత్యఁ జేసినంత హ్యతాపమును చెందును. పరశ్రీం చెప్పఁడును గన్నె కి రూడలేదని నేను బ్రహ్మ ణము జేయఁగలను. మీ యెద్ద దారనెం ? నా కూతుండ్రమ కోడల డును బాబుమాటు వాని నందుదనియు మాకుఁదలయు బహిహమాకిరని రహస్యముగా నా తార్క నాకుఁ జెప్పినది అద్ది ధర్మాత్ముడు పుదమిలోలేడు. సేవకన్యతలో నుండబట్టి వానిపేరు ప్రసిద్ధికి వచ్చినదికాదు. వానికి రాజ్యసేయవ్వు బలి కిని విక్రమాహ్లాది ధర్మాత్ములు మీని పోదాంశస్థమునకు బోయారే. అహి అహుత్ముఁ దిద్ది యవసాసము వహించు జీవిమౌ కారణముండవలెనదు. వాపిఁగం భూతదయ యింకని దెప్పఁజాలను. అందరి సత్కానశ్శంబులు విమర్శింప మీదే యున్నాయి. ఇదియే మేమెఱుంగిన వృత్తాంత మని యా వ్రాహ్మణుడు వక్కాణించెను.

■ మాటలే యెకని భార్యయుఁ గొడుకులు గోడయ్యరు కూతుండ్రునుఁ జెప్పిరి. అప్పుడు రాజు మెక్కిరి దుఱింపును రాక్రి కర్రతో వాడించిన కాంతా రత్నమును రప్పించి పనుస్కరింపును బట్టి । నీవు విన్నరాక్రి ■ కర్రతో వన్న మాటలు నేను విన్నాఁడును. నేను దప్ప కిషఁ జేసితివని వరికిదిని. నాకును పను మాపముగానే యున్నది నీ కిప్పుడు ధర్మాధికార మెచ్చితిని. అందరి విశ్వాసించులఁ దెలిసికొని యపకాదుల డండించి నన్నీ యాపవసుంకి రప్పింపుము. నిజము దెలిపితివని యా దిన్నవానిని గ్రమ్ము ■ నిర్వణి రప్పింతునని చెప్పిన విని యాప యుట్టచియి.

దేవా । మీరు వకలధర్మ స్వరూపులు. మీకంటె వే నెక్కుచుగా ధర్మ విచేదనము సేయఁగలవాఁ యేకాంతముగా నిండిలో వాకికొనెన మాటలు వదలెప్పువా? అయినను మీరు వమ్ముఁ తెర్థఁజేసి యంతగా ముప్పించుచున్నాడు. కావున నా యోపి

నంద విమర్శించి నిజముఁ దేర్చినదని యెఱుఁగి యట్టి యధికార వృత్తికంగైకొని యప్పుడే తుంకాశ్రమమున కరిగి మంజుశాఖయున్న గడులన్నియు విమర్శింపగా నొమ్మలుడు బ్రాసిన యు తరములు కొన్ని బొరికిమి. తరువాత నా యావతి మంజు శాఖచి వికర్మభార్యకముగా నా దిన్ననాఁడు గావించిన కృత్యముల వదిలి కంకించుడు నా మాటలతోఁ బరస్పర విరోధములు నిరూపించి యామె చెప్పినదంతయుఁ దప్పని యామెచేతనే యొప్పించినది. తరువాత మదనముంజురకు దాని వెల్లెలిగి వికర్మించి సొక్కము పుచ్చుకొన్నది. అంబోకరిమారు కొరికిమారు పదిపదివదితారు. విజయంతయుఁ దెలిసికొని రాజానాథకుఁబోయి యా యిల్లాలు దేవా. నిక్కము బొరలి వది. నే జెప్పిన మాటయే సత్యము నన్ను మన్నించురేని యధారముఁ జెప్పించునని వలుతునియు నా రాజా వాంఛనవదురు డలి. ఎగముగఁ జెప్పి నా మనస్సుంజయము బోగొట్టుమని ప్రార్థించెను. అప్పుడు మదనముంజురకు రప్పించి ఓసీ. నీవు రాజా నిజుల నిక్కము వక్కాణింపుము. నాకుఁ దెలిసినది. నీవు చెప్పునన్న నేమ జెప్పెదను విమ్మట నెమ్మి దంకించువే పెరును. ఇప్పుడే చెప్పిరని విన్ను విడిపించెదవని తెదరించిన లఘుశ్చందయ యగు నారాధి భయపడి జుగిస యధారమంతయు రాజా నెడుట బాస గ్రుచ్చినట్లు వక్కాణించినది.

■ తత యంతయు విని యా రాజా తరవాణుండితమగు కడకి పాదములు చందమున నెఱుఁగి పెదతడ వొడఁజుంగక యెట్లకే దేవుగలిగి గుంతెలు జారు కొనుడు హః గుఱునీరి. హః దయాళూ. హః భర్తృకీరా. నీవంటి సదూరకర్మము నా వంటి నీరమతి చెంత నేమిటికి గొరవముఁ జెందెదని? అయ్యో. నిన్నురక కిడించిన నా పాతికమున కంతకు న్నదియా? ఆహా నీ సోశిల్పముఁ గొనియాడ శేషునకైన కక్కమా? నిన్నుఁ గ్రూరాత్మాఁ యని వింటించిన నా నాలుక వెంబుముక్కులైవది కాదేమి? యురికి విధంతు నన్ను మెగంయనఁ జిటువత్తు వెలయించితివి. నీ విరక్తి యెవ్వరికిఁ గలదు? ■ విషయమార్పాక మహాయుక్తు సైతము గందా? ఆ ద్రోహాచారంత కటకుముఁ బెన్నెన నీవేదేసి వట్టాపుకుండివి దాని చావవైతివి. అయ్యోలే! నీ భూతదయకు మేర యున్నదా? తవదీయవికరదాహింసలు బాధా హ్మణుఁడు పొగదేసేమి యనుకొంటి నీ గుణంబులుదలందుకొని నీ లలిసెలపించు చున్నది. నీ యట్టి పరమపర్య స్వరూపుని కిడించితివి. నేమి పంజరము. మహా ద్రోహుఁడ, క్రూరుఁడ, పాపుఁడ. వాని నరకులు చారు. నేనెవ్వరు యువంతముగా నుతివొందెను. నా దేహము కాక గృధ్రములు సైతము ముట్టె. రక్షింపుదుమల వెంటఁ బెంకి కి దోవునట్లు పోయితివిగదా. సీ. యా యరములాలి చెప్పదేమి భీయ జకుం బోదకున్నది. అప్పుడు విజయంత చెప్పితిమి నీయెరుల మప్పపాతర నేరక పోదునా? మహాత్మా! నిన్నువృషాకర వేయించుచి పలికిన వెలుతులు దలంతుకొనిన నా గుండె పగిలిపోవుచున్నది తండ్రి! యేమిచేయుదును. తల్లి నీవు వారు గావించిన

యథాకామమునకు మ్రొక్కుచున్నవాడనుచు యనేక ప్రకారముల వరసల కలంబుకొని యున్నట్లుని శ్రీయోః జలవలంబే జొచ్చెను.

అందఱు సామంతదాతలెల్ల వరవి పోరాఱుచు విజయభాస్కరుని కడఁజను దీసికొనిరమ్మని మఱికొందఱు రాజభటులను బిలిపి యా వార రాజున కెఱింగించిరి. అప్పుడా రాజు వౌద్రామముతో మంజుగఁజం జరిపించి యుప్పు పాతరనియించి దారుమరియొన కఱిగి నమస్కరింపుటఁ జేర్చి నే నీ కుమారుని నిష్కారణము కడంచిన పాపాత్ముఁడ. నా యథాకామమునైన నీవు నా యింటకి వచ్చి కడంబును. నా రాజ్యములయు నీ పుత్రుని కిచ్చివేసితిని. అతనిం దొక్కనూ దూతలం బుచ్చితిని. శ్రీమముగా రాగలండు. నీయుత్పత్తిస్థల దన హర్మలకుఁ బంపింపట్టుమి. నే నీపాప నేవసుంబడె యుండెన పని యింతమో జరిమాలెను.

దాచుతి కుమారుండు నమ్మనలఁజు గోటకనీ కరుగుటకు నమ్మితినినది లాడు. యశస్సుయందు భాస్కరునిరాక వరయుచున్నంత వరసల దీసికొని పోయిన దూతలు వచ్చి నమస్కరింపుట రాజునట్టివెరి. లేక మి మా దిన్న రానిఁ బ్రవ హణ మిక్కలంచి ద్వీపాంతరమునకుఁ దీసికొని పోవుమండఁగా నమ్మదముతో నొక రోట రోహవ్యజులు బయలు వెళ్లినది దానింజూచి నావికులు కొందరపడుచు నందున్న వారిలో నిప్పును గాలివాన రాగలదు తుకలము రోహద్యజమునకుఁ దగిలి మునిగి పోవును. మీలో నొక్కఁడు బలిగా నమ్మదముతోఁ బడెనని నీ యుత్పాదము తగిసివును లేకున్న నందఱును ప్పడివొందుదుము. బలవంతముగాఁ బోయఁగూడదు. ఇందుఁ బరోహకపాఠేను లెవ్వరైన మండితేని బయలు పడవలయును అవి యందంద దాటంజు దొరఁగిని.

■ మఱియు విని నేను బరిసోదముని పలికిన నా తొక్కఁజును లేఁడు — ఎవ్వఁడీ నాఁడే దుగుంబలయువనియు మఱియొకఁడు పడి యందఱు రక్షింపవలయు ను సేతులు వెచ్చుచుండును. ఆ వార ముఖముగా మన భాస్కరుఁడు విని యుట్టుచు లేచి మీరందఱు సంతోషముగా నుండుట. నేనొఁడుఁబడి మిమ్మరక్షించెద నింతకిన్న నామఁ గావలసివది లేదు. అస్థిరమువిడిచి స్థిరము సంపాదించెదను. నా కరీరమ జన్మజన్మమునకు నిద్రే పరోహకముగా వివసంబుదుముగాఁ యని తలుచుటఁ జేరులు దీకించి మందహాస పోలికనవహరమిండుండై నను దముతో దుపికి మునిగి పోయెను.

అంతలో నా గాలివాన లేచిపోయినది. కావలసిన దిక్కను గంభయ్యలే దిక్కవాడు గదా యని మీము సంతోషింపుటఁ దీర్చి ముందటి పనినారము. బరియే విదా ప్పలంబునను దిగితిరి. ఆ మఱియు విని యశస్సుయందు, నీయదుమిది రోదరి పనిచ్చి పోవలెనును మీమ మీమ పనిపె మూత గలంబులకలం? యేమి యిదిగిన నమ్మదు గలంబులేదనె వారుతరముఁ జెప్పిరి. యశస్సుయందు భాస్కరునిగూఱిగి

యొక్కప్పుడు క్రియ కోకిలువుచుండఁ బ్రవాసము వారింపుచు వైరాగ్యోదయముఁ గావించిరి. ఆ రాజు మూర్తి శక్త్యముం వెల్లకే దెప్పల్లి యగ్నార్థ భాస్కరుని కల్పించి తెప్పవలదని యెరుగకుం బోదెంపుచు మితిలే , ద్రవ్య మానమునకు బంపెనె గాని యా సాధ్యైరత్నము వాని వేమియుఁ గైకొనక కుమారుని రాఁ యరింపించి రాము గడుపుచుండెను.

రాజు విరక్తుఁడై భాస్కరుని గుఱమలు దిండుకొని పరితపించుచుండ నొక నాఁ దిరువుచు చూత లెద్దియో పక్షికం దీసికొనవచ్చి యుచ్చిరి. భాస్కరుఁ డది విప్పి చదువుకొన నిడువ్నది. మహారాజుఁ నాకు లేక లేక యొక పుల్లీక గలిగెనది. దానిం బంజ్రెండెంబు ప్రాయంబునఁ బోరులెరుకొనఁబోయి యమ్మరాజి లలియచ్చుచుండ నొక రాజనమానుడు రచించి మా వీక్షకే దీసికొనివచ్చి యొక బ్రాహ్మణుని యింట దీగవడిచి యమ్మలికిఁ బోయెను. ఆ బ్రాహ్మణు ష్శత్రుఁడు తానా లాలికుని దొంగవలన విడిపించెనని చెప్పుచుఁ కనకుఁ ప దీ పేయమని కోరెను. నే నకని మాటలలోఁ బరస్పర వైరముల వరసి లేనివ ప్రతిజ్ఞకు భంగమైనది నొఱు దెలిసికొనుటకై కొన్నిదినుములు గాంధారముఁ జేసెనని. ఇంతలో నా దొంగ లకని నుముంబముగా నెక్కడికో తీసికొనఁబోయిరి. తల్లిదీయొక్కఁడు మిగిలియుండి విరాధించుచు నొక్కనాఁడు వచ్చి యలార్థము నాకోఁ జెప్పెను. అప్పుడు వేరు సులలి సించుచు నా దిన్నరానిని సుమారులుబెప్పి దిపకొనెనందున చగవచూతలను నానా చూ ములకుఁ బంపెనని.

హరి జాత యేమియుం తెలియలేదు. ముఱియు వినుట్లించ నా రెన్ని యెదు. మీ యాసాపమిత్రోఁ గొల్పవలయునువ్వాఁడని తెలిసినది. వానిగాని పెండ్లియాడనని నా మాఁడుచు కింకాపిడ కవత్తముఁ జేసికొనయొన్నది. వానిపేరు భాస్కరుఁ డని విందమి. అతండు సుగుఱుఁడని వుంజమని కల్పితమనం తెలియజున్నది. అతండు నా యల్లుడు కావున నీ పక్షికం బూరిన కలెడలము కల్పితోఁ గలక వాని కల్ప ధంబావో పెక్కిది మిక్కిలికై బంపవలయును. ఇదియే మాకుఁ బంపించి యువ బారములు. ఇట్లు వినియుండు. అది యమ్మ పక్షికం బంపింబోని యభాస్కరుని శోకకామాకనుక్తులై ఆమీఁదఁ అర్చి సుగుఱు వంతుని బాంసుం గావించితిగదాఁ యిప్పు డీ యుత్తరమున కేమి ప్రత్యుత్తర మియ్యవలె ? ఈ వార్త విన్నచో నా నా రాజుడే పరివరయ్యెనక సితరుం తెచ్చియోదయి. ముఱిరాంబువలెంబు యెత్త యెంబు నొందెనీ పురుషవత్సయుఁ ప్రహతయుఁ బ్రహాతయు నన్న భావించెనని. యిద నే బ్రతుకవో ? వత్తుమన్నచు పరిపిమన బాంపవమని పమ్మి. పట్టపాతక పెట్టనియును నియనేక ప్రకారములు వలంబును ను కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మియ్యర రాజుయు మంత్రియం యెవఁడుఁజేసి బాంపించులం పరిచి యా రాజు కిర్యానము గావంతు క'చ్చెను.

అ చూడగా రాస్యమునివార్త యంతరి జనులవలన విని పరమింపునుఁ బోయి తమ జేరి తెలింగింబిరి. అది యెఱింగించుచును చేత యతిక్రమముచేయుఁ బరిసంతోషంతము తరువాతి ముఠాయం దిట్లని చెప్పుటచేరినను.

జలంబది గొలుకటవ నుకరి

హేమప్రభ కథ

అప్పుడు రాస్య యందు పరోపకారమువల్ల నమూననగరోఁబడి కొంతసేపు పూఁ గన్నులుదెఱచి చూచిపంత మణిమయ స్వరజనులరమగు నొక దివ్య మందిరములో కాకముంబట్టలోఁ బడియు తెలిసికొని పట్టె లేచెననుమూలము నూరుచు నయ్యారే : యిదియేమి కోర్కెము ? నేమి సముదములోఁబడి మునిగితిరిగరా ? ముందిరమెక్కడిది ? యిది ఇంద్రవారము ? లేక స్వప్నము ? యిదిరి లేశము లరయ స్వర్ణమువలెఁబడుచున్నది. నేమి మృతికొంది స్వర్ణమున కరిగితిరా ? యిది వాఘార్జునోపాముననున్నదిగదా : అ తెలిసినది వేరిదేహముతానె పుణ్యలోకమున కరిగితిని గాఁబోయి అగునందరి ఏశేషము లరపించార : యని తలంపినుఁ గొంత దూరము తిరిగి అదిగో : మెప్పుడెచుఁ తయంతాకారముతో నీటునయ్యచున్నది నీనింజార భయము గలుగుచున్నదిగదా : ముమ్మము చేయగమును వికృతముగా నున్నది నోరు గూహవలె దెరువచి రుచున్నది. వాదక జ్వాలవలె బ్రేహతఁ బున్నది పురాణములో వాఁడెట్టిట్లున్నాఁడును. స్వర్ణములో రాక్షసి యుంబ నేమిటికొకరా ? దీనిచేతులుఁ బడితిమే నొక్క గలఁమునాగున నోఁదిరొవైరికొనును. బాగియుండిననని తలచి యందముచ పెనఁబడుటచేను. అంతలో వారక్కని నెప్పుడుగప్పుచువచ్చి యందొకపీఠంబున గూర్చుండి అయోముఖి : యెక్కువ నున్నావు ? ఆహారము సిద్ధపఱచితిరా ? యిది యికినది. ఆప్పుడొక భూరినుండి యయోముఖువచ్చి కేటి : యందయం సిద్ధపఱచితిని. ఇది అని యిట్టిగాఁ బడి యూరకున్నంత వాఘార్జునులు నగమమహాచి యూరకుఁబడిమి ? మునున్న మాంసము వచ్చినదా ? లోహార్జునులు విడుచుట మొనరికొయేది ? యని యికినది.

కేటి : లోహార్జునులు వాగ్వికారము చేరితిరిని ఏమిదారణముచేరదా ? ఇది భూషణశరీరమువచ్చి కాకముంబట్టలోఁ బడియొనకటిని పట్టెనను పుణ్యమున పుణ్యమున వచ్చిన వచ్చిన కథము కాకముంబట్టలోఁ బడినది. అట్లొకప్పుడొకటి : అట్లు పుణ్యములు వచ్చినవలయునునను. వానిలో కిచ్చినదేమో పుణ్యమున అట్లును నున్నది : ఇది ముందుచేర్చిన పరమం దున్నది : నీది సత్యము జేరితిరి.

తోచుచున్నది. పేరు సంవత్సరములనుండి అనుచున్న పని నేరేంద్రులవను ? సోమ
వెళ్ళి ముడుచు నేరేంద్రులు సోమగను ప్రమాదముఁ జేసినది.

అప్పుడా రక్కసి తొందరపడుచు వోసె : కూచుల యొక్కరనున్నది ?
జూల రమ్మనుమలకులు వది దాసు దీసికొనివచ్చి యెదుర నిలపెట్టినది. కూచులా :
నీవదిగి యిచ్చుమూరినటు తినికొని రమ్మని దెప్పిన వదియొనర్చి అమ్మా : అసె
వచ్చును నులలతోఁగూడి యున్నానవచ్చునోఁ గ్రహింపుచున్నది. వామాల వినిసెంటు
కొన్నదిగాదు. గట్టిగాఁ బరిచినంత పలుకచే మొర్తించినది. దెబ్బలుపడి వర్చితివని
చెప్పినది.

అప్పు డా రక్కసి అచ్చా : పుట్టునూటలు పిల్ల వాండ్రు విడిచింతు
కొనరుగదా ? దీసికొనియందుఁ పెంచిన విన్నాన మెంచుచుండు లేదు. నామూటకు
దేవేంద్రుఁడు నైతము వెలుగుఁగను. వా యాహారవిషయము యింతకుయు
విచుర్చింపదు. సంతకము నులలతోఁ గ్రహింపుచుండును. అయిదుమూల : నీవె పం
ద్రయ నానాతనముండు. పు న్నదను దా పెట్టెదోనున్నది. గుమ్మని యిదిగి తీసికొని
వచ్చు ? అని చెప్పినది.

అదియుండుచు హస్త అమ్మా : ఇప్పుడు పండు సమయము పెండ్లియాల
లాచుచున్నది మాటాకినదియిది. విచారించి. నీవు భావింపుము. తదుపరఁ
దీసికొనుచును. నీయుదుఁ ఇచ్చునది పుచ్చుకొనిదు. దీనిన్ను నీమూలఁగఁ బ్రదికోదా
పత్తియెన వేరుచున్నకొని యెదుర నిలఁగింపరా ? యని చెప్పినది. అదియుండు
మాటకు మూడానవది కులంప మొనఁబెట్టినది. అట్టి సమయమున నయోచుచు
అమ్మా : పేనువత్తు ముచ్చి పాయచు వచ్చినది. వివాహము గావించితినివానెమి ?
ఇప్పు డిచ్చుచు నెలవారందకు వచ్చునయిది పేనువత్తు వివాహముగావెంపుయి.
రక్కవాచావముల ముచ్చుటగాఁ కుటరంగినది. ఇదియే మంచి సమయము.
అమ్మకుఁ వల్లివెన సంక్రిష్టిన నీవదా ? యని యడిగిన గాచ్చువామంది
యిట్లనియె.

సీతారమ్మలోని వాతో నది యేకీకరించుదు. అది సంతకము వాగ్దేవనానిని
నిలచుచు మునుస్థించిన పేతులవైపుఁ పెండ్లిలాభెనని వెళ్ళుచున్నది. వస
కాహాల్లన మునుస్థించున శ్రువుననే దేవతలను ఇచ్చివారని నేతరఁ చెప్పినను
సమ్మతించుదు. ఏమి చెయుదును? దీనిన్ను నీపాటి నవ్వనో యెద గొప్పవానుఁగదా
గట్టిపెట్టిన పోవుదురా ? అని భర్తమట్టెన్నది. పోనీమ్మా. పెంచిన మూలమున
నీవదాగిజిత్తమేనవచ్చుదాను. అప్పుడెందునగాఁ మందరఁడు. చిన్నమనస్థులు
ఉన్నవీట్లు చిన్నమనస్థులం దెప్పువంట్లు. చెప్పినోయిదు గలిగిన మునుస్థులదేని
యందఁడెగా నుండురో తెలియదు అని పదయనము నుచుముతి అమ్మా : నీ
మనసువారు మునుస్థులనేమోతినదేమి ? కాదును యందమువచ్చినది కాదేమి

యెడగిన నది యిట్లు నియమము నా మాత్రమున ప్రామాణ్యమున వచ్చినది అది విరూపద్రవము నదిని పానముగాను గెప్పుచు కొందుమఱియును సేవకల విశిష్ట వచ్చినది. దాని గుణములను నున్నట్లు వచ్చుచు నా మాత్రమున ప్రామాణ్యముగా విరూపద్రవమున నున్న గోమయము వచ్చుచు నున్నది సేవకల సేవకల.

[illegible]

అప్పుడది యాపుస్తకము విప్పిచూచి అయ్యో? నేను బెద్దదానని పోయినానుగదా? అదరములు గనబడుచున్నవి. రమ్మలకు కొరబుగమ్మిగను లాటోలు విడి యొవ్వరు చదువగలరని యడిగిన నమోపంది అమ్మా : మర హేమ ప్రభులు గార యాలాపన యొవ్వరికే చెలియ రని చెప్పెడిది. తాని నెట్లయిన నొకసారి యుక్కడికి దీసికొని రమ్మని చెప్పుక నదిపోయి హేమ ప్రభ నమరాలి గాగిమంజరి యను దాని దీసికొని వచ్చి అమ్మా : యిదిగో దీనిం బడుపుటకై హేమ ప్రభ కాంతిమంజరిం బంపినది. ఆ పుస్తకము దీని చేతిమ్మని చెప్పెడిది. కాంతిమంజరి యాపుస్తకమును గైకొని తత్సంబంధియై నమనగాఁ జదివినది. కోటకొరిది యది గానింబిన తీవహింసలన్నియు నప్పుడు తెల్లమైవది. మతయు లోహార్థమునవలన వచ్చిన మావత్తుడు తనకు గనంబడినప్పుడు మారకము జరుగవచ్చి వ్రాయంబడియున్నది. ■ మఱులునిని యిది యుచును అయ్యో : వే నీ యమమానములేకనే కాలకమును బెట్టుంటివి. నాకు మారకము వచ్చినది కాటోలు. సాధనమేమి అయ్యోయ్యో? నన్నెట్లుకాపాడెదవు కాంతిమంజరి. ఇక జాలు నీవుపోయి మా హేమ ప్రభ నిచ్చి రమ్మను. అని యూరక దుబింపుచుంక వారింపుడు నమోపంది యిట్లనియె అమ్మా : లోహార్థమునవలన వచ్చిన మావత్తుడు గనంబడినప్పుడుగదా నీవు విధానింపవలసిందీ! ఇప్పు రట్టివాడు నానిదే వింటిందెదవేదీ? అది మరియొకప్పుడుగాని యిప్పుడనాదా. యోదార్చినది.

గూఢాచారము నవసించి యో సంతోష మంతయును విసిరి యెంతయును
బోధా . ఇది నేను స్వల్పమునకొంది. కాదు మాయమును సమస్తద్రవ్యపుర్రాంత నీ
గృహమును పీర్చించి దీని కిచ్చివల్లు దెల్లమైనది అచ్చా ! మూలము అనేక కేదెంతయును

హరిసేవి యాప్తుడు తమ మారకము వచ్చినదని విచి యెంత విచించుచున్నరో : యెవరి బాధములు దిక్ ప్రాంతములందు విచి యెంత తలంపరాలో : యిన్నితం జరి మార్చిన తోకోపకారమగును. అట్టి సాధనముయొక్క గమనించుచున్నదే ? కావున, ఇది యాప్తుడు స్వీకరణోపయస్సునది. పరివారలు చూచుగా నెక్కడికోపోయిరి. యా మందిరము నలుమూలలు దిగి చూడెడలగాక యది యెందు వెడలి మఱియొక గది దగ్గర కరిగింక వంటిగాల గమనిసినది. అందు ననే నరకపురపురాప్తులమన భక్త మొందు గమనిసెడిది.

ఆ వాటివలన కరకము హస్తమునబాని సాహసముగా వారక్కని పయోచియున్న మందెరములోకింబోయి యోసి : పాపాత్ములం : భయపడినవై కట్టికోడి : ప్రాంతముల నీ కట్టికోడి బోగొంటి. యాప్తుడి కట్టియే నీపాలిటికి మితి యెగడి. తప్పు, తప్పు భాగవతము పండుమ పడినది పక్షింపునంతలో దాని యుత్తమంగమును గడచినందున వందలవలన భరించుకో నేలుదేసెను. పిమ్మట జప్పుడు కాకుండు దగిది తలంపును గొడైమువెట్టి యెందలి విశేషము లయ్యును దోవలోవ నొకదో వార్యకీమందిరము గప్పులపండువుగావించెడిది. రత్న రోపాదరణితంతై మదిలోనిది మందిరంతై రత్నచ్చిత్రత్వోద్యయ రత్నకంతై మొప్పు నక్కాల్పాయనీ మందిరమునాదును విస్తయములెందును నతం దట్టిచి మెక్కి వీసరించుచున్నంతలో నా హంతమందెడిమో రొదయోలుయ పతంతైవైరో వచ్చు చున్నారని తలంచి యందొకమూల పయగియుండును.

అప్పు తప్పుచని ప్రక్కమున్న రవామియెనికొని యందీవరంబులందోలు నాలుగప్పులును పక్కమువంద మెగం నను మృదాకదాళంబులబాలు లాహవులు మృదురదీకమును బువ్వమువందపవ్వముం గలిగియూ రీకవించిన సరోజనయో యవ స్త్రీసహసంబులు సేవింప నొక చుట్టించిన్నది యక్కడికివచ్చి కాళ్ళాయచి కెడుముగా నలువలోబాచు గూర్చుంటి తం తివాదములతో గంపనాకముం పేగించి యప్పు చారిం గీర్తించుచు గొంతసేపు వేయగాఁ దాగిడి

తరువాతఁ గాంతిమంజరి లేచి కాళ్ళాయనీమహాదేవి : చిరంజీవులందు వా నలునాలు నీపావసేను జేయుచున్నది. దానిఁ దగిన మగసింగుగొక్కిరియారుగద ? నీయగుగదా పెప్పటికేవచ్చునో తలియెదని ప్రార్థించినది ఆ మాటలువిని పిమ్మటర "నీ : మాజరకవచ్చని ప్రతిపియుండగా వారు మహామూలారు. నీమిటి తెలి పడియెదవు ? పిమ్మటగాని అప్పుచారికి దయాకామ." అని పలికినది. అప్పుడు లాంతిమంజరి "నీ : నీకోఁ జెప్పమనితివి. ఇంతక పియవ్వనాదీ దన జాతక పంజులు జదిపించుకొని చూరకము వచ్చినదని విచారించుచు చిప్పుఁ దీసికొని రత్నస్సునది. పాపము పోయి చూకము వత్తువా ?" యనుచును పేదమొరింది యా పిమ్మట యా రెవకుఁబోయెను.

తరియే యావ విభవవివాహముల లభిం దాడనియాయందు మోహవర
వలంబై అమ్మలే : ... దిన్నరానిరూపము జగన్మోహనముగా మున్నయది.
విష్కాముడనగు నాచిత్రమునే విరాటమునొందింపుచున్నది. ఓహో : సౌందర్యమునం
దెట్లొ క్రిమున్నది. యేమోయనుకొంటిని. ఇది యాగకరించెనేని వెంట యాగి
గార్ల స్వము నడుపుదుమకదా : యని యూహించుచు నీ : నాకెట్టివర్తియేవిధికి బుట్ట
వలయును ? అమ్మిది యేమోచింపవలె నాచిత్రములిదలంపట్టానుకదా ? ప్రమాద
మాహించితిని పశ్చాత్తాపము జెందుచు వాణిమిదేయరుగ్నాలోయే) వెనక వెనుక
బోయి చూచుచుండె : హేమ వర నలులలో జ్వాలాముఖియొడకరిగి చచ్చియున్న
యారక్కసం జూచి వెలమెరు కోకగడవకలంబై అమ్మయ్యో : మా యెవ్వనెవ్వడో
రుక్షుడు మ తరించెను ఇక వాడు దిక్కెయ్యది ? యెట్లు బ్రతుకురాన ? నేమి
సేయును ? నని పెకమెలంగున నురసొత్తనము గావించుచు నేడుమ కొడంగినది.
నలుగొండందఱు గన్పిచు విడువకొచ్చిరి.

కాంతిమతి : అమ్మో పాపము నాకో నిమ్మఁ జూపించుచుని యడిగివది
రగడు మరల మానన్న మైనదని యెఱుంగును నుపే : దీని నిట్లు జుంపించెన చాలె
వ్వులో యదయ వలయు. మనం నేమిచేయునో : నీవు లై రక్కమహి మంది మందరి
కార్యమాలోచించుచుని యారాచురు హేమ వరకు కోకోపకమనము గావించి తొచ్చి
నది. హేమ వర కాంతిమంబికి 'సఖీ ! నీ వమ్మట్లు దీనిం జుంపినచా దెవ్వరో
యరయ వలయు నిస్కారణ విధేయ నీతెచ్చి ? వలకఁ బడిన కంఠము గనంబడు
చున్నదిగా ? మన ముదికము నలుమూలలు వెదకి యుద్ధాన వనముఁ జూచి రంధ్ర
సలుం కంధలను సయమింపుము. వే సెందే యుండెనని లెప్పిన గాంతిమతి నలులఁ
వెంటెచ్చుచు యా మందరము లన్నియు వెదక దుండలు పెట్టినది ఆ మాటలు విని
వంకనే జాస్కయఁ తమ్మవారి బాటుకకఁ బోయి వాణియొందెను. ఆ కాంతిబా
నికాంతమంతయు వెదకి వచ్చిన తరువాత జాస్కయఁదా దాయలన్నియుఁ గుఱుకు
బాడుకొని పెల్లగా వచ్చువారి వత్కమున్న గుమ్మము దెబ్బకొని యుద్ధానవనము
లోనికిం బోయెను.

శీతం జం పూరితమై కడకముజి సోపాన విరాజితములగు నాపీఠవ
తకాకముం చేరకు నులయ నును కిసలయ ఫలనిసర మనోహరంబులగు విభరళం
లంబితానముల చేరకు కోరిల్లుచున్న యయ్యుద్ధానవనముఁ జూచి యోగాల మేఘ
యందు మారవిరాసములు సూర్యమణివే మొంతెత్తుచుండ విన్నయెఱుఁ లెందును
నందందు విహరింపుచున్న సమయంబున హేమ వర నలులలో స్నానముఁ జేయనొక
కళాకములగు వర్చి యా పాంతముం దా రాజ్యపురుంజుంగారి హర్షవిస్కలం బాఠుల
చిత్తయి కాంతిమతి జిక్కినది.

సఖీ ! యా పాపము లాడునఁ బాపంబు గోయెనున్న పునఁద సింహం

దెవ్వఁడో పరికించితివా ? వనంతుఁడు దూపముగొకిన యాండు పిహరింపవచ్చెననితోచు దున్నది. కానివో నివ్వనాంతరమునఁజూచుచేతను లేట్లువచ్చును ? నీ వరిగి వాని వృత్తాంత ముని రమ్మని పంపిన నది వోయి యా రాజకుమారునికే సమస్కరింపుదు నాఁకా ; నీకు స్వాగతముగాక నీవు కంతుడవా ? వనంతుడవా ? జయంతుడవా ? నీ వృత్తాంతము జెప్పుము. నీ వీ రహస్యగృహంబున జెట్లు వచ్చితివి ? పేరేమి ? యెవ్వని కుమారుడ ? మన యిదిగన నతండు పంపసించుచు —

దోటి : నీ మాటలచే మును బ్రయోచము గలిగినది. వేసు నీ వనినవారిలో నొక్కండనుగాని. చిక్కుమార్కు వ కవర్తి ప్రవర్తి పీఠ వినియే యాండును. అయ్య మనుమాడను. నా పేరు విజయరామ్మను డందును. సన్నుద్రంబున నొకాయాచుంబున నమగునప్పుడు లోహధ్వజము బయలు వెడలుచుండు వయ్యక్కాకంఁబు పూరినంబుకుండు నేను సముద్రమఁలో నులికితిని. దానంతేని యక్కడకు రాదటనిందినది. ఇదియే నా వృత్తాంతము. అమెయి నది యా వృద్ధ రాక్షసిని సంహరించినవాడవు నీవెలావా ? యని యడిగిన నేనేయని సొప్పుకొనియెను.

విష్కారము నామ నేమిచే పరిణమించితిమని యడిగిన పరంబు. లోక కంటకువారగుటఁ బరమార్థికిని చెప్పెను. అప్పుడది వోయి సొప్పుపడు రాష్ట్రాలంక మంతయు జెప్పి ఆహా ! వి విమల్యుని కిది విద్యాధమలు సంతనము గానను. భయ మందును అతండు మంచి ధర్మాత్ముడు సాహసవీరకథాచి గుణంబుల దివగణంబు లకు సేత వచ్చెయ్య గలుగఁ జేసెను. ఈతఁడతని మనుమఁడు. అదిమిడ దూపం బున నొసామాన్యుఁడు గదా ? బ్రహ్మ దివి సిద్ధిమిత్రమే దీసికొని వచ్చెనని తలంచెదను. మునలి దాని బావచూడ దీక్షితే కారణము. అని పలుకుచు స్మరణమభిముఖుని.

నటి : యీతండు నీక రయగుటవిష్కవమే. జాతకమువచ్చినది. పీయన్య జాతకములో నున్నుది ఎక్కడు నేకు మారఁడో యీతంజే నీమహావారికి మనో హరుఁడని వ్రాయుటచి యున్నది. చదువునప్పురా మాట బాటింది చదివెతిని. అని దెప్పిన విని సొప్పుపడ నధ్వరు నీ కల్లి నమ్మకము కలిగి యుండిన నీ రాక్షసు సంపదంపుమని పలికినది.

అప్పుడు రాంకింబులరి పేమ్మవధను వెంట జెట్టుకొని యా చిన్నవాని యొద్దకిగి పడి యింతండు విక్రమాత్ముని మనుమఁడు విజయరామ్మయం దనుగాఁడు గుణంబుల వరసకన్న నడికుండు. వీరి రక్షిత మంతయు వింది. ఇప్పుడు మన యింట కలిగిగా వచ్చి గావున నక్కరింపుమని నెఱుకుచు నాఁకా ; యీ దిన్నది మా కందఱకు హృదయ స్థానమైయున్నది. దీని పేరు పేమ్మపర యోధుడు. ఇది విద్యాధర చక్రవర్తి యగు విశ్వానరసికి మనుమఁడు. దేవవతుని కూతురు. దీని మాతృ సంప్రదాయము రాక్షసజాతిలో జేరినను దీని గుణంబులట్టివిగావు నీవు పూజ

నీయుడవు గావున మా గృహమును విచ్ఛేదనమయ్యెను. చెప్పిన సకలము నవ్వచు నది సీ గృహము కాదా ? ఇంతకు ముందే వచ్చితిమని యుత్తర మిచ్చెను.

అప్పు డేక పుష్పమాలిక హెచ్చుపర పరచి పంపించుచు ముందుగదిరి. అతని చేత మతమునకు దండ నయ్యుండునామాన పెదలో నీయుండెడిది. అందరి సమవాంఛనందలు నవ్వడికి వచ్చి పూవులం జల్లుచు వనూవయి పోయెడిది. మాలో ఏమిట పడుతు తినియేయను యాతనికి డెలియజేసెను. ఆ సమయము ను జూచి శ్రీకృష్ణరక్షకర నిరంజయిలును, తయలకా ప్రవాళ సునుమంజులు గలిపి వారి సమీపమును బడి జలవనాదివేతలు వనూవయిపై పరిసంపించుచు జల్లు పేరులువలె విరిసిబెచ్చు పిమ్మట వారిని లోతినంపదలకు సంకేత సావమువలె నొప్పుచున్న యొక కేసీగృహమునకు దీసికొని పోయి పుష్పకయ్యం గృహయరచెట్టి మంగళగీతములం బాడుచు సునుపురకు మనోహరోత్సుకత్వము గలుగఁ జేసెరి. కొంత తదవు సునుపుల విచ్చలదిగి కృంగార చేయల గావించిరి. పిమ్మట గాంధిమంజరి బాన్సుమనెతో రాజు పుట్టఁ : యిది సీ భార్యయెనది. యిటు పిమ్మట నీ ముష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనుము. మే మందరముఁ బోవుచున్నార మని వలుకును జలుపు విసిరి సఖులతోఁ గూడ యువ్వలికిఁ బోయిరి. తదనంతర మా రాజపుత్రుఁ డయ్యుపారన్న మునకు సంకోచము గలుగ జేయునుఁ గొన్ని దినములు గడిపి యొకనాఁ డకండు కాంతా : నే వెంకటాచ మిట్లు పరోపకార మమునుండవై యిండుండువును : పాపముడువోలె నిర్దుష్కర్తడయి జన్మకు సార్థకమని యూహింపవలయునా ? టూలోకమునకుం బోవు తెఱఱుఁ బాపెద మని ప్రతినివ మూరింపుచుంట్టిని. నా వృత్తాంత మంతయు వినియుంట్టిని గదా ? నా తల్లి నా కొఁ కింత దింతింపుచుండునో : అదిం జూచివావరా ? యని యడిగిన నా వివర్ణ సప్తమి నెట్లు నిద్ర.

పాపకర్తా : పిన్న పాపిండు గావించిన పరోపకారము జూచినవెప్పుడు పుష్పము గలుగుచుండు. వినుము. నీ తల్లిం బాతక పుష్పమిది సీ యల్లాము తలదెలు చున్నది. నా తల్లి యు పట్టికని యేల కంఠంపెత్తితి ? పుష్పరణము దాని నేమిటికి వదలించితి ? అది నీ కేమి యపకారముఁ జేసినది ? ఆ పాతక మందరమిండులె మరి కొంతకారము నీకే బంధనము పంపించితి వని యుత్తరముఁ జెప్పినది. అగు ను. నీ తల్లి నా పాతకము కే యపకారముఁ జేయలేదు. ఇగంబునకే కలుగుచు అట్టి : ఆ రంధ్రగాంచిన జీవహీనండు పేరయ్యున్నదా : ఆ వృత్తాంతము వినియే లోపలంబు రానివ వలమార్చుట. ఇట్టి బంధనములు పెక్కులను కలవవచ్చును. ఈ భావన ముండే : కాని నాకుఁ దేమి వెతలంపుచు వలకంఠ పాపంబు పట్టెను.

ఇట్లును వాఁ డచ్చేతియ మోహింపరత్న పుష్పము కలవలె వదలె యనిన సకల పోకిరి యొక పదమ్ము కెంతకుఁ దీసికొని పోయి పుట్టె. పిన్న పంపించుచు నుండు తనకంటెను మునుంగితిను సీ యిచ్చ ముష్టమిటికిఁ బోవుచును.

వెండియు సన్నటికి వా: వెండుకరిగిమ్మ: డి కంకడమును పేత నెత్తి: పంపు
కొని యే శరీరమును మునింగిన నిన్నటికి వచ్చు: ఇదియే సాక్షాత్కరము. ఈ సం
తము నేమును వద్దు నును? పే: కలిం: చారి పరమలోపున వాడును: పుట్టి యె
దీన బంధువంపు నీ వెలుబగ్గడి లేదని యతనినే నొప్పించుకొని మేము మట్టి
గొనురు ఖాలోక గమనమున కనుజ యిచ్చితి.

అనందు కొన్ని రత్నములు మూట గట్టుకొని యా కాసారమున మునిసి,
కోలావలీ పురంబున కరుగనట్లు తలంచుకొని లేచి చూచినంత వప్పుక్షణము దిన్నెం
పండువు గావించినది. అప్పుడు హేమలతా వ్రతాదులు వెరెఁజంగరి గొనియొడుగు
నలవ నప్పుడు బేరననులోనికిఁ జని యాకస్మయవి గుఱింది వికర్మింపుఁ దప్పుఁ
గఱింది పశ్చాత్తాపముం జెందుదు విరక్తుండై తీర్థాలము సేయ నఁగివట్లు తిరిసెను.
ఏమ్మటఁ దన జనలోనికిం బోయి తల్లిం జీరిన నామెయఁ బ్రతికోక వ్యాఖరి కయై
యొందేసిం బోయినట్లు వివరించినది. అప్పుడా నాదవు యాదు మిక్కిలి విచారించుచు
చార కావ నరయు తలంపులో ననేక జనులదంబులు కీర్తిగి తిర్తిగి యుఁ నామె సాయు
కాలమునకుఁ గంఠాపిచి యున్న చంద్రద్రవ్య పురంబునకుం బోయి యొక బేరాలను
ములోఁ బండుకొని భావించుచుండెను.

కలహానికథ

అంతలో నొక స్త్రీ వచ్చి యతని పీఠము వద్దకు వచ్చి, అతని
చేతులు, కాళ్ళు, తిడును గల వాటిని వచ్చితిని మేము పయనమై ప్రాంతమునకు
పోవుచుంటిమి. నీవు మమ్ము మంచరి మురిరిలోఁ గలిపికొనుము. కారణమంటుంటిమి,
జేయుటకు నేనుపూరి నా కిడుమన్న పాలతోఁగిపముఁ దీసికొని వాచుముం జూచి.
పోవుదున్నదాన. నిలువ పీఠలేదు. కంఠావీణ నొక్కరికను నిలువం బెట్టి వచ్చితిని.
మనకును నా యొకరి యొకరినది. భాషించి వామారు అన్నియు విని వెలుగంటును.
నోహో, ఇది యెవ్వరియో? నమ్ము జూరి మరనకేతదా, యని పిలుచుచు నేని-
మిచ్చుటచివరినది. పాపము పీఠెత్తియో పొందేదిగ మున్నది కాబోయి. వాజువుచివరి
గోట వాటిని వచ్చితినిని చెప్పినది. ఇది కారకృత్యము వాచుచును. నీవును నీవు
పంచరస నున్నది కదా: యని యుపాహాసము మక్కువపే వుండును. నీవును

[illegible]

దేవో తెలియదు. ఇప్పుడే తెలుసుకున్నావా? యమకుయ నకుండు నవ్వుచు గాముకుల స్వభావ మిట్లేయిండును. నా మూలము నీ మది కెప్పునా? నీ యిష్టము వచ్చినట్లు భావింపు. నాకు వికరవచ్చుచున్నది. నేను పోయివత్తునని పలికి యతం దరిగెను.

మననశేననుండును మతికొంత పేరుండి యింటికి పోయెను. రాజశ్మశ్రుతంబు సంపాద మంతయువిని కలభాషిణి యను రామ దొంగలవంతు నుడిపించిన రెమ్మదిగా విశ్వయించి అయ్యారే యా బాటను బ్రాహ్మణ పుత్రులనుం తెండి చేయునట్లు విరూపించితివే! అది యేదీక్షి యిచ్చినది. నా వృత్తాంతమెట్లు తెలిసినది. మతిమోకనిం తెండి యాతకి యోగినియె పాపప్రసాదం? దీక్షముగా మమ్మది యా విడుని వలపు విని యేమిచేయునో చూడవలెనని యా పూర్వజాతి యెరింగించిన గ్రామముల పేరు జ్ఞాపకముండును. యా మార్గముం దెరింగి బయలుపడు సాగించురు నాటగు దిన ముండు వారి గరిపెకొనయెను.

పూర్వజాతి మునుకేడునా? మూలముండు వారేమి గ్రహించి యతండు వెనువెంట దూరముగా పంపించుటయె. నాకపు యందు కనబడున దున్న విందు పాఠ్యతియంతోల నుండునది. దాల్చి కనపడుటాపొందరముల నూర్చియున్న యా చిన్నదాని లాపి నాటగెడు సంపత్కర్మములె నది. అప్పుడే యెప్పుండునపు సమూహంతులవల ముండున్నది. ఇప్పుడు సమాహారంబువలయు యున్నది. అదే! యా మోహనాని ఆహవర్తమాంతుల దారియెను మహాహరము గానే యున్నదిగదా! స్వభావముండులకు వెళ్ళుతియు గ్రా కయందమును దుమ్మనది తెప్పినమల యదార్థమగును. ఈ దారిక కీలమును బిరిగించుట యావశ్యకము యున్నదని ధరించురు మతికొన్ని మునుండు సాగించెను.

మననశేనయు నవసర మనసి వారిపో పోవుచుండు. ఒకనాడు కలభాషిణి పూర్వజాతి! యా చిన్నదాని తెచ్చెను? రిండు నీవు మూలముండుల్ల. నీ పతంగిన వాదాయెను? మన ముండుల దినుగరువ్వవారే? యది యిట్లు నది యున్నది: యతండు బ్రాహ్మణ కుమారుడు శ్రీకృష్ణమునకు పోవువాడని దానితోనే మతియనబునది. మంచివాడు మనం సహాయముగా ముందును మూలమును ముందెను యుక్తముల తెప్పినది. ఆ ముందు మర్మవిషయములు చూడటం దొంగ కొంత వలెయెను గలుగఁజేసికని మూలము నది కచ్చియు బయలుగా నుండు పురుషుల వలన వనదించుండును.

ఒకనాడు దానికి శ్రీకృష్ణుని గాంధారీయో దుర్యోధనుని పుష్పవ్యూహమునరేఖనిండు. పూర్వజాతిని తెప్పించి మన దాపున కొంగునకు నుండు దుష్టుల బాధరతో బయలుపెట్టు చిన్ని ప్రక్షాళనమున చేసికొని ముం దినుగరుంబులయె క్రిందను పడుము. యోవమును కంఠం దెరింగి నిప్పును మూలముమనందో

మంటిని, రూపము, జాతి త్రొక్కి మోసాడవడమై యున్నది. ఇట్టి ప్రాయశ్చయమునఁ దగిన వసుని వరించి యెహిక సుఖము లనుభవించుచు యుత్కర్షణ ప్రతయములం బూని జోగురాలవై తిరుగుచుంటివేమి ? స్వర్ణమువచ్చునక సుమియున్నదనుకొంటిని. అక్కడికి పోయినను కృంగారచ్చెల్లలే. రకావన విలాసములే. ఇంతకన్న మఱి మియునులేదు. ఇక్కడ వృద్ధులై ప్రతయములకాని పిమ్మట స్వర్ణమువకుం పోయి క్రొత్తదేహములం దాల్చి యందు వెలయుఁ గ్రీడింపుమందురు. ఇక్కడజేయు పనియే యక్కడను జేయుచుందురు. నీ ఇక్కడ విడిచి యక్కడిదానిం గోరనేల ? నేను సవరను రసయంత. నన్ను బద్ధిగఁబొంపుము. స్వర్ణసౌఖ్యములన్నియు నీ కిందు అరగఁగఁగి పెదనని యెప్పుడుంకఁగ నయ్యుండువఱకు బానిసయియు బ్రత్యుత్తర మియ్యక పూవుఁబోడి : పూవుఁబోడి : యని పిలిచివెళు. అది యా ప్రాంతమునఁ యుండి మాఁగి నదికొడు.

అప్పుడతండు పోగి : నా మాట జేయియ నుత్తరమిచ్చితిని కావెమి ? పూఁబోడి యేమిదికి ? నన్నుర్యావమములోఁ జూచివది మెదలు నా మనసవేదన యేమని చెప్పుదును ? వేదికి సమయము దొరికినది. నా మాట కంగీకరించిన సరే లేకున్న బలాత్కారముగానైన నా యర్థముఁ దీర్చుకొనక మాననని మఱుకుయ నుత్కుటింతుంకం బటయముగాఁ జూచుచు నీ పో ? నా చిత్తమరయ మారక ప్రయదములు బ్రేలికపోయి : నా మనోహరుఁడు లాస్కరుండు పరలోకగతుండైన నొకరు వలించువా ? పాపాత్మా : యిట్టియాహలో నా వెనువెంట దిరుగుచుంటా ? పోపొమ్ము. నీ మాటలు నా చెవి కెక్కవని వలించివది.

అప్పుడు వాడు కావిమ్మ నీకత్తువడువారెవ్వరో చూడుముగాక మంచి మాటలచే బోలులు వదముగురురా ? యని పూవునకు దదీయ బలాత్కారమువేరకఁ బట్టుకొని మోము చుంగించం బోయిన వయ్యువకిమఱి విదఁగించుకొనుచు అయ్యో ! పూవుఁబోడి చూ దుచ్చారుఁడు వచ్చు బాంబెపురున్నాఁడు. రమ్మరమ్మని పెద్దజేత పెట్టినది. ఆమాట వినియెవరే వచ్చినదికాదు. అప్పుడు లాస్కరుఁడా ప్రాంతపాపము మాటువేసుండి యంతయు విడుచున్నాఁడు కావున బడము తేల ముంటిండురు వెలవకఁగను వెలవకుము మేదిచే వచ్చుచున్నాఁడనని పలుకుచు నొక్కగంతున నవ్వరికి వచ్చి నిలిచెను. అరవించారి యా బ్రాహ్మణుఁడవుఁడు పొరిపోమను.

అంతలోఁ బూవుఁబోడువచ్చిఁ అమ్మా : యేమియేమి ? యెట్లగుచున్నావని వలించిన నయ్యువకి వచ్చి : నీ వెంటఁ బోయితిని ? మనతో వచ్చుచున్న నీదుఁ డేమి చేసినో చూచితి ? బూవుత్పాత్కుఁడు రోగియైను. దుర్జనుం సహజానము మావదని పెద్దలు యెప్పుడుంకలేరా ? యని యతని చక్కఁగా బెప్పి లాస్కరుఁడు నినుతిండివది.

హూదోభయ సమమోచకములగు మంత్రులచే నాచెలువకు రైత్యమంగలుగఁ జేసెనది. రాజపుత్రుండు తదియ సతీవ్రతార్థమనమను వివేకమునకును సిక్కిరి సంకసించెను. మతయు నిప్పును తన్నెఱంగించెను గవలమే యనుకొనునది తలంచి మాణుమాటచక శ్రీశ్రీలహవ కరుగుచు గొప్పివయనములు వారి ననున రించియే పొంగించెను. ఒకటో గానలు పొక్కులెక్కి వెళ్ళఁబెందుడు సమవలేక నగుచు చున్నచేత వృద్ధురాలిం బారి యంతంబు గారిమీ యామియు జేయకయిచ్చి పల్లగాఁ నడిపించుచు దీసికొనిపోయెను. దానంతటి కురువట్ట వారికోఁబోవుటకు విలువగినది కాదు.

పిఠయభిస్మయండు శ్రీశ్రీలహవచేరి మహావిమాత్రినాఁడు పాతాళగంగా ప్రవాహమునకు దీర్ఘంగాది మల్లికార్జున లింగమునదిషికార్థ్యమను గానించి తాఁ జెచ్చి రత్నములన్నియు నందఁ గోదెక్కిపాంశములది మంత్రములో గూర్చుండి స్వప్నవేదయమున్న పర్వతాద్యుదమునకు బంపిచ్చి వారియొక్క గూర్చుండి పోయెదారము నజుకు దదీయసంభాషణామృతము గోలి శ్రీతానందముగావించు కొనిపోయె. ఆ రూపములో భర్తములక్క నేదర్భులకమమున ముందు ప్రవృత్తి వెయఁ బోవారము వీకరగలము పరమోత్తమభ్యుచి. అ యంగం పోగివసుగొ బలికి. బంధ్యమును గుజించియే పెద్దలికపు పెత్తనొచ్చుచు నేనొచ్చి కీరీహాసుల నునున్నసేంపచుండిరి. అట్టి సమయంబున గోదెక్కిమున గుళులమును దప్పు డరది వనంబుననది. పోదన ఆహా యెవ్వరో దీనిలోఁబడివారు. పడినారను ద్వంస నలు మూలం బాసిందినది ఆ రోద వివి యావిరక్షుండలు తరూలన లేది యా బిది యొప్పున పోయి దుర్గవ హృదయంబు పోతఁ దయోమయంబై యొప్పు యా నూతి రోచికి రొంగిమాతఁ బొడంగిరి. అప్పు రాజపుత్రుండు వడివడి అనుదెంచి (మరల మరలముదూడు మనీషెవ్వకిన్) అను మునుపటి పద్యమును అడుపుచు మోగుతెల్ల వెలుగంది మాచెమంద గలాలున నయ్యుండకాకమామంబున నుతికి యందు మునిగి యున్న రేపం బట్టుకొని నీటి పైకి లేచిందెను.

అంతలో మత కొందఱు పుట్టాత్ములు త్రాళ్ళువైచుకొని దిగి వారియపురిని వైకిరీసిరి. అప్పుడందు బిసది యొక పోగునాగా దెలిసికొని తస్మిన్ కందలు నెరల పడఁ జొచ్చిరి. అప్పుడా పోగునాఁడు కన్నం తెలుచి హస్తతా : హా రాష్ట్రవా ? హా గుణవిధి ? హా కుమాన ? నీవన అకాలమున మరణముగారుగదా ? అమ్మా : కన్నడి ! నీవు పరలోకగతుండ నైతివని వినియు నీ కృపణప్రాణములు నన్ను విడనన్నవి. నేను బ్రతికి యుచియును ? నాకు తిక్తవృత్తు ? పార్థకమేమి యని యూరక వింపింపఁజొచ్చినది.

ఆ పరివేదనము విని యందొక పిరకుండు ముందరికి వచ్చి అమ్మా : నీవు భాస్కరు ? తల్లివని తెలిసికొందిని. అప్పుడాత్ముని అంపించిన బ్రోహిని నేనే

నును : కల్పావధిహారమునకే రాజ్యము విడిచి ఎర్రకుండవై క్షిప్రా తిరుగుచుంటిని. ఏమి లేనినను నా హృదయపరిశ్రావము చరాకకున్నది. కవచము కరుణామృతము నాపైనించుక ప్రవహించుజలపిత్తిమే చరాకమేమో ? నా రాజ్యమునకును నీటివృషిపెరికినది. నీ యిష్టము వచ్చినట్లుచూచుఁ బెట్టుకొనుము. నన్నే నీ కుమారునిగా జూచికొను నుని యిదే ప్రకారము బ్రాహ్మణి యును. కేశము నిబ్బడిగావించెను. అప్పుడు బాస్కరుఁడు వారిమధ్యం గుఱుచుబట్టి సంకోషకోక విస్మయరసానేక హృదయందె పరమేశ్వరుని ఘటనానైర్విశ్వమును బెక్కుగఁగూడ గొనియోడునుఁ అమ్మా : విచారించుము. నేను నీవగుటకు బాస్కరుండ నన్నిట దైవమే సంఘటించెను పెద్దయోధులగు ముచ్చరింపుచును వాంఛించు దిగునలేది యేమిటి. నీవు నామధురవడై బాస్కరుండ : బహు : యిట్లుగా వివరించినది. ఇది కల గానుగదా. తండ్రి : నీవు నన్నుదములో మునిగితివని పండితే ? యది యనత్యమా యేమి ? య : యనే ప్రకారముఁ జూచుచున్నది వకనిం గుచ్చియెత్తి యప్పునం కేమియు కరము మూర్ఖుని లాలించుచు నావందసాగరమున మునిగినది పిమ్మట యనత్యమాను బాస్కరుని లేచునట్లుకొని పుణ్యాత్మా : యీ సాధముతి యెప్పుడో యొలుంగుదురా : వినుము

మ. కరుణాబంధుడు దై ర్యమందచు కులాకారుఁడ పదాధారుని
బరహోదారుఁ బరాంగవాచిముఖు నావద్బంధవు నిన్ను ని
స్కరము ల్విశ్మయవలించి రోషహతి సంకుఠంబుగా బుచ్చుము
స్వరూప మూర్ఖుఁడ ప్రోహదన్ బలాద్రవేగపుండనో బాస్కరా.

అని మఱియు మహాత్మా : నీవు వరోహారమునకై సమృద్ధులునం బడి మునిగిపోయితివని మాయలు చెప్పిరి. అది యనత్యమా యేమి ? నీ వెట్లు బ్రతికి వచ్చితివి ? నీ వృత్తాంతముఁ జెప్పుముని యడిగిన బాస్కరుం నా రాజ్యవ్రతుని సవ్యత్రమున వచ్చియున్నందులు లేక. సమృద్ధులలో మునిగివను గిరిమండి వడినను వహ్నిఁజొర్చినను ఆకాలమున మృతిరాదుగదా ? అట్టి సెక్కుయజ్ఞానము గలిగియుండి నచో విచారమొగలెడినిఁ బదములు సుఖమునను సుఖమాపరంకును నొక్కొక్కసారి కాకబడునగుండును. నా వృత్తాంతము దాఁచుచున్నది సాహిత్యముగాఁ జెలంగించెను. మిమ్మిందు గమంగించి వింతయి వదలెను. నాకథంబున నీవు రాజరెగ్గుదవైతివని బుక్కిలి పరికపించుచుంటి. నే నుపిన్నైతి నీమంకఁ జోయి రాజ్యము లేచికొమ్మని పలికిన నావ్యవహారం దిట్లనియె.

మహాత్మా : నీ సుగతింబులుఁ గొనియోత వాకికేవుండు బలాద్రవ నే వింతవాఁడ ? ఇట్టి నిహ్మరక దంకించిన వేను రాజ్యాదుండ నెప్పుడు ? నా రాజ్యము గిరుచియొని నావికాదు నీవే యేరికొనుము. మఱియు నీవొక రాజవృత్తిని చోరులమండి రక్షించితివట. ఆ చిన్నది నిన్నెచని పెండ్లియొకనని కవరముఁ

జేసికొనియున్నదట. ఆ వార్త తనకాత నాకు తెలియవచ్చినది. ఆ సరికింపముం
బెండ్లి యాధి రాజ్యము నీవు పాలించుకొనుము. ఇదియే వ్యాపార్థన యని యెంతయో
బ్రతిమాలికొనియెను. కాని యతం దంగీకరింపజేయెను.

అప్పుడు రాయమతి రాస్కూరా : నీదే తొంగలవంతు రక్షింపబడిన దిన్నది
కలలాడితి నీలము తెలిసికొని నెన్నెకాని పెండ్లియాడినది కపరము జేసికొనియున్న
దట. ఇంతలో నీవు సముద్రములో మునుగితిమి యానా మఱియొకవికిఁ బెండ్లి
జేయఁ బ్రయత్నింపఁ సమ్మతి కక జూపంబుమురా. దానికి శ్రీకైంమునకుఁ
రాజిపోయినదనినది. దానిలో నున్నఁ గలిసికొని తనవృత్తాంత మిగిలిన నాకుఁ
జెప్పినది. నా వృత్తాంతము నెకము దానికి జెప్పితిని. అంతయందును కిడుపురము
దుఃఖింపుచు నిచ్చులోఁ జేరితిమి. నాదినుండియు మమ్మనిదమక నాతోఁ దిరుగు
దున్నది నేటిపొయంతాండును నెవ్వతో దిన్నవాడు యోగులకు రత్నములు బంబి
పెట్టుచున్నాడని యెల్లరు జెప్పుకొనునానిని నీ వెవకటిమారు నావకనువచ్చుచునే కోకి
మామకాంత యానానికిను జెప్పకయేవచ్చి యాతీర్థమలోఁబడితిని. ఆ దిన్నది కడు
నుక్రమముగాలు పత్రివర. నీవు దానిం బెండ్లి యాధి సుఖింపుమని మలుకుచుండగనే
కలలాడితి యప్పుటిదెవచ్చి యామెం గొంగిలింపకొనుచు "అత్తా : ఆశ్వర్థములు
వినంబడినవి యథార్థమయినా ? నీవు నాతోఁజెప్పుక యెట్లునదనెడివి ? గడుమామఁడు
నిన్నుదరించెను. కాస్కూరుఁడే ? మరీయ హృదయము కాస్కూరుం పతంజే ?"
యని యడిగితి నాయమతి గారవింపుచు వెదమనుండిలం బట్టికొని పుడిసంబిల
గుమాయం జేర్చుకొని యల్ల న విల్లనియె.

వల్ల : కలలాడితి యదియే నుమి : నీనిమి క మెట్టివేషము దరించెనో
జూచితిరా : మీ నీవు పరివారమాదవంయును మమము గంలాషిఁడ : మీదే నీకథ.
నీయక్కవ్వమే మీ నిలు రంపాడినది. నీవు దుష్కరాంతు. మీడు పిన్ను పెండ్లి యాదో
గలఁడని జరిగినది. అప్పుడు కలలాడితి లాపవనయై బొదివ్వనెను నేం ప్రాయము
బ్రహ్మసాగరమున మునింగి యవీర్షదేవతలఁ బ్రార్థింపుచుండెను. అమ్మా : యా
దిన్నది తండ్రిమారు మన్నింపక న్యతంగితిని యొప్పడిది యెక్కడికవచ్చి
రేపాటనముఁ జేయునున్నదికదా ? ఇది పతిరక్తమహా ద్రోహము. స్త్రీస్వరాచంపవ్యఁడు
గ్రహింపగలరా ? ఈయమతి యే యూసాతో విలువెకలివదో నీవు చెప్పుగదా ?
పరులు కంకింపకుండునా పడికించి కాని పరిణయమానుని కంగీకరింపనని రాజ
పుత్రుఁడు పలికిన విని యాతలితి యులికిపడుచు విల్లనియె.

అత్తా : యామెని కలంబానానా కలని పావకుస్సుకిందెదను.
క్రికరణంబుండేర రాస్కూరుఁడే పతియని కలంబయింబి. ఇందుకు లాస్కూరుఁడే
సాక్షి. పడికించియే రేసికొనవచ్చుచు యింపక వెళ్ళు గడురథారికిన విని
రాయమతి.

“వత్సా : నూనాశవర్తి ద్విరవతయవీయే దేవ్యగంప. పదిసముంసుంకి
మేమ జూచుచుంటివి. సంతకము నీగుణములే యడుగఁజూచును. నీరూపము
ప్రళంసంఘచుండును. నిరూపార్యమే కొనెయొడుమండును. అర్థ యెప్పెప్రాయము
లేదని యిచ్చి ముడుములు గుడుములే ? తండ్రి చెప్పిన వచువునం దిండ్రి యుడి
నులంపరాదా ?” యనఁ బిచ్చియొ చెప్పిన వచ్చును వతండు బారిలోఁ జరించిన
విషయముతయు రహస్యముగాఁ బల్లి తెలింగించి పెండ్లి యాడు. కంగీకరించెను.

పిమ్మట యశస్సుయందు మిగుల సంకెషింపిడఁగి పెండ్లి పెట్టయై యా
ప్రేత్రంబున మల్లి బాచుననునాదేవుడు సాక్షిగా వారికి వివాహముగావించెను. అతండు
వివాహసమయమున వర్ణకయ ముచ్చరించునప్పుడు భాస్కరుడు చిత్రమాయుని
మనుమనిని విని యింకింతరాని సంతసముఁ జెందును వెల్లరకుఁ ద్రక్కునెట్టి వెల్ల యగు
నటు నాన నుగుణమొల్పియు బలుమాట గె వారము గావించెను. భాస్కరుండా
లోపలనే తల్లికిఁ బ్రతాపవృత్తాంత తెలింగించె వల్ల సమయమున బాఁబడి యా
రహస్యమాలించియున్నది కావున నానాపుత్రు కరముపడినన్ రత్నకంకణమిట్లో
నంగ్రహించి తన వెనువెంటఁ దిరుగునన్న మదనకేతునకిచ్చి యా
రహస్యమంతయుఁ చెప్పి పో పొమ్ము. కంఠాపిడకన్నఁ జక్కని దిన్నరానిం
గూర్చితిగదా . నీ బులుము దీర్చుకొంటే నేమను బోయి వత్తునని చెప్పి తా నెర్పదకి
పోయినది.

పిమ్మట యశస్సుయందు వాడి దిను పిడికి రమ్మనియు రాజ్యమేలుకొ
మ్మనియు ప్రతిహరికొనుటయు రాజపుత్రులందు లేరా : నారు పిరాచ్చుమందించుకయ
వల్లియనలేదు. తనానుగ్రహము గలిగిన మా లొకపీకమ నే వదిల్పించెను.
అధియునుంబాక యర్కంరాపిడి తప గ్రామమునకు రమ్మని పడుకొనుచున్నది.
తండ్రి రాజ్యముసూయుచున్నది వచ్చియగుచున్నది. నా సమీకమామ ప్రరాని
యోహరనుభవముం నేమింది జోగిపాలై తిరిగినది మీ రతంగినదేకదా ? తొలుత
మే మాపురమున వరిగి పిళ్ళట ప పట్టణమునకు వచ్చి విండుబాద్యంగుము. అట్లు
చేయుట కాత్తయమ్మని నా సహార్యకముగాఁ బ్రాంతి తదవస్థవదన రతికు
ప్రయోజముల భార్యయై పల్లియు సేపింప జంక్షు పట్టణమునకు వెళును.

అందుఁ గలఁగిచెప్పించింది ప్రజలు తాండ్రియు నిట్లుచుక్కుకునున్నానో
యని తొలుతఁ దప్పిలేనివివర రాజపుత్రుడు వారికిఁ గూడ వొక స్థలములో
బసలేసెను. ఆ నత్రః ముద్రామందుండి వచ్చి పోవు వారికి సమసింపిడఁగి
పుజించిగొనుట దగిన ముద్రాయములు గలిగియున్నవి. అంతటిగాఁ బ్రాంతియును
నొకటి. అ సంతర్పణములు, వొకవేలకు సమపాళునము, వొకటి ఈ ప్రాంతములు,
నొకటి. అ సంతర్పణము ప్రవర్తియు వాఁకొక్కడు లేనట్లుగాఁ జూపించుచున్నది.
అంతవల్లంపిడఁ పుచ్చు. పోముం నా రలు పొందొపుచుండును. ముద్రాములోని

రహస్యము అన్నయు నందుఁ దెలుముగాక మావత్తు మీదిలో చేధియెవ పంకమన రాత్రి అరిగివదో లేదో తెల్లవాటక మున్నె యా ప్తకములో వ్యాపించి యుండును.

ఆ రాజపుత్రురొ స కనులో విచ్చిత రాత్రి కము రాజ్యంపును పంకలం జాతురు నలుమూలలు దిరుగుచుండ నొక రంధ గుచ్చునది యాత్మీయకళానుగని మేన మాటల బాటసారులు కొందరల్ల నుంబాషించుకొనిరి.

విదేశీయుఁడు — బ్రాహ్మణుఁడా : మీ దేశమునము :

బ్రాహ్మణుఁడు — మఱి యెఱియివి.

విదేశీ — ఖిలముని యవ సాహసవిక్రమాత్ముని పట్టుకము కాదా ?

బ్రాహ్మ — అవును.

విదేశీ — అమ్మహావాహా కకలియె యున్నవాఁడా ?

బ్రాహ్మ — అతం డుండిన మానీకర్మమేమి ? స్వర్గస్తుతయ్యోమ.

విదేశీ — కనకా : యెంతమాట వింటిమి. అహా : అమ్మహావాహ వితరణాది స్తుతులంబుల ననుతుండెవఁ గొనియాడఁ గలవా ? మా దెసవరని వాడుక యెక్కుడుగా వ్యాపించి యున్నది.

బ్రా — మీ దేశము ?

విదేశీ — రవిరాజు. అసంతకయనము.

బ్రా — మీ దేశ మిక్కలియేనా ? చతురంబోధివరంబు లగు రూరలం బంకము వరని వాడుక మ్రోసియున్నది గదా ?

విదేశీ — అయవకు సంభావమున్నదియో ?

బ్రా — పాపముగ్ధములో మాహామము పుట్టిపట్టకనీరి గీ రిరేకుండును కుమారుం డుడును. మా నమోద్దేశముననిజే పప్పురగిలది. ■ పాపాత్ముఁడే మమ్మిట్లు వాచింపుచున్నాఁడు.

రంగుడి యపంకకము నింపకుంట్టి కల్పగిట్టివ బావరక్తము యున్నది మానినంది కండ్లి నాపినిండుడు నపుష్పాత్ముఁడు మా పిచ్చిని యు గ్రహరహితంబు అన్నులం గట్టెను. దేవదేవతలూరి బాగియెయెను. స్వత్రముల దినునెయి యాదించుట యపరాధమని యథుల విసానా తెల్లించెను. ఇంతకన్న బాగుగని యున్నది ?

విదేశీ — అహా : అతం పంక పుట్టాత్ముఁడా ? రహవత ?

బ్రా — నదిసుత రక్షమలు రవ చిత్తమును వ్యతిరేకముగా వాని రిక్తములు చేసిరవ వాని స్మృతక మనమిది దంపి లంపించి ఇంతకన్న గ్రహం దుండెనం గలవా ?

తా— చంద్రగుప్తయే మొదట వల్లుని జూచివచ్చుచే వరహానుని సమ్మతింపజేడది. పిమ్మట నల్లు జరిగివడదా? వరహాన కారణము నిరూపించి యందరి సమ్మతమును చంద్రగుప్తయే ప్రక్కతర మొనంగెను తన్మూలమున నియ్యదరు విరోధము జరిగిందది.

విదే— తరువాత తరువాత?

తా— తరువాత నా విరోధము ప్రబలుటచే జరుగంగలదుమరితో నియ్యదకు గొప్ప యుద్ధము జరిగివడి.

విదే— (నవ్వుచు) పెండ్లి కూతురు పొరిపోయినను వీర కలహము యగలేదా? తుకతెవ్వరు గెలిచిరి?

తా— చంద్రగుప్తయే గెలికేతుని సంగరరంగమున వోడించి సమైక్య కముగ జంధిగృహంచునం జెట్టించి యతని రాజ్యము లాగికినియెను.

విదే— సాధు సాధు. సాధుజనుల రావించిన పాప మూలక పోవునా? పిమ్మట?

తా— పిమ్మట నేమి యున్నది. ఆ రాజ్యమునకు చంద్రగుప్తదే ప్రభు వయ్యెను. కావున మా యగహారముయొన నిసరిన వచ్చులు దీసివేయుమని ప్రార్థించుటకై వచ్చితి నిదియే వృత్తాంతము.

విదే— అప్పున్నా : విప్రహయ్యచి రాజ్యమున కెన్నిపాట్లు వచ్చినవి అతని పుణ్యమేమను గొలిచెడి వాడే? నున్న తులన గురిమిల్ల తెలిపొస్తాను. అని మాటరాడికొనిరి.

ఆ సంవాదముంతయు భాస్కరగారి విని విన్నయ రింతాసంతాపములు సొంతక ముక్తంజెట్ట అయ్యె : మా కంఠికి తన్నున కెఱిగెట్టివఁ జంద్రగుప్తయే నాకు కృతఁడనగార్లున్నాడా? అదియేమనగా? నేనెప్పు డతనియొద్ద కలసికొని పోయి తాంధ్రవ్యంజనకావీన నడవజూచుంటా? అయ్యో! అని మఱియున్న పదవి చలించిపె యుండును. నాకంతయు పుచ్చివడి? ఆరంటే నా గొప్పదనవచ్చింది మాటకొడునట్లు చేయుచుదికము. నాకు అది రావెదోమంతను యొక్క ముఠా యుద్ధమున దోడ్పడుదు. దామన్నగు మఠిలో బాసానించున నీ రాజు పదవిగలగలేదా? అని కలంబున స్మరణమచియ్యగలవోని అహో నా ప్రయత్నము విఫలమై మాట ముఠిపోయిపోయెదా : అంత రాక్షసముండున్నది. పిమ్మటగిరి కిరకలపి పాదు. అన్నా : అన్నా! అది నేనో నంటి వరహానుచ్చే నా ముఠా ముఠిపోయితి. నేను గృహస్థులము. అచ్చటి కిట్లు పోయితి నాకు దాని తలదీసివడి. కంకటపుష్పమునది నది.

అంత మాట వచ్చినది : (అతని చింత వున్నది) అప్పుడు ఆ కలంబు పుట్టినది. యెప్పుడు పోయినదో వాడనడ లేదు? పాదుమా మా తల్లియను

గంధాష్టదశైవః దీపిరేమో హరిశి రాని వృత్తాంతముఁ జెప్పియుంటివాడా. అని తలంచి సత్వరముగా దువ్వగదిరిపి కదిలి భార్యను దర్శిని నాచేతి కంఠము మీదిగా యని యడిగిన హరియేమి వెంటఁగమని యుత్తరముఁ జెప్పిరి.

అప్పు డతం దేహియం గోచర యున్న ధర్మతో హేమువధను గుఱించి పలుతెలింగంఁ జింతించుచు సృతమం విగిది పాయంకాంశుదనుక నూర్చెల్ల గ్రహమ్మ దురు సు వరఃకరణం బోనినను సందఁ బాడు పండుకొన్న పాడుదేవాలయము గనంబడినది. పేరిదిగొని వచ్చును నమనద యనంగఁ గొని యాపరదలోనికింపొయి నలు మూలలు ఏమట్లుండునట్లుండు హాసాంతములను న్ని పురుషుల సంవాద నిట్లు వినబడినది.

శ్రీ— గ్రహమ్మద్రాగ్రాపుణా : హ మనోహరుఁ డే? నన్నీ పకడలో నీ పాడుగుఱికిం దీసికొని నచ్చితి మిదిటి?

పురు— కొమ్మా : నీ మనోహరుండు పరలోకగతుం డయ్యెను వింటి. ■ మఱి నీకు సుధువశాంత యిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చితిను.

శ్రీ— ఏమంటి? మరీయ హృదయభాస్కరుండు భాస్కరుం డతన మింజెన? హ : మనోహరా : హ : సుసదాశర : హ : దయాసాగర : పెంటనే వత్తునని చెప్పిపోయితివే? ఇంత యక్కడికను లేకపోవలయునా? అయ్యో : నీ యేసురాగ పాల్గు ముఱిదోడును, నివ్వపోయిన లోకపద్ధిమో చెప్పుము. సత్వరమున వచ్చి కలసికొందును అని విచారింపఁ జొచ్చివది.

పురు— నారీమణి : ఊరక వగవెదవేల : వగవున వచ్చినవాడు వత్తురా? ఊరదిట్లు మారదిట్లుము.

శ్రీ— ఏమిచూచుకొని యారనిల్లెదను? నాకు గతి యెద్ది? కర్తవ్య మేమి :

పురు— నేనుండ మీఁ గొంతయేల? వస్తుఁ జూచుకొనియే దైర్ఘ్యము వహించి యుండుము. నీకు గతి నేవే.

శ్రీ— నీ వంప వాకుఁ బ్రయోజనమేమి ?

పురు— నీకేమి కావలయునో యదియెల్ల నేనె సవరింపగలఁను. నాకంటె నతం దధికుండనుకొంటివా యేమి ?

శ్రీ— (కనుచ్చిఁజేసి) పాపాత్మా : ఏమి సవరింతువు ?

పురు— నీకేది యదీష్టమో యదియే.

శ్రీ— దుఃఖార్థులాల సగుట వింతవలెను నైరించితని. పల్ల రము రాదనుము.

పురు— దూకొవలయునును పలుకుట కులకేదరే ? నన్ను నిండ్రి
యాడునుని పలికిన గోపవదనా యేమి ?

ప్రీ— (పెదమోముతో) నీ మార్గ నా చిత్తవృత్తి నెయంగర ముగాను
దుంటి ?

పురు— నీవు కామరూపి తనైదను యెఱిగియె యట్లమయిందే కదను
కనున వార్యముగా దిప్పున యెంతెదరే ?

ప్రీ— రాలు రాలు. రావులు రాకుము. దూరముగా పోవద్దు.

పురు— (మోహముతో) బోయీ! నవ్వేమిటికి పెదెదవు? మదనుండు
పదవినెన యెదమున నా యెవన నకుచుచున్నాడు. నీ యధరాన్యుత మిచ్చి నన్ను
బ్రతికింపుము (అని తొగిలింపబోవుచున్నాడు.)

ప్రీ— హా! చూడ్కా! పన్నట్లు కవలమున దీసికొని వచ్చి వంటిం
కునే హా! బిల్బులారా! హా! రాస్కూరా! హా! సురాశారా! హా! పుట్టాత్కు
లారా! వచ్చెడి నీమీడు బాధింపుచున్న వాడు. రక్షింపరే యని పెద్దయెలుంగున
మెల వెట్టెనది.

వారి సంబాధ ముచింపుడుమ్మే రాస్కూర! కప్పరు అలరా! వెలవరుము.
నే నీదిగో వచ్చుచున్న కాయనవి హురురు మేగా నచ్చుటికి బోయెను. ఆ దృశి విని
యా పురుషుడు పాటోయెను. కనకమణి తూపి ఎళిషయని నిదయుంబు నిరుమిటి
గొంపుచు నా చీకటిలో వెలయుచున్న యా దిన్నరానివి కాచి రాస్కూరుండు వెదగె
పడుచు ఇతఁడీ నీ వెవ్వతెవు ? ఈ చీకటిలో నిర్గుత తెల్లు వచ్చితిని? నీ నృత్తాంకము
తెప్పునుని యధిగన నమ్మగన తక్కువ ద్వంద్వ గురుతువట్టి రాస్కూరుడను సందియ
ముతో నానా, నా వృత్తాంకము లాలా గలదు. సావకామగా తెప్పెద. నీవుమీయ
శోకాంధకారము వాడుతేయ నడవెంచిన రాస్కూరుడని తలంకెద. ముందుగా నీ
నృత్తాంకమిండుక తెప్పి శ్రోతావందముఁ గావించుమని సానునయముగాఁ బ్రార్థించు
టయని నా రాజువులుం దిట్ల నయె.

యెవరి : నీ మాట వ్యర్థమేయగును నా పేరు రాస్కూరుండే యందును.
నేనొక రాజువుతుండ. పామృతరయపు విద్యార్థిం బలియందులై యాయుంతి గుచ్చి
నందరము పొలవెసికొని తత్సమాగమ కౌముంధనగుటకే సునా, పముఁ బండి
ఓడబోలో నీచ్చుటికి వచ్చితిని. నా రక్త కంఠం మెందుఁబడినదో నెలియదు. అది నీ
కిందు తొరకెనేని నా కిమ్ము. అని విరాళింప బోదంగను.

అప్పురా చిన్నది హా! మునోహరా! హా! పురుషవరరా! యని మలు
కుచు నతని కంఠము పిగఁ గొగిలింపుకొన్నది. అతఁడీ రాజువు తుడు కిపిండును.
నీ : బూయోడు బాకి వివేకమితయు మెండదుగదా! రామానన్యూగా చలించి
చిన్నది నన్నుఁ గొగిలింపుకొన్నది నా చిత్తవృత్తి యెలుంగడు. ముద్దియెప్పువంతుడను.

కలండును 'గొప్పా', వరకుతుంది స్త్రీలందరూనూ! దుశికముగారా? నీవు పుత్రము
దాంపనీ కలంచి పన్నితా! దాదే! 'యమలయ' నవ్వడం నా అప్పటి యిట్లు నేయి.

ప్రశ్నార్థం : మమ్మమ్మగారా ఎందుమందుచేసా ? రామ రామ. నీ బాసురా
లను పోయి పరమపదమునకు వెళ్ళి గొలువగలిగితిమని ప్రకటించి, ఏమిటి! నీవు పోయి
వ్రతం ? మమ్మమ్మగారు : అయ్యో! చి చి చి : ఏమి చి వ్రతము : వాటి వీరభక్తిలో
నిత్యంలో మమ్మలకు బుద్ధి పుట్టించినవారే పరమపదమునకు వెళ్ళినా? అయ్యో! : ఎంత
చివ్వుమీ అని : ఎందుమందు చేసా? : మమ్మగారు : వచ్చిన ఏదం చాలింగింపు
మమమమ నా కలలోను యిట్లు వింటు : చూడ : ఏ రుగ్మివ ఏదమ బుద్ధి దివ్యమైతే
గలిగితిమి ఏమమ్మల : యిట్లుచేయి : మమమమ : చి చి చి : ఏ మామల : యిట్లుచేయి : ఏ
ద్రవత సుమగోమమ : ఏ ద్రవత యెవ్వరొకమ మతేద్రవ దివ్యమయి జరిగితిమి : ఏమ
మమమమ గవమ వామమ : మమ : ఏ సుమమ్మ పొమ్మితిమి : అట్లుచేసి నాక
నామ్మల మమమమ మా మమమ్మల మమమతో నా కలలో కలమగ సుమలద్రవ :
వామ : వారి యెవ్వరొకమ ? ఏమిటి? వచ్చితిమి వామద్రవగిరి : మేమ విజయరామ్మగారు
మిట్లుచేయి : అతండు తన కార్య పోయినతం దీసికొని రమ్మని నమ్మ : బంపెను :
అందులకై వచ్చితిమి చెప్పెను : ఆ మామ విని యా రోటల సంతోషముతో వచ్చి
వామ కలగింజింజిరి : జంజింజనవామ సంతోషముతో నేమి వామని రమ్మిందితో
కామనాది సక్కారము అమృతములుగా : జేసి సంతోషపెట్టించై యున్నతల దామన
నిలువందుని నమలదీ నీ వ్రతంకం లింగితిమి.

మరి పట్టణములో నున్నారనియు, పట్టు దీసికొనుటకై తన్ను బంధి
రనియు, వెళ్ళినా గురుము వెప్ప నా రత్న కంఠము లాపెను. నేను యధార్థ
మని నమ్మి రెండుదినములపని నందాపి మిక్కిలి గౌరవించుట వేరీ సాయంకాలము
మీ దర్శన మగునని సంతోషముతోఁ జక్కగా నలంకరిండుకొని యా భూయాధిపతి
గూడ నా తటారములో ముగిసెనని. ఆ క్రూరు ద్విజుఁ ఁ తేరవంయునని నాతో
తెప్పబడె నెట్లు కంఠబిడితి. వచ్చినది మొదలు నవి చరణలు వెరుగొ మన్నవి నా సౌఖ్య
వల్ల కుం డేదీ ? యెందున్నాడు ? చూపుడు నేమారక తొందర సేయఁగ. తీరబ
వదుమఁకు నదిగో యిదిగో యని జరపి చివరకు స్వర్గముం దయ్యెనని చెప్పఁబడె నా
తన్ను బెండ్లి యాదుమని యతిగెను. తమ గూఢ ముఁదానియ పించితిగద. ఇంతలో
నైవము మిమ్ముఁ దెల్పెను ఇదియే నా వృత్తాంతము. వాఁడెవ్వఁడు ? ఆ వంశము
వానికెట్లు వచ్చినదని యడిగిన నా రాజపు కుండు స్మృతి నశివయ్యుండు నెట్లు చెప్పెను.

తెలిసినది తెలిసినది కానీ మూలవాడే గంధావీయమనెంచి కర్ణాట
మూలమున చాళుక్యులతో గ్రీ శం ప్రయాణము గావించెను. చాలిన గంధావీయ
నిద్రి బుక్కాకడనుగా బట్టికొన జోహగనవ్వును నేనే యున్న పరికిన. ఏమ్యుల నీ కడ
మా తల్లితోఁ జెప్పించువగా విన్నెను కావోయి. నా కంఠం పట్టు సంగగపించెనో

జ మారు నేటి వజ్రము వాకు పావకము రాలేదు. దేరా : దైవ మిట్టి సంఘటిస్తూ గావింపుచుండెనో యాడుము. అని వెరగెనుడుచు దాని నమ్మద్ర మందిరము విడిచి పది మొదలు వాటివరకు జరిగిన కథ యంతయు పామ్మవరకు తెలియజేసి కలహా ప్పిణియు దల్లియు నున్న స్త్రీతమందిరమువకు దీసికొనిపోయి వారికిం జూపెను.

కలహాప్పిణియు పామ్మవరయుఁ జూరుకొని యెంతోయెం రూప రేఖ విలాసములకు విన్మయ ముండఁజొచ్చిరి దానిమతి పామ్మవరము గాంచి మిగుల నానందించుచు వెళ్ళుచుగా గారించినది వాటిరేయి తమ తమ ములంఘ జెప్పుకొనుచుఁ జరమావందముతో వారు క్రుద్ధిగా వెళ్ళిందిరి. అమ్మదూరు విజయభస్మయందు పామ్మవరతో యువతి : ఈ వంశదగుప్తుండు మా తండ్రిని జెఱఁజెట్టెను. అతనితోఁ దోరు గావించవలసియున్నది. ఇట్టి సమయమున మీరుచుండురాదు. నమ్మద్ర మందిరమునకు భోయి యుండుడు. సంగరంబున విజయంబు గైకొని మిమ్ము వెండియంబిలిపించెదనని పలికిన విని యక్కరికి యట్లనియె.

నానా : మీరతి ప్రమాదమున జవరముఁ జేయినె ? మీ దాయ కండ్లదగుప్తుని బంధించి మీ పావకమారమున న్నకములునం జేయెనట్లు నేమి నియమించెద వినుండు. మా మందిరములో గిరిమ స్తక యనుపార్థక వామముగల రక్తినియున్నది. దానిని జూచిన దేవతలు సైతము వెఱచుచుండుదు. అది మేము రెప్పింపట్లు చేయుచుండును. దాని యునికి తేరుగదా మా యవ్వకు వెల్లులు దానులైరి. అదానినిప్పుడు రప్పించెదను. అది నీ పంపివట్లు చేసి విజయము గావించెదని. మనము తరపువ్వు పోకుండ నిందే యుండువచ్చునని రెప్పి యకం దొందిరిన పిమ్మల దానిం దీసికొనిరా నా విద్యార్థి సమ్మద్ర మందిరమువకుం భోయెను.

■ తోవం బొప్పుచుండు "దీర్ఘశివుండు తమకుఁ దండ్రి యనియు సతని సప్తత్తకముగాఁ దీసికొని వచ్చి తప్పజేసితివని పదకుడు నా చెంత విరువరియు ననియు నొక దాయభారము సంపెను. చంద్రగుప్తురా మారు విని యందసర్వము దాడుచు నట్టి దాయభారము మఱియొక మారు పంపితివేని యపరాధముగా నెంచి శిక్షించుము. ఇది మొదటి తప్పుగానెంచి మన్నించితిమని తిరుగ సంపెను. అంతలో పామ్మవర గిరిమ స్తకం దీసికొని వచ్చి యతని యెదుటం బెట్టెను. దాని కరచరదార్కమయములు సామాన్యముగా నున్నవి. శిరమొకటిని నీరేయింఁ రెప్పింది. అది యా శిరముతో వ్రెసివంత వర్ణతమలైనను నగ్నయిపోవును. దాని చరచరము పెనుగుహవలె నొప్పుచుండును. అట్టి రక్తినిం జూచి భాస్మయంఁ విష్ణు గు సార్వ సంబులు మనంబున నాచిర్యంబంబ దానికి జేయవలసిన కృత్యముల్లు జూపించును.

గిరిమ సతా : నీ యాకృతిఁ జూచివంత వెంతవారికిం పొంకమున మీ కలుగని మావదు. నీవు ప్రజలం జూలికిం జూక యదుఁకొనిన పితృతమలైనను జంపక పరిధించుచుఁ జంద్రగుప్తుని బంధించి నా యొద్దకుఁ దీసికొని రావరియు నదియే

నీ పృథ్వీమండలము నది వర్షయని వర్షికి సంవత్సర వారి వాహు గృహసృష్టకముగా నట్టి
 జానముః జేయుటయు నా ర్థమి వినున మార్గియ మోర్మ మునదిః పెట్టి తనవ
 వతుః దెప్పిరిలిరి. అప్పు కతందయోః : నీ విట్లు లోకోపద్రవకరముగ నున్నవర్షము.
 వెలపుగలుగుచున్నది. నీ కంత ర్భవి ప్రళయ సమయ సునికమునను : వాఁడనుచుండు
 లెక్కురూగా నున్నది. కావున నోరు మెదలకు నీ వనిగావించుకొన రమ్మ. పొమ్మని
 పలికిన నా రక్తని యెక్కుడు జనంజను పనికి తమ్ముః జూచి ప్రూర్ణై (తెల్లచెర్ల
 పాతపావః జంబరగుప్తువి కోటి వసలింం డాది నామందిరములో నున్న యో వరేం
 ద్రుంబుట్టకొని పిడికిలిం తెల్లి యుద్ధమువచ్చిన వారి గొట్టముః ఏమ్మటః జెజ్జసాంసన్న
 కీ రికితుని నిగళంబులు వికఃగర్భి వెత్తిపై నేటొక దెసం జెట్టుకొని ఏయభాస్కయని
 పాదపూజయునం జేర్చినది.

అప్పుడు భాస్కరుండు చంద్రగుప్తుం జూచి రాజు : సిన్న నేమేమో పీఠ
 ములు వలికినది. ఇప్పుడేమనియింపు ? మా కండ్లః విడుతుచే ? యనుటయు నా
 రాజు కలవంతుకొని యూరకొనియెను. ఏమ్మటః గలరాషికి వర్చి కండ్రికి నమస్కు
 రింపుమ జనతా : వాయన మీ యెల్లుడు నుమా : కోలక నమ్మి బొంగరి వలనః
 గాసాదిన మహాత్ముండికండే. దై వక్యనచే నేని రాజపు తునే భర్తగాః బరసేతిని యా
 వృత్తాంత మంతయుం జెప్పన విని యో నృపతి యమమితానందముః జెందుడు నత
 నిం గొనిరించుకొని మహాత్మా : విన్నెఱంగిక యమమాన పుచ్చిన తమ్ముఃగావును.
 నా కాలికినే సందేశముః బంపినచో వింత యేటికి వచ్చును ? ఇంతకు మక్కురాకృత
 సుదృశము పలికినది. సిన్నట్లుగాః బరసేతిని పెక్కు తెఱంగుల విమలించెను.
 తరువాతః గీర్తికేతుండు విజయభాస్కరుని వాని తల్లిం జూచి యెటంగి మిగుల నావం
 దముః జంబుటః రామలలిత గాఢంబు యమమతికి సగుజంపి యెమియుం బలుకక
 న్నమరదంబుం బ్ర యున్న. విజయభాస్కరుండు కండ్రికిమమ్మరింపుచు ప్రక్కనమ్మ
 తమ్ముని గుచ్చియెత్తి లా నెల్లు విడిచివది ముదిలయ్యెడి తుదవః నీ జరిగిన కథ
 యంతయు వారికిజేంగింపెను. కీర్తికేతుండును దవనఃదాన నిండింబ గొనుడు బ్రతి
 చేయి వట్టుకొని కండ్రి : నీవే మా కండ్రి కీ టం వినివెళుట. నేను పొసాత్తుండ రాజ
 మ్మున దీర్ఘ ఎంతామ. ఇక నీవె యేలికొనుమని మునియ వసపాదంబులంబయెయ్య
 జారుమతి లేవని లి గొరవించుచునమనయ నాకృమముచే నాయుంతి నఃతాపము వాయె.
 జేసెను. ఏమ్మటః జంబరగుప్తుండు మిగుల వై ధవమహోః గలరాషికి లాస్కరమున
 వెండియుః వాడగహాన మహోక్తవము జరిగించెను. ఆ యుక్తవహవః జంబరా
 పరోక్షుః యజన్మయడు తరుతంగ బంపనెవ్వట్టుకొనెనని పరిచారంబుల నమ్మ యు
 సంపాదకములు సేయుటచేంగి.

ఆ యుక్తవహవహో దొకరూపు మోమునది రింపు : రాజపు కండ్రికొట్ట
 పిన్న మహాత్మా : వల్లభాడు మా యుంబయఃజేసి మా చాన్కట్టము లోగొట్టదించి

యాదిన్నదాని మాకప్పుగించితిరి. మాంబడు నీ మహిమం దెలిసికొనలేక నిన్ను దరిచో నూర్చిరో బడ చోసిరి. ఆ పాతకమునకు ఫలం భనుభవించుచున్నాను. ఇప్పుడే ప్రాయశ్చిత్తం తరియదు నీవు విక్రమావ్యుని మనుషులదనని తయార విందము. మాప్రార్థింపబడుచున్నది. దివ్యమూలికవాడనై తిరుగుచున్నాడనని విధానింపగా మన పరిగవించుచు విజయభాస్కరుండు "బ్రహ్మమున్నచో మీరాండ్రుదీసికొనివచ్చి యప్పుగింతు. నీవు దుష్టంపవంద"ని యెఱచెను. ■ యథార్థానంతరము మజ్జునితో బోవుటకు గీర్తవేతుడు. తొందరపెట్టెను. గిరిమనకు మనకముప్ప కొండపై వెక్కిరింపు రక్షురంగలయూరూ సామంతులు బంధువులనెక్కుటయు నది ముగ్ధగా నడుచుజోచ్చి నది విజయభాస్కరుడనై దిగ్విజయముజేసి సకల బంధులూ సహతుండై యిచ్చువారి వార్యంతో మజ్జునితో బాగించుచు బారిలో నొక చోట విడిచి గిరిమనకు నయ్యరంపవంతయు వెళుకొనియుమన, యాశాపించెను. ఆ రక్షసియు ముహూర్తకాలములో నయ్యరంపవంతయు నది ప్రోగులు పెట్టెనది. పిమ్మట స్కందంబులూ బలిషే సేయించి యెక్కి రెల్లయెడట పోపావములు గనం బడుటయు నా రాజపుత్రుడు కలిమయపడవార సహతుండై యాపారాధమందిరమున కరిగెను. అందు కక్షిగిరిమంగట బంధువలె గట్టబరియున్న నిగమార్యయు దల్లియు సోదరులం గనబడిరి.

రాజపుత్రుండు సామంతరాజులకు రిగ్గుసా వృత్తాంతమంతయుం బ్రతి సగమకర్మను సోదరులతోగూడ బందవిముక్తులంగావించి తండ్రితోగూర్చెను. పిమ్మట నా చోరులవలె బట్టికొని బుడమంటేసి యందుగల రమకాలింపియు గోవెనెక్కించి గిరిమనకు మనకముప్పవలెదనెనెంచెయటం బయనను గావించెను. రాజకుమారుడు గావించిన కృత్యములన్నియు వాడై నమృతముగా బెప్పుకొనుచుండిరి. అట్టి మహా వైభవముతో మజ్జునితోబోయి పరముహూరంబున వారాజపుత్రుండు వట్టాట్టి వీక్షించె యశస్సునును కంఠావరోధుడు లోనోర రాజుల వెదరాంబు దినయుర సుంతుకొని తన సత్కారములు గావించుట బారి వారి నెంపుర కనిపెను. గిరిమన కయ్యు రక్షసి కొమహావీణ వాపున దాని దలంబినప్పుడువచ్చి కార్యములు నెరచెన్ని వెళ్ళుచుండవంద నని కేరకొని యప్పుడా సమ్మదగృహమున కనిపెను. నాలు గొక విక్రమావ్యునితో నేతాంబులతో వారకక్షిని విజయభాస్కరుండు తలంబినప్పుడువచ్చి వార్యములు పేసి యరుచుండునది కలభాషించుచు పోవుచుండ నుండునని సంతనను గలుగజేయు బామమతి నీకొకటి నేయుచుండ విక్రమావ్యునిని వెప్పుడు సర్వభూగా విజయభాస్కరుండు వాజ్మము కాలింపబందో.

అదే యప్పుడా విజయను కంత మెప్పుడు వాటికే మాడ మునలలో బంబయిను. అట్లు నీవెప్పుడు బావనినె. పూర్ణుడై వారి వెప్పుడు బండునది. పోయిపోయి మన్నె యప్పుడింత గూర్తము మిగిలిను. ఇదియే రు.

అయ్యారే : యిట్టిసాధవి మాయ్యచే తక్కువయ్యె కులంబునం బుట్టినవని నిర్భయమునంబు బుట్టించిన పరమేష్ఠి ధిక్కరం దెప్పెమి ? ఇదిగో ! ఏదాక మిప్పుడు నవద్యుకార్యంబులే లేయమందుమని తలంచుచు నోరి : మీరు నీకొడుకే ? అని యడిగిన వాడు స్వామి : దేవరరామయ నీడు నాకొడుకే యని యుత్తరము చెప్పెను.

అప్పు రప్పాసవి రాక్షసుడు రప్పించుకొని రాజు వాని చాగుల నుపస లేఖనం బుంచుచు నోరి : బాలరా : నీపేరేమని యడిగిన వాడు నగుచు బుచ్చి హామివని యుత్తరము చెప్పిన విని యశంధోహా : ముంది పేరే పెద్దదిమి నీని నవ్వ నీని పేరు చెప్పుదున్నదిగదా. అని మెచ్చుచు నోరి : గురుబా : నీవెమివనిరై వచ్చితి వని యడిగిన గుహంబు పెరిగిన దవ తలనిగతో మదిలి యుంచిన రక్త కలరణ మొకటి పైకిఁగిని తేన ముందర నిలి యిట్లనియె.

క. గాలమెడ గండ నేడొక

మేలగు మీవంటు దొరకె పుమతి గోయెం

గ్రామమచ్చది తడుచర

గోళంబున వలయమిది యమంతకరుచులన్.

సామి : యిది మాబోఁదొరకు రరింప వచ్చులు కారవిదేవరకు గానకగాఁ పీనికొనవచ్చుటని రెప్పెను. అప్పుడా ఊకిమి వాసంకణము గెల్గిని త్రిప్పిచూచి యందలి ఏరావమరని నరికించి హా : గుండర్విచరా : హా : నహాదరీరత్నహా : నమ్మఁజూచి యెప్పు ధివమురైసన్. అయ్యారే : నీ సోవర్యమంతయు నీటిపైలైవతి కాదోయి. అక్కడ : నీవూద నుంతలో హాయమపొయివతి. అయ్యారే : నీ రాజ్యము గుండర్వనగర ప్రాయమునంబు యని పోకింతుమండ వర్ససలుండు దేవ ముఖుండఁగి బ్రాహ్మయ్యుడు కదా : యిదియేమి ? యెవరామయగా కోడలిం దలంబిగొని ఏదొరింపుచున్నాను. పగవృ సిదర్శనమని యెఱుంగరా ? యని నెవరార్చిస రాజీలవియె.

వయస్సార : ఇది మన గుండర్వర తకంకలము. ఈవలై వానిజే మత్సర గర్భంబున దొరికినది. చూచితిరా ? దీనిం బెట్టుచు మననాగు గంగానదింబున నమసిరని తలంబెన. వాడొక్కరి బాహ్యుగిగవై బంతుకొనిరని చెప్పుమనగా విశ్వనీంపదగేయుండలేదు. అందుచే రావణమున్నది తిరియెను. నానాగిడునామి యల్పరాజమిలో పని దండ్రి మూడు ప్రాదానంబు గావైపెరైను. మన లలిత భామిని నెప్పుడు. తనకుఁ గోవలగిలోవవని యని బ్రహ్మనగమనా పొందినది. ఏమి గుండయంబు లుండినదానిన పగచిను నానాయము లలిత పేర్కని నేమియు నుండి నానాగిడునామి యిది యుచుండు గొప్పయ రుదీనికొనును గుహన రిచ్చనియె.

విషాకవతి : నీవెమివై రావణాజ నేమి మామివంతులకు నొగుం

సంతసించితిమి. నీకెట్టియేని యట్టివ్యమంబైన మక్కాదేవుడు గ్రంథమునను వసవగు నాగుహకు సాహి : కోరికకోరవే మీ దర్శనమునకు వచ్చితిరని మంచెమయ మెనబితాడు. నా యార్చిన మమత్త దేవతకు విచారిమేకాని, సంకోషము గలుగుఁ జేసినదికాదు. మఱి మొగప్పుకు దర్శనము కావించు నప్పుటికి సెలవియ్యింపఁగ నేడిన నవ్వగమితఁ దిట్టనిమి. ఉహా : యట్లవలండు. నీ విచ్చిన సంకలము మారు మృదయసానమైవది అర్థ సంకోషము మరియొక రేదియం గలుగుఁజేయసేరదు. నీకామికము తెలుపుము సంకయింపకుమని పలికిన గుహండు, సాహి : నా కి క్షుణ్ణ వాడు లేకలేక కలిగెను. మిక్కిలి గాఢముగాఁ జెనుకొనుచున్నాను. మీరేది కోరినను చెప్పి యుచ్చుతుంటి. నెప్పుడు నా సంవికాని కోరికలు కోరునున్నాఁడు, ఎటు తిరుము ? చెనుండు. తనకిప్పుడు గొప్పగొప్పగుడువులు సెప్పించి మన నిర్వంఝింపుచున్నాఁడు. అని యేమియో వాకుఁ జేయింపు. చిన్నది గుడువులు తనకుఁ జనివారట. దేవతల పాఠశాలలోఁ జదువుకొనునట. మీరే జరుపు చెప్పింపు దేవతల శ్రాద్ధింపుచున్నానునీ కోరిన నవ్వకు యాభూతతి యేలా. వలె వీలైనాని కెట్టి కోరికలున్నవి ? కానిమ్ము. మీ భూపనునకుఁ దగిన విద్య కావలసివచ్చి అవశ్యమై చెప్పించెద. పాఠశాల కమపుచుండుమని చెప్పి తన పుత్రునితో సమముగా వాడు కోరిన విద్య లన్నియుఁ జెప్పుదని యుపాధ్యాయుల పేర ప్తతిక వ్రాసియిచ్చి యారాన నర లావించి యంతఃపురమున కరిగెను.

గుహండు పుత్రునితో నిండెం అని మంఠమువకారము తెలిసికొని పుష్పహాసునిఁ బాఠశాల కనిపెను. అది గొడ లా బాలకుండు ప్రతిదినము విదవక బడికలోయి ప్రమంబుగా గావ్యవాదించి గ్రంథముల కర్మవాదరదాదికాస్త్రములం బది సంకీర్తకావై దుష్కము పంపారించి యవ్వగంబుకొరకొచ్చి పాదె దగ్గము గదికి శస్త్రాస్త్ర విద్యాపరీక్షమ యందెక్కుఁగాఁ జరిచేయఁచు బదంబలో నన్నదితో నుంబరపాదీకము పంపారించి యవమాన ప్రశ్నాదురంధరుండయ్యెను. పుష్పహాసుని విద్యాగూఢ సామర్థ్యమునకు మనీషి కౌశల్యమునకు ముపాధ్యాయులు మిక్కిలి యిక్కిలమకటచ్చిరి. రాజవంశజుడగు ముందరకుడు పుష్పహాసునితో నన్ని విద్యలుం బాఠము జెప్పుకొనియొకగాని యెక్కుదానియందైన నింపుకయుఁ బ్రసంగం గలిగినదికాదు.

ఇట్లుండ నొకనాడు భవంబయన్మహింబు లేమిటికొ రాజహర్షింబున వరుగులు దురంగమ పాక్కి యత్తినిచ్చికడగ గమనంబున వచ్చుచున్న పుష్పహాసుం బాచి వెరఁగువరును నీ యశ్వకుండెవ్వఁడని పరిచారప సమగుటయు వాఁడఁ దేవతా. వీడు గంగయొడుమమచ్చ గుహంబను పరిచాని కొడుకు. మీ పేరు పుష్పహాసుండ. దేవతయే వీనికి విద్యజెప్పించుచున్నాడు. మఱిచెలిరా? యని చెప్పున నవ్వకమిసేడు. న్యరణమరివయ్యుండు నోహా. వీరా ? యింత వాడయ్యెను : మీ కౌశల్యోహు

మందు మంచి వేర్వేరుకాదు. ఇంతవఱకు పిఠు మన బాతఖానలోఁ జుట్టుచున్నదా? మన చిరంజీవితో సహాయముగా మున్నవాయు గాఁబోలు చిరంజీవి యిటు సుబ్రహ్మణ్యగారిదా యని యెరిసివలె గింకయును లేదు. యువనానాగారు సుబ్రహ్మణ్యగారి ముఠాచేరు. పుష్పహాసుడు తలయగఁ గనబడుచుండును. వీని కిందఁ జాంబిర్యంలోఁ బ్రవేశించి గింకని వెన్నుకొనయెడలని పరికిన విని రాజు సరే సిద్ధపాఠము పుష్పహాసుని సుందరమును వెంటనే సభకుఁ దీసికొనఁగమ్మని యుపాధ్యాయులలోఁ బెప్పము పొమ్మని పరికి సగఱచిగను.

రాజానందమునిని నాఁడెదుర్కొన్న ముపాధ్యాయులు శిష్యులు విరువుర వెంటఁబెట్టికొని యొకరింజన కదిసిరి. ■ దివసమునఁ బుత్రులు విద్యాపరిశ్రమముఁ జరిపింపు తలంచి పెక్కంతఁ బంకితుల కప్పించి మంత్రపాఠశాలపాఠశాల పాఠ విద్య సేవించ నిందు కొద్దియే యా భూపాలుడు పాఠశాలనుండి వచ్చిన కుమారుం గారవింపుడుఁ బుష్పహాసు వాడెంపుడు వారి సమస్యారంబులు గైకొని దీనించి యుచితానందముఁ గూర్చుండఁజేసి తొలుతఁ గుహాయితో నిర్దశించె.

రాజా— పశ్చాత్తాపము రాజాధ్యక్షుగవచ్చి నీవిద్యాభ్యాసంగమము గుఱించి యందుకడను విమర్శించవలె. ఏయేవిద్యలం జరిపెతివి? ఏయేవిద్యలందుఁ బ్రాణిజ్ఞము గుఱికినది? విశేషించి శస్త్రాస్త్రవిద్యలయందు గజాక్షారోహణలయం దెక్కడు పరిశ్రమము జేసితివా?

పుత్రుడు— తండ్రి : నీయొద్ద వలదము దెప్పనేం ఈ యుపాధ్యాయులు పల్లెఁ బియ్యం దెప్పుడు పక్షపాతము గలిగి వామఁ దిన్నఁగావిద్యలం గజపినాయుడు. రానంజెసి పీతోనెమచి వక్కాదెంతును.

ఉపాధ్యాయుడు— (తయముతో) ఏమిరావత్తా? అసత్యములాగు చున్నావు? నీయెడ మే మేమికపడుముజేసితిమి? పీతంబు వాఁడెక్కడువా? రాజా : మేమియపుడకు సమముగానే దెప్పితిమి.

రాజా— సరే పోనిండు. వీని కేయవిద్యలం గుఱిపితిరి?

ఉపా— అన్నియుం దెప్పితిమి.

రాజా— పుష్పహాసు : పెద్దవాఁడనైతివే. ఈ యుపాధ్యాయులు నీప పోదన విద్యలన్నియుం దెప్పిరా?

పుష్ప— (లేచి నిమగ్నబడి) దేవత యన్నగహము గలిగియున్నగోలంత యెం గల్గెతిని? కయతో గురువులన్నియుం దెప్పితి. చదివెతిమి.

రాజా— సుందరకుడు నీతో సమముగాఁ జదివెనా?

పుష్ప— చదివెతి.

రాజా— గర్భపులు నీ యెడఁ బక్షపాతముఁ జేసిదని దెప్పచున్నాడే మో?

పుష్ప—వట్టిది. లేక! అది పుష్పకపోయిందా, మేమాయన కన్న నది కలగదా?

రాజు—మీ యిద్దరూ విద్యావర్ధి కమము చూడము. కాత్రములోఁ గొంఁదెము ప్రసంగముఁ జేసెదము.

పుష్ప—చిల్లము. ఏ శాస్త్రములోఁ బ్రసంగింతుము.

రాజు—నిరంజనీ! నీ యనుచున్నది యెందు? తర్కము యెక్కి యుత్తరముగా ముందును. దానిలో నీవు ఎందుకొకర్కవ్వముఁ జేయుము.

పుష్ప—నీ! పాదతర్కము దానిపేసె పిప్పివ నా కనవచ్చుము.

రాజు—చివ్వి, వ్యాకరణమును బ్రసంగింతు గదా?

పుష్ప—సలఁచు మీరే?

రాజు—చివ్వి, చిర్కగా ననువదించి పూర్వవక్తము చేయుము.

పుష్ప—సరి. పుష్పహాసా! నా యెరుచికిరా. “అక్షువకు సంధి బంధము” అని చెప్పియున్నాడుగదా! మేనత్త మేమియత్త యెననట్లే వింతాకు, గింతియాకు అని యేం చెప్పరాకదో చెప్పుము.

(అందఱు పకవక నవ్వుచున్నారు).

పుష్ప—మిత్రనూ! తాయన చదుకొనెడు తెలుగు వ్యాకరణము నడిగెక వేం! పాఠినీయ వ్యాకరణమం దరుగుము. ఇది పరివశముకాదు.

సుందరకుండు—ఇది మిత్రము వ్యాకరణము కదా యేమి? నా యిష్టమైనదానిలో నడిగెద, వానికి నీ యాజ్ఞ యేం? తెలిసినా చెప్పుము. లేకున్న రాదనుము.

పుష్ప—దీనిలో వేమియున్నది? అహా! మనుచివేకనే దించాకు, అనుచోట వైకల్పికము లేదని తెలురున్నది.

సుంద—అహా! మమగా నేని?

పుష్ప—ఓక్కొకచోట గలిసి యొక్కొకచోట గలియువప్పుడు అహా! మని ప్రయోగింతుమను.

సుంద—అది కాదు. నీకు దాని యర్థమే తెలిసినది కాదు. తెందు విధములుగా వర్తనచే రివశము.

పుష్ప—(తెల్ల పోయి పకవంకఁ జూచుచున్నాడు.)

రాజు—చాలు చాలు. నీ ప్రసంగము వివసంఘగానే యున్నది. నీ చర్చనశ్చము తెల్ల మగుచున్నది. పరివశము మానుము.

పుష్ప—గొప్పి! నేను నా మది వేడుకగా లేదు. అందువలనమున నెట్లు పరివశముగా మానుచున్నాము.

రాజా— పోనీ, విద్యుంహరి యటంచున్నట్లు. పువ్వుహానుం తెగ్గువట్లు గుట్ట పెక్కి పనిపించ గలరా ?

పుత్రు— అయ్యో! గుర్రమే యెక్కడేవా ? నాతో సమముగా నీ వట్లెలా దెక్కగలరా ?

రాజు— ఎవడేదా ? అక్కడ మన పెద్ద గుర్రమునకు శివగట్టి తీసుకొనిరా ?

పుత్రు— అబ్బా! యీ కాలిలో నొప్పిలేదున్న వా ప్రజ్ఞాజూపుడును గదా, రాజా! యిప్పుడు వద్దు. మఱియొకప్పుడు చూచుమాక. అప్పుడు సర్కులు తిరుపుబ్బలాగనూ తలలువంచుకొని సవ్యయ రాజా చూచునేమో యని వెతుకుచుంటిది. పువ్వుహానుండును నాథుకొనలేక పక్కను వచ్చెను.

రాజపుత్రు— (ప్రేమతో) ఏమి నీ కంఠతావరము. ఏటిలో నీటికొనివలె మునుగుడు జేవలంబట్టి బలికెడు దెస్తవానికీ జరువు జెప్పింపునట్టి గదా పోకరించి యట్లు వచ్చుచి.

పువ్వు— (ఇంకొక యలుకతో) జాకము దిరాయదమైనది. దానిగుఱించి పలుమా రాపేసిందినం బ్రామోక్షవ మేది ? పురుషకారమును గురించి మరలదాద వంయు.

రాజా— (చారించుచు నుపాధ్యాయులుం జూచి) దేజోత్తములారా : ఇంత కాలమునకు మా దానికి నేరిపిన విద్యలుగియో ?

కపా— దేరా : మే మేమి చేయుదుము ? యువరాజుగారికి జరువు మనినూ గోపము. తిరుకున్నాం బరాకు. మందరిందిన సభిమానము, గ్రహణాక్తి తక్కువ, యశద్ధ పెద్దది. దుబ్బరకు మేరలేదు చదువెట్లు వచ్చినో దెప్పుడు.

రాజా— చాలా చాలా మందివిద్యనేర్చితిది. అందఱుం బోవచ్చునని పలికి లజ్జావిషాదమేచరహృదయందై బేది నృపతి యచుకునుండ సుందరకుండు రాజా : యీ పువ్వుహానుండు మన రాజ్యము చాగికొని తానే యేడానయెడవను యందరితో జెప్పుచున్నాడు. పెంటరా ? యని చెప్పున, మీ సిగ్గులేక ప్రేరేదవు. నీకుంటి వరకు నిస్సాగ్యుడు క్రిత్రయ వంశంబునం బట్టిన తపరాత నెవ్వరేమి చేసినుం చేయ గలరు. పోపొమ్మని పలికి లోపనికి పోనెయ. పువ్వుహానుం దింటింటి పోయి యా సభావిశేషము లన్నియుం దండ్రి కెఱింగించెను. రాజపుత్రుడు వానియందు లద్ద మెక్కురుండె యున్నవాడని యెఱింగి గుహుడు నాదంగోతె జాతకాలకుఁ వివర దని మహాచరితం జెప్పెను.

మఱి యొకనాడు దైవచాంబున తెంకవ కంఠబాముగనాక యెఱిగివలె గుహునకు మక్కగర్భంబునం బోరికొనితి. దానిం గొడుమున తిచ్చి నాయనా : దీనిం

దీసిపోయినా పిల్లలకుఁ బాఠము పఠ్యాపదన కట్టఁగా వ్యవహార దీప్తిరఘ్ను పోయిన పంపినఁ ద్వేషానుం తనివాఁగఁ పోయిందామఁసఁ బుష్పిగా నుండురెండుకొని యా పంపినఁ గాని నీటిలోనికి పోయెను. అప్పుడు పుష్పిగారులు విని క్రంత యందుకొని పుట్టుకొందుమఁ జెంత మువ్వలీరిం జని పుట్టుకొనినాని నిరయమునకు అలిక నుండుట తిలక యను కలిది యుప్పటి కేమిటికో పుట్టినది యట కోటిః నేడు రాజనకుమారి యవ్వము లేరేమి? ఒకయం తెంచుకొనినది వరవతి నేటకై యుదనీరిం జనుచు. రానం చేసి యీలాగులు కూర్చుండై యువ్వదగఁ దెప్పి నీ వెవ్వం దవు? ఎవ్వమిది వచ్చితి? వని యడిగినఁ బుష్పిచోనుండు తన దురికివాసుండు రితింగిరిది నీటికి ఎదుర మెమొక కడియం బిచ్చితిమి. రెండువదిపాత పొరకులునీ పదియుం బచ్చితి. తాని విచ్చుటకై పువ్వుడు నడిగితివని చెప్పెను.

ఆ మాట విని యా కోటి యోహాః అదియూ? తెలిసినది. నిలు నిలు మది మా రాజపుత్రిక పరింబియువ్వుది. రెండువదానికొరకు వేరుకనుదువ్వుది. అమితోఁ బెప్పివచ్చెదవని పోయి యంతలో మణులవచ్చి ఓనాఁ త ర్థచారిక నిన్నా కడియ మంతఃపురమునకుఁ దీసికొని రమ్మవ్వుది. వత్తునె యనుదుయు వరకుండు నంతయుండును నెప్పుడు రాను. యేడు వచ్చినకడరాక మణుల దీసికొనివచ్చెద. పోయినకువని రెండుగు రిదివఁ తిలక యవ్వము విలిచి పోవండు. పోవండు వెలువ కుము. మణివచ్చు నందులేదు. ఇమ్మండనంబు దాల్చి మమ్మనవ మిగుల వేరుక పరు చువ్వుది. పదపద మఁ బ్రతీసినది.

అ ల త క త

అతం పడుగులు తవయవ మువ్వకలిపెం. మిల్లంగా గజ్జాంతరములు గవది రాజపుత్రిక పసిబడియున్న కుదాంతమువ కరిగెను. నాను రైవికముగాఁ పలిక త్రియ లంపణ తం యోద పనిసేదం బోయె. అలిక యెక్కరితయే రంధ్ర కాంత రిలాసేదీపయం గూరుతుండే నీతాగావ పరిశ్రమ చేయుచున్నది. అప్పుడు తిలక రాజుని ద్వారపాలమున విలువంబెట్టి పోవలికినయి అలితాః ఆ రిచ్చువాడు వచ్చి యువ్వవాడు; కడియము పుచ్చుకొననా? రాజున దీసికొని రానా? యని యడిగిన వెవ్వదఁటి వాడేం? కంఠజమె తెచ్చునిచ్చెప్పిది. తిలక యా వయసుదాని తెలువ మా లంపణఁ జూపిండు దంధి పోలఁటిః యా పరివని కడియము నా రియు నది. కాదే నీరేకఁ గూరుననుపివ్వాఁ జేమనెయిద? నను దువ్వనులోకం బుంబిసి రాజును. పుష్పి చియగదాఁ రమ్మను మని పలిపెది. అప్పుడని యవ్వపుష్పిచోను నా పుష్పిని పంతుకుం దీసికొనిపోయితి. అచ్చిచ్చోకి పరి యచ్చునింబుతో నా పన్నె గానం బూచిఁ అచ్చునోతెల్లఁ నీరెక్కడ పరి వాడే మీ యిమ్ము ప్రభుమా సెదరంబై యున్నదిగదాఁ యీవి పోయె సాగరంబున ముహుఁడు సాత్కరితంబున—

4. చెక్కరిగొట్టెమ్మయ్య : చెక్కరిగొట్టెమ్మయ్య పాము ...
 చెక్కరిగొట్టెమ్మయ్య పాముగారి : పాముగారిగారి పాముగారిగారి
 చెక్కరిగొట్టెమ్మయ్య పాముగారి : ముందుగా చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి
 చెక్కరిగొట్టెమ్మయ్యయ్య : చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి చెప్పి

అయ్యోలే! ఏమి గాంధీజీగారు సత్సంగసంకల్పం గావించినట్లు
 గాంధీజీగారు అమితం విద్వంసంనుగదా? యిది వెదగొందును దిలకా!
 సీమ చెప్పిన యతం దీక్షదే? యిది యెడిగివది సరి: సీమ ప్రఖ్యాతి సీమగారి
 గాంధీజీ మన సుందరమనోరంజనమైన సకలవిద్యారంభం దేవనూనుదగ్గి చెప్పి
 రాజనగర్లో విద్యయే వహించినాడు. మీ యన్నగారే చెప్పిపోయిరి. ఈతండు
 గౌరవనీయుడని పలికిన వక్తరికి స్మృతి వలనయింతురు మన సమయం. ఏంటి నా
 ప్రఖ్యాతిం దీక్షదేనా? యా గర్వించు గూర్చుండుమమము. అని మరుశరణుల
 కగంధైవదేంద్రముతో వానంబునూరక మాయించెను. పుష్పహాసుండును లోకానికి
 కల్యే సౌందర్యబలును పొందుతు నయ్యుండువదనంగాంచి మంచకర విద్యవృద్ధు
 యుండె మోహితరేఖలున నొకలెలుంగక యిద్దరూపులు దనచూపుట దీక్షయ
 పితోకనవ్యంబులులులకుం దగిలికొనఁ జేసెను.

ఇద్దరు పెద్దతన విద్వంసరూప గురుగోమయః ఇతరులకు కరణ గురు
 కుండుటయుం బారి తిలక మకలించుచు వదనా: సీమ గర్వించు గూర్చుండుము.
 నీ కిందాంత నిశాంత చిత్రప్రతిమ లంత వింత గణగణయోచనవియో యేమి?
 విష్ణుయముతో: జూడుచుంటివని పలికిన నరండు దనచూపుట మజలించుకొని యా
 పీకంబునం గూర్చుండి, లలనా: యగుమన నే సంతకుముం దింత వింత ప్రవేశుల
 బాధి మోటుంగ. పీకసోయగ మువతిమావముగదా: యని పలికెను.

అప్పుడు తిలక నాటి: కంకణము వానదేవమండగనే యచ్చరపటి చూపు
 కల? చేతికి రాదా? పిమ్మట సంతకమూచుచి మువ్వలమనవచ్చుచే యని మం
 లించిన సర్వంబరాతి తెరిసికొని యేటి? యిద్దరమ్మ రాసిం దాల్చి సత్సంగ
 మంత తొందర పెట్టుచున్నదని పలికినది. అప్పుడా కడియమును మువ్వలమనా
 తిలక కిచ్చెను. తిలక లలిత కిచ్చినది. లలిత రాసిం దాల్చుకొని మువ్వల పడియము
 మునిసి లెండినది లేదము గామక సంతసించుచు దిలక: నేడేదగదా: నా పీక
 తీరినది ఇకదులేక యిది మువ్వల జేసినది కారుమన: యని పలికిన పద్యము
 అగు నేవను పోడుగూడినం గాని పోలింబదని యా ప్రకము చెప్పినది. లలిత రాసిం
 దాల్చి నోపియుఁ జేకనానియుఁ బిమ్మలందును దిలకను చెప్పిత. మువ్వల: నీ పీక
 అదియు నీకు గాను నా కింపదా? యని యిద్దరమన సెప్పెను.

సంతకానిపుణాంబుల పుష్పహాసుండు: పిమ్మల: పిమ్మల: పిమ్మల:
 గ్రహంబి అయ్యో: యిద్దరు నేను మిక్కిలి ప్రేమించు మన గాంధీజీగారు

ఒంటిగా నీ ముండ్లితోపాటి గాఢమును కలుపుకొనినానని చెప్పిగదా. ఆ కామనాడు నేరం నిర్మలం గలవనికలసి. మనసు విద్యార్థివృద్ధి నీరసం చేసినాడు. అప్పుడు మనసును ప్రసాదము చేసితిమి. విద్యార్థిమనసులో పాపములు సాగవలదు. అందువలననే మనకు మేలి గలవనినీ అప్పుడు యాలోచించుటకు వచ్చిన కృపగాక పోషక పదార్థ భోజనములు పొందుటకు నీవేరని పట్టు. నానందమునకు తిరు వాని ప్రసన్నము

పుష్పహారా : మా నాణ్యతలో ... పనిముడు చాలా మెచ్చింది. యిప్పుడు కత్తెను ఎందుకువచ్చింది. అది గతవారపు మా చేతి గొప్పవృద్ధి నీకు కట్టమని నేనూ చూడగలిగా. అందువలన నా మామలు మీ మనసునాకు సతయను ప్రకటించారని అపారముగా నానందపడుచున్నానీ వివరాని. మీ కంట నే నెప్పుడూ నేర్చునా ? అందును బాగాలేమిది నాకు అప్పుడును నా కంటనుండి తిరిగి రుచి వచ్చివున్నది. దానిని నీకు నీకు ప్రసన్నము సులభముగానే తినిపించి. అందుకు దాని మీదటి యింక నేను చేయవలెదనను అందుకు తిరు చెప్పినాడను చెప్పవలెనను ? వసుమత్యుల కదామేమి ? అని వర్ణిస్తున్నాను అనితా : దే యిప్పుడు తావును. కంకిలము గట్టి పోగలవని చెప్పిన నప్పుడతి మోషించిన వని తిరుగిద్దరితోవలననా నామిదు ప్రహర్య పురికితమగు చేయి వాచినది.

అంతయు చేయి వచ్చుకొని కంకిలము రెండు మూడు సార్లు ప్రసన్న ప్రసన్న చేసికే వగలించెను. అదియే పాపి గహల చెప్పిన గంకిలధారణ ముగియవలెనగా సరికల్పకపుడు పెండ్లి పెట్టెడు సూక్ష్మమనోబలమున ప్రహర్యములు సంత. దించెను. అట్లా నాతి చేత గుండము దుగిరిని యర్కమాయుడు పలికి యార నేను దోయవతు ననుక యించు పడిన వచ్చుకొని తిరు : మీ చేతి పాతికొక్కెను కావలయునో యనునము. ఇప్పుడు గాత యని చెప్పినా జాతికొన్నిగం బడిగి యిప్పుడా ? మీ యున్నగహమే దావల సులభతరంబె నొండొనని పలుకును వలం వయ్యంకలవలెను నుండి అయిదువరి యిప్పుడు మాకులేమో యిదు సందియముతో నొరుగుడు స్థల నా మేక పని యాపాసము తావునను వచ్చెను.

అక్కడ రాజ్యమును దెరువవరి ముప్పును పుష్పహారముతో నేనును నోరి : పాలవృత : యాలోచి తేమిటికీ దోయతి ? నిప్పుంబెన్నను కమ్మని ? నాడు మా కంకిలములు నేనుమే చేరితిమి ఇప్పుడుదోరికితి. అంతఃపురముల లుండు పోలికే దోయన యవసారము పామాన్యమును కొందినా ? పునాదినుండి యిం దించిన వలం దించుకొందును పట్టించితి. మిత్రమా : నా యందు నీ కింక భేద ముమిటికీ గలగవలయును ? మనసుమనసు తెలియవలెను కామా ? మా కంకిలీ సోదో అంత వలంబును దొరకెనది. దాని మీ కంకిలీని తెలుపుచున్నాను. వచ్చు ని : దాని కుమారు యిప్పుడు నొంది. దోయన మనసునాకు వచ్చితి. దాని పేరంబుగా తెలుసు. వృతం పట్టినా వడిన వాడు కాదు కాదు. నీ చేతులు వలం దాని ముం

గారవము వచ్చినది. ఆ కింకరమునీ? నీచిమునీ యింకగర రోవలను పోవును? యువ పెతం దొరకరణ హతాపురమును కొందరి తిసికొని పోయినదని చెప్పెను.

అప్పుడు నిప్పుకొక్కవ కోరివరి వెగసవడును, నోరెమ్మల : పెర వారలు లేవప్పుడు వచ్చి యంతకపురమునకు పనువులు పంపెనా? నిన్నిప్పుడు గట్టెంతు, బాడుమని, పులుతురు తిప్పి పునులు లేవకొక్కర రంబోయని యలరెను. అప్పుడు క్రోధోద్ధిపితమానుమైన పున్నహనును అల్లుడులు సామంతుల జక్కల యను : "పందమెకొక్కమని" తలచుదు విడికికొనెనని నొక్కరలు పొరచి యవ్వలికి చాచిపోయెను. అ ప్రమాదని రావంతులును వేర బడి మూర్ఛనొందెను. ఇంతలో రాజ్యములు కొంద బద్ధులీ వచ్చి బాణసెనెరి సేవరిచ్చి వర్తకరకా సెన్నెవ్వర క్రియ పడచినెను. ఒక్కండ వీ మూలుమూలను రావెం? మూలకమి? అయినము తీరలేదా? యని యడిగిన సతండు తెరపి చెప్పుకొని కప్పు చెప్పెయిదు మీ పి యంత వనికెమలిన కావరివార లెకల నం గలనా రావలెయె, నేమి కోటలోని కొక్క రైన రాక యింట్ల కద కియించిరి పోతేలా చావెండు మీ పని ముందు బట్టెంతు. ఇట్టి విచారంగ సులంబున బద్ధులు వచ్చి గురు తెమన పిలుపుననెట్లు పిలికిలు పొడిచి పోతిపోయిన నొక్కరల వద్దలెకావెయి. ప్రాణములు పోయిన కమల వచ్చి యేమి చేయుదును? అట్లా : నాకీ నొప్పి యెన్ని తిసలలను బోవును. యెవ టము గుండెలో బాధించుచును" అమ్మ : గేమి చేయుచునని విచారించి యిట్లు, రాజపుత్రును తిట్ల నెరి.

అయ్య : యిది సందర్భం మగుటచే రోజవంతులకై తావరివార లింద కు పోయిరి. అంతియ నని మతియొక కాదు. చెప్పుట్లు గొట్టిన మూర్ఛనం చేర్చొ ముడు. ఇవ్వలేపోయి వాచించిరి ఈ కా, ఇంకలనును. తావరివారను గొలంబెన్ని ప్రాణముల వలందివవా డుండనేలు. నీవే సతండు "మనండు" అ యిండ్లికిదె పలికికొక బాడుకొనును. ఇంకల పిలుపులంకరమువలనం బొరగెమ్మని కానన నన్నిట్లు చేసి వాచిపోయెను. పోన సామర్థ్యం గలిగెనుండిన నా సామిద్దోపాం బట్టకొన తెమలెం డెయెండు సులంబు నొండు తలెయె. మీయె గొట్టినట్టి పరి వాడిమీ నెవ్వరెచ్చాడు. పప్పు పప్పు, తమలను రవపాట, తెమలెను లేయె, గురువును గలిగి యునిపాడుకో మా గురువు లేర్చి తిలగెను గురువునావెను పున్నహనును మీ తెమలెగా? యెం పరిచిన కర లంకర ఒకలు ప్రికికొన అప్పుచెప్ప : వాచా? వాచుపిలువనినాడు వాచా? వానిం బట్టక ప్రికి నెచ్చెను. కుండెలంబెన విగలం గొట్టగలను. అంబం తెమలె, సన్నాపము లావంతులని చెప్పికి. అంతలో రాజపుత్రుల యి సిని నొప్పి ప్రమాదమీ సుండపుర విడిచితి గొనిపోయెను. క్రతువును వలందికట కిచ్చి సమయముని బాధ యలఁబిగి పున్నును వా రాజపుత్రుల కవంబే చర. వాయుబోరె మూలం బొడంగెను. అనుచు

శ్రీరాంకాండ చెల్లెడు కుమారుడు బా నాటి నాటి కులం దేవుని పేరు పెట్టమని
చిత్తవు చెప్పించి, పుట్టినవాడు బా నాడననుం తల్లికినామ - శ్రీ. పట్టినట్లు
క్రమి పోటి. బా పట్టిన బా క పట్టమనినామ పట్టించినది. బామనినామ పట్టించినది.
పేరికి కట్టినామ బామనినామ పట్టించినామ బా క పట్టించినది.

అందున పోరాటాత్మక చర్యలను గురించి పోరాట ప్రయోగములను
 తెలిపినవి విశిష్టమైనవి. అందున, దీనిని పోరాట యోధులకుగానూ, పార్టీ
 కేంద్ర మండలి కేంద్రాలకు గానూ సర్వసాధారణ పరిణామమని నలరంగు గానీ
 ముహూర్తమున నలరంగు ప్రయోగమనినా. ఇది ముహూర్తావస్థయైనా, కేంద్ర పరి
 ద్ధి సర్వసాధారణమని మన ద్విజ్ఞుల నానంద ప్రయోగమున కేంద్ర యోధుల సర్వసాధా
 రణమనినా.

మన మీది పంకలు గనపరచితిమి ? ఎందు గంకగాము? ఎన్ని మన
కొప్పెను. మనము కైకొందామి. దేవం చప్పేమి ? అకండు స్వయంముగా నీ కేకం
బెట్టిన పిన్నే మొదటి జరిగినది. కలకరకుండు ల్లుపెట్టెడు వాడన యున్నది గదా ।
జురీయ నన్నే జరిగిన దుని తలంచరాదా ? ఈరక హ్యారావ మనుచుంది చెడు. మంద
లిందన నా చందలాగ్ని తెంపియు నది నియె.

అగునగు నంతకన్న క్రొత్తమొక లేమియు వ్యక్తివరచలేదు. కాని నాని సోయగము కలంబుకొన మనమున వేడియొ వికారము గలుగుచున్నది. వాని మందు గుం కౌతక యొనది గాని కానిచో నెప్పుడేనుడుచున్నను వానినే పెండ్లి యాగిరిలుదు. కానున్ను. మః. రహస్య పెచ్చరికిఁ దెలియ నీయకుమీ యవి పలుకుచుండఁగనే పది చారిత్ర యొరతె వచ్చి అమ్మా. అప్పయ్యగారి నెవ్వఁడో గుండెరిసిన ప్రస్థానం దయి. అంతవరములో మరణభార పడుచున్నాయ అమ్మగారు చెప్పు. దీనికొక రమ్మన్నారని నిట్టూర్పులు నిగిడింపును జెప్పిన గొల్తున లేది యేమేమి : మాయన్న భారపడుచున్నారా ? వాని గుండెనా రెవ్వఁడవి మః. నడిగిన నది అయవలోఁ జదువు కొన్నవారెరు యెవ్వఁడో పుష్పహాసూతంబు. వాడు గ్రంథింప. చెప్పరాను చున్నాయ. సత్వరము రమ్మని పలికిన విని తిలఁ మొగము చూచుచు నీ. యిది యేమి వార్త ? దీన మనకేమి న మున్న రాను గదా ? యిది ముఖము లలిత తిల కతోఁ గూడ నన్యయున్న సౌధంబున కరిగినది.

అందు గాంత లందఱు పుష్పహానుండు పావని గ్రోలుదు. తరువాత
 చెప్పించెను విశ్వాపవన లేక ప్రభు పుత్రుడని మన్నింపక యిట్లు చేయువా యె.
 యారక దెవ్వకానుచున్నాడు. ఆ మాటలు వినిరితక వెలుతురు నచ్చుచున్నానా నోయి
 అన్నా : నుండరక : నీకు చెప్పి కనినదా ? యిది యిదిగిను. వాని. నన్నులేతి
 చూచి ఆ నవ హాసంకోయ నీ యొద్దకు రెండవ కంఠము వంపెను. నీకుమనా ?
 యిది. యిది నవవ్రతతి తెలి బోవును మూలం దవలంబ లంపె లంపె ను. చెప్పినది

అది వాని మొదటనుండి తెచ్చివేసివచ్చిన - రెవ్వరని యిదిగిన నేమియుం బోదక యలో చింపుచున్నంత తింత అయ్యో : అది వేప దీసికొనిపోయి యిచ్చితివి. ఆమె మరచి పోయినదని నవరించినది. తానిండు మీ రందఱు స్వతంత్రులు. పయివాడను సంది యము లేక పెదలు లేరని వెరవన మును లిచ్చిన పప్పులు లంఠిపురమునకుఁ దీసికొని వత్తురేమి ? వాహుం రానియుండు అని నెరవించుచు వరకుం బార నగివయ్యుండును నా రాత్రి యెట్లకే గడపెను. పక్కమునకుండు నా రాత్రి పుష్పహాసుని మోటఁ జెప్పకొను చుండ విన్నయా రాత్రి గుడ్డినట్లు కొరకుం జేరి వాయనా : యనియేమి కర్మము ? నీవు రాజపుత్తుని గుడ్డినట్లు లేవు నీ పను యగునని ప్రజలు ప. దెయలు వెనుకొను చున్నారు. ఏమి చేసితివి ? మును జెప్పచున నవండు బరిగిన వృత్తాంత మంతయు నా మూర్ఖగ్రముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడు వాడు వాణిజ్య గణదుగొడు అయ్యో : అయ్యో : యెంతవని నేసితివిరా : పదునువాడవు అంతఃపురమునకుఁ బోవచ్చునా : అప్పున్నా : రాజు విన్న గమానుని గొట్టిన దానివచ్చి దప్పుగా గడించుననిరా : లంపర్వీధిపం వచ్చినదే. గుమి రేయదుమా ? మరల రండించు ? రెవ్వరని యూరక విగారింబిగఁ బచ్చహాసుం దిట్ల నియె.

రండ్రి : యందు నా తప్ప రవ్వంజెన లేదు. వే నంతఃపురమునకు గాన నెన నది బాత్యారముఁ జేసి తీసికొనిపోయినది. నమ్ము. రోవందని యడుపెట్టిన వాని గుడ్డినని. రాజు వినుల్గింపర నమ్మారక కిండియిరా ? అంత యధర్మశీలునా ? పోదమ్ము. పేగుదం బదిమాల్గినను చాకి నేప లోబడవని వీరములు పలికిన మంద లింపుచు గుహం దిట్ల నియె.

అప్పు : యా వార వివర రాజునకుఁ గోపము రాక మానదు. నిమ్మ దంకింపక విరువఁడు కావునం నీ విం దుండరాదు. యవప ద్విపంబున కవ్వల నను రావతియను పట్టణము గలదు. మనయోగ లక్కడికిఁ బోవుచుండును. అది వీర స్థలము. అక్కట నాకు విశ్రుతువ్వాడు. వారికిఁ బిల్లకలు వ్రాసి యిచ్చెరను. నీ వక్కడికిఁ బోయి కొత్త దినుసులుండి రాజు కోపము చల్లారిన తరువాత రమ్ము. ఇదియే యాపాయమని చెప్పి వాడెట్లకే బట్టి నొడంబడఁజేసి యా రాత్రి పయనముఁ జేరి వాని నంపెను. రసంజయ వృషాలం తమ్ములవాడు. నేడునుండి పచ్చ సామం తుని వరన నా వృత్తాంత మంతయు నాలించి పుత్తువోదావును నమ్మడే పుష్పహాసు లిం బట్టుకొని బెత్తులుగట్టి తీసికొని రందని కింకయం కాజాపించెను. పదునగు వీర వరులు పోయి గమానియలు మాదిరించి వెదకి పుష్పహాసు వెండుస గానక గుహం బట్టుకొను చేనిక దెబ్బదెడలి దీసికొని పోయి యా వృత్తాంతము చెప్పిన రాజునానితో—

రండ్రి : దెనుకరా : నీ కొడుకు పోకరించి యేమిచేసెనో చూచితిరా : పిల్లలం గణించివండుం కిదియో ఫలము ? కావెమ్ము. వాని నెక్కడ రాచితివో

దెప్పుము, చెప్పకున్న నీ నంగదేం బంతయు వాకవుము నొందిండు బాగుమగుదుము గంగక వరకుము జేతులు వోడించి వారెట్ల నియె.

స్వామి! నేను దేవరయెదుట వాస్తవము మనవి జేయుచున్నాను. వాడు నాకు గడుపునఁ బుట్టిన కొడుకుగాను. చెందును. నే నొకనాడు చాత్రి గంగలోఁ బెద్ద వలఁబెన్ని మఱునా రుద్రయ కాలమున నా కాలము బాగి యందుఁ జేర్చిఁ బోయి పరమయెదుట దీరసకలా తలఁచున దుఱుపునంద నా మలనండ్రి లా తలఁచు నేరంబుచేయెను. అప్పుడే కాశీపుష్పము నాజగేసుని ప్రాయముగదిగియొప్పుడి. అక్కఱ మగు లేమఱుతోఁ బ్రకాశింపుచున్న యో పాపము బాది విస్మయము జెందును చిత్తులు లేని వాడిమగుట గల్గఁజేయె దయఁజేసినదని సంకపించి వాని నెంతిని దీసికొని పోయి పెంచుకొందెని. ఈ రహస్య మెవ్వరికిని తెలుపక వాడు నాకుడుపునఁ బుట్టిన వాడే యని దెప్పుచుందురు. మా కులమువారెం వాడు గంగావర్తుని యెఱుంగు చును. దేవర విదారింపవచ్చును. మఱియు వెనుకదీరితిగా రెండవ కట్టము నాకు పోఁజిచ్చి దానిం దేవరకర్పిరమ్మని నిన్నుఁ బంపితిని. వాడు కొద్దికాలమునకు వచ్చి యాది విచిత్రముగా ముందుకు శంకింపఁచు నలుమూలలు సూచించు తర్జు దానిక దాని యొకతెవచ్చి యా మయ వృత్తాంతము విని దానిఁ గైకొని యంతఃపుర మున కరిగివెను.

అంతలో యువనాథాగతువచ్చి నీనిం దెట్టి వచ్చితిరా క్రోహవా ? యని కొందఱులును సగ్గరింపుచు వదలించిన వాడు వచ్చినవని చెప్పినంత నెంతిం తవలని క్రోహముతో నిలు నిలు ప్రోవలదని యంతరిపెట్టిరట. వాఁ డంతటితో నిలువక ప్రతీసకొని వచ్చెనుట. ఇదియే యదార్థమని యందరి వచ్చి వాడు నాలోఁ జెప్పెను.

అప్పుడు నేను వాని దిట్టవచ్చును కొట్టవచ్చును దేవరతో నేమి మనవి చేసికొందును? చికిత్సించిన దేవరకే విశదముకా మానదు. వాడు వారయదపులకు నిలువలేక నిష్పరాత్రి వాతోఁ జెప్పకయే యెక్కడికో పోతిపోయెను. ఇంతియ నిక్కువము, నేను దేవర పావసేవకుండ రక్షింపుఁడని పాదంబులంద జేయుకొని యెను. అప్పు డా వాఁ నితర్కపూర్వకముగా ఏమేమి వాడు నీ కారముడు వాడో రెండవ కడియముగూడ నీటిలో కొలిపిదా? 1: 2: 3: యని యేదియో దానించుచు సంకరుమున్ను గలిగిన క్రోహమునకు నీరై ప్రోవ బుచ్చుని మొగంబు బాది పీచి మాటులు వింటి నా? యదార్థమదేవా? యని యేదిగిన భాషపుచ్చుం డిట్ల నియె. తల్లీ! నీని మాటలన్నియు వట్టి బూరికములు. తవును బుట్టలేదును మీయె లనికరింతురు. యెట్లు దెప్పుచున్నాడు. కడియము వెదలున వాఁ డంతఃపురము దానిమనంబయి యాగడ 4: 5: 6: అది 7: 8: 9: క్రోహంబునట తప్పా? వాడు మమ్మఁ గ్రోసికొని పోయినా? నా గుండెలోని దెచ్చి పడిపెట్టెడు. ఈతన దానిని విడిచిపెట్టితిరే

నేను ఏలయేరి తిరుగుగలవా? ఇక్కడ వంశమున బసించి దేవునిపట్టికని బ్రతికెను వెనకబడి దెబ్బలు తిని ప్రతిదేవున జీవించుటకంటె నీలుటయే శ్రేయముని యేమేమో దెప్పి తండ్రికి రోషము పురికొలిపెను. అప్పుడా రాజు కానిమ్మ, బాధను కొరిగిన తరువాత విముక్తియెద. ఇప్పుడే! యేమి వానిం బట్టకొనుటకు నలుమూలలకు చూడలం బంటి యప్పుడే తా సంతోషమున కరిగెను.

ఆ సంతోషం బశ్రేయము లన్నియు విని తిలక లలితయొద్ద కదిసి, తరుచు
■ పురుషులకు పతివా, కొడుకు, గాదరు, విడిగా, వాని గంగలో దిక్షకాలములో
దొరికెనుట, వాడు పాతపోయెనుట పాపము వని తిట్టినప్పుడు తప్పి పేర్చినవారము
మనమే కదా. వాడు రావని పోషించుడగా బ్రతిమాలికొని, తీసికొనవచ్చుటని,
వానియం దే నెరము లేదు. మీ యన్న యభంగింపగా బ్రోసికొని పోయెనుట,
దానికే గొందంకఁ జేసి మీ యప్పు తండ్రితోఁ జెప్పెను. మీ తండ్రియు వానిం
బట్టికొనుటకు చూడలం బంటి దీయే సభాదేశములను దెప్పుగా నా మొప్పుల
కుప్ప యెట్లెట్లు? ఎందు వల్ల వానికి గంగలో దొరకెనా? తాను తాను ఈమాట
నచ్చివని వాఁ డెవ్వఁడో యు తమవంక సంభాషించు కానిదో నచ్చి లక్షణములుండవు.
వాఁ డెక్కడికే కాతపోయెనో రహస్యముగాఁ దెలిసికొనెదము. మనము సొంత
కోపునిమని పొలింపజేయుగాఁ బలికెన వానిగే పోవచ్చును. ఎందుకనఁగలము
నటువంటి కథను సంపాదించుకొనఁ గలవా? యేమి తిలక యు తరముఁ బుష్పగతి.
అంతలో మరయెవ్వరో యప్పుడికి వచ్చుటలే నా ప్రహరము మానెను.

వాని చాత్ర యంతయుఁ దిలక పుష్పనామని మండిర ప్రాంతమందఁ
జియగు నవకన్ దరిక యంతయు విమర్శించి మాటవాదందయ కారణమున లలిత
యంతరాపురమునకు వచ్చినది. అప్పుడు లలిత తల్పంబునం సభాస్థుండి చెక్కిటఁ
చేయజేర్చి యెట్టియో ద్వానించును పుగలునరేకులాపై మకరందము విమ్మనట్లు కాటుక
కన్నుల సక్రమము గ్రమ్మ చెక్కి చెక్కి యేడ్పురుండుట తిలకించి తిలక పలుక
రింది కలికి! యిదియేమి? ఆకారణముగాఁ గుండలముందను యడిగిన నప్పడత
తలపెత్తి నెఱకరియరలున స్మరవులు వెడఁజిమ్ముచు నల్ల న విల్లినయె.

నడి: పుష్పనామయ చాత్ర కలలోవచ్చి నా కయ్యపై సభాస్థుండి
నన్నుక్కవ పచ్చకొని చెక్కులు మదారము మోవిపురుకులు బ్రాణిగ్ధర! నేను
విదేశమువారి పోపుణ్ణాను. నా రెండిము నీయంద తగులుకొని రాకున్నది.
మరుఁడు వెదవామపోయెనా నా యెవర వాని వేయచున్నాడు. ఏమిచేయుదును?
భవతీయ సభామంబులఁ గలంబుకొనుచు విదేశవ నా ప్రాంతారముఁ జేసికొనియెద.
నన్నుగనా మంచుమీ యని పలుకుదు దతియుం ద్రీతిమిగలుగున విన్నదనలు
దోవకయ్య నాయుప డిగి యవ్వలికిం తోయెను తోటి? వాసమలంబు ఉండుకొని
మదిగలిగిపోవుచున్నది. ■ నుండచు నిట్టి దిక్కులం బెట్ల వారము మనసు కదా ;

అయితే, విప్లవం చాలా కఠినమైనది అనిపిస్తుంది. సరే, మనం దీనిని పాఠశాలలోనే పాఠ్యపుస్తకం చేర్చి యూరప్ లోని విప్లవం అంటే అది ఏమిటో తెలుసుకోవాలి.

నెలకువా కల క్షిప్రకలంకెన నెలకొనె బాద బాదా! నీ మంత మేల మన యెదురు
గనెడినె యెచ్చురైన నెవ నెచ్చుయను నును. నా తెచ్చిన వాల్లనెల నెవనెలందు
యెచ్చుది. మన మాపుయనునెంచునల లోకపామామ్యునని చెప్పనలసినదే. నేను రాక్ష
వానియింటి కరంగడి కరం వానియెదురు వదిలి తెలిసికొంటి నాహా! తరియో
రార్క గాంధీయ్యులకు శాంతినిచ్చిండు లేకన్యాయములు వానకు. సత్యసంతుండన వానినే
చెప్పనలయును. నాగిరిగం దాక్కత్తము కర్తుకీ లేదని చెప్పెను. ఆ గోవాపు
వల్ల నుండి బాలములో కొరికెమని యాచిరినారంభతీరిం చెలియును. మతియె నేనెదురు
దియిండుండ నోవ కోయెదాడు వచ్చి నా మొగి మోవగి బాచి నీమరు తింక బాదా
యను బుడిగిండు బాచు బిలడనే. నమ్మ నీ వెల్లెలిగిలిండు యదిగిలిండు. ఆవ్వకు వాడు
నీ మోలం బిల్లి గురుకుబుల్లిది. వా స్నేహితుడు పుచ్చునానుడు నిదేమున
కరుగుడు పిచ్చు తెలిసికొని రహస్యముగా నీ వల్లక నెమ్మచ్చి చెప్పి యది వాకిరెను.
నేను నీవార నడయుచుండ కైకముగా నీ వెక్కడ గవంబులితి. ఇదిగో యుక్తరము
పుచ్చుకొమ్మని సరికె యతంకది నాకొచ్చి యెచ్చుకొని బోయెను. అని చెప్పనలకు
నాచిమిచ్చులనుపు చెప్పనల గవంబులు విన్నయ నేదరి! అది నీవచ్చుది చెప్పితిగా!
తెచ్చు తెచ్చున కొందరనడ నల్లలవ యెచ్చుత్తర ముల్లయనె చెప్పినది. అదిచెప్పి
యెచ్చునలె యులు తదివిదరి

తమ: దూరము చావలసియును పం = తప్పిపోవవచ్చు
 చిత్రహాసముతో నిద్రోమును చిత్త = కుత్సితచరిత్రము
 నైవదియొప్పుగా బ్రాహ్మణులవీరి = నైవది చరిత్రముచేసెదను
 ముదనమ కత్తె = తాదాపాత స = న్నానంద హృదయం.

[illegible]

అక్కడ గవర్ని రేచనగరంబున బడిగి యుండుట కనుక యుండును. ఈ కారణమున నది రాత్రున మంతయు వృష్టమగుచున్నది నుమి యని వలెనని విని లలిత యింతుక సిగ్గుతో రీతి నీరసమయింతునని యడిగినది. ఇట్లున్న నమంజునమి యని యొత్తరము జెప్పినది. ఇప్పుడెవరు జరుగుదును నన్నునను యిమింతుండు కలవి గాని పనులుండునా? యని వజరా బలికినది. మలయెను మన నవ్వడే యని సాంకేతికము జెప్పినది. ఇట్లు వారయవేరు సంభాషించి కొని యొక రెలుగకుండ వాడు ప్రయాణ సన్నాహము గావించుకొనిరి. రాజ కన్యక: బ్రాహ్మణ వర్ణ్యులతోను గుఱుములెక్కి తిరుగుట వేర్వరును గదా, వాడు గడియ యొకయొకముదాగువ వారికి ప్రార్థు జరిగినది.

లోక బంధనం దపరగిరిజ్జిర మలంకరించుచుండు గ్రహంబున పీఠి టలు రాజుకబాసినట్లు జగం బొకమింప నుల్లంప లోకులు గారవ్యక్తంబులు సిద్ధి కింపుకొని కయమందిరంబున బ్రవేశింప పంతంక: కమక్తరమోహితిరేంబున నోడ లెఱంగక పేయవ్వు కాకాతియుం లోకె వాకాతి నిద్రామోహంబున స్మారకము దప్పి పడియున్న జంతువికతి కలదగుట నెక్కలంబై కయంకర తమో మయంబై యొప్పుయంద నాకాశ్మతిక గుండు గుణించి యేర్పరాతి యయ్యెను. స్వ యించి మంచిమంచి కత్తు బాషాంబరంబులు సంగ్రహించుకొని తిలకపే నుమింపు జది యుంచిన కృంభాన్నిశేతక నదితోపించి యొకొకగన నవలం బాదె యవ్వలం బడినది.

అంతకుమున్న బయనములో వచ్చేయవ పించియున్న తిలక యొక్కలిరిం బడికొని తననాక వెలంగించుటయు సమ్మించుటోక "వాగేం వెగమ ముండెక్కుమన" నెప్పి కాను వెనుకనెక్కి కిచ్చెము చేతంబువి ప్పతికలో వ్రాసిన మార్గము ననుస రించి గుఱుమును వడి వడి దోలం బొదంగినది. తిలకకు గుఱుముయొక్క నెండుట లేకపోవుటచే మగిగా దోలవలంబు లలితను బ్రకటం బొదంగినది. కా. మేనది దనువారు వతునను వెలపుడే తిలక నొకలేతం బట్టికొనుట ఫయవదకుము. కాబట్టి తిలకవచ్చుమని పలుకుచు దోలమింప అమ్మమ్మో నే నిలవజాల. వానమ్మలు తిరుగుచున్నవి. మమనను వచ్చుచున్నది. నియనియను మొలలిక నాయువన పించి చోలు కత్తి నిలిపి కెరపుడి తిలకను వానకయ గూర్చుండ బెట్టికొని ముం. నాకట్లుప పడిగా దోలంబొదంగినది. తిలక కొంతసే పుగ్గరిట్టుకొని అమ్మమ్మ: జుర నే నిలవజాల నొకలు పివక మగుచున్నది. గొలుపు నిలుపు ముగ్గరిట్టుకొని కొనుడు నంతలో మూర్చనోయినది. ఆ నంగతి గ్రహించువ మూరవన్నది గదాంబు. లలిత తరగమున వెగముగా దోలినది.

అంతలో పేరుకు వచ్చుమని కొంద గాని బుట్టి. నేలబడినది. మూరము పొంబు తమవార నానాతి యా సంగతి తెలిసికొని యవయను పుచ్చిం.

నిలిసి తిరిగి : తిరిగి : యని పిలువఁ దొరంగివచ్చి. వర్తివదనము గాను ను మును
వరకును ముఱియించి వడుపును దిరిగి : యని పిలువఁచుఁ గొంతచూరము వచ్చెను.
అయ్యో : యెక్కుడు దూరము వెనుకకు వచ్చిరి నాచోపలనే పరియంపడు మును.
నాంగే చోపలయవచ్చి పైకి నడిపించెను. ఈవీరి తెనుగులకి ముందరను ముందర
నుండి వెనుకకుఁ దెల్లవారు వున్నఁ వర్తిపారులు తిరిగివచ్చి. కాని తిరిగివారు గోవిందుడ
నదియె. అంతలో సూర్యోదయ మొనరి అవధిదేవమంతయు మహారాజ్యమునన్నది.
వచ్చినదారి యేదియో చోపలనందారి యేదియో తెలియక రిరిత సాధ్యసరితమతియై
విరిజేత పీఠి నొక రీతి నడిపించును వృక్షంలా గుర్తొంతరములు దిండు దింకింపు
ముదెను. క్రమంబున తరకతుని పేకి దిరణంబులు పోకి పేకి జనింప క్రమ జనింపడు
సంధిహం : వనసంబంధు ముగింప నుండు సంధిపు మును వరనింపంబు చరితం
పంబునునునఁ బేదానందో మతమయంబు వోదంబు నాభామంతరవృద్ధు దిరటం బున
వరుసపి యుదటి గుంబునవది ఆ బుద్ధునీత గుర్తొమిది యమ్మ గున వరుదేవము
దింకింపుచుఁ చిన మునుంబు నిట్లు తలంపెను.

హ : పాడుచిరి ? నన్నువృదు నట్లుచిరి ? వీనికొనవచ్చి పాడుచియునునో
అయ్యో : కులకాంతా విరుద్ధంబుని తలంపక యెంతమాపుల బంబులు గోరి నాను
గొనునట్లు వాని యు తరమునును లేపు యరములుదీసి రోపంబులారై యిట్లునిట్లు
వెరలివచ్చిరిగదా ? అట్లున్నా : ఆ కోటిగోత యెక్కు దాడికినే తలండుకోన నాకి
విస్మయమగుచున్నది నీ : ఆడుకారి పాడుకారిగదా ? కష్టమది కష్ట తల్లివండ్లల
మక్కునఁ చెక్కింప కర్తంబును వర్తమనక పడపారవఁ బాపిదను. ఆ : యేమి
విజయగా నేర్చు వెదలి వచ్చితివా ? లేదు. లేదు. చదివ్వచ్చుము. అక్కడ : కవి
కంగాదు నెలమి. హ : తిరిగి : నీ యపరాగ చాటు మునిచిపోవుదును. నీవెదల
దినక పూటకమును పేగముగాఁ రోంబటి గదా పమ్మఁ గోయసోయితి. నాను
నీవెట్లు కనంబడుచున్న. ఇప్పుడేమి చెయుదును ? ఎక్కడికిఁ బోవుదును ? కనంబున
తెవ్వరు ? పొలిం నపుల పోగొట్టకొందే. పుష్పహేనుడు గనంబునకనంబున పుష్పము.
అన్నిటినిఁ జెడిపోయితిమని నుదాహరణుల చింతించుచు నాకలిజాపింప గల్గెనట్లు నాను
గతి తిరువ వచ్చినేమోయని నుదాహరణుల చింతింపుచుండెను.

గోవిందుడను బ్రహ్మచారికథ

ఆ ప్రాంతమండఁ దామపురంబును బాపిదనునగును. అందు గల
కడ : దూర : పోరపిళ్ళమఁ వేయదు గోవిందుడను బ్రహ్మచారి లేవాడు
గాపురంబు జేసెనుంబును. వానికి చలి మున్నది పుగిలిన గుమ్మరంబు నుండి
నానానా రుచులతో విడువని నెంట్లు వచ్చినది పుగిలిన గుమ్మరంబు నుండి
నానానా రుచులతో విడువని నెంట్లు వచ్చినది పుగిలిన గుమ్మరంబు నుండి

కినుమడియేందు వచ్చినది. పెండ్లి కాలేదు భార్యతో నీటలపై గూర్చుంటు భాగ్యమిట్టి పుణ్యము తేసికొన లెందినదో? ఆయోగ్యుః యూరేగు మనసైన దీనికడిరాదే. పేరులు సెప్పమని పేరంటంబాడు నర్పించింప జిలువగవుతోఁ బెండ్లి కూర్చుడు చెప్పినదిగాని చెప్పినది వారి నూరించు సంతోష పెట్టి క్షిప్రమున సంప్రదా ప్తించునో? అదో! శోభన చివరింబడఁ జేరంటంబాడు. నవ్వుయేంద శయ్యపై గూర్చుంటి భార్యచే గంధము పూయింపకొనువానదే జన్మ. నీ వా జన్మము కల్పనా, ఇది నాకీ పుట్టుగనఁ బెండ్లి కాలదు. ఈ పోలోపిత్యమున సంపాదించిన చియ్యము, కాయగూరలు వంగ వస్త్రములు మేమిదెయ్యదును? వా రపరలు, వీరలు కట్టుకొని యానందించువారెవరు? అని విచారించిన పని వానికల్లి నాయనా నీకెప్పు యేడ్చున్నవని పెండ్లి కిఁ దొందర పడియేనపు? నన్నకాక మొవ్వేడివాడవు. కిక్కిరింపుచున్నది పెండ్లి యాగునా? యని చూచారప్ప వాఁడిట్లవియె.

కాలు కాలు. మంచిదానని. నాదంతఁ జిప్పువారలు రెడ్డికొడుకులు, బాండ్ల భార్య లెంతయున్నారో చూచికా? పెక్కురేం? రెడ్డికొం పారితాప జానెనులేదు. వానికీసెనను పెండ్లియే భార్య రావురమునకు వచ్చినది మేవామా నీము నోరనె తిను నెత్తము విచారించుచుండును. ఆ బ్రహ్మచారి నాయన జాముప్రొద్దిక్కిన తమవార నాకులు కోసికొనిపోవుట యో మృతరెట్లు రావురమువచ్చి ముందరను,

- నీ. ముతనరమ్మితికపోల • మకరికాంతంతోఁ
గమ్మరస్తురిచ్చిత • కమ్మరెవర
వక్త్రగంధామధా • విష్ణుగంధముతోఁ
గమ్మపెన్నితికమ్మ • గంపమొందఁ
గమ్మభానుమ రిం • భస్మరంధములలో
సమూహదీపదోయ • సీనులింకి
గోచనధర్మమర్క • కరవరంధరలతో
మదక ము క్తమనకర్ • గోవిందయాతా

- గ. కనుమాయహంబు లే • గోమనన ని
తంబువలరం నదగులు • వదలుదంగ
విలిచి నయదెసదీక్షించు • లలితజాంబిక
జరమ సంతోషకలితఁడై • బ్రహ్మకారి.

కనుంగొని మనంబునఁ బలులెఱుంగుల సంతసించుచు నమ్మించుఁ టోదెని నమ్మించి యచ్చరపాటతో "బోడిః నీ నవ్వుతప్ప? నీ పేరేము? యిందుంది విష్ణుగంధి? మా బ్రాహ్మ మీ బ్రాహ్మనముగఁ బుట్టుచి, నేను బ్రాహ్మణాదము బ్రాహ్మణాదెని, నాకుఁ బెట్టిదాని కెట్టి-వ్యయఁజేయు. మా యిట్టి ప్రాంతముం చెయివచ్చి, భోజనమధుపాయము గావించు" మని పోకిన నిని యత్కలికి యాకలిగొనియుండుట

తన వేరొకెవ్వఁ గాదు మంచిది మీ యింటికివచ్చి పరమని పలికిన నాడు మాత్ర లెగరవైచుచు నా లివ్వరానిం దవయింజిం దీసికొనెదోయను.

“అమ్మా! నా లివ్వది మహాస్మితల మనయింటికి వచ్చివది. అకదేక లాకలేదు పెండలకడ పంజరేపి పెట్టెనునో తెప్పిన వాని తల్లియు ద్రుటిలో మంటవేసి యీమఱు బోజనము పెట్టెదది. ఏమ్మది గోవిందుడు రహస్యముగాఁ దల్లితో ‘అమ్మా! నా లివ్వరానిది దిక్కు వ్వుడు లేవట్లున్నాడు. నా పుణ్యము నేటికిఁ బండినోమి! పిచ్చివ్యవహారి ముగ్ధ పెంజాయలు కొట్టవలయును నుమి. మరి మూలంబిచ్చి నమ్మి లండ్ల యాడుచును బోలింపెము. ఇదియే పెండ్లియాకినదో మన మిక్కడనున్న పోమ్మది లెదు. లాన్నియు లానిమిద నున్నది. ఇంకరన్న మంచి సంబంధము మనకు పొరక’ యని పోలింపెను.

అయిదు నా లివ్వరానితో ‘పోలెను’ నీ పేరేమి? మా పిల్లవాడు విమ్మిఁ గాని పెమ్మకొనుచున్న నాడు. ఇదివల పెండల’ పిల్లల నికుమని వచ్చిన సమ్మతింపలేదు. వాని తెలికలేక లెలువంటి వనుతుంటు. పిచ్చిపై గూర్చుండి పెండ్లి చేయించుమంద నామలు నోరెత్తగలరా? మాకు మూడు గ్రామము లున్నవి. వయ్యము, కూరలు బట్టలు సంవత్సరమునకొక కాలివచ్చి దొరికును. పిచ్చి మీం పెండ్లి యులికివేసి కాళి సుఖపడుదువు. పొంగిన పొలమీది నీవహాయవక్కఱలేదు. నీ యిష్టమువచ్చి నట్లు మెలంగవచ్చును యెన్నియో బోధించిన నామ మూడు వినినంతఁ జింకాకుల స్వాంతుమగు నా యింతికి వచ్చువచ్చినది.

మహాపాపాపాద్యము లాపుననున్న వలె యెదియని యెరుకు మనోహరుండు వచ్చునను తలచి లలిత యొక్కకికి బోవుటకుం బోనడ కొన్ని దినములు వారి యింటనే యున్నది. అ బ్రహ్మచారి మఱియొకనాడూ చేదియ నుద్దేశించి—

నీ. అవునవే మూడ • వధియేమి నీకువే

మమకాంక్షయడగా • మనియ? లేక

కాపునంబిదితక్కు • గా లేదనియ? కాక

దనరాశ్యములు వారి • మనియ? తెప్ప

లేదెదో! నమఁ పెండ్లి యాచివ నువవులో

పాకురాని పగులువే • ప్రసిద్ధివంద

నాల్దికంటలవచ్చు • వదిలిదియము వింటి,

కాయకలలము గో • కలుము రూక

గి. లలిత! నీయవ్యవచ్చిన • యెట్లుచేసి

కొమ్మ యాచిమీద నిలుదిట్టు • కొమ్మ కొమ్మ

యరయ నీ చేతికడు ర • వ్యంతలేదు

టారకనేడదు చుచి కా • పురము నీకు.

అని బ్రతిమాలిన సహృదయతవశమున తదీయ గ్రామోద్ధారకు మంద హసముఁ గావించిరి. అదియే యింతకొరకు సూచనము. యాద్యుడు నా బ్రహ్మగారి తల్లి తోఁ బెప్పి పంపించును విప్పియారి పెడవి వెరయరు, అమ్మా : యిది కుశ్య మానము. ముందు మానముతో మూరమి వచ్చివడి. ఆపైమాను మరీకమానమైనది. ఇత మూడు మానములవలన కథఁబరచు గ్రములు లేవు. ఇదియు నా కర్మమే వాఁడొకడని తగచిన వాఁడెందును. || వాడెందు. మంచి ముహూ ర్తముకానిదే పెండ్లి మాడఁగించును. ఇంతలాంటి హాగి యిప్పుడా తొందర? మూడు మానము లనఁగ నెంత : కిగిన్నలు మానికొనిన వాఁడగును. పిల్ల ముండుంటనే యుండునుగదా యని పలికి యోధార్పివడి. పక్షియు నా వాల్లంటి వారింట నుంట యెఱింగి...

సీ. పంచంగమున్నరా : బామ నా? యీదేవ
 పద్మ పద్మకుండు : వచ్చునోకేడు
 రమ్మ పేగమ తల్లి : నమ్మేట నాఁగొచ్చ
 ముపించెను పిల్వ : పచ్చినోకేడు
 నాకు శోభనపు : గొమ్మ మంచి దుంగఁగొ
 పయించె నమంగ : వచ్చునోకేడు
 ఏదిమాతము యె : యే పిగ్గహం బి
 పల్కి రోవలఁజాచి : వచ్చునోకేడు

సీ. దుడుకుతనమున నుండున్న : పడుతున్నె
 కొడుకుల్లెరు నిక్కంటు కుండుగర్వి
 గుల్మరాచిపోయెద గమం : గొనెడుపెక్క
 గవళి మాపించి నట : కల్పం గుండురుంగ.

అ యంతటి యంతయంతాచి యా దిగుఁబడి యందుండుట కష్టముని నెక్కుయింది యెంతనాడు బ్రహ్మరాలిం జీరి మోక్షా బ్రాహ్మణఁగా మెన్న మజ్జ చెట్టికింద నా గుఱుమమ విడిచివచ్చితిని. అది యా ప్రాంతమందే మేయించుదును. తీసికొనివచ్చి యీ వాకిలఁ గట్టివేయుము. వెంగలదానిని విడువనేటికిని చెప్పిన బంధంపము భారవీసవంత సంతోషింపును నతథకు దల్లి మొదలకటి అమ్మా : అ విన్నది నాతో మాటాడితి ను : అప్పుడే పంతు నింపాగింపునన్నది మానితిరా? గుర్రమును దిసికొని రమ్మచ్చించి చెప్పిన వాచి వాయునా. క్రొత్తగనూర లెడు దినుసులు నీకుగా నూరకవ్వెడి. మూరక కేడివేయును? పెండ్లాము ములువని నన్ను మాత్రము వేయవలెను యని పలికివడి.

తరువాత నావడు గవ్వదేవోయి యా యరణ్యమంతయుఁ దిరిగి యా గుర్రమును దీసికొనివచ్చి వాఁడొకటిపెట్టెను. అప్పు నా దిన్నది తన చేతఁ నన్న రత్నకంఠముదీసి వాఁకిచ్చి యొక్కెఱుదా : పాపము నీయెట్ల నొప్పుచున్నవచ్చి.

యా ప్రాంతమందలి గ్రామమున కరిగి యాచార్యునియొక్క పిల్లలందఱి సొమ్ముదెమ్మ. తాన యేవ్వఁడుగా వాడుకొనవచ్చునని దెప్పినఁ జరచుచుండమునఁ జొందురు వాడు నాడు వేకువరామువలెని తానవునన్న యొకపిల్లి కిరిగి యందాకడియ మంగడికిఁ దీసికొనిపోయి యమ్మకముఁ జాపుటయు గొప్ప వెలగం కడియము తక్కువ వెలఁ జెప్పటఁ జాలి రాజులులు వానిం బట్టుకొని నీటి కడియ మెక్కుడిదని యడిగిరి. అతడు నా భార్యదేయని దెప్పిన వమ్మక విప్ర లొంగవలె నున్నావని వానిం బంధించి సింధువారసగరమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. తిరిగి వచ్చిన పూహము వలన రొంగలు కోటగోడకు గొలుసువెచ్చిరి. తోవలయారి రాజపుత్రిక నెత్తిని సోయినట్లుపాపముచున్నది. కావున మిక్కిలి దుఃఖింపుట నట్టి దొంగలం బట్టు కొనుటకై నలుచిగ్గులను రాజపులులు పోకొల్పఁ జంపియుండును.

రాజపులులు గోవిందుని గడియముతో నారాజునెడఁ జెట్టిన తోదనే కడియము గుఱుకువట్టి వృషతి యుపయోగింపఁ దుఱుముతోఁ బలికం దలంపుకొనుచు గోవిందుం జాలి యెఱిఁ యా కడియము నీ తెట్టువచ్చివదని యడిగిన నా వడుగు నా భార్యదేయని దెప్పెను. బ్రహ్మచారిని పీఠం బెండ్లా పెట్టవచ్చు దనవుడు ఇంకను పండిఁ జేసికొనలేదు. పిల్లనిండ్రిఁ దెచ్చికొని యుండునని యేమేమో చెప్పిమాటలం జెప్పెను. అప్పుడు వానియెల్ల పరీక్షించుటకై కొండల రూరం నాపలెకుం బంపెను. వాండు పరీక్షించి వచ్చి దేనాఁ పిని యుండిరో చరిత్రపు నెవ్వరునలేదు. పది దినముల క్రిందట నొకచిన్నదానిం దీసికొనివచ్చి యుండిరోఁ జెట్టవలె. యప్పు దేమయ్యెనో మాకుఁ దెలియదని గ్రామములు జెప్పిరి; తలి వడిగిన నది నా కొడుకు లేని సమయముఁ జాలి గుట్టుపెక్కి యొక్కడికో పాటిపోయెనని దెప్పినది ఇదియే యర్థమి విశేషమునని వానియెడఁ జెప్పటయు నా బ్రహ్మచారి అయ్యో! నా భార్య పాటిపోయినదా! యెంత మోషము! నీ నెట్లు బ్రతుకుదును; అని యేడును తొడంగెను.

వాని చక్కలన్నియుం బరిక్షించి యున్నకుండునకొని యంతలో వస్తువు రొరకుటలే దొంగయే యరుకొని యేమిగదా పెంపవయినో యని యాలోచించుచున్న సమయమున రాజపులులు గొప్ప వస్తువుతో మఱికొందఱం దొంగలం దీసికొనివచ్చి రాజునెడఁ జెట్టిరి. ఇ మువ్వలన్నియుం బలిక వలె రాజు వాంఛింపెన్ గట్టిగా విమర్శించి యా చిన్నదాని మీ రెల్ల తీసికొనిపోయిరి? ఇప్పుడెందున్నది? దేవము దెప్పుడు లేకున్న మీమ్మువందఱు గట్టిగా కిషింతునని తయారకముగాఁ బలికెన నా పాపపురులు తరుకంపితాంగులై యా వృషతి కిట్లనిరి.

దేవనా, మీతో విజము దెచ్చుచున్నాము. విడుండు. మీము తూర్పున నమ్మద్ర ప్రాంతమందలి యరణ్యములోఁ దిరుగుచుండఁ బరియోగేడుల ప్రాయముగల యొక చిన్నది గుట్టుపెక్కి మఱిగా వెళ్ళుకొ సోవుచున్నది. మేమర్థయివోయి కట్టులు

వినుతి గుర్రమునాచి దిగుతగుముని పరికితిమి, మా మాటల కావోటి అనియును నన్నలాచా । నామన మన్న వస్తువు లన్నియు మీ కిచ్చివేయుదును. నన్నేమియును జేయక కట్టుబట్టితో విడిచివేయుఁదని ప్రార్థించిన మొదటి మంగిళరెంచితిమి.

■ దివ్యుని గుఱుముదిగి వస్తువులన్నియుఁ దీసి మా ముందర రాగిగాఁబోసి మఱి గుఱుమెక్కిచోపు నెమరులను నేడుపెట్టి విన్ను బోసెయ్యము మాలో నొకనిఁ బెండ్లియాడుమని చెప్పితిమి । ఆ చివ్వుది మాకంటఁ జొంగదునుట. అప్పుడు మమ్మఁడఱం జూచి నన్ను పెండ్లి చూడునా దెవ్వఁడని యడిగిన నేమి నేను, తగవు లాడఁబొడంగితిమి. అప్పుడప్పుడఁటి అరికాదు, నేని గుఱుమెక్కి యొక్క రందము విసరెదను. అది వేగముగాఁ బయఁగిడి నుండెవ్వఁడు వాఁడఁ లెర్పి యిచ్చునో వాఁడే నాభర్తయని చెప్పిన నందఱము నమ్ముతించితిమి. అప్పుడు బాదెను దండము నొక దానిఁగొని గుఱుమెక్కి అదిగో కాలికొమఁడు వైచుచున్నావని గట్టగా విసరినది. అది మాకు వారల సూరమునఁ బడినది. అది నిమి కము మేమందఱము సహసితిమి. ఆనందున నా నుందరి గుఱుమెక్కి పోలినది. మే మంతమడిగాఁ బయఁగివోయినను మాకు బొడిగివడికాదు. వస్తువులు మాత్రము లెర్పికొంటిమి. ఈ కలులు మమ్ముఁ బట్టిన కొద్దివ దెయ్యలకు పుట్టిలేదు. బాబూ । యదార్థము చెప్పితిమి రక్షింపుఁడని నేనుకొనిరి. అప్పుడా రాజు కనికరింపక బ్రహ్మదాతకోగఁడ నా ముచ్చటకు ద్విపాంతర వసతిక నిచ్చిది యీ యరణ్యము లన్నియు నెవరికమ్మని రాజభటులం బంపి కూఁతురు వార వరయుచుండెను.

అని యెఱింగించి మఱియొకఁడు మోహిగుఱుబయలు గతఁజెప్పుటఁ జూపించి తదనంతరోదంతంబు ప్రవేశింపఁ దిట్లు చెప్పఁ బోకంగను.

నలువది మూడవ మఱి

పోలిక కథ

గోపా । వినుములు లలిత నులునా లలిత గుఱుమునుండి పుడమెంబడి యడి యనుకనీయ యగుట గొందెము దెయ్యకగిరినను దెడతక వొడరెనుంగు వినుతయి యెట్లకే మై దెలిప కనలు దెరచి చూచినంతఁ దెల్లవాఁడున్నది అప్పుడు లేచి పలు దెనలుం బరికింపుదు, అయ్యో । లలిత మన్న దెలిచి యోగదా ? నా జానఁ దెలియక యెందు విచారించుదున్నదోకత । దారి దమ్మితిమిమో, బాపనినది యెఱుంగక యేగెదని తలంచెదను. కానిమ్ము. అది మగదితోఁ గలిసికొనిన వాకదియే పదిమేలుఁ అని తలంచుచు నందొక దారిగాఁటి వదవపొగినది. పోవంకోప మధ్యాహ్నమున కొకపల్లె గవంబడినది. అందొక గృహస్థునించి భుజించి తన కులాలవాసులులు దెలుపఁ యొందిరి అంతవఱకు చూడక సమ్మద్రపు తీరంబుననున్న తో నూరచుచును

దారి యధిగి తెలిసికొని కొన్నిదినముల కత్తిపయత్నముతో నాత్తుణము జేసెడి అది రేవుపట్టణము ద్వీపాంతరముల కరుగుచు కందే మోగెత్కి పోవుచుండును పుష్పహాసుండు తేలినగరమున విరువరి దివంబులుండి యొకనోకరుత్కి యమరావతీపురి కరుగుడును. అది యుత్తరములో ప్రాసాదున్నవాడు కాపుడఁ దిల వారిశాఖఁ తెలిసికొనుచు యందుఁ బ్రవేశించెను.

ఆ పోటి పిడిరావున కరుగువరకు మోక్షాస్తమయ మురుచున్నది, మటణులో జనసంతోధ మెక్కుడుగామిండును. ఈరేయి నిందు వివరించి రేపు పోయెదంగాకయని నిర్భయాంది తిలక యాశూరి బయలుపన్న గ్రామకేరక యలయ మున దెమట రావివ్రూకు పెడలి గుడుగు నెడిపై వసించిరి గమనశ్రమ రావి కొడుమ కడుసెలినది. నాడు చురము వదిలివచ్చుచు మెదలఁ గొందెమునెత్తు గారముగా సిద్ధపల్లినది కాని కరువులో నాకలి యగుమిండుటనే కంఠలో పెలుకువ పల్చినది. ఏమట్ల సిద్ధపల్లినదికాదు.

అది కృష్ణవేషముగుట హృదయాందికారమువకుఁ పోదునది బాహ్యకము పుంజుంబు లక్ష్మణునయనకు భయము గలగఁజేయఁ దొకంగివని. అందు మనుష్య సందారముమియు లేకపోవునది క్రూరమృగ మేరియెనవచ్చి బాసించువేమో యని యదలచు నవ్వుఁజి గడివది దొలువలుదీయున్న రావిమొదలులో హరి కమలా మూయక తన యవస్థనుశించి చింతించుచుండును.

అట్టి సమయమున నాముఖమందమలోని కౌర పురుషుడు వచ్చి యగి పుల్ల పడించి నెటమూలలు వదిలిరింది మామెను. ఆ పురుషునకు దిలక వానింబాదినది రేవున రప్పల పోము మెలకు బంగారుమెలకాదును జేకకి మురుగులును సుంగరములుం గలిగియున్నవి. కరీరచ్చాయ ను సెట్ట కను పెలుగుఁ గలిగి యుండునది సెలమన మోకదలగియున్నది. అప్పుటికి పిపరీకమనెడుపు. వానిం బూచిన పట్టివారికి నవ్వుకాకమానదు. అట్టిమాకారముగల మాపుడుఁబని జారి యా దిన్నది సంగువడుచు నోహో : యీతని వేషముఁజూచి జాగ్యవలయుచువలెఁ గనం బడుచున్నాఁడు. ఇంత ప్రొద్దుపోయిన తరువాత సెట్టకలో పోకకరుఁ డిక్కడిని వానె ? యన యీలోచించుచున్న సమయమునకు మలేమునఁజువచ్చి పుల్లగాజాఱఁ సెట్టగామా : అని పిలిచెను.

ఆ మాటవిని యాసెట్ట ముందరి వచ్చి మెలిమా : మరీగా : అంత యీలస్థము చేసితివి. అప్పు కి నెదివదా ? యేమిచ్చితి ? అట్లనినప్పుడుచు పుల్లగాజాఱఁ గలది యిదిగెను.

నదినిగడుచు వాఁడా : మేమింజుగదలచి అప్పుని పిలుచుగా వా పుచ్చును. వాఁడా అప్పుమని పిలే ? సియ్యెదమని పిలేననుచు.

సెల్లీ— సీసీవేదా : దొడ్డిగూఁడు మూడగదకు పళ్ళి పేటపడునె ట్టి
గూఁడు మూడగదకు వెళివాడగటా : తమరాత.

పరస్మై — అప్పుడు పాఠశాల నేను వచ్చడంతో దొడ్డిగమ్మ వ.ప. అప్పివచ్చి నాకో తల్లిగారిని మరణం గురించి సంభాషించి వెళ్ళారు. నేను తినుకోసం వచ్చుచున్నాను అని చెప్పింది.

పెద్ద— (నెమర్పించి) అనుచు తప్పుదారికా : సరే : ఉమ్మడిని నీవు చూచినావురా ?

పదసి — ఆయో రహవిదేనాఅయి ? తానా విక్ర్యశస్యది బాహూ :

సెట్టి— అవును అమ్మా : చిక్కియొప్పును తానెయింపము దెవ్వరని

పరస్మి — అవిధ ఆ వేర్ముది పిండ్లమునా అయి ?

సెట్టి— ఆయన పెండ్లామేలే యిప్పు రిక్కురా పదవే ? మన యింటకే రప్పించుకొందును. కాదు వాడింటికే వచ్చింది. లిందుగులాలుడు దానికొరకు రెండువెంటిం పుండి ప్రయత్నములేయరున్నాను. ఇందు పిమ్మిత్తమై ఆయన భార్యకు వెయ్యి రూపాయలు వెంగల రివలక్షతోరు పంపివాను. ఇంకో దాండ్లనుచున్నది.

సరసి— అట్లను మొదటి వీరైక్తు తూర్చినాను బామా ?

సెబ్బి— కవ్వాలివారు రాత్రి కోడోళ్ళను యాయవూలో వేలూ
చర్లము బియ్యంబుగాఁ జూచిరి. వాటినుండి యింత పీసీ పోటికి వకవరస
కొనుచున్నాను. అటు దగుచున్నది. వయ్యుచున్నారేమో చూడు.

వరసె— (చూచివచ్చి) కాచా : వసుచ్చతు.

సెటి— నీవు కొంచెము దానినానందము

వరసి— చి త్రము కాదు : (అని గుడివెనుకకు వోపుచున్నాఁడు)

అప్ప— (పవెళించి మరలా) ఇదేగారు :

సెల్లెట్ - వసుధ. ఇక్కడ, ఇక్కడ. ఈలాంటివూ దీనికొకవర్సె.

అప్పుడు అర్జున : ఏ సమీక్షమిప్పు పోల్చి వివేచనం. గమనించండి ?

సెటి— కాసి యంతలో చొవడ పడియోచున్నా ?

అప్పి— ఎప్పుడోదప్పులే. ఇప్పుడు నాకు పోయిపోయింది.

పెట్టె—(నాణ్యత చూపించుచు) దీక్షితురాలి పేరు
పేరు పూయిరేరా.

అపి—కాదు. కాదు. నేనాలో పరిశీలించు. ఇంకా ఏ అంశం ఉన్నది.
అని ఏడు కారణ చతుష్టయం)

సెట్టి— ఏమంటావు ?

అప్పి— వదిలినాను లిమ్మలూను.

సెట్టి— సరే రేపిస్తాను. అంతాక యిద్దరంబు. అప్పి : అప్పుడు నీ పోషించినావు ?

అప్పి— నీన్న నర్తాన్ని ము సామానాలుగాదు తం నాన్న పప్పులను పట్టువేసికొని మార్కాసులగా నేను మరీవచ్చి పూనినను ఇవారికివి.

సెట్టి— ఏమని ఇవారికివి ?

అప్పి— అదివారమునా తగ్గక్కాతి పేరంటాలనేక నా గుడికి తరిగి, పాకము, పోవలూ, పక్కలాడులు, పోలకాడి వంటించుము. తేనెతో నీరొప్పి పొసియింపి కిరికిరిసి.

సెట్టి— తరువాత.

అప్పి— తరువాత అయి అట్లు వంటముప్పెట్టి పీచుగట్టి నేడుక్కాతి గుడికి పప్పును అయిమ్మని ఇరికిపారినట్టిది.

సెట్టి— తరువాత.

అప్పి— అంతాక యంతయు : పాదమున్నది కావున ముచు కిరికిరియించి వీసినట్టిది.

సెట్టి— ఈ సంగతి సామానాలు మగగెలుగునా ?

అప్పి— ఎవరిగారు. అమ్మ : యెడలిన నామము ఇట్లు కరలవిచ్చినా? అయియందే పాదము.

సెట్టి— అంతలాను నానంగితినిమియు నామతో చెప్పరేరా :

అప్పి— కొంత సెప్పితి. అక్కడ సెట్టిగారుంటారు అయినతో సుగ్గానగా ముగించలయును, అయియునుగాక యిక్కడికి వచ్చివలెనాదాన నీవు సరసులవు కాదుమి ? చెప్పవలయునా ? నున్నా ఇచ్చివ ... అది సుగము వలెన నున్నాను.

సెట్టి— సరిలే మరలు చెప్పితి, ప్రార్థనతోయినది కినికొనరా. ముగించి పలికినట్టిది :

అప్పి— ఇదిగో ముగించితి చెప్పివలెనని చెప్పి ముగించితి. పీచు కూర్చుంటే సెట్టి వచ్చినాను. పోవలయను. నీవు పిరికినే పంపించితి.

సెట్టి— నే నెక్కడుంటాను ?

అప్పి— ముగించుకొనెదను నీ లోక. నీవు పిరికినే పంపించితి. నీవు పిరికినే పంపించితి.

సెట్టి— (పిరికినే పంపించితి) పిరికినే పంపించితి. నీవు పిరికినే పంపించితి.

నరసి—(వచ్చి) యెక్కడ : బాబా : యెక్కడ ?

సెట్టి— కడుపుపడిరా : బాబో : గుండెలో కెక్కవరదా :

నరసి— ఆ యో : అయ్యో : కడుపుపడినవే ! ఏదీ అగ్గిపెట్టి (అని పుట్టుకొని పుల్లరాచి వెలిగించి) అమ్మయ్యో : ముద్రగర్భంబో.

సెట్టి— ముద్రగర్భ్యే : వచ్చిపోతావరో.

నరసి— భయములేదు. పుల్లరిలెండి వచ్చినచో మంచిరకాదు. బాబా : ఇందీ బోదామూ ?

సెట్టి— అయ్యో : యేలా రాదురా : ఆ చిన్నది వస్తున్నది. యేలాగో విగ్రహమిది వుంటాను. కాని నీ వెంటిలోబోయి నా పెట్టెలో తేలుతెక్క యున్నది. తీసికొనరా.

చిత్రములాలూ : (అని తాళముదెలి తీసికొనినాడు నిక్కమించుచున్నాడు. బంకలో అప్పివచ్చి పెల్లగా,

అప్పి— పెట్టెగారూ : ఆమె వస్తున్నది. జాగ్రత్త.

సెట్టి— అప్పేవో : నామని అయివది. ముద్రగర్భ పోతికడుపు క్రింది వుట్టినది. గుండెలో బయటెక్కువైనది. దానియందుగం మక్కువచే నట్లంటిని అని పొర వలసినంతక తారపెట్టుచున్నది. అయ్యలబో : (అని యరచుచుండెను)

అప్పి— (నవ్వి)బోనీ చూచినమామకు బాదినదిరా : ఈ బొజ్జనకయ్యను చూచి యాచిన్నది మూడునా ? అదియనుగాక అది మంచిదవంతునాను. కానిమ్మో : రేపు నాచునుతి కాగికోసెమరీ వచ్చెనాను. (ప్ర) అరాగునా ? అయ్యో : మంచి పిన్నుడు వచ్చిందే ? పోనీవంటి చూచితే పూరికే చూచండి ఎల్లండి మళ్ళా తీసికొనవస్తాను.

సెట్టి— అందుకొకరవే యింటిలో వచ్చుచున్నాను. ఆ చిన్నదాన్ని విలంబిస్తానుమని నాలోప వస్తుంది.మించడము.

చిట్టి— ఏమి ముగ్ధుడని ? (అని ముందవచ్చి) అమ్మగారూ ఈబాబును రుచి. ఇది అమ్మగారేవ.

మహిళ— అప్పీ : అ. నానాగో (అయి.అని)అది వక్రముచేసి, అని దాచితే నీది తిరిగివచ్చి ముఖమునకు. ఇదిగో (బయటించి) నాచునని నీయి.అనిమ్మో : యేమి ?

అప్పి— కడుపుపడింది. గుడ్డుగిరిలోని బోవము. బాతి యెక్కడ : ముందకు నె వెళ్ళుచును. పిమ్మిగారు. నీయను బాతి పిమ్మిగారు.

మహిళ— (నీయను బాతి గిరి పోతుంటిచ్చి ముఖపోవము నైచెక్కము పెట్టి తీరులు జూడించి)

అమ్మా : తవానీ : నీవు తిలోకవంశస్థులంపు నా ముద్దిన గుమహా
రమలగెకొని మా యజమానురాలి తలవొప్పి పోగొట్టి యనుగ్రహింపుము. అంత
సంతాపము గలుగజేయుము. లేచి : భక్తజన వాక్యబుధిపార మరీయచిత్తం బెప్పుడు
పాశ్చివర్త్యగుణశిష్టంబై యందున్న మగహింస ప్రార్థించుచున్నాను. నీవ్వు నా
వల్లభునితో నెప్పుడు గూర్తువో : నన్నే వమ్మియిచ్చాను. ఇదియే నీకు ఇదియె
వనుస్కారములు.

పెద్ద — (స్త) అయ్యయ్యా : నాపాలిల కిపాడులేక్కడవచ్చినరో.
కార్యము సిద్ధపడినప్పు డనుభవించుచును యోగము లేకపోయినదిగదా. అహో : ఆ
మోహనాంగి మోసెంత వింతగానున్నరో యొక్కసారి మధుగోసిన అన్యమునా
జాలరా? తావిమ్ము. ఎట్లుండి రాత్రి యెప్పుడు కమ్మియిచ్చువో.

మహి — అప్ప : ఈ వాగుమా : అక్కడ నెవ్వరితో మాట్లాడు
చున్నావు? ఈ ప్రాతరం గైకొనమా. మెమిండికి రోవుదము. అర్ధరాత్రునవది.

అప్ప — రిత్తము. ఎవ్వడును లేడు. నాలో వేసే యేడియో పాడుకొను
యన్నాను. (అని ప్రాతరం గైకొని ముందులాంకకు బుచ్చుకొని రూపురు మహితో
గూడ నిష్క్రమించినది).

అంతలో నరిసిగాడు తేలుమండు తీసికొని వచ్చి బాబా : యెందున్నా
రని పిలిచెను.

పెద్ద — యిదిగో యిక్కడున్నాను. మందు తెచ్చితిరా? అట్లా నా
ప్రాణములు పోవుచున్నదిరా : యింతదమర నా విన్నది యెన్నది బావున తార
కనుపించినదిరాదు. ఇటురా : నా కార్య లేవలేదుగదా?

నరసి — నేను పెద్ద తరుము మొరగా ఎవరు వారన యదరిపది
యమ్మగాలు తేరిందండి.

పెద్ద — అది యెందుకని యడిసిరా యేమిది?

నరసి — అతిగిరాత తేలు చెక్కితై వచ్చితిని. బాబూరి? నీబుద్ధిం
దని పొరపాటు కేక చెప్పినాను బాబా.

పెద్ద — టీ వెరవా. యింక తిది తక్కువ వాడవురా. అమ్మవారి
గుడి దగ్గర ఉన్నానని కూడ చెప్పినావా యేమి?

నరసి — (తొందరపడి) ఆ మాలయం చెప్పితిని బాబా.

పెద్ద — అయ్యా : యిక్కడికి రావము లేదుగదా?

నరసి — తేలో పాపా : అని తయమడి అమ్మగాడు బంది కట్టించుకొని
వచ్చుచున్నాడు బాబా :

పెద్ద — యింతదూరములో మున్నదిరా? సిద్ధవకావ.

సెట్టి — కామా దగ్గరకే వచ్చినాడు.

సెట్టి — కొంచ ముసిగవడే. నీ వెరయిపోయి యక్కడ లేరనియెప్పుము.
(అని యందొక చిన్నగదిలో యని తలుపులు వైచి కొంచ మున్నాడు. నదిసిగిండు గది
పెనుకకు పోవచున్నాడు.)

అంతట సెట్టి భార్యవచ్చి యందొక కరదీపిక యెత్తి నలుమూలలు పూర్చుచు
చాచి : యిక్కడ నెవ్వరు లేరేమి ? ఇంటిలో బోయవారేమో కదా యువకులుఁ గా
రామి యమ్మ గారు : యింటికి వసి మనసు గవలందా ? మఱియొక చోట నున్నా
లేమో : యెవరుయు సెట్టిభార్య కీసి : యా దివసు దీపికొని నలుమూలలు పూచిరా.
(అని కంపివది) మొట్టట దీపమేతో నాడుగు వెరలు నలిపింది యెవ్వరిం గానక
రావెట్టు పదిల చేతిపె దొంగ ప్పడ లోభదన్న తింకం జారి యెవ్వరు నీవని
గట్టగా లేకనది. అది కన్నులు నెరిపికొనుచు లేచి నా ము మీతేమి ? మేమి జాబు
పొందుము. యుతరము నేపి వతి. ఇక్కడ మా సెట్టిగా యువలంయు నేమెరో నీ
వెలుంగువవా ? యని యుచి నెవరికి యా గదిలో నున్న వాడను వెలికికొనిపో
నది. అప్పుడది యా గది తలుపులు తెరచి యొక మూల నక్కియున్న సెట్టింజూచి
భయపడి అమ్మయ్యా : యింతివ్వరో యున్నారట కేవలైచి యానలంబునది. యెవ్వరో
యెవ్వరో : సెట్టిగారేమో చూచితివా ? యని సెట్టి భార్య యుచి న అమ్మా : మన
సెట్టిగా రక్షణ నక్కియందుచు ? దొంగవాని చర నున్నారని చెప్పినది.

సెట్టిభార్య దీపమేత్తి లోపలికిఁబోయి || తి పంటకొని కవములాగున విలు
వంబునియన్న మగనింగని అయ్యో : నీ కిదియేమి ప్రారబ్ధము వచ్చివది ? కావనలు
కీటు వచ్చితిది కాకోలు నిదియా తెలిసినది. తేనివ వేమోయము కొన్నాను. కానిదో
నీ యర్ధరాత్రమును నీ యమ్మవారి గుడికి బావెం : నీ తెన్నియెందు వచ్చినను నాడు
కేవల మునితివచ్చావు. పవపద అని నెరలట్టుకొని బైచికి గెంటివేసినది. ఆ సెట్టి
మాటు మాతాదక యాగెంటుకో మందవనున కవ్వలంబియేను. ఏమట్ల నా కొమ్మ
నలిసిగా : నరసిగా : యెక్కడ మన్నావు వెరవా : నీ చిందులకు సహచారిగై నూయ
మాటలు చెప్పుచున్నావా ? యింటిలోనా. నీ నులగతి : యని ముఖము సెట్టిభార్య సెట్టి
కాంతియిక్కిన తయారక దాచు గూడనెట్టి వాని పెనుక వదుచుతుంద నుదిలో బోయి
నది.

ఆ విశేషము లన్నియుం జూచివది భార్యన దీపిక మిక్కిలి పెన్నునుముఁ
దెందురు నా సరితిలకము సుగము దీపము వెలుగున గవలందవది. పోలిక చూడ
బాధ నిద్రవది, రోదుచున్నది. ఆమె సుతివనవలంబు వివ యొక్కలలు వారి కులంబు
రాదు. ఆమె నీ కోమలి కేర మోహించి ద్రవ్యము కలుగుపెట్టుచున్నాడు. బ్రాహ్మ
ణు. పెండ్లాము రవ్వలంబోడు నీవి వంశ లంబము గైకొని బైతవము వచ్చి

రామాభాయియను బావ : నా కలనొప్పి యెంతలో పోయినదో : కలనొప్పి మిక్కిలి కొనియాడఁ దగినది గదా ? యీ ప్రోక్తములు సేయుచు రావువనున్న చిన్నరానితో మహిళామణి : నీవు నా గిమి త్రము లేవు కూక క్రమవనంయుం బామి యు, చెప్పిన నామె యంగీకారము సూచించుచుఁ దల యూచినది.

■ సంగతి యంతయు జూచి తిరు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడుచు నావో : ప్రీ తిట్టి కార్యమునకైన వెలుగున గదా. ఒయె నవవే ? నేను మోక్షము పొందెను నిలు పన్నదే ? యీ కలంపుడఁ గానమ్ము. ఈ మహిళామణి యెవ్వరియో వింటు నేమిటికి వసించినా తెలిసికొనవలయు. ఈసె గుఱుము మంచిదివలె గనం బడుచున్నది. రామాభాయి జూమెను మోసము చేయఁదలంచుచున్నది. ఈ సంగతి యా యజమానుం దెలుఁగఁడు అయిన చాల మంచి గాదు ఈ రహస్యమాయ నతోఁ జెప్పి వెల్లడిచేయుదువా ? యని కలంచి పోనమ్ము. ఈ గొడవ నా కేం ? రే పొగుడి దగరకఁజేయి మేమి జరగునో చూమెంగాక యని నిశ్చయించి యప్పుడు వారితోఁ జెప్పి యపించుకొని యొక్కడికోపయి యమ్ములునాడు చాతి యభా ప్రకారము పోయి రాచియ్యి పుచ్చమున్న వేదికపైఁ బండుకొనియెను.

ఆ చాతి గొంక ప్రాథమియన కరుణకు గోమటిపెట్టి వసించునెంటు దెలుకొని మెల్లగా నా గడి దగ్గరకు వచ్చి టిరి : అయ్యము జేసితివేన నాభార్య యను మావమువది మఱుం నిచ్చటికి పోగందు. నీవు సాయంకాలముపోయి ఆప్పికోఁ బెంచలకద దీసికొనిరమ్ముని చెప్పితివిగదా : యంతను రాలేదు. నీవు పోయి యాకాద గనంగొనిమ్ము. ఈకా దీడు తొడిగికొని వచ్చితివే. తేలు నన్నేమియులేదు లేదనియెప్పి వాసం బంటి యజమానం మంటప సంతకము రావున గూర్చుంటెను. అపిలు విరుదను సాలెనాడు రుమాచుడి బల్లుదేసేవేంక వమ్మవారి కుమార మిరువని మొక్కికొని యా దివసంబున వాళ్ళరే నయ్యునివారమును బట్టించుకొని రాను నెవత దండుమును చేతఁబాని నడుచుచు వయ్యమ్మవారి గుడిదగ్గరకు వచ్చెను.

అందురాను చూడముగా నింపఁబడి భార్యను మంటపములోనుండి నై వేర్కము పెట్టెదమ్మని గయొగిందెను. ఆ యంతయు వమ్మవారి దాగరమున నిలువెంటి దీపము వెలిగింది పండ్ల నైవేర్కము పెట్టి మొక్కి తిరిగి వెళ్ళుకోవు నమయంబుగఁ గోమటిపెట్టి యచియే మహిళామణి యనుకొని కమి నింపలేదో యద్దమచుర్చి దిగుచుదోడి : నిలువలు యొక్కడికోఁ జోయెదవు ? నీ గిమి త్రము పెంచు నెంతముండి వెలియున్నాను నానువోరధము తీర్చుము. నీకుఁ గాఁచనిసంత ధన మిచ్చెదనని వలుపును జేయవల్లుకొని లాగిదొడంగెను. అప్పు డప్పుడతి అమ్మయ్యో : నన్నేవఁదో పట్టుకొనుచున్నాడని యరచినది. ఆ ద్వని విని విరుడు సత్వరంబునం బడిచెంచి మెమఁకవురా నీవు ? అని యరల్యును నాపెట్టి పొట్టసేద నొక్కతన్ను తన్నెను. ఆ చెప్పి యాయావువల్లును దగిలి కోమటి గిరిగఁ గొట్టు

కొనుచు దివిషములో బ్రాహ్మణులు వచ్చెను. అప్పుడు వీరూప. సేతును పరిగించి యాసెట్టి తర్పుణి తెలిసికొని యోహా : మోసముచేసెను. అతన్ని వంశ వీరు మృకుంఠయ్యను ఎవ్వరైతని అచివ వారు హతచేసెను. ఇంచు కడవగిరెనున్న తాగముచెప్పంతో బ్రయత్నించుచుండ వానికి భయపడి కడవ గిరెనున్న పాయమువల్ల వాని నాగుడిలోనికి పోరనించి ముందు నీరంతలు పుచ్చుచున్నదిలోని దేవియవంశ రూపముగా నెరిగిని మునుషు.

ఆ సంగతి వినిపించుచు వచ్చి రాజును సంగడి తలపెట్టినవేయవచ్చును. అంగిః మహిశాసుర వధియే - అశ్వమేధమున - అశ్వమేధమున - నాయాయము ద్వారాను వచ్చినది. అప్పుడు మహిశాసురుడు గానన చేయుచుండ కనుపించుటయే. మహిశాసుర - గురువు - అశ్వమేధమున - యశ్వమేధమున - అప్పుడారికి నై వెళ్ళుము; అని చెప్పి గోదావరిని పోయియున్న కలంబును అప్పిచి పించెనది. అప్పుడు సెట్టికొడి మునుజులైన మహిశాసురముగాఁ బోయినది. కావున జరిగినదియే. అప్పుడు దానికొకరఁ బోయి ద్వారాను మహిశాసురమున గూర్చున్న సమయమున సెట్టికొడి మనసి నిందిలోగానక యశ్వమేధమున జరిగియెక్కి వెనుకటి రీతిగానే యక్కడికి వచ్చినది. మహిశాసుర వధియే వచ్చినవాడెవ్వరో యని యాలోచించునపుడు సమయమున సెట్టికొడి జరిగి దీని దీపముపట్టుకొని ముందునువ నమ్మచారి గుమ్మము దగ్గరకుఁ బోయి యందున్న మహిశాసురాని నీ వెవ్వతెవు? అంటఁగా నివ్వలేమిటి! వచ్చితివో యెప్పుడు? యడిగిన నాపె యేమియు పోయినదియే. అప్పుడు సెట్టికొడి మునుజుల వారె తనవారయి దెచ్చితివో దాగియున్నాడని కలంబును పాపి. యాగడిచాడు మన వెళ్ళివచ్చి. అప్పుడు వెనుకటిది తరచిచూచి యందుఁగానక యది అమ్మా. యందులేదు. ఆ లోకం నున్నారేమోయని పలికె గుడిచువులు. తోసినది పీరుడు గుడిచువులు మృతము తేరవేసెనగాని మఱియొకరము వెనుకటి. కావున నా వలపులు వచ్చినవి. అప్పుడు దాని లోపలికిఁ బోయి యందుకొరమున జరియున్న సెట్టికొడి అమ్మాగారుఁ సెట్టికొడి రిందున్నాడు. రండి. అని పలికిన నాకలికి యిందులో రావేఁ యిటురా. అందుండునీ యని పలికె యడివచ్చిన కలంబునఁ జూచితివో? మహారథ నాకొనవ ముందున్నది. దీనిని దగ్గరికిఁ, సెట్టి ప్రతిదినుము రాజులయందు దివ్యజీవీ పుట్టుచున్నాడు. వెన్నుకొడి మనలో జాగ్రహించునని చెప్పినది. కానిమ్మా. పీరిచువులను దండును కప్పగించి దండునెంచుమునముగాక యని విలుదునుదాసెను అలాకొరముగా నానగిరిలోనేక. వాసె రం. పీపుమార నందింపము. కేపు ప్రాణులు పీపుమార వని అర్చించున సామము. సామము సామము గానముచేసి మృత్యువుది.

అంతటికీ దొంగలబీద, సత్తాధిక్య అవస్థలోని దేశమును
అనుసరించి యింకొక రంతులాకి నా ముఖితో గ్రహింపవలసివచ్చింది. రెండు

మూడు వేలు పట్టుకొని వచ్చింది ఎవరిపట్టికి? ప్రతిదినము చావున నెరిసి సాంకేతికము వేసికొని వచ్చుచుండ నెన్ని నాశూరమందును? ఇరువరం బట్టుకోని లోపలబట్టి గొత్తగుట్టెట్టిని యాడుచు, దీక్ష, దీక్ష వాడు చేయి పెట్టెను. ఎవరి కొరకును. అప్పుడు గొప్పగొప్పరలుపుచు తెచ్చి చూపించి పని నలు వదిలి పిన్నలను స్వాధ్యయకో విహారయే వరమొక్కమని చాచివచ్చునను మహాకామదేవం గాంచి ప్రతి రమ్మ, రమ్మ, నీగొట్టు రిచ్చయిప్పించి, రుణ వాల్చికొట్టెను మోక్షములేమని వేరీప నులికిపడుచు నీకొట్టి వారికు వచ్చినది.

అప్పుగొప్పకోరి నెంతకీ చీలితగా ముందులే సెట్టి కచ్చిపయిస్తున్న వాడని తెలిసికొనలేక పడు కియున్నాడు. (చుట్టొ) సెట్టి గొరమునకును చూర్చు తోగి యున్న వారి కావున కంపము సుగోరపముగా సెట్టిగోరు : రంకి రంకి, తెల్లవాణివది మీవంటి వా రిద్దరుగలము చూచుకొందురా? యని పలికిరి. కాని సెట్టి లేవలేదు. అప్పుడు సెట్టిలావు రామి : చూపాదికీ రమ్మనుము! ముఖం మెగియును చురుకు సిగ్గుపడు చున్నాడు కావలె : సిగ్గుపడ వీరాచేసు లేమిదోలేయిదు ? ఎక్కడనో మంచి తొట్టుచే సంపాదించెనదే. రంబా : నివిదివలు కెంతకొంచులు దీసితివి? అని మహాకామదేవం చూచుచు బయ్యమురాను చొడంగినది. అంతలో దింక యాకర్కర్ణయ్యులు బాదురున్నది. కావున మహా సర్వోచ్చారాని తెలిసికొని శరీరపడి యచ్చుచేసి వచ్చినది.

ఆ లోపల రామి వావలికిఁబోయి సెట్టిలేదని, లేవకుండునని చెప్పగాఁ దిరిగియుఁ బ్రతికడనందుఁ బయింక వెసిగి ఎక్కితు వచ్చి అమ్మా : సెట్టిగోరు చాల కరుణపడినావు ఎంతదీక్షించినను చూర్చుచుండలేదు నీచేయోయి పిలువమందుకును సెట్టి న నవ్వువది కరుణమే ? కచ్చుచ్చుతీరా యాకమేక పాఠమేసినకో వందలు వచ్చి లగుడును. ఇక నెన్నఁడు నిద్రపని చేయఁదని యిట్లు చేసితిరి. అని పలుకుట లోపలికిఁబోయి లేయిపట్టుకొని లేచి రెంకి, అయ్యో : చీరలేదో? నెండుడు నీరా లేమి ? అవును. ఇంటిలోన మూడు పలుకులు వచ్చినవి వోరుగొట్టుచు పలికెదను. ఇక్కడికియే సుఖముగానున్నది వాల్చికొట్టెను పచ్చిని పచ్చినిదానిమి ? పరిహాసమున కిట్లు చేసితిమి. మహారణుగదా : నీ పుష్పము : పరిహాసము మిమ్మమియుం జేయను. రంకి అని మూరన ప్రతిమించి పోయినది.

అంతలో గొంత ఎదురె వచ్చినది కావున ముఖప్ర లంఘనము స్పష్టముగాఁ గనబడినది. నీదానించి చూచి అమ్మయ్యా : సెట్టి కచ్చుచ్చువు చాలా సెట్టి పునద న్నది ? ప్రామాణ్యునియో ? యని యవలులు సూపిరి పనియింది గాని గానన నుండు లానుకొనుచు అయ్యో : అయ్యో : మా సెట్టిని నీరంకువారి కంపిమనఁచో యిది యుండును చుట్టవచ్చిరి నేడను (చుట్టవచ్చు) అప్పుడు కంపము లోపలిం బోయి పడింది సెట్టి కచ్చుచ్చు సోపానము చూపిమనఁచు చాలెదో దీసికొనివచ్చి

అక్కయ్య : చెల్లెయ్య : యేమో అమ్మగారప్పగించినాడుగదామని నాలుగు దినములన్నము పెట్టితిమి. ఆగొనివండ్లయ్యలు మనకేంవని వారించినది.

అమ్మ వార్యభట్టు అమ్మి : ఏమయ్యెదవు ? దానితో నీకీ దుర్బరకమిక్కిరగలసినది ? దానిపై నీకింత ప్రేమయేద గణగపంతునని యీగిగివ దింప అయ్యగారూ : ఆయి యెవ్వరియో నే నెఱుంగను. కాని నిర్దోషులైన నిశ్చయముగా నెవ్వరెగఱును. మున్నును భుజించినప్పుడు సీయాలనే చూచితిమని యెప్పుడుండగనే రాజ భటు దొకండువచ్చి యార్కభట్టుగా రిల్లిదియేనా యని యడిగెను. అమౌట విని యతండు భయపడుచు అయ్య : మాకోపయము మనింగివది. రాజచూతవచ్చి సాఫీ రదుగుమన్నాడు. ఏమిచేయుదును? ఎక్కడ దాగుదును. తండుమంప నాటింకయందు తోపరికవచ్చి బాపదా : ఆర్కభట్టువు నీవేనా ? నిన్ను జమరుమం మాకోనిరమ్మని మాదండనాయకుం దాహించెను. రమ్మమడుము : తిరిగి అయ్య : తమకేమి కయము ? పడుండు నేమిగూడ భయమని యెప్పివది. అప్పుడు వారందఱు గంపి కావడి చగిరకుఁ దోయిరి. అతడు మహిళామణి యాచావనలో వారముల దంపాల్పు కొని నెలవంపియున్నది. తమూవది ఆర్కభట్టుం బాచి యుల్లదియె.

తమూపతి — అరే : బాపదా : మీ నాలుగవ యేమి కారాదా ?

ఆర్క — మహాపతి : నాకేంబ్బి కారు.

తమూ — భార్యోలే మీరీ యింటిలో యెందుమా పుంజులీటి భాండాట.

ఆర్క — భార్యోతు మా యింట్లో యెప్పుడు పుండలేదండీ.

తమూ — అరే భాండాటయారు. అది మీ యింట్లో యెందుమా పుంజులీటోదు.

ఆర్క — అలాంటి మా అన్నగారు చదివెప్పు మారిపిందుతుండగా ప్రబోగివేసిన గడ్డిలో వచ్చి యిది పుచ్చున్నయ్య. అప్పు చి యన యింటికి దీసి కొని వచ్చి కొన్ని సందత్తరములు ఈ చోట నుండుచో వచ్చిపోవుదున్న సమయం నున నా కప్పగించి మీ యావెల్లివరకు పోగొనమని చెప్పెను. అంగ మూలమున దీని మా యింటిలో నుండుకొన్నామని.

తమూ — అరే భాండాట. మీ అన్నగారికి పుంజువన్న మనినా నాటి ఆరా పెన్నవెమి.

ఆర్క — పుంజువోమం అనగా తప్పదు. కాదు పుంజువన్నురన్న మిగు.

తమూ — ఇది నిప్పును పున్న పెట్టె పట్టెయేద నుండి మూలబడెడిది ? అరే భాండాట మునునా నీకీ పుంజులీటికీ పుంజు మూలము నేసిందికోగొన్న

ఆర్క — ఇది యింట్లోని దున్ను మా నాడెవ కాదు

తిరు — అయ్య : మీ నా నాచివని యెప్పిది. అది తోమియు

నేరము చేయలేదు. పెట్టి నిది చంపలేదు. అంతయు నాకుఁ దెలియదు, దైవమునకు నెఱుఁగదు సేపెదము.

రమా — అరే భారతీర్ దీనికి యెవ్వరు లే.

అర్జు — అది యెవ్వరో నే నెఱుఁగనది.

రమా — నీకీ నీజము యెట్లు సెప్పఁగలవు ?

లిల — వేను గప్పురార జూచితిని. అని తాను వాచిరెట్లు మొదలఁ గూర్చుండినది. మొదలు నాటి కుదవజుప జరిగిన రిక యంతయుం జెప్పినది.

అప్పుడా రమాపతి యార్కర్కట్టుగాని యెట్లు పరీక్ష చేయుటకై నిరుపద రాజగటంబం బంపెను. వాచాఁబట్టి కొనించి యందు గెట్టి వ్రాసిన యు త్తరమును గెట్టి పంపిన రవ్వఁజతయుం బట్టుకొని యప్పిచి వాచాఁబాటుని వెంటబెట్టుకొని రమా పతి యొద్దకుఁగి యా వృత్తాంతమంతయుం జెప్పింది. రమాపతి యా యు త్తరమిట్లు రదువుచున్నాఁడు.

నీవు కోరిన ప్రసారము రవ్వఁజత యందుతోఁ బంపించితిని. భా మనో రథము తీరుతునని వమ్మట నా యోదార్కము చూతువు గాక. నాకిదియెవ రెక్కా. శ్రదామేక యుగము లాగున్నది. అంశ్యము చేసితివని ప్రాజములు నిలువవు. సొంత లిక మేర్పరచి వెంటచే వమ్మ త్తరము వ్రాయుగోరెదను.

ఇటు విదాసుఁడు రత్నాల పోలిగొడ్డి.

అని చదివి రమాపతి గడ్డనూ దున్నకొనును అరే భారతీర్ దీనికి కోమ దీని యెవ్వరే వ్రాసినది తెలియఁజేయి. తం పంకించుచు వాచాఁబాటుం జూచి దీనికి యెవ్వఁడు అని యడిగిన సార్కర్కట్టు అది నా కార్యయని యు త్తరము సెప్పెను.

రమా — అరే భారతీర్ దానికి అధికతే నీకీ సెప్పరావేమి జరుగుతో నీకి యీ దీని కోమది వ్రాసినాడా ?

రామా — లేదంటి మమ్మవతో. లేరంది.

రమా — దీనికి మీ యింటి కేగు వచ్చినది.

రామా — ఈ మహిళామత మా యింటిలో మంత్రగా వాడును గుని వాడు క్కాటోయను దానికి వ్రాసినాడు నాకేమియు తెలియదంటి.

రమా — నీకి దీనికి గురికి పంపినావని నా యాఁడది సెప్పుతోంది నిజమేనా ?

రామా — వట్టదంటి. నా కేమియుం తెలియదు. దీనికి నా పేర గొడ్డ సెప్పుచున్నది. ఇది అది పకడేమంటి. అప్పుడప్పుడు మా యింటికి వచ్చుచుంది నేమి దిలో యుగంబింపని యాచామాభాయి యంతయుంబర్కట జరిగిన సంగతులన్నియు రవిశ్యామణగా నుప్పినిలంబ తెలిసికొన్నది గావున సంద్యామనిరముగా పంకి యా

నేరము తన పీఠః ద్రవ్యించుకొని తిలకించుట కాదు ముప్పలయే గాక గీత
దుం చేతగూడ సామ్యమిప్పించును. రాను బాటు వుండి ప్రోద యా పీఠలో తేడు.
అప్పుడా చరూపతి తిలకి గూడ నేరములో నున్నదని నిశ్చయించి యపరాధిగా
నెంచి వెనుపొంచి విడుదలచేయవలెను.

అంతలో నొకమూల కోహం ద్రవ్యి యొకటి విగ్రహింపబడి అందు
ద్రవ్యి ప్రసారము చాడెను వ్యాపించిపోయి. అప్పు దీనువులు వరులు వర్చిసరాదులు
చేయును సామీ : హసారు వున్నహానుడును పల్లెవాడు త రవర్తి కొడుకును నిర్ది
పాటిసోయ నిర్ది ద్వీంపించరమున కరుగుచున్న నొకలో అట్లకొని మీ యొద్దకు
దీసికొని వచ్చుచుండ నా దేవాలయము చావున నున్నచరించి తన్ను రాళ్ళు రెండుకొని
యా దేవాలయములో దూరి తలుపులు తెరిచెను. ఆ కోవెల ప్రహరి కొటవలె
నున్నది. తలుపులు తియక చావలోఁ బ్రవేశించుటకు సామాన్యముగ కళ్యాణముగాదు.
దేవర దయచేసి వానిం బట్టికొనవలయునని చెప్పిరి.

ఆ మఱులు విని ౩ దంప నాయకులు అనుమతం వాని చేరు పు నకములో
చానికొంటిని వానిం బట్టికొనవలెనని పాటితోషకము రాగలడు. అని పలుకుచు
యేడియో యాది ద్రవ్యిచేసెను. ఆ సమయములోఁ బెక్కొండు రాజులు నిక్కగిరి
వర్చిరి. అప్పుడు చరూపతి యా నేరములోఁగొందెము విచారించ వలసియున్నది.
వీరి విధే యుండనియుండు. తృటిలో వర్చునఁ చెప్పి రాజులందఱోఁ గూడ నా దేవ
ాలయము చావున కరిగెను.

కోవెల ముందర గొప్ప గోపురమున్నది. దాని తలుపులు కోట తలుపులు
కన్నఁ బెద్దవి. అవి యొక్కవ దివమంతలోఁ దక్కకత్కిన నమయములందు మోయఁ
బడియుండును. వానిలో నొక తలుపున కనుదించుచున్న చిన్న వ్యాధరమునందీ
జంబులు సోపుచుండును. వున్నహానుం చాతలుపువైచి గడియ నిగించి యున్నవాడు.
చావునఁ చరూపతి యాలోరించి యంతకు ముందాలోపల నున్నచారి దయపు తీయు
దని తలుచుచే నరపించెను. లోపలఁగిరి అన్నవకుని నేర్పందమునఁ దలుపు తీయు
టకు నమానము గలిగినది కాదు.

అప్పుడు చరూపతి వీరదలం గొందర క్షుణ్ణులఁ బి కేజీలఁజూచి యా
గోత నెక్క లోపలికి దివి తలుపులు తీయించి దేవతము ముఖమంటపము చావునఁ
చోయెను. వున్నహానుడు గడ బడచెడు. అప్పుడుండన్న చారి నడలించుచు నతం
పల్లెవాడెందున్న వాడని యడిగిన వాల్చెచి.

అయ్యో : మేము మీ కేకలు విని తలుపులు తియకలోయన గడియ గడగఁ
బట్టికొని తియచియుదయ్యి. మీరులోనికి వచ్చునన్నాహమ జారి రెండవదె పుననున్న
గోపురము మీదుగా నా గోత మెక్కి నవ్వంతురికి పాటిపోయెను. ఇంతలో మీరువచ్చి
తిరిచి చెప్పిరి. వాని సాహసమునకు, అతడునక వందన్నవారెల్ల నదగమగఁ

తొట్టిరి. వమావతి వాడెనున్నప్పు లేని లేసెనో నవి సరకుగా మార్చుకొని పు
వని యడిగిన వైఖావను తరకుండు అయ్యా; వాడీ గుడిలోఁ బ్రవేశించినది మొదలు
నేను వెంట వెంటనే తిరుగుచుంటి. గుడి దుట్టు తిరుగుచు నుత్తరము వెళ్ళుచున్న
గోతమీద బేసెమో పద్మములు వ్రాసియుండగా చినుకొంది చూచి దాన్నికింద చుసి
...గుఱ్ఱో దానీదిమో వ్రాసెను. మఱియు నా గోతమియు ఐనీలించుచు దిగి,
నిమియే వాడు డేసెనవో యని తెచ్చెను. అప్పుడు వమావతి వాడు వ్రాసిన వ్రాత
యేదిమో చూచవలయునని యా గోత యొద్దకుఁ బోయి చూడెను. అంటి క్రింది
పద్మములు మసి పొగ్గుతో వ్రాయబడియున్నవి.

౬. చికిషవ్యతాపురియని
యదపింజిత్సంవదేమయగవచయ్యన్.
సశురీయని యొకతొమ్మిద
హరివెంపునఁ దిరిగెఁ బ్రితితాబంబులపై.

౭. అలికవచుండ మీవద్యకలికభావ
మరయు నారలు నాకాపురిగారు తెచ్చుదు

ఇంతవఱకు నొకరు వ్రాసిన పోలికఁ గనబడుచున్నది.

తెలిసికొనిన వెయ్యియు తిలకమవగ
గలిసిదాచెందు నే న్నయఁ గానెపింపు.

పై పద్యములు మఱి మొదలు పూర్తి చేసెనను కనబడుచున్నది. పున్న
మానుం నీ క్రింది పద్యము పై వానియొక వ్రాసెనని తెప్పిరి.

౮. మెత్తిఁ దెగివ నలుదురు
యతిఁ న్నమాగాన నారలు చక్కెల్లెవన్
నెకగాపునఁ జూచెను మరు
వ్రతమా : యమరావతిని కలంబగు తావుర్.

వమావతి సుహమ్మదీయఁడనుచు వాని యర్థమేమియో తెలిసికొనలేక యా
మాను పద్యములు కాగితముపై వ్రాయించి పరమేశ్వరునియొద్దకుండునని పంపి
వానిం బట్టుకొని రెక్కలు గడి తీసికొని కంఠనీ కిందఁ బాతాపించి యందు నిలువం
బియున్న యొక పట్టుం బొట్టి పీడకర్త పుచ్చెమో తెప్పుడు. యా కాగిత నూయన
జేరితిచ్చెను. ఆ ప్రిష్ఠంబు సంస్కృత భాషా పాండిత్యము గలవాడయ్యు సంగతి
తావను గ్రహించలేక పడిపోయెను రదిని చదివి యిది యేదిమో సాంకేతికముగా స్త్రీ
పురుషులు వ్రాసికొనినట్లు కనబడుచున్నది. పై భావము నాశ్రయించు తెలియలేదని
తెప్పి యా కాగితము తిరుగ నిచ్చి పేసెను. అతండు మఱియు నాచీటునున్న మఱి
పంజీయలు వెక్కిరింపర రప్పించి యా పద్యముల భావమేమని యడిగిన వారు విమ
ర్శించి చూచి తెలియక అయ్యా; తమ మఱి యేవారయినాలో గోతం మీదను

స్వతము గోదరి పీఠము బాటసారులు ప్రాయశఃకుల వార్యయస్సుది. ఈ పక్షము చెప్పరికిఁ దోచిపట్టుగా వారు వ్రాసిరేసి ఏవికాక యట్టి ప్రాయశఃకుల విషయక యున్నట్లు కనబడదు. ఒకదాని కొకటి సంబంధము లేదని చెప్పిరి.

చమూపతి యంతటికో నా సర ముగింపును నీరథములం బాది నిష్క్రిరణము దొరకిన యవకాశిని విడిచిపెట్టితి. పుణ్యమంతయు గాగించి రేపు మధ్యాహ్నములోపుగి వానిం బట్టుకొని నా మేయరఁ బెట్టినచో విమ్మునందర బండిగృహంబునం చెట్టింతునని పడిన చెట్టిం బంపిం పేదను విడిచింతునని వారిం బారాగారము కనిపి తా నింటికిం బోయెను.

అర్జునరట్లు భార్యతో నింటికిం బోయి తమ్ము విడిచి పెట్టినందులకు భగవంతుని కనేక నమస్కారములం గావించుచు మహిళ గావించిన దుర్మయము గుఱించి యిహగి పొరుగువారు వచ్చి వెరగు పడుచుండ వారికి దగు సమాధానము చెప్పి తన భార్య గుణగౌరవము విన్నవించుచు నా దివనము వెళ్ళియెను.

నాడు తిలకయు మహిళతోఁ గూడ తెలుసాం తెల్పఁబడినది. మహిళ సాధారణముగా దివనమును నక్కంతావుంకో సైత మవనమును బట్టి యొకటి రెండుమాటల కింటె వెక్కువగా నాడునది కాదు ఆ దివనమునఁ దన నిమిత్తమై తిలక నిష్క్రిరణము బద్ధురారయ్యెనని విచారించుచు వెల్లి గా చిట్టి వియె.

యవధి : నీ నిష్క్రిరెతో భర్తాత్మరాలిషగాఁ నినంబడుచుంటివి. నీ ప్రాయము దిన్నదెన్ను గుణము పెదరిగదా. అమ్మో ! యీ మందభాగులారా కేమిటి కుతకారము చేయఁబోతివి. కడికటా : యే పాపమింబంగక నా నిమిత్త మారక శిషింఘఁబడుచుంటి ఆక్కటా : పాడువిధి ! వన్నియ నెన్ని దిక్కులు పెట్టి చంపెదవు. అని కన్నీరు మున్నీయగా విచారించుచు మారదీంపుచు దివన యిట్లు నియె.

అమ్మో : నా నిమిత్తము నీవు విచారించకుము. నే నన్నింటికిం దెగించి యున్నరాన. మిన్న నిన్ను బాచివది మొదలు నీ వృత్తాంతము వివరణయును యూహక కలంబుచుండు. నీ యజమానురాలి దున్నదెచ్చరియుఁ గప్పించి గంటి. తెప్పార వింటి రోమటి వంక లంబముగొని విన్ను గవలంబు గుడికంపినది. నీవు కడునిద్రాంపు ఏ రోషము వెలుంగవు. నిష్క్రిరణించిన దుర్మయము సరింపక నిలుచునా నీవు వీరిందేక్కెల్ల వచ్చితివి. ■ అవ్వదామి యేటి. నీ పతి ఎచ్చడు ? నీ వృత్తాంతము చెప్పుము. మనకు మనమే యారాత్మకవంబును మనం బురంబునా రెవ్వరున్నాడు. అని యెకిన విని యక్కలికి మతయు వెక్కిరిక్కి యెవ్వఁ బొడంగినది.

అప్పుడు తిలక పెద్దకడపు సామవయముగా సూరదీంపుచు అమ్మో : నా ప్రాణమువలన నీదు మతకాంత విదార వెక్కురెచ్చున్నది. పోనిమ్ము. మత

మన నెట్లు అంపివట్టును తింక నహతాపిదయివట్టును ప్రయత్నించి పారియ్యవలె నమనం
మిదిగా శిశుయాలి యట్లు వాని యా ప్పకేళం వ్యాయోచితాకయింపు తిసిసి పైచిరి
యెట్లుగదనక వారి నెట్లకె తెరసాలమంపుయన పిరియం కాజ్ఞాపించి దరహాపిరి
యంతటితో నకే జాలించెను.

అప్పుడు తింక యాత్మగతజవ అయ్యో : యా యోవనపుయ్యు
మిగమెక్కదనో యాదెట్లున్నది. వీరే యెప్పుడొనెడిసి భాగిరి వరుడున్నాను.
కావన దెప్పుదువా. ఓహో! పుణ్యముమయం తోన కావ నెరుదువును ఈ మహి
కపుతరము వేయబాపితి గదా యెట్లయిక్కట్లు పడుచుంటి. ఈ గొడవ నాకేల.
పాప మీ దిన్నవాడు నా మిగిమయింక సూరిక యాదెట్లున్నాను. ఓర్కిదైవం
బడయము వేసయింక లేదుగదా : యోడియబాపితి సిద్ధముగానండి పుట్ట
యూపాంతుం తోపుడున్నానెయిది పలు తెరంగులు దలంబుయింకెను

ఇంతలో గృతారంకింకయంకెడి రాజభటులు వరుడు పరుడనె యెట్లం
మను వారి మిప్పుర బండిగృహంబునకుం డిసికొబొంబి యెప్పుడు నొకగదిలోను
నానుకొల్పి విరువుర నొక గదిలోను వైట్ల కలపులు వైచిరి మకరంకెడున్న గది
కిని వీరున్న గదికిని నడుమ నెమరుగనానమించుచునో నొకరి నొకరు దూరుచు నవ
కాము గలిగియున్నది రాజభటులు కొంకెను మారముగా బొంబునంత దింక
యూరకొనలేక యా కిటికీయంకె తొంటిచుచును సుంకరులు : పిన్నిగది మిగిమి
న్నావు. నీవెప్పుడవు ? పాపము పుష్పహనుంకెనొ నెప్పు డెందు బట్టికొనితి కది
కడునన్నాయెను. పుష్పహను నెవెలుంగుయను. నీ కాపుర మెచురావకీపురమున
వెప్పితిని అక్కవసుంకి యిక్కడి కెప్పుడు వచ్చితి? సింధువారపగన కాపురస్థులం
కెప్పుడైన గనంబరలేదుగద. యని యడిగిన నాపుయ్యుండు పెల్లగా తానీకె యి
యన బ్రేదియో తెప్పెను.

కాలా : నాకథ దాం పెద్దది పిమ్మట జెప్పెదను. నీ నీ తెరసాల నేమి
దికే బలికిరి. యామె యెవ్వరే ? నీ మెదటి పల్లెతాంతుం తెప్పకొరలేదు. తన
సంతర వృత్తాంతము తెప్పమని యడిగిన నాజవ్వన సిద్ధురమెచుచును రానావ్వు
కాము జేసెనది మెదట జరిగిన కథయంగయూ తెప్పిచితి. అప్పుడా పుయ్యగద.
మహాకామణి కేంమును గురించి తెప్పకొందు వమావది యెప్పుడయింకెను గురించి
దీంతింకె తొకంగెను.

పారియ్యవట్టు పుట్టాకకొంకెయంకె మహిళకొన్నది జమెదియొనెంకె పయ
యని ముక్కొంకె వైట్ల యెంకెనా నొకంకెనది. అప్పుడు తింక అయ్యో : మన
మిగిమి యెచులోకమనకుం బయన్నా సిద్ధముగా నుండితి. పాపిరికి బలియొన
యిది ? నీ యూరకమ కావ నెప్పు డెందును పిన్నినానపువది గనంబర
యితి. తెప్పయై న నీ పల్లెతాంతుంకెప్పి నీ పుట్టారి మనసునకు కాంకె గలుగ

పడిగివతు మూగరావితలె మాటాచక సమాధానము చెప్పితినిగాను. అదేమి కారణమో నా కథ యాయనతో జెప్ప బుద్ధి పుట్టినదిగాదు. ప్రియరాసివలె మూగ వానివలె సందరించుచుంటిని. పాపమా ద్రాహ్మణుడు పన్నులు తీరా స్వైశేషముగాబూచి బోషించుచుండెను. నేను పూర్వ చరిత్రమంతయు స్వప్న ప్రకారమని తలంచి నై రాగ్యమంత గాంధీనము చేయుచుంటి. జుట్టుంద గొన్ని వాళ్ళకు నా దురదృష్ట వలనయినచో యా పుణ్యాత్ముడు శాండ్లము నొందెను. ప్రాచోత్కమణ సమయించున సూర్యుల్లు. తన తమ్ముడైన యా యాశ్చర్యమును రప్పించి సుందాన జుమ్మితగుట దమోక్షుల గొరవ నన్నతన కత్యుగించుచు దమ్ముఁగా? యిది నా కూతురు సుమీ? వల్లి వేరది యోమియుం దెలియదు. నె వము నాకు దచ్చి యాప్తును. ఇది వేరదెచ్చినను నడులు వంతుకాదు సుమీ : మూగడ నను బిచ్చివ ము చేయుచుండును. కూతురూబూచి కొని దీని ముప్పు గడుపవలయు నుదయే నీవు వాడు చేయునని యని తనవేరకః జేయ వేయించుకొని యా సుకృతి ప్రాణముల వివేకము. అతనోక వా యందుగల యాకారణ వాత్సల్యమున కిక్కొనుండును పదన రాశునదుఁజడతలపు నాపోయితిని.

అత్యంత సన్నాహించుచు ననుయించికి దీనికొన వచ్చి భార్యతో జెప్పి యున్న చెప్పిన చోప్పుననే యుపాగమిగా బాదుట బోషించుచుండను. అయిన వారూ రామాభాయియు భర్త వలన భయము లేకనో నపాక ప్రేమచేతనో దిక్కులేని రామమమో సన్నాహరముగానో చూడవచ్చుది జుంతులనుకును సమీపము దవంగ ములని సన్న మోతవచ్చునుచుటలో నుంతును. పోషియ్యు. సర్వదూక విశ్వేరణ కారణంబును మరణించు సంప్రా పించుచున్నది కదా. పొరలించ వేరకి మహా బాలు నడు మన్ననలయొక పేను ప్రియకొంటిమి. మీరు వలనూరు పుష్పహానుండునప్పు కొనుచుండ వాడు : పదము వచ్చి ప్రియతమంబున విచారము పొందవచ్చి. జటియ నా వ్యక్తాంతము. చెప్పించుకన నెంత విషయ ములివయించును వేమేమి? నీవు గంధర్వర దత్తవా ముట్టి బోధములు ప్రియ బోధము : అయ్యో : మీ కొడుకు మీ సోదరుడెంత పితాంబుడున్నాను. అయ్యో : నీ వ్యక్తాంతము పవన సమృదానింన సంతోషించును. నీ ర కయూ బుతుడు వేమిలో నీరు దెలియకు రాజులు అహహ పది నిన్నట్టి యునుమలం గుతెరించుచున్నాను. అని దెలుగువలెబచ్చిన నా యుగి లిట్ల నయి.

పాలః : అప్పు నీ వదైతాండుమవు , మా సోదరుల ముగయు నప్పు ని గలిగినది. నీ పేరేమి? నీ వ్యక్తాంతము చెప్పితిని కామి? నా భర్తవలెబుతుటను నచ్చులేదని నీ భర్తకు కుమరని యడిగిన దింత అమ్మా : పేను మీ వలన నీది పుడారాదు. నా పేరు దిలయంతు. కామగ. నీ సోదరుల మన్ననలయొక పుంబుగా బుద్ధివానిక బాధకడ. అది నూ రామరామల గామగల మన్ననల దాపై నీ పేరున్నది గురుకుఁజిల్లి భాంజయ్యుడు కన్నుల నీరుగుచును బుంబు. నీ

వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పెను. వీవు చెప్పినట్లు శాక్తిఁ బొందుచో మరల నెరుంగ
డిలి. ఆ యుదయమున నేమిలో తెలియజేదని చెప్పిరి. మీ నిమిత్తము పెన్ను-
చేరములు వెదకింజెమి యీ వృత్తాంత మంతయుం జెప్పెనది.

ఆ మాట విని మహా విస్మయము నొందుచు అగునగు నేనా శాక్తి నా
రక్షకనింజనుం =క తీసి రంకింద నె వితిని. అది చొట్లు చేప కడుపులోనకి వచ్చి
నదో ద్వికముగానే యున్నది అయ్యో! నేనొక్కరి తనే యిక్కడ చూచుచు భవించు
టంటి నుపకొనుచున్నాను. వాచును లేరా? కదలే పరాకా! మాపె మంచి కన్నెవ్వరి
తినిలే యని యెక్కి అమందుమఁ దింకా! మా పోవయ్యడు కుకలియై యున్నవానా!
నా మహాదేవులు పుట్టినపుడు వచ్చితిని అది యిప్పుడు పెద్దదిరావలయుఁ బెద్ది జేసిరా
రానీతి లలిగలను! పేరు పెద్దది నవము. రాజకన్న పెద్ద వాడు సుందరకుండను
మగలవాడవలెనె నున్నాను అని యుచిని విని తింక అయ్యో! నీ మడిగిన
వాడందఱు నేమియుగా నున్నాను. లలిక మాత విప్లవించివద్ద లేరని గెప్పెను.

■ తలారెంటి వెళ్లినదానిమీ? రానీతి మంచి సంబంధము వచ్చినదా?
నా పోవయ్య డిది నీ పోవయ్య చూచుకోయని నా వేరంబెట్టి నా కట్టి శ్వాగముపట్టునా?
నా వంటి చూటగాని పుడమిలో నె. స్కందన లేదు. రాని కేమైన పిల్లలాయన యరిగిన
విని తింక అయ్యో! యింకను బెండ్లి కాలేదు. యోవన పురుషు నొక్కవి వలించినది
పరుషపు గరుషము యుక్తా యుక్త వార్య వివేకము గలుగనియెడు గదా? డూపికపడ
పొలియున మన్మధునినే బెక్కుచిక్కులఁ బొందింతుమనున్నదని యర్థోక్తిగాఁ జరికి
నది. అంతలో రాజుభటు బ్రాహ్మణమందు సంభరించుటే మానాడికొనుట కవధానము
బొరకనది కారు. ఆ యోవన పురుషుడు పొలిపోవునేమో యని సంతకము రాజు
ప్రతిధుంధులనే యుండువారు.

మరికొన్ని వాళ్లలిగిన వెనుక నొకనాఁడు దిండనాఁడుకు వారి కిద్దఁ రన
వదులునకు రప్పించుకొని తొలుత యోవనపురుషుడు నుట్టించి పుష్పవాసా? నీ
చర్యలన్నియు వాని మా వ్యక్తపరి యోధ కనుపిచి. అయిన విచారించి నేవు రాజు
రోహిణియు దుండగుడవనియు బ్రాణము మీ ద్వీపాంతరవాస శివ పొందితిమని
నలియుఁదేసిరి, అని చెప్పి పోలికెట్లం అంపిన యాడుకాంక్ష లివ్వక. గరిక
మిదింపర ద్వీపాంతరవాస శివయే వలించెను. మా వ్యక్తపరి యోధ చూసారితా
చూరితిరా! ఆడుకాంక్ష కవికరించెనని యా పెండు తిరుపులు వినిపిం ముంపతి
పెన్ బారింది యుండెం బోయెను. అని యొకించి ముప్పిం దప్పకు పని యతి
నిమిలమిల యొ ధరువాత విధ పై ముఱియం దిట్ల విప్లు బొంగంగు.

నలువది నాల్గవ మఠి

వజ్రమాలిక

గోపా : వినుమట్లు పుష్పహాసుండు రాజకులం రప్పించుకొని కోపం ప్రకారము బాటి యమ్మల కుజిరెప్పరి నీరు వివవమదిరా : అథంస పరియములు దీయగద నా గోత ప్రక్కనున్న బొత్తిలోని మల్లమెదిరి మీరికి దిగెను. తాళ్ళనుండి నిప్పె చల్లముగా నల్లి కొని వెళ్ళుట యాసయున్న యా మల్లి పండిరిపైఁ బడెను. నీక పీడితవర్ణంబు యందుకయ్య గలిగెడిదిరాదు. పుష్పకయ్యపైఁ బడినట్లండు జిక్కు కొనియెను. అప్పు భండుఁ బడియూఁ డేమని ప్రాయముగఁ బొందగా మొదటిక మల్లి యెగిలు కోయదు నాకనము నుంచి తల్లి కృపాగము వడినట్లు పడిన యవనిం నాది చెప్పరును దూరముగాఁ బాఠిపోయి యా పీడిత దుఃఖమందెను.

అంత సేరనావల్లి పల్లవం వచ్చించుకొని లేచి పందిరి దిగి యమ్మగద దాపుననుబోయి బాటచుట : ఎ. గృహ చిచ్చుచి ? నీ పేరేమి ? నిచ్చ నా కొర యుత్సాహము సేయవలసియున్నది నీ మెదడు మాన నుంచినానపువలెఁ గనఁబడు చున్నావు. నా కోరికఁ దీరుచుండు యదురము నా ఇచ్చని యతని మువ్వంపుచూసి తెన్నులార నాచుచు వెలుగుచు న్నర్తకరసిత హృదయయై మోహజేయబడనొక్కింత తడవొక రెండుగడ మైగనుపొక హృదయవలంబు నూచింపుచు విందుక కలవంచు కొని యిట్ల నియె.

సోమ్య : నిచ్చ బొందండి యధవంపిన బయలుదేరవని కలంచెదను. నీ యల్లిపిచ్చిమో వర్ణించుచును. పర్యంతం నా దీర్చి కృపాకృపాంధగుడును. జది వజ్రవత్తుడను వర్తకుని గృహము. నీ కళా కుమరం నా పేరు వజ్రమాల యెందరు మా కృషి యల్లనిపో గూడ కృపాంధవంబునను యమావర్తిపురికి వర్తకము నిమిర ముగిసెను. మా కలరి పుష్పకవర్తకహిమనగున మునిం దిచ్చి యింటఁ జెట్టికొనియెను. మా కంఠమే బ్రవహం స్వాహారము రత్న స్వాహారము మాత్రము గలిగియున్నది. మేము గూడ మెచ్చనే యా పట్టణంబందుఁ బోవలసి వడె. మా బంధువుఁడు పోలిచెట్టియంబుఁ దీవమును బంధవర్తకము దొందుగీత నా పయన మాగిపోయెనది. దానిని ఫలము మీ దర్శనమే యా మృతాంత మందయుం జెప్పిన పది పుష్పహాసుం దాకృగరంబున విట్లు వితర్కించెను.

బాట : యా నారీమణి మమ్ము బాది మరుకాంబం బడినది బాటు మగనాలి యయ్యు నిచ్చి వికారము పొందుట ధర్మవిచ్యుతం బని యెఱుంగదు. అహః స్త్రీల రేష్టలు గడు విపరీతము లెవరి. కానిమ్ము. వేరెప్పుడు వైరస్థము నాపిరియేని కార్యము చెప్పిపోక మానవు. పరిరయంబు గలిగిన ఏమ్ములు గ్రమంగాన నొక్కి వర్ణించె

దెవ గార. యిది కలంబి తడువీయి. నే నొక బాబుని వచ్చి న్నాయుడుగ రాజు భటులు వచ్చిరాజు బాబుని పట్టియెడును. పొందోయి వచ్చితిని. నా యొదంక మంతయు నుండు పదనింటి. నీ యింకా దాని నీయి. పోవునపుడు నన్ను గూడ మరచివేపుకంటువావి. నీవెట్లు పోవును అని నీ నా కోరిక యని చెప్పెను.

అంతలో రాజున బిడ్డను పట్టికొని వెళ్ళిపోయి అమ్మనీ. నా అమ్మనము నేటిది సాధనము గలదువచ్చితి. నా నీ పోవినానని నన్ను పట్టికొనినది. అప్పుక న్నిది : రాజు భటులు నన్ను ముట్టికొని వెళ్ళిరాజు నన్ను స్వర్ణమునీడియె? నీకో ముకులును నన్నును పోయెదలను. అమ్మనమ్మతూచు మహారాజు. నా వగ నాని తమ్ము. నీవు ఇంకా నీ గారనిండు ముప్పవేలము. నీవీది నన్నుంకలదిమారి పరిమళా? నా నన్నునము. నను బిడ్డకొని విన్ను గాపాడెన మా యింటనున్నపాలా నుండు నీది లిరిండునా? ఆ సోపదాం ర్పయి మా యింట నుమి, లోప లిని పోవుదును రమ్మ, పరిచారమున ను జూర గూడకని వరుదు నకని నేయివట్టు కొన ముదాని నొక పుడిపిడికి తీసికొనిపోయి రూపుండు చెట్టివది.

అంతలో రాజుభటులు వచ్చి వాటిని నిలిచి కలుపులు తట్టును గేదలు వైచిరి. రాజు విని వక్రమాలి యామేద దిగి తలి యెద్దకు వచ్చిగది. అప్పుడు పరిచారకులు వచ్చి రాజుభటులు మన యిల్లు పరీక్షింతురట. ఎవ్వడో తొంగ యొక డీవై పునకు దానిపోయి వచ్చెనట. తలుపులు తీయుమనుచున్నారని పలికెన విని వక్రమాలి వానికి గొంత లంగము పంపి యిండాడువాడు కాక మరీయెద్దడునులేదు. మేమంతయుం జూచి వచ్చితిమని చెప్పవని పరిచారకులు జోరించి యంపినది. రాజు భటు బావరీచారకు లిచ్చిన లంచముకొని నుంకనీయెను నా యిల్లు పరీక్షింపక యెవ్వ రికిం తోయిరి. అప్పుడు వక్రమాలి బ్రహ్మర్షిసాగరమున మునుంగుడు నాడుకొందన మజి భూషాంబర విశేషంబులుం బాల్చి యెచ్చర మచ్చికంటి తెలుగున ముండుము నువహరంబులు చెప్పకొని ఆమ్మా : నేడు మేనా శ్రీరాసారంబునం బండుకొని యెవడు. పిదపకుమరి చెప్పిన చిని యమ్మగున బాగు బాగు : నీ మగభూర లేదు గదా. యెందునై నీవ మేకం బండుకొనుట? గారమేమి : నేడు సింగర మేమి డికి సేసితిమని యెడిగిన మి మి మాంబునాయుడు నమ్మించుటకె తల్లి శిల్ప నియె.

ఆమ్మా : నీకో జెప్పక చారవే ? రాత్రి నా మనోహరునితో గ్రీతింబు చున్నట్లు నం వచ్చినది మధ్యాహ్న మెందుక వచ్చుచే నవ్వటి మంధియు నా ముం బంధు వెళ్ళో యున్నది. నేడు సారంబున నా తల్లింబున బండుకొని రక్తశతకృతిం బాల్చు న్నిదింబితి వేరె స్వప్న కేషంబు పొవగది నేసిందిన శ్రీరావిశేషంబు నంబు బంధుంబునంబున నేమి యని బ్రాంతిపడుచు చెప్పకే బావకొంటి లలికదా ? నీవారక నుంకంబు లేయుచుమి పలికిన విని యా యిల్లాలు నల్లుండు బేకంబరమణిగ

తదవయ్యోః గూఢన తథివాష గతిగివత్తి కాఽబోలుషవి తలంచి యంగీకరించినది. పొంతుకలుచొంగుకు నెంపులుగారా :

అట్లు తలిచే నేసిపించుకొని వక్షమూల యా మేరలోనికిం బోయి తలుపులు వైచి గాజాదీపములు వెలిగించి యొకపింఛువ నొదిగి యేదియో ధ్యానించుచున్న పుష్పహాసుం బలంకరించి ఆనాఁ గిదిగ వెఱవవలసిన యవనకము లేదు. రాజకులులువచ్చిరి. లంబమిచ్చి సాగనంపితి. ఇవిగో వీళ్ళ కాళ్ళు గదిగిక్రొనుము. ఇవి వలము లివి వక్షము లిది హామన్నము ఇవి పాదా నీ యచ్చవచ్చిన వానిం కుజింపుమని పరిశిష సరంకిట్ట నయె.

కాయ్యోలి : నాకొంకింక ప్రయత్నము చేసితిమె ? ఇవి యెన్నియు నేమిజ్ఞః చెప్పితిమి ? వేళ వాని వక్షంపనోహ బాహుమాతము పుచ్చుకొనియెవఁ గొన్ని దినములగుండి నొక వ్యాధి జారించుచున్నది. దానంజేసి పథ్యంబు చేయుచున్న వాడనని పరిశిష పని యుచుంకె యెవడ కలుకుమన మనోహరా : యివి యెన్నియు పథ్యములే. వీడం దీసివ నీ వ్యాధి మెదలంబు వోవఁగండు. తఱచు సుధుమారు లిద్దఱే నులుసుచుండుదు. నా యాన పీడం వక్షంపక రీతిమని జరాత్కారముచేసి యొట్టలే వానిజే గొన్ని వక్షములు దివిపించినది పిమ్మట నాకులు మసిది యిచ్చినది. కాని యితంఁదరి యంచితోనర యా పశ్యములోనే యుంచి యిట్లు సంభాషించెను.

పుష్ప — టీటి నీ మాటలు చేష్టయను బరిశిష మింకల ప్రోవపువరె గనంబడుచుండువి. నీ పెన్నెనం బడినదికా ?

వక్షమూల — ఎన్న యేం బడినది. నా చదువులకు నా రసికతకు నానందించు వాఁడవ్వయ ?

పుష్ప — ఎవ్వ నానందింపవలయు నీ కథయే యావందించును.

వక్షమూల — నా కథ యావది. యెవరో వాఁకి పారబ్రహ్మ ?

పుష్ప — (స్వ) ఓహో ? మిగిలిపోయెనుదే (స్వ) కానిమ్ము నీ వేయే గ్రంథములు చదివితో బెప్పుము.

వక్ష — మనుచరి తము, తానాశాంతవిణయము, సునందము, హంస విగంతి, కువన స్థితి, రావణాస్తాంభవ, కొక్కోక, కామమాత్ర కందర్ప సుభాషణి, అనంగరంగ, రతిరహస్య, జాగస్యర స్వకాసరత్న, మమకర, సంహిత, మమసా సూత్ర, రతిమంజరి, కామమంత్ర, రతికల్లోధి, మంచనాథుడ ప్రకృతి శృంగార ప్రబంధము లన్నయుం బడినదిని సంగీతములో వా ప్రభావము వేడు బిప్పు కొనరాదుగాని సరస్వతివైవ మెచ్చుకొనము. అన్నియుఁ గలిగియున్నది అంచులకు తొగరుమాత్రములేదు.

పుష్ప — వీరగ్య గ్రంథము లేమియుం బడినదేరా ?

వక్ష — అవి వృద్ధులు చదువుకొనవలసినవి. నునబోంట్ల లేవి ?

ప్రశ్న— హైద్రాబాద్ కోర్టు కమిషనరీయే ఉన్నదియో ?

వ. ౪ — ముక్తయందు తల్పలింఝా వే: యపు పె: గంఝ.

పూర్వ—అందుకే బిల్లెండవ పరిష్కారము నీయి. ఇప్పుడు ఏమిటి
చున్నదియో ?

ప్రశ్న — (నవ్వుతూ) ఓహో! పరియేట పరిష్కరములును నీ కది
 దొరికినదా? మంచి రసకంఠమే. అది స్మరణగానే యున్నది. దానిలో నేమి
 యునికిదపు?

ఫిషి— పదవ శాస్త్రము చదువుము.

ప్రశ్న— నాకు రాకమకాంటిరాచేసి ? ఎందుకూ.

గతివతి రయిరేమి క్వాపి మాంగళ్య మ్మతా
ద్యవతిక గునుచిపా దారయే వ్యవనాని
అనుమతి విధాన శమవిద్వానాయకం
చరనయమ విధించ నేమని దెల్లవిరద్యాది

ಪ್ರಶ್ನೆ ?

ప్రశ్న — అను సంవత్సరం తాత్పర్యమేమిట? చెప్పుము.

వృక్ష— తర గ్రామాంతర మరగిమ్మును. తార్య మంగగనాశ్రములో
వగు ప్రధానవృక్షము మాత్రమే ధరించవలసివది కానె యితరాంశరము లేమియు
వరించుటగదా. మరెయి గుహ్యచామూ సేవింపుదు నతని సేమముకొలను ప్రద
ములు చేయుచుండవలయు.

పుష్ప— మేలే నీపల్లు పోయిందిరా ?

వజ్ర—అమృతయ్యోః మనాపిచింతయా... పరః, తదిహితాదు
వివాదిగదా.

పుచ్చి— చాచివలదు ముమ్మడి కొరికెను పావులుముగించునది. పచ్చదీపం
గాంధర్వ పక్షిగమనం జేయవలెననిగానననం నిలచి వెళ్ళుట తిరిగింపు మననం
చేయు గర్భగర్భ తేయము

ప్రశ్న: శుభాంబు మంబిరెడి వర్ధిలిక. అని పాఠం సహస్రం నేలం
 పునఃపాఠముగా పంశేకం పాఠమున్నది.

[illegible]

మహానుజునియొక్క పాఠశాలకు చెందిన వారు సాక్షాత్తులైన వారు
గురువచనం నింకరలో గోపికాచల విజయనగరము

అప్పు రప్పురతి యా యాంభోజపుష్ప మూసి తల్లి ముష్ట వలగి పంపి
కొన్నది. తల్లియు నవ్వదు అమ్మా : కంకో నీ మనోహరుడు గుంబరం నీ
యొక పంకొగదా. అంత యేదవచ్చునది? మనము బోవుదము రమ్మ. చావ
రమ్మని యిదివలెనే నా రం సంపాదగదా. రేపు మనమొక నొకటి పదునము పేయించి
రని నాచితుల క్లాపించెదనని పయము నోరార్చివది. ఆ మాటలేమియు నా బిచ్చి
నిలికెస్కిలేదు. ఆ క్రమణి ములల మధ్యాహ్న ము పవరమురం గొసి యా పువర
తోయి యాతవిచ్చియే సుందరమువా : నీ వంటి రసికు వెండుట జూడలేదు. కాతి
నన్ను సంగీతము పాడుమని ప్రియతోషెదరా : రాణాబాబు వేనెంతో ముచ్చటమని
మంలిరాగము పాటించెడినె. నా మగనెకన్న పెద్దమనాడవువలె గుండెవలె
యించుచు యలకుతోఁ జలికిన నా భక్తురండు మందనీతము సేయుట నిట నయి.

సాక్షి: నాకు బడివినమాయంటే సిగరెట్లు, అతిముసుంగార దుష్పరితమనని సర్వమునహ్యం అను నార్యోక్తి వినియుండువుగదా? నా వెంట నీ తేను యొకట: వచ్చేల్ల యన వమరావతికిఁ దీసికొనిపోవుదుమని నా రాకుల్య మతప్రచార బాధుష్టాని మఱియు నాకు వ్యాధి జాలెంపుచున్నది. ఇట్టిస్థితిలో నీ సంగతము నాకు యనించునా? యని పలికిన విని యజుమలా వచ్చుచు నిల్చి యె.

విన్ను పోరాత్మలు చుటలేదు. నిర్భయముగా మందుమని యభయపా సు
మిచ్చి యుండలేరా? ఆరు వెలచెరవెవ్వరికి? ఆమానశీ ప్రయాణము సిద్ధమయ్యె
యొక్కరి. నీ మది సుకంఠినింపం కాదుమని పలికిన వరం శ్రితి నియమ.

[illegible]

వాడు సహజముగా మందును. ఇది తప్పగా గణించవుగాదా: యిది వెప్పిన వాడు
కష్టము నొందెను.

శ్లోకము: మందిరమున దేవతయి. దాని ముప్పిరమున నున్నది నీ చిన్నదానిని
దానివారలు లేకుండ వివేచనమును దీసికొనిపోయిరి గొంతె మాలోచింపవలసి
యున్నది. కాదుము. సమకాలిని యుంచెడివిగా. దీని ముప్పిరు పడెను గ్రహ
యేమి యున్నదని యనుమోచిందెడి.

అప్పుడువాడు వక్రతమ మందిరకారే పుట్టి వారిదానినము వాక్రియే
ప్రయోగమునెరుక తప్పినదిగాను. వాయువేగ వక్రమార్గము నాలోచింప వున్న
వక్రమార్గము గూడ సందర్భించిన ప్రకార మా మేరలో వివేచించు దుస్సంభవమిదిగాను.
మొదల రప్పించి భోజన సామాగ్రియు బాంధవులు మందుములులోనగు పనులన్ని
విధములను చింపి వారు ముప్పిరు నొక బండలో గూర్చుండి మోక యొద్ద
పడిరి.

వాచకములు వచ్చి వారిని చింపించి యాడువాండ్రిగుట విడిచి పెట్టిరి
ప్రపంచము పెక్కినకోడనే వానివారు మంచిగాలి పనులనున్నది కావున వెరవావలె
యివారు విడిచిరి. అదియు వా సమస్తముతో వాయువేగముగా నడుచుచోచ్చినది.
ఆ వాయువేగ పెద్దదానిచే పుట్టిన వక్రమార్గము తలచుకొనినవలె మందు స్వేచ్ఛగా
వాచకము నొనరించుటకు పడుచుపోయెను.

ఆ వాయువేగ బుద్ధివేగము కష్టమిదియు దేవతా మేవమన్ని వక్రమార్గ
మార్గముగా పోయి. తప్పించుకొని తిరుగుచుపోయె. ఆ ప్రమాదము మంచిగాలి
మందులు. అందులను చూచుకొనరాదు. వాయువేగము పోయినది. ఇక రెండు
మారులు దిను. దాని గొప్పదనమును చూచుటకు పంకనెంచుచుండ నా గాలియాగి వివేచన
వారము మేలుగొచ్చినది. అప్పుడానొక యటువలెక రెండవదెనుకకు వచ్చుట
గ్రహముల వాయువుల దయవలెను. దేవదామలు మోచు పాదసంబంధుని పొందెనకు
సంబంధముచూచుకొని వారి ప్రయత్నము మిథ్యము గానెఱుగిపోయెను.

ఆ ప్రతిహేతులను గ్రహములనుచూచుచు వివేచనముచేయుట
సర్వతేక తరీఖావాళ్లు త తరముందును తెరచావలసియున్నది. బ్రయత్నముచేయు
చింత నొంతలో గాలివామిదే యా మోద యట్లు పొట్టుకొనెను ముందుకును పట్టి
పడినది. అప్పుడు వామందు సున్నమున్నుకై దీనిని ప్రార్థించుచుంటి. అప్పుడు
నారి మునుగక కై వహించువ నొక గాలినినను నొకరేపిరి గొట్టుచున్నది
యందున్న పర్వతమునను చిలి నూలుచున్నదియను మందున్న వాడు ప్రాణ
నిచ్చి కుప్పించుచు దుర్లభమైనది.

పెద్దమనుషుల చట్టములను అప్పుడేపట్టి పట్టుకొని పట్టుకొని పట్టుకొని పట్టుకొని
వాడు చింత యే చింతయే చింతయే చింతయే చింతయే చింతయే చింతయే చింతయే చింతయే

సువర్ణబ్జాయయుఁ గలిగి మిక్కిలి కోరించుచున్న యాపువచ్చునొందరన్ననుకూల బ్రతనగు గర్భము మాత్రమించక వికారముగానున్నది.

అతని రూపరక్షణములు మరేమిటి యాదార్యపురుషుని దృశ్యముంచి పుష్పహానుండు సకాశుడేయును అయ్యా ! మంచి హించుచోములో రేచానిగరము. అమరావతిపురంబున కరుగఁగూ గవలి నడుమ గాలిరానపట్టి కలఁగు వికలము నా దెనుఁ గొట్టెకావచ్చి కలఁమొనది. పిమ్మట దొంగలు వస్తువులు దోచికొని పారి గొనరి యిట్లు వచ్చుచున్నారము. మాదేశమనకు ప్రభుమార్గ మేదియేనియున్ను దెలిపి పుణ్యంఁ గల్పికొనుచుని పదవయముగాఁ బ్రకాశించిన జాలివొడమ యవ్వబ్యాధ్యం గుఱుక నే పేరియో ధ్యానించి యుండుదు.

మగవారి కోడులొ యాదుకాదు వదలవము సేయవచ్చునా ? మీరెవ్వ డివలఁడుమలోఁ బ్రవేశించితిరేని యాయవలదు మిమ్ము తంగపెట్టకుండురా ! మీ పుట్టము పుంచితి కాపును నానుఁ గనఁబడితిరి. మాయుండిరందు స్వర్ణకాలములో మీ భోజమున బిప్పెడు విందుఁ గూర్చుండుఁడని తనబండిలో నొకమూల లావిచ్చెను.

■ పురుషుని యత్యంతాకర్మమునకు సుఖిజేయుచు పుష్పహానుఁడ యనుపురరక్షణముతో జాబిండిలోఁగుచ్చుండెను. పెనుహారముమాని యాయుదోక్తి గన్గుండు బురి ముఖించి యప్పటి ననుబుండెఁ బోరించుకొనియెడు. తదీయమందిర ప్రాకారవిశేషంబుల నాచి య న్నమందునకు బుష్పహానుండు కతనొక వక్రకవ ట్టిఁ గలఁగుంబులను పిమ్మట పాప మున్నయ పృథ్వీనిచ్చ ముగ్ధుంబున రోమలికింపొయిరి. ■ యజమానభార్య పాప వృత్తాంతము పాపతరులవలన మి మిక్కిలి గౌరవించుచు పిమ్మందులకుఁ గడఁపఁచినది. అచేతనేన సత్కారములకు కడుపెన్నయిదు లందునుఁ బరోపకారపాపము లన్నియొకమఱి మార్పరుగదా యని యగ్గరింప కొరంగినది.

పారింనున్న పృథ్వీదేవ వృక్షమాల పుష్పహానుండు తనమనోరథము తీర్చునని యానవహుడు నానకు కయనారి సమానుమందఁడు దేశాంతముగా బోయ నేమోయని చూచుచుండెను నాని యతంకదట్టి యమరమయిత తప్పించుకొని లిడుగు చుండెను క్రమానువ పుష్పహానుండా యజమానభార్యతోఁబరివయముగలఁగుఁజేసికొని యెకినానకు అయ్యా ! బావట్లఁబులులోనున్న జాతంగవదానొక్క నతి నుండు నుండు బడుచుచ్చారు. సేమకము హించుమతమువలె నెలి నుం బడుచున్నది. పృథ్వీదేవములను మిక్కిలిమీరి పేరుకర్మరీతులకమీటిలో తెలఁపఁచునొని మంచిమనిషి పృథ్వాంతమించుర తెప్పియోహదము గలఁగఁజేయుదుఁ ప్రార్థించెదను. ముందఁబు మిగిలెను.

వనంతసేన కథ

సుందరీ : మాతండ్రి హిందూదేశం నుండి. శూరసేనుడను నౌక సామంతుడని అప్పటి చక్రవర్తి కాయవని ఐక్యమో భోవముచేర్చి ముచ్చిర్చిన గ్రామంబులు బాగొవి కట్టుకొట్టతో చెవిపెట్టెనుట. అప్పుడు తనకు గలిగిన యవమానమునకు మిక్కిలి లాభమును మాతండ్రి యాదేశముననుసరింపక భార్యతో యయలుదేరి విదేశములనూతనయువకుల వ్రతములు ప్రయోజించున నొక్క నాడు మత్స్యయువ వర్ణించున కరిగెను.

అప్పుడు దైవచోదయ నీవర్ణించు సుందరీగారి భార్య పెద్దమ్మయ్యత్రాల్చిన యక్కడికివచ్చినది. ఎద్దో మాతండ్రిగారితోఁ జరిగయముననుకొని తనకుటుల గొరవసుంతయు నాపాత్రఁ జెప్పుకొనెనుట. అప్పుడామెను జాలిగలిగి యాదంపుతరాఁ డమితో నీడిరికిం దీసికొనవచ్చి యిందొకయోదోగమిచ్చి పంపినది. మాతండ్రి మెగుల పుత్రిమంతుఁడగుచో గ్రమ్మగ్రమ్మగనే నాశ్రయించి ముగ్ధుడనారి యెక్కగహమునకుఁ జాతుండై మెగుల డనును నందఁచిందెను.

మాతండ్రి యిక్కడికివచ్చి నదియిది సంవత్సరమై నది ఇక్కడికివచ్చిన వదిసంవత్సరములకు నేను జింపించెనుట. లేక లేక గలిగినదానగుట నన్నత్యంత ప్రేమావదంధ పూర్వకముగా జాచుము చెంచుచుంటి. కాంత్యకంఠున నభివృద్ధి నొందచిన్నఁ నా పేన యౌవనవిహ్వములు పొడిసూపుదుమంద మాతండ్రికి వివాహ చింతకొనఁకుండున వేధింపందొరంగినది. కామధేనువు గదికివానికి రానుమిచ్చినదెంచరి యవసరముఁ గూతునిచ్చుట కంగీకారము గలుగదుగదా ; స్వకాశి పురుషుఁడేదేమనలే జేసిజేయుటయందోధక మాతండ్రి దైవముహిడవే తాననునై చి కాలసిఫనాజేయు చుండెను.

అట్లుండ గొందొకనాటి పాయలరానను వొక పురుషుఁ డీపురవిదుంబ దినుగఁము గనంబడిన వారివెల్ల అయ్యా : జాలపొరులు పిదపంపుదగిన సక్రత పెండున్నదని యడుగుమండఁ దురకలు పడిపోసము సేయుచు నటులులు యునునటు అని త్రిపుచుండెనుట. ఇందున్నరానికి సక్రతమన వేదిమో తెలియదు. మనోహరి యరుగవలయు నా వక్రతాన యాపురుషుఁ డెఱుంగడు. పాపము రాతి రెండు యామమరి దనుక తినుగుమందెనుట. పతియుఁ బ్రాగ్మత్తిలి యొవరయంగర తిరిగెడు యవను లకనిం దిట్లుటఁ గొట్టుచు తార భోలుచుండిరి.

మాతంగడింధకల రాయదొంబి పయవలిడు వ్యవధనత్సంబురాధున సతండు పిదపంబెంబి పయవలిడు భావంబు. తొంగదొంగ యని మఱికొందలు తడిమిరలు, హిందువులంబున నిచ్చడియ పుచ్చిలంబున తచ్చముచుండుట. వీరి ధయాదాక్షిణ్యములు లేవు.

నీరులు స్వస్థానముల విడిచిము. ఆ పురుషుడు మునుగాడునయ కాంచు పలుకు విశ్రాంతిగానక తిరుగుచు బాహుదండ ప్రహరణంబుల మేనంకయు రత్నము గాయత్రుడఁ నేకస్థానిచ్చాడితుండె దుఃఖించుచు ఉపన్యస్తుండువలె మాయుర్విద్యాభాషను వచ్చెను. అప్పుడు మాతండ్రి వీరేయఁబగువయఁ గూర్చుండి దంకరావనము జేసికొ నుచు ధీరక బాలురకై రథముఁ బడుచున్న యా పురుషుని జూచి కాలిపతి నిలువలం దని వారివెల్ల నడలింపి యతనిం దాడునకుఁ బలికెను.

అప్పుడతండాహా! ఇంతవృథముగా నీ మాతృమ వర్ణనామాటాడిన పుణ్యాత్ముఁ డిదివఱకు గనంబడలేదు. ఎవ్వరితో జెప్పుకొనినను బాదుచునువా? కాని యాదరించుచునువా? కృతఁడే నీ గ్రామవామః. ఇది రాక్షసనగరమని తోచు చున్నది. యిది పురుగున కండు మాతండ్రి రాఘవసవర్చి సమన్వరించుచు దన వెల్లండ్నియుఁ జూచి ఆయాః. ఇంత యవ్యాయంబునెంత గంధా? ఇక్కడఁ బ్రజలం బాలించు వాఁడేదా? ఆయాఃయో? ఎవ్వ ర్వాతయిం పన్నీ పోరులు పెట్టిన బాధ వరమేశ్వరుఁ డెఱుగు. పూర్వజన్మమున నెట్లుపాపముజేసితిని? యని దుఃఖించువు. దవపాలనంకయు మాతండ్రితో జెప్పుకొనియెను.

మా తండ్రి యతని మాటలకై హిందువుడని తెలిసికొని యోదాపురు లోనలికి దీసికొని వచ్చి వైదురం రప్పించి యా గాయములను తీసికొ జేయించి యన్న పానాదరించి యుండెను. నాలుగు దినములలో నా గాయము లన్నియు మామోగినవి. రథము చూపలేదా పెళిషంబులు మదికెచ్చెనపు గొయ్యఁ మా తండ్రి చూడనాడు నీ ఎక్కడవు? ఇంద్రునికి వచ్చితిని? నీ వృత్తాంతము సెప్పుముని యడి గిన నా పురుషుం డెదిమా ర్యాండును వేరొక గొప్పవంశపు వ్రాతయిడ నా పూర్వ నాతిక నుడింప నాకే స్మరింపనున్నది. తెలిసినట్లే యుండును గాని వెళ్ళుటకు నోడిలేదాదు. శాపింపనాకుండువై సమ్మదంబునం బడితిని. అందు మునుంగక...డి కొని తీరము జేరె నిన్ను సాయంకాలమున కి పట్టాములో బ్రసేసింపితిని. తరువాతి కృత్యంబు లన్నియు మీకు విప్పించియే యుండినన తెప్పిన వెళ్ళగనుటకును మా తండ్రి యతనిం దనయింపఁ బెట్టుకొని వయఁ ట్లునని నిలుచుచుఁ బోషించుచుండెను.

మఱికొన్ని దినము లరిగిన వెనుక వే వినుచుండ మా తల్లి లో గాంతా మన వనంశ సేవకు బ్రాయము వచ్చినది వెనాహము చేయవలసివడినది. మునుగాని వారి లోకములేదు. ఈ వనంశకుడు దుపంబున ముప్పులుఁ బోలియున్నాడు. విద్యాగుణ శీలంబుల మన వద్యుడవయి చెప్పవలసివది. ఉత్తమ వ్రాతయిడఁడని పిని మన యింటికి దగవంతుఁడే తీసికొనివచ్చెను వీరి మన వనంశ సేవయిచ్చి నిలుచు చుండునందునకు యున్నది నీ వెనుకయెవని యడిగిన మా తల్లి మా వ్రాతము యడిగెను. నేనింగితముల సంగీతము నూచించితిని. అప్పు నా దంపతులు సంతోష

ముతో పుత్రముహూర్తమున నన్నాతగిచ్చి వివాహము గావించిరి. అతడే నా తల్లి.

నే మల్లసేదాంబాద్రి వర్తము లలింతుడనీ, అరమ పంతోషముజెందును సేయ నతో సకల సౌఖ్యముల నుపసంహరించుచున్నా నా తల్లి మిగుల దయాళుండు సౌమ్యునిది. సుగుణాశ్రయనీ చెప్పగలదు. పాంచా దేశమున ద్వైపాంతరవాస శిష్య నిధింపఁబడినది. అది నీ యిది. బంధువులందును, అల్లవారిం బట్టకొని యిక్కడి యవ నులు వచ్చిరిం బడి రాంచుటకు లోతులు సేయించుచుందురు. అది యంతయుం అచ్చి నా తల్లి యట్టివానిం బట్టు సేయించుటకు దవకర్తకారమిచ్చును ముఖ్యముగా సుబ్రహ్మణ్యుని గోరికొనియెను. సుబ్రహ్మణ్య మౌనము మా తల్లికి మాకులను జవదాచుడు కావున నట్టివానికొక మున్నదే యిచ్చెను. నా తల్లిదండ్రులు కొలఁదికాంచును క్రిందనే వాక మలంకరించిరి.

నాదంబోలె నా తల్లి యా యుద్ధోగము చేయుచున్నాను. నెం కొకసారి యొక దేవునిసంబోలు నీ దేశమునందు వచ్చిన యవధాతం పిమర్చింబి కీసికొని వచ్చి నేరము నునదింబి దోషమునను పదలం చెప్పి కాపాడుచుండును.

ప్రమాదములను నెవ్వరేని దగ్గనాఁదముగ కిందింపఁబడినది తెలిసివడిన నట్టి కారని పడుచుండు సైతము ముఠాదుగా పాదప కర్షణ మిచ్చియున్నాను. మన పేరదినంబియున్న పాంచంబోలె పుష్పకాకులు మొక్కలు వెన వెలు వెలుంబి యట్టి వారిచేతనే యుండఁబడును చేయించుచుండును.

మీరు తొలినే యవ్యుత్తాను నీ కంటఁబడిరి. కావుననే యిక్కట్లు నలుం గక మా యింటికి వచ్చితిరి లేచికో మిమ్మ యవమర్తె చిక్కులు పెట్టుదురు. మీ కింతులం జెప్పవసుండుగాయని యాచిత యా వ్యక్తాంత మంతయుం చెప్పవడి.

అమ్మా : గా చెప్పవడి వచ్చినది ఏయలు గలిగిన సందియమున బోగొట్టి తిని. మీ దేశములు నలంకారములు చూచ యవమం బోరియున్నది. అతారము పాంచామతానుసారముగా దగ్గుది. మొదట నేను నీ తల్లి, చాలి యవమఁదే తమ కిందిది. మా దేశములో దురకలు గాని గదము పెంచుకొనును. బిడ్డలం పంపించు టకే సంకయము వడిరిని అచ్చి సంకయములు తిప్పిరి. దివు దివ్యులంబు. తల్లి నెప్పుడుగా నతిదుల నాదంబువుచున్నాము సుతికేయును నమ్మా : మాకీ పట్టాను యవమయ్యను, యవ్వది సహా మము నెవ్వరినైన నదిచ్చి పంపా : మా పాంచంబో గిన్నెల్ల కాలము చెప్పుకొనుచుండుమని కోరిన వాని యిట్లనె

యవకి : నా తల్లి యాదంబువునకు రేపు పోవుదును. అప్పుడు పిఠాక బంధింపఁద లేంబు పురము చూచెదమరూర. అయవ మన నమ్మకంపర, చెప్పవడి. పుష్పకాసుండు తాను ప్రి దేశమున నుండుటకు మానుచు యవమఁడుగా మారుట

సహాయ మార్గించి మరలెట్ల. అప్పు యాచార్య వసుదేవుడు స్వగౌరవము నుండి వచ్చిన యపరాచర క్రిసకాని వచ్చుచున్న యాచార్య వాస్తవము...మొదట. అప్పుడొక గృహస్థునికి చెప్పించి చూచుచున్నారను మధ్యము నుంచి రమ్మని పంపింపిన యంపనది ■ బంధనాదు క్రొత్త వాడగుటచే గమ్యాగమ్యభాషము రియగల సురాను గాని ప్రకృతిని చాటికొనవలయును. హిందూ సుందరము నునుగు వెచ్చిపోయి చాచునదేవుడను మల్లం విశ్వేంద్రునియందు కలంపుతో నా కలంకావ్యంబులన్నియుఁ దెలిసి పూర్వముండి. బాధు రమ్మనులాడు దైవముగా నా పీఠో బంధులాడును నా దేవీయం పీఠించును. చుట్టును వలం చాంబులాపునకు వచ్చి యందున్న బాధులని బాధించిన బంధి ౭౮౦ ముందుకుగాని బంధువులని యుత్తరము దెప్పెను.

అప్పుడు శ్రీ వివేకానంద మున్న పుష్పరూపము చిక్క కృపారితవృత్తుండై యా చంద్రోదయి రాజపుత్రుడు హయమ. మగువలయు బోలి మంగారికి ౧౩ వీధి ముందు బిట్టు సహజముగై యుండెను ? తదీయమువలం ద నిండును ఉన్న సుల్తాను గారి హస్త గర్భంను వికసించుకేటవరి లగన్మోహనం హా తహావంబు మహారాం దెవ మహాలివభరిం జేయువనుచో నొక యువకుడు వచ్చి యుచున్నది వలపించినదని బిట్టు యబ్బురము ? రావచ్చె హస్తరాజానీ నవనసించియే పెద్దదూరము పోయినవి. పుష్పరూపము చిత్రోశన విరాసములు యువకురావతంసుని హృదయ శకులమునకు విరంసించి తగిలికొనినవి.

అట్లు పృథువంశముఁ ద్రిప్పి జయించి పాపయోధామమును వారినిబడి
 కింకరములనుబట్టి పృథువంశమునఁ జరిగితిని. పరంతపేదతో వాడు మాచివలెన
 విశేషముఁ లన్నియులఁ జెప్పుచును నంతలో నముద్ర కేరమునందె యెక్కుగాను వర్చి
 నుంచి పరివారిం నామము తెలియజేసిరి.

[illegible]

దీని గరిసి యిందుంచునగా : అట్లుకాని యెఱిగి నారి భక్తులప్పుడు కరుణగల వాడగునాయన యెరిగిన వచ్చును సత్యంబు యే.

జాతియభిమానము పోషింపితిని కాదు. మననాచ్చి మనము సాంకర్యశ్యము చేసి క్షింతమునకు నట్టి సారిని మనలేం యడుపుతింతుడు. అపమణించి పచ్చిభేదమును మా యభిమాన, స్త్రీ సమిత్రము నిరపరాధమునఁగల గూఢ శిక్షించునామన పరిక్షన ము యొక్కరికి నాదా నేమ సాంకర్యశ్యముం శిక్షించునవారె మాకు చెప్పలేదు. ప్రభుభవనంబున నేదియేని యపూరము చేసి క్షింతముఁబడిన వారి విషయము చెప్పితిపోసిండు, నాకామాదు వాంఛనం జూపెదరా ? నది మాకు వినిన జాతియగుదున్నది పరిక్షన పరంబు రేపు ప్రార్థన చుట్టాపవనములోకిం బోయిన గాఢించుదు. నీ కిష్టము జూపింతునని చెప్పెను.

ఇంతలో నొక పరివారకుడు వచ్చి "అయ్యా! సుమామ! రెడ్డిమ్మ! చీరీస్ పంపినాను. తిసికొనినా" యని యివ్విన ద తరచుతో (తెమ్మ తెప్పిస్తానని) అనింబి సుమామ! తెప్పిస్తానని చీరీ పంపుట కవసరమేమీ వచ్చినది తెప్పమా యని యాలోచించుచుండెను. ౬ రోజునా భర్తయ్యచే దీక్షించెన్ని యిచ్చెను. ఎవడు లేతితో విప్పి భార్య దాపున పీచము చూపుచుండ నా నీటిని జనిపి మజిలీ నా భర్తయ్యకి కేర్చి "నీరే చూచితిమో యా చీరీ తెచ్చినదానితో తెప్పి పొమ్మనుము" అని చెప్పి యంపెను.

అప్పుడు మనంకనేవ ప్రాశస్త్యవా : అ యు తరములో మున్న పోష
మమని యోగిన వరండు మఱియును లేదు. వాలో వ్యక్తింలావనరముగా మార్పా
వలసిన పని యున్నది. కేవల సూక్ష్మతయము కాక పూర్వము వచ్చి యాదలము
న్న ప్రాసిది కిషితులగు పొందువలం గుఱింబి యాదలమున కలంకెవనన్. చెప్పిన
నైన వంకయవనరమైన పనియని యె ప్రాయము ? ఏ దెలియో తారణమున్నది
యో చెప్పినది. సోమము. కేవలయును తెలియదు గదా యది మమకారం ద
రము చెప్పినది.

మనదేశపును ముఖించి లేచి ప్రజలను మునుమున పుట్టువాడను నుద్దేశించి
యము వాచమున్న బంధమున్న నుద్దేశించి యాస్థానమున కరిగితి మనము తనము
వాటి యంతయు నా వార నుండించి వింతింటింటి మనము దురియించి గాని
వృత్తములు వీధులైన పుష్పహారము తెట్టియో ముడియ నుండునట్లే నుద్దేశించితిమి. ను
దర నుద్దేశము పెంచి వెట్టికొని మరలనీడు దానియొక నుద్దేశమునను నుద్దేశించి
వచ్చి.

అమ్మగారు వచ్చుచున్నారని పని లాంఛనం వచ్చునని అమ్మగారు చెప్పారు. అమ్మగారు వచ్చుచున్నారని అమ్మగారు చెప్పారు. అమ్మగారు వచ్చుచున్నారని అమ్మగారు చెప్పారు.

ప్రీతి విషయమున మెంతయు నున్నను తిరుగులేదు. రాం చిక్కి యున్నారు. రాం యంత బుద్ధివంతుడవలెగాని ఆయ్యగారికి తేరగ గెతంగింపఁ దలచుకొంటిమి. ఇటు రండు అని దారి మాపుచు నాచెరువారి యొద్దఁ గేసికొనిపోయిరి.

అప్పుడంతా నుండెడి వంతులని యొలిచుచున్నది రెండవది ప్రక్కను గూర్చుండే యూరకొండయందొకరి. వసంతసేవ వారి వొంద కిదిగి సహజ రాశియందు గలది వాడనే వారి యనుచు పగచుచు పుగరుతారా : మీరేమి నేరముఁ జేసితిరి ? అయ్యో పాపము గురువకునికి మీ ప్రాచుర్యము కన్నులలో నున్నదిదా మన్న దినుముల్లి పంపనములు చేయుదురు ? మీయొద్దొక్క వారెవరు ? వగవంతుడే నేను తొలుతుండవలయు వా జగద్రక్షకుడే రక్షింపవలయు పితాపితముఁడని తన్నీరు గాదు. జరిగిన ముఖంబే వారి నోరొచ్చినది. అప్పుడొకమహానాథుని నా మెనల్లా ముందుఁ దననంబాపము కొంత చూడ వలయును. నుచ్చండమున్న చిన్నది అయ్యో : యిందులకు వల్లని ముఖము విని యెన్ని తిరుముటలతో నదా. తప్పుచేసి కిడింపఁ దొడిమి దొడ్డును దువోపును. తొలి జన్మమును జేసిన యమారమునకు దైవము పుట్టుపుట్టు తిరువులున్నాఁడు నీవు గడుసల్లావువలె గనబడుచున్నావు. మా వంత నీతో తెప్పుకొంటిమి కొంత రజగగలదు. తల్లి : నిరపరాధులము మమ్ము తిరుచియారు తమ మహా పత్నివలె మహా పుష్కరములని యెఱింగి నాముఁ జెప్పి నందును నమ్ముకొనక జరిగిరి. అందును న్యాయముల్లున్నదో బాగుచున్న తాను నేమానందము నేరముల నందు వింపవలయును జరిగిన కథయఃతయః బాస గలదు. నాను నీవను. అమానుషము లెఱింగివచ్చుడే పరికినందెను నా ముల్లులు నాను నీవేనామి. అంతయు విన్నది చిట్టి పురుషులము వెందునో తమయలఁ బూరింపబడినవలయు.

అప్పుడంతా చుట్టూచూడ నొకరయె వసంతసేవ యా యింటిని దన రుని. తమలో లేవకెది చిన్నయి ముగించు కట్టఁ మహానాథుడే. తొలి దండ్ర పుత్రికను నీరముఁ ద్రావదయు మురెకలేసి యగుమంలం గుడియో పియ్యుండెనా ? నాను పత్నివలెనే వెరలెన్నుడు గలుగుచుండను. విదారించుము. నా చిత్త కల మందివాడు అయ్యలలో వెప్పి సాధ్యమైనంత యువరాజుము గావించెడు. మా యింట చుట్టించువుగాని కమ్ము. అయ్యో : కుండవనువంటి నీ దేహ మువనానుచున్నా వ్యతిరేకి గావించు ? నీ పదిమొవ్వయ ?

తనదీక్షయొగలవ నెంత చింతించుచున్నాడో చదా రంబి యుత్తరము నాను అయ్యో : ఆ పద్మితమంతుయు చారకమున యున్నది. ప్రసూను నీకొన్న నేమిచేయును ? మా యాత్రముచేసిందే నీ చారము పడవది. అప్పుడు నా నీవను నీవందిరెందే నీరేసివలెను. నీవొచ్చి నున్న వారి ముఖములు అయ్యగారిని చిన్నయని తేసికొనిపోగూరవని మమ్ము ముగించిరి.

వసంతసేన తన కర్తతో, పెప్పియే వాటిని నిప్పించెనునిదెప్పి యంతలోఁ బ్రోద్దెమ్మయి నుండేదొచ్చి గృహపాఠ్యముం జక్కజేసికొనుచుండగా వచ్చుచు వరుణదత్తుఁ డాహ్వానమునుండిచ్చి తనగతిలోఁ బండుకొని భార్యకు వర్తమానము జేసెను.

అప్పుడు వసంతసేన పతియొద్దకలిగి కోమలిపాద మేదురవృందయుండె యొప్పు మగనితో మిల్లన నుత్తామగారు మిమ్మిటి రమ్మనినని యడిగిన నతం దీండుక యలుకతో నిమ్ను మనముండినున్న యాడువాల్గుడు బంపియొక్క పుర మంతయుఁ దిరిగిరా ? యని పలికిన నప్పుడంతి గడగడ వదంతుడు నాథా! వారు పలుకు పితేవంబులం బాడుమని పడిననుటలందు నెమ్మో గోరుదుండ నిన్నుఁ బంపి టిని. దాన నుత్తామగారిఁ గోపము వచ్చినదా ? యనుచుయు నతం దిట్లనియె —

ను ల్లా ను గొ రి క థ

అది పాడుచుండని సేన దెప్పుకొనలేదా ? ఆచువారలను వీరింబడి పోయినం జూచి యీ దెనుకలోచ్చుదు ? నుత్తామగారి వీధినుండియే యా బంపి తోలింబిరఁడు : నుత్తామజూచి పుష్పాక్షిలో నా యోదానిన మోపించెనట. చాతి యెల్ల నిట్లుబట్టిన పిరవోతునంద పరిభాషలు జండుచుండెనట. దాని దనము పెండ్లి చేయునునియు, నది మగనాటియని చెప్పినంత దాని మగదెంతసొమ్ము గోరినను నితనినియు నందులకు నీపించువచేసి బరిమివైసి దానిం గొనెదననియు జతురు పాయంబుండెదను నెమ్మో గోరికొనియెను. వాని కేముని యుత్తరమిత్తును ? గోరలం జంపి తినువానికి గనికరముండుదా ? మనము తెప్పనట్లు ఏమటకు వీడు మహాటి నుత్తానా ? క్రొరఁబాడు. చాతిని మనము నొకటిమంగడున్నాము. వేమును గొరె మూలొంది దేదా! నీ ముని భావము నే నెంతవాడఁ బండిముద్దఁ జెప్పి యప్పుడంతి నొప్పించెద నెమ్మో జుండునని పలికి యపించుకొని నచ్చితిని. ఇదియే యచ్చుట జరిగిన ప్రశేషము. తదుంత నేమి చేయవలయువా ? యింతింబడుకొనునను పలికిన పని యులికిపడుదు మక్కలికి ముచ్చుపై ప్రసరియెడి యిట్లు నిదెది.

కాథలో : సేనాను. ఎద్ది ముతీరములు పెంపొందినవి. యీ క్రొతను వసంత ముత్తినినాదా ? జరిపి పెండ్లియే వెలు పెండ్లియేదను ? వల్లివరంబు కంఠకంఠకురా ? అమ్మో ఈ యుష్మంతము నాపేమి తెలియఁడు ? పులిబాడుమని సంపాది. అక్కఱు : వాయు దినములు మనయుంట పంపాదెగన వచ్చిన లోకంబు దానితోఁ గలముందె పిదపాతిగనిం గలిగినవలె. ఇట్లు తెప్పయు. ప్రాము బోయినది నా నాంబులంకి చాతి మోదాదె పనిగన నుండెదనెడిది.

దానినెట్లు : చాతిలోఁ జెండ్లి ముడిపెదాదె ములది నెట్ల యింబుగనుచును వివేకములేదు. వచ్చులం గొనినదె భాగవతంబు పాడుచున్న నైకామడండును.

అధియునుగాక రాజాధిపతియై వెల్లియడం గొడవా యనిపట్లు దానిభవనావని మంచలినను నాచెప్పుడు? మన మారకుండుమని మన తీవ్రకరుడు భంగమునాగలడు. ఆ హుని నా కోటికోటి వెప్పుడు నోరాదున్నది యేమిదేయదుము? అని త్యాగించుచుండ రెండుజాములు రాచివడి. ఎవ్వరికిని భోజనముండలేదు.

అప్పుడు చారి సంగతమంతయు సమసమా విని పుష్పహానుడు. మిల్లవ వా గదిలోకించి నమస్కరించుచు దల్లి. మారు నీవు తల్లివనియ నాయన తండ్రి యనియ మేలు బానించుచున్నారము. మా పెదయ మీప్పు దెడ్డిజా కలంపతి భోజనము లేదుకన్నాదు. అది న్యాయమువారు. మీ యాజ్ఞాదేవతో స్వస్తియైనం జొచ్చెదము. మీరు కాలించెను నారద మేతాచ్యక్షంజేయని వరికెన వరుణదేవు డర్థ స్వర్గముతో విడువెయి. పుత్రీ, నీవ, నల్లు మీమ్మ మేమల్లు భూతుకొను చున్నారము. అది పదిదినములలో నోడవచ్చుననియ మీమ్మమనావత్తికి బంధువుమనియు రంబు చుందిని.

దైవము మఱి మొక యక్కటా దెచ్చిపెట్టెను. విన్న మీరు నా యెఱుక లేకుండ బురము తిరిగివచ్చెరయి. అప్పుడు సుర్పామ లందిలో నిప్పుఁ జూచి వరిం చెను. ఇప్పుడు కనకుఁ వెండ్లి కేయము కిరుచున్నాను. మందన బరాత్తారముగాఁ దీసికొనిపోవువఁట; అందులకే మిమ్మ పెంపయఁ వోవలసిని చెప్పెదని. ఇప్పుడేమి లేయుటకుం కోరక యాలోచించుచున్నారము చెప్పిన నొక్కింక యాలోచించి యకం దిల్లనియె. అక్కఱఁ జూ దార్కమునకు మీరింక సంఘంబున వలయునా నేనుజేయఁ గలము చెడుయం పకవిలేకనే మందఁపించుటొని వచ్చెరను.

అంగీకరించితిమని ప్రత్యుత్తరము లంపుడు. దానిమగంబెప్పుడును దాని నమస్కరించి తిరుగుచుండును రావున లోగటాకరతో మెలంగవలయునిని మాత్రము దానిలో ప్రాయుడు. సంఘంబునఁడు. దార్కము సాధించుకొని వచ్చెదమని యత్తు త్యాహముగాఁ బలికిన వరుణదేవుఁడు. సంతోషముతోలేచి మీరు నన్నాహము దేసికొన వచ్చును మీరు కోరిన చిన్నదాని నీ చ్చాతి యనుభవచ్ఛావని ప్రత్యుత్తరము ప్రాని కనతో వచ్చి వారిని నిలిచియున్న రాజునివత్తి యంపి భోజనమునకు లేచెను.

వారుకప్రభావము వసంతసేవ పతి భుజించుచున్నప్పుడు తాకప్పుంకమున విసరుచు రావున నిలువండి ప్రాచ్యురః! నిన్న మీరుచేసిన వాడుకంకర నిమిత్తరః బ్రోద్దుతోయి చూచితినుండీ! పాపము క్రమముగా వారిని కిరించెరి. అందు మూలముననే రాజ్యాంకమున నరకము వచ్చునను కృష్ణులు చెప్పుదురు. ఆ పరకు నిప్పుడో కాగితో దన్ను జంపెనని. కాదతాన న్యాయముగ నమ్ము కలిగి గుహారము లీయ నప్పు కక్కడికి బోయిన వామెయెద నీవేదముచెడలఁట. అది మహా పత్నివర కావున నేమియు హులునీవదిరాదు.

అది యంతయు భామదేవుని కెంతవలెన్నది నిజము చెప్పినదనియు దానితోఁ జరిగినయున్నదని దానింగూడ క్షిప్రపిత్తులు, ఎంత క్రమమో చూడఁడు. వారి వృత్తాంత మంతయు నాతోఁ జెప్పితి. ఆమె కడువిల్లూబని నేను బ్రహ్మజము లేదు గనుట, రామరామా! పరిధివసుండునుండి యేమియును గుఱుచుటలేదు. వారి యాముయ వారి కెప్పుడు కగులునో! ఆ సుందరి చక్కవనము చూపితీవలయు నుపాస ముల గొనెందరి మానవ బంధనలేవని బొప్పయన్నది. పేద నాటిప్పుడు దీసికొని వచ్చివచ్చి యియ్యవలెను.

వారికి భోజనముపైఠి రక్షించెదమని వలికినదిని తన బహుళి కేశర మునకు భోజన మెచ్చుకొనుట సులభమగుటకు వచ్చును నదిని నెప్పుక్కడికిఁ బోవు నుట మూడిజేతప్ప. వేరముచేసిన వారందఱుచేత చెప్పయిందురు. వారి మాటల ననుసరించి చేసిన వ్యవహారములు పొగువా! కప్పుచేసి లేవని ప్రమాదకరములు చేయఁదురు ఎప్పుడు బొప్పకొనరు. నీ వాచిదర్శనము చూపెద. భోజనమైన వెనుక నాతో రమ్మను పలికెను. అప్పుడా యెంతగానూ దుఃఖాః అతివేమియు నామె చెలియదు వారింగాపాతక తీరదు.

ఎన్ని వారివలె నాటిమాటలు విరసించినాము. వారింజూచిన నీకే "అర్థి". ము నని యెన్నెమో విరసయి బ్రతిమాలికొన్నది. అప్పుడతఁడు దానిమ్ముఁ బాశముగాఁ జేసి పలికి కుజించిన వెనుక భార్యనుదీసికొని యా యుద్ధానవనము వకఁగి నుండి, నిన్ను వచ్చిన యెవరాదుల బుద్ధుల నిచ్చిటికి దీసికొనవలసని యెవఁ మా కందము క్రిందఁ గుచ్చుచేతి కింకరుల కాపాడుటయు నాకు ముహూ ర్తములో వానిదీసికొని వచ్చి యెవరం తెలియి. అప్పుడు వయదతఁడు తండ్రికని తీరి యోరి; నీ వెమి నేరము కేసితిని. నిన్నేమిటి క్షిప్రపిత్తులని యెవరిన వకండు తండ్రికొని యేమియు మాటాడినాడు కాదు.

అప్పుడతఁడు మఱియొకనిం నిలిచి నీవేమికప్పు జేసితిని. నీ కేవలదీకి ద్విపాంతరవాస క్షిప్రపిత్తులనితి? నిజము చెప్పుము. నిన్ను విడిచింతువని యెవరిన విడిచితినియె. ఆయాః! నే నేమియు నెఱంగును. దైవముతోను ఆ విన్నదాని నడచిలోనుండ మా యింటికి గృహస్థధర్మమున రమ్మంటి వచ్చితిని. ఆ కఠియ మిదియే నాదిచ్చితిని అది తప్పని యెట్లెప్పుడగు? దానిం గొనిపోయి యెవరిలో నమ్ముకావ దాడు కొడుకొడుకులు మమ్ము బట్టికొని నెందువార నగరంబునకుఁ దీసికొనిపోయి ధనంబయిని యెవఁజేటిరి.

అతండు భర్త్యాత్ముఁడు కఠియము బుచ్చుకొని నన్ను విడిచిపెట్టునను కొంటిని. అదికా! గంధర్వరక్షా యని యేడ్చుట నాకు నానింప ముంచినేసెను. అబ్బియ్యా! మా రాజరటులు పెద్దవ రిప్పుంటి మేరయన్నదా! అన్నమైన దిన్నగా దిదనియదు గదా! నాయునుయ వీరం చెప్పుడు కగులునో! అకలా! నీ రోస

మెరుంగక పోరోపాత్తము సేసికొనుచు గొంతు గడుపుచున్న మా యింటివద్ద
యా చిన్నదే యా ముప్పు దెచ్చి పెట్టినది. యింకొకప్పుడే నేనెమియు నెఱుగము
ఫలుకుదుఁ గన్నీచూఁ నేమిమఁ దొరంగెను.

అప్పుడు వరుణదత్తుడు వానినూరు వాలించి యేడియో జ్ఞాపకము దెచ్చి
కొని హా గంధర్వవర్తా : సీ వర్తమానము ముఁచిపోయి యిప్పుడెఱుఁగన సువింశ
చుండి గదా : అయ్యా నీ పేరైన వాడవము లేకపోయినదే. హా : పుష్పదంతా నీ
మొగ మెకనమిషము చూడవచ్చు వశమింతెను నే నిప్పువాపు నిన్నుఁజూడవ
యొట్టుంటినో హా : కన్నకంటి : హా : ప్రాచ్యోద్యో : యని మఱుచు నేలించి మూర్చి
లైదు. అప్పుడు వసుంధర సేన పృథ్విరాతిమరుచు ఆయుఁదా : యిదియేమి కర్మము నా
ప్రాచ్యోద్యోఁడీట్లు పరివరింపుము మధిపాదేమి ? రక్షింపుడు రక్షింపుఁగని
మఱుచు రై క్కోపచారములు పేర్కొని యింకొకటి కొని తెలిపెచ్చినదివాడు.

పరివారకు లకని యింకొక నెత్తుకొని లోపలిగదిలోను బసుందగెట్టిరి. వసుంధ
ర సేన రాక్షసు గూర్పుండి పనురుఁ జెక్కొండ లై యెదురుకు మొక్కుచు నారా :
మనోహరా : ఇమియారుము. మూర్ఖుడము నే నెవ్వరెను ? అట్లు మువరించిలేరి :
గంధర్వవర్త యెవ్వరె ? చెప్పుఁడని పిలిచిన నతఁడు కిమ్మలం దెరచి నట్టాచ్చు
నిగుడించుచు నీవెవ్వరెవో నే నెఱుంగ, నా యర్థఃసీలము గంధర్వవర్త యెందున్నది ?
నా ముద్దులపట్టి యేడి ? యిక్కడికి నేనెట్లు వచ్చితిని ? నా రాజ్యమేమైతి ? అని
యూరని మువరించుచుండ భయపడుచు వసుంధర సేన వైద్యులం బెక్కొండ
రప్పించినది.

వాడు మరలించి యూరని కేమియు పయములేదు. సైతాను సీక్కినది.
ఎవ్వరను నిలువవచ్చు. తలుపులువైచి ముందుకొనెనుడు. సాయంకాలమున కచ్చి
దోవములు పోవునవెచ్చి తగు చికిత్సం చేసి యడిగిది. వసుంధర సేనయు వారువెచ్చి
వచ్చు తలుపులువైచి పిలువక ద్వారము రాక్షసు గూర్పుండి చూచుచుండెను. అంతలో
సాయంకాలమైవేది. అప్పుడు సుహానివా : మొహమండి యేడు గుడ్డుమురి బంది
పెండి కూఁతుం దీసికొని పోవుటకై వచ్చింది. పుష్పదానుండు కలిక పేదలో
గూర్పుండి యింకొకరించు కొనుచున్నాడు కావున పరుచుదత్తుచి వృద్ధాంతములం
నెఱుంగక బండి పచ్చిన వా రమని వృక్షముల వచ్చు బరిహాసమాడుమందఁ జుక్కగా
నరింపరించుకొని యొబిడిలో గూర్చుండెను. అప్పుడు నియంత యర్థలంత లిగ
ముగా నాకటమును సుర్రామగారి యంతఃపుర నివసించువారు దీసికొనిపోయెను.

భేరిమరువడిచార్య ద్వానంబులు రాక్షసంధియుఁ బెద్దగ మోళిఁగలం
పోయెమరిగారింబు వచ్చి యెప్పుడైనఁబోవురవఁడనుఁ బెద్దాఁడయ్యె. అప్పుడు ము
నిగిరపడుచుఁ బెద్దాఁడనితోఁ దొండరగా ముఁతంబులం బదిచి పెండ్లి గంఠము
జరపుమని కోరెన నతఁడెట్లు చేసెను.

అప్పుడు సుబ్రాహ్మణ్య తన కులదార ప్రభావము గాఢపూసకొక దానిని పెండ్లి కూతుడు పెడదలో గల్గెను. పిమ్మట నా దింపతుం దివ్యాలంకార కోరికంబగు కేళిమందిరములోఁ బ్రవేశపెట్టి యెల్లరు వోయిరి. ఆ మందిరమునకు నూలు గజముల దూరములో నితరులెవ్వరు సందగూతదని సుబ్రాహ్మణ్య రాజాపించియున్నాడు. ఆప్తు లందఱు దూరముగానున్న గదులలోఁగిరించోయి వందలకొనిరి.

సుబ్రాహ్మణ్య కలవంతుకొని మొకమూల నిలిచియున్న పెండ్లి కూతుడు లేయి పట్టుకొని తల్లియ నాపునరుఁ డింకాఁబోయి కుడికేతితో మోముండు యెత్తుదు నోమోహనాంగీ ! నిన్నుఁ బొడివడి మెడలీ సుబ్రాహ్మణ్యవదిన పాతాళము దేవుఁ దెలుం గును. నే నింతకుమున్ను పెక్కుండ్ర యువకులం తెండ్లి యాడితిగదా! వారిలో నొక్కటితయు నీవల నాదుది నాకిరింపలేదు. నీయధరసుదారనంబిందుకఁ గ్రోని నిచ్చితిమి నావరితాపమి భర్తాగదయే. అవి యనేక ప్రకారంబులుఁ గ్రీనానిరతుండై సంభాషించిన నప్పుడు నక్కమనవరాని యుట్టనిశ్చయే.

మహారాజా ! నీమంచి మనోహరుండు నామనోహరుండై నప్పుడు నాకేఁ గలి సంకోషము కనీషేషి లేదని చెప్పగలను. దీని కొక యంతరాయము గలదు చున్నదని దేవతఁ డిప్పువంతుఁ గొంతుడున్నాను. నామనోహరుం దెప్పుడునన్నా వేసింది యుండును. అతడుఁ బెగురి బంపవలయును. ఇది యవసారముగా గడచి యిదిగి పీకేడియన సూరవసుఁ గాదించునని తెలుచు న్నాను. ఇంతదన్న యంకిలి యేమియు లేదన వలిసిన సత్యండు కదాను నీవతిమ్ముఁ జక్రవర్తి యని యెఱుంగదా ! యెదియేని కోరిక యంకిల గోతునుమును. సంతన పెట్టెద నింతియనాక నావసారము సేయ నిక్కొక్క చక్కఁగా యని సావదేవముగాఁ బలికె యక్కలికిం గొనిరింప వచ్చెను.

సంపదనమును స్వార్థదూరోపయోగం నానింసంహనావంతు గావించి నిగనిద మలయా దారముఁ దిసి యాసందడిలోఁ జైరెప్పి కొనియున్న దేంబుఁ బాక వెలి యతండు. పురుషవిషయం గాన్పించ నోరీ : ప్లేవ్యకులారా ! నాచార్యులట్టి గేమకింతుడే ? నిన్నుప్పుడే కల్పరాంతపురి కరిదిగావంపెఁ జూడుము. పడు పడు గీడుము. గిరికింబు నెంబడదన్ని శార్థాలంబు వ్యవధయింబులలోఁ నెడమదేత గుతువ గల్గెఁగలుగుకొని భవవెలి రెంకవదేత బద్ధంబుబాని వేయవంకిండుడు నిన్ను బంధించుంటి నీయల్పదేవతం స్థగించుకొముని చలికెను. అప్పుడా సుబ్రాహ్మణ్య తల రిదియిన పామువలె రాబునెతుఁ గొట్టబోనుచుఁ గుతుక రప్పించుకొను పాముమలె నిస్సాహించై యామహాపురుషవర్యా ! నీకు సరాము వేయచున్నాఁడు.

నన్ను విడిచిపెట్టుము. నీచార్య కోరికరాను. ఎప్పుడోల నమ్మగించెదఁ దెప్పుకానుక తిప్పర ననుఁ బ్రాణదానము చేయుము. నీ పెండ్లాడు తెప్పునకు నమ్మ తిందిరించాను. మంచి పొగియొక్కతమెదది. బ్రతికినన్నాళ్ళు పీపేదు! తలంబుకొను

పంపాది. రమంతమని యేనక ప్రకారమును బ్రాహ్మణులను సుశృష్టుమనగా గొంతుక నొక్క పరిపెట్టి యెప్పటియట్లు చేయు భగవంతుని స్త్రీ దేవమూర్తి నెంచుటని యేను. ఓర్వీంత కరువునకు సుభాను తప్పజిల్లి యుండును. పరి కెంత సుతుంబుది వయదును తోటి : నీ దెప్పిననుట పెను తప్పనంత పాటుబుగిలిని. నీపొందురాదు. పదియె సుభానులు మారలి కరువున పెండియుం జరిందిలి నీ పుచ్చము నీకలిగెన్నడును నాను నీమగఁగోఁ జెప్పుము. కరువు వచ్చినేమాయని వెలుగు మన్నచాడ అతందు కరుణించి చికియెను. వాని మణికొండెను పొక్కెనేను నే నీ పాటికి న్నర్ధరశములో వందను. నీవు వాకుఁ దలిచి. నీకుఁ గోటలు వనపుగండమ కావరియెదఁ గగనా ■ యింటికిం బొమ్మని ప్రార్థించి వచ్చిపరుయువరి నత్తును చిహానా : ఇద నీవు వెచ్చ వందు. నా మగడు నీలొగఁగలకు మచ్చి విడిచి పెట్టెను. పోయినా నికరకొమ్మ. శేపు ప్రార్థన నేను మా యింటికిం బోయెదమని యిచార్చిన నతందును వంతుకొని వయసు పకంపు ముండువచ్చి కుతుక మ్మకొమ నేమోయని యురికిపడును వెట్టికె దెల్లచార్చెను సూక్ష్మదయము కాకమున్న పేనువది కలరమును ఓర్పించి యెప్పటికిం దెప్పడయఁ జెంగి సూతుడు దానిపేద గూర్చుండుచెట్టి కనకాంబర భూషణము తప్పియే కామకగలిచ్చి వయదల్తా : నీవు పంపినది, యాచుదికాదు నెలాను. ఎటుఁగక వరిందిలిని చచ్చుచిచ్చిది. ముండు దానిఁ గాను కంకా మీయింటి కిఁగిపిలిచి యు తరము నాని యా పుచ్చువతునింటికివెచ్చెను.

పుష్పహాసురక్షుడు సుధామను వలసించి ముందరించు యో వృత్తాంతము
వృత్తాంత విధిగించి కమపుష్పహాసుడు ముద్దించెను. పుష్పహాసుడు కరమును దీసి
కొని ముందరకువచ్చి దిగిన వసుంధరను యశగించి అప్పు : హేయవచ్చితివా :
పుష్పహాసుడు పై కెల్లడికి స్పృశించెను. ఇదియో వసుంధరమును. నేదియును తెలియదు.
పుష్పహాసుడు ముద్దించుచురాని వచ్చిచూచుచును పరికిన. జింజింపుచు నాగది లోకిని
చును అనరా : ముందుచూచుచు, నేను సుధామగాని యుద్ధ కరిగి వచ్చితిని. ఆయు
నివచ్చియో యుద్ధ మిచ్చిరి, చూచుచు పరికిన ముదిరిపడినట్లు చిది మెరి యుద్ధ
మని యవగించు.

అప్పుడాయొకర మనస్కీర్తికొని చెప్పుకొని వచ్చెను ముని
 నేర్పఁచి : వెన్నెముక చేతివఱ, చెయ్యి కు నుకలఁ హా : గంధర్వరక్షా : హా పుష్ప
 చంద్ర : యసి పంచవింశతిఁ బండుకొనియెను. అప్పుడొక సంతసెనె పుణిఁ
 నాచిలివా ? వానిమొద్ది యిద్దఁడే పంచవింశతిపన్నాను

రెండవమాట లేదు. ఇతరమేమిటో తోచినప్పుడు చెబుతాను. మళ్ళీ
... నన్ను చూచింపు మమ్మని యిహం వచ్చును. ఇలాంటివి చెప్పినప్పుడు
... రెండవమాట లేదు. ఇతరమేమిటో తోచినప్పుడు చెబుతాను. మళ్ళీ
... నన్ను చూచింపు మమ్మని యిహం వచ్చును. ఇలాంటివి చెప్పినప్పుడు

వచ్చితిమట... వారింక చున్నదిని పరిచయము దీక్షనలేని వాప్రాజనమేదీ? యిటు
 రమ్మను పుడుచుకొనినాక తీసికొని వచ్చినదా? ఎంత స్వప్నము గంజిని పంజరము
 నలముకొనినా సూర్యులెడల... పుష్పచతురంగం... నీవేమి మనసువలదురాదా?
 వింధ్యహరి సగరమున నుండి యిచ్చి... తెల్లవచ్చితిని యిచ్చిన సతండు పుట్టి...
 నీవు నీజాము గ్రహించితిని. దావేమి వదిలించుకొనే మా వాదనము వింధ్యహరి
 సగరము యిచ్చి... నీజాముగా వచ్చితివా? స్వప్నము కొనుగొన్నాను లోకము
 నాభివ్య గంధర్వ... క్షం జాత్రముని యిచ్చితిను.

49

...వాగ్గీంకొన్నామి చుచున్న ముంతగిరిలో... పుష్పచతురంగము :
 మీ రది తమి నాస్తిమ్యలోకి వోవడమిది. ఎప్పుడు నేను ధన జయము రాజనాథ
 కొర వనయము కావడంగా తీసికొని పోయితిని. అరాజు మీ రది తమంతయు నప్పుడు
 చెప్పెను. ఈశండు వాక్యంతో... వాక్యంతో గూడకొని మేము ఈ బంధకొని మును
 వాడుకయుమును గడవడలేదని. నీది నీమిక్తులతో... నీయవ మెడింకెడి...
 యెందునని గంజినిలేదని చెబుచున్నాను. అప్పుడు విచ్చితిని ముంతగిరి
 గోరరమునని దానంజేసి చింతించుచున్నాడెరియే వాచియు. మతేమియు వంతును
 లేదని యూహించెను.

అప్పుడు వరుణము... వీధులలో యెడలము తనంతయును నా
 మహిమయే. పాపము నానిచ్చి... తెలియదున్నావా? యిందున్నాను యెడల
 గాడు కాటలను యుత్తరము చెప్పెను. అంతలో నాక పాపము వచ్చి అమ్మా.
 ఎంతిప్పుడో తోలవని పెట్టి తు నంజేయి వచ్చి పెరడలో గూర్చుంటి. అన్నా
 రుదరి యున్నాను. తిగిను పక్క నెడల చెప్పిన అయ్యులెక్కా? ఎంత మరపుచున్న
 వతి. పాపము వది లివచ్చితిని నావ చుకొనుచులేదని. నీ గొరవలే మును
 పోయితిని. పుట్టి : నీవెందుంటును. నాదిమ్మను పెట్టి సత్వరముగా జనుకొనుచునని
 వరికి పోయి వారింగా. ఏ సాక్షిగాదా : రంభు నీరక చరిత్రమును మీయిరి మును
 యాలస్యము చెగిరినని నలుగురు స్వార్థము చేయిరి పుష్పచతురంగము విచ్చితిని నా
 గడ్డిచ్చి బంధువులందరి నావరించుచు చుట్టెన్నము వుండినది.

44

అప్పుడు తిలకము మహా... చుట్టెన్నము విచ్చితిని యెడలగొని యిప్పుడు
 కాన్డన సర్వాలరముతో చుట్టెన్నము విచ్చితిని యెడలగొని నావరించుచు విచ్చితిని
 గదా : నీవు పునెంచినన్నముతో వారిని నీవ సమయముగా : నెమ్మదిగా నీవ విచ్చితిని.
 నాగరతో నీవును నెచ్చితిని. అప్పుడే చింతియు గంధర్వచక్రా పుష్పచందా లిచ్చి
 గూర్చున పులకరింపుచున్నాను. అందరి కారణమేదనినా తెలియదు. అందుకు మును
 కాంక్షెను స్థితికల్పన లోకనే... మహాదేవుడు దానంజేయెను. విష్ణు మునలనెనే మహా
 వింధ్యహరినాది విచ్చితిని నీవరిచి మునున్నాను. విచ్చితిని మునున్నాను.

7

అప్పుడు తిలకము అప్పుడు : విచ్చితిని. అప్పుడు విచ్చితిని. నేను

వృత్తాంతము ఏని వసంతసేన అమృతతైల : దైవసంఘటన మెంత చిత్రముగా నున్నది.

అసలే కాబోలు నీయం బాచివని మెనలు నా మది లహరక తపించివది అహ : యని యచ్చెరువు నొందుచుండును

శ్లో॥ వృత్తివలెపదానాంతరం కోపిహేతు
ర్వృక్షణంహిను సోదీ స్వీకయన్ముఖయంతె
వికసతిహ పతంగస్థోదయి పుంసరంగం
ద్రవతిచ సామరశ్యాపుష్పలేఖద్రవాంతః॥

ప్రీతులకు వానోపాధులు లరలుములు ఇచ్చి అంతరంగిడమగు హేతు వెదికూ వాసికీ గారబును యిందును. అంతరిక్షమందు మిక్కిలి హుళుముగా నున్న సూర్యుడుదూరమందినకోడనే వర్షములు విరసించుచున్నది. చంద్రోదయమైన తోతనే లంఛితకాంతలెలు ద్రవించుచున్నచు పుష్పహేతులను శ్లోపింపబడుచును. పరుణాదనును గంధర్వరత వృత్తాంతమునును మిక్కిలి వసంతమింపుచు మన పుష్పసంతులంతుడున్న చాదో దైవవృత్తనే నాతండు గుఱక గానబడిన నీ అమృత : గోరమలసివది లేకూ యను పరికన తిలచి...

అయ్యో : ఆ కించంకము ద్రిమము స్వీకరణమునను నీ మనగోతరు లలితము మోతోహతు చాలా విరుదుములం గురుచున్నది ముచిత్రాయుని చప్పున ధనమునును మోతుకా? యేద యిటు దీనికొననుండు. చంపుపూజా మంతయొ నొక్కడోదీతే తీసికొని వెచ్చెనే భగవంతులంత యనుభూయతయ్యెనను పరుణాదనును పలుకుచుండగనే తిలచుచు పుష్ప : పుష్పహేతు చున్న లలితం దీసికొని వచ్చి చూచి నేని. చూచి వరుణాదనును "ఈలలితం పరిమలమే మంతరంగులకుకా? యింతాక నీ తోటలో బాచివని : లలిత గీటుని యేద యేదనిన మవ్వయి చింత స్త్రీ పుష్పహేతో నందున్న చాదయ పుష్పహేతులతో దైవ సంఘటన : బాధన పగనంతుని ముఖం గమ్యక మునది కాదా : స్త్రీలకు ముఖములు కాదా? అయితే స్త్రీలలోను ముఖములుండు. అది చూచి పుష్పహేతుని మిత్రము పుష్ప : పుష్పహేతుని పుష్పహేతుండు లలిత నిమిత్తము యుండును. ఈ పుష్పహేతుడే మిక్కిలిమంతులని చెప్పవలయు. గంధర్వలచి హేతులయు నీవి హేతులము గొక్కడొకడన్నచు పలుకుచు పుష్పహేతుని గంధర్వ దత చావున నిలువం తెచ్చి పుష్పహేతునిగా నున్నది ముఖమును మగము పుష్పహేతు యోగమునది గంధర్వలచి పుష్పహేతునిగా నున్నది. మరుణాదనును పుష్పహేతుతో బాచిమంతులని గంధర్వలచి మంతరంతుని ముష్పహేతుని బ్రవృత్తుల దీసికొని వచ్చి అందుచు - అది పుష్పహేతుని హేతులము : గోరమలసివది నుని పలుకుచుండగనే ముఖాదనును "ఈలలితం మంతరంగులకుకా? తిని నెవ్వరు రానా? నక్కము. మేదే నీ కింతకు పుష్పహేతులకు.

గతిగియ్యంద వలయు లేకను బొమ్మని యా నరెల్పిస్తావే నయ్యా! శిరంచునం దాల్చి
 త్వర్ధకామహావ ప్రలాపములతోఁ బడచియంతయు గ్రమ్మడితిని.

సీ. మగదాఁడ సౌందర్య మహిమగించినచోట
 మువ్విదిర్కడనాన నొప్పుకయ్యె
 భార్య సౌందర్యసంపద్ర సత్తనచోట
 రమణుఁడు విశ్వతరూపమున వెలయు
 నెలమి భార్య భర్త తిరుప్పురు తులసింది
 మౌనము నుత్తమంపొప్పి గలుగ
 దల్లిదండ్రులు ముత్తుదెట్లి కే జనియించె
 తాళఁబట్టినవాడు వాయ నాడు

సీ. పుకమి గమనీయసంపదతి బయలు పడు
 చూడగదామో దెలి చోటులు
 లన్నిండ్లములు గల్గునట్టి కరి
 వెదకి కనలేక తిరిగి నే చిసిగిపోతిని.

పుకమి యంతగొడ్డలోపునెయుఁ బూసిండును. కార్యసాధ్యముగా మి
 విన్నట్లు హృదయంతవై మఱు నుదాత్తరంజున కరుణకుండ కాలిలో వారదమహర్షి
 కారసిల్లులయు ననుస్మరించితి నమ్మహాత్ముండు నన్ను దీనించుచు నెక్కడినుంటే
 వచ్చుచున్నదాన వేమిటిది కార్యంబని యెడిగిన నేను విన్నయంచుతో దనఁగతి కానన
 ప్రకారం న వెప్పి మునివరా : పూమియున నేమియో యనుకొంటి జక్కని యొక్క
 మిథునంబు గనంబడినది కాదే యని సాక్షివముగాఁ బలికిన నవ్వయ నవ్రాపనో ద్రముం
 దిట్లనియె.

కుజేరానువరా : సుందరదేవతా మెచునంచులం గాంచుచుండెడి నీ కన్ను
 లకు మానవ దంపతులు కుచింతురా : కామ్యు చెంబ్బ కుచునగరంజునకుం బోయి
 తినా : అందు ముణిగుండలుండను రాజుసంపదం గాంచెతివా ? అతను కార్య గంధర్వ
 దత్త నీయఁ గనంబడినదా ? వారి కుచుఁడును నవ్వనంతుండు, నీ కన్నుల నందువు
 గాపించెనా ? వారి లాంచిన నీ నిట్లనవుగా యె. పరహాసభాగి యా దేవమని యలా
 కాపురంబునకుం బోయెను. అప్పుడు నేనప్పుడుంబు మివలకి లక్ష్మణుఁడు
 చెందుచు నుజరి నక్కరం బన మి వువం బనకుం జిమకెంచెతి. చె వనంబున మిరు
 నాటి రాత్రి బుత్తుని రాలించుచు నువ్వగమీద నీ కయ్యపైఁ బండుకొని న్నిది
 చొఁయితిరి. మిక్కుటాఁచి యొక్కర్యము నొందును దేవమని ప్రభావమగింపుచు దిగిన
 నీ మందము కిరంబున న్నిడుకొని యుప్పురమువే లెగసి యలరాపురాధిపతులంతవై
 యునుగుడంబ నొకదండఁ ప్రపంచంబును మోచుకంట చివరినది, నద్వైత భూతంబున
 మిరా కయ్యనుంటి పుకమిం బడితిరి.

మరిచే శిష్యులనుబట్టి యక్కడికి వచ్చినది. ఇది తత్సభులకు తెలియక, పిల్లలతోను దేవలోకమున సైతము వ్యాపించుమున్నదని నారదుండుజాగించిన ప్రకారము పిల్లలూ వారి భార్యలనువలయు ముగ్ధులైనారు.

ఆ వృత్తాంతము విని యెల్లరు ప్రహర్య పొగరమున ముగ్ధులయింక బురుషదేవముతోనున్న లలిత దిగ్భులైచి యుద్వలికిం బోయినది. పుష్పహేమలకు పురుషదేవము ప్రబలింపుడు. దర్శింపుడులకు సుమన్యురీందుడు అహో! దైవమున యొండ్లవారిదుండె బహు నొమ్మలను వాటింపుచుండును. అది యెఱుంగక మానవులు స్వప్రయోజకత్వము ప్రకటింపుచు సుహృదులముల నొందుచుండును. దాటిరి విడుచుటకై న విడిచి స్వతంత్రములైదు. సర్వము దె వాదీనము. అంతయు నాస్పర్య కరమైనదే యని పలుకుచుఁ దిలకదేసిన పలువురము మగ్ధులై తటము పొదుమరకు మిగుల నానందించెను. తల్లిదండ్రు లతని వెడలయొక్కాడు గ్రుచ్చిపొయితి ముద్రాచిరి. మఱు నొందోరులు పదిన యిడుమల నొందోరుల తెలియించుకొని విస్మయ కోకిలు నశినయింబిరి.

అప్పుడు దేవదూత అయ్యుఁ : పిల్ల మంచిమౌపె గూర్చుండఁడు. పిల్ల ముఱుబునకుం దీసికొనిపోయిన నిది సేదకుని కాపమని పరికిన విని సంతసించుచు తత్సకుండలుఁడు సుహృదులకుఁ దమ వృత్తాంతమంతయు బెప్పి యుండున్న యపరాధులనెల్ల స్వేచ్ఛగ దీక్షన విడిపించి వక్షమాంసుఁ దల్లితోఁగూత వోదయెక్కించి తరినొగకనీసి తన ముఱుబుముతో నా మంతముపైఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు గోవిందుఁడుఁ బ్రహ్లాదాని దీనవరముండై చూచుచుండ లలిత రస కడుంబుననే వానితీర్చి కరిగినదని యా కథఁ బెప్పుచు వానినిగూత మంతముపై నెక్కించుమని మామగారికిఁ బెరియఁజేసిన సతవంగవలించెను.

అట్లు సంతోషముఁ గూర్చుండి ముష్టావామము రాడుమీస దేవదూత మంతములంబునఁ నిగిలించిఁ బ్రొడగిసికొల్పిన పాపమంతయును సతిరయంబున వింధ్యహరిఁ పగదాల్చుముండై యుత్సాహముఁ దుఁ గోపిఁ బరీక్షాస్థానమునఁ దీక్ష గనంబినది. తెలిసినదా? యని పరికించుచు యా గోపవంశమునకుఁ గుంతపిల్లమని మహాత్మా : పిల్ల యుక్తయేలులు గలవాఁ డేమిటఁ జూపుచు. పిల్ల వేదవ్యాఖ్యలంబు గూతఁ గొందెము పెప్పి మీ విస్మయఁ గృతాంతంబుమునను నెగిరి. నా ముఱుబు సుబ్బుతి పుంగవుం డిట్లనెను.

విను ముల్ల! దేవదూత యావాగమునుబున వింధ్యహరిఁపగరమున కరిగి వారి యంతఃపురమున వెనుకటి యున్నదీక్షము నా మంతమున దింపి యవ్వార్త యుండున్న వాఱనకుం తెలియఁజేయుటయు నాచి పుడు తరాగమనముకు మిక్కిలి యభీషించింపుచు నప్పుడే యా వాఱమతని యభీషము జేసెను. ప్రత్యర్థివరము వారి వాద విని వానవాళియుంటోరె సుప్పొంగుడు మౌలకట్టింయఁగాఁ బ్రాశస్తింపఁజొచ్చెను.

ఆ సాక్షిని తనంతయు స్వస్థానమునకు పరమపూరితముగా వచ్చి సంగమించి తమవంతు
మార్గమునకు వెళ్లి వెళ్లిపోవుచు బుద్ధివంతములు తన మనస్సులను యోగమునను
పరిపరిచియు దండవాహులు లేనట్లు ప్రాసవమవేసి మోలయును గోడెనున్న
పక్కములనుంచి వృద్ధులనును అంత వయస్సు యేగినవలయు తిలక స్మృతివారిగా
నమ్మదు విచిత్రములు యనంతర మాహించితిమయను మఱి నాశిష్య తగ్గించి యట్టి
యాజ్ఞ పరిపరిచియు రోహిణి కంఠమునను బెప్పుచు బుద్ధివం గారవంతులు
యితరం గోగించుచు బలతెలుగును తమ సకలవస్తువుల వెలికిరెను. అట్లు
నాడు పరస్పరముగలవారిం బెప్పుడు రెండు మూడు తిలకములు గనబడుచు

ఆత్మము దేవమాత పరమమహారామాన లలితా పుష్పహాసులకు వివాహ మహోత్సవము గావించుటకు విన్నపము సుదేవుడు కాళిదాసుగారిని వచ్చి యిరవినేల సంహరించిన మురత్సమాం యొకటి పుష్పహాసుని కంఠమునవేసి దీనిం దరించినందు వలనంట్లు పిలవకురని తల్లక్షణమగుంపును నతనిం బట్టర యుం గావించవలయును. పుష్పహాసుండు తలియొక్కఁడు యనుమతివదలి యాహూతుని కాహూతును గణగఁ జేయుచు దేవమాతకు బ్రతిగా ము వహించియుండె ధర్మమున రాజ్యమును జేయుచు నశం సుభింబుల నమర్చించువును. దేవమాత వారిని నామంత్రితుండై యందా ప్తిరంబున కరుగును అని కవివ్యక్తపర యంతయు వెప్ప మడిసిద్ధుండు శిష్యునితోఁ గూడ నవలలి మణిల చేరదు.

పరివర్తితమైన ముఖం

క ప్రతి : హయ స్తతిస
కైవిదాస్కమాస హరిహరతత్వా
స్వాదావహువ త్రిగుణ వి
చారత సమూత సద్విదావంబుమును.

५. १. చావరగింపుము —

[illegible]

పల్లెపాడు* నటయ: వాడె పత్వరంగుని సేదెలి చూసిమ్మనాద్దరికి యెల్ల ప
సెట్టి యె.

తండ్రి: పృష్టజేమాయం భాగ్యం కళాంయము రామలింగదేవి భాగ్య
మందారవర్ణియు మహావిద్యాసుధాంధ్రుడు. ఏ కించము నడిచిన కథలెంతవలె నున్న
మనమస్తి గదా నాభర్తతో నేనెట్టిమ = భ్రమలకులాల ? మందారవర్ణి
వాసింపవచ్చినప్పు కన్యకానిమితి యేమియుం దెచ్చితికానిది ? మరేము వాచి
భయ నొక్కపియందే యుండినదా. తమకర నేర్పునకు నాకిది బసంగమలు
జరిగినదేయ ? భార్యమృతము చెప్పిన నెరుపించినదా ? నా పృథ్వాంతమన
యానతియందు నేమి గురునామగృహ్యము వేదవ నమృంతిలుంతు నెంతసంజెను
నుడ్డి మోలినకొని యుండుంతమనన కలకంఠము చేయును నోరే నీయందేరియె
యచ్చుకొక్కి యన్నదీనుడి ! నీమగిని మియల మారుచోవును. అందు పెద్ద
పృథ్వాంతము గరిగియుండెడిది. ఇప్పుడే నీ పృథ్వాంతమన మందొకం తెలియదు
చిన్నది. ఏమమని యిట్లు తెప్పం కొరంగెను.

కళానిలయకథ

మందారమలి రామరంధ్రుని ముగ్ధుల కన్నులలో ప్రదర్శించుచున్నది. ఆ
సియం పట్టినట్లుండి నివ్వగలచు చాలా ప్రమాదాలను నవరసము లేచుచున్నది.
మందారమలి రామరంధ్రుని పండ్ల చూచి రామరంధ్రుని పీడిలో పట్టానవసరము.
గజపతివారికి దివ్యగౌరవమును పంపి పట్టానవసరము చేయించుటయే. అవసరము
గాననిన ప్రభువును పిలిపించి తండ్రిని పంపుచుండును.

కళానియ పుష్పంబుమిది సమీపకరుణ కుండారవల్ల వృత్తాంత
మందయు విని యున్నాడు కావున బరితో నిడుపెయి. మనోహరా ! నేనీ ఉపద్యమ
ముడిచితి ముండారవల్ల యను మోక్షంగన హుతేయ్య ము పునీతురనింపి. గాంచి
శీలంబునదట. కావలింగవై కనమయిన దానింబడమింపెనని నందరి. అతి
యిహము పునీతుల నెట్టి విక్రమకాండయున్నదటవా? నాని నొకసారి నా
ముద్రకు రప్పించెదవా? సాంకిర్య మేహిదీయో దూతెడం గాక యని సావనసహగా
కలికిన వచ్చెను రాయం నా నిమితి.

మదనరాజు : యా విన్నవిన పోయినాను. పురిమొకప్పుడు రామంగిరికి
వెళ్లి యాసేదని, దానంపెనీ మునుపటిలో పున్నది. మనకు పూజ్యురాలు సీతారామ్
సత్యంబి దురంగరాజులునునుండి, సత్యంబిరామ్ గారునుండి, వనంగిరినామం
మీ రామరామ్ కు, సత్యంబిరామ్ దొరంగిరినామం. మదనరామ్ సత్యంబి కం పి మా సత్య
రామ్ సత్యంబి దొరంగిరి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి
మదనరామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి రామ్ సత్యంబి

యను దెంచెను. నాసి మొగము రంజితబింబము వలె వట్టపై కళలు గలిగి ముద్దులు గులుకుచున్నది. కన్నులు తామర యేలమని పోగలిగె. చెవులవలన వ్యాపించియున్నవి. చెక్కులయందము నొసడిపోయె వలు వయస్ తీయ నుంచి తీరవలయు నొడలిరంగు కుండవమే యనందగి యున్నది. అట్టి యుత్పకుం రయదించి అమ్మా : పన్నేపిడికి విలిగితివి నా భద్రపున కంఠరాముడు గజగజేయఁ దగినంత నవియేమి వచ్చినదని యరిగిన మంతారవలి వడి : నా వాచవచ్చి గడఁగఁ గావ్యనాటకాలందర గ్రంథములం అభివినఁదలు. ఆ బాలికం బిడింతపు మిందలకే విలిగితివని పలికిన నా మాటవలన నా బాలికతో విట్లు ప్రసంగము గావించెను.

వసుంధరయ్య — బాబూ : ఏ పేరేమి ?

కళావతి — నా పేరు కళావతి యందు.

వసుం — ఏ పేరు వచ్చితివి ?

క — రావ్యములు నాటకములు పరిందర గ్రంథములు లక్షణ గ్రంథములు వచ్చితివి.

వసుం — నాటకములన్నియుం నదికెడినా ?

క — ప్రస్తుతమున్న నన్నియుం నదికెడిను.

వసుం — యివటి నున్న ?

క — మా కలె నున్నది.

వసుం — నామంతయు చూపిచెప్పి మౌనము విప్రమోక్షకి యమను నాటకముల నూడిన నవ్వయ రచించిన ?

క — నువ్వలప కాదాను.

వసుం — అందరి విదానాయకుల యందగు లోపమేమియో చెప్పఁగలరా ?

క — లోపము ఏమియున్నది ? రామ దక్షిణాచలభూమి నిరంగం లక్షణము లన్నియు వారయిండు చుట్టముగా నున్నవిరా ?

వసుం — వాని దేని నాచునదిలో వర్ణననాయకులో నరూపవిమర్శం తము. వారి లక్షణముల చెప్పిలోపము ౨ ఉచ్చితార్థము లోపము.

కళా — అదియేమియో నాకు తెలియదు.

వసుం — ఇంతియేనా నీ నవ్వ ? ఈ పాదానంతే వున్న ?

కళా — మిదికలి రాదానునరం చెప్పలు వలెవము లేమి ?

వసుం — రాదానెనవేమి చుట్టల గలిగిన నావలంబము ?

కళా — నా వలంబ గలిగిన నా పేరు నవ్వ.

వసుం — విలరమం నెలలెందు ? నవ్వలంబము ?

కళా — మాకు తెలియలేదు. చెప్పము.

వసుం — అర్థయవ పాము, లోకమును చొచ్చి పోయెను. నన్ను సుందర పురుషుని యువతి మోహించెనని వర్ణించిన యుక్తముగా నుండెను. కానిం కలమును బెక్కుండ్ర భార్యలం బెండ్లి యుడి యోవనముంతయు గొల్లి పెట్టె వయసు మీరిన దుష్టంతుని వాయకునిగాఁజేసి విరువమావ కళాబీందరాక్షియంబునం పోలు పొందు శకుంతలచే వరంపఁబడినట్లు రసపుష్పి జేసి వర్ణించెను.

కళా — తరువాత ?

వసుం — మావమోగిచ్చిత నాలోమనుఁ దానదివల కిడువర భార్యలం బెండ్లి యుడి సంభాషణ గుని వాఁడు గరదిన యగ్నిచ్చితుని నాయకునిగాఁ జేసి యతని పెద్ద భార్య మొద్దఁబరిచితిగానన్న మావనికను వరంపజేసి కృంగారపను వెల్లి పోయెనట్లు వర్ణించెను. అదివారిం జూచి ద్రవ్యమున కానపడి నారకాంతరంపమయము గాని తమచే యెవ్వతెయు మోహింపదు. అయ్యో ! యింక కన్న సునిధిక్క పెంబె పంగుండా : రాజులు పరిచారిచింత సుందరదై ను గన్నెక్కి చూతురా ! అట్టివారి వెలంబెదరి వివివంకనే కలుపుగా నున్నదియే. రాజుల శా యవత్యాతియేకదా యిప్పటికి బాధించుచున్నది మఱియు ఏకమిక్కోయమున వర్ణించు బరిస వికరములెన్ని యేండ్ల కాలో నీవే చెప్పుము. వృద్ధుల రసకులం జేసి రసపుష్పి లేకున్ననుం చెచ్చి పెద్ద వంబుచు మహాకవియని పేరు పొందిన కాదాను మాఁడు వాఁడముయ వాఁడజేసి నీ మాత్రమే లోపము వరిసనదా ?

కళా — (రల్లి వంక చూచుచున్నది.)

కళానియ — మీ బాలా : నీ సోపానము. రామలింగ కవి పుత్రుఁ గడ రాజుడి నీవ మహాపుంసే యా పించుచున్నావు. కుంఠం కుష్టంతుల పడించి నట్లును గుఱుకొ వికరముని వరించినట్లును బాలానులలో నున్నది నీ నెఱుంగవు రాత్రిలు ల తప్పు రాదానుచిది వాడు. వ్యాసుడి ఆపించిన నరసి నాపించుము మఱియు మావర పరిచారి వాడు. రాజవృత్తియైనట్లు నీ నెరింగిన నట్లునే విరవవు.

వసుం — ఓహో ! నీవే కావాలి ! చరిత్రను వివ్వగరపితి. నీవే తెలియనిదే యా బాలిక క్లుప్త తెలియుచు ?

కళానియ — ఓంకరా : మాఁడు పెక్కు నేరివిదివిదే వాడు తెలియనిది నీకు తెలిసినదేదిమో చెప్పుము.

వసుం — ఇదేజెప్పినం చెలియదు. వాగునంతప్పేది యున్నది బాలా ములలో నడుంకవచ్చును. అది కథల నేరి కాదాను నీ నాలిండుం నెవ్వరొ రసపు మని బరిమాళిం ? మంచి కథలే రచింపదా ?

కళా — అనుయాయినేసేలే య బ్రాహ్మణ్యం విరాసి.

చిరకృష్ణకృష్ణాదీనంబోగోయముదాహరణః

సమస్తం ప్రాయముగల వివాసంతుఁడు చిరకృష్ణ కృష్ణాది రూపమైన

శ్రీయంజనే సన్మోక్షము గలిసికొనుట సంభోగమునీ దోక రూపకమునఁ జెప్పబడి యున్నది. అందుకుఁ జట్టమున కర్థమేమియో చెప్పము. నానాక తరుణియు నాయు ముడు వృద్ధుడైవ ననుకూలమెట్లగును. రాజా భవము గలరాఁడు కనుక వసుకూలూ దనీ బెప్పవలయును కాబోలు. మఱియు సగ్నిమిత్రుఁడు మొదట మాశవికను వరించు నప్పుడు రాజపుత్రికయుని వరించెనా యేమి ?

కళానిలయ — దుష్కంఠాడులు వృద్ధునియా నీ యత్ని ప్రాయము ?

వసుం — నీ యత్నిప్రాయము బాటరనియా యేమి ?

కళానిలయ — కాక యెవడు ?

వసుం — వారి కొడుకులు బాటరకుఁ బోయిరి. విమము అగ్నిమిత్రుడు నకు వసుంజ్ఞియను కూఁతువును వసుమిత్రులందఱు కొడుకున్నట్లు ప్రాయఁబడినది చూచితివా ? వసుమిత్రుడే కాకా సమాజము వెంట వదిగెనని చెప్పిరి. పదునెనిమిది యేండ్ల న నుండినాని స్వయము వెంట గాపాడు బోవఁడుగదా. అట్టివానికీ సంతాన మేర్పడుగ కుండెడిది.

కళానిలయ — ఎందువలనను. వారికి జకలేదు.

వసుం — ఎంగి సమాధానమే చెప్పితిని. వారు రాలు అమ్మా : బాపె యెవ్వరెదే ?

మందా — రామలలిత భార్య. కళానిలయ యని చెప్పగా విని యుంక లేరా ?

వసుం — చక్కరనో వినియున్న పేరువలె నున్నది గదా.

మందా — మదినికా మెన్న పొరము బెప్పుకొనునప్పుడు—

వసుం — ఆ : శ్లాపకము వచ్చినది. ఓహో ! అదియే యిమ్మ

కళా — (నవ్వు) మదియ వర్తిక మీ పురాణముగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారే కాబోలు. (ప్ర) బోయే ! మీ పాతములో నా మారుయేం వచ్చినది ?

మందా — ఏమిటిలో వచ్చినది. శ్లాపకము లేదు.

కళా — శ్లాపకము చేసికొని బెప్పవలయును.

వసుం — అమ్మా ! నాకు శ్లాపకమున్నది మీరు బెప్పనా ?

మందా — (రసవన్నదే వారించుచున్నది)

కళా — ఎంతరా ! భయము లేదు బెప్పము.

వసుం — మా యమ్మ అపరిత్యక్త హాసలో నీ కథ యుదాహరణముగాఁ బెప్పినది. నీ యెద్ద రావవేం ?

కళా — మీ యమ్మ స్మృతముగా వర్ణించినరా ?

వసుం — సంపదామేం ! నీవు పక్షి వకవెయ్యెనతో భక్తవేం చంప సొహ సింతువు ? నీ యెద్ద సమస్యను లోకులు విప్పుకొనరావేమి ?

కళా — మీ తల్లికంటే నేనుకూడా ? కొన్ని దినములు పక్కటెలి దిరిగి ద్రవ్యము సంపాదించి పెక్కుంత్రుల అనురాగా వరించి దివస క్లిబ్బాచువలె గూర్చుంటుంటే దెలియరకకొంటేదా యేమి ?

మందా — అమ్మా : నేను రంకురానివి. నాతోనియ్యమంచవద్దు. ఎటుగత చుట్టవాడన్నమాట పాటించకుము.

కళా — నీతో నియ్యమందకున్న నెవ్వరితో నుండుదును నీ పాటి వారు మారు భారకుదురా ? నీకు కుత్సాపాదా : కానాతోఁజెప్పి వీని నేమి చేయుతునో చూడుము.

వసుం — నీయర లేతికిఁ బండ్లువచ్చికప్పుడే చూతుములే.

మందార — అమ్మా : చచ్చినచో మంచిదికాదు మెఱుఱవే విరసముగా ముట్టాడితివి. ఇప్పుడే దయచేయుము. అని నవనయముగాఁ ద్రోయుచున్నది.

కళావలయ — అప్పుడు మెచ్చిన గ్రహంపక యిట్టిసీమం యింటివచ్చుట నాదిమీ తప్పు అని పరికి కోవముతోఁ గృత్రిక వెత్తికొని బండిమెక్కి యింటికివచ్చి యాహ్వానకపోయిన హృదయము కోవ గృహంబును బండుకొని పరాభవముఁబొందిన పోయియుఁ దపతాం సుఖము వల్ల వికరము దాని రప్పించి యుద్ధియె.

వల్లవికా : పేదలేదని యెవ్వరి మెఱుఱు అందిరినో కాని యిట్టి పరాభవము నాశ్చర్యమున నెఱుంగదు. పదియేండ్ల ప్రాయము గల చునరకావతికిఁ దానియ సునదు మించిన తడవు చెప్పితిమని గయము జెందుచు పేదల మందారవని ముగ్ధ పరిగితిరి. దాని పోయిన నానెను లేదు. పిమ్మి పప్పుగూడ దానివచ్చుచున్నట్లుచేసి ముట్టాడినప్పుడు పేదల కాదు. అది యట్లుండే వాని పోగను వింటేదా ? ముగ్ధులు ముగ్ధి పన్నునతిమి నొక్క మక్కాణంబును, తల్లి యు విషమ సూరకన్నది దాని కుమారుని మందిలించినదికాదు. పెక్కులే ? నోటికి కాని ముట్టాడి పిలిచి పెట్టె. అక్కటా : యాయవమాన కోపెట్టాడికొందును ? తిపాయమేమి ? ఈ సలూ పము నా మఱిం దహించుచున్నదని పరికి వల్లదిల్లి ప నవల్లవిక యిట్లుపెను.

దేవీ నీవాంటే యేమిది కక్కని కడిగితివి ? నాకుం బెప్పెకొని వానిమి అమె పవమానంప నరిగివే దై వము నీకే యని కలుగఁ జేసెను. ఎదిరి విచారించక పోనదురా ? పోనమ్ము. ఇప్పుడు వాయం వారితో మాట చేసిన చుట్టర వమును మక్కాణంబును, తగిన కిక్కి విడిచవకుండురా యను పరికిన విషయము పరికి తల్లిదండ్రులు నిందులకు లేదు పూరికొనినారు. చెప్పినం ప్రతిపాదించు లేదు. దాని కంటికి పొడుపా లేదు ముట్టాడిగా నుండెనని పొడుపా. అ పొడుపా ముందరపు సునాయము మును యాలోచించ సంయుక్త ఎదులో మన ముగ్ధుల గగనరేర్పికి సుని యాగరిక గయంబు పిలిచి పోగులు చుండును. అపొడుపా ముగ్ధు ముగ్ధు పాపమునను వంబుపథింపదెడివి, ఇదియే కథము. నీదింక దావ్వుల లేదు. నీది

యత్కార్యముల కొనసాగించి నాయకత్వము లాపెదమని నమ్మియుండెనని సామనయ ముగాఁ జూర్చింపెనది. పల్లవిక యట్టి పూరిం దంతకుముందు గడిదెర యున్నది కానన నవ్వని కొదమిది రాజపత్ని సోదాసులు వాటంగోలి వసుంధరను జెప్పి తెరంగరము చుండెను.

వసుంధరను దెప్పుడు మందారవల్లిని విడిచి యుండును. సంతకము విద్యాగోష్ఠియే జేయుచుండును. విహారము నశ్చైవ బయటకు రాదు. సదా పల్లవిక యా యద్యావేదన ప్రారంభమందే యుండు చుండెను. కాన యాచారమును జూచుటకై న కళ్యణివదిరాదు. అట్లు కొంతరాములు జరిగినది. మఱియొకనాడు పల్లవిక భాగ్యంబు యొక్కన వర్చిసం జూచి దీర్ఘక్షాంతియగు నమ్మగువ నది : సో నా కార్యము తెప్పి రెండు సంవత్సరములు కావచ్చినది. పాదించడక పోయికిరిగరా. నీవు చిక్చ యముగాఁ దలచుచుంటిని కక్షాభయ బాధచుండువా ? యక్షాభయముచుంటిని పరికిరఁ బల్లవిక అమ్మా : అట్లునెనుము. నాక క్షిణియిది యాలోచించుచుంటి కళ్యణు కాకున్నది. ఆ బాలం దీక్షు మాదెన నీవంటి వాడుగదా. అప్పుడు మఱియొక యాలోచన జేసితి వినుమా. దర్శిరాజు పూర్వ విధిని పోషింపబడుచున్నాడు. మనోబాధ వచ్చెను. పురతకావ్యమందలంపుచు ప్రస్తుతంబును ప్రస్తుతున్నాడు. ఆ పాపండు మంత్ర ప్రయోగం బు నాడినందులంప గలడు. అందుల నే నొక నతోఁ జెప్పినేని నమ్మితిండు చుకొని విచ్చిదను రహస్యముగా నీ యాయనతో మాట్లాడుము. తగిన సామ్యమున ముగించును దెప్పు సంతసించుచు నవ్వడే పోయి మాచారము తీసుకొని రమ్మని చెప్పినది.

పల్లవిక యొకనాడు సాయంకాలమున నమయ మరసి సోమశేఖరు నింటికిం బోయినది. రక్షణము లొందునవిహారి లొకఁడు వెళ్ళుచు జడలతని వేరి కొని యుండిరి. అతందప్పుడు దేశమందరము మందరం బులికిబుపై గూర్చుండి లలలుచును గుంతుమ చేతి నె అయితులది చురదానమాలికా విరాజిత గాఢుండె జనము జేసికొను చుండెను. ఒక వంక గాయమున దేవీ స్తోత్ర కీర్తనం బాడుచుండిరి. యొకమూల బాగ్యములు నవ్వునీ చెప్పుచుండిరి. ఒకవైపు వాక్యములు జరుగు చుండెను.

అట్టి విహారము చూచి పల్లవిక విస్మయము జెందును. బాహుసాసము దనుకఁ బ్రతిక్షించియుండి ప్రసారము జేసిని యెట్లో నమయము జేసికొని రాజపత్ని యగు భాగ్యంబు బాహుసాస మిమ్ముదర్శన మీయముని కొనినదని చెప్పెను. ఆ మాంధికుండామాల విని నంతసించుచు దీపు పొగ్గడన వత్తునని యుత్తరముదెప్పి దాని సంపెను.

పల్లవిక మయవాడుదయ కాలంబువందోయి భాగ్యంబుతో సోమశేఖరుని హా విహారముండుచు చెప్పుచుండటనే సోమశేఖరుం దవ్వడిక వచ్చెను. రాజపత్ని

మీయుద్ధ విధిపై చాకిరి కాశీతముపై ప్రాసీయియ్యవలెనని యా విధానమంతయుం బెప్పరియ నా కొమ్మ సమ్మతించి యా బ్రహ్మ ముప్పదే యా విప్రుని వెంట బారింటి కుంపనది. మగనం జంతులొకటి సొహనురాలి కా విప్రునూరునం జంతు యెక్కిండు బలం యెప్పురమా :

ఆ విప్రుండును ములువాడు దీప్తిమంది రహస్యగృహంబును గూర్చుండి యున్నది మంత్రము జపించుడు మోముగామిచి బ్రాహ్మణ సంకర్మణము జేయుచు బ్రాహ్మణిసేయు దీవంబు రాత్రి రండుండును తన కన్యంతైచి యోగి. నీ పి లేయి గళానెయి యంతఃపురంబున కరిగి చూ యుత్తరంబిమ్ము. నీకాక పేరుగల కాశీతం బిమ్మును. దాని రహస్యముగా దీసికొనిరమ్ము. నడుమ బ్రహ్మదైవం జూప రాదు సుమీ యని బోపించి పంపిన బాధిట్లు తవి. కాశీయనుఁ జననపు నిచ్చిన యుత్తరపిచ్చుటియుం జరుపుకొని పరమ సంకోషముతో నా యోషామణి పల్లవికతో నాలోపించి యంతకుముందు మంచారవల్లి కొడుకు వతుంధరుడు అని యెంత కాశీతముపై ప్రాసీ ముచి యుంచినది. కాశీత వది యాయంతే వాసిక్కిర్చి తద్రమని చెప్పి యంపినది.

■ రండుండులైన విప్రులంతయులు గవదివచ్చుచు సంతాపావృత ప్రాంత మంచలి దినోద సుఖంతరమున వారరాంత రత్వంత ముసోహరముగా పృథ్వీం. సేయుచుండుటయు వాక్కింబ సేవంబు సున్నుంపి గళా నిరంతరం బాధుంబున, అప్పుడు గానయ తదిత్తుంబున వాచంబున బ్రాహ్మణుంబి యా కాశీపుమంతయుంబు బాతపది గాలిచే నవ్వలి తెగిరిపోయినది.

అంతలో చన ప్రమాదమును తెలిసికొని యా విప్రులంతరకుడు జేతం గాశీతము గానకు యందు నలుమూలలు వెలికఁ దొంగెను పరిచారకులు వనికెమాలిన కాశీతముని పీఠికంబ్దియుం దుడిచి యుంచొకతో వాళిగా ప్రోయుచుండుడు. ఆ ప్రోగావలయుచునాది యందు రచన తన కాశీతమును పరతెను. అది కాశీతము మంత యెంతటి యరస చేతికిం దొరకినది ఆదియే యదియొకకాని పరమసంకోష ముతో నా విధేయుఁ దగిరయంబున గుహనోష్ఠంబున రంధ్రం బీఠిచే నడుమజగిన కతయేమియుం బెప్పక రాజపత్ని యెచ్చినను యా కాశీతము మంత యెచ్చెను

అందుఁ గళానెయి హఠాతును కళావతి అనియువ్వుది. ఆ ద్వైయంబలి వ్యత్యాసము ముక్కింపవ యా పేదవృత్తియను యెడిచే మంత్రము జపించి యా కళావతిని సంవర్తింపిన పరారము మారదేత కాంతారములోఁ బరవేయుమని కోరుకు నా గీత వాదముతో నోమావరీయు గానెంతెను.

■ మూలముంగ. చిక్కసిద్ధియైనది పొంగిట్టుటయుఁ చనవచ్చుచు బ్రహ్మణు దొరుకును. ముసలివంతరించుచు మున్నగు గుహయం బన పునరలొంగిరి. కాశీనెయి యంతఃపురంబున కరిగవచ్చును.

సీ. భర్తదాకగమం • బదలేమియో యంతి
 పుణ్యోపలేదని • పొక్కువారు
 అయ్యయో: యేమయ్యో • వమ్మా? రాకిరిండు
 కావమేదలో గంధి • మవెమూరు
 బాంబోద్దుగుదాళ • బాంబో: గుడి యం
 పుగఁ బాడితిమటయ • వగయారు
 అరయదే! విన్నట్లు • మందుఁ గ్రుమ్మఁజేమి
 యనుఁ జూచివచ్చితి • మనెనువారు

గీ. ఎందులేదమ్మ? యాకొమ్మ • యేమచాయ
 యీ గదమ్మ స్వపాంగన • కొక్కప్రాణ
 మమ్మ యాదాంబులునైరు • వమ్మ లేచి
 యనుచు పోలింపుచుంటేరం • దంటునుబలు

అట్లు కళావతిని చెప్పి యిందును గానక కొంపంమందును గొంప
 లేండుమొదలుకొనియె క తెరంగెణింగించుచును చమ్మించుకోడి యమ్మకూర్కంబు
 విని పెద్దగాలిం జూచు కడకెయ్యం బోలె వడంతురు బల్ల వికం జీరి యాచారిజాడెలో
 వేడి విపాకంబునకు హేతువేమి చింతింపుచున్న నాబ్బిగట్టు శిరంబున నొక
 లాచన జుట్టి మణియేవలె మేవం గప్పికొనుచు మెగంబున నొకెన గుంపుమరేని
 జూపనుచు వెజపుగలుగఁజేయు లోనైవచ్చిన యకగిగాది రావత్తి కప్పియదును
 కొనుచు దొండునుచు నమస్కరించి వల్ల వికిరు గనునన్న జేసినది.

వల్లవల యీ పాఠుని లోపలికి వీసికొనబోయి యార్యా! నీవు ముంద
 పోయి మూ రాజపుత్రుడు ముంతింపితిరా యేమి? యీ చిన్నది కనఁబడుటలేదు.
 అని యెదిగిన నతండు అచియెక్కతయీ వారు తెలియదు. మీరు వానినంపిన
 చిన్నదానివేమి జంపింపకనుటయుఁ బంజర యలము తలవలె గుండెపై వేయి
 కొనుచు నమ్మ న్నా! చిన్నదనుచుంటిమి? మేము చిన్నవానివేమి వ్రాసి పంపితిమి
 వ్రామానను జరగలేదు గద యని పలికెనుని యతండు జరియును దనమొద్ద చిన్న
 రాగతమువచ్చి మాపెను. అందుఁ గళానియమాఁతురు గళావతి యొక్కరంబున
 యున్నది. ఇదియే నేను జంపించవలెనని దెచ్చగా నప్పకూలి నేంబున మూర్ఖు
 యొక్కంతకు దెప్పరిల్లి అయ్యా! యాక వేమియన్నది? కొంపంమందుని.

రావత్తి తననే యడపెపాలు నేసితివే: నేను పంపిన గానక విడిచి
 ఇది పేమొద్ద తెలువచ్చినది. దీని మొదటి విషయన రావత్తినిం బిచ్చింపి
 న్నట్లున గట్టుటనే విహారి పెట్టుటకై మూ పేరు వ్రాసెనుననియి. అది మూలము
 నుండినది ముచ్చియి. ఇహ: మింకొక విషయము కల నట్లును పేరుయే
 విహారిని విడిచివేయె పలికెన నమ్మ హేతువునను గలనని విహారిని విచ్చింపెను.

తల్లి : బ్రహ్మచారిని నే నేమియు నెఱుంగదు. మా విద్యుడు తీసికొనివచ్చి మా కాగితమే చాకిచ్చెను. ఇంకెంతియే నేను జూచితిని పిరియే సర్కువనునె యతం వనేక ప్రమాదములు చేసెను. అప్పుడాశిష్యు నందు రప్పించి నిర్బంధించి యతనిన చాచు భయపడి యధార్థము చెప్పెను. పూర్తిగా విముచయ ముప్పును జరిగినదని విన్నయించి యా పల్లవక యా మంత్రియని మఱు సర్వారిక సర్వరీతి రప్పించ వలయునని కోరినది.

అప్పువరకు తమ్మా : యది దైవికముగా జరిగినది. దీనిని వేసేమి చేయు చును. అటునూనములనడి మఱు నే నొ జపము చేయూడు. చేసినను యిది జె వ్రక్కవముగాదు. అదియునుం గాక మా దేవతకు దీనిని స దురముగాఁ దీసికొని పాతపెయ్యుటకొని దూరముమండి తీసికొనివచ్చి సామర్థ్యములేదు. మతయు నత్యుల యెందు ప్రసాదో యాజుమానము లిగినగాని యప్పుడు తెలిసికొనఁజాలము. అక్కటా! దైవ పాదీయార్థము తెచ్చిపెట్టెదోగదా వీరభటులంబుం పేదరింపవలయునని యతం తత్కంఠసోద్యమి శోచకంఠివదిక్కుండ్ల చుడిమగు.

గీ. ఒరుల పిరిమిలించి • సూర్యులై చాచుచు
కేడు సేయు చనకె • ముందు నప్పుడు
మిందోళన నైవ • మెది నొలు జుచ్చువ
శరమునందఱుడి వ • శెంచునాడు.

జ సూర్యులని మఱులు మిది పల్లవక శర్మ పిరుగుబోయి యా వృత్తాంత మంతయుం గకాశిలము తెఱంగింపనది. అందు మురముదానినొనుట ప్రమాదము నూరును కూసునుం పట్టును పట్టవెయ్యునని నేడుమఁదొరంగినది. శోకే దైవము వివరమును ముద్దవంచునగదా. అట్లు పెత్తనవత్త చాచోపును నా పూజోతి నం విరచి మారకంఠుమడి రహస్యప్రేమగానంబ యిది జె ప్పుతర నెత్తుచొది పోయినవని యెవ్వ నిండును నాచార చాచులవారి తెలియించినది.

బ చాచర విషి యా మూర్తర యశ్వర్థశోకినంబుమంబులు నిరం బులల పెట్ట నరూపురంబున పిరిగి కిశాసరియ నూరణంబును మృతిరా స్మరణార్థము చరిసికొనుటకై పెక్కింక వీరభటుల నాచున చూడవలె వంపెను.

కేశానియయు పురూపురమువం రవయోపియగశోకాన్నిం చిగొనుచు గ్రామస్మర్యయము నహంపర ముఁజుమానములు గొలిచిన విమృశి మఱు రహస్య ముగా నా సోమశైలధుని రప్పించి తాచూర్తనవ సమగర చూ లేవ క్కముందప్పక పరిచింపవలయునని నలుచున్నప్పుడే "మందారమల్లి కొడుకు చనుంధరుడన" తానె వానియొప్పు నుంబలతోచునాన వచ్చినది. సూర్యుని మిందొని జని నెందయు దీక్షగనిసి పోమియుండెనును క్షిప్రమహిమంబు మమంధుమ. నమవిభావనలంబు చ్చెనెను. ఉపహివాచగ్రస్తుండు గార్హాకాగ్య విశేషవ ముండయగదా .

విద్యావ్యాపారము యిక్కిటి మంత్రబద్ధమై వసుంధరయ, నెత్తొమ్మిది
గతుల కొంతగతిమొనరించె యిదివడి. అతండు వాడుక ప్రభావము మేలమనగా
లేని పుస్తకము తదవకామము నేమియుం గదలవలసి నెఱుంగుచు అమూల్య
యని పేరితెను. ప్రతివదనము వివరించుచున్నది. సంశయాకులికమరిచి పలుమూలము
చూచి యంతర్యం దెల్ల నచుచున్నది. కావున పృథ్వీరతి గుర్తొచ్చుచు గదలిన
విద్యావ్యాపారము వదిలి పుస్తకముచూచి వచ్చుచు మూసి యెక్కింకతదపు పండు
కొనియెను.

అందు వివరించునది పంపర్కము గాత్రము మోవ్య వయ్యో యిది
మరయుచునున్న మింతవర్కముగానున్నది. మంతముమంది క్రిందఁబడినదియని
ర్యానించుచు గుర్తులొరెచుగద మహారాష్ట్రము గదలించినది అప్పటికి రవిశిరః
ముల కొన్ని సత్యములం బ్రాసరి.

వసుంధరయ వచ్చుచు మోహించిందై కామన్న నేయుం దన శరీరము
తన దుస్తులను బలుమారు మోహించుచు నెన్నయం బలివలించుచు దెత్తదపు చింత
సముద్ర కల్లోదలోలితల ముగదు వేరియు నశ్చయింపనేరక ముట్టయిన దెన్నయేయని
దైర్యముని లేచి యా ప్రాంతము దున్న యొరుట్టచెట్టికి నానిగదెనలు పరికిం
పను. ఎటుచూచినను మహారాష్ట్రమొచ్చి యెందును లేరని కనబడినదిగాను.

ఓరి యెదాపుగనే అంతము దెనుచునుచుచుచు యతండా ప్రాంతానికి
యావంతము దోయెను. అంతర కామరొగను వాని నే కవర్కము గావించిగది
రానిది నలుచెట్టి దక్కని పోపానములు గదలించుచున్నది. బహువిధ వర్తముల
నిలుచొందు బాగానుల గదలించుచు గందరమొందు మేలి వాయిసేయ హంస
ప్రముఖ బానిసర పదరంబులు తెచ్చువంతువగుచుండ దీరకర్మశేటి వివాదికమై
యొప్పును నావాసారము మృదయంగమంతె యంతరముండు కొదమనసంత ముఖపు
సేయ వసుంధరయ చందరి వృక్షంబు మేలవ రంబులొడిచి యానరసజలంబులం
గ్రోలి యాచరినవంపిదొని చూరిత మచ్చారాచిరామంబులగు తీరసోపానములం
గుర్తుండి తనకా గుణించి చింతించుచుండెను.

పరివ్రాజకుచరిత్ర

అప్పు దవ్యులితమున మోహివాచుడు స్నానము చేయుచున్నట్లు
కనబడినది. ఆ నవ్యానింజాచి వసుంధరయను వరమానందముల చందని. పో
ది తపోవర్ణములతోలు. మహాభక్తి కలఁగియున్న దీక్షము బాధవృద్ధిగల్గుచున్నది. పో
రట్టుచున్నది. వానిలో దీక్షామి యొక రమ్మయిగా నుండునా కిది వివరించుచున్నది.
గతిని నా మృత్యువంతు బయ్యెదగాక యను నశ్చయించి లేచి యొక్క నంజాగూచులం
దప్పించుచు నా బుద్ధియొక్క పరిగెను.

అంతలో నేతండును స్నానముజేసి యేనుషాసము దీర్చుకొని అహికా
ఁగము మఱివెదికొనుచు నొకరెండు విటూరి ప్రాచీకొని కమంతులువైన జలంబుదారింబి
యవ్వలంబునుండెను. వసుంధరుండు వడివడి వడివి యాజకదారింగరిసికొని యీ
ముసీం దాశరథారిని రక్షింపుము రక్షింపుమని యతని పాఠములంబడి నమస్కరించెను.

ఆ యుతి హస్తంబులే వారించుట దవతో రమ్మని సూచించిన లేచి
వసుంధరుడవా మనసెంట నెకస పరకాల కరిగెను. ఆ విచారి యందొక మాకందము
నీడఁ గూర్చుండుమని వసుంధరుడు వినుమించి తానానంతరదీరములోనికిం బోయి
యారవైచి యుంచిన మల్లలమెదారిచి యెన్ని వేలిచి యందుఁ గంకమాంబులం
బురించి యాడువనిది కొంత యతికిచ్చుటయు నతండు మహాత్మా । వలదు, పలదు.
ఇంతకుమున్ను పలంబులందిచి యాకలిసంఘమోందె. యతిమాత్రసత్కారముతోఁ
బనిలేదు. వీని శిష్యునిగాఁ బాఠింపుఁడని వే కొనియెను.

తరువాత నాయతి పలంబులందిచి వచ్చి వాకిటకువచ్చియుండు వినుమగ్నిండై
యొన్న వసుంధరుంజీరి పాపిలోఁగూడ మందార తరుమహాలేరికం గూర్చుండి స్వాగత
పూర్వకముగా నీ నెవ్వఁడవు ? ■ యరణ్యమున కెల్లు వచ్చితివి ? నీ వృత్తాంత
మంతయుం తెప్పుమని యడిగిన వసుంధరుడను స్వామిః అద్భుతదేశాధినాయకుండగు
కృష్ణదేవరాయలవారి యాస్థాన కవిగ్రంథుండు తెనాలి రామలింగకవి కౌరవపుత్రుండ
నా పేరు వినుఁదరుడందురు. నేను మందారపత్రియును మా కల్లి మొద్ద పద్మాంకముతో
కాత్రములం బమవుచు నెన్నుకాతి ఇందుకొంటి నితియు నే నెఱింగినది నేటి
యనయంబున లేచిమా నీ మహాదణ్డముతో నుండి నిండుండు గారణమెవనియం
డెలియదు. మీరు సర్వజ్ఞులుగదా ! వారకకుఁ గంఠంబరసి మీరే వక్కాడింపవలయు.
మఱియు నిది యేదోకము ఈ పర్వతము పేరేమి ! ఇందురవంబు గాచింబుచు వా
దురదృష్టవంతం బారఁదోం ప్రకల్మషువైన దేవర నామానరంబు దెట్టివో వివరించి
నన్నుం గృతార్థుంఁగావించుఁ బ్రార్థించుచున్నాడ. వింతరమక మీరు నాయదబూషిన
యారరమ నన్నిట్లు వాదించి కేముచున్నది పరిరయము గొంతమైనను సరీరఃపక్వతు
లనుఁ ప్రగల్భము గలుగఁజేయునుగదా, యిది యత్యంత వినుయాచుంధపూర్వకముగా
నడిగిన మంధహాసము గాచింపుచు వా బైరాగి యుద్గమియె

కల్పాః నీవు బాలుండవెననుఁ జికికరపరవంబులచే నీ యొంకస్సారంబు
దెలియఁ జేసితివి. నీ పాండిత్యమువలన సంతసించెతిమి. నీయంచు మాకచ్చతుము
కలిగినది. నీ యాగమంబుననుఁ గారణంబు మోగద వ్వింజులచి ముందే వక్కాడిందెద
నిన్ను మీ బంధువులం జేర్చుటకేవలము. నీవు విచారించుము. వాచింద్రఁ గొన్ని
దినంబులుండుము. నీకు మంచి మృతంబు బువ్వఁగించెదనని తన వృత్తాంత మెవనియం
జెప్పక యెప్పుడు పోక ప్రస్తావము దెచ్చెను.

తలయవరనోపన్యాసము విని యతని శ్రమియు బాండిత్యము లేదని

నిశ్చయించుచు వసుంధరుడు మహాత్ముల ప్రభావమింకనుజూరగా యేషయు నిశ్చయింపవలసి కలందుడు నతివివేచనతో నామహర్షి నాశ్రయించి తిరుగుచుండును. నామగు దీపంబులు గడిచినంత వసుంధరుడొందొంద నాయతి యంతకృత్తి గ్రహించి యతనియందు మెదుట గలిగిన భయభక్తి విశ్వాసములు క్షీణత నొందుచుండు నొకనాఁడు నేడుకగా మాటలాడికొనుచున్న సమయంబున యతింబ్రా : వేనడిగిన ప్రశ్నయన కుత్తరముఁ జెప్పితిరి కారేమి ? మీ తపనావళు లోపము మచ్చవసయో యేమి ? వృత్తాంతము చెప్పినంతనే కొరంతసమ తపనలు దంభాదులు వచ్చి యెదుట నిలిచిన యెట్లు చెడకుండు ? నన్నమ్మనిగాఁ దలంపక మీ యుదంతము నక్కాడింపుడు విని సంతసించెద. మీ పూర్వాశ్రమ రోషేడి ? అలిరానమేమి ? కులాలంబులెట్టివని యడిగిన దదీయ వచనవరదనా దమక్యతికి లోలుడి యా తపసి గుఱ్ఱువిడిచి తనత యిట్లని బెప్పదొడంగెను.

తుం ది య ని క త

నెత్తా, నా చరిత్ర గు పంబయినను సీయందుఁగల మక్కువలేఁ జెప్ప చుంటి వినుము, నేను దామవర్తి శిరంబుననున్న దేవనియమును వగ్రహరూప ననీంచు విష్ణుగుప్తఁడను బ్రాహ్మణుని యేరవకుమాఁడను. నన్నుఁ దుండిలుదని పిలుచుచుంటిరి. మాయన్నలందలు నెరకాస్త్రములు జదివికొని రాజగుభరి కడిగి పెక్కు దనము సంపాదించుకొని మంలికస్థలం బెండియొటి గృహస్థ ధర్మముల నెరవేర్చుచుంటిరి. మీ బాల్యంబున నాకళానికనఁ దుది పిత్రలమారు విషత బడికి బోవక చదువక నెరవేరుచున్నె చాల్చి విడిచిన యాఁబోతవలెఁ దిరుగుచు నిత్యము బ్రాధంబుల చోక్తగా ననుగ్రహితుండనై పోట్లనిండు మెక్కుచుండుకతలంబున జలిసి తుండిబిడియంబు పార్థకిమునంద గవ్వబిరుతుండనలు వర్తింపుచుంటిని.

నా కలిదండ్రులు మగీయఁబడ్డవిహితకకును బోగరుఁబోతు తనంబుననును వగరుఁడు గొంతకాలమునకుఁ గుంఠర్కము నొందిరి. పిమ్మట నాయన్నలు నాయభివర నువకుం గినిసి నన్నుఁ బరామర్శింపక చిటికెజెడిరి. నాయబిహనునికి దిల్ల నెవరికును నేను వివాహశుశ్కుంకనయ బున్నచిడుకను లేదొంటేనే నేనాయ గ్రహరము నడిచి కొంతకాలము దేశాలక్షము గావించితిని. నాచూడని పట్టణంబులు, చేరని యరద్దాంబులు కావని శిర్కము లెండువలేవు. పురమియంతయు గ్రహతీతిని. ఏ విశేషము గలుగని నదికాదు.

4 తా నం ద యో గి క త

విను మొకనాఁ డుత్తరకురుదేశంబులఁ దిరుగుచుండ నొక యుత్తరమునలో నిప్పుడు నావలదే యొక పత్ని నామకుఁ దొక్కయందు వర్ణకాల గదీయఁ బెట్టుచుండు చుండ తెచ్చెదముగా నే నామనున కడిగితిని. ఆ యతింబున నెదుటఁబెట్టి పురము

గంధార్వముగా రోదించుచున్నది. గర్జనమునకు నెరసిన యంతమున ముఱుగు పెరుగుచు తలవలె మెరుయుచున్నది. తదీయ జలకలాప గంధి వీడింప భగతోష్ఠివృక్షము గణుగ జేయకమానదు. శరీరమంతయు మువతలు పారినను మొగంబుమృతము చానణ్యము క్రమై యొప్పుచున్నది. యేదాక్షమాలినుచుచిరమఘంతును భస్మకలిపి సర్వాంగుడునై యయ్యెడి రెండవ మేముకోడలనుని వరువుంబెఱుఁచుటఁ జర్మకాలమొం దిగి చిర ముంబునం గూర్చుండి అపసూరికిం ద్రివ్యయి పెడుకలం గ్రీకించు లేపిల్లల యాట వీడింపుచుండును.

అట్టి సమయమునకుఁబోయి నేమమ్మహాత్ముని పాదంబులకు వసుస్కరించి యతఁడతఁగ పుడియ వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పి తాపసేంద్రాః అజన్మాంకము మీకంతే నానుటనై పాదంబులయెంతఁ గాలియ గడిపెకొనెయ్యె. పప్పుఁ గృతార్థం గావింపుమని జెడుకొంటిని. అత్తాపసపుత్రులందఱును దయాపైదరులనులగు చూపులు నాపైఁ బరగింపుదు నిర్భయముగా నిందుండుమని యతఁడుహస్త మిచ్చెను నేనును నిర్యాణ క్షణాపాయంబుననై యతఃపునీర్వనక్రమ నాదానింపబడితి. మఱియును—

- నీ. మునీషన్న మున్ను మీ • ప్రియని పరనిరుసధం
 బలికి చిత్రమగ మ్రు • గుణు ఘటింతు
 జలి తీర్థమారంగ • పరపితేగఁ గను
 కలవు గెకొని ముందు • పవనమందు
 దేవతాజనుఁ బ్రయ • త్నింపగా సన్యాసి
 కమరింతు బ్రాతల • వృగభూమి
 తపసిపడు నేజ • దివిల్పంబుకెరి
 యుజలితో నుద్ధి • యాకపెతు
- గి. జేయఁగృష్టాశీషం బమ • తించి పండు
 కొనంగఁ బాదంబులొతుడు • మునిజి నెవుదు
 నిల్చితి నెవఁ పరెనె • నియుఁ చపస్య
 స్వామిఁ పవయేమియ • సమ • క్షమున నిలుతు.

అట్లత్యంత తక్కినవానిననుభవతో ప్రికృషణేయుడు గొప్పి దివములు గడిపి తిని, అతండు వ్రాతుంఁ బర్వకాలలోపలఁ బండుకొన నేమి బహిష్కరికపై కయనెంతు విట్లుండ నొకనాఁడు వదిలేసి నేమిదికో లేకలి వప్పురా పర్వకాలలోఁ బట్టునగులు వందె గాఢదీపముల లాంటి గవంబడినది. అది చూచి నేమి వెలుగండుచుండ పలు పికల్పతి నారము కోతపర్వము గావించివది అది బిఁ నేనోహో యిది పర్వకాల లా ? నేనె క్కడతెనెం బోయితిని ? కలయా ? నిష్కాములైన మా యయ్యువారిందితో నిట్టి వెలుగు గలుగుటనుఁ గాలిం మేముని యాలోచింపుచు నానులనందునుండి లోనకిఁ దొంగి చూచితిని.

అప్పుడాలోమి కృష్ణాదికములు కమండలులు దూరములు దూరములు
సేదలయినవో తెలియదు. అయ్యాకుడిలు ఎచిత రత్న మధగచరిత్రంబు లెందలం
బరచివాడ నమామృతంబై విహ విధప్రకృతిమానమలం కృతమృతంబై లలల
కృతమృతంబై లలలయియున్నది. అమ్మందూర్ణంకరమ్మన హంసదారికాతలంబున
గూర్చుండి మొద విరచి నీతికావ్యమిచ్చిది. అయ్యారే ! ఆ తొయ్యరి చెయ్యం
బిచ్చిది. చెప్పితిమి నాకు కళ్యణము కాదు.

క. అమ్మగదానగదాన

రామనారాయణములు యారలం బాదె

రామనారాయణములు రా నన

కీమలం దమ్మంగ లోహములు కుమ మమమనె

మా యయ్యవారియొకానాగ తొరపై ఖరందయిదొని తయల చెయ్యుంబై
పిన్నుల పిక్కానెడు బండుకొని కర్ణానం బాలి పురుండిరి. ఆ బింత గనుబారలబాచి
మేలు చెప్పెయ సమ్మదములో ముంగి తల బమ్మని యెవ్వరికి ? బూ ముప్పటియలిచాన
యేమిటికి గలుగవలయును ? ఇట్లారే మార్కటియాసములై యుండు నా బోడినాడు
పిమ్మిముం తెలి గును ? అమ్మ దమ్మంబు కట్టి కట్టెరచిమ్మతో గ్రీడించి
నమ్మకుంకరా సోరకము : బాపురే : మా యయ్యారా నారమడం బొందుకుకెన్ని
యేండ్లు తపంబు గాడించెనోగదా ! మేలు మేలు తని పని. బాపురే ! ఆ కమనీక
స్వర్గమున బా బాబులం ? కర్ణానంబై వయసు పీరిన లోగిమిముల గలుగును
గదా : పిల బాబులం దమ్మంబు ? ఇట్టి సుందరు లొక్కరి కలింతురు ?
అమ్మ : బాబులంబు గొలు ర్థంబునం బొలుపొందు నందుముఖం గుమగొంటి
దీని బాబులం బాబులం అమ్మ పిల్లలంబు కలంబులు దీనియొక్కర విశే
షం బాబులంబు బాబులంబు మోహం బాబులంబు బిల్లిమిబాంటి గలిగి ముద
లంబులం బాబులంబు.

మహానాథులయందువ లేది చూడ నెప్పుడో కుడిరము పోడిరమనియుం
గవంబునది. అమ్మయి రాతి గవంబున విషయములొప్పుయి స్వప్న గతముల. పుష్ప
యింటి చూయింటి సోయగమే తలంచును నలెందుమున లెండింగింపన యాభివృద్ధి
గదాపిత్త, మదియు నాబోలాతి మేలు సిద్ధచోర మా కుడిరములంబున ముగియెడి
కాగి లెమియంబు గవంబునదికాదు. అంబుడికి విడువక ప్రయోగము సర్వ
మింటి బాబులం : పిల్ల మిమివమాడు రాతి మదిల నానాంగ గవంబునది
మదిల బాబులంబు బాచి బాచి తలంచును మేవ్యంబున : బాబులంబున
బాబులంబున బాబులంబు. మా ముప్పానా ముప్పానా బాబులంబున
బాబులంబున బాబులంబున బాబులంబున : ముప్పానా ముప్పానా బాబులంబున
బాబులంబున బాబులంబున బాబులంబున బాబులంబున బాబులంబున బాబులంబున

చూపు తెలియ. దీనితోడనే నీవు చెప్పుకొను నమ్మకముతో చక్కందనముతో పుచ్చు చూచును నంతలో మోహ మాచేరిన వాక లెఱుంగక వివసంగనై పతి ముఱునాడు లేచి చెప్పటి విషయములం జూచితి.

మఱియు నట్లుగావరములు తప్ప మిక్కిలి వాల్చికా పితేషముల జూచితి. అప్పుడు నాకు మరలనోచ్చాదము జనంబిది. కన్నులకు గట్టివల్లాయున్నల మిన్నయే యెల్లప్పుడు కనంబడుచుండును. అప్పుడు రుచింపదు. నిద్రరాదు. తరేక యానముగా దిరుగుచుంటి. మఱియు ప్రమాదమితిగియాయేది యొకనాడునమ్ముచీటి యోటి : నీ స్థితి మెనుకటిమిదిగో లేదేమి ? ఇట్లు చిరుగున్నా నేమని యడిగిన నేన్నింటి.

స్వామి : మీరు నా తప్పు మన్నంతు రంటిదేని యభ్యర్థము వాక్షత్వెరు. నా మది నా యధీనములో లేదు. ఏమి చేయుదును. లేవక పొర సేవకయగదా ? నా కామతము తీర్చక తప్పదు. ఏమందు అని బెడయగదూర బుకకున్న విని నవ్వరు నవ్వనవసి కుంటిదా. తయ మదియెరవేం క్రొత్తవాడనామేమి ? నక్కము చక్కా డింపుము. సందియములు దిరువవియభయో ప్రమిచ్చుటయు వెలపుడినికొని నే న్నింటి.

స్వామి : మీరు విస్మయించు గదా. వారమున కొకసారి యా నాదీనుడలో న్నుండి గింపుచున్నాదేమి ? ఆ జన్మని యెప్పుడియ ? ఈ పర్యవార యం. వారము దెక్కినెంతి వచ్చినది. నా నమ్మచార ముమాచావించరం జూచితిని. ఆ దిగురు బోకిం జూచితి మెదలు నా మది రెదియోయనది మీ యెర్ల దాననెం మీ వంటి వాకితే యెట్టి కామము గలిగియుండ నా వంటివాడిం గలగదా ? ఆ మృతాంతము చెప్పమని యడిగిన నా జరదా నవ్వరు నిట్లనియె.

తుంటిదా. ఇందులదా నీ వింత వలవంత గొనుచుంటి. విను మది యొక యక్షిణాంత నలవవయెండు యక్షిణ్య. మున నాచావించి యమ్మిందచోడిని మోసరచుకొంటి తర్పణావంతున వెప్పటి నవ్వదే యా క్షణగార విలాసము లన్నియు నావిరనింటి చుండును. వారమున కొక లేవనచ్చునట్లు నయమింటిదిని. ఆ జన్మని యిచ్చి నచ్చినది మోదదములు మాపి యభీష్టగామంబులు చమవుచుండును. కోరిలి నేని స్వర్గవృద్ధిం బెరురంబెట్ల చూపగలదు. నలసివంత వ్రవ్వము తెప్పియిచ్చును. అదేవక మోయినచో నాకములో బలదేవమ మాట నక్కటి వృద్ధులకెగ్గ రామవృ మునేగి క్రితంచను. ఆయువు వృద్ధిపడదు. దీరంబుతోకవని యుండదు. అపిత నుభం చందనకలంబులు బడలోనుభలు కొలకె తమంబ గుడిచుచున్న వాడ విడిచి దీని నృతాంతమని తన కతయంతయుం తెప్పించని నేమ క్రమము నర్రవని క్రింటి—

స్వామి ఎఱిగియో ఎఱుగదయో మీ కమ్మంతక మన్నుచు మేనికాను

[illegible]

అయ్యో నన్ను లేవనెత్తి చూపవలెనా! అయ్యంతోపాటును సామాన్యులందరికీ? చదువు విద్యుద్వాహన వ్యవస్థలు, సురోచన, యశస్వతి, భేమరా మొదలు ఇతరులు చాలా పొందుతున్నారు. అందు విద్యుద్వాహన బడి యేర్పడు చరిత్రలేని సదుపాయం అందు సురోచనను నలువది లక్షలను తీపాసించ వలయును, చరిత్రలేని సురోచనతోపాటును ఖుషిని నెక్కడనోనని లేదు. విద్యుద్ వాహన విపాసించు? కచ్చిత క్రియలు గావింపబడుచు వాని యిట్టి యధిష్టించులం బొందలేదు అభియుక్తులగుచు యా యుక్తివైరుమునకుం బోనకుండు చుట్టుటము. అందు యుక్తిదేవతలు ప్రకారమృగ న్యూనముగా వచ్చి యుక్తిగంధీయర మెక్క నీయను నీ పీఠము యెక్కడనున్నదని నలువదిలక్షల కంటే మూలములందించును సువాసుల అయ్యును వచ్చి చేయాలియ్య? సుఖమునా? అందుకుమని తెచ్చున నేను అందు.

పాత్రలు : అప్పయ్యేగారు తమయిత్రము నేమి లొంగిపోవు మనసేమి.
అల్ల : మన్ని చిత్రో నానామః శ్రీశేషంబు నారా ! యాపనము తమయి గానంబు
యి బండుదానో హావరణానియెడ గురకరింపి గాదామిదల మనదేవముగాదు.
తన ప్రార్థించిమిస్సరినాని పమ్మతిని పరమముచూర్తయన సాంగముగా నాచిమ్మ
తావదేవము గానంబెను.

ఉపకార మర్కటా మూలకపోషణా మలేశుని పరమసి యుక్త శ్రీ
 పంకజేచ్ఛ యది నీ దేవత సుందరం యయ్యేదరా మనసుం పోయ్యును. నీ నీ గుప్త
 ములు నన్ను కాపించు. అయ్యేదే శ్రీర సులంబసా. పోకంబంబి. పంక
 జేచ్ఛ. వాద కమరూరములో యేదేదేదేద కలం. పుష్పం. అనన్య. అనన్య
 : పంక. పంకలి న్ననం గురంబంబ. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని.
 శ్రీ : పుష్పం. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని.
 పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని. పంకజుని.

విష్ణుని వస్తువలెనును యేమిదని చదవిన పురుషులూ రంజును బయలు పడలి తన్ను క్రొవ్వకం చేసిరి విచరంబున జేయంతవాయుమం గావన యిరుచిని జనానందము దరించి నానంద గోరనందా యిచ్చియేమోలామృతము గావించుచుంటి. నిప్పుటికి బిడినవలెను కొలుకగా ముప్పుదీనువర్తకముకై పడి యాక పదియేడులు గడువనలయు సదిష్ట ముదయ వృత్తాంతమ. యతం దిందు యేని దావక తన కథ యించియుం తెప్పెను.

ఆ యుధంధము ఏని మనుధమును వానిలో ? సీరెంక మూర్తులో కదా . జీవితకాలమంతయు క్రమవతి సుగ్రహులుగా గోరుచున్నాడు. కైవల్యమున నీ పాటి యానందము లేదు గాఢోలు ఆత్మకా : పునాగ్య పన్ను యెలుగరుగదా యవి తలంచును వరసి కత బిసుమాయిండు సులంపితే పుష్పముందును నయ్యోక్షిచి లేచాయ పుండున్నచో నాను బాపితహిమోను యెవ్వగు.

ఆ తుంధిలుడు వసుధరా : పేరు ప్రతిపివము మువ్వకమునలేది యక్కడికి కాదో పోవుచుంటిని. అందు మధ్యాహ్నము చువక జరుచు జేసికొని వెండియు స్నానము జేసి పుర కాలపు పచ్చి కడుచుచుండును. నీను బాపెన రేవువాలో రమ్మని చెప్పి యమ్మలునాడు నాని నా చెయ్యవసుఁ దీసికొనవోయెను.

తుంధిలుడు జవము జీవించుటన్న సమయమున మనుధము వర్తది విశేషమున్నయుం బారును కలాపంపించుచి యెరింగినిపిననది సంభవము పంచరి కిలాలకము గమంబునయు పంచరి తిని యుంధయుం అపిచికొని తాత్పర్యము జేసి కొనియెను.

య క్తి తి దే వి క థ

అందు గుర్రోడగావన్న విషయము పొన్ని వింధవములు వ్రాయబడి యున్నవి. మొదటిది నలుదియేటన్న కలదనుకొనినదిని దివ్యదేవత్య ఆశుమృతము లేనిన పోవుచుంటి. రెండవది ముచ్చటించుచు ముగ్ధాశుమృతము జేసి పరుచులు గెలుగు ప్రాయము కల ప్రభువును చదివెనుకల పోవుచుంటి.

మూడవది ముచ్చటించుచు చివ్వుగావలెను గావించిన వాని బలి యచ్చిన సర్వోత్తమము ముదను పసిని చుంధుంబున్నది వానిలో రెండును నింజన పము రాజున సమతుం గలిగియున్నది మూడవ వింధవము తెలియకుండ ముచ్చాయబడియున్నది పురుషుని కది నెను కావున వానికాలివెల్గునునని. కావు లింగకవి పు తుఁ గావించుచున్న గ్రంథంబు చదివా తల పన్నాపి పన్ను బలియియ్య చుండును తలల రాజుగని నుండునుకల పుష్పమున ? నేనది బాని తన్ను బలియియ్యనని అది రాజుని పిల్లనొప్పును నీ : తున్నవంతుల రాజును నెనెన్ది వాని చేయుమనా పన్ను జంపఁ గలంబు తెనే. కదలేర్పన ముదను. కావలకము

రాధని కలంచి మాఁదనఁబించిననుపయ మలూ మట్టిరాలి కెరియకుంక నెప్పుడు యీ యాముని యొక్కఁ డోయ హుచ్చుండెను. తుండీలుండు వాడుక ప్రచారము జపానసావమున నానితోఁగూత సరస్సువకుంటోయి స్నానము జేసి వర్షణం విరిగి కుడిందెను. ఈ రీతి వానితో నక్కంధ ప్రీతిహార్యముగా మాలారాదుడు వావరిం చెనుఁ బొమ్మిడివినపాలు గడిపెను. డొంగరు డొంగయై వసుంధరుండు వాని చర్మ లన్నియు నెరయించునోముండెను.

వనమాడు వాడక ప్రచారము స్నానముజేసి వారియపుడు గుడికిఁ జరిగి. తుండీలుండు ముఖమంటపమునం గూచ్చుంటి చల్పా. వసుంధరః : నీయందు మా కెప్పుడు వాత్సల్యము గలిగినది. వేడు నీదొకమందెమంత్ర ముపదేశము నానించెక రాన నిర్దుండవము మనవరి మీదఁజువకుఁ డోఁగలవని తెప్పిన విస యతండు మహాత్మా : ■ మంత్రము మీదఁజువము గావించితిరా ? మీకు నీదియెనదా ? తుని యుచిగెను. అతండు నందియమః ? మాకు నీద్దిననది నీకునలేము నీయు డుమా. తప్పక నీవు నవనల నెగరఁగలవని మఱి తెప్పెను.

స్వామి : మీకట్ల సామర్థ్యమున్నదిమా. యేది యొకసారి యొకరి నుపిం పుడని కలించెను. దం కలించుడు నతం డోహా : విషమవర్షణములు చేయుచుం డివే : నీతే మేము తరము చెప్పలేముమఱియో యేమి. ఒక మంత్రాన్నివృత్తినము చేయుచున్నప్పుడు మఱియొకరియను యోచుచు. రాసంజేసి ప్రత్యక్షము నీకుఁ గూర్చును డొంగయి గచ్చెను. స్వామి : ఇట్లు నానిప నుంకొంపకము ముగిసి పం నీయింపని తానుతి వచ్చి. చిదా యు. వసుంధరుఁడు పరికినఁ గిచ్చున్న నీయింపి నీగి : అని : మీ నీయి యనువుగా మాలారాదుడున్నా ముందు : అన్ని కలరంక చేయఁజున్నాడు. చాఁ : చాఁ : గనుపుం తెప్పడు తిచ్చిచి తిప్పెను. తిప్పెను. రాసుగాని నానెప్పుడు ననునరించి తిరుగవలయు నని పెద్దలు గిచ్చును చచ్చి మానితె నామెద్ద నువలేము పొందుదురా ? పొం దరా ? యువదే మాని తిప్పెనునము నతం మీక్షిప్తికలరిత నవసార విందుండును స్వామి : రోమంపకుండు మీక్షిప్తిఁజూపావ చింత నిర్భయముగా మాఁజూడుంటి రతావందయిగి యెద్ద మీయవపుగా మాలారాకలిరా ? వానిండు అటులే యువదేశము పొందెది నందులకేమి చేయదంయువని యుచిగెను. అప్పుడతండు నవ్వుడు చల్పా : మాకుమపు నొద్ద నేవెంత జరియుచుండువాడనో నీరెలుంగువురా. నీవెది భూదలు చేసితిసేని ల్లియవచ్చియనా ? ఏమము నీవేమియ మాకు గుడువఁగ నీయవచ్చరలడు. నానియిముల రెంట్లపై కరంగిది నాకుజివిన మంత్రం బుచ్చరింప వలయు నీదియే నీయదగిన వ్యత్యంబు పరికిన విచి యాచిన్నాగి బాపులే : మాఁద : నీదవకుం ఁటుంగని మందముచి చింత విట్లు వలుదుము. వా కవనా : యని యంతరంగమున నిందించు వాని కిట్ల నేమి.

స్వామీ : నేను ఇట్టివడి మొదలెప్పుడును త్రింద బహుం యెరుంగను. ఇక్కడకు వచ్చివది మొదలు పువహి బంధుకొను చుండుటచే నాకొనియ్యియు సదలి పోయినవి. అచ్చా వెన్నెముక కొంచెయియను చుండుటచేదు. ఎదియియిన పట్టు దైచుకొనవలయునని తలంచుచుంటి నెప్పుడు పిపాదములకు కిరణునోక మోక్షోక్తవాంను. నిలువబడి యుండిన మంత్రోపదేశము సేయరాదా ? యిది యిది గిన్న వయ్యతి అదిగో : నివ్వరావము విడిచితిని అప్పు యిది : త్రింద రెప్పుచుండువు. 1
ఒక్కశృంగారము లంబానుచుపి విలువలేదా ? ఇంతమాత్రము క్రిమిపడిన మంత్ర సిద్ధి యెరుంగను ? మేము పదియే యిరువయి జూచుచుండులేదా ? కరీరము ముదవు సేయరాదు నుమి : యిది వలికిన కనుంధులును స్వామీ : పీఠాల కడు చెప్పిన గోపము వచ్చుచున్నది. మీ యిచ్చము వచ్చివచ్చే చేసిన మేళియొంటి ఎనుండు పలుమాట్టియునవ మేమ వంగలేదు. ప్రిణానునిది యెల్ల నాకు జూపింపుడు అట్లు గావించి మంత్రోపదేశము పొందెను. ఎరివ నంతసేపకు నకంపించ వచ్చి యిది : ప్రజామనియే తెలియదా ? ఇదిగో : మాదుము జేయని యతని పాదముల దాపున దోరనిల బండుకొనెను. అప్పుడా స్త్రీతియవచ్చులా ప్పక్షులంశున ముందు తన కిరణు బుండిన నానూటచే న్నాటాన ముందు కాలునదావబడిన బుడమును గయిరాని నాని జూదలాప : కనుంధియే నెదిపట్ట మూరి : ముప్పదియేండ్ల కంద మూలములం దిది కవలం దెనియు గుండరము చూడవ వోగఁబఱం దాపడి కవలం దున నున్నజంప న. దున్నుండుతై యాక లిలేచ్చి దానిని చూడ్క : నీ దున్నుని నే గ్రహింపజేసనుకొంటిరా ? యాక తెలియ నీపాలిది కుత్తియై ప్రిణానుని గ్రోలు చున్నది. నియ్యదేవతలం రంతుకొమ్మని పలికెను.

అప్పుడామాట విని యాబడుగు సూని కదలలేక వా : వసుంధరా ? వా : వసుంధరా : రంవకు రంవకుము రక్షింపుము రక్షింపుము విరువుము. నీ దానులవచ్చె తిరిగెదనుని బ్రతిమాల దొవంగెను. వాని దీపకరంబులు విడి కాళి వొవను నా వి. తక మాచుండు టిరి : నీవా : నీవు నన్ను జంపుట ముద్దుకుంకవెతిరా లేదా నీజము చెప్పుము. నెప్పువిరుతునటము నతండు జంపనూనెనమట గెజమే గవ్వం గరచితిని విరువుమని గిరిగిం కొట్టికొనుచు వెదికొనెను.

అంతలో వ్రితియ దొప్పలా : దివి విరువకుము నాకు బలియిమ్ము. తృటిలో నీను వాకనుగున్నానని యకటికాక్క మొదటి వివంబిడినది. ఆ మాటవిని వసుంధరుడు అమ్మా : నేను వినియంట బిదివిషములు గుడిచితిని ఆ వికాస్తము పూర్వయము వాధించుచున్నది వినిం జంపుటకు జేకులుకొన్నవి. అధియుంగాక తుర్వరోగంబుల గానపడి బ్రహ్మహత్య లేముమా ? అవసరమునప్పుడు నీవు పన్ను గాపాడుచుండు మదియే నాకు బిదియేని ప్రార్థించుటయు మేలు మేలు : నీ వ్రిపాశంమునకు మెప్పువచ్చివది. కవలియ విషయింగవరాజులకు నంతసేందిని.

అవసరమయినతరీ దంబికోమము. కార్యపాపల్యము గావించెదని మఱి నాయకుడు ద్వని విసంజికినది.

మహాప్రసాదమని యర్హత్యంబు శుంబునం గె కొని యతండు "దయా విహీనుడవై మహాయువోలే జలించేమిటికి చాలివెదవు ? నీవు చంపాలందవని" పలికి యా క ద్విదే వానిజడంబ గోస విడిచిపెట్టెను. ఆ సహ్యాసి మృత్యుమూలమునందీ బానియిపడి లేచి మానుమాను మఱుక తలవంచుకొని తనయందలికి బోయెను.

సామ్రాజ్యపరంగా లభించుచుండు డెక్కసేయడ తన్నుఁ జంపఁబాసిన వానిని విడిచిపెట్టిన యా బాలయచి దయాశత్రువుల వేసోళ్లు గొనియాడఁదగి యున్నది గదా : ఆట్లు సహ్యాసి లోచనవరమునందీ యరిగిన వెనుక పనుంధుఁడు దెప్పిచిలిచి పోక యంబయిందీ మర్యాద్యము పరములం దిని రాత్రి యా మంటపములోఁ బండుదాని ప్రసన్నగుంబులనుండు చుండుననిని విడ్రుదోపక యెద్దిమో ధ్యానించు చుండును. అర్థరాత్రివఱకుంక సతవ చెప్పెలపు మనోహర్యుల గానము విసంజికినది. ■ సంగీతము విని యతం దడదవీలేచి యాహో యా విజనారణ్యమున నెట్టి సంగీతము పాడుచు వెవ్వరోకదా : యని నాయకుడెనలు పలికింప యికినేదెవర గర్హించు ములో నా వివోదము మహామన్నట్లు తెలియఁబడినది.

అప్పుడతండు వెల్లెన లోనికిఁబోయి యొక విగ్రహముదాటున పడఁగి చూచుచుండెను. దివ్యమాణిక్య విభూషాంబరకోశికలై యక్షతవ్యలు పెక్కుండ్రా యంతర్వననమంతయు విభూషణమనే ప్రభాదగర్భగతములగు దేహాంతులై సెఱయఁజేయుట నా దేవతా విగ్రహముచుట్టునుం గొల్పుంది పీఠాశంక్రిస్తవయుతో మఱగింది కొందఱు గాంధర్వంబు వెలియింప గొందఱు వ్యత్యనులు సేయుచుఁ దెవ్వతద వ్యమృహించి నానాధించిరి. కొంతసేపు వివోదకదాసబాప విశేషములఁ గాంక్షింపము గావించిరి. ఆ ప్రసంగములోఁ జల్లదలేకయను యక్షతవ్యక —

సుబాలా : మమము వర్చునప్పుడా ముఖమంటములో నెవ్వఁడో పండుకొని సిద్ధపోవుచున్నాఁడు చూచితివా ? వాని సౌందర్య మర్చుటయెగా నున్నది నుడి :

విద్యున్యాలి— వాఁడు మందారవల్లి కొడుకు. మనుంధుఁడను వాఁడు. అన్యదేవతయే వాని నీగిరిగిరముమఁ దీసికొనివచ్చి పవనైచినది.

చంద్రలేఖ— ఏమిటిట్లు పవనైయవలసి వచ్చినది ?

విద్యు— సోమశేషుఁడను బ్రాహ్మణుడై మంత్రిగృహధ్యయై తదా విసౌర మట్లు చేసినది. నీని విద్యయారి వాఁడవత్ని యార్యుడై యట్లు చేయుచున్నాఁడు.

తల్లర — పిదపి రూపానుగచ్ఛున విద్యహార సన్నుతియ ?

సతీశన — విద్యమొక్కటియే : దయారాక్షిజ్యుని గుణంబులెన్నియోను గలవు. వీడు కనకరించి చూ సన్యాసినిఁ జంపక విడిచెను. కానినో మా దేవతలోఁ గూడ మే వీరిపాటికి పీడితిఁ బరిచారికలమై యుండవలసివచ్చును.

చంద్ర — సిరిరా మోవారొద్దురాఁ దుండునా ?

సతీ — అట్లే దేసెను. ఉత్తమ బ్రాహ్మణ హృదయంబు వెన్న వంటిది గదా !

విద్యున్మాం — వీఁ మంచిస్వభావంబుఁ బరిశీలించియే కాఁజోలు మా దేవి రాజపుత్రిక నదవిపాలుచేసి మీ పీయపిచే నైలమనకు దీసికొని వచ్చినది.

చంద్ర — రాజపుత్రిక వేసిటికి నదవిపాలు సేసినది ?

విద్యు — దానితో నా మాంత్రికుని కాసుమమే కారణము.

సతీశన — పీడి సామాజ్య సౌఖ్యము గలుగవచ్చు మనము దీంప వలయు.

చంద్ర — ఈ సామాజ్యంబు పుష్కలమునగునార :

విద్యు — ఈ సుదృఢి చచ్చు వల్లుగార :

అది మిట్టాడికొనుచు సంతలోఁ దెల్ల వారు సమయముగనున్నది శాశ్వత వారెల్ల నిచ్చుమింది. ఆ మాట లన్నియును విని వసుంధరుడు రాజపుత్రిక తన ప్రాసమువలన హేతువు తెలిసికొనియు నామయం దింపకయు నలుగక యుద యంచున లేచి యూ దేవతలకు నమస్కరించి సతస్సు కరిగి స్నానముజేసి దేతులు జోడించి 'తల్లీ : యక్షణి : నే నీ పర్వతము దిగి యతుగువచ్చకు ప్రాతమృగభార గలుగదుండ నమ్రగహింపుము నివృణంబకమైవ దారిఁజూపు' మని ప్రార్థించి నడువ దొడంగెను.

అప్పు కతనికి సేవంకలఁ గునుమ కిలయవంశమునోహరములగు తరులలా గుర్మమందే నలంకరింపఁబడిన సోపానమార్గ మొండుగవలసివచ్చి అది యక్షణి ప్రభావము సంతసింపించు నతం బాగిరి న శమించువ దిగెను. తత్ప్రదంబుల మూడు దెసల నన్వేషము, నొక దెస తామ్రవర్ణివడియు నాచరింపఁజేసి యున్నది. నానిం రామల యెల్లిన తలంపుయెప్పుడతలోఁ గొండలు నాచికు లకయోరం దీసికొని యా తీరమున కరుదెంచి వాని నా కలముపై వ్రేల్చించియోని యక్షుని దేవునదింపి పోయిరి వసుంధరుఁ డా తీరమునఁ దిగి యందుఁగలం జనపదంబులనుఁబరగా బ్రయాణము గాంపించెనని యెఱింగించి మణిసిద్ధుం డవ్వలి వృత్తాంతము తరువాత మజిలీయం దిల్లని రెప్పఁబొడంగెను.

కళా పరిశిష్ట

గోపా : పిను చెట్టు కొనలయడమును గూర్చి యిట్ల ప్రభావంబున
 దూరదూరంబుగానందంబువలెనడి యెత్తరం గొలుంగక ప్రాతఃకాలమున పాదప
 ప్రసాదము పిండం దెచ్చుకొనుచు లేచి పలుమూలలు నుది యన్యాయం గాంచి
 మను మనః గన్పులు మూసకొని ఆమెకొని వే నెక్కడి కెట్లు వచ్చితిని ? యంతః
 పుర పుట్టినది ? ఇట్లు స్వప్నము గందీదా యే పలుకెడంగుల జింజిరించును
 వెదకవచ్చు కన్పులు మూసకొని యిది స్వప్నావృత్తాంతము నెక్కయింది పుడల
 గన్పులం దెంచి చూపుగతయున —

మ. అనఁబా : యాశరథాది హేతవ్యుగవా + వ్యాకాంతారథా
మితి నే నెట్లరుచెరిచి ననుబిదే . మీఁ వాపూరిండు మా
మకల్తాంఠం మజ్జి నలాలిత హ . ర్మ్యంబెందుఁ బోయెన్పుకీ
యార గ రవమదేరి ? యేమి గల్గి పా . పెన్దాడు నాకీయెనన్.

[illegible][illegible]

అదిగో లేచిచున్నట్లు కనులకుచున్నచో కెనుమ గదల ప్రాచుర్యం ప్రసాదించినట్లు నలువంతులయిన యా బ్రాహ్మణులు గాంచి యా దిన్నది యలస లేచి వృద్ధుడో నేను పెద్దపులి ననుకొన్నావా? భయమలేచి నలువంతుల వలన కెనుమ కెనుమ నడిచినది.

అప్పు కలండు తల్లి! నీకు నమస్కారము. నాచోటికి రాకుము నాచోటికి వెళ్ళరాదు పిల్లలు కలిగియున్నారు. వేచోక్కనుండు వారికిరిప్పు చివరిపులి వలుతును పుట్టి తిరిగి కలిగొంది మరులైనను. ఆ దిన్నదియు నట్లుదెలిస్తే మనస్సు సహాయము దొరకెను సంతసించుచు వరని వెనుపుచు నవ్వకొనుచు లేచి యా దెనకే నడుమ చొదలగినది.

అప్పు కలండు కొండలను చూచుచు ముగ్ధులై మనకకు దిగి చూచెను. ఆ దిన్నది తనవెనుక వచ్చుచుండుచూచి తన్ను జూచినవానిగా విస్మయించి ప్రాపుకు కాకులూక తరలించుచుండ నా ముష్టిమాటలు చున్నదిగి జారి బాగుకు చనిగిపోన మెలికెవరులయు నేం జరిగింది చూచెను.

అంతలో వానిన్నదివచ్చి కలిసికొని తమజూచి వెలచి పిలిచి తనమును జారిపోవుచున్నారని తెలిసికొని కలండు చురుకుచుండి వేంతులివ యవ్వదమివేలపు చేతులు వచ్చుకొని లేవనె తాళోయినది. అప్పురప్పాజుడు మెలొయని యుచుచు “నన్ను బ్రాహ్మణుని జంపుచున్నది. ఎవ్వరి నవచ్చి రమించరో” యని యలచెను. అప్పుడా దిన్నది నవ్వచు విప్రులగా “నేను బ్రాహ్మణునినిబాక, కృష్ణదేవరాయం” కొమారెను. నాపేరు కళాపతి యందుకీ నీదిమో నాకు సహాయము చేయుదుమన కలండు నీరావును వచ్చుచుండు నన్నుజూచి పోదోయికనెమిటికి? రమ్మ, రమ్మ, నన్ను మాచూతులెచ్చితిని నీరెచ్చితిను వాయజేసెదను. నన్నుతను మాయుండికి పనికొన పొమ్మని నైపుణ్యముగా అలిసిన నమ్మకతాకు పెనంపై బ్రాహ్మణునినమా. నీవీరాగదెచ్చి పాండియలు దీయుదును. నీమాట చెల్లి పుట్టుదును? ఇంతమంది యంద నీకు నేను చొరగితివా నన్నుము, ఎరువును. నీపేరు తెప్పకొని అలిసిన నని మొదలెంబంగదయే పడుచూ చొరంగును. అమ్మ! నీవుచూచుచు నామాట నమ్మకమి? మేమ బ్రాహ్మణునినినతో విన్నవల సేపు బ్రాహ్మణుల వేదికి? ఈపాటికి పురిగివేయదును. కెవమతోడు. నేను రాజపుత్రుడు, నన్ను మాచూతు నగుచు జేయుము. నీకు నుండు పాకిలోడుక మిప్పించునని రెచ్చింది నాచూపుచులు చెప్పగా నట్లకే గొంపెను దైర్యము చెప్పకొని నీవు రాజపుత్రులవై పరో నొక్కర నొక్కర నుండువు వచ్చితిమి యింకొక నమ్మకమ యింతవి కల్గినది.

అప్పు: వామరాయండు నను నీవేమి జరియవ పోవుదువుగదా? చెప్పి నీను చూచుచుండునాచో మెలొయిపోవు తమన బ్రాహ్మణులనదేమి పండు కలండు. ఇదికోమి యింకొకమా తెలియదు. నేటి యింకొకమన నీదిచుటలో

రాజు కంగీర్పమువ్వుకు తసికొని పోయినవని తెచ్చి యావరిలో వేహూతిరవా పాఠ చేసిరండ. పిమ్మట మనం నమకు వాయందరని వోధించిమని యశండు మరి యొకరిందకున్నను భార్యవలన భయంబున మావారయే సమ్మతించి యూరి కొనియెను.

మ. కులఃస్కాలవహిణులు పగ్గిలికా : కుట్టల ముద్దేగక
పంజావోపాద మాచంబమకుః : ప్రత్యూహ మార్కవ్యధా
క్ర్యంశుకాలిం వానిసేవయన వీ : తాపాతనంకోః ని
త్యలఘుప్రార్థనామిదేమి యదియా : వా : యేమిగానింపరో.

అని మున్నొక కవి వ్రాసినట్లున్నది గదా : అధుర్త కళాపతిని గొన్ని దినములు తనముందలి చట్టబాని యుచును తెలియపంప వచ్చుపానాదు లొసంగి లాలించుచుఁ గాపాడినది. మఱియొక భాగవతాని యావచ్చనితో రాలా : మనమిక్క పకువచ్చి పెక్కు దినముల నతి. మా చూరి చెప్పును తీసిపోవేపోయినపు ? ఉపేక్ష చేయుచున్నావేమి ? నున్నంగామ మవాడు పానింబుచుండుడు గదామని యడిగిన బాపాంబు భార్య నడిగినగాని అమితయులేమను నిపుడు నామీద వారాగతోఁ జెప్పెను.

ఆ పంపమరాలు ముదనాదు వారికిఁ జూపవము సహించి రేయనగిన పృత్యమును ముగిసి వోలించి నుంపినది. ఆ సుదాతాని యా నాదేమిదని ఘోషముపై నెక్కింబువారి మొరయిది బాంబుకొ ననుచును పరమ వోక యగార్చ హరులు గాంచి యిందా నుండరిం బడవేయఁబోయి యెకలో వాక్కగరంబున నుట్టాః నా భార్య దీవిగదాచంబన బడవేయమని చెప్పింది కదా. ఈ మును బాలికను నాదేరు లతో నెట్లపాఠవేయదును ? పాప మేపాప వీళ్ళులాగి పెచ్చరదప్పబాధవతి ప్రాణములు విడుదలను. ఇది మరణమునకు నుంబుమన తెరువుగాదు మఱి మొలచివుము గానింబు నవి యాలోచించి యుంబుగవలిపెక వరువచోచుంబు ఆ పాపంబర్కంబలంబు బుచ్చ తలంబుతో నడప తెరవులనే ననుంబుంబు. మఱివొన్ని పయనంబులు గడరినంక నోరనావచ్చేదయి తనతోకరని కరంబికి ప్రియంబుయల వాచ్చుగర్భిలోచింపను, ఎవ : పిమ్మది ని ప్రతోపునున్నది. దీ కరంబు పిసగిన నుంబుమతో వాంబుగరంబు. అట్లు చేయదునా ? అని లేచుచు పువనైపాప ఆచార : ఈకాలిన వాదేమియపరాదు చేసినది : పాపము కులపగం మాచుయొక పుష్కల కలంబులలో, ఇదిదానినెట్లు కంపు యొక : పాప బుది యుంబుగవచ్చును యెక్కడ కొడవులేమని యుంబుగక విడిచి పుంబు : అచ్చును నేంబుకొవోయిన నాచార్య పుష్కల యుంబును వావున దీవిం బుంబును పిచ్చును చుప్పడుగాదు : అచ్చును : పుంబుగా : దీవింబుగవచ్చునగున రెంబును పుష్కల పుచ్చుచు : యా భార్య నెట్లుగదా తెచ్చు నుంబుగవచ్చును.

మఱియువచ్చు కపనాతి : దీవింబుంక నుంబుగవచ్చు : నా భార్య నెట్లు

వని చేయవలయునని మూలక పోగొట్టితివి. నేనెడ నిండ్రికిందోపలయి. నానివ్వ నా మీదికి రాగలదు. నేను దీని వెతికి నాపాపమునెచి చంపెద. నవ్వన నానాన కాద తెలియక త్వరితోఁబ్రాణము బాదుంగలదు. ఇదియే యుపరమంతులని యందున్న యొక పెద్దనియెత్తి వెతికి నేయబోయి యంతలో నానా : ముచిసోయితిని. దుర్గత యను బెందిన ను పోయెనుమనసి చెప్పయెను. ఇప్పుడు దీనింజంపితిమే. నీనానము యా యంతలో నాను మృతమనదు. ఇదియు మరతముగా లేదని కలంచి యానాను నేలం బారవైయెను

ఈగతి వలనా చివ్వుదాని బాచిదూచి రంపదేక బెత్తికొని కిరుగుమంద గొప్పిహనుమము గదలింపి. ఒకనానా నీకావతి యవనితోఁ బానా : నీకు తాని తెలియదాయెని యెప్పుడు నవలన నవలతెలుపునని నగచుచుండెను. హామయలో గామమునా ? పాపము వచ్చు పాపమును నీ దుఃఖములు కాయలు బాచివచ్చుచి. నీ యుపదానమునను ప్రీతి యెచ్చుదు లేనకొందునా : యని ప్రోత్సము చేయగా నుచ్చుదు వకండు ఆమ్మా మీ యూరికి తాని వానతెలియదు. తానంజేరి యిచ్చి చిక్కులంబునందు. నమ్మి పోతుంటే నాకేసుయ నుపసరిలేదు. ముప్పియూరులు పోయింటే దివలకే నా దుఃఖములు కాయలు కలనను. నీవు నంజేరినంజేరి తానని వలయును మలేకొన్నిఁ బయవములనెసి వై పితిమగా నొకనాను కుముచ్చతి యను మృతము జేయెను.

అందొక నేతలంబుననుండిని యనంగా నానిరతోఁగలద నందరి బాచిలో పికమిచి నయనాలాను మోలంపుయొగ నెసిది గోచ్రై నాక పక్కలన పత్తిక గింబునెసి. అందు నీరక్కదాని. అదిని నీమచ్చంతుకు హామయ పోయితితోఁ బవరంగపూడి గలిచిన నానిది బిలిపెంచువలు బాచిగా నీయెందును. దీనిపోయిన పునకుండు తనకు మురికియబడునని తత్తవారముంతయు వండు బ్రాయబడి యున్నది.

ఆ పత్తిరబడుతుకొని యానా, దీనుచుం దుచ్చుచు నబ్బాలికతో నమ్మా : నీవు నేమ్యగాఁబయంగ మాపగలనని నానోఁబెప్పియుంటి. ఈ నోకపు రాజుహామయ కౌముదితో నాని నెలవఁగదా ? పది కంపూరులు కామర యత్తుకు. ప్రకటన పత్తిక చూచితి నా యని పలికిన నక్కరికి కలచుచు తానా : ఏలముగా అని యా చేరియం నెలవఁగలదు. పదికంపూరులు నీలేతితో నువ్వచ్చి కలంచి యుండుము నే నానెకనని. నానితోఁ బెప్పిరమ్మని యుత్సాహము దీసింపబలికిన వకండు బ్బుచు నాత్మగతంబున నిట్లు కలంచెను.

ఆహా : నేను ప్రమత్తు నుననే కాకములు నవలము కేయబుండును నా బాక్కు హుచివావ్వున నీ బానిను బానిలోఁ గదలేక్కపోవుటయే మేలవది. ఈచేయి రవరంగపూడి మోడిపోయిన నానేతితోఁ బంపవత్తురలేకుండ నానే కకలేచ్చుదు.

గెలికెనేని అదీసేమాడదు చాగలవు. ఎల్లెవను రాకపోకలా : పాపమీరివ్వరి యోడి పోయినాఁ జంపరుదురువలె మల గ్రహింపబడునుబోలు. నేనది తెల్లముదేయమేమిటికని తలంచుచు నన్నుంచుబోడి కిట్లనియె.

అమ్మా : దీనిది మనమిప్పుడొక యుపాయము చేయవలయును. నీసః : నుభవేషమువైచి వాసుమానునని తెప్పెదను. నీవు రాజపుత్రికతో : తదరంగమాడి గెలికెడిసిని నీ మూలమున వాసును గీర్తిరాగందు. ఈపాటి యుపాయము : జేయవలగు 17
డవని నుడిపిన నవ్యురతియు ముందును నమ్మ తినివెది.

కళావంతుని కథ

అప్పుడు గుప్తముఁ గళావతికిఁ బురుషవేషమువైచి యుపాయుండు తరీయ రూపవిశేషమున కచ్చెరువందుచుఁ గళావంతున పేరుతోఁ బ్రయమఁ జొరంగెను.

అప్పుడు కళావతి వనమూఁదేముని ప్రాయముగల చక్కని బ్రహ్మరారి వలెఁ బ్రకాశింపుచుండెను.

సదాచారి యప్పుడునుంట్లమునను ముఖవాడు ప్రాతఃకాలమున రాజ సభకుఁబోయి యుండున్న యాచారులతోఁ జెప్పవలయుండు గొముదితోఁ జదరంగ మాడుటకైవచ్చెనని చెప్పెను. ఇ యుద్యోగములు కళావంతుని సొందరాఁజొరయుమున కచ్చెరువందుచు సదాచారితోఁ బాషణఁ : పేర్ల గుప్తమున కానవడి మన్నుడునినంది కుమారునెల జంపుకొనియెవపు ? బొమ్ములు తినిన గుం వచ్చి యాచారితోఁ మోడిపోయి యురికియఁబడిరి. ఏఁ రెండువాడు. పాప మాపాపఁజింకను ముక్కువచ్చరాకలేదే ? ఎండయిన ముష్టియోర్చుకొని బ్రతుకఁగలఁనని లలువెదంగుల బోరించిరి. కాని సదాచారి వారి మాటలఁ జాలించక యాచారు నెరిసిమ్ముని ముమ్మాదికిం గోరుకొనెను.

అప్పు డా యచారారు యా సదాచారికి నోకపోయిననాఁ నురికియుదికు నమ్మఁజింపబోదంబడికఁ వ్రాసి వుచ్చుకొని యా వ్యక్తాంతము రాజపుత్రికకుఁ దెలియఁ జేసిరి. రెండు గదియలలో నేటికి మూవనవాడు మద్యాహ్న మా వి భవమాచారఁ మా యంతఃపురంబుననుఁబంపుఁడని బొమ్మది మొదలమంది యాత్మాసక్తిక వచ్చినది.

ఆ స్మృతికఁ జూచుకొని వారు పాటురా : నీ కుమారుని కింక మూడు దిన ములు యాయువు గెలికియున్నది. అప్పుడు తీసికొని రమ్ము పొమ్మని చెప్పుటయు నతండు కళావంతునితోఁ గూడ సక్రమమున కయరెంచెను. కళావంతుని జూచిన వారెల్ల కాలివడుచు బాటురా : మీ తండ్రి సొమ్మా వానవతి నిమ్ము జంపుకొనుచున్నాఁడు. నీ వందుల బొప్పకొవబోకుమని కళావంతునికి బోధించుచుండిరి. నవ్వును వతండు చారిమాటలఁ దాల్చింపఁడయ్యెను.

అంత మూడవవాడు సదాచారి కానిం దీసికొని యాస్థానమునఁ కరిగెను. అంతసమున్న రాజపుత్రిక ననురాగియిచ్చుచు చని రాకకై యందుఁ చేరియుండితి.

తావున నా ముష్టియల్లికకు కళావంతు వంతువురమునకుఁ దీసికొనిపోయి చతురంగ కేళిఁగంలోఁ గూర్చుండఁజెల్లిరి. అంతలో నా రాజువందిన సరవాభరణభూషితయై సఖి పరివృతయై యుండుదురు నల్లంతురవృష్టప మక్కాశావంతుఁగారిని తదీయదూష రేణా విలాసములకు వెలుగవయమ నోచుఁ : పరమేష్ఠి స్వప్నీ వైచ్చిత్తమున కియ్యతదేదు కదా : ఇట్టి సొందరకళానిని భేదపాఠుడైనఁ బుట్టింపె యొక్కటియే యతని లోపమై యున్నది. ఆమెయ్య : మీకు నాకోఁ జవరంగమాది జ్ఞానంపుగలరా : పేరింజాక నా యెకర జాలిపోరము చున్నది. తారణమేమిహా తెలియదు. నీని నెట్లు జంపింతు నని యాలోచించి నొకపీఠి వ్రాసి తెలికి తియచే వతనియొద్ద కనిపినది.

“మణివకో తమా : నీ రూపము దర్శనీయమై యున్నది. నీవు నాకోఁ జవరంగమాది జ్ఞానంపుకల . మనీయ కవరంబు కడుదాపుజుమినది. ఇప్పుడెసఁ బ్రతుకఁగలవు. దెన్నగా నాలోచించుకొనుము.” అని యున్న యో ప్పత్తివందీసికొని పోయి యొకపీఠి వ్రాసి కిచ్చినది.

దానిం జదివికొని యతండు మఱియొక ప్పత్తిక నెట్లు వ్రాసెను. “తరుణ : దాక్షిణ్యము జన్మముతోడనే గలుగవలసినది. నీ హృదయంబునం కనికరమేమియు లేనట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కానిచో నట్టి వ్రత మేల పడెదవ ? విషయమతి కిదియా తెచ్చు ? చాలు చాలు. నన్ను లాలి కొలవకనక్కరలేదు. నీవు గెలిచిన పేమ్మకుఁ గరుణించి విడుదలుగనిలే. నీ యోలును మూడుముఁ వరుసగఁ బ్రోసినాఁ జేయక పోతివేని నన్ను గెలిచినవాఁగఁ దలంపవలయు.” అని వ్రాసి దాక్షిణ్యక రాజప్రతిక నొద్దఁ జంపెను. ఆ పీఠి యా పీఠం బొదికొని వాని దైర్యమునకు వెలుగంచుచు నల్లసఖియై నానందములముగా నమరింపఁబడిన రత్నపీఠంబున గూర్చుండెను. అంతలో సుమరాంబు నీ లోమ పద్మవాగ మనేకంబులచే గూర్చుండిన కేళి ఫలము వారి నడుమ నిడియందు సెలాపితమణి విరచితమైన ఐంబు సవరించిరి.

మఱియుఁ బుట్టుమం గూర్చుండి సుమరాంబు వారియొకరి జూచుచుండిరి. అప్పుడు మొదలి రాజప్రతికయే మోడెడులు జరిపినది. పిమ్మట నా భూసురుండు ప్రోత్సమాదిలిగ నెత్తులు వైయెను. వాని భూని యా దిన్నది యాలోచింపుదుండ నకందచో . యంత యాచార్యము చేసిననెట్లు ? ఇదియో నీ విన్నాడము : ఇంత సేపాలోరించి వైచిన యెత్తియో ? యాచార్యప్రభంకమున్నది చూచితి ? ... మాత్రము పాపము కే యొకపర్వము వైచితి ? యేమో యపసుందిచి చాలు చాలు అదిగో మంత్రి వర్చయవ్వాఁడు. దూరకొనుము కావలసిన నీ యెత్తివైచ దీసికొనుము అని హేళనగా మాటాడుచు నాకియాచే చేడియో : పాత మెర యని లేరుగక మా బంటునే నా మంత్రిం బంపితి గదా ఇదిగో చూచునపుము మొదటి గుమరు పెట్టిన బంటుచే ప్రోసినరాజుప పియాఁబ గట్టినది. అని పలుకుచు దొలి యాట యవలిగా గట్టెను.

అప్పుడా రాజపు బిడ్డ విష్ణుయ కసావేశమృదయయి అమ్మ నా యిది యింత మొదలయినదేమి : ఏమి యెతులే నాకు తెలియకున్నవి యాలోచించినట్లే సవరించడం. తనయంట గాఢకొనుచున్నట్లు తోచదు. అన్నన్నా : యెరలుదెలి రాజనకు అంతువుల చారలు తేసి తృటిలో వాటగద్దె దెవే : అహో ! యంతసేర్ప దిని నేను బావి యెఱుగను, యక్కడముందును పండియు తెంతపడకు, పారండిది తన బుద్ధియంతయు వ్యాపకము చే : యాకివదిరా, యదియది నాకంద్యప్రముఖనే తోసి రాజు చేసెను.

అప్పుడా దిన్నది ఉన్నచోయి మానవయోగము అలము సవరింపుచున్న సమయమున సతము సత్వము తోటి : నీ యటపాతము తెలిపెడి. ఈ సారి మంత్రాదీని నిన్ను : ప్రాస రాజుచేసెడ మారుతు. అట్లు చేయవలెనని నీయట లన్నియు నోడినట్లు సమ్యక్తంబెదనని మాదవయూర్తి పారందించెను. అప్పుడప్పుడొక తన అంతువు లన్నియుం అంపుకొన్నకాని యతండు యెప్పు గదిలోని అంటుం అంపు తో పోయినది. అతం గాంబుతేతనే తోసిరాజుచేసి పన్నిదము గలిపెడిను. కేకలు వైచెను. అట్లె దలి లాపిదేలియదిక హృదయయి తలవంచున యెక్కింకనే పూరకాని ఉహో : నీ కృషియంతయు నీ యాలోచనే చేపంబిడినట్లు కనబడు చున్నది. విద్యలలో నిలువంటి ప్రవేశము గలిగిన యెప్పుయంగూడాయో పరిజ్ఞ విని యతండ్రిని విచి. వడలి : నీ విద్యలలోనెవ నాతో బంపంగిది గెలుపుకొంటిమని నేను జరిగెంకముతో నోడివట్టి యెంచుకొనియెక. నడుగవచ్చువఁ యు కర మిచ్చు రియు నిమ్మిచ్చెనంటి కామిజికివీర విద్యలలోఁ గొన్ని కంఠలు చేసినది

తక్కువముల కతంబరలియ నుత్తరము తెప్ప నాటగలములలో గాఢు శాస్త్రములలోఁ దవనుగల పాండిత్యముంకయుం తెల మగునట్లుచున్నసింది యా చంప రాజకి వాగ్యంధము గావించెను. కొమడి కళావంతుని రూపమవన విద్యకు మిక్కిలి యాశ్చర్యముందును నకండు తన్నె త్రిమోడిన మాటలు హృదయశూలములై బారిన సలి : మా పాఠుడు మాటలు పెచ్చు నేర్పియున్నారు తక్కివ పాండిత్యముమొక విమర్శింతుక. ఈ పండితు గలిపినందులకు బాచోషికము పంపుదుమ. తెప్ప మని పలుకుదు లేది రోపలింక తోయిది.

అప్పుడు కళావంతుడంగ జావలు మార్గమింగింప గొల్లు హలమువేజు వచ్చి యంచున్న సదాచారితోఁ గొలుచి గెలిచితివని తెప్పెను. ఆ మాటచే, యతండు గంతులు వైచు నానం గొగలింపుకొని తండ్రి : నీ కతంబు నా కలంబు వన్నె లెక్కినది. నేను భుష్టంబ వైతిరా, స్తోత్రములు చేయబోదంగెను. అందున్న అధి కాలులు కాని విద్యాపాతవగు విది యూర్పరమందిఁజొచ్చిరి. విమర్శ సదాచారి కళా వంతుతోఁ గూడసలెయం యున్న కైకొని సక్రమమున వచ్చెను.

అప్పుడు అందన్న బ్రాహ్మణరెల్లెడు మూడికొని యొహో : ఏమి ప్రాయ

యెంత ? ఎట్టియెంత ? విద్యయెంత ? యీ యూరక స్తోత్రములు చేయుచుండు విద్యులకు చాటిర్యయను బ్రాహ్మణులు పట్టించెను.

ప్రశ్నవారా : పేరీ బాబుండు పోముదినఁ జతురంగములో గలిగినందులకే యొక్కర్యవశుచున్నాను. పేరీకంటె రెండు మాదేవులు పెద్దగా నుండును. పాంశ్య మహారాజు గారి యాస్థాన వందీకుడు విష్ణు గుప్తునికొడుకు చేవగుప్తుండును. జూని డీ నును కృష్ణదేవరాయలవారి పండితులతోఁ బ్రసంగించెను. నాని విద్యాపాలనము ఎవిన నుర యక్కజనులచేరలో గదా : కచ్చులొంతును జెప్పెన వారీవుడు.

దేవగుప్తునికథ

పాంశ్యదేశ స్వర్ణ దళ మలయవ్యజాండు పండిత ప్రేయంతని వామక యున్నది గదా : ఈ నడుమ వాయుంవారి యాస్థాన కవులు పెద్దన్న రామలింగరవి లోనూ పండితులు దిక్విజయము చేయుచు భద్రాచార్యుని మరుభాపురమున కను రెంచి యున్నరవతితోఁ బ్రపంగ సంగవార్థులై యడవించితిమని చెప్పెడి. అప్పు దహ్మత్తితో కముండు మిగుల సంతసించుచు పిమ్మగుప్తుండును తన యాస్థానవిద్యానునక బ్యా రుఁ దలియజేసెను. ■ మూడవప్రకండు తానా నకపు రాక వదియారేపుం ప్రాయముగల తన ప్రమాదుర దేవగుప్తుండును మామమహి యంచెను. నాని యాపరేఖా పాసములు గంతునను జయించుచుం గూడ దేవు కవులగంను. పంకి యెక్కి వచ్చును నా ప పునూతును నాచి పుచ్చులైన విష్ణుయకాశముకురై పొగవదించం గది. నా పుచ్చులైనానునునును పూర్వ పుచ్చులు స్వల్పపరి రాజులు. అదియే ప్రవిషుమిగనుమును దుప్పిరిష్కమును తలయ రేజుమును పులగుఁ జెందును నా మాపది యెంత సతంపు తన పత్ర జెప్పెను. అప్పుడతండు ప్రతివాదిగా నీయవీయఁ బది మా పండితుల వదములముగా నున్న పీఠముపై గూర్చుండెను. అంతలోగూడ ప్రాసపది ఆ గుమతు గ్రహించి దేవగుప్తుండు లేచి నమస్కరించుచు, వోయిన విద్యా పుచ్చులను గుఱించి కొంచె మువనకొనిరేచు. ఆ యువనకొనియు పిని నరానదులు మం తింపబడినట్లు వదంక బుద్ధి పునఁపండితి. తనపత్ర సతంపునాడుల యధిపతియైతో తెనికొనవలయునని యాగిరై వారి కిచ్చుఁ దాతండు లేచి నా పద్య మును జదివెను.

1. రామలింగరవి . రామరత్నమితరడి

తలకాం దరియియ పి . కామిమం.

విష్ణుమామోత్సరిమ . ముష్ణుమూర్తిరి ముష్ణు

తిమ్మనతిమ మును . దేవయంగు

అయ్యలరాజు వం • శాస్త్రపోషకుడు రామ
 వృద్ధుడు కవిరాస • మురుగుచీతము
 మల్లసర్పి రాజు • రథ జాంబవతము ఘా
 ర్థదీపాచరణుడు ఘా • ర్థదీయతము

గ. సకలరాజులరాజునం • స్థాపనలిత
 కూడికత్తి పింగళ • సూరీయారా
 రాజకవిరాధురంద్రము • వరకు రామ
 రాజబోషకు కవిరాజు • రాజమోగ.

అని యెరింగించుటయు నవ్వెడు ముందరమును పితా : వీరా తెలిసివది
 తెలిసివది. పీనే కారా గజములు విలుచుచుందును. పీ చరిత్రము
 లింతకుముందే మధ్య శ్రోతానందము గానించినది. వరేంద్రా పీరితో బ్రసంగిం
 చుటలేనా విష్ణుగర్వన కంతకీలకముగా బ్రతిక వానిని ? భగదేవుని యోగసక్త్యము
 రాదీన నారాజు వాని మాటలకు వెలుగుపడుచు నీవుగొందకవుగావున నిల్లమరున్నావు.
 భక్త్యాంధికత్వ ముతంగి పలుకుమనుటయు దేవులపై చిట్టనియి.

అయ్యా : నే వెలుంగబట్టియే యిట్లు మరున్నాను. పీరు మందారవల్లి
 యను మహా విద్వాంసురాలితో బ్రసంగించిన విషయము నెఱుంగుటో చిరికి మిఠం
 జరియక బోవుదు గదా. తర్చనావనమి పీ ప్రశ్నావధానములు విచేయుచున్న
 వని పలుకుటయు భటుమూఁ జవాంజికముగా నోచుతో : యా రహస్యము మీ తెలు
 పరిసినదో గదా ? మీ మాటలు మిగుల ప్రశంసలుగా నున్నవి. సింహపోతంబులం
 జూచిన కలభంజురాకున నా హృదయము మీని జూచి వెలుచున్న దేమిమాయన
 పలుకుటయు రామలింగకిని మాటకు బదియున్నదిచేడు నాకు సెలకము పీరితో
 బ్రతుక్తరము పెప్పుట కేమియుం రోచుచున్నది పీరు మనమ వాగ్యంధముజేసెనా
 చేమి యని పలుకెను. తక్కినవాడును చిరికి తనముగా మార్చుకొనెను.

అప్పుడారాజు సోపన ప్రమా : యుక్తములు తమ ప్రజలను క్రియో యుప
 ముగాఁ జూచెను. పూటలలో బోయెడి. వాడమునుబాసెడిమే పరికిన నధం
 వయ్యా : కత్తులతో వా పూటలలో పీరితో పెరితో బోలుచును పీ యిదిగదా రాజు
 నవ్వెడు శాస్త్రములతో బోలునను. పరికిన.

పీరాధర కవిగ్రంథులు శాస్త్రములన్నియు సంస్కృతభాషలో నున్నవి. అది
 నా తెలుగుదేశో ముంజంగదో యే నెఱుఁచుదు భట్టాను పరికిన పిలువతో
 చున్న కవిలేవి యేమిటి : వారా ప్రశంసలు పెప్పు. లాపించుచున్నావు ? ఈ
 రామలింగకిని ముందరవల్లి యుంజుల గానించిన పృథ్వింధము : పరికిన పిలువ
 పాకు సంస్కృతమహామయిల్ల మార్చుటెందున్నావు. నీ శాస్త్రములలో ప్రశంసలెంత

మనస్సును. పూర్వవత్సవము చేయుదునని తలకెను. అప్పుడు పరిశీలించి నిజము జరిగినది.

మనుంధరము — అయ్యో ! పేరు లేదని గురువేయి పట్టాన్ని గదా లోక పితామహులు వ్యవహారము చేసిపోవడము చాలాదు. మీ రింతటి విప్రసింధులు.

పెద్దన్న — నీవు వాదించుచున్నది. సంతసించితిమి నన్ను గలిపి నీ యోగము గర్వము మాపుము.

మనుం — మీ రాక్క మర్క పట్టు సంతకరముయ్య! కెప్పుడును ?

పెద్దన్న — అది దిగినదే గదియను చూచువచ్చుములు కెప్పుడగును.

మనుం — ఏమి ? గదియకే నూలువచ్చుదులు ! అందులకేనా అటుపది యేండ్ల పాపమందల కర్మములు గల మనుచరిత్ర మొక్కటి రచించితి నేమదాని బట్టి విప్రసింధి సంతకరమువహు! ఇది పశ్యములు కెప్పుడగునని స్వయంచిత్తి.

పెద్దన్న — అటుపదిశేండ్లు మనుచరిత్ర మొక్కటియే రచింపుదుంది ననుకొందా ?

మనుం — చివర : మీరు రచించిన మనుచరిత్ర గ్రంథము పేరు కెప్పుడు.

పెద్దన్న — అమరము లేక మరలము గ్రంథము రచించలేదు.

మనుం — అమరమువద్దదీ ఏదా ? ప్రజలందా ?

మీరు పుట్టిపూర్వము మీ గ్రంథము లేక యప్పుడు ప్రజలు బ్రతికి చాలేదా ? మీ రాక్కటి కాదు. మీ గ్రంథములకు, పొంది లేండు గ్రంథములు చిత్రములు రచించి మీ పాద పండువులు చాచి పొట్టిగమున్నారు. మూలకావ్యములు చాలాకాల కర్తవ్యమున నొక పట్టు గ్రంథము రచించిన నీ మల్లన్నయునును చాచా : యంత చిత్రము మరలము గ్రంథమున పితామహులు పాఠ్యముగా నున్నవి. మీరు రచించిన గ్రంథములు నేనుగా పప్పులు రచించిన వ్రాసినవేమియు.

మనయు రామలింగదేవులు మందరవల్లిని జయించిన విధానమంతయు మీరు పోధవడినది. వారు పూజ్యులు పారి మీయు నవసారు. దేవపాగర చివర నున్న గ్రంథములేమన విద్యకేరె కెప్పిలేమో వారా రాజు వచ్చును. అయ్యోలే! యంత తొయ్యిలోకి నోచిపోయి చెవములు చూపుకొని యుండువాండ్రై పరితరములు పోయి పొరల్లి వ మీరు మఱల సేగు ఏదెని చిత్తమును లేమవచ్చితిరే : ఇంతకన్న నని నీకే చెందె సం గదా ? మీ గ్రంథములలో ఎవరునును నూలు కప్పులు వచ్చిన సమాధానము నామరు ఏ కావ్యములో వాదించుకో కెప్పుడు. పూర్వవత్సవము లేమియు నా పరిధానము లేమియునా ? యదీ మేళుగునీ భుజములం బ్రతిపాదించెల్లములు నూలుచుండు సంతకరమునునును. నీకే ప్రజలముందే కర్మధర్మ కర్మధర్మములయెల్ల చిల్ల మువచ్చు చిల్లముగా వచ్చును.

సింహద్వీపిని మరగలుపునూర్చి దక్షిణామధ్యానము విని యానందత
దేవదములు భీకస్యాంబురై పెనవిగడుపఁ జూడ యరై చూచుచుండిరి.

అంతలో సింహునిక కాలవల్లోడుండును మంహాసూచుండుక్రతానందము
గావించెను. అప్పుడు రామలింగ కవిలేని నర్మూరానా : నేటి కాలము యువ
న్యాసము విని మంతయు సంతసించిరి. పిని వ్రచ్చులను పితృరక్షణములు చెప్పు
దుము.

పీఠ యంతస్సార మహాదీయదియో తరియవలయుమని యంత భిము
నుపేసెను చూచుచుంటిమి. పితృ తప్పక పేరలవలు దయచేసి యన్యద్విధ్యా వరి
క్రమ పెట్టిదో తరిసికొమ్మ గోరుచున్నా. అరముని పలుకుచుయు సతాపాతులై, గర
తాళములు వాయించిరి. అంతటితో నా పథ ముగించుటలే నందరు స్పృహించిరి.

అన్యులుగాదు యధాధానులను దేవువ్రాదు. మఱల సతకరుడెంచెను.
పోయెని పెక్కుద్రావి సంరాచము ఎనవలయును సతకరంబరించి. మంతలు
సామంతులు వీరులు పురోహతులు పేరియ మలయధ్వజాండు కొలువదీర్చి హుక్కుంటి
రాయలవారి పంతులరాజు పరయమందె. మిక్కిలి పకారమున నా సతాపవనంబున
నా పండితుల యెనిమిదిపేరంబులు నక్కఱి చర్చిసన్మరమంతయు జనుంజే నింపింపఁ
బడినది. సర్వభూ వృద్ధులు రాయలవారి పంతులరాజు జాత నా ర్యారదేశమున
వ్యాపించుచున్నవి. ఎంత సేవటికి వారిజాతఁ గనుంపినదికాదు. సయమికరాల మతి
ర్రమించుటయు నాజీయ కేవలము చేయుట వారిం ద్రపకొనరన్నవి తత్వాన్వయమునను
పలుపుర చాతఁలం బంపెను. వారి మహాయ మహా ర్థరామంలో చర్చి రేనా. ఆ
పండిలో నెవ్వరునులేరు. కాన్యద్వీపిని మునుపఁగా తెరవేస నొక తలుపున
నీ ప్రితర వ్రేలంగట్టబడియున్నది. చూడు తమ చూడ వాగిత మాపతికిచ్చిరి.
అందు —

మహావానా : పరమ యధార్థమున రాయలవారి పంతులరామరామ. పిన్మ
గుప్తన విధి కొనుచుం దున్నచోతను మిలుంగున నసం జెడలంప విట్టివేషములతో
వర్చితిమి, మా కతంబు రాయలమంతగుట నీ తలంపడు వరవి బలివపింపవలయుమని
తలంపితిమి. ఆరవి పొంగునము మాయ జదియుమి. భగవద్గుప్తతో మేము ప్రసం
నింపఁ జూడమ చేయి. పరమవేదము బాచనమగు మది యంత రితులమితిమి. మా
తత్వులు మహిమితి. అని ప్రాయశఃకమృచ్చి. (అందుకు మహా సమ్యక్బుద్ధులు)
మాభర్త సంతోషము పుచ్చునా? మాయాద్వీపిని మాయాద్వీపిని మాయాద్వీపిని గోగరించి
చేయును.

అప్పుడు పరమగుప్తరు కమిష్టా : ప్రియమైనా? అజింసిరి. పిమ్మట
పిమ్మట నజింసిరి మంతయుతో జూదోచ్చిరి రాయలవారి పిమ్మట యొక యుక్తర మిట్లు
: చేయుదె.

కృష్ణదేవ మహారాజా ।

దిగంతముని ధర్మరములు మహానిన పి యాస్థాన కపివ్యవహారము మా
పురమున కరుదెంచి మా యాస్థానకవి వృతుండు దేవగుప్తవధువాతో బ్రహ్మలింగిని
యోడిపోయి మజునాడు వత్తుమని చెప్పి మా యంత్రమువ్రాసి యంపిరి. అది
యందుకో గూర్చితిమి. అంపరి సిరానిజులు తెల్లవో మాకు తెలియవచ్చునని పది
యెట్లు యవం గానిండు. ఇప్పుడు బాలవంశీకుడతో వేద్యుతోవైన బ్రహ్మలింగిని గెలుచు
కొనినవాని మూడు గ్రామములు బారితోగిగియుగా నిచ్చుచున్నవారే. ముంపు
దబ్బరయెడను నిప్పుడు విక్రమగా పి పరిశురుం బంపుమరని నమ్ముచుంటిని,

జట్టు మీ విధేయుఁడు
మంయధ్వజుండు.

౯ యంత్రరపుప్పటి నాయంగరియెద్ద కపి యబ్బాలునకు రత్నకట
బాంగిలియార్ద్రాధరయంః టిప్పు నేమే గానురిచ్చి వారి యుగవరమున కనిపెను.
అప్పుడు సేవయందచుటే నా విశేషములన్నియుం బాటితిని. ఈ కళావంతుడా
సేవగుప్పనితో బ్రహ్మలింగిని గెలిచెనని చెప్పుడు పాండిత్యముగలవాడని చెప్పబడినదని
యా వృత్తాంత మంతయుం చెప్పుదులు నా బ్రాహ్మణులు పాటిచ్చా? నాయంగరి
పండితులు వచ్చిరా? వారితో బ్రహ్మలింగిరా? నిప్పుట వేమయ్య నా విశేషములు
వచ్చాడింపుమని యిడిగిన వతం కప్పలి వృత్తాంతము నాకు తెలియదు అమ్మలు
నాదే సేవయంగి వచ్చితిమి చెప్పెను.

పాపర్క చెప్పిన వృత్తాంతమంతయు విని సదాచారి కొమరికి గెలిచినట్లే
కళావంతుడు సేవగుప్తనిగలగ గలుచుగలవని నిశ్చయించి యా మాకు గ్రామములు
తనకు బరమము నగుతో నమ్మనాజు పంపివ పదిపెంమారలం గొనక యందే
యందును చెప్పి కళావంతుం దీసికొని మధురాపురంబునకుం బోయెను. మఱియ
ధ్వజుండు పండితులు, విద్వాంసి నామలబాధ వేరుగలవాడు కావున విద్వాంసులు
వచ్చినప్పుడు క్రిందియు తన తెలింగింపరని తానువనించు నెంపున నొర గలగా
గట్టించి రాని త్రాడు సింహద్వారముదాపున ప్రేరయజ్ఞిపెను. పండితులు రానివరగా
గంట రాగిదేని కలిపమగా కిడింపబడుచురని ప్రకటన ప్రాయంచెను. కళావంతు
తెచ్చరినవంకరయే యా ప్రకటన బాచికొని యా త్రాడురాగి ధ్వజముగా నాగిం
ప్రేరిగించెను. ■ ద్వని వినే యాతేడు త్రాడురాగిడవని దీసికొనిరప్పుడు గొంట్
వృక్కులంపుటయు వారియత్రులను రాజాబొద్దకు దీసికొనిపోయెను.

ఆ యెడయు రాపుడమి చెల్లులంబాచి వచ్చుకొనినడు ని రెప్పటి
వారలు మీదడిగిరావ యిడిగిన గళావంతుడు దేని మాచి రిచ్చి కలిపి నామే
కళావంతుడును, ఈయవ మాతండ్రి చురుద్యుత వరంప నాబ్బలిని వరురంగ
మడి తన్ను గెలిచిపూనిది బధిలసేవారులు రావరని నిశ్చయం ప్రకటించిన విని

యక్కడికి వచ్చితిమి. అమెక్కడకో వాని యోచించి యా రాజక సందర్శిని. ఇక్కడఁ దను పండితఃకరుఁడు దేవగుప్తఃతపవానితో కాత్తమలలోఁ బ్రసంగించి గొలుపుకొనినవాడి మూర్ఖుఁడామఱు లితురస ప్రజలందఱు విని యక్కడికి వచ్చితిమి ఁదియే మా రాకకు సమీపమని పలికిన సంతసించుచు నా భావతి సగౌరవముగా వారికిం దగిన విధిది నేయమించి యవ్వలే దేవగుప్తం దీసికొనిరమ్మని విష్ణగుప్తనొద్ద కొక చూరంబుంపెను. ఆ ప్రాంతమందున్న మహావ్యర్థాగహరమునకుం బోయి యా రాజమార, విష్ణగుప్తంబాచి నమస్కరించుచు మీ కుమారుడు దేవగుప్తం గళా వంతునితో బ్రసంగింప సత్వరము పంపించుమఁ రని నరహరుని కాసనం బెఱింగించిన వారించి యా బ్రాహ్మణు డెట్లెఱా ద్యానించి నీటూర్పు సోదంపులు దేవగుప్తం హారలేడు. గ్రామాంతర మఱిగిగఱున్నాఁడు. పండితముంలోఁ దీసికొనివరుమని హెచ్చోర్తముచేతఁ బెమ్మకా అని గడుపునోచి యా ర్మత్తువంటి కామ వాని వెనుకటకై బయలుదేరి పోయి పోయి గెంతవారు వాత్తిరి గుఱువ్వతి వగలము చేరెను.

అందొక గృహస్థునిం బ్రసంగింప బ్రాహ్మణులమున అయ్యఁ గాఁ మఱమున దేవగుప్తండును గూర్చియును యగుం దెచ్చుకొని యుం గడుతులు చెప్పిన విని యయ్యయ్యఁ దిమ్మయ్యఁపార చునులోతనిం ఆతఁడు గిరేమ్మనఁ బాటమా యని యగిన యి నా మహాయంతేనుని చెప్పెను. ఆ మఱియి యా యజమానుడు నీ కుమారుం దీ యూరెప్పుడు చచ్చెనో మాకు తెలియదుకాని మొన్న రాజపుత్రియ జచ్చినదనిం బలికిందె వా వృత్తాంతము చెప్పెద వాలింపుడు.

మ ద పు టి ను గు క థ

మా రాజువకు లేక లేక యొక్కరితిమి కొమారె యుపయంతిపడి. దాని పేరు కామతీ. ఆ చిన్నది మున్నటి ప్రాతఃకాలమున బల్లకియొక్క యుద్ధానవనమున కరుగుచున్నది. అట్టి సమయమున చుత్తరపు తోగుచోమన్న పట్టపేసగు మఱముడిగ నది యొకరెఱుంగక గొయసుంం దెంచుకొని మాచీంద్రులంపి చెట్టికొమ్మల విరచుచు క్లాదావేగముతోఁ బట్టము సెమచి పసంబింప జంతువులనెందుంబ్రాగంబున మోచి జంతువు గాంధ్రొక్కి రాజుచు తిచ్చుచు జమం దిత్తవెద జేయఁబోవగలిగెడి. ప్రజలు హాహాకార నిసాదములతో దెసలకుఁ బారదొవంగిరి కొందరాయుధసాదాచె యుడించి సదమదము చేయఁబడిరి. కొందరు పాణదీతిఁ జెట్టిరెక్కయుఁ గొమ్మలతోఁ గూడ కఠింపఁబడిరి. ఈ రీతి నాధ్రుదంతాచకము వీరభ ద్రుండువారె ద్రోదరసంఘముఁ బ్రజల మర్పించుచు దనదన వచ్చుచుండునంతవారి రాజపుత్రి పల్లకి మోచేడి బోయెలు వెలచుచు మఱి పట్టముదెసకు నడిచెనుగా బయవత్తఁ దొడంగిరి.

అంతలో నారంతాచకము తలముకొని వారివెంతకు వచ్చుటయు నా

బోయెనాకురము నొందును నా లిక నేల బడసితి తిలయెడ బరించానినని. దీనితోమునిన్న తీవుగది మతియొకటిలేదు గదా అప్పుడమ్మ తంగము పిలువరము గొనింపుడు నా ముక్తి దియికి దొందయుజుల్లి యెతు వంతలో నందున్న రాజనందన రజులు నేలకు డూకి పొలిపోవు రొదంగివేసి. ప్రాణమున్నంతవరకు నిలలా వలదుగదా.

అట్టిదండంబు తుండంబున వానిల్లివెల్లి నేలబడగొల్లి బానిస బ్రోక్కి వెయివెక్కులు గానించినది. అండా రాజనందన యుండిన నేమిటిలో? అదంతియంతటితో విడువక పడినది బయగిడుచున్న యా దిమ్మదానిమీటికి బోబోవం నది. అప్పుడు చూచుచుండి ప్రబలు రాజపుత్రిక చచ్చెనని యబరితాని మొక్కు రై న నడుచుకెరి.

అట్టిదండంబు కండాదింతలు సొది య్యమందఱ యానందది కొనబోవు సమయంబున వెక్కిరిసింది వచ్చెనో యెక విప్రమహాయం దంతలో గలసిరిని యెడమచేత నా నానిం బట్టుకొని కుడికరంబున నగజకరం బదిమివల్లి యధైనింబెట్టెం. ఆహా! ■ సుహృదులని బాహుదండంబు తుండంబుపై నిడినంత నెన్వేరంబంబు మం తించినట్లు కడంక చిత్తమహాక్కి నిలువంబడినది. ఎంత చిత్రమో: అప్పు డప్పుడకి యప్పుడునసించు నెకమపార్వత్యంబు చిగరం గొగిలిండుకొని కన్నులం బొవక తయలునఱ బెనుగాలింగదలు తీవయుంబోలె వదలఁ జొచ్చినది.

ఆ భాసురసూచుండు పూవుబోడి: తయవదకుమ. ఈ మదగజంబు నిన్నెనియం జేయవేరదు. దీనిపై నెక్కుము తంపూపు వాదకుండ చిన్న పి యాదికి: చేయతును పలుకుచు సంచేరముమును నేలంబందఱ బెట్టెన నా రాజమో యతని పార్వత్యంబు విడువక లీతియే దానిపై కెక్కినదిలాదు. అప్పుడతం బొంగి నేలగుం తొందంబు బట్టుకొని యొకప్రక్క నక్కలికి నానికొని పట్టబాల్చియుంబు నడువఁ జొచ్చెను. అహితుండికువను మృగంబై వ తుండలియుంబోలె నమ్మూలంగగ బతని యాజుకు లోనై యుచువరుండలు పార్వతాగ హవ నడుచునుండంబు బానిస లిచ్చుతరసానేక హృదయాలె యకవి నడుచెకంబాపాత నడుదెంచిన భగవంతుని స్తోత్రములు చేయుచు గ్రమంబున తయంబు వానిమూగిక్కున దొరంగితి

అంతలో మదగజంబు లొడుదెంచినమార్పు మన్నదన పాత నిడు చుం బూభర్ర యత్తంత రుజుమఁబో నాయుతపాణాలై న పెక్కులగు పిల్ల లిచ్చుచుండ గూడికొని యతి రయంబున వా రెం కరుదెంచుట నెవ్వర న్ననుచిగఁ గ. అట్లు బిరుదంకం నంబిరింప నలిము. మూ నమ్మయన్న యా పిల్లలెవ్వంబు. అట్లు పార్వ పూకాంచిత కరెయదై యమ్మ త్రకొని యప్పుడునెంచుచు పువ గ ముంబున పార్వ పౌరు లెఱింగింప వకనిం దె వమగా వానిని గొల్లవం బానిస లిచ్చుచు వమస్సార్తము గానించి బలువిధముల గొనినూడెం.

మఱియు సార్వభౌమికమునందు యెడలెఱుంగక వివేచయియున్న కొనుది సూరదీంపుడు పెరిగె యందలమును దెప్పించి యందమ్మందయానం గూర్చుండఁజెల్లి యంతఃపురమున కెసఁపెను. అప్పుడా దొరలును పెక్కులగువచ్చి యెవ్వరణమును బుటునిగళంబులంగట్టి తీసికొనిపోయిరి. తరువాత వా తూతంనేక నా విప్రుమూలని ప్రభావము పెక్కు తెలుగులం గె. నరము తేయుచు వరసె నొక యందలముపై నెక్కించి యూరేగించి యందసారముతోఁ జూడఁజెల్లించి యందవారంబులం జేయఁ జెక్కింపడ మరచారంబు నియమి నెను. ఇంతవఱకు కేత నిన్ను జరిగినది ఆ దిన్న వానిఁ బడియఁజేరం ప్రాంతము గలిగియున్నది. వాని పేరు దేవగుప్తుందని చెప్పినదై క్రావము. తక్కిన లక్షణములన్నియు పేరు గుడివిన్నట్లున్నచు యా వృత్తాంతమంతయు జెప్పెను.

■ వృత్తాంతము :- విప్రుగుప్తుండు మిగిలె నంతసేమందు ముఖనాఁడు ప్రోద్బవజేచి యడిగి తెలిసికొని వివేచసారమునకుఁ జోయి యందు దేవగుప్తుండును దిన్నవాఁడున్నవాఁడా? యని యందలివారం నడిగివ చాల్చెనది. అయ్యా! దేవ గుప్తుండు మా వాపుత్తర నాపత్తయ్యుండఁడనుచు దేవనెత్తి నిన్నుదీక్షించి వింగి యుండెను. సెప్పు వెప్పురో కళావంతుండు విద్యాంశుండు జరరంగఁగూడె యొనరించిన వృత్తాంతము చెప్పుదు నివృత్తంబును ముందుద్యలాని యాస్థాన పండితులతో బ్రసం గింప నలిగెను యెఱంగింపఁ బొందర పడుచు గదికలంబుమీఁది కులిచెను సీంహ పోతంబు పిందమున నుండు నెలువక మాటాహుటి పడునంటూ నతంబా ప్రోలి కరిగెనని యా వృత్తాంతము తెప్పిరి.

ఆ కథవిని విప్రుగుప్తుండు పరమానందము జెందుచున్నందునెవరి కొని దివంబులకుఁ బానుగూత మధురాపురమునకుం జోయెను. అందు గొండలు విహితు లెదురఁబడుదుము నతంబు విచిత్రుడా? అచ్చటికి దేవగుప్తుండు వచ్చెనా? సతఁబడి నదా? విశేషములేమని యడిగిన చాల్చెనది. విప్రుగుప్తుండును గళావంతుండునుఁజక్కగాఁ బ్రసంగించిరి కులబ్రతువలె నొప్పుచున్న యా విప్రుకూమాదుల కిదవరంబారి సమ్యులు మిక్కిలి యక్కఱముందఁజొచ్చిరి. వారిపక్షమ మూఁడుదినములు నడిం విద్యలం బండును చోరాచోరీగాఁ బ్రసంగించిరి. మూఁడవనాడు దేవగుప్తుండు కళావంతుని దాసోహనునిపించి వందమును గలిచెను. కళావంతుండు దేవగుప్తుఁ జూహన్నుతియని యా సభలో స్తుతిఁ జేసెను.

అప్పుడందఱు దేవగుప్తుఁడై బావ్యవర్తము గురిపించిరి. మనూజుగారు మూఁడు గ్రామములను దావపట్టము వాసి దేవగుప్తునకిచ్చిరి. కళావంతుండు దేవగుప్తు న్నాశ్రయించి తిరుగుచుండెను. సెప్పునే యిరువైయ్యును గలిసె పి యుగవారమున కరిగి రని చెప్పిన విని విప్రుగుప్తుండు సంతోష సారావరంబిరలం చేయచు నతిరయంబునఁ

ప్రముఖులతోఁబోయెను. అని యెఱుంగించి మణిసిద్ధుండు తనసంబంధులకు లిఖితముజరియించి దిక్కున వెళ్ళుచోదంకినను.

వలువది యేకవ మణి

కౌ ము ది క థ

గోపా : విమలమోక్షవాసు సుమధ్యంతుని మాత్రుని కౌముది యంతఃపురమున సుఖంతో నెట్లు వికర్ణింపవది.

కౌముది—ప్రజ్ఞావతి : కళావంతుని కాము కరమిచ్చి వర్ణితి ?

ప్రజ్ఞావతి—నీవు చెప్పవచ్చుదే యిచ్చి వచ్చితిమిదా ?

కౌ—అయి కరము లాచితోని యెకం భేషమెను ?

ప్ర—మంచహాసము గావించి సంకసించితిమని చెప్పమనెను.

కౌ—అశంకనుదూఱువను నీకు దోచినదా ? నవ్వుచున్నావేమి ?

ప్ర—గానివలనయే మోటా గట్టింపకొంద్దియేమి ?

కౌ—అమ్మకిచ్చెదా ? వానియర్థికోశం మేమని మోక్షదంతుని అప్పుడనుచే నేమిటయుఁ బలికితిమిదా.

ప్ర—ఎట్లు యిహకు తనకన్న చిన్నవానిం తెంపియోడుట లోకవిరుద్ధమగు వది నవ్వచున్నాను.

కౌ—అందులకు నవ్వవచ్చురదేదు వ్యతియిహకదిహారాకము. ప్రాముని కన్న నీర యిచ్చియేండ్లు పెట్టెడియో మోహించువా ?

ప్ర—అప్పుయేలాని మఱియొక మఱితి వండి వది నీ మనోరథమునను నిరోధకమున కలించుచున్న దామ.

కౌ—అదియేమియో చెప్పుము.

ప్ర—ఏమిగఱాగించిప్పించి కన్నఁ గాపాడిన విషమమాయవరః : అట్టి దేయవలయునని మీకర్పిది కలంబుచున్నట్లు కించవంతి పుట్టివది.

కౌ—కాలుకాళు భూమిలో, పోరములో, నల్లగోళములో దాని ముఖ మాత్రమువలె మా కండ్లి నమ్ము వానికే చెప్పి దేయవలె ననుకొనిండువా ? అనియని వట్టిది.

ప్ర—కళావంతునేమి చూచి వలించితి ?

కౌ—అదియో ? మేలు పలు కాని విద్య ముక్కటికలవా ; అయినా నను ప్రతియున్నదా : అంతకన్నఁ గావలసివతి యేమున్నది ?

ప్ర—చేచి వానికావలెదు వాని వానినను నెట్లు : అంతకు నెట్లు. మన కౌముది యంతయు నెఱుంగును.

కొ—అదిగో పోయివుంది?

ప్ర—అదిగో చూడలో ఏదో వస్తువున్నది

కొ—(ప్రవేశించి) వస్తువు ఏది? చామర? చామరమేమిటి?

ప్ర—మన రాజపుత్రికి ఈ వేషములు పెట్టించినవని పేరేమి?

కొ—దేవునివస్తువు.

ప్ర—చామర వస్తువు చూడతి? చామర యొక మెట్టున్నది.

కొ—వేషము చామరయేకాక వేరొకటియు గలగలకేసికొని చూడండి. చామరయందు చుక్కలులేక, దేవరము, యక్షరము, సిద్ధరము, ఏర్పారము, గిన్నరముగూడ లేదని చెప్పుగంతు.

ప్ర—అంతయేమిటి? గణపంతులు చక్కనివా? అతడు చక్కని వాడా? ఇట్టి కారకమ్యము చెప్పుము.

కొ—గణపంతులు చక్కనివాడేకాని యాడుబోరిక వున్నది. దేవ గుప్తుడు పురుషసింహుడు కావా? వానికి పేరియందము కారు.

ప్ర—పోనీ, మన రాజపుత్రికివేషము తగినవాడో చెప్పుము.

కొ—దేవునివేషే తగినవాడని నా యర్థిపాఠము

ప్ర—గణపంతుం పెండ్లి యాడుదునని రాజపుత్రికి చెప్పుచున్నది.

కొ—మనరాజుగారు దేవునివేషికి పెండ్లి వేయదమని పంపిన రమ్మను పంపింక వానినియంపింది యాడు యెఱుంగదు కాబోలు:

ప్ర—అప్పుడే పంపింకయి పంపిరా. ఇంతను నీవర్తించవలసియని చెప్పినది.

కొ—కింపవలసియే? నొకయేడు పెండ్లి ప్రయత్నము చేయవలసియే?

కొ—నీమీమా తండ్రి పెండ్లి ప్రయత్నము చేయదున్నావా? దేవ గుప్తుని రమ్మను వారసునిపెండ్లి వానిమ్మ అంతకుముందే గణపంతుడు వచ్చిగట్టి జేయఁడు, అప్పుడే మా తండ్రితో(జెప్పి మొప్పించెదను.

కొ—చామరంద్రి సరావారి పెండ్లికి నామ్మమ్మని చామర యంతరము దీసికొనివచ్చి యరిగిన వేడు చామర రమ్మని చెప్తమని యప్పాయిం బంపెను. కాదెట్లయిన రాగలఁడు.

కొ—అట్లుకాదు. ఈ విషయము వివరంపుట అక్కరముగా మన సంభాషణ ముగియఁడు.

కొ—భర్తలాభము నొప్పు చెప్పమన్నచో యెట్లుచేయవచ్చును అని యందుకు విన్నవించెను.

రాజదొడ్డియందకు దుచ్చి దేవునివేష పరియను దీసిగి దీసిగి పెండ్లివాడను మర్యాద ముదకు మహేశ్వరగణపంతులు చామర పెండ్లినియంద్రితో నున్నవాడని

వి. సంకసముతో నవ్వుచి కేగెను. అప్పుడు వీరి తలుపులు మూయుటకు యున్నవి. అతని దిలిచినంత భుజింపుచున్నవారు అంతదనుక వాటిని ముందుకు లెమ్మటా చెప్పిరి. ఆ మాట విని యామర యమ్మయ్య : యిప్పుటికి నాకట్ల గిచ్చియ్యవది. ఇటువంటి కుతపార్థ రెచ్చివంటలు వాయవ వాసు చగిన పానితోపిదమిమ్మటా : యని యారోపించుచున్న సమయంబున మఱియొక రాజకూట వచ్చుటచేచ్చు పిచ్చి గిచ్చని యిల్లడియేవా? యని యుడివ వందున్నచూత యిదియే యనియే ఇటువాయున చెప్పెను.

ఆ మాటవిని యా భటుడు వానిదగ్గరనున్న యోహో? కొమ్మకా నీకక్కడ నుంచేనెమని యుడిగిన సత్యమయ్యో : న. దూ : నీవా? మఱియెవ్వడో యనుకొంద. నీ నేటికి వచ్చితివని యుడిగిన వందకుడు మువ వాచనంబన భావంతుడను బ్రాహ్మణ కుమారునికేదియో యుత్తరమిచ్చివది. అరయిచ్చడమన్నాదిని చెలిసవచ్చితిను చెప్పెను. కొమ్మకుడునుచువ రాజ్యుత్తరమిచ్చుకొమ్మకుడునుండి తప్పించిన దేవ గిచ్చడను విశ్రుతుమాయకిఁ బెండ్లిదేయ తలంపుతో మనూజుగారే వాచిందీసికొని రమ్మన నాకీ కతలేఖయిచ్చి యింపిరి అరయ నుండేయున్నాడు అందులకై వచ్చితి వని చెప్పెను.

అట్లువారిమధ్య మాటాడికొనయింకగా దేవగిచ్చడను గణాంకుడును పోలనముచేసి తలుపులు ఆరచుకొని నెమిడు మచ్చరి వారింజూచి యాతడు లిరుక్కరు లేని సోహదుడని, నాడు మీరెవ్వరని యుడిగిన నాండు కుసుద్యంతుని ప్రశంబంబుని లెప్పుడు వాయుచ్చున ప్పత్తిరం వాటిచ్చిరి. అప్పుడు పైవిరాసముల నుమగరించి మెవరి యుత్తరమును వాయుచ్చుకొని విచ్చి చదువికొనితి.

దేవగుప్తా : నీవు దైవమువలెవచ్చి మృత్యుదేవద నోడిలోఁబడిన భా హూతురనురాగి బ్రతికింపితివి, నీ యుహారమున కేదియుఁ బ్రాశ్నాపకారము చేసి నేరను. అప్పుడతని యప్పుడే నీనానురాగమైవది. కావున వేగవచ్చి యిప్పుడు నెచ్చి యాది రాజ్యభారము వహింపుము. అని దేవగుప్తవదుఁ గుముచ్చంతుడు నొచ్చి యుత్తరముతో సన్నది.

మనోహరా : భవదీయ మనోహరాచారమునుచియి యింబలో నీ... పొసంగితిను. అందు చార్యుని వా హ్యదయమచ్చిందితిను. మృదు సునిచ్చి నీ... చేయఁగలము. నీవు కర్తవ్యని యిదివరకే యుత్తరముచేసి యుపయోగము... ఇప్పుడు.

చేగవచ్చి రాత్రి యుక్తముగా మరల పాక్షిగహముగావించుము. అని కళావంతు నకు రాజపుత్రిక వాసివడి. ఆ యుక్తరమణును చదివికొని వారు మందహాసకోభిత పదసారవిందులైరి. అప్పుడు తన యుక్తరము చూడమని దేవగుప్తన కిచ్చినంత సతండును దన యుక్తర మా కళావంతున కిచ్చి.

దేవగుప్తండు కళావంతుని యుక్తరము చదివి వయస్యా : పీరి సందేశ ములు మోగు విశ్రమణగా నెన్నయి. చింతించు యిచ్చిపాయములు తెలియక విట్లు వాసినది తలంచెను. ఎట్లయినను బొలుకెగవ్వచే వరింపఁజెప్పవారవు నీవుగదా : 'పూర్వలాసిర్ధం' అను సూత్రార్థము వనననించి నీకేయియును బంము గలిగి యున్నది. రాజన వేగఁబోయి యాచరించి తెచ్చి యాచరము చెప్పినఁ గళావంతుండు అట్లుకాదు దేయము దాక్కువరం బాయించును. అట్టిదాత నీరీతునని యుక్తరం బ్రాసెంగదా ? మఱియు 'సరవిల్లకరంగావదా' ము క్తరీక్షరం బలియ' అని కొమడియే చెప్పుచున్నది. రాజన పిదే యాచరీమణిం బర్చిగహంప నర్తుని పలికెను. అని వారియ్యును బనియ్యగలగా ముట్టఁజొసమిచ్చు సమయమున నదా దారి విచారముతో వయలెరుచును బాని యాచరీ ముట్టఁజొరకు గళావంతుడు కొంచెము దాటుగాఁబోయెను. అప్పుడు ఏమృదు యువతి : న్నాగహదారము ముందిరి కాదు. దేలిక తొందర నున్నదిచి మేనానఁబడ యిసుమలం గుడుగుచున్న వాడ. నీవువచ్చినగాని యాచరము వాడేయరకు. నీమ్మఁ దీసికొనరమ్మన్నాను. అట్లువలె విడిచి యెంత బానియిట్లు దెలుగుచుండును ? . గవచ్చి యా సొమ్మిచ్చింతువా ? బొమ్మండువా ? యే యిచ్చిగన సతం కిట్లుయె.

కాల : ఎట్లుగా ముందాడును నేమచ్చి పొమ్మిచ్చిండు. బానియనము. ఇప్పుడెక్కడికే పయనమును పంపిమి యాచార్యము. వారి సంతాదము : న గుప్తవికీ పనఁజెప్పినది. తరువాత గళావంతు దేవయచ్చి బాన్య : మనపెట్టిన గుడువచ్చి తనగ వలెయొన్నది. అప్పుఁ జివోయి యా చమర్కార మిచ్చి ముతముగాక యగ పలికిన సతంవన. సమకలెను. ఇరువురు నమ్మయినాడు విట్లుగిత్తనవలె చెప్పి చమవచ్చి కళావంతు బయలుపడి క్షోభదురము బొయిరో లేదో పొగిచ్చును పిదందన వరుగిచ్చిబొయింబి వాంఛించి సంతసించెను నీట్లుచుఘటం నేమగుచు : నీవు ముందలితో ద్దవమ్మ బానియెను : బెంచుచుండును. ఇప్పు బానియనుచు చెప్పబొయిచే ముందొచ్చును దెప్పబొయిచే రమ్మన వర్తమానము

పంపుచుండును. మేమేమీ చేయదుము । ఎన్నెన్న సాయలు క్షమింపఁడుము ? వేరొక యుధాయ మేధియుఁ గోరకున్నదని పలికి రాజు పంపిన యుగ్ధరము చూపెను.

మా మిత్రులు పాండ్యదేశాధీశ్వరులు పొమ్మనిన యుగ్ధరము మునికొని మిక్కిలి యానందించును. మామందితు లేవడము దీక్షింపుము యేకొని పర్వత మాట యర్థమే కాదు మీ పట్టణమునకు పోదేమని చెప్పుచున్నారు. పీడి యొక్క గుర్రము మీ కాల పండితుని పాండిత్య ప్రకర్షము చూడ మీగుల నెడకగా నున్నది. మా విద్యాంశులు తిరిగితిగి యరిసి వచ్చిరి. కావున వెండియు వారికి పయనము నెప్పు డిటు సంఘటించుచున్నది. మీ కాల విద్యాంశు నొకసాటి యిక్కడకు బంపితిగిని తప్పగల్గోపకాశున శ్రవణబంధున శ్రవణావందించుఁ గావించు కొనియెదను. వారి రాకపోకలయిన విత్తమును సమర్థుల దేసికొనుచున్నారు. ఇట్లు కృష్ణచరాయలు. అవియన్న యుద్ధము రెండవ ప్రక్కకు ఇప్పుడు పరుమాచరి వాయుయొద్ద కనుపరచియున్నది. తక్షిణమే యిక్కడనే పంపవలయునని మునియర్థజ్ఞుఁడు వ్రాసెను.

■ నామఁ చదివెకొని దేవగర్భుండు అయ్యః । నేమప్పుడు కుమున్వతి కలిగి యచ్చటికించి విజయనగరమునకుంట్లోయి రాయలవారి పండితులఁ బ్రసంగించెద.

■ మామీపు ముందుర్జుణనొద్దకలిగి చెప్పుమని చెప్పవలసిన మాటలన్నియు బోలించి విష్ణుగుప్తమనిపెను.

ఆ ప్రసంగ మంతయు విని కళామంథుండు నర్జునకలయవ సంతయి ముం దుచి విలాసముగా దేవగర్భుని కిట్లు వియెను. నీవీ విష్ణుగుప్తుని కుమారుండవ. నీ లోగ్గులెల్ల మైనది. ప్రవృత్తులుగాఁ దిరుగుటయు గారణమేమియో తెలియదు. నీగుఱిని సామంతులు వివరించి నాకు శ్రోతావందము గావించుము. నఖ్యము నభయము గదా ? నేను నీకు కష్టంబు కృత్యంబు వాస్తవంబు నగుట నెక్కము చెప్పఁ బెను వత్తుండునని పలికిన విని నవ్వుచు వచించిట్లు ప్రియ. నీవును నదాదాని నామంథుని లాని యటంబు వాకుము తెల్లముయినది. నీ యురాలకము ముందు । ప్రియమని నీవు నాకథఁ జెప్పెదవని నుడివిన నెక్కము కళామంథుఁడు ముదిసి నామంథుని విద్యులంకార మగుచుండ నాథ్యః । నీవు మంచారపల్లి కొడమముండునని చెప్పుటగఁగము చెప్పెదవని యుగ్ధరము చెప్పెను.

అప్పుడతడు ఏమి గళానియో కూతురుమయినో వేరు మందారవల్లి కుమారులనేమిటి కాకుండును ? ■ యుద్ధంక మార్కంక మెరింగింపుమని వాడు చ్చిన స్వార్థమందును నానుందరి అహా ? ఏమి వసుంధరయడవని యప్పుడే యను కొంటే, అందులకే విష్ణుక్రయించి తిరుగుతుంటే దైవ మనీష్యము సమకూర్చినని పెచ్చుకొనుటఁ జానగవలెఁగితి యింతవలెఁగితి మొదలు వారి కుపద్రవకు లిగిరి యుద్ధంక మంతయుం జెప్పి నీ వివాహముతో పట్ల తిరుగుటకుఁ గారణ మేమని యడిగి నది.

అక్కడనిని యతం తక్కువమందును సుందరీ , సీతరజ్యమునం బడితిని యిచ్చివ్యాసంభాషణ కృపణంబున నాకుఁ దెల్లమయినది కావున ఏమి కళాపతియని యుగమనము జెందుచుంటును. రాసంజేసినయే యనుసరించి తిరుగుటకు నమ్మకంఁజెందిన సంతకుమారువది. నావల్లంతము ననుమతి, నీవదనే వేసును నొకనారి యుద్ధయ మున యిచ్చిచ్చిరి కితిరమును బడియుంటి సందరి కాలము దెలియక పరికపించుచు నందొక పరివ్రాజకుడు గుంబజివ వదని నాకృయించి తత్పర్తకాలలోఁ బడి తివ ములు వనించితిని. అతండు నమ్మి యిచ్చిచ్చిచ్చుటకు బలియిచ్చుటకు సిద్ధపడిన గ్రహించి నేనే వాని భంజుఁ ద్రొక్కిపెట్టి యప్పువారికి బలివీరు నుద్దోగించితిని. అట్లు దేనినియే యిచ్చి ప్రత్యక్షమయి కోరిన కోరికలన్నియు నీర్వహణ వాని పరిణేవనము విని కాలివది బ్రహ్మహత్యకు వెలచి నందరు లక్ష్యము సేయక వాని జడం గొలిగి విడిచిపెట్టితిని.

విష్ణుగుప్తుని కథ

తరువాత వర్ధేవికటాక్షమువదే యాయపిటి తైలమవలించి రాజి జననంబు లంబి నడుచుచు నొకనాడు మర్యాద్యమువదే నీ మహేశ్వరాగ్రహారమున కరు చెంచి యందు విష్ణుగుప్తుం దతిరుం సత్కరించుమని విని వారియందకిం బోయితిని. యజమానుఁ యనుమతి వందన్న వాడు సన్నెక్కుడుగా గెరపించుచు బోజనము పెట్టిరి. నాడు విష్ణుగుప్తుండును భార్యయుం గరువక యొకగదితోఁ బండుచొని యేమిటికో విలారింపు చుంటిరి. పలుమాలు వాని తృత్యులు పోయి కుడువడమ్మనరి. వాని వారిమాట వినిపించుకొనలేదు. అప్పుడు తక్కిన వాడును గరువ మానిపెట్టిరి. అచారమునకుఁ గారణమేమని వేరు వానివడిగిన వాత్సల్యంతో నొకడు రహస్య ముగా నిట్లు చెప్పెను.

అయ్యా : యీ దేవగుప్తులకు పాండ్యదేశాధీశ్వరుండయిన మలయర్జున మహారాజుగారి యాస్థానమందితుండు. అన్యపతి వలనఁ జెక్కు దిరుగములతో రీయగ్రహారము గాడుకగాఁ బడసెను. ఇప్పుడా లేచి నరగు రాయలవారి యాస్థాన కన్యలు దిగ్గంతులని వీరుకములు వహించిన వారు వర్ధిల్లుట వారికోఁ బ్రసంగింప రమ్మని యింతకు ముందే యాభూపతి ప్లవిత సంపెను. ప్రసంగ సంగరములో వారిం బరాతిరులఁ గావించి మారివాణము త్యాజినిగావక పోయితివేని నీ యగ్రహారము లాగికోచి వారికిచ్చి వేయదుమనుని యా ప్లవితతో వ్రాయుచి యున్నదట. ఇతండు వారి పాండిత్య మ గ్గడించుకొని వెజుచు వగవారము పోవునని వరికపించు చున్నవాఁడు ఇదియే దోషము సేయని కారణమని యతఁడు నాకుఁ దెప్పెను.

విష్ణుగుప్తుండు దర్శనీలుఁడని విషయంబుని కావున నతఁడెగావలెనంది యాలోపరికింబోయి యతనిని గాంచి యాహ్వా : నీవు రాయలవారి పండితులకు వెజుచి దోషము సేయమానివేసితివట కాదా ! అయ్యయ్యా ! ఇంత యనుచిత మేమిమేనింగందా ! వారికో వాదించ సామర్థ్యము లేకపోయిన మతియొక తెచ్చెనాలో లించు కొనవలయుగాని యూరక పరికపించిన రాకపినియున్నది . లెమ్ము. దోష నము సేయము. నీకు బదులుగా వేయబోయి వారిం బరాతిరులఁ గావించెద నిప్పుడే కాకిలో సకల విద్యల జరుపుకొని పయ్యుంటి. ప్రసంగ చచ్చునైన పిరుగునాయని పడుక జెందుచుంటి. నీ యగ్రహారము విలిపెదనని పలుకుటయు విని దాతహస్తంబందనమందెనోతె నామాటవిని యతంబనర్థంక సంతోషము జెందుచు మంతము దిగి నమ్ము జారి వెజుగండుచు నిట్లునియె.

అయ్యా : నీ పేరేమి ? ఎందుచి వచ్చుచుంటి ? జన్మభూమి యెచ్చట ? నీవు బాలుండవే. యా ప్రాదుంబోఁ బ్రసంగింపగలరా ? వారి వృత్తాంత పుటుం గవు వారు సామాన్యులుకాదు అందు రామంగకవి యున్నవాఁడు అతని దెయ్యపులు కిత్తులఁ జెప్పకొనుచుండుచు. నీ సామర్థ్యము దెలియువరకు నా మనస్సంతాపము వాయదని పలికిన వేట్లుంటి అయ్యా : నా పేరు దేవగుప్తుండందుచ నా జన్మభూమి మళయాళ దేశములో నొక గ్రామము. కాకిమంకి వరువుకొని వచ్చుచున్నాను. ఆ పండితులు నే వెజుంగనివారుకాదు వారిం గెలువొందు వెజుపుడుగుము. కులంపుమని యతండు నమ్మునట్లు దెప్పితి వప్పుడతం దమ్ము : నీ దేశము భూప వంతరాదవు వలెఁ దోచుచున్నది. కాని నీ విజయమువలన వాకేమి ప్రహేళికనుమని యతిగిన విని నేనాలోచించి నీ కుమారుడనువిపోయి ప్రసంగిందెదఁ బ్లతుని పాండిత్య ప్రకర్షము

తల్లికి కే జ్ఞాని దెప్పంగదా? పుత్రాదిప్రేత రాజయము నాకోర్కీ విషయంబ
లేదా? యని చెప్పి యుకనిసి సంతోషము గలిగించితివి.

అప్పుడా బ్రాహ్మణులు లేచి కులించి నన్ను స్తుతించేయించు నాచిర్యంబు
బలిపించును నా దీపము మంత్రముతో వెల్లించెను. మఱునాడు ముదిర్యకాంక్ష
సర్లకి బంపెను. నేనాపట్టాపట్టెరి చింతలములు కాలువలు గంపములును దారిని
యా నీటి నెక్కి యా నతముతోచు విష్ణుగుప్తని కుమారుడనని దెవ్వరొని ప్రసం
గించి వారిం బరాజితులు గావించితివి తరువాత వృద్ధాంతము నీవు వినినదియేకదా
యని చెప్పిన నప్పుడతని ప్రహర సాగరంబున ముపంగును నిట్లు చెయి.

కళాపతి మనుందరుల కథ

అర్థా : నీ యార్యులు నీ దాక్షిణ్యంబు నీసోక్తింబు నీనోక్తి గొని
యాదవగియున్నది సోదాక్షిణ్యంబు గవ్యగాగతించి సహాసిం గతునంది విసిరి పెట్టితివి.
పుత్రుండువని చెప్పించి పట్లగట్టం బాలించితి వింతకంటె సాక్షాత్తుమీ యున్నది
అదియట్లుండె గంపంబున ది. గతంబులులు బంబాదెను మత్తపంపంబు మంబంబు
బట్టకొని గంపరగంపదనె నీ బాబసంబంబు గాపాపనకథ విప్పిరి యోశ్యర్యము
గలుగజేయుచున్నది. నీకేర్తిపాత్ర మెక్కడినుండి వచ్చినవని యడిగిన సకంపపుడు
యడిగి దలంచుకొనుట నానాహస్తీమ్యమైనదని దెవ్వరు మఱియు నటం దింతి.
|| పునవపిషము గడువంతగానున్నది సుపి : బాబజేసియే గొముది తండ్రిమారు
గడంతక నిమ్మవంది నీ కుత్తరము వ్రాసినది పెగటోలు యాయెంనాగం బెంధిరి
యాద? యని మహాసంపద మన్నించుటోడి యార్థా : కదివెరపున నిన్నా
యొప్పులనున్న తిన్నగా బాబురొప్పునీ నన్ను వరించినది పోలించు ఎట్లయినను
యా బవరాలు నీకే దాసురాంబులు యుహా మను భృక్కుని భృక్కుండును భృక్కుడే
యగుంగదా? యి. పలుకుచు క్షంగార విరాసచు లంకురింప నవ్వంబాపి యపొంగ
నీక్షణములకనిపై వ్యాపి మ కేరవది. అప్పుడప్పుటోడి మాపుకైదుపుల నాటింది
యరళామ కేరకొని దునుమగతుం దక్కుచును హృదయంబును బ్రచించెను.

- 4 పున్నమిపాటిక దునుని • బోలుమొగంబును జిల్లవమ్మలున
- సన్నపిళింబు ముత్తియపు • బాంబుగ్రాణు కదలు మేల్పా
- అన్నెకదానిమిడిగి • వాణకమంగన గల్గి కూకటక
- దెన్నువహించ బాం దహి • పేయదె అన్నక మానునోలన.

స. పోలిపోయెడి • రక్కసవలము గల్లి
పకల విద్యలందు • జూలాలను
సోలకమున వ • సందెడు యువకుల
లొకరికొకరు వలదు • బొక్కయ్యుచు.

అతండు దొంగలముఠా వాడమన విచారించుచు పరియగియక యడవికొని
జాతా : పనపెప్పుడు నడువవలసి నగునందున దయపరచు. ఆ దండవాని యెవ్వరిని
వరించినో యా నృపాలుడు తెచ్చిరికెచ్చి పెండ్లి సేయునో యేమివింతలు జరుగునో
దూతముగాక యని పలికవ నిని యక్కలికియని నమ్మరించుచు.

పెమ్మల సదాచారి యకపరిచితా వారిదుపున గతివయ ప్రయాణించు
వప్పుడుభేదములు లేరీ మాతంవలనఁ దమకాక నృపాలుడు పొంగించిరి. ఆ భూరత్త
యొద్దను సంతకముతో వానిని విచ్చిత సౌధమున విడియఁ జేసి యుపదాక
ములు నాపింపు దెక్కలకుఁ బరిచారములు వియమించెను. అది చేరినది పుడలు
సదాచారి భావంతుని దనసొమ్మిచ్చింపునని నిర్బంధించు భోదంగివని దేవగుప్తయను
జాతా : పి పక్కటికిఁ జోయెదవు? నీవు రాజతో వియ్యమందవలయును. నీ కుమ
రునికి రాజపుత్రకగద్ది వివాహము చేయుదురను వస్తువులు పెట్టవలయును సొమ్మమైన
దాచితిమియె తెమ్మని పలికినపుడు యా సొమ్మందెనియు దూతాకర యవ్వలికిం
చుకొని పుడలను వారము వసుంధరయందు గణావలయున పురి శేషములయను
తియ్యును. పిమ్మిం బాలయము దాపున జేరుచు గొంపఁ బెట్టించుకొనుమింద నందు
పలుకుచును. అట్లు మాట్లాడెను.

ప్రప్రముడు — మీరమా : సతావిశేషములేమి? చివరకు గోడమి నెవ్వని
కిచ్చుచు దూతావలసికి? నీవు చివరకు సంతికిరారా?

ద్విరీయముడు — మొదటివానికి పెండ్లి చేయవలయును కొందఱు, రెండవ
వానికి జేయవలసితిమి కొందఱు వాచించె.

త్వరీయముడు — మీ మాదిదేమియు వానిని పరియింపలేదు తప్పిల్లెవ్వరిన
మరియొ వివరింపుడు.

ప్ర. — మన రాజుగారి ముఠాదు దొంగదీక్షా : పుష్పకంఠమును
ఆ పుష్పకంఠమున జేయవలసి మన జూలాలమునకుఁ బెట్టుయింపుమను దూతము
చేసిపోన్నది.

తృతీ — ప్రకటనలో నట్లు తప్పి నదినిపించి, చదివినవారిపేరును నోడివనని మరీడియించుననియు వ్రాయఁబడియున్నది.

ప్రథ — వ్రాతలో నామాలేదుగాని హస్తయంతము నట్లు నిప్పులుంటి కొన్నవంటి అందుకే అహ్మ ప్రతియ కులాలేకాని యితరులు పనికిరావని వ్రాయఁబడినది.

తృతీ — పోనీయి! ఇప్పుడేమి? మొత్త గణానంతరము పిప్రయమాయను జయించినదా? బానిస పెండ్లియారారా? నరరేం!

ప్రథ — వినుము. మొత్త సేనకును పట్టపేనుగ మదముటిగి కాపించిన యల్ల వీరో రాజపుత్రక బావమనిపరియేకదా.

తృతీ — అవును. అప్పు డెవ్వఁడో యొక పిప్రయమాయను రక్షించెను చెప్పుకొనడి. నేనప్పుడు రాలేదు.

ప్రథ — ఆ దిన్నది భయమున వానిం గొగరించుకొన్నది. కావున వానికే పెండ్లి చేయుట యుచితమని వాని వానిఁ జెలియజేసెను.

తృతీ — అతఁడు కుమార్తెయైన కవళ ప్రవృత్తి యెఱుంగుచురావోలు తరువాత?

ప్రథ — ఆ మాల పది యా కోటి యంతకుఁ జూరవచ్చు కలనంతుం పెండ్లియాడెనని యతని కుత్తరము వ్రాసియున్నది. కావున దండ్రితో నప్పుడు తన యుద్యమము చెప్పినది.

తృతీ — కుక్క ప్రమాదము జరిగినది.

ప్రథ — రాజ భర్తకొత్త ప్రజార మెవ్వరి కక్కనక్క నిచ్చి పెండ్లి చేయ వలెనని పండితుల నిలిపించి సత జేయించెను.

తృతీ — అదియో కథాసంవర్తము తెలిసినది. తెలిసినది. ఈసారి కిప్పు మనుషు.

ద్వితీ — చెప్పుట కేమియున్నది. రాజన్యంబు స్వయంవరము కాత్తములోఁ జెప్పబడియున్నది. కావున వా షాష(కోటి మెరుల పనించినవాఁడే) రత్నయగముని మొదటిదెగవారు సెప్పించి.

తృతీ — రెండువ తెగవా కేముటి?

తెలియవలచితిని. ఇప్పుడే జరిగిన విషయములు. మీలో నెవ్వనికీ చెప్పి లేయవలయునో మీరె తెప్పును. పండితులు వెరువేర యిచ్చిపొయ్యములు పరీక్షించి యుపన్యాసముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడు కళాపంతులు తనకే యక్కష్టం చెప్పి చేయవలయునని యుక్తియుక్తముగా వాదించెను. వాని వరసంపాదస్థయు ఖండించుచు వసుంధరుఁ డా సుందరిఁ దనకుఁ జెప్పిలేయవలయునని కోరికొనియెను. ఇరువురి వాదమువిని యిద్దరస పతి డోలాయతపమస్కందైఁ దేతులుకోడించి యిరువురు సమరావధి యొకతెరు పటిగింపుఁడనీ మిక్కిలి విషయముతోఁ బ్రార్థించితి వసుంధరుం దిట్లనియె.

సరేంద్రా ! యవ్వదీవాచారిలోఁ గృష్ణదేవరాయలు పెక్కుగఁ గండితులం బ్రోగుచేసుకొని యాచరింపుచున్నాఁడు. తదాస్థాప వంశితులకే దిగ్గంతుని దిరుద ములు గలిగియున్నవి. ఇప్పుడే విషయము ఇన్నియుఁ జెల్లెదలోఁ బ్రాసె యా స్మృతాబా నొద్ద కనువుము. మేమును బోయి యా పండితులతో వాదించుము మా వాదములు విని యుంబరి పండిత లేడి నిర్ధారణ చేయఁబడెనో యట్లు వామింతువు గాని అందులకు సుమియ్యకము నొదంబయ్యుచున్నారము పండిత సంతసించును ఇప్పుడే యా విషయము లెన్నియుఁ జెప్పఁచుచేర ప్రాణముల యుత్తరముతో గూడ రావలసినది యా పొనమునకుఁ బంపెను.

అందు వసుంధరుండు తన పేరు లేవగుప్తువలయుఁ గళాపతి పేరు కళా పంతునియొ ప్పాఱుండెను. వారి కాఁజ వాచం పంప పని కృష్ణదేవరాయలు మిగుల సంతసించుచుఁ బావుఁటలలో పెక్కు చెల్లఁగారలోఁ జేరి బ్రావేళచెల్లించి యాపకార ముం గావించి దాంబులం దెల్లించి నడిచింది కన్నాభార్య సంగీతంబుఁ జరియకఁజెను. లేవగుప్తుని పేరును వసుంధర దేవరాయల చెల్లఁగారి కన్యకయై నాఁడు రాయలవారు పంపిన ప్తెతిరంబు బుచ్చుచు నెరిపించుట నొనఁగి నామలంగునఁ బంజీలించి యతనితోఁ తచ్చుచున్న వాఁడని.

ఇట్లు నడుచు చున్నచోయొకమఱియొ లేవగుప్తుఁడఁ వచ్చిన వా యైనామఱి యిదియే యుండును. వాఁడీ యెవఁడో తెల్లఁ దాఁదించితిని. వాని మాన ము సేతు న్నూఁ దిరిసివచ్చుండునని వానిని కను కన్నకట్టి నియోచిస్తాఁడు. మొన్నడు వలనఁ కిచ్చ పేరుఁ దెలిసెను. మీరీ సభలో వచ్చి యును. బ్రహ్మసారా సభామానము. మన కింతకంటె యుపన్యాసయేమిచ్చునో నీ పతి మాతకమిచ్చి దానకుపాయ మిచ్చియే

యాలోచింపుము. నాకు మంచారవల్లని జయించినట్లే బుద్ధుని పీఠము గానించి నుమ్ముఁగాపాడుము. నాని యెదుట బిడిమిని యుపమానింపక విడువఁడు. నాని యెదుట బృహస్పతియొనవసు విడువఁజాలఁడు. నీ విప్రుదళయహస్త మిచ్చిప మందుము కాదంటివేని నానిదత్తంతో నిట్లువిడిచి యెక్కడికేనిం దోవుదుమని శత వాక్యముగాఁ బ్రార్థించిన విని రామలింగకవి సప్తమి పల్లనయె.

మిత్రులారా ! వే వేమి జేయుదును ? నాకును నాని యెదుట నే మాటయు స్ఫురింపదు. ఏమియు దోచునయే నాదా యా రాజన క్లిష్ట సత్య పరితరం బంపితిని. అంతటితోఁ దోవునమకొంటిని గాని వెన్నుంబి తరిమికొని వచ్చెను. మణియుఁ గుము ద్వంతుఁడు మవలఁ జెడ్డగా వట్టింపుదు ధర్మసందేహమా రీత్యుడని పృథిలబ్రాహ్మణ. దానిలో వీఁడొక వారియెట అది యేమియో కాని నానిపేరు కలంబినంతనే మొదల వెలుపుకలుగుచున్నది. సామను నానితోఁ బ్రసంగించుటకు నొప్పురాదు. మనమంద రము పోయి గూతముగా నాని చాకయించి ప్రసంగము జేయమంద నవ్వరిపాగనంపు టయే యుచితముని యెప్పుడును నా పనిము నీ పురస్కరముగానే కావలయునని కోరి కొనిరి.

అప్పుడునాగు రాత్రి కొంచెము ప్రొద్దుపోయిన తరువాత నా పండితు లందఱు గుమిపొడి పేడవృక్షమున్న పూవుదోరుల తోవునంపిరి. కృష్ణరాయలు రామరాయలవత్సవస్వయ మారు పేషముతోఁ బ్రణం యల్లిప్రాయములు తెలిసికొనుటకై తిరుగుచుండును. నాఁడొక దేవపాణిని జేషమునఁ దిరుగును పండితులుసందడిగా మాటలాడికొనుము తోవుచుండుట జూచి తాము వారి నెనువెంట గూర్చును సదరు డుండెను. అది వారెఱుంగక క్రమంబున నా పూవు దోరుల తోయి యొక పౌద రించిదరి నిలువంబున కను రాక వరిదారి ముందుగా దేవగుప్తనమం తెలియఁపెరి. ఈ తోవల పృథియించు వారిం తెలియమంద తోవరికిఁదోయి యొక వాడము దాపునఁ గూర్చుండెను.

అట్టి సమయమున వసుంధరుండును కళావతియు నిట్లు మాటలాడుకొని మందిరి.

వసుం — కళావతి ! మనమిదిను విడిచి వాఱగు సంవత్సరములు దాటి నది. మవల గుఱించి మనవా నేమనుకొనుచుండురో ?

కోకా — ఏమవుకొని యెవరు ? నమస్కరించి విరక్తులయి యుండెదరు. పనుందరా : నాకు మా చల్లి పొలము దిగబడినా చూచవలయునని యున్నది. నేవు పోవువా ?

మనుం — అక్కడకు పోవచ్చును. కాంచనపురమున బ్రవేశించుటకాబోలు నన్నెప్పుడయిన న్మరిందురా ?

కోకా — నా హస్తమున నీ బెట్టముంచి పోవుచున్నాను. అట్లనియెదరా ?

మనుం — మణిబిగ్గంతుల ప్రసంగ ప్రవారములానిది విచిత్రము.

కోకా — స్వ గామమున పరమచోవుట యుచిరము కాదు. తరువాత సంతయు విందుము కాదా ?

మనుం — పోయి ముక్కొమ్మది కెంతియందు విషయమై పండితులతో బ్రసంగించి పోయి చూచుచో చూడను.

కోకా — యెందుకొకట నీవే చెయ్యగలవు. వారినవేయి యున్నది. మేమిదపురము నీ రాసురాంబ పుణ్యము. మణిము మా చల్లి చేసిన యపవరము ముఖవలయునని మిమ్ము నేడుకొనుచున్నాము.

మనుందరు — మీ చల్లి వాకర్కపేటే యపవరము చేయబడిన మనయును పులిపే తెలిసినది కాదా ? అదికా పండితులు వచ్చుచున్నారని మానాడకుము.

కోకా — మీ రాతడు గతంబేమియో ?

మనుం — ఏమియు లేదు ? పిరికితనమే.

అని మాట్లాడుకొనుచుండగానే చంద్రమౌళి కొని యా విద్వాంసులు లోపలికి వచ్చిరి. మనుందరుండచేతనే పరమమౌళి వానిని పీఠంబులం గూర్పుండఁ జెల్లెను. ఆప్పుడు వానినింట్లనుండి నీకును నీకును లక్షలరెండువ వైచిరి. అప్పుడు మనుందరు : వాచ్యురగా : అమోఘంబున వాచ్యురగార్యము స్వకరించి పిరికితనము లోకాత్తిరులు. ఇట్టి యర్థార్థమున వాచ్యురగా గతంబేమియో యెఱింగింపువని యడిగినఁ జెడ్డనాళ్లం జిట్ల నయె.

పండితగంధీరవా : నీవు చెప్పిన పరమంబునను బ్రాయమున మాకందఁ జిన్నానాదపు రావున నానందమున మౌళియ మయితివి. మా కోకా ఇక్కడను గదిగియే

చింతించుచున్నాను. మా తాతగారు దీక్షకునందరినీ చెప్పియున్నదియు సత్యంబుగానియు యాద్యులారా : మీకు నేను బ్రాతునందరివార. మీ కార్యములెట్లయినను నట్టి మీకు మదిపెట్టు గలుగఁ జేసెద. సంకయింపక నుడువుఁడని పలికిన వారిట్ల నున్నది.

మేము చిరకాలమునుండి యాదివాడము నాశ్రయించి కాలవేషము చేయుచున్నాము. మా పేరు పెట్టకొని యెవ్వరో మంచుధ్వజులని యాస్థానమున కరుదెంచి నీతోఁ బ్రసంగించి మాతకులైరని వింటిమి అందలి నెలం బరము కలంపుతో మా రాజు నిన్నుండు రప్పించెను. రాజులకేమి ? కోటి మందములఁగల్గి వినోదించు కోడె గాండ్రవలె మనలో మనకుఁ గలహములు గల్గించి యానందించుచుండు. జయప జయములు దై నా యుద్ధములు గదా.

నీవు మంచుమములో నుంటివి. నీకు మేమోదిపోయితిమేని మాభావములలోవములాగఁబడు. ఒకరికిఁ గిడుగావించి వరసిన విత్తము ప్రస మైనదా ? కావున నాయలకుఁ జెప్పకుండ నీ విక్కడి నుండి యెవ్వరికిఁ బోయి మమ్ము గాపాడుము. ఇదియే మా కోరికయని పలికిన సతండు వచ్చెను పట్టి నియె.

అయ్యలారా : యవశ్యము మీ కోరిక ప్రకారము కావించెదఁ గాని నా కది నింకను గవలముగా మార్చుచున్నాను. అది యవికము కాదు. నాడు మంచు ధ్వజుని యాస్థానమున కరుదెంచివచ్చుచు మీరదురు దారా ? దక్కము చెప్పుఁడనియడుగుటయు వారు బాలకా. మా నోటితో నేమిటికై చెప్పించెదవు ? పెద్దలము గదా మమ్మింకటికో విడిది పెట్టమని కోరితి.

అట్టి సమయమునఁ బ్రార్థనముగా నుండి కర్పణావళి లన్నియు పోన నున్న కృష్ణదేవరాయలు సంకోషము వల్లఁ గాక యా రోపరికి వచ్చి తిరువన నా బాయి గొఁగిరియనుకొనినది. అతఁడు రాజు తెలిసినది మంత్రులెల్లఁ దెల్ల పోయి చూచుచుండిరి. అప్పుడు నాయలవాడ ఒకఁ : బాలకా దెగడో తెలియక పీరుపెట్టిచి నీమిని కరణుకొర్చితి. వినుండికండు మన రామలింగకవి కుమారుడువసుంధరుఁడు సుందరియి చెప్పినంత లేచి రామలింగుని యేమేమి ? నీకు మావసుంధరులారా యని పలుకుదు నానెం గ్రచ్చి యెత్తికమ్మల నానంద బాప్తములు గ్రమ్మ దండ్రి : ఇంత దాం నుండుంటి : మమ్ము ముంచి వెడలించ వచ్చితివా ? అమ్మో మీకల్ల నీకొలుకుఁ గొంతించుచు మంచము వర్జిపది. పట్టి : నీ వంతలో నెట్లు అంకర్థాన ముయితి ? నీ

యొగము జూచి నాశించినక సంధియందుఁ బోలితియట్లున్నదని యుపేక్షించితి. నీవని గిన తెలుఁ గెఱిగింపుమని యుపేక్షము.

అప్పుడు వసుంధరుండు చాచినెల్ల సావకముగా తూర్పుండు ప్రార్థించి తన వృత్తాంతము గణానెలయే వృత్తాంతము నింతయేని కొరంతవెట్టక పూసగుచ్చిన్నట్లు లామూర చూడముగా నెఱిగించి చాచినెల్ల వాచ్యవ్యవహారితో ముంచిపెసెను. వారట్లు మాటలాడి కొనుచుండగనే సూర్యోదయమయ్యెడి. అప్పుడు రాయలవారు పరమానంద భరితహృదయులై తమఁజూచి లజ్జావిషాదములు బాధించ నొడిగియున్న పులితం గొగిరించుకొని వియోగదుఃఖ మభివయించుచున్న యా చారిక సూరకించెను. పరం వది యా యుదంతమంతయుఁ జిట్టబంబునఁ జాచింపఁజేసి మంగళకూర్కములతో ధ్రువగణంబునై వారి నెక్కించు యూపేక్షింపుచు నా రాజవందాస్యండు చారి నియంత్రఁ దల్లంబొద్ద కనిపెను.

మందారవల్లియుఁ గణానెలయము వచక్క దర్శనమునఁ జేసి సంతాప వియోగ దుఃఖమునకు నానంద బాష్పిరము ధారపెసి విడిచి పెసెరి. అప్పుడు రాయలవారు కమార్వంతునకు వసుంధరుని చార్మిత్ర మంతయు గూఢముగాఁ జెరియ జేసి నా పులితఁ గణావతి నీకవికిఁ జిందిలిజేయ బాయచున్నాను. నీవును గొఱుదినఁ గూరఁచెందరిసేయుమని యుత్తరముఁజాసెను. పిమ్మట రాయలవారు పట్టాభిషేకము నలంకరింపఁజేసి భక్తముహూర్తమున బెక్కు వై భవములతో వసుంధరునకుం గణావతి నిచ్చి వివాహము గావించిరి. ఆ కల్యాణము జరిగిన కొన్ని దినములకు కమార్వం తుండును వసుంధరుని దీసికొనిపోయి కౌముదితోఁ గూడ దనరాజ్యానుకూలని యతీనము జేసి పట్టభద్రుం ఁగావించెను.

వసుంధరుండును నిర్దల భార్యలతో సుఖింపుచు జెడ్డుకొనున్న హాస్యము పాలించెను. అని యెఱింగించి గోపా : చూ కథవంన మందారవల్లి కణానెలయ లలో నెవరె విద్వాంసువారో తెలిసిమా ? యని యడిగిన వాడు నమస్కరించుచు స్వామీ : మీరు చెప్పినం తెలియరా : మందారవల్లి కొడుకునకే సహధానము చెప్ప లేక పరికపించిన కణానెలయ మందారవల్లితో నెట్లు కుంపప్పును. అన్ని గతుం వప్పడతియే శ్రేష్టమని చెప్పెను.

మణిసింహండును చాచి బుద్ధి విశేషమునకు పెచ్చుకొనుచు మదితరాలంబున పొంగదరి నాడు గావలియెత్తుకొని వతుండుండఁ దదనంతరావ సర్థమునకుఁ గోరినను.

మంగళమహా శ్రీవృత్తము

నవనీయగుగాత చంద్రాకమున కెప్పుడు ప్రకాశితమౌనదతి రత్నస్యప్ర
మతిప్రచోపుకమనంబు గమనంబులు చిత్రావనరమందు ననువృత్తంబు నిస్తుల్యుగా
గవిధి సెంచుకరదాస్థలి నలించుక మమంగళ మహాశ్రీ చిత్తరత్న గణివృద్ధివృద్ధిమనుగాక
సురప్రవజులు వత్సవములతోచును.

1. హావ్యహాసగుణ చారణాంబుజారి
సంఖ్యవౌషాధు పరశాలికమునందు
చనకుమంద విరోధిదృక్పథమున
శ్రీని రవియించి ప్రకటించితిని రత్నరత్న

గవ్య. ఇతి శ్రీమద్విశ్వనాథ సచనుకంపాసంపాదితకవితా విద్వితాయ
మనిస్సుతామగోత్ర వనిత్ర మచిత కుంకరం జలనిధి రాకాశు
మువమిత్రలక్ష్మివారాయణ హితకౌండయార్జునశ్రీకపోమి
దేవీగర్భవత్త్రిమూర్త్యురం వివాదజనాధికరత్ సుబ్బవ
క్షేత్రకవినిరచితంబున కాశీయైతావనభవద్రిత
మును వరప్రవంధముందు వత్సరభాగము

న ర పూ ర ము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ప్రతి :

శ్రీ లక్ష్మీ గణపతి శ్రీరామ

విద్యావరప్రసంగం, — మొదలువారి 12.

